ශ්‍රී ලඞ්කාධීශ්වර පස්වැනි කාශ්‍යප මහරජාණන්

විසින් විරචිත

ධම්පියා අටුවා ගැටපදය.

ශාස්ත්‍රාචාර්ය්‍ය

ඩී. බී. ජයතිලක මහතාණන්

විසින්

සංශෝධිතයි.

ලඞ්කාභිනව විශ්‍රැත යන්ත්‍රාලයෙහි මුද්‍රිතයි.

1932

DHAMPIYA ATUVA GATAPADAYA.

A

GLOSSARIAL COMMENTARY

ON

THE DHAMMAPADATTHA KATHA

BY

Kasyapa V, King of Ceylon,

(918-928 A. C.)

REVISED AND EDITED

BY

D. B. Jayatilaka M. A.,

LANKABHINAVA VISRUTA PRESS.

1932.

ප්‍රස්තාවනා.

අට්ඨකථාචාර්ය්‍ය බුද්ධඝොෂ මහා ස්ථවිරපාදයන් විසින් ධම්මපද පාළියට කරනලද ධම්මපදට්ඨකථා නම් අර්ථවර්ණනාවෙහි ඇතැම් පදයන් විස්තරකිරීම් වශයෙන් ලියනලද ධම්පියා අටුවා ගැටපදය මෙකල පවත්නා සිංහල ගද්‍යග්‍රන්ථ අතුරෙන් ඉතා පැරණි පොතවේ. මේ අටුවා සන්නය මීට අවුරුදු දහසකට ප්‍රථම-එනම් ක්‍රිස්තු වර්ෂ 918 වන්නෙහි- ලඞ්කාරාජ්‍යශ්‍රීප්‍රාප්තව දශවර්ෂයක් රාජ්‍යානුශාසනා කළ පස්වැනි කාශ්‍යප මහ රජතුමන් විසින් කරනලද්දකි. ඒ බැව් ග්‍රන්ථාවසානයෙහි පැනෙන "දෙබිසෙවැජා අභාසලමෙවන් කසුබ් මහරජහු දහම්පියා අටුවා වට කළ සන්නය" යන පාඨයෙන් ප්‍රකාශිතයි.

මේ කාශ්‍යප මහරජාණෝ ශෞර්ය්‍යවීර්ය්‍ය වික්‍රමාන්විත රජ පෙළපතකට අයත් අනූනවූ බලපරාක්‍රමයෙන් හා විශිෂ්ටවූ ප්‍රඥාසම්පත්තියෙන් විරාජමානවූ නරෝත්තමයෙකි. මේ රජහුගේ පියාණෝ මුගසින් සෙන් හෙවත් ද්විතීය සෙන මහ රජ්ජුරුවෝයි. මවුතොමෝ සඞ්ඝා නම් අගබිසොවයි. මුගසින් සෙන් මහ රජාණන්ගේ මහපියවූ සලමෙවන් සෙන් හෙවත් පළමුවැනි සේන නම් රජතුමා දැහැමින් සෙමෙන් රාජ්‍යය කරන කල්හි පඬිරජෙක් විශාල බලසෙනඟක් කැටිව ලක්දිවට ගොඩබැස යුද්ධාරම්භ කෙළේය. පරසතුරන්ගෙන් ස්වදෙශය මුදවාගැනීමට ශක්තිසම්පන්න සිංහල සේනාවක් සිටිය නමුත් සිංහල ඇමැතිවරුන් අතර පැවැති භෙදවිරොධතායෙන් පඬිසෙනඟට ජය ලැබී ක්‍රමයෙන් අනුරාධපුරය ඇතුළුවූ මුළු රජරටම ඔවුන්ට අත්පත්විය. සේන රජ මලයදෙශයට පලාගියේය. ඔහුගේ මල්වූ මහින්ද නම් යුවරජ පඬිසෙනඟ හා කරනලද බිහිසුණු සටනකදී ස්වකීය සෙවාභටයන් බිඳී පලායන බැව් දැක "නීච සතුරාට අසුවීමට වඩා මියයාම යහපතැ"යි කියා ඇතුපිට උන්වනම කඩුවෙන් හිස කපාගෙන මළේය. රජහුගේ අනික් මල්වූ කස්සප නම් ආදිපාද කුමාරයාද මේ යුද්ධයේදී මරුමුවට පත්විය. සතුරු සේනාවෝ ථූපාරාමය ආදි විහාර දාගැබ් හා මාළිගාද බිඳ හෙළමින් එහි තුබූ සියලුම මාහැඟි වස්තූන් පැහැරගෙන මුළු රටම නිසරුකොළෝය.

මෙසේ රජරට සතුරන්ට අසුව් කලක් පැවැති පසු දෙරජුන් අතර මිත්‍ර සන්ධානයක් ඇතිවූයෙන් පඬිරජ අනුරාධපුරය සිංහල දූතයන්ට පාවා දී ස්වකීය සේනාවන් සමඟ සියදෙස බලා නික්මුණේය. සේන රජතෙමේ නැවතත් රාජ්‍යය ලබාගෙන පොළොන්නරුවෙහි වෙසෙමින් ස්වකීය සහොදරවූ යමකී කාශ්‍යප නම් ආදිපාද කුමාරයන්ගේ ජ්‍යෙෂ්ඨ පුත්‍රවූ මූහසින් සෙන් නම් සූරවීර කුමාරයාට මහාදිපාද තනතුරු දී රොහණ ජනපදයෙහි කිතුඅග්බෝ ආදිපාදයන්ගේ දූ වූ සඞ්ඝා නම් කුමරිය රජන නන්හි තබා අභිෂේකකොට ඕහට පාවා දුන්නේය. සේන රජතුමා විසිඅවුරුද්දක් රාජ්‍යය කොට අපවත්වූ කල්හි මූහසින් සෙන් නම් යුවරජ සිංහාසනාරූඪව සඞ්ඝා නම් රාජිනිය අගමෙහෙසුන්කොට අභිෂේක කැරවූයේය. මෙසේ මේ බිසොව දෙවරක් අභිෂේක ලත් හෙයින් ඇයගේ පුත්‍රවූ ධම්පියා අටුවා ගැටපද කතෘවූ කසුබ් රජතුමා 'දෙබිසෙවැජා'යි කියනු ලදී මහාවංශයෙහි 'වසාභිසෙකා සඤ්ජාතො' යනුවෙන්ද එයම දක්වනලදී.

සේන මහරජතුමා මහත්වූ බලපරාක්‍රමයෙන් රාජ්‍යය කරන්නේ මුළු රටම සෙමෙහි තබා රාජ්‍යශ්‍රීයට පත්වූ නවවන වස විශාලවූ බල සෙනඟක් යවා මධුරාපුරය ඇතුළුවූ පඬිරට අත්පත් කොට ගෙන සලමෙවන් සේන රජහුගේ කාලයේදී ලක්දිවින් පැහැරගෙන ගොස් තුබූ රන් පිළිම මුතු මැණික් ආදී සියලුම වස්තුරාශිය ආපසු ගෙන්වාගෙන සටන්බිමදී මරු මුවට පත් පඬිරජු වෙනුවට නමන්ට අවනතවූ කුමරුවකු රජකමට පත්කැරවූයේය. ලංකාවට පරසතුරන් ඊම වළක්වනු සඳහා ආරක්ෂාසංවිධානය සලස්වා වැව් අමුණු බඳවා මුළු රටම සමෘද්ධිමත් කොට ලෝවාමහපාය මිහුනු ණු වෙහෙර ආදී විහාරාරාම ප්‍රකෘතිමත්කරවීමෙන්ද අමුතු පිරිවෙන් පිහිටුවීමෙන්ද නිකායත්‍රය පිළිබඳ ශොධනයක් ඇතිකරවීමෙන්ද මහත්වූ ශාසනාභිවෘද්ධියක්ද සම්පාදනය කෙළේය. මෙසේ ලංකාවේ ගෞරවයත් ශ්‍රීසමෘද්ධියත් උච්චස්ථානයෙහි පිහිටුවූ මේ මහරජාණන් පන්තිස් වර්ෂයක් රාජ්‍යශ්‍රීය විළඳ අපවත්වූ පසු ඔවුනගේ මල්වූ උදයය කාශ්‍යපය යන රජවරු දෙදෙන ක්‍රමයෙන් එකොළොස් අවුරුද්දක් හා දසසත් අවුරුද්දක් ලංකාව පරිපාලනය කළහ. ඒ සතර වැනි කාශ්‍යප රජහුගේ ඇවෑමෙන් මේ ධම්පියා අටුවා ගැටපදය කළ අබා සලමෙවන් කසුබ් හෙවත් පස්වැනි කාශ්‍යප මහරජතුමා රාජ්‍යශ්‍රීයට පැමිණියේය. මේ රජතුමාගේ විශාරදවූ

ආගමඥතායත් අසහාය පාණ්ඩිත්‍යශ්‍රිය හා ප්‍රඥා මහිමයත් ශ්‍රද්ධා ශීල ත්‍යාගාදී ධර්මිෂ්ඨ ගුණ සමූහයත් මහාවංශයෙහි 52 වැනි පරිච්ඡේදයෙහි මෙසේ වර්ණනාකරන ලදී:-

"සද්ධො ආගතමග්ගොව සාභිඤ්ඤෙවිය පඤ්ඤවා
වත්තා සො'මරමන්තීව චාගවා ධනදෙවිය.

බහුස්සුතො ධම්මකථී සබ්බසිප්පවිසාරදො
යුත්තායුත්තවිචාරාය නිපුණො ඤායකොවිදො.

අචලො ඉන්දඛීලොව සිරතා සුගතසාසනෙ
පරප්පවාදිවාතෙහි සබ්බෙහිපි අකම්පියො.

මායාසාඨෙය්‍යමානාදී පාපානංච අගොචරො
ගුණානං ආකරො සබ්බරතනානංව සාගරො.

× × ×

රජ්ජං දසහි ධම්මෙහි චතුසඞ්ගහවත්ථුහි
කාරෙන්තො පරිපාලෙසි ලොකං නෙත්තංව අත්තනො"

[ඒ රජතෙම මාර්ගගතයක්හු- හෙවත් සෝවාන් පුද්ගලයක්හු- මෙන් ශ්‍රද්ධාසම්පන්න වූයේය. අභිඥාලාභියකු මෙන් ප්‍රඥාවත්විය. හෙතෙම බෘහස්පතිහු මෙන් වක්තෘය, කුවේරයා මෙන් ත්‍යාග ශීලිය. බොහෝ ඇසූ පිරූ තැන් ඇත්තේය, ධර්මකථිකය, සියලු ශිල්පයෙහි විශාරදය, නීතියෙහි දක්ෂවූයේ යුක්තායුක්ත විමසීමෙහි නිපුණය, ඉන්ද්‍රඛීලයක් මෙන් නිශ්චල (ශ්‍රද්ධාවෙන්) බුදුසස්නෙහි පිහිටියේ සියලු පරවාදීන්ගේ (වචන නැමැති) වාතයෙන් අකම්ප්‍ය වූයේය... මායා කුහක මානාදී පාපයන්ට ගොචර නොවූයේ සියලු රතනයන්ට සාගරයමෙන් (සියලු) ගුණයන්ට උත්පත්තිස්ථාන වූයේය. දශරාජ ධර්මයෙන් හා චතුස්සංග්‍රහ වස්තුයෙන් රාජ්‍යය කෙරෙමින් ලොකයා ස්වකීය නෙත්‍රය මෙන් පරිපාලනය කෙළේය.]

මෙසේ වර්ණිතවූ විශිෂ්ට ගුණධර්මයෙන් හා උදාරවූ ප්‍රභූශක්තියෙන් විරාජමානවූ කාශ්‍යප මහරජතුමාණන් විසින් ලොකශාසනාභිවෘද්ධිය සඳහා කරනලද විවිධ සත්ක්‍රියාවෝ ඒ රජතුමාට සවනවස අභයගිරි විහාරභූමියෙහි පිහිටුවනලද ශිලා ලිපියෙහි විස්තරවශයෙන් දක්වනලදහ. ඒ *ශිලාලිපියෙහි මූල කොටස මෙසේයි:-

---

* සිංහලදේශීය ශිලාලිපි (Epigraphia Zeylanica) නම් පුස්තකයෙන් උපුටාගන්නා ලදී.

“මඟුල් සිහසුන් රක් නල් තල අරය් වජන් බෙරසිනය් නෙන් රුපු වරණන් ඇඩි මඳ සිඳු සී පැරැක්මෙන් වැජැඹෙ අනන් අපිරිසෙය් සොබි නිමල ගුණ වතුරෙන් ජියල් සනහය් සසුන් අරිදූ ලක්දිව් පොළොව් මෙහෙසන පරපුරෙන් හිමි ඔපුරැම් [1]බුදදස් සිරි සඟබොය් අබහය් මහරජ්හට් ජා සඟබඩය් අප බිසෙව් රජ්නැණියන් කුස්හි හෙවැ දුනු සැණැහි මේ සුබ රජ් බිසෙව් සිරි පැමැණැ යස තෙජ් හිරි සනද්නෙන් ලොව පහය් සිය වික්මෙන් සතුරන් මැඩැ පළ නිමල කිත් වතුරෙන් ලොවන් පතුළ් දෙබිසෙවැ ජා සලමෙව්වන් අබහය් මහරජ්හුනාර් මිජසිවිවි සඟ්සෙන් අරම් කසුබරජ් මහවෙහෙර් කරය් අපි පත් සියන් වසවය් සුලබ් සතර් පසයෙන් පුජය් සසුන් කොත් හුවය් ඇත්නකර මඟුල් මිහිවයැ දකුණ් දෙර් අසන්හි රජ්වෙද්හල් කරය් රොව් බිය සමය් පොදෙනවුලු පුලුඔවුලුයෙන් කෙත් කම් සුලබ් කොට් සිරි ලක් ලොනුර්වය් සාබිය නිවය් රට් සොයය් සැත් බිය හෙර නන් ජැසින් නන්සෙසි බුද් බනද් කරය් සියල් ඉසිරයෙන් පුජය් දෑ සැණෙන් බුද්රුවන් අරියය් ධමු රුවන් නවරිසයෙකින් පුජනෙම් ගහ යන අදහස් පුරය් අභි ධම් දෙසුන් කසුන් පත් අරවය් මහ පුජැ කොට් සසුන් සිට් වම් යන සිත් දෙල්නෙන් ඇජර පය හමුයෙහි එ මෙ ධම් දෙසුන් වියත්හන් නල සිය බස්නෙන් බුද් ගුණ වැනූ රිවි අන්වයෙන් බට් සැහැකුල කොත් ඔකා රජ්කුලට් තලාවික් අප පුරුමුවො තුමන් සත්ලැගු සවන හවුරුදුයෙහි අබහය් ගිරි වෙහෙර කපාරාමුලට් සලමෙව්වන් පවු කරය් සඟුන් වසවය් සතර පස සුලබ්කොට් මෙමෙ නකය් අබදි අවසට් මෙ සිරිත් නැබැවූහු”

කාශ්‍යප රජතුමා ධර්මකර්මයකින් දුශ්ශීල මහණුන් පහකරවා ශික්ෂාකාමී නවක භික්ෂූන් විහාරාරාමවල වැස්වූ බවත් මිරිසවැටි විහාරමලුයෙහි තංවනලද විසිතුරු මණ්ඩපයෙක්හි රැස්වූ මහා සඞ්ඝයාවහන්සේ හා නාගරවාසීන් මධ්‍යයෙහි “බුඩ ලීලායෙන්” අභිධර්මපිටකයෙන් ධර්මදෙශනා කළ බවත් ධර්මසංගණී ප්‍රකරණය රන්පත ලියවා ධම්සඟුණු නම් අභිනව කරවනලද මහපායෙහි තබවා අවුරුදු පතා මහා පූජෝත්සවයක් පැවැත්වූ බවත් මහාවංශ කථායෙහි ප්‍රකාශිතයි.

ලංකාවාසීන්ගේ දෙලෝවැඩ අනූනවම මෙලෙස සලස්වමින් දස අවුරුද්දක් රාජ්‍යය පරිපාලනය කළ මේ මහරජාණන්ගේ ආදර්ශමත් ජීවනචරිතය බැබළවූ උත්කෘෂ්ට ගුණ සමූහය හා

---

1 මුගසින්සෙන් මහරජතුමා මේ විරුද නාමයෙන් සිලාලිපිවල නිර්දිෂ්ටයි

ප්‍රඥාසම්පත්තිය මහාවංශකාරක ආචාර්‍ය්‍යවරයන් විසින් මෙසේ හකුළුවා දක්වනලදී:-

> "ලඞ්කාරජ්ජෙපි ඨත්‍වා කථිත තිපිටකො සබ්බවිජ්ජාපදීපො
> වත්තා වාදී කවීසො සතිධිතිවිසදො දෙසකො භාවකොච
> පඤ්ඤාසද්ධා දයාවා පරහිත නිරතො ලොකවෙදී වදඤ්ඤූ
> රාජින්දො කස්සපො'යං විය විමල ගුණො හොතු ලොකොපි
> සබ්බො"

[මේ කාශ්‍යප මහරජතෙමේ ලඞ්කාරාජ්‍යයෙහි පිහිටාත් හදාළ ත්‍රිපිටක පර්‍ය්‍යාප්ති ඇත්තේ සියලු විද්‍යාවන්ට ප්‍රදීපයක් බඳුවිය. (ඒ රජතෙමේ) වක්තෘ හෙවත් කීමෙහි බිණීමෙහි දක්‍ෂ විය, වාදී හෙවත් පරවාද මර්දනයෙහි ව්‍යක්ත විය, කවීන්ට නායකද වී. ස්මෘති ධෘති සම්පත්තීන් ආඪ්‍යවූයේ අන්‍යයන්ට ධර්මය ප්‍රකාශ කොට කියන්නේත් තෙමේ පිළිපදින්නේත් විය. ප්‍රඥාවෙන්ද ශ්‍රද්ධාවෙන්ද දයාගුණයෙන්ද යුක්තවූයේ පරවැඩෙහි නිරතවිය. ලොකයාගේ ස්වභාවය දන්නේ මසුරු මල පියා දන්දීමෙහි ඇලුණේද වී. (මෙසේ හෙයින්) සියලු ලෝවැසිතෙමේත් මේ රජහු මෙන් නිර්මල ගුණයෙන් යුක්තවේවා.]

කාශ්‍යප මහරජතුමා අභිධර්මපිටකයට අර්ථව්‍යාඛ්‍යානයක් කළ බවත් බුද්ධස්තෝත්‍ර ග්‍රන්ථයක් රචනාකළ බවත් ඉහතින් දක්වනලද ශිලාලිපි පාඨයෙන් හැඟේ. ශිලාලෙඛනයක සඳහන් කොට තැබියයුතු තරම් සම්භාවනීයවූ මේ පොත් අවිනෂ්ටව පැවතුණා නම් මේ මහරජාණන්ගේ පාණ්ඩිත්‍ය කීර්තිය වඩාත් බැබළවීමට හා සිංහල භාෂාවේ සංවර්ධනය පිළිබඳ පශ්චිම ජනතාවගේ දැනගැන්ම විශාල කිරීමටත් ඉවහල්වනු නිසැකයි. එබැවින් මේ ග්‍රන්ථයත් පුරාණකාලයෙහි ලක්දිව ශොභාමත්කළ අන්‍ය බොහෝ පඬිවරයන්ගේ කෘතීන්මෙන් අනවශෙෂයෙන්ම අභාවප්‍රාප්තවීම අතිශයින්ම ඛෙදජනක වුවත් මේ මහ රජතුමන්ගේම කෘතියක්වූ ධම්පියා අටුවා ගැටපදය දහසක් අවුරුදු මුළුල්ලෙහි පරශත්‍රැ උපද්‍රවාදියට ගොදුරු නොව මේතාක් පැවතීම අනල්ප සන්තුෂ්ටියට කරුණකි.

කාශ්‍යප මහරජාණන්ගේ විශාලවූ ශාස්ත්‍රාගමඥතාය ප්‍රතිබිම්බිතව පවත්නා දර්පණතලයක් බඳුවූ මේ ග්‍රන්ථයෙහි ධම්මපදඨකථාහි ඇතැම් පදයන්ගේ අර්ථවර්ණනා මුඛයෙන් බුද්ධධර්මයෙහි ගම්භීරස්ථාන පිළිබඳ බොහෝ කරුණු විස්තර විභාග සහිතව දක්වනලද්දේය. පෙළෙහි ආ නොඑක් ශබ්දයන්ගේ නිර්වචන

විග්‍රහ ආදිය හා ව්‍යාකරණ ලක්‍ෂණයෝද යථාස්ථානයෙහි නිර්දිෂ්ටයහ. මේ ගැටපදය ලියූ කාලයෙහි පැවැති ධම්පියා අටුවා පොත්වල දක්නට ලැබුණු පාඨාන්තර දක්වා එයින් නොපිළිගත යුතුයයි සැලකූ පාඨ කරුණු සහිතව නිරූපණය කිරීමෙන් පෙළ පොත පිළිබඳ සංශෝධනයක්ද කරනලද්දේය.

මේ ආදී වසයෙන් ආධුනිකයන්ගේ දැනගැන්මත් විද්වජ්ජනයන්ගේ විනෝදයත් අනූනව සැලසෙන පරිද්දෙන් සම්පාදිතවූ මේ ග්‍රන්ථයෙහි භාෂාව ගැන විශෙෂයෙන් සැලකියයුතුව තිබේ. අවුරුදු දහසකට ප්‍රථම සිංහල භාෂාව පැවැති තත්වයත් එහි සංවර්ධනයත් අවබොධ කරගැන්මට මේ පොතින් ලබාගතහැකි ප්‍රයෝජනය අතිවිශාලයි. මේ ගැටපදය කියවනවිට පළමුවෙන්ම වැටහෙන කරුණක් නම් සංස්කෘත තත්සම ශබ්දයන්ගේ විරලත්වයත් පාළි තත්සම වචනයන්ගේ බහුල ප්‍රයොගයත්ය. මෙය සිංහල භාෂාවේ සංවර්ධනය පිළිබඳ ඉතිහාසයෙහි ලා සැලකියයුතු ලක්‍ෂණයකි. සිංහල ජාතියෙහි මුල් පියවරු වන විජය රජහු කැටිව ලාටදෙශයෙන් ආ පිරිස කථාකළ භාෂාව කුමක්දැයි නිශ්චය කරගැන්මට උපකාරීවන තත්කාලීන කිසිම ලිපියක් සොයාගත නොහැකිවූවත් එය මාගධ භාෂාවට ආසන්නවූ ප්‍රාකෘතයක් බව කරුණු සලකා බලනවිට වැටහෙයි. විජය රජු පටන් අවුරුදු දෙසියගණනක් ගියකල දෙවානං පියතිස්ස මහ රජාණන් දවස මිහිඳු මාහිමියන් විසින් ලක්දිව බුදුසසුන පිහිටුවන ලදී. එකල පාළි භාෂායෙන් තුබූ අටුවා ආදිය ධම්මදූත මහ තෙරුන් වහන්සේලා සිංහලට පෙරළූහයෝයි. එතැන් පටන් බුද්ධධර්මය පිළිබඳ පාළිවචන නිරායාසයෙන්ම සිංහල භාෂාවට ඇතුළත්වූ බව සිතාගතහැකියි. ශාසන ප්‍රතිෂ්ඨාපනයට සමීප කාලයෙහි පිහිටුවකලද ශිලාලිපිවල වචන ඊට ප්‍රභවවූ මාගධ ශබ්දයන්ට අතිශයින්ම සමානවූවත් කල් යත් යත් කථා ව්‍යවහාරයෙහි පවත්නා භාෂා පිළිබඳ සාමාන්‍ය ධර්මතාවට අනුව උච්චාරණ භෙදයෙන් ක්‍රමයෙන් වෙනස්ව අවුත් ශතවර්ෂ ගණනක් ගිය පසු මුල් ශබ්දයන්ට බොහෝසෙයින්ම විසදෘශ භාවයට පත්වූයේය. සිංහල භාෂාව පිළිබඳව දක්නා ලැබෙන මේ යථාක්‍රම විපර්‍යාසය මෙහි පහත දක්වනු ලබන * ශිලාලිපි පාඨවලින් පහසුවෙන් ප්‍රත්‍යක්‍ෂකරගත හැකිවේයයි සිතමු:-

---

† සිංහලදෙශීය ශිලාලිපි (Epigraphia Zeylanica) නම් පොත් කලාපවලින් උපුටාගන්නා ලදී.

(1) වෙස්සගිරි

(ක්‍රිස්තුවර්ෂාරම්භයට ප්‍රථම 2 වැනි ශතසංවත්සරය.)

.. තලදර නගහ පුත් දෙවහ ලෙණෙ අගත අනගත චතුදිස සගස.

(2) රිටිගල

(ක්‍රි: ව: පූ: 1 වැනි ශ: සංවත්සරය)

මහමත බඹදත පුත පුරුමක බතිතෙ පුරුමක අසගුතෙ පුරුමක මිතෙ පුරුමක තිසෙ එතෙහි කරිතෙ අරිට මහගම.

(3) මෝලාහිටියවෙලේගල.

(ක්‍රි: ව: 1 වැනි ශතසංවත්සරය.)

දෙවන පියතිස මහරජහ මරුමණක කුඩකණ රජහ ජෙට පුතෙ රජ අබයෙ අතරගගහි ගණ . . නකග අඩි පිලිපවත විහරහි බිකුසගය සොවණ කොතුරුනි නියතෙ.

(4) විහාරේගල.

(ක්‍රි: ව: 2 වැනි ශතසංවත්සරය.)

වහබ රජහ පුතෙ තිසරජෙ තිසරජහ පුතෙ ගමිණි අබරජෙ සබ රජහ දිනක උපල දෙණික වවි පොහතකරහි ජිණ පොඩ වය බිකුසගහමය පඩිදිනෙ. . . .

(5) තෝණිගල.

(ක්‍රි: ව: 4 වැනි ශතසංවත්සරය.)

පුවිය මහසෙන මහරජහ පුත සරිමෙකවණ අබ මහරජහ වන ලෙගිතක තිණවතක වසහි නකරහි උතර පසහි කලුහුමනක නියමතනහි සිය අවිය කිණියෙහි නිකත කඩුබලගමකෙහි වස නක අමෙති පහෙජ සිවයහ පුත දෙවයහ යහිසපවය තව වෙහෙරකෙහි දිත අරියවස වටවි දෙ ගකඩ දස අමණක වි ඉව ස අමණක උදි ඉව බසලි දස අමණ ඉව. . . . . .

(6) ලබුඇටබැඳිගල.

(ක්‍රි: ව: 5 වැනි ශතසංවත්සරය.)

සිඹම්- නකරහි පජිත පසහි මහ තබක නියම තනහි දෙව යරිය මහ විහරහි අමෙති සගයහ පුත සිරිනකසි උවනිකෙව කොටු අරියවස වටමය එක සතක කහවණ දිනි . . . .

(7) ගැරඩිගල.

(ක්‍රි: ව: 8 වැනි ශතසංවත්සරය)

දඹදිව් දුනු සිරිසංබො මපුර්මුකා තුන්වන්හෙ මිහිද් මහ පාණන් . . . ගොම්බියෙන් පහණ් හින්ද්වා දුන් හිරියත් කුම්බුර්

ඉසා බුද් පිහිමලුන් මිහාබොදෙණියෙන් පහණ් හින්ද්වා දුන් දෙපයක් කුම්බුර්ඉසා . . . මහමලුන් මිහින්තරියෙන් පහණ් හින්ද්වා දුන් කුම්බුර්දෙපයක් ඉසා මෙලෙණ(සෙනසනැ)බැන්ද දෙව. සිසිම් දනපතින් සිගා මෙලෙණට් බහාලූ කුම්බුරට් අවුල් කළ කෙනෙක් බුදෙනා බත් නොලැබෙත් පරදත්මයෙ බලු කවුඩු වෙත්වසි . . . . .

(8) කළුදිය පොකුණ.

(ක්‍රි: ව: 9 වැනි ශතසංවත්සරය)

සිරිසඟ්බොයි මපුර්මුකා දෙලොස්වන්නෙ පොසොනැ පුර විසෙනි දවස් දළනාම් දකිණිගිරි වෙහෙරැ මහසඟ්නට් ලඟා බතට් නෙවිසි කළඳක් රන් දී දවස් පතා මහ බුන්ද්නෙන් දෙයඩ්මනාක් සාලෙ බත් ඉසා මුත් පනින් පෙරෙ බුන්ද්නෙන් එකඩ්මනාක් දිගි ඇතුල්කොට් හිර් සන්ද් ඇතිනාක් සැඳෑ පවත්නා ඉසා සාල් නොදී බත්ගෙ පිසැ බත් දෙනු ඉසා වෙහෙරැ වියගුරක් ඇත මෙබත් කවුඩු බල්ලනට් ඔසා ඉසා මෙ විබිඩ කළ කෙනෙකුන් මහ මෙනෙ සම්මා සම්බුදුන් දෙරින් යත් අත් නොනැඹිය හෙනු කොට් දළනාම් මෙබත් දින්මියි සිම් මමද් මෙකරණෙයහි ගිවිසැ බතක් දින්මිසි . . . . .

කසුබ් මහරජතුමන්ගේ අභයගිරි ශිලාලේඛනයෙන් උපුටා මෙහි iv වැනි පිටේ බහාලනලද කොටස මෙතැනට යොදාගෙන මේ ශිලාලිපි ප්‍රාය සුපරීක්ෂාවෙන් සංසන්දනයකර බලනවිට ක්‍රිස්තුවර්ෂාරම්භයට ප්‍රථම දෙවැනි ශතසංවත්සරය පටන් ක්‍රි: ව දසවැනි ශතසංවත්සරය දක්වා ගතවූ ශතවර්ෂ දොළසතුළ සිංහල භාෂාව සංවර්ධනය වූ පරිදි තරමක් දුරට අවබෝධකරගත හැක්කේයි. එබඳු පරීක්ෂණයකදී වැටහෙන ප්‍රධාන කරුණක් නම් මේ සංවර්ධනය බොහෝසෙයින්ම මාගධ භාෂාශ්‍රයෙන් සිදුවූවක් බවයි. එසේ හෙයින් ධම්පියා අටුවා ගැටපදය සිඛවලඳවිනිස ආදි දස වැනි ශතවර්ෂයට අයත් පොත්වල ඉහතින් දැක්වූ පරිදි පාලි තත්සම වචනයන්ගේ බහුලත්වය දක්නා ලැබේ. මේ ක්‍රමය එකොළොස්වැනි ශතවර්ෂය අවසානය දක්වා නොකඩව පැවැතුණු බව මේ කාලයට අයත් ශිලාලිපිවලින් පෙනේ. එසේදවුවත් දොළොස්වැනි ශතවර්ෂයේදී මේ චිරන්තන සම්ප්‍රදාය සම්පූර්ණයෙන්මවාගේ විපර්යාසවූයේය. ශ්‍රී බුද්ධ වර්ෂ 1707 වන්නෙහි

(ක්‍රි: ව: 1164 දී) පොළොන්නරුවෙහි රජ පැමිණි මහා පරාක්‍රමබාහු මහරජාණන් විසින් ගල්විහාරයෙහි පිහිටුවන ලද කතිකාවත් ශිලාලේඛනයත් යට දක්වනලද කසුබ් මහරජ තුමන්ගේ අභයගිරි ශිලාලේඛනය හා සතරවැනි මිහිඳු මහ රජහු විසින් [1]මිහින්තලේ පිහිටුවනලද ශිලාලිපි ආදි දසවැනි එකොළොස්වැනි ශතවර්ෂවලම අයත් ශිලාලේඛනත් සමඟ බැලූවිට මේ විපර්යාසයේ ප්‍රමාණය සලකාගතහැකිසි. මහා පරාක්‍රමබාහු [2]ශිලාලිපියේ ආරම්භ පාඨය මෙසේයි:-

"අප බුදුන් කල්ප ශතසහස්‍රාධික චතුරසංඛ්‍ය පරිමිත කාලයක් සමතිස් පැරුම් පුරා මාරසංග්‍රාමභූමිවූ මහාබෝධි පර්‍යංකාරූඪ වැ දුර්වාර සපරිවාර මාරපරාජය කොටැ සර්වඥ පදප්‍රාප්ත වැ පන්සාලිස් හවුරුද්දක් දවස් චාතුර්වීපක මහාමේඝයක් සෙයින් වැඩැ සිටැ අනෙක කල්පකොටිශතසහස්‍රයෙහි ක්ලේශාග්නීන් දගධවෙමින් සිටි සත්වයන් ධර්මාමෘත වර්ෂායෙන් නිවමින් සකල බුද්ධ කෘත්‍ය නිමවා කුසිනාරානුවර අබියෙස්හි මල්ලරාජයන්ගෙ සාලවනොද්‍යානයෙහි නිරුපධිශේෂ නිර්වාණ ධාතුයෙන් පිරිනිවි සාරසිය සූපනැස් හවුරුද්දක් ගියකලැ වළගම්අභා මහරජු දවසැ පටන් එක්වාදහස් දෙසිය සූපනැස් හවුරුද්දක් භින්නනිකාය වැ ශාසනය පිරිහෙමින් සිටිකල්හි මහාසම්මතාදි පරම්පරායාත සූර්යවංශොද්භූත රාජාධිරාජ නෛක දිගභිව්‍යාපත යශොමරීචින් විරාජමාන ශ්‍රීසංඝබොධි පරාක්‍රම බාහු මහරජාණන් සකල ලංකාතෙලෙහි එක රාජ්‍යාභිෂෙකයෙන් අභිෂිකත වැ විජෘම්භිත පුණ්‍යර්ද්ධි ඇතිවැ රාජ්‍යසුඛානුභවකොටැ ශාසනුවන් අඥාන දුර්ඥාන මූලක අප්‍රතිපත්ති දුෂ්ප්‍රතිපත්ති විෂමෙවිඝ විහත වැ අපායා(ප)න්නවත ශාසනාවචර කුලපුත්‍රයන් දැකැ සුපරිශුඬ බුඩශාසනයෙහි මාවැනි ආඥාචක්‍රවර්තියක්හු මෙවැනි කිලුටක් දැකැ දැකැ උදාසීන වුවහොත් බුදුසස්න නස්සි බොහෝ සත්හු අපායභාග් වෙති පස්වාදහසක් පවත්නා බුදුසස්නම මා වහල් වුව මැනවැයි ප්‍රඥාපුරස්සර කරුණායෙන් සමොදිත හෘදය ඇති වැ මෙසේ නම සසුන් කවුරුන් වහල් කොටැ අපගත කලංක වැ පස්වාදහසක් පවත්නා පරිද්දෙන් තෙරම්ලොහොසි සිතා අබබාමජිඡූතාදි විවිධ ගුණගණාභ සඞ්ගත කොටැ රක්ෂිත වර්ධිත පොෂිත ශීලස්කන්ධාදි ලෞකික ගුණරත්නාලංකාරයෙන් සමලංකෘතවූ උදුම්බරගිරි නිවාසි මහාකාශ්‍යප මහාස්ථවිර ප්‍රමුඛ මහාවිහාරාධිවාසි භික්ෂු සංඝයා දැකැ ඔවුන්

---

1 කතිකාවත් සඟරාවේ 37—42 වැනි පිටු බලනු.
2 එම 1—5 වැනි පිටු බලනු.

වහල් කොටැ බුදුන් විසින් අනුඥාත බුධකල්ප මොග්ගලී පුත් තිස් මහතෙරුන් වහල්කොටැ පාප භික්ෂු නිර්මථනය කොටැ දුර්ලබ්ධි මැඩැ ශාසනමල විශොධා කෘත්‍ය ධර්මසංගායනා කැරුවූ ධර්මාශොක මහරජහුමෙන් අනෙක ශත පාප භික්ෂූන් ශාසනෘ ශාසනයෙන් අපගත කොටැ ෂඩභිඥාද්‍යනෙක ගුණාගණොපෙත මහා ක්ෂීණාශ්‍රවයන් ඇති කල්හි පවා පූර්වරාජයන් විසින් මහොත්සාහයෙනුදු සමඟ නොකොටැ ගතහුණු තුන්නිකා සමඟ කිරීමෙන් එක් නිකා කොටැ ජෙතවන මහාවිහාරාදී නොඑක් මහ ඇඟි විහාර ලක්දිවැ තන්හි තන්හි කරවා එහි සහස්‍ර සංඛ්‍යාතික්‍රාන්ත මහාසංඝයා වාස කරවා නිරන්තර ප්‍රවෘත්ත ධර්මාමිෂදානයෙන් උපස්ථාන කෙරෙමින් සඞ්ඝදර්ශන ප්‍රභව ප්‍රීති ප්‍රාමොද්‍ය රසාස්වාදයෙහි ලොල වැ කාලානුකාලයෙහි පෙෂ්ඨාග ශීල සමුපෙතවැ විහාරයට එළැඹැ සන්නිපතිත සඞ්ඝ මධ්‍යගත වැ තද්දර්ශන ප්‍රසූත ප්‍රීතිප්‍රාමොද්‍යරසාස්වාදකොටැ මාවිසින් මහොත්සාහයෙන් සාධිතවූ මෙ සඞ්ඝ සාමග්‍රිය පස්වාදහසක් අභින්න වැ පවත්නා පරිද්දෙන් මතුවන සංඝයාද අප්‍රමාද වැ ග්‍රන්ථ විදර්ශනා ධුරයෙහි යෙදී අලෙපවර්ජනාදී ගුණෙන් යුක්ත වැ වසනා පරිද්දෙන් අවවාදානුශාසනා කොටැ ශාසනය රක්ෂාකළ මැනැවැයි යුක්ත ව්‍යක්ත ගුණොපෙත වැ කරන ආරාධනාද අසා මහා කාශ්‍යප මහාස්ථවිර ප්‍රමුඛ ස්ථවිරවරයන් මැ විසින් ප්‍රමාදවිහාරීන් අවකාශ නොලබන සඳහා ධර්මවිනය සංසන්දනය කොටැ ඇඳුරොල්ද නොවිහිදූ කළ කතිකාවති’’

ධම්පියා අටුවා ගැටපදයත් දොළොස්වැනි ශතවර්ෂයට අයත් අභිධර්මාර්ථ සඞ්ග්‍රහයත් සමකර බැලූවිටද භාෂාරීතිය සම්බන්ධ මේ වෙනස ප්‍රත්‍යක්ෂවේ. ශතවර්ෂයකට අඩු කාලයක් තුළ සිංහල භාෂාරීතිය පිළිබඳව මෙබඳු වෙනසක් කෙසේ ඇතිවූයේදැයි මෙහිදී සලකා බැලිය යුතුයි. එකොළොස්වැනි ශතවර්ෂයේ මූල භාගයේදී සිදුවූ ඓතිහාසික කරුණකින් මේ විපර්යාසයට මං පැදුණු බව හැඟේ. ඒ සිදුවීම නම් සතරවැනි මිහිඳු රජහුගේ පුත්‍රවූ පස්වැනි සේන රජහු සිංහාසනාරූඪවූ තැන් පටන් ද්‍රවිඩ බලය ක්‍රමයෙන් උත්සන්නව අවුත් ඊළඟට රජ පැමිණි පස්වැනි මිහිඳු රජහුගේ කාලයේදී සොළීන් සිංහල රජහු ජීවග්‍රාහයෙන් ගෙන රුහුණු රටින් ශෙෂයක් හැර මුළු ලක්දිවම අත්පත්කර ගැනීමයි. සේන රජහු පටන් මහා විජයබාහු මහරජාණන්ගේ දසසත්වැන්න දක්වා අවුරුදු අනූගණනක් මේ ද්‍රාවිඩ ආධිපත්‍යය පැවැතුණේය. මේ දීර්ඝ කාලය තුළදී පරසතුරන් විසින් අතිශයින්ම පීඩිතවූ ලංකාවීපයෙහි ආගම ධර්මයත්

භාෂාශාස්ත්‍රාදී යත් බොහෝ සෙයින්ම පිරිහීමට පත්වූයේය. මහා විජයබාහු රජතුමා දසසත් අවුරුද්දක් සටන්කොට සොළීන්ගෙන් රට මුදවා එක්සත්කොට ලංකාශාසනයත් ශාස්ත්‍රයත් යථාස්ථානයෙහි පිහිටුවීම සඳහා උත්සාහ වැඩූනමුත් ඒ මහරජාණන්ගේ ඇවෑමෙන් විජයබාහු වික්‍රමබාහු දෙරජුන් අතරද ඉන්පසු ගජබාහු පරාක්‍රමබාහු දෙරජුන් අතරද සතලිස් අවුරුද්දක් පමණ පැවැතුණු අභ්‍යන්තර යුද්ධ කරණකොටගෙන ලක්දිව ශාස්ත්‍රාගම නැවතත් පරිහානියට පත්විය. ගජබාහු රජහුගේ මරණින් පසු මහා පරාක්‍රමබාහු මහරජතුමා චීපචක්‍රවර්තීව තුන් නිකායම සමඟිකොට ශාසනශුද්ධිය කරවා ශාස්ත්‍රාගමාභිවෘද්ධිය අනූනවම සැලැස්වූයේය. මේ සියලුම ලෝකශාසනාභිවෘද්ධිදායක කෘත්‍යයන්හි මහරජතුමාම ඉවහල්වූ තත්කාල ශාසනානුශාසක දිඹුලාගල මහාකාශ්‍යප මහා ස්ථවිර අනුරාධපුර ථූපාරාමාධිවාසී මොග්ගල්ලාන මහාස්ථවිර ආදී මහතෙරුන්වහන්සේලා සංස්කෘත භාෂාව පිළිබඳ විශිෂ්ටඥානයකින් හෙබියාවූ මහා පඬිවරයෝ වූහ. මුන්වහන්සේලා අතුරෙන් මහාකාශ්‍යප මාහිමියෝ බාලාවබෝධන නම් චාන්ද්‍ර ව්‍යාකරණග්‍රන්ථය නිපදවූහ. මොග්ගල්ලාන මහා ස්වාමීන්වහන්සේගේ සංස්කෘත පාණ්ඩිත්‍යය

යා ශක්තිඃ පාණිනෙඃ යා ච
චාන්ද්‍ර කාත්‍යායනාදිෂු
සෝ'යං මූර්තිමතී මන්‍යෙ
මෞද්ගල්‍යායන රූපිණී '' යි

තත්කාලීන කවිවරයන් විසින් වර්ණනා කරන ලදී. මුන්වහන්සේලාගේ ශිෂ්‍යවූ ශාරිපුත්‍ර මහාස්ථවිරපාදයෝ සංස්කෘත ව්‍යාකරණ පිළිබඳ ප්‍රශස්ත ග්‍රන්ථ කීපයක් රචනාකළහ. මෙසේ ලක්දිව සංස්කෘත භාෂාඥානය අතිශයින් බැබළවූ මේ ආචාර්යපරම්පරාවට අයත් පඬිවරයන්විසින් කරනලද අභිධර්මාර්ථසඞ්ග්‍රහ සන්නය ආදී සිංහල පොත්වල ඒකොළොස්වැනි ශතවර්ෂය දක්වා පැවැතුණු භාෂාරීතියට බොහෝසෙයින් වෙනස්වූ සංස්කෘත තත්සම ශබ්දයන්ගේ බහුල ප්‍රයෝගයෙන් යුක්තවූ භාෂාරීතියක් දක්නා ලැබේ, මිශ්‍ර සිංහල නාමයෙන් ප්‍රකටවූ වර්තමාන

භාෂාරීතිය මෙසේ පොළොන්නරු අවධියෙහි ආරබ්ධවූ බැව් සැලකියයුතුයි. 13 වැනි 14 වැනි ශතවර්ෂවලට අයත් පූජාවලිය, රත්නාවලිය, පන්සියපනස් ජාතක පොත, සද්ධර්මාලඞ්කාරය ආදී සාමාන්‍ය මහා ජනයාගේ ප්‍රයෝජනය සඳහා සම්පාදනය කරනලද ධර්මපුස්තකයෝ මේ මිශ්‍ර භාෂාව ප්‍රචාරයට පැමිණවීමට උපකාරී වූහ. 15 වැනි ශතවර්ෂයේදී මේ භාෂාරීතිය වඩවඩාත් තහවුරුවූ බැව් හැඟේ. මේ අවධියේදී ලියන ලද සද්ධර්මරත්නාකරය හා පඤ්චිකාප්‍රදීපයෙහි සංස්කෘත තත්සම ශබ්දයන්ගේ ප්‍රයෝගය අතිබාහුල්‍ය වශයෙන් දක්නාලැබේ. සද්ධර්මරත්නාකරයෙන් උපුටාගන්නාලද-

“සකල ලෝකානන්දකරවූ කරුණා නිධානවූ ශරණාගත ශිෂ්‍ය පඤ්ජරවූ ධර්මාමෘතදායකවූ ත්‍රිවිධලෝකහිත විධායකවූ කකුසඳ කොණාගම කාශ්‍යප ගෞතම මෛත්‍රීය යන පස්බුදු කෙනෙකුන්වහන්සේගෙන් ශෝභමානවූ මේ මහා භද්‍ර කල්පයට අතීතයෙහි සාරාසඞ්ඛ්‍ය කල්පලක්ෂයකින් මතු සාරමණ්ඩනම් කල්පයෙහි සතරවන අතුරුකප සමස්ත වස්තු විස්තීර්ණ ජනපද නිගමග්‍රාමාභිරාම රාජධානියෙන් ප්‍රතිමණ්ඩිතවූ ජම්බුද්වීපයෙහි සකල සම්පත්තීන් ශෝභමානවූ කෛලාශකූට ප්‍රතිභාග සුධාසිත ප්‍රතිවිතත ශිඛරීසතමහ සෝපානමාලාකුල කපොතපාලිකා ශෝභිත රජත ස්කන්ධශ්‍රේණීන් සඞ්කීර්ණවූ නානාස්ථානයෙහි ප්‍රලම්බ ප්‍රවාල හෙමදාම මුක්තාලතා සඞ්කුලිත විචිත්‍ර කූටාගාර භාරිත හෙමසජ්ඣිය නානාවිධ ධවජ භුජඞ්ගසුබද්ධ මිණිකිංකිණිකානාද මෘදඞ්ග රණත්‍රම්සධ්වනියෙන් අතිගම්භීර මෙචක මෙඝකූට ශ්‍රේණිශ්‍රීන් ගෘහ මයූරයන් නෘත්‍යාරම්භ කරවන උත්තුඞ්ග මඞ්ගල ප්‍රාසාද පඞ්ක්තීන් ප්‍රසාදකරවූ නිර්ජරවර ශරීරසෞන්දර්‍ය්‍යාභිරාම ප්‍රභාස්වර රූපලාවණ්‍ය ගුණයෙන් අග්‍රප්‍රාප්ත ව්‍යක්ත නරනාරිගණානුචරිත සුවිභක්ත චච්චර චතුෂ්ක සඞ්ඝාටකාදී විවිධ විචිත්‍රාන්‍යාසයෙන් විචිත්‍රවූ .... ධරණී දර්පණ තලයෙන් පෙනීගිය දිව්‍යපුරයක් මෙන් ශෝභමානවූ අමරවතී නම් රාජධානියෙහි .. ...

ඉත්‍යාදි පාඨයන් පඤ්චිකා ප්‍රදීපයෙහි පැනෙන

“මෙහි පූර්වගාථාවයෙන් ඉෂ්ටදේවතානමස්කාරයැ සංදර්ශිතයැ. ඒ පූජ්‍ය පූජානිෂ්පාදක කුශලචෙතනායෙන් විධූතාශෙෂ ක්ලිෂ්ට ක්ලේශයන් ඇති චිත්ත සන්තානයෙහි භාවානන්තරයෙහි සිද්ධකරනලද පුණ්‍යාන්තරායකර ධර්මයන් ප්‍රත්‍යය වෛකල්‍ය කරණයෙන් ප්‍රතිබාධකයෙ නොවැ තමඞ්තුක භයාද්‍යන්තරාය නිවර්තිතත්ත්වයෙන් යථාරබ්ධ

ශාස්ත්‍රය නිර්ඝෂනයෙන් පරිසමාප්තියට පැමිණෙන පිණිසයි" යනාදි පාඨත් ගැන සලකා බලනවිට සංස්කෘත භාෂාශ්‍රයෙන් සිංහල භාෂා රීතිය පිළිබඳව සිදුවූ වෙනස මනාව අවබොධකර ගතහැකියි. මහනුවර රාජධානි කාලයට අයත් සන්නස් ආදි ලිපිවල පැනෙන ප්‍රාස වාක්‍යයන්හිද මේ සංස්කෘත තත්සම ශබ්දයන්ගේ බාහුල්‍ය ප්‍රයොගය දක්නාලැබේ. පොළොන්නරු අවධියෙහි ආරබ්ධවූ මේ "මිශ්‍ර සිංහල" භාෂාව ඊට ප්‍රථම පැවැති භාෂා රීතියට වඩා සාමාන්‍යයෙන් අදහස් දැක්වීමෙහි ශක්තිසම්පන්න බව පිළිගත යුතුයි. එසේද වුවත් දුරවබොධ සංස්කෘත පාඨ යෙදීමෙන් මේ "මිශ්‍ර භාෂාවෙන්" ගතහැකි ප්‍රයොජනයට හානි වනබැව් පැනේ. යමක් කීමෙහි හෝ ලිවීමෙහි එකම අදහස නම් එය අසන කියවන අන්‍යයන්ට එහි අර්ථය වැටහීමයි. එසේ හෙයින් කාටවත්—නැත්නම් වැඩිදෙනාට—නොතේරෙන පරිද්දෙන් යමක් කීම හෝ ලිවීම නිරර්ථක ක්‍රියාවක් බැව් හැමදෙනාටම ප්‍රත්‍යක්ෂ විය යුතුයි. එසේද වුවත් මේ කාලයෙහි පොත්වල පමණක් නොව ප්‍රවෘත්ති පත්‍රවල පළවෙන ලිපිවල පවා මේ දොෂය නොඅඩුවට දක්නා ලැබේ. මේ වැරැද්දෙන් තොරව සාමාන්‍යයෙන් කාටත් තේරුම් ගත හැකි භාෂාවෙන් ලියන්ට කියන්ට ආධුනිකයන් පුරුදු පුහුණුවිය යුතුබව කියමු.

ධම්පියා අටුවා ගැටපදයෙහි බොහෝ තැන්වල අර්ථවර්ණනා පාලි භාෂාවෙන්ම දක්වා තිබේ. සමහර විටෙක පදාර්ථය පාලි භාෂාවෙන් දක්වා අනතුරුව එහි අදහස සිංහල භාෂාවෙන් සපුම කර තිබේ. කථාවස්තුන්ගේ නාමයෝද සමහරක් සිංහලෙන්ද සමහරක් පාලි භාෂාවෙන්ද යොදන ලදහ. මේ ගැටපදයෙහි විශෙෂ අඞ්ගයක්වූ මේ භාෂා සම්මිශ්‍රණයට හේතුව කුමක්දැයි නිශ්චයකොට කිය නොහෙමු. මේ පොත ලියූ කාලයේ පාලි සිංහල භාෂාවයම එකලෙස භාවිතවූ බැව් පමණක් එයින් සිතා ගත හැකියි.

මේ සන්නයෙහි කීප පළක මහටුවා හෝ හෙළටුවා නමින් දක්වනලද පුරාණ සිංහල අටුවාවෙන් උපුටාගත් පාඨ දක්නා ලැබේ. මේ පාඨ සියල්ලක්ම පාගේ කාලාන්තරයෙන් ජනිත දොෂයෙන් දූෂිත බැවින් එයින් ගතහැකි ප්‍රයොජනය ස්වල්ප බැව් කියයුතුයි.

සිංහල භාෂාවේ සංවර්ධනය පිළිබඳ පරීක්ෂණයකදී ධම්පියා අටුවා ගැටපදයේ භාෂාරීතිය අතිශයින්ම ප්‍රයොජනවත් වනබැව් ඉහතින් දක්වනලද කරුණුවලින් කාටත් ප්‍රත්‍යක්ෂවේයයි හඟිමු.

එසේම මේ ග්‍රන්ථයෙහි පැනෙන බොහෝ ශබ්දප්‍රයෝගයනුදු සිංහල භාෂාවේ නිරුක්ති ව්‍යාකරණ ලක්ෂණ හා අක්ෂර වින්‍යාසාදිය පිළිබඳ නොඑක් ප්‍රශ්නයන් විසඳීමට ඉවහල්වන බැව් කියයුතුයි. මෙහි ලා දක්වියයුතු දෑ බොහෝ වුවත් ඒ සියල්ලක්ම මේ ලිපියෙහි ඇතුළත් කළනොහැකි බැවින් ප්‍රධාන කරුණු කීපයක් පමණක් මෙහි බහාලමු.

මේ ගැටපදයෙහි නොඑක් තන්හි වර්තමාන ව්‍යවහාරයෙහි ‘ද’ කාරය වෙනුවට ‘ජ’ කාරය යොදා තිබේ. මේ ප්‍රයෝගයට නිදර්ශන ස්වල්පයක් මෙසේයි:-

පිට	පෙළ		පිට	පෙළ	
27	34	බෙහෙජ්	161	14	මැජහත්
29	31	කම්වජන්	191	31	බුජුන්
49	3	මූජම්	194	19	ජෙයෙක්
59	5	පෙපෙජකිජ්	208	16	ළජුන්
63	24	පෙජ්	228	18	ජගගෙහි
102	23	වැජියෙක්	230	30	මීවජයක්
112	5	පුජන	257	6	ජුවුජු
143	11	සැජැහැ	263	32	සජොස්
149	16	පහජති	265	13	සජොරු
			274	16	ජිදුළ

මේ නිදර්ශන පාඨ ගැන විමසා බැලීමේදී මේ ජ කාර ප්‍රයොගය බොහෝ තැනෙක්හි ප්‍රකෘති වශයෙන්ද සමහර තැනෙක ආදේශ වශයෙන්ද යෙදී තිබෙන බව හැඟේ. බෙහෙජ්, පෙපෙජකිජ්, පුජන යන ශබ්දයන්ට ප්‍රභවවූ භෙසජ්ජ, උජ්ජ, පූජක යන මාගධ ශබ්දයන්ද ජ කාර යුක්ත බැවින් මේ පාඨවල ජ කාර ප්‍රයොගය ප්‍රකෘති වශයෙන් යෙදී තිබේ.

කම්වජන්, මූජම් යන වචනවල ජ කාරය කම්මවාචා, මුඤ්චාමි යන මාගධ ශබ්දයන්හි පැනෙන ‘ච’ කාරය’ වෙනුවට වැටී තිබේ. මේ වචන පළමුවෙන් ජ කාර යුක්තව සිංහලට බිඳී අවුත් පසුව ජ කාරය ද කාර බවට පැමිණ වදන්, මුදම් යි ව්‍යවහාර ප්‍රාප්තවූ බැව් හැඟේ. ජුවුජු (පා. දුබ්බච) යන්නෙහි අන්ත ජ කාරයද මෙලෙසම සිඳවී තිබේ. එසේම මජ්ඣන්තික යන මාගධ ශබ්දයෙහි ඣ කාරය වෙනුවට ජ කාරය යෙදීමෙන් පළමුවෙන් මැජගත් යි බිඳී අවුත් පසුව මැදිහත් යන වර්තමාන පාඨය ඇතිවිය.

ජෙයෙක්, ජුවුජු (ප්‍රථම ජ කාරය), සජොස්, සජොරු, ජුදුළු යන පාඨවල ජ කාරය ආදේශ වශයෙන් යෙදී තිබෙන බැව් සැලකිය යුතුයි. මේ ආදේශ විධිය ධම්පියා අටුවා ගැටපදය කළ කර්තෘවරයාණන්ගේ ව්‍යභිචාර මාත්‍රයක්ද එසේනොව ඒ කාලයෙහි පැවැති භාෂාරීතියෙහි විශෙෂ අඞ්ගයක්ද යනු ස්ථිර වශයෙන් නිශ්චය කිරීම උගහට වුවත් දසවැනි ශතවර්ෂයට අයත් ශිලාලිපිවලත් සිඛවළඳවිනිස ආදි තත්කාලීන පොත්වලත් මෙවැනි යෙදුම් දුර්ලභ බැව් කිය යුතුයි.

'ඇත්' යන්නෙහි ප්‍රභවය 'හස්ති' ශබ්දය බැව් කවුරුත් දනිති. එතකුදුවුවත් මේ මාගධ ශබ්දයෙන් ප්‍රථමයෙන් සිංහලට බිඳී ආයේ 'ඇත්' යී නොව 'හැත්' කියා බැව් බොහෝදෙන නොදනිති. ධම්පියා අටුවා ගැටපදයෙහි 'හැත්' (74,20), 'හැතුන්' (60,28), 'හැතක්' (74,13) යී මේ ශබ්දය ස්වරූපයෙන්ද විභක්ත්‍යන්තවද දක්නා ලැබේ. හස්ති ශබ්දයෙන් බිඳුණු 'හැත්' යන්නෙහි 'හ' කාරය කාලාන්තරයෙන් අනුච්චාරණයට පැමිණීමෙන් වර්තමාන 'ඇත්' ශබ්දය සැදුණේයි. මෙකල අභාවයට ගොස් තිබෙන මෙවැනි මුල් තද්භව වචන සිංහල භාෂාවේ සංවර්ධනය හා නිරුක්ති සම්බන්ධ පරීක්ෂණයේදී අතිශයින්ම ප්‍රයොජනවත් බැවින් මේ ගැටපදයෙහි බහුල වසයෙන් දක්නට ලැබෙන එබඳු පාඨයන් ගැන පොත භාවිතකරන ආධුනිකයන් විසින් විශෙෂයෙන් සැලකියයුතු බව කියමු.

“පළාබත්ගල” යන්න පැරණි ආචාර්යවරයෝ 'පුටභත්තසෙල'යී පාලියට නැගූහ. මෙහි 'පළා' යනු 'පුට' පර්යාය යී ගැන්ම ඇතැම් නවීන උගතුන්ට අභිමත නොවේ. එසේද වුවත් 'පණ්ණපුටස්ස අනන්තරෙ, පත්පළා අතුරෙහි' (204,14), 'න පණ්ණාසං තවක්ඛාස බබ මාලාපුටො, මෙ තී සඳහය් බත් මල් පළා නොවෙයි' (204,34) යනාදී මේ ගැටපදයෙහි පැනෙන පාඨවලින් යථෝක්ත පුරාණ පණ්ඩිත මතය සම්පූර්ණයෙන්ම ස්ථිරවේ. මෙහි 'පළා' යනු 'පුට' පර්යාය වූ 'පුටක' ශබ්දයෙන් බිඳී ආවක් ලෙස ගැනීම යුක්තිතරයයි හඟිමු.

'සොහං, අව ඒ තා පිතිම්' (22, 35) 'මුඤ්චාමහං, අව මුජම්' (49,3), 'අහං, අව' (74,13), 'අව ඉක්මැ පැවැතිනාක් නෙපුළ් සහනෙම්' (74,21) යනාදි පාඨවල 'අව' යන උත්තම පුරුෂාර්ථවාචී සර්වනාම පදයක් දක්නට ලැබේ 'කිමඞ්ග පන නාහං පබ්බජිස්සං, කවර කරුණෙන් අව් නොපවජ්නෙම්' (52,2) යන පාඨයෙහි මේ සර්වනාම පදය 'අව්' යී පැනේ. මේ පදයෙහි ප්‍රභවය

නිශ්චය වශයෙන් දැක්විය නොහැකි වුවත් එය 'අම්හ' ශබ්දයෙන් බිඳී ආ බැව් සිතිය හැකියි. 'ඇප්' 'අපි' ශබ්දයන්ද මේ 'අව' නොහොත් 'අවි' යන්නෙන්ම සැදුණු බැව් හැඟේ. 'තෙප්, ශබ්දය හැර 'තුප්' යන මධ්‍යම පුරුෂාර්ථවාචී සර්වනාම පදයක් පැවැතුණු බව 'තුප' (62,30, 221,15), 'තුපම' (62,35) යන විභක්ත්‍යන්ත පදවලින් පැනේ. ස්ත්‍රීලිඞ්ගයෙහි 'තිප්'(226,29)යනු ද දක්නා ලැබේ.

'ඉදානි කථං ජීවිස්සාමි, දූන් සම පියොවින් මතු ජෙනුයුම් කීසෙයින් ජෙමි' (29,1), **'අනාවාසා,** වසන තැනක් නැතියුම්' (227;22) **'නිරයගාමිනී,** නිරයට යනු වියුම්' (227,25), **'උක්කණ්ඨිකා,** දූන් හවගහණයෙහි උකැටියුම්' (266,7) යන පාඨයන්හි ම ශබ්ද කාරකයෙහි ස්ත්‍රීලිඞ්ගික 'උම්' ප්‍රත්‍යයක් පැනේ. ධම්පියා අටුවා ගැටපදයෙහි හැර මෙකල පවත්නා අන්‍ය කිසිම පොතක හෝ ශිලා ලිපියක මේ ප්‍රයෝගය අවිද්‍යමානයි.

'සම්බුද්ධස්ස, මහසැණින් සියුසස් තුම්හමෙ ජතුවහ' (2,32), **'දරුසාඛපිණ්ඩස්ස,** දරුගැල්ලක්හ' (251,17) යනාදි පාඨයන්හි පාලි භාෂාවෙහි 'ස්ස' යන ෂෂ්ඨී විභක්තිරූපයෙන් බිඳුණු 'හ' ප්‍රත්‍යය දක්නාලැබේ. පැරැණි ශිලා ලෙඛනවල මේ ප්‍රත්‍යය බහුලව ලැබෙන නමුත් දසවැනි ශතවර්ෂයට අයත් ලිපිවල එය නොපැනේ.

මෙසේ බුද්ධධර්මයත් භාෂා ශාස්ත්‍රයත් දැනගැන්මට අතිශයින්ම උපකාරීවන මේ ග්‍රන්ථරත්නය ශතවර්ෂ කීපයක් මුළුල්ලෙහි ලිපි දෝෂයෙන් දූෂිතව බොහෝසෙයින් අභාවිතව පවත්නා කල මීට අවුරුදු තිස්ගණනකට ප්‍රථම උගත් දෙඩම්පහළ සුමඞ්ගල ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් කොටසක් ශුද්ධකොට පළකරවනලදී. දෙවැනි කොටස පළකරවන්නට ප්‍රථම උන්වහන්සේගේ අපවත්වීම සිදුවිය. පැරැණි සිංහල භාෂාව සම්බන්ධව ඒ කාලයෙහි පැවැති දැනගැන්ම ගැන සිතා බලනවිට එතොකළ ශුද්ධිය ආධුනික ජනයාට බොහෝසෙයින් ප්‍රයෝජනවත්වූ බව කියයුතුයි. එසේද වුවත් ඉන් මොබ්බෙහි අපේ පුරාණ භාෂාව පිළිබඳව ඇතිවී තිබෙන අවබොධයට අනුරූපව මේ පොත සංශෝධනය කිරීම කාලානුරූප ශාස්ත්‍රීය සඞ්ග්‍රහයක් බැව් කලක පටන් අපට වැටහී තුබූ කල්පනාවකි. සිංහල ශබ්දකෝෂය සම්බන්ධ කර්තව්‍යය ආරම්භවූ පසු සංශෝධිත ධම්පියා අටුවා ගැටපදය මේ කාර්ය්‍යය සඳහා ආවශ්‍යක බැව් පැනුණු හෙයින් උඩ පාත දෙරටින් පොත් ගණනක්

සපයාගෙන මේ ග්‍රන්ථය යථාශක්තීන් ශෝධනය කොට මුද්‍රණය කරවන්ට පටන් ගෙන 1929 අවසානයේදී පිටු 160 කින් යුත් මුල කොටස පළකරවීමු. ඉතිරි භාගයත් ඉක්මනින් ප්‍රකාශ කිරීම අපේ අපෙක්‍ෂාව වූ නමුත් ගතවූ තුන් හතර අවුරුද්ද තුළ පැවැති බලවත් අනවකාශත්වය කරණකොටගෙන මේ කෘත්‍යය මේතාක් පමාවූ බැව් කණගාටුවෙන් සඳහන් කරමු.

මේ ශුද්ධිය සඳහා අපට ලැබුණු පුස්කොළ පොත්වල ලේඛනය* මෙසේයි:—

(1) විද්‍යාලඞ්කාර පිරිවෙන්හි උපආචාර්‍ය්‍ය ධුරයක් දැරූ කලුරිය කළ ඌරුගමුවේ චන්දජෝති ස්වාමීන් වහන්සේගෙන් ලැබුණු පොත.

(2) කොටගේනේ පරමානන්ද විහාරේ පොත්ගුළට අයත් පොත.

(3) හඟුරන්කෙත රජමහ විහාරේ පොත්ගුළට අයත් පොත.

(4) කුරුණෑගල නාගොල්ලේ විහාරයට අයත් පොත.

(5) වැලිතොට අම්බරුක්ඛාරාම විහාරයේ පොත්ගුළට අයත් පොත.

(6) දෙඩන්දූවේ ශෛලබිම්බාරාම විහාරයේ පොත්ගුළට අයත් පොත.

(7) පසියාගල ධර්‍මගුප්ත පිරිවෙනින් ලැබුණු පොත.

(8) දෙඹවල සද්ධර්‍මගුප්ත පිරිවෙනින් ලැබුණු පොත.

මේ පුස්කොළ පොත් සමකර බැලූවිට මුලින් සඳහන්වූ පොත එක පරම්පරාවකටත් අනික් පොත් සතම අන්‍ය පරම්පරාවකටත් අයත් බැව් හැඟේ. දෙවැනිව කී පොත්වල ඇතැම් තැනෙක සුළු අන්‍යොන්‍ය විසදෘශත්වයක් පැනෙනත් ඒ පොත් සතම එක් මුල් පොතකින් ආරබ්ධවූ පරම්පරාවකට අයත් බැව් එක් වැදගත් කරුණකින් නිශ්චිත වේ. එනම් පළමුවැනි අඞ්කයෙන් දක්වන ලද පොත්හි විද්‍යමාන පාඨරාශියක් මේ පොත් සතෙහිම එක ලෙස ඌනව තිබීමයි. දෙඩම්පහළ සුමඞ්ගල ස්වාමීන් වහන්සේ විසින් පළකරවනලද කාණ්ඩයෙහිද මේ ඌනත්වය පැනෙන හෙයින් උන්වහන්සේට ලැබුණු පුස්කොළ පොත්ද මෙලෙසින්ම අසම්පූර්ණවූ බැව් නිසැකයි. එසේ හෙයින් මෙකල පවත්නා ධම්පියා අටුවා ගැටපද පුස්කොළ පොත් සියල්ලක්ම පාහේ අසම්පූර්ණ ගුරු පොතකින් ආරබ්ධවූ පරම්පරාවකට අයත් බැව් පිළිගත

*තවත් ලැබුණු අසම්පූර්ණ පොත් සතරක් මේ ලේඛනයට ඇතුළත් නොකරනලදී.

යුතුයි. කරුණු මෙසේ බැවින් සම්පූර්ණ එක පුස්කොළ පොතක්වත් මේ ශුද්ධිය සඳහා සපයාගන්ට පුළුවන්වීම මහත් සන්තුෂ්ටියට කරුණකි. ලේඛනයේ පළමුවැනි අඞ්කයෙන් නිර්දිෂ්ට මේ පොත අව්‍යක්ත ලිපිකරුවකු විසින් ලියන ලද්දක් බැව් බොහෝ තැන්වල දක්නට ලැබෙන අශුද්ධ පාඨවලින් ප්‍රත්‍යක්ෂවේ. එසේද වුවත් මේ පොතේ ආධාරයෙන් අනික් පොත්වල ඌනස්ථාන රාශියක් පිරවීම පුළුවන්විය. 17, 53, 64, 71, 81, 100, 104, 111, 115, 141, 161, 169, 197, 205 වැනි පිටු කියවා බැලූකල මේ ඌනපූරණයෙහි ප්‍රමාණයත් ප්‍රයෝජනයත් සලකාගත හැකියි.

අපට ලැබුණු පුස්කොළ පොත් එකක්වත් උඩත් පිරිසෙයින් අවුරුදු තුන්සියයකට වඩා පැරණියයි නොසිතමු. ජයවර්ධනපුර රාජධානිය පිළිබඳ ශ්‍රීසමෘද්ධි කාලයට අනතුරුව ඇතිවූ රාජ්‍යවිප්ලවාදිය හේතුකොටගෙන ලක්දිව ශාස්ත්‍රාවබෝධය පිරිහීමට පත්වූ පසු පොත් ලිපිකිරීමෙහි නියුක්තවූවන්ට පසළොස්වැනි ශතවර්ෂයට ඔබ්බෙහි භාවිතවූ ඇතැම් අකුරු සටහන් ඇඳිනගන්ට බැරිවීමෙන් බලවත් වැරදි සිදුවී තිබෙන බව මේ සංශෝධනය සඳහා ධම්පියා අටුවා පොත් පරීක්ෂාකර බැලීමේදී අපට නොඑක්වර ප්‍රත්‍යක්ෂවිය. ශිලාලේඛන ආදි පැරණි ලිපිවල අක්ෂර සංස්ථාන ගැන සැලකීමෙන් එබඳු බොහෝ ලිපිදෝෂ පහකෙළෙමු.

ග්‍රන්ථාවසානයෙහි කර්තෘ සන්දර්ශිත නිගමන වාක්‍යයට අනතුරුව "දළඳා පැවිජියෙම් දහම්පියට අටුවා සත්‍යය එක් හවුරුදුයෙකින් ලීම්" යන පාඨයක් හැම පුස්කොළ පොත්වලම පැනේ. මෙහි 'දළඳ' යන්න ලිපිභ්‍රමයක්යයි සැලකූ අපි එය 'දළනා' යි සකස් කෙළෙමු. මෙසේ යත්කල මේ පාඨය ග්‍රන්ථකර්තෘවූ කාශ්‍යප මහරජ තුමන් විසින් යොදනලද්දක් නොව පසු කාලයෙක්හි පොත පිටපත් කළ දාඨානාග නම් භික්ෂුවක් විසින් එකතුකරන ලද්දක් බැව් වැටහේ. භාෂාරීතිය ගැන සලකා බලන විට එය එකොළොස් වැනි ශතවර්ෂයට මොබ්බෙහි නොවන බැව් හැඟේ. ඉහතින් දක්වනලද පරම්පරා දෙකටම අයත් පොත්වල මේ පාඨය පැනෙන හෙයින් මෙකල පවත්නා සියලුම ධම්පියා අටුවා ගැටපද පොත්වලට දාඨානාග භික්ෂූන් විසින් ලිපිකරනලද පිටපත මුල් ගුරුපොත වූ බැව් සැලකිය යුතුයි.

ධම්පියා අටුවා ගැටපදයෙහි බොහෝ තැන්වල මුද්‍රිත ධම්මපදට්ඨකථාහි පැනෙන පාලි පාඨවලට වෙනස් පාඨ දක්නා ලැබේ. එබඳු වෙනස් තැන් ඒ ඒ පිටුවල අධෝලිපි මගින් දක්වීමු.

ගැටපදයෙහි ආ ඇතැම් පාඨ වඩා මැනවැයි හැඟෙන හෙයින් පෙළ පොත ශෝධනය කරගැනීමටත් මෙය උපකාරී වේයයි හඟිමු.

ශතවර්ෂ ගණනක් මුළුල්ලෙහි කෂ්ටප්‍රායව පැවැතුණු මෙවැනි ග්‍රන්ථයක් එකැවරම ශුද්ධකොට යථාස්ථානයට පැමිණවීම අතිශයින්ම දුෂ්කර කාර්යයක් බැව් කවුරුත් දනිති. ඒ ඇර අපට ඉතාම අනවකාශ කාලයෙක්හි මේ සංශෝධන කාර්යයෙහි නියුක්තවන්නට සිදුවීම සම්පූර්ණ පොත නිකුත් කිරීම අතපසු වීමටත් අපගේත් වර්ණයෝජකයන්ගේත් ප්‍රමාදයෙන් ඇතිවූ දෝෂ බහුලවීමටත් හෙතුභූතවූ බැව් මෙහි සඳහන් කිරීම අපේ යුතුකමකි. මෙවැනි පොත් අලෙවිවීමට සාමාන්‍යයෙන් දීර්ඝ කාලයක් යන බැවින් ද්විතීය මුද්‍රාඞ්කනය අවුරුදු ගණනකට වුවමනා වේයයි නොසිතමු. එහෙයින් පොත භාවිතකරන ආධුනික පක්ෂයේ ප්‍රයෝජනය සඳහා මේ වතාවේම හැකිපමණ සම්පූර්ණ ශුද්ධිපත්‍රයක් සම්පාදනය කරන්නට උත්සාහ කෙළෙමු. එසේද වුවත් මේ ශුද්ධිපත්‍රයට ඇතුළත් නොවූ තවත් බොහෝ වැරදි තැන් හා සංශයස්ථාන ඇතිවිය හැකි බැව් දනිමු. එබඳු තැන් පොත කියවන උගතුන් විසින් අපවෙත දන්වා එවනු ලැබේ නම් එය අනල්ප අනුග්‍රහයක් ලෙස සලකමු.

පණ්ඩිත මාදොවිට ඤාණානන්ද ස්ථවිරයන්වහන්සේ හා ජේ. ඩී. ද ලැනරෝල් මහතාත් මේ සංශෝධන කාර්යය පිළිබඳව විශෙෂයෙන් උපකාරීවූ බැව් මේ ප්‍රස්තාවෙහි ප්‍රකාශකිරීම අපට මහත් සතුටකි.

විද්‍යොදය පිරිවෙන්හි උපආචාර්ය තැන්පත් පණ්ඩිත වැලිවිටියේ සොරත ස්ථවිරයන්වහන්සේ විසින් පොතේ මුල පිටු 85 සම්බන්ධව සම්පාදනය කොට එවූ ශුද්ධිපත්‍රය ඉතා ප්‍රයෝජනවත්වූ බව සතුටුපූර්වකව මෙහි සඳහන් කරමු. ඩී. ඊ. හෙට්ටිආරච්චි මහතා හා පී. වික්‍රමසිංහ මහතාත් මේ ශුද්ධිපත්‍රය තැනීමේදී අපට බෙහෙවින් ආධාරවූ බැව් මෙහිදී කිය යුතුයි.

ධම්පියා අටුවා ගැටපද පුස්කොළ පොත් සපයාදීමෙන් මේ සංශෝධන කෘත්‍යය සඳහා අපට උපස්තම්භකවූ ගිහි පැවිදි මිත්‍ර භවතුන්ට අපේ හෘදයඞ්ගම ස්තුතිය මෙයින් පිරිණමමු.

D. B. J.

1933 සැප්තැම්බර් මස
6 වෙනි දින කොළඹදීය.

සූචි පත්‍රය.

ප්‍රස්තාවනා i

සූචිපත්‍රය xx

ශුද්ධිපත්‍රය xxx

ධම්මපදඨකථාගී ග්‍රන්ථාරම්භ ගාථාවර්ණනා 1

1. යමක වග.

1	චක්ඛුපාලත්ථෙර	වස්තු	8
2	මට්ටකුණ්ඩලී	,,	18
3	තිස්සත්ථෙර	,,	25
4	කාලියක්ඛිනියා	,,	27
5	කොසඹෑ	වත්	29
6	මහාකාල මහතෙරුන්	,,	33
7	දෙව්දත් තෙරුන්	,,	35
8	සඤ්ජය පිරිවැජ්ජා වත්, අගසවු	,,	36
9	නඳ තෙරුන්	,,	45
10	චුන්දසූකරිකයා	,,	50
11	ධම්මික උපාසකයා	,,	51
12	දෙව්දත් තෙරුන්	,,	,,
13	සුමනා දේවියා	,,	57
14	දෙසබා තෙරුන්	,,	,,

2. අප්පමාද වග.

15	සාමවතියා	වත්	59
16	කුම්භඝොසකයා	,,	80
17	සූළුපන් තෙරුන්	,,	81
18	බල්සැණ	,,	86
19	මහකසුප් මහතෙරුන්	,,	,,
20	දෙසබඳ මහණුන්	,,	,,
21	සක්	,,	87
22	අඤ්ඤතර මහණෙක්හු	,,	93
23	නිගම්තිස් තෙරුන්	,,	94

3. චිත්ත වග.

24	මෙඝිය තෙරුන්	වත්	95
25	අඤ්ඤතර මහණුන්	,,	96
26	උක්කණ්ඨිත මහණු	,,	98

27	සඞ්ඝරක්ඛිත බෑණ තෙරුන්	වත්	98
28	චිත්තහත්ථ තෙරුන්	,,	99
29	අරජ විවසු මහණු	,,	101
30	පූතිගත්තතිස්ස මහතෙරුන්	,,	102
31	නන්දගොපාලකයා	,,	,,
32	සොරෙය්‍ය සිටුපුත්	,,	103

4. පුප්ඵ වග්ග.

33	පන්සියයක් මහණුන්	වත්	104
34	ඵෙණූපම	,,	105
35	විඩූඩභයා	,,	106
36	පතිපූජිකාව	,,	112
37	මසුරු සිටුහු	,,	113
38	මාතික ආජීවිකයා	,,	115
39	ඡත්තපාණි උපාසකයා	,,	116
40	විසාඛා උපාසිකා	,,	117
41	අනඳ මහතෙරුන් පැන පුළුවුත්	,,	123
42	මහසුප් මහතෙරුන්	,,	,,
43	ගොධික මහතෙරුන්	,,	124

5. බාල වග්ග.

44	ගරහදින්නයා	වත්	125
45	කොසොල් රජහු	,,	126
46	මහසුප් මහතෙරුන්	,,	128
47	අනඳ සිටුහු	,,	129
48	ගණ්ඨිභෙදක සොරුන්	,,	130
49	උදා තෙරුන්	,,	,,
50	පාවෙය්‍යක මහණුන්	,,	131
51	සුප්පබුද්ධ කුෂ්ඨි	,,	,,
52	ඛස්සකයා	,,	,,
53	සුමන මාලාකාරයා	,,	132
54	උපුල්වන් තෙරින්	,,	133
55	ජම්බුක තෙරුන්	,,	134
56	අහිපෙතයා	,,	135
57	සඞ්කූට පෙතයා	,,	136
58	සුදම් තෙරුන්	,,	137
59	වනවාසික තිස් තෙරුන්	,,	139

6. පණ්ඩිතවග.

60	රාධ මහ තෙරුන්	වත්	142
61	අස්සජි පුනබ්බසු දෙදෙනා	,,	143
62	සන් තෙරුන්	,,	,,
63	මහාකප්පින මහතෙරුන්	,,	,,
64	පණ්ඩිත සාමණේරයන්	,,	146
65	ලකුණ්ඨක භද්දිය මහතෙරුන්	,,	148
66	කාණමාතා	,,	,,
67	පන්සියයක් මහණුන්	,,	149
68	ධම්මික තෙරුන්	,,	150
69	ධම්සවන්	,,	,,
70	පස්මහණ් සියන්	,,	151

7. අරහන්ත වග.

71	ජීවකයන්	වත්	152
72	මහකුප් මහතෙරුන්	,,	,,
73	බෙලට්ඨසීස මහතෙරුන්	,,	153
74	අනුරුජ් මහතෙරුන්	,,	154
75	මහකසසින් මහතෙරුන්	,,	,,
76	සැරියුත් මහතෙරුන්	,,	155
77	තිස් තෙරුන් හෙරණහු	,,	156
78	සැරියුත් මහතෙරුන්	,,	157
79	ඛදිරවනිය රෙවත තෙරුන්	,,	,,
80	අඤ්ඤතර ඉත්ථියා	වත්ථු	159

8. සහස්ස වග.

81	තම්බදාඨිකයා	වත්	159
82	දරුසිරි මහතෙරුන්	,,	160
83	කුණ්ඩලකෙසී තෙරුන්	,,	162
84	අනත්ථපුච්ඡක බ්‍රාහ්මණයා	,,	163
85	මිසිල් බමුණ	,,	164
86	බෑන බමුණ	,,	,,
87	සහායක බ්‍රාහ්මණයා	,,	,,
88	දීඝායු කුමරු	,,	165
89	සංකිච්ච සාමණේරයන්	,,	166
90	අතිමුත්තක සාමණේරයන්	,,	168
91	ඛාණුකොණ්ඩඤ්ඤ මහතෙරුන්	,,	,,

92	සප්පදාස මහතෙරුන්	වත්	168
93	පටාචාර තෙරින්	,,	169
94	කිසාගෝතමීන්	,,	170
95	බහුපුත්තික තෙරින්	,,	171

9. පාප වග.

96	චූළෙකසාටක බමුණ	වත්	171
97	සෙය්‍යසක තෙරුන්	,,	172
98	ලාජ දෙව්දූ	,,	,,
99	අනේපිඬු මහසිටාණන්	,,	,,
100	අසඤ්ඤත පරික්ඛාර මහණ	,,	173
101	බිළාල සිටුහු	,,	174
102	මහාධන වාණිජයා	,,	,,
103	කුක්කුටමිත්තකස්ස	වත්ථු	175
104	සුනඛ ලුද්දකස්ස	,,	,,
105	මණිකාරකුලූපග තිස්සතෙරුන්	වත්	176
106	තිණ්ණං ජනානං	වත්ථු	,,
107	සුප්පබුද්ධ සක්කස්ස	,,	177

10. දණ්ඩ වග.

108	ඡබ්බග්ගියානං	වත්ථු	178
109	ඡබ්බග්ගියානං (දුතියං)	,,	,,
110	සම්බහුලානං කුමාරානං	,,	,,
111	කුණ්ඩධාන තෙරුන්	වත්	,,
112	උපොසථකම්ම	වත්ථු	179
113	අජගර පේතයා	වත්	,,
114	මහමුගලන් මහතෙරුන්	,,	180
115	බහුභණ්ඩික භික්ඛුස්ස	වත්ථු	182
116	සන්තති මහ ඇමැතියා	වත්	183
117	පිලොතික මහතෙරුන්	,,	184
118	සුඛ සාමණේරස්ස	වත්ථු	185

11. ජරා වග.

119	විසාඛාය සහායිකානං	වත්ථු	186
120	සිරිමාව	වත්	187
121	උත්තරාථෙරියා	වත්ථු	188
122	අධිමානික භික්ඛූනං	,,	,,

123	රූපනන්දාථෙරියා	වත්ථු	189
124	මල්ලිකා දෙවියා	වත්	190
125	ලාළුදායිථෙරස්ස	වත්ථු	,,
126	උදානගාථා	,,	191
127	මහාධන සෙට්ඨිපුත්තස්ස	,,	192

12. අත්ත වග්ග.

128	බොධිරාජ කුමාරස්ස	වත්ථු	192
129	උපනන්ද සක්‍යපුත්තස්ස	,,	193
130	පධානික තිස්සථෙරස්ස	,,	194
131	කුමාරකස්සපථෙරස්ස මාතුයා	,,	,,
132	මහාකාල උපාසකස්ස	,,	195
133	දෙවදත්තස්ස	,,	196
134	සඞ්ඝභෙද පරිසක්කන	,,	,,
135	කාලථෙරස්ස	,,	,,
136	චූළකාල උපාසකස්ස	,,	197
137	අත්තදත්ථථෙරස්ස	,,	,,

13. ලොක වග්ග.

138	අඤ්ඤතර දහර භික්ඛුස්ස	වත්ථු	197
139	සුද්ධොදනස්ස	,,	198
140	පඤ්චසත භික්ඛූනං	,,	,,
141	අභයරාජ කුමාරස්ස	,,	199
142	සම්මුඤ්ජනිථෙරස්ස	,,	,,
143	අඞ්ගුලිමාලථෙරස්ස	,,	,,
144	පෙසකාරධීතරාය	,,	,,
145	තිංස භික්ඛූනං	,,	200
146	චිඤ්චමාණවිකාය	,,	,,
147	අසදිසදාන	,,	,,
148	අනාථපිණ්ඩික පුත්තස්ස	,,	201

14. බුද්ධ වග්ග.

149	මාගන්දිය	වත්	201
150	යමකපාටිහීර	වත්ථු	203
151	එරකපත්ත නාගරාජස්ස	,,	212
152	ආනන්දථෙරස්ස	,,	213
153	අනභිරත භික්ඛුස්ස	,,	,,

154	අග්ගිදත්තථෙරස්ස	වත්ථු	214
155	ආනන්දථෙරස්ස	,,	216
156	සම්බහුලානං භික්ඛූනං	,,	217

15. සුඛ වග්ග.

157	සාකිය කොලියානං	,,	,,
158	මාරාවට්ටන	,,	219
159	කොසොල් රජහු	වත්	,,
160	අඤ්ඤතර කුලදූරිකාය	වත්ථු	,,
161	අඤ්ඤතර උපාසකස්ස	,,	220
162	පසේනදි කොසොල් රජහු	වත්	,,
163	අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුස්ස	වත්ථු	221
164	සක්දෙව් රජහු	වත්	,,

16. පිය වග්ග.

165	තිණ්ණං පබ්බජිතානං	වත්ථු	222
166	අඤ්ඤතර කුටුම්බිකස්ස	,,	223
167	විසාඛාය	,,	,,
168	ලිච්ඡවීනං	,,	224
169	අනිත්ථිගන්ධ කුමාරස්ස	,,	,,
170	අඤ්ඤතර බ්‍රාහ්මණස්ස	,,	,,
171	දාරකානං	,,	225
172	අනාගාමිථෙරස්ස	,,	,,
173	නන්දියස්ස	,,	,,

17. කොධ වග්ග.

174	රොහිණියා	වත්ථු	226
175	අඤ්ඤතර භික්ඛුනො	,,	227
176	උත්තරාය	,,	228
177	මහාමොග්ගල්ලානථෙර	,,	,,
178	සාකෙත බ්‍රාහ්මණස්ස	,,	,,
179	පුණ්ණාය	,,	230
180	අතුලස්ස	,,	231
181	ඡබ්බග්ගියානං	,,	,,

18. මල වග්ග.

182	ගොඝාතකස්ස	වත්ථු	232
183	අඤ්ඤතර බ්‍රාහ්මණස්ස	,,	,,
184	තිස්සථෙරස්ස	,,	233

185	ලාළුදායිත්ථෙරස්ස	වත්ථු	233
186	අඤ්ඤතර කුලපුත්තස්ස	,,	,,
187	චුල්ලසාරිකස්ස	,,	234
188	පඤ්චසත උපාසකානං	,,	235
189	තිස්ස දහරස්ස	,,	,,
190	පඤ්චන්නං උපාසකානං	,,	,,
191	මෙණ්ඩක සෙට්ඨිස්ස	,,	236
192	උජ්ඣානසඤ්ඤි ථෙරස්ස	,,	238
193	සුභද්ද පරිබ්බාජකස්ස	,,	,,

19. ධම්මට්ඨ වග්ග.

194	විනිච්ඡය මහාමත්තානං	වත්ථු	238
195	ඡබ්බග්ගියානං	,,	239
196	ඒකුදානත්ථෙරස්ස	,,	,,
197	ලකුණ්ටක භද්දියත්ථෙරස්ස	,,	,,
198	සම්බහුලානං භික්ඛූනං	,,	240
199	හත්ථකත්ථෙරස්ස	,,	,,
200	අඤ්ඤතර බ්‍රාහ්මණස්ස	,,	,,
201	තිත්ථියානං	වත්ථු	,,
202	බාලිසිකස්ස	,,	,,
203	සම්බහුලානං භික්ඛූනං	,,	241

20. මග්ග වග්ග.

204	පඤ්චසතානං භික්ඛූනං	වත්ථු	241
205	පඤ්චසතානං	,,	242
206	පඤ්චසතානං යෙව	,,	,,
207	තිස්සත්ථෙර	,,	,,
208	සූකර පෙත	,,	,,
209	පොට්ඨිලත්ථෙරස්ස	,,	243
210	සම්බහුලත්ථෙරානං	,,	244
211	සුවණ්ණකාරත්ථෙරස්ස	,,	245
212	මහාධන වාණිජස්ස	,,	246
213	කිසා ගොතමියා	,,	,,
214	පටාචාරත්ථෙරියා	,,	247

21 පකිණ්ණක වග්ග.

215	ගඞ්ගාරොහණ	වත්ථු	247
216	කුක්කුටණ්ඩඛාදිකාය	,,	250

217	භද්දිය භික්ඛූනං	වත්ථු	250
218	සම්බහුලානං භික්ඛූනං	,,	251
219	ලකුණ්ටක භද්දියත්ථෙරස්ස	,,	,,
220	දාරුසාකටික පුත්තස්ස	,,	,,
221	වජ්ජිපුත්තක භික්ඛුස්ස	,,	252
222	චිත්තගහපති	,,	253
223	චූළ සුභද්දාය	,,	254
224	ඒකවිහාරිකත්ථෙරස්ස	,,	255

22. නිරය වග්ග.

225	සුන්දරිකාය	වත්ථු	255
226	දුච්චරිත ඵලානුභවන	,,	256
227	වග්ගුමුදාතීරියානං	,,	,,
228	ඛෙම සෙට්ඨිස්ස	,,	,,
229	දුබ්බච භික්ඛුස්ස	,,	257
230	ඉස්සාපකතිත්ථියා	වත්ථු	,,
231	ආගන්තුක භික්ඛූනං	,,	,,
232	නිගණ්ඨානං	,,	258
233	තිත්ථියසාවකානං	,,	,,

23. නාග වග්ග.

234	මාගන්දියා	වත්ථු	259
235	හත්ථාචරියපුබ්බ	,,	,,
236	බ්‍රාහ්මණපුත්ත	,,	,,
237	පසෙනදි කොසල	,,	260
238	සානුසාමණෙර	,,	261
239	බාවෙරක හත්ථිනා	,,	262
240	සම්බහුලානං භික්ඛූනං	,,	,,
241	මාරස්ස	,,	,,

24. තණ්හා වග්ග.

242	කපිලමච්ඡස්ස	වත්ථු	263
243	සූකර පොතිකාය	,,	265
244	විබ්භන්තකස්ස	,,	266
245	බන්ධනාගාරොපම	,,	,,
246	ඛෙමත්ථෙරියා	,,	267

247 උග්ගසෙනස්ස වත්ථු 267
248 දහරභික්ඛුස්ස ,, 268
249 මාරස්ස ,, ,,
250 උපකාජීවකස්ස ,, 269
251 සක්කස්ස පඤ්හවිස්සජ්ජනා ,, ,,
252 අපුත්තක සෙට්ඨිස්ස ,, 270
253 අඞ්කුරස්ස ,, ,,

25. භික්ඛු වග්ග.

254 පඤ්චන්නම්පි භික්ඛූනං වත්ථු 270
255 හංසඝාතක ,, 271
256 කොකාලික ,, 272
257 ධම්මාරාමථෙර ,, ,,
258 විපක්ඛසෙවක ,, ,,
259 පඤ්චග්ගදායක බ්‍රාහ්මණස්ස ,, ,,
260 සම්බහුලානං භික්ඛූනං ,, 273
261 පඤ්චසත භික්ඛූනං ,, 274
262 සන්තකායථෙරස්ස ,, ,,
263 නඞ්ගලකුලථෙරස්ස ,, ,,
264 වක්කලිථෙරස්ස ,, ,,
265 සුමන සාමණෙර ,, 275

26. බ්‍රාහ්මණ වග්ග.

266 පසාදබහුල බ්‍රාහ්මණස්ස වත්ථු 276
267 තිංස භික්ඛූනං ,, 277
268 මාරස්ස ,, ,,
269 අඤ්ඤතර බ්‍රාහ්මණස්ස ,, ,,
270 ආනන්දථෙරස්ස ,, ,,
271 අඤ්ඤතර පබ්බජිතස්ස ,, ,,
272 සාරිපුත්තථෙර ,, ,,
273 මහාපජාපතියා ,, 278

274	සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස	වත්ථු	278
275	ජටිල බ්‍රාහ්මණස්ස	,,	,,
276	කුහක බ්‍රාහ්මණස්ස	,,	,,
277	කිසාගොතමියා	,,	279
278	අඤ්ඤතර බ්‍රාහ්මණස්ස	,,	,,
279	උග්ගසෙනස්ස	,,	,,
280	ද්වින්නං බ්‍රාහ්මණානං	,,	,,
281	අක්කොසක භාරද්වාජස්ස	,,	,,
282	සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස	,,	280
283	උප්පලවණ්ණත්ථෙරියා	,,	,,
284	අඤ්ඤතර බ්‍රාහ්මණස්ස	,,	,,
285	ඛෙමත්ථෙරියා	,,	,,
286	තිස්සත්ථෙරස්ස	,,	,,
287	අඤ්ඤතර භික්ඛුස්ස	,,	281
288	චතුන්නං සාමණෙරානං	,,	,,
289	මහාපන්ථකත්ථෙර	,,	282
290	පිලින්දිවච්ඡත්ථෙර	,,	,,
291	අඤ්ඤතරත්ථෙරස්ස	,,	,,
292	සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස	,,	,,
293	මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙරස්ස	,,	,,
294	රෙවතත්ථෙරස්ස	,,	,,
295	චන්දාභත්ථෙර	,,	,,
296	සීවලිත්ථෙර	,,	283
297	සුන්දරසමුද්දත්ථෙර	,,	,,
298	ජටිලත්ථෙරස්ස	,,	287
299	ජොතියත්ථෙර	,,	285
300	නටපුබ්බකත්ථෙර	,,	,,
301	නටපුත්තක	,,	,,
302	වඞ්ගීසත්ථෙරස්ස	,,	287
303	ධම්මදින්නාථෙරියා	,,	288
304	අඞ්ගුලිමාලත්ථෙර	,,	,,
305	දෙවහිත බ්‍රාහ්මණස්ස	,,	,,

ශුද්ධි පත්‍රය.

පිට.	පෙළ	අශුද්ධ	ශුද්ධ
1	23	ලොවුතුන් ලොකියති එපාව ..	ලොවු තුන්. ලොකී යති එපාව...
,,	26	පරියුන්	පරියුඅත්
2	7	යෙන බුඩෙන	යෙන [සම්]බුඩෙන
,,	13	ගණෙන	ගන්නේ
,,	18	විජානෙති	පඬින්ති
3	32	සසරැගි	සසරැ
4	2	ඉධ භික්ඛවෙ ධම්මං පරියා පුණාති සුණාති සුත්තං ගෙය්‍යං	ඉධ භික්ඛවෙ භික්ඛු ධම්මං පරියාපුණාති සුත්තං ගෙය්‍යං
,,	22	සමුස්සාහිත	සමුස්සාහිතං
,,	26	එකංශාජීනි	එකාංශාජීති
,,	31	පීතිපාමොක්ඛවඩ්ඩනං	පීතිපාමොජ්ජවඩ්ඩනං
5	10	තස්සහචරිත	තත්සහචරිත
6	5	සීහකුමර	සිහකු මරා
,,	34	සක්කච්ච	සක්කච්චං
7	5	නාසාධයති	න සාධයති
,,	8	කාරනප්‍රකාර	කාරණ ප්‍රකාර
,,	10	සාවභාසා	සාව සා භාසා
8	5	කෙවල ශබ්ද අමිශ්‍රාජීත්තොර් හවුපද මතු විභාවය	කෙවල ශබ්ද අමිශ්‍රාජීති. තොහැවූ පද මතු විභවය්
,,	15	ආවහන්තං	ආවහන්තා
,,	,,	පසාදවත් *	පව [සතුව]න්
,,	21	සොදෙව්රි*	සෝදෙරි
,,	24	අත්ථධම්මො	අත්ථධම්මා
,,	,,	උපනිස්සායතිති	උපනිස්සයිති
9	5	අත්ථි	අත්ථි සො
,,	26	අනුක්කමෙමය	අනුක්කමෙන
10	6	'තෙසං'සී	'තෙ' සී
10	17	කාමනාං	කාමානං

*මේ ලකුණින් යුත් පාඨ පුස්කොළ පොත්හි පැනෙන විසදෘශ පාඨයෙන් සැලකිය යුතුයි.

පිට.	පෙළ	අශුද්ධ	ශුද්ධ
10	31	විරමගනසෙව	විරවනනසෙව
,,	32	පත්ථසෙනාසනනති	පන්තසෙනාසනානි
,,	33	සෙනාසනමෙතං	සෙනාසනානමෙතං
12	31	ගරහනු වූ යේසි	ගරහනුවූයේසි.
13	14	සංසුතිවාපචායො	සංසුතිවාපචායො
14	3	නියරි වැසියෝ	පිටිසර වැසියෝ
,,	32	විජඹසිංසු	විජඹාසිංසු
16	8	නන්බිණි	නන්බිණී
,,	,,	එබිණි	එබිණී
,,	29	කුසල්	[අ]කුසල්
,,	31	අබ්‍යාපාද	අබ්‍යාකත
17	17	නානත්වයෙන්	නානාත්වයෙන්
,,	26	ආගනතුකෙ	ආගන්තුකෙහි
,,	27	නානත්වයෙන්	නානාත්වනයෙන්
,,	33	නානත්වයෙන්	නානාත්වයෙන්
19	18	සහස්ස	සහස්සං
21	2	පුවසයට*	පුසයට
,,	10	මෙණාව *	මෙණවි
,,	23	බස්	වස්
23	14	කඩවූ	කසවූ
,,	22	අනාබෙය්‍යාතිසවැ	අනාබෙය්‍යාතිසයවැ
,,	35	හොති	හොති
,,	,,	හණාති	භණති
25	34	දෙකින් *	දිකින්
26	30	සොපා	සාපෙ
,,	31	අනාගතසඤ්ඤණින්	අනාගතංස ඤාණින්
,,	35	එම	එම
,,	,,	අනාගතසඤ්ඤෙණන	අනාගතංස ඤාණෙන
27	1	‘ප [යම]ඛන්	පඛන්
29	15–16	සඟනට[තැබව] “ආදිකතීකව දෙවූ ප්‍රකාර ආදිකම්මිකානි තානි සලාකගතකානි’සි ...	සඟනට ආදිකතීකව දෙවූ. පකාර ආදිකම්මිකානි. තානි සලාක ගතකානි’සි..
,,	අබොලිපියෙහි	11 ආදිකතීකවූ... සැලකිය යුතුයි.	11 ආදිකම්මිකානි

පිට.	පෙළ	අශුද්ධ	ශුද්ධ
35	17	නිසිය	ණිසිය
,,	30	තෙ සම්මතෙ	තෙසං මතෙන
38	9	නිබ්ඬ-උපයා	නිබ්බිද උපයා
,,	27	සිඳ-පුදබලනුවම	සිඳු පුදු බලනුවම
,,	33	වාසියැ	වාසිය
39	7	නොවැසියාමනා	නොසියමනා
40	2	හැසිරෙ වෙයි	හැසිරෙවයි
,,	25	සවපැරැම්සඳැණග*	සවුපැරැම්සැණහ
,,	27	සඳැණවෙසෙස්හි*	සැණවෙසෙස්හි
42	4	පටිඡගනතා	පටිජගහතා
,,	16	මුළුලොවටචූ	මුළුලොවට චූ
43	12	අගරෙයා	ආගරෙයා
44	9	නුසිතා	නිසිතා
,,	අධොලිපිසෙසි	5 නිසිතා	5 නුසිතා
45	20	එළ	එළං
,,	22	සමගනතා	සම්මගනතා
46	10	චන්දකිණණර	චන්දකිනනර
,,	33	වට්මුළු	වට්මුලු
47	15	ගිනායා	ගිනාය
,,	30	බුම්සරුැත්	බුම්සරිත්
48	16	බිණජාති	බිණා ජාති
,,	23	ගිනියෙනසේ	නියෙනසේ
49	9	නණයනටු	තාණහනටු
51	10	වුටු *	ශුටු
,,	31	දෙන්හයි	දෙහැයි
,,	,,	එාලෙයා	එලෙයා
52	11	දැකයුතු *	දැකිඅැයුතු
54	4	අනනගවලන	අනනගවලන
55	2	සුවකටැයෝ	සුකටැකියෝ
,,	,,	මේ උදන් ධම්- සංවෙනෙන්	මේ උදන්- ධම සංවෙනෙන්
,,	11	දන්නාට*	දන්නට
,,	,,	සලහක විවම කස කණණ ජපපන	ගුලහක විවමස සකණණ ජපපන
56	1	සුවිනිනං	සුවිනිතං

පිට.	පේළි	අශුද්ධ	ශුද්ධ
56	4	මයුරගිම	මයුරගිව
,,	23	පියපිහි	පියපි.
,,	,,	ආයාජිතබබ	අයාචිතබබ
58	7	මහණ	මහා
60	2	බ්‍යසසති	බ්‍යසති
,,	8	සු*	පිසු
,,	10	පුනකදූරා	පුනාකදූරං
,,	35	අසමහාවයට	අසමහවයට
62	4	පිතුසනානිකං	පිතුසනාකකං
63	27	ආ ඇත ජකම්නු	ආ ඇතජ කම්නු
67	3	පමුඛසහන	පමුඛපසහන
68	1–2	බාරොදකං	බාරොදක
69	25-26	නොමිසැම	නොකිමිසැම
71	1	මොනු	මොන
,,	14	රාග	රගා
72	9	විකබාලාපෙනා	විකබාලාපෙනා
73	10–11	මාලාවිය	මාලාවිය
75	26	නගනුව*	නගනුව
,,	33	පස්මාත්*	පස්මත්
,,	අවබාලිපියෙසි	නගනුව	නගනුව
76	22	සසර නියරැ සයන්	සසර නියර සමන්
,,	,,	ගිනින් දුම්අත් බැමුජ්	සඳණින් නොදුත්
,,	23	කියත්	බැමින් කියත්
,,	30	කාජිගෘව නහාකජීශව ඇ සවනුයි බඳුම	කජිගශි හෝ 'බබ' මනු බඳුම[?]
79	5	බොතහෝතුජ්	බොහෝවතුජ්
,,	23	මානා	මානු
,,	30	දුලෙලනක	දුලෙලහක
80	4	අනිමානක	අනිමානක
,,	9	නොගෙජයි	නොගෙයගෙජයි
81	16	කදුමෙන්	කදුගමින්
82	21	එරමැටිමැ	එරවිනැටිමැ
84	22	ඇමගක	ඇමගක
,,	28	හෙජක*	තජක
85	19	බඳු	බඳු
,,	20	බඳුම	බඳුය

පිට.	පෙළ	අශුද්ධ	ශුද්ධ
85	27	මහනෙත	මහතෙත
86	22	අනුවෂ්ජිකං	අනුවජ්ජිකං
,,	24	පණිණ	පණීත
87	18	ජවං	[ශනන] ජවං
,,	19	සුණුදව	සුනු දව
,,	27	බදුයෙක්	බද්‍රුයෙක්
88	10	කුලජෙඨාපචායී	කුලෙ ජෙට්ඨාපචායී
89	1	කුලජෙඨා	කුලෙජෙට්ඨා
90	19	පිඹිබජ්ජක	පිඨබජ්ජක
91	4	ගෙනූන	ගෙනූණ
92	5	අගතාගතානං	ආගතාගතානං
94	26	හ්‍රමණ	භ්‍රමණ
96	32	සලක්නු	සළක්නු
97	20	සිහිය	සැහිය
,,	32	මාතිකාමාතු	මාතිකමාතු
99	1	පහඬො	පහටො
,,	5	සම්පටිවජනජාතකං	සම්පටිවජනකජාතිකං
100	12	බත්	බක්
,,	28	අළලත	අලළත
101	23-24	කොටවෙහි*	කොවෙහි
102	1	පූතහූත	පූතිහූත
,,	34	උවාරන්	උවාරණ්
103	27	නන්දශොපාලකයා	නන්දගොපාලකයා
104	14	අළලයි	අලළයි
108	15	ඇතියා	ඇතීයා
,,	16	,,	,,
111	16	ඛීරපාකෙ	ඛීරපායකෙ
117	20	ඇළලිය	ඇලළිය
119	8	ඊසු	වීසු
,,	3	පිළියෙළ	පිළියෙල
,,	16	ආතතාවිතතං	ආතතවිතතං
120	8	කාලකණ්ණිං	කාළකණ්ණිං
,,	19	උවාරන්	උවාරණ්
121	15	හණී ඇලුයෙහි	හිණී ඇළුයෙහි
124	25	විසින් පසලද	විසින්. පසලද
126	3	සුණුයෙන්	සුනුයෙන්

පිට	පෙළ	අශුබ	ශුබ
127	25	පිඹිබජ්ජක	පිඨබජ්ජක
129	3	චුලසීලං	චූලසීලං
,,	8	ධුතුගුණා	ධුතගුණා
131	14	4 නගරසොහනිං	නගරසොභිනිං
,,	15	,,	,,
132	21	අකාරයකින්	ආකාරයකින්
133	2	වරු	වරු
134	8	මීලහං	මීළහං
136	31	ඇසකු	අසකු
137	3	මුළු	මූලු
139	11	කුමෙ	කුමෙ
,,	11-12	ඔවිනිචා	ඔවිනිච්චා
142	1	සතර	සකර
143	17	උපන්න	උප්පන්න
144	19	යෙන්මැයි	යෙත්මැයි
145	17	සුමුටුහානි	සුමුටුගැනි
,,	2	ඔණත	ඔනත
,,	30	සච්ඡකිරියාභිසමය	සච්ඡිකිරියාභිසමය
148	15	හැජ	හැජ
149	6	පිණිවි	පිණිස්වි
,,	30	ආජානීයා	ආජානීය
151	2	සක්කායි	සක්කාය
152	17	බිලි	බිලී
,,	,,	මඳකුච්චං	මඳකුච්ඡිං
159	16	සොතාචාර	සොතාචාර
,,	21	විතරාගා	වීතරාගා
160	14	අධාහාර	අධ්‍යාහාර
,,	34	එකරත්තිවාසෙන	එකරත්තිවාසෙන
161	1	ඔණත	ඔනත
162	18	මම	මමං
164	13-14	භාවිතනකහම	භාවිත තැනක්හම
166	22	පිරිහුන්*	පිරියුන්
167	1-2	එළබීමයැයි	එළවීමයැයි
,,	4	වාලිකාය	වාලිකා
,,	24	කිළිලක්	කිළිලක්

පිට	පෙළ	අශුද්ධ	ශුද්ධ
168	3	බිණි	බිණී
,,	11	එතන	එතැන
,,	21	කූමෙ, කූළෙක්හි	කූමෙ, කළෙක්හි
171	18	සුමුවු³නැතිරිවින්	සුමුවුහැතිරිවින්
,,	අධොලිපියෙහි	3 මෙය විමසියයුතුයි	(ලොප්කරනු)
172	20-21	ජඬසිකං	ජඩඩසිකං
175	8	සණින්	ණින්
176	15	සියකින්	සියතින්
177	30	ආධ්‍යාහාර	අධ්‍යාහාර
178	13	ඡබ්බසියානං	ඡබ්බග්ගියානං
,,	21-22	සමාදිට්ඨ	සාමං අක්ඛීහි දිට්ඨං
179	32	පේසත්නු	පේයක්නු
181	2	පුරිසසාත	පුරිසඝාත
184	34	ආධ්‍යාහාර	අධ්‍යාහාර
185	25	විරත	වීරත
186	23	ආහාරති	ආහරති
187	8	පිළි	පිළී
188	30	අනුවජ්ජිකං	අනානුවජ්ජිකං
190	10	ඔදගතපොය	ඔදහතපොය
191	24	පච්චෘයාදි	පච්චයාදි
194	4	සනෙතාස	සනෙතාස
198	12	4 සත්හිඳුවත්නට	4 සත්වත්නට
,,	අධොලිපියෙහි	4 සත්වත්නට	4 සත්හිඳුවත්නට
201	16	පූජා	පූජා
,,	,,	අගා	අග
203	33	සපපාදිනි	සුපපාදිනි
205	9	ධජභූතං	ධජභූතං
209	22	මිණිසොපානං	මණිසොපානං
211	21	ඇත්	අත්
,,	28	නුවන්	නුවණ
,,	34	154	150
212	2	එරකපතතං	එරකපත්තං
214	1	කතිසක්ඛරා	කති [වි] සක්ඛරා
,,	22	මානතුඛතාය	මානත්ථඛතාය
215	35	සැදුන්	සැදුණ

පිට.	පේළි	අශුද්ධ	ශුද්ධ
216	20	අග්ගිදත්තපොරස්ස වත්‍ථු	154 අග්ගිදත්තපෝරස්ස වත්‍ථු
218	33	පරියෙසනස්සුකො	පරියෙසනුස්සුකො
220	30-31	අභිවන	අභිභවන
223	23	කසී	කසි
228	34	උඨහි ත්වා	උඨහිත්වා
229	28	දියඩ්ස	දියඩ්ඨ
233	2-3	වලුකොටැ	වළුකොටැ
235	21	සිලාසයාම්	සිලාසායාම්
237	27	රූපානී	රූපානි
238	28	ආනරාමෙසු	ආරාමෙසුං
239	11	පඨවි උද්‍රියන	පඨවි උද්‍රියන
240	21-22	මුළුවැසුන් කල්හි	මුළුවැ හුන්කල්හි
245	8	පිළිගා	පිළිහා
,,	26	පිළිනිමිත්නි	පිළිහා නිමිත්ති
247	26-27	යූයේසි	යූසේසි
248	20	මහභිණික්මන්	මහභිනික්මන්
249	11	පකුසසවා	එකුසසවා
250	18	බැඳ	හැඳ
,,	32	සම්පඤ්ඤං	සම්පජඤ්ඤං
251	17	දරුකැල්ලක්හ	දරුගැල්ලක්හ
255	18	චූලසුභද්‍රය	චූළසුභද්‍රය
256	24	වග්ගුමුදා තිරියෙ	වග්ගුමුදා තීරියෙ
,,	30	වග්ගුමුදා තිරියාතං	වග්ගුමුදා තීරියාතං
265	26	අනුයමානි	අනුසමානි
,,	36	හවටි	කවටි
267	25	අනන්තා රන්තරෙ	අනන්තරන්තරෙ
270	11	දුතියකං	දුතියකං
271	2	තක්කසිලාජනස්ස	තක්කසිලාජාතකස්ස
,,	8	කාය [5] විඤ්ඤාණදු	කාය [5] විඤ්ඤතුදු

පිට.	පෙළ	අශුද්ධ	ශුද්ධ
271	9	විසැඳෑණ	විසැඳෑනති
,,	,,	විසැඳෑනතවතුත්‍රා	විසැඳෑනතිවතුකා
,,	අධොලිපියෙහි	5 විසැඳෑතුදු	5 විසැඳෑණදු
272	25	අඩබුන්	අඩබුන්
274	13	අනතමෙ	අනතමො
279	3	සාඝනතං	ඝායනතං
283	31	යුමෙයේසි	යුමෙස්සි
284	9	සුණු	සුනු
,,	18	යුමෙයේසි	යුමෙස්සි
286	6	පතොාදලසිං	පාතොාදලසිං

ධම්පියා අටුවා ගැටපදය.

නමො තස්ස භගවතො අරහතො සම්මාසම්බුද්ධස්ස.

ගත් [1]වියඛ්‍යාන් කරන ඇදුරක්හු ගත් පූහායෙහි පළමු [2]තුනුරුවනට නමකර කටයුතු බැවින් කුදුගත්නිකායෙහි සවිසි[3]වැගෙකින් සරහා තබනලද [4]ධම්මපද පාලියට සංවණ්ණනා කටැටි බුදුගොස් තෙරණුවෝ [5]පළමු නමාඝී තුනුරුවනට නමස්කාර කෙරෙමින්

“මහා මොහ තමොනුදෙ ලොකෙ ලොකන්තදස්සිනා” යනාදී යුතු.

මොහ යනු [6]අවිජ්ජයෙහි [7]සඤ්ඤ; **තම** යනු අඳුරුයෙහි සඤ්ඤ; මෙතැන් දෙජ් අවිජ්ජමෙ කියා. අවිජ අරමුණුහි මුළාවන අටින් මොහ නම් වෙයි; අරමුණු පිළිසොයන අටින් තම නම් වෙයි. ‘මොහොව සො තමොචා ති මොහතමො’යි කම්ධර සමස්; නොහොත් ‘තමොවිය මොහො මොහ තමො’යි උපමා සමස් එවි. මෙසේ කියන් **තම** ශබ්දයෙන් අඳුරු මෙ කියා. තම බඳු මොහ **මොහතම** යනු වෙයි. [8]මොහතම මැ මහා විෂයවන බැවින් එවි මහා පටිපක්ඛ වන බැවින් එවි ‘මහා මොහ තම’ නම්. මුළු නෝ [9]පිළිසෙයන බැවින් මහාවිෂය වේ. රාත් මහ සැණින් මෙ පැහෙන් බැවින් මහාපටිපක්ඛ වෙයි. මහාව සො මොහතමොචාති මහාමොහ තමො, තෙන ඔනුදො පරියොනුදොති මහා මොහතමොනුදො, තස්මිං **මහාමොහ තමොනුදෙ**, මහත් මොහ අඳුරුයෙන් වළඳනා ලජ්ජයෙහි– අඳුරු බඳු මහත් මොහෙන් වළඳනා ලදුයෙහි එවි. **ලොකෙ**, ලෙවු හිය ‘සබ්බම පජ්ජොතො ජාලිතො’ යනුව හා සබඳ. ලොවු තුන් ලෝ කියති. ‘එකව සුභා සුභං [10]තං ඵලංච’ යි ගත සත් ලොවු. ‘ලුජ්ජති පලුජ්ජති’ යි ගත සබරලොවු. ‘ලොකීයනති එතු ථාවර ජඞමා’යි ගත බජුන් ලොවු. මෙහි සත් ලොවු ගන්නේ අනුසය පරියුන් වීතික්කම විසින් පරියොනහනය එහි ලැබෙන් බැවින්. තුන් විධීන් සිටි [11]ලොවුජ් ගණනෙ මෙ[එ]වි සැණ ඇස් වරා හැමජ මොහ අඳුරු පිළිසෙයන බැවින්.

---

1 ව්‍යකෑන්. 2 තුනුරුවන්ට. 3 වගකින්. 4 දම්පියා පෙළව. 5 පළමුව නමා, පළමු නවාඝී. 6 අවිජයෙහි, අවිජ්ජයෙහි. 7 සංඥා. 8 මොහතමාම. 9 පිළිසේයන, පිළිහෙයන, පිළිසොයන. 10 අපට ලැබුණු හැම පුස්කොළ පොත් වලම “ත පථංච’ යි ඇතේ. 11 ලොවුජන්, ලොවුජණ්.

ලොකනත දසසිනා, ලොවත් දක්නාවුනු විසින්. 'ලොකනතං [1]පසසතීති ලොකනතදසසී' යනු වේ. මෙහි 'ලොකනත' නම් නිවන්—

“නච අපපතවා ලොකනතං දුකඛා අතථි පමොචනං”

යන තන්හි සෙයින්. යෙන, යමක්හු විසින්. මතුයෙහි 'සම්බුඩසස' යනු කරණ වචනයෙන් විපරිණාම කොට මේ හා යොජනු 'යෙන බුඩෙන' යි. සඩමමපජෙජාතො, සදම්පහන්. 'සඩමෙමා එව පජෙජාතො සඩමමපජෙජාතො'; නොහොත් 'පජෙජාතො විය සඩමෙමා සඩමම පජෙජාතො' යි උපමිත සමස්. මෙසේ හොත් 'පහන් බදු සදම්' යනු වෙයි. සඩමම දෙ වේ—ආගම අධිගම විසින්. බුදු වදන් ආගම සඩමම වෙයි, මග පල නිවන් අධිගම සඩමම වේ. දෙජ් 'සතං ධමෙමා සඩමෙමා සනෙතා පසතෙථා ධමෙමාතිපි සඩමෙමා' යි [2]ගණනෙ. [3]ජාලිතො, බබුළුවනලද[ද]— පුවසනලදද යුසේයි. “වෙ මෙ භිකඛවෙ අනතා පබබජිතෙන න සෙවිතබබා” යි යෙමින් ආගම සඩමම [4]බැබැළුවුහ. කොණඩඤඤතෙරුන් මගපල උපයමින් අධිගම සඩමම [4]බැබැළුවුහ. ජලිතිඩිනා, ජුලු ඉධ ඇතියනු විසින්. 'ජලිතා ඉඩි යසස සො ජලිතිඩි'. විජානෙති පටා ජිලි යෙමින් අවුජ් ඉධපාධමුන් රහත්එල සමග කෙළපත් බැවින් එකෙණෙහි මෙ බුදුහු 'ජලිතිඩි' නම් වෙති. නොහොත් බෝමඩ නෑසමම්හි ගඩඹමුල ඉඩිවිධ [5]ඤණ වෙසෙසින් පැවැති බැවින් 'ජුලු [6]ඉඩිවිධ ඤණ ඇතියනු විසින්' යනු වේ. මෙයින් බුදුන් කවර ගුණ කියුහයත්? සවාජ්ථ සමපතති ගුණ හා පරාජ්ථ පුතිපතති දෙගුණ කියුහ. 'ලොකනත දසසිනා ජලිතිඩිනා' යනුයෙන් සවාජ්ථසමපතති ගුණ කියුහු. 'සඩමමපජෙජාතො [3]ජාලිතො' යනුයෙන් පරාජ්ථ පුතිපතති ගුණ කියුහු. දෙගුණෙන් බුදුන් පුණාමාරහසේ දක්වා දූන් පුණාම කෙරෙති—

'තසස පාදෙ නමසසිතවා සමබුඩසස සිරිමතො' යි.

තසස පාදෙ—තසස, [7]එනු; පාදෙ, පාසහළුවන්—උපයොග බහු වදන්; නොහොත් පාදෙ, භුමෙමකවචන හෙ. නමසසිතවා, වැද. “තිසෙසා වනදනා—කායෙන වාචාය මනසාච”. මෙහි තුනුජ් යෙදේ. සමබුඩසස, මහඤණින් සියුසස් තුමහමෙ ජතුවන. 'බුජඣිතා සචචානීති බුඩො'. නොහොත් සමබුඩසස, දෙසුන් ඤණින් සියුසස් මුළුලෝ [8]දැන්වු[ව]හ. 'බොධෙතා පජායාති බුඩො'. නොහොත් සවඤණින් මුළුනේ ජතුවහ—

1 දසසතිති. 2 ගණනි. 3 ජලිතො. 4 බැබුළුවුහ. 5 ඤාණ. 6 ඉඩිපුබබවිඩඤණ. 7 එවිනු, ඒ බුදුහු. 8 දූන්වුහු.

“සබ්බං අභිඤ්ඤාසි යදත්ථි ඤෙය්‍යං
තථාගතො තෙන සමන්ත චක්ඛු”.

සිරීමතො, සිරි ඇතියහ—සැපත් ඇතියහ යුසේයි. සැපත් සතර ඤණ පහන් අනුභවුරුස් සුව විසින්. ‘සිරි එතස්ස අත්ථීති සිරිමා, තස්ස සිරිමතො’. ඊකාර ගාථානුරක්ඛන සඳහා [1]දිගි. මෙසෙයින් බුදුනට නමකර දක්වා දැන් [2]ධමුරුවනට නමකර කෙරෙති ‘සද්ධම්මස්ස පූජෙත්වා’යි. **අස්ස සද්ධම්මෙච,** ඒ සවැඤුනු සබඳ මඟපල නිවන්. ‘අස්ස’ යනු නිමිත්ත නෛමිත්තික සම්බන්ධයෙහි සාමිවචන. මඟ [3]භවුන් හා ඵල නිබ්බානසච්ඡිකිරියයෙන් බුදුවූ බැවින් සධම් එවුනට නිමිත්ත වෙයි, තෙමේ නෛමිත්තිකවේ. මෙයින් ධර්මරත්නයෙහි බුද්ධභාවහෙතුත්ව ලක්ෂණ ගුණ දක්වා ප්‍රණාමාරභසේ [4]කියූ වෙත්. **පූජෙත්වා,** පුද. මෙයින් ධමුරුවනට නමසකාර දක්වා දැන් සඞ්ඝරත්නයට නමකර දක්වති ‘කත්වා සඞ්ඝස්ස අඤ්ජලිං’ යි. ‘අස්ස’ යනු ඈරැ යොජනු. **අස්ස සඞ්ඝස්ස,** ඒ සවැඤුනු සවු සඟහට. මෙයින් ඔවුනු ඵුරෙයිඳ ආබවු කියා ප්‍රණාමාරභසේ දක්වුනුයි. ‘සීලදිට්ඨි සාමඤ්ඤෙන සඞ්ඝටිතත්තා සඞ්ඝො’. [5]සෙබදුහොතුජ් අටඅරිපුහුලෝ සීලාදී ගුණෙන් ‘සඞ්ඝ’ නම් වෙත්. නො අරිපුහුල් හොතුජ් තථාභාවයට පිළිපන් බැවින් පොථුජ්ජනික සඞ්ඝද සඞ්ඝමෙ වෙයි.

මෙසේ තුනුරුවනට නමකර කොට දැන් තමන් [6]වියක්ඛ්‍ය කමැති ගත් දක්වති ‘තං තං කාරණමාගම්ම’ [7]ඉච්චාදී. **තං තං කාරණ මාගම්ම,** ඉඳුනොපකමඳුන අකබිහෙදන ඈ ඒ ඒ කරුණු පිණිස. ‘යං ධම්මපදං දෙසෙසි’ යනු සබඳ. **ධම්මා ධම්මෙසු කොවිදො,** කුදු මහත් ධම්හි සෙවු. ලොවිලොවුතුරා ධම් කුදු මහත් ධම් නම්. නොහොත් **ධම්මාධම්මෙසු,** කුසල් අකුසල් [8]ධම්හි. නොහොත් **ධම්මාධම්මෙසු,** කුසල්කම්පථ ධම් හා අකුසල්කම්පථ ධම්හි. නොහොත් **ධම්මාධම්මෙසු,** ඉටානිටු විවාට කරුණු හා නො කරුණෙහිය. **සම්පත්තසද්ධම්මපදො,** සපත් සධම් පිහිට ඇතියෙ. ‘සද්ධම්මො එව පදං සද්ධම්මපදං, සම්පත්තං සද්ධම්මපදං යෙන සො සම්පත්ත සද්ධම්මපදො’. නව ලොවුතුරාධම් [9]දුගීගතිගා සසරැහි නොහිය දෙනුව පිහිටවන බැවින් ‘සද්ධම්මපද’ නම් වේ. ඒ සපත් බැවින් [10]සථර ‘සම්පත්ත සද්ධම්මපද’ නම් වී. නොහොත් **සද්ධම්ම** නම් දෙසනා.[11]**පද** නම් එට කරුණු දෙසුන් ඤණ හා සවැඤුනු ඤණ. ‘යානත්තාය

1 දිඝ්. 2 දමුරුවනට. 3 භවුන. 4 දැක්වුහු. 5 මෙයද විමසිය යුත්තකි. පුස්කොළ පොත්වල ‘සෙඛුබහොතුජ්’, ‘සෙඛුකහොතුජ්’, ‘සෙඛුක්ඛ හොතුජ්’යි පැනේ. 6 වියක්ඛ්‍යන්. 7 ඉසාදී. 8 දෙ ධම්සි. 9 දුගීතිග. 10 සතර 11 ධම්මපද.

මුඛෙන විනෙය්‍යජනං සාසති අනුසාසතීති සත්‍ථා'. **ධම්මපදං,** ධම්පියා. **ධම්ම** ශබ්ද 'පාළි' කියයි—"ඉධ භික්ඛවෙ ධම්මං පරියාපුණාති සුත්තං ගෙය්‍යං" යනාදී තන්හි සේ. **පද ශබ්ද** 'පිහිට' කියයි— 'සන්තිපදං' යන තන්හි සේ; 'කොටස්' එවු කියයි—'නස්ස නත්‍ථ ධම්මපදා අපිලාපනති' යන තන්හි සේ. 'ධම්මොච සො පදංචාති ධම්මපදං'. [1]ධම්ජු හෙමෙවයි පෙළ අපින් පියෙ හෙ මෙවයි පිහිට අපින් හා කොටස් අපින් 'ධම්මපදං' යනු වේ. පිහිට අට නම් ගතුවනු දුගීහා සසරැ නොහිය [2]දෙන අට. කොටස් අට නම් පෙළධම්හි අවයව් අට. රත්පැහැ සෙසු මල්හි ඇතද රත් මල් යුව එක්මෙ මලක් ගැනෙන බැවින් මෙ [3]අරුත් හැමයට සාමාන්‍ය හොතුදු මෙතෙන 'ධම්මපදං' යනුයෙන් [4]තුන්සියක්වත් පිණිස දෙසූ සතරසිය දෙව්සි ගයෙක්ද හෙමෙ ගැනේ. **සුභං,** හොබවන. 'සොභතීති සුභං'. අදුරු විධමා හොබනා සුරක්හු සෙයින් [5]විනෙ සතන්හි කෙලෙස් විධමා හොබවන බැවින් එව් උත්තාන පදබ්‍යජනහා ගම්භීරාර්‍ථ ඇතිවන බැවින් එව් [6]ශ්‍රැතිරම්‍යව විමද්දක්ෂම බැවින් එව් 'සුභ' නම්. 'යං' යනු මෙයට ඇරැ 'යං ධම්මපදං සුභං' යි යොදනු. **දෙසෙසි,** දෙසිය යු තන්. 'කිරති කිණාති කරොතීතිවා **කරුණා'.** පරහට පත් දුක් දුරුලයි එව් නහයි එව් [7]පරහට දික සාධූන් කපවයි එව් [8]'කරුණා' නම්. 'කරුණාය **ආවෙගො,** පරදුක්ඛ දස්සනෙ තුරිතතා කරුණාවෙගො, තෙන සමුස්සානිත මානසං යස්ස සො කරුණාවෙග සමුස්සාහිත මානසො'. දුනුදිය වෙනෙන් ජුවන කඩසෙයින් [9]කුලුණු වෙනෙන් සත්විහර විහිජ දෙසුන් ඤණපිට දුවන බැවින් බුදුහු 'කරුණාවෙග සමුස්සාහිත මානසො' යි කීවෙත්. 'වෙ' යනු පදපූරණහි නිපාතයි. නොහොත් [10]එකංශාර්‍ථහි එව්. [11]එකායනා [ය] කරුණාය සමුස්සාහිත මානසො.' යු සේයි. බුදුන් නාග සුපර්‍ණාදීන්ට දෙශනාකරතුදු අධිගමාරහයන් ගෙනැ 'දෙව මනුස්සානං' යුහු. 'දිබ්බන්තීති දෙවා, මනස්ස උස්සන්නත්තා මනුස්සා, දෙවාච මනුස්සාච දෙවමනුස්සා'. 'තෙසං දෙවමනුස්සානං' යනු 'දෙසෙසි' යනුවහයිද් 'පීතිපාමොජ්ජවඩ්ඪනං' යනුවහයි [ද්] සබඳි. 'පීතිච පාමොජ්ජංච පීතිපාමොජ්ජං, තං වඩ්ඪෙතීති පීතිපාමොජ්ජවඩ්ඪනං'. හුණු ලාකල් කිලිල් නම් වන [12]සෙයින් පිමෙ තුරුණුකල් 'පාමොජ්ජ' නම් වෙයි. කිලිල් [13]මිහිකුරුණ හුණු නම් වන [12]සෙයින් "පාමොජ්ජ මුහුකල

1 ධම්මො ච සො ධම්ජුහෙමෙව. 2 දෙන්න. 3 අරුත් යට හැමයට. 4 තුන් සියයක්. 5 විනේ. 6 සාතිරම්‍යව. 7 පරගහට. 8 පුස්කොළ පොත්වල 'කරුණා නම්' යනු නොමැතියි. එකක පමණක් 'කතනා නම්' යන්නක් පැනේ. 9 කුලුණු නොවෙන්. 10 එසාත්එහි. 11 කායන කරුණා. 12 හෙයින්. 13 මිහිකුරුණු.

‘පීති’ නම් වේ. කම [1]බලත් “පාමොජ්ජ පීතිවඩ්ඪනං” යි කිය යුතුත් [2]අල්පාච්තර බැවින් ‘පීති’ යනු පෙරට වී. මේ දෙගයින් කුම් කියූහ යත්? තුමන් වැනියයුතු ධම් කියූහ. ඒ ධමට නිදන් කියූහ. ඒ ධම්හි [3]ප්‍රයොජන් කියූහු. ‘ධම්මපදං සුභං’යි වැනිය යුතු ධම් පැවූහු. ‘පීතිපාමොජ්ජවඩ්ඪනං’යි එ ධම් ප්‍රයොජන් පැහැ සෙසු පෙදෙන් නිදන් පැවූහු. නිදන් දෙ වේ— අජ්ඣත්තික බාහිර විසින්. අජ්ඣත්තික නිදාන කරුණාය. හේ ‘කරුණා වෙග සමුස්සාහිත මානසො’ යනුයෙන් පානාලද. බාහිර නිදාන අජ්ඣුප්පත්ති ඇයි. එහි ‘තං තං කාරණ මාගම්ම’ යනුයෙන් අට්ඨොත්පත්ති හා තස්සනුචරිත දෙශ කාල දැක්වූහ. ‘ධම්මා ධම්මෙසු කොවිදො’, ‘සම්පත්ත සද්ධම්මපදො සත්ථා’ යනුයෙන් දෙශකයා දැක්වූහ. ‘දෙවමනුස්සානං’ යන්නෙන් ප්‍රතිග්‍රාහකයන් දැක්වූහු. මෙසෙයින් තමන් [4]ව්‍යාඛ්‍යාන් කරන ධම් සනිදානසේ පමණසේ [5]පිරිසුදුසේ [6]පිළිවේ වහනසේ දැක්වූහු. අට්ඨොත්පත්තීන් සනිදානසේ පැවූහ. දෙශක ගුණාඛ්‍යානයෙන් පමණසේ පැවූහ. [7]කරුණොත්ථිතසේ දක්වමින් පිරිසුදුසේ පැවූහ. ප්‍රතිග්‍රාහක ප්‍රයොජන දෙ දක්වමින් පිළිවේ වහනසේ පැවූහ. පීතිපාමොජ්ජ ග්‍රහණින් පිළිවේ කිසෙයින් පැවෙති යත්? [8]පිළිවේ සපියුතු පිහා පිළිවෙයට මුල්ව සිටි පාමොජ්ජ ගත් බැවින් පැවෙත්.

‘ධම්පියට අටුවා කෙරෙමි’ යුව ‘එයට බුදුකැලි මහටුවා ඇත් නො?. එ ඇත් තෙප් කුමට කරව?’ යනුවනට එ අටුවා ඇතද තුමන් අටුවා කරනුවට හේ දක්වති—

‘පරම්පරාභතා තස්ස නිපුණා අත්ථවණ්ණනා’ ඉච්චාදි.

පරම්පරා, ඇජරපරපුරෙන්—තුනුවන ධම් සභා පවා, [9]එයින් හෙළදිවු පවා අරනලදීයැ. **තස්ස**, ඒ ධම්පියාවු; **නිපුණා**, සේ විය නොහොත් සියුම්විය. **අත්ථවණ්ණනා**, අටුවායි. ‘අත්ථො වණ්ණීයති එතායාති අත්ථවණ්ණනා’. **සා**, යමක්ද; **තම්බපණ්ණිදීපම්හි**, තඹෙන් දිව යැ. ‘තම්බපාණී එත්ථාති’ යන වාක්‍යයෙහි සමාසකළ බැවින් ‘තම්බපාණි’ යනු වියයුතුයෙහිදු නෙරුත්තිකවිධියෙන් පකාරයෙහි ආකාර හ්‍රස්වකොට අතික් [10]ණකාරයක් හැර ‘තම්බපණ්ණි’ යනු කොළෝ. විදූරජනු ලක්දිවට බටදා බිම එබූ අත්පැහැ බලා පිරිවරවූවෝ තම්බපණ්ණි යුහු ල. එයින් [11]නම්දිවැ ලක්දිවු [12]තම්බපණ්ණි නම් විය යෙත්. ‘තම්බපාණීව සො දීපොවාති තම්බපණ්ණි දීපො’. පිහිට

---

1 බලවත්. 2 අල්පාවතරණ. 3 පයොජන්, ප්‍රයොජුන්. 4 ව්‍යක්ඛ්‍යාන්. 5 පිරිසුදුසේම. 6 පිළිසොව. 7 කරුණොත්ථිසේත. 8 පිළිවෙයෙ පියුතු. 9 එයි. 10 ණකාරයක්, 11 මෙය විමසිය යුතුයි. ‘නම්දිවු’ යි ද පාඨයි. 12 තම්බපාණි.

සුන් [1]මුහුද්හි සත්නට පිහිටව සිටි බැවින් දීපනම් සෙත්. **දීපභාසාය**, හෙළුබසින්. 'දීපවාසීනං භාසා දීපභාසා'—මධ්‍ය පද ලොප් සමස්. 'දීපභාසාය'යනු සාමාන්‍ය නො? 'හෙළුබසින්' යනු [2]කිදෙට ලැබෙයි යත්? දීපවාසීන් හෙළු බැවින් ලැබේ. 'හෙළුහ' යනු කිසෙනි යත්? සීහබාහු රජ සීහකුමර 'සීහළ' [3]නම්වී. 'සීහං ලුනවා ඉති සීහළො'. විදූකුමර ඒ ඔහු දරු බැවින් 'සීහළ' නම් වී. සෙසුවො එවුහු පිරිවර බැවින් 'සීහළ' නම් වූහු. **සණ්ඨිතා**, සිටි. මගධබසින් වැටෙමින් ආ [4]බුදුකැලි අටුවා හෙළදිව අජුරො හෙළුබසින් තුබූහ. ඔවුන් තුබූ නිසා සෙන් තුමන් අටුවා කරනතාක් සිටි බැවින් 'සණ්ඨිතා' යුහු. **නසාධයන්ති**, නොසානා. මතුසෙහි 'සා' යනු මෙතැන හැර යොදනු. **සෙසානං**, [5]තෙසුවනට—[6]දීපාන්තර වාසීනටය යු සේයි. **හිතසම්පදං**, [7]හිය සපුව. 'හිත' නම් සුඛකාරණ. හේ මෙතැන ලොවී ලොවුතුරා සුවට කරුණුව සිටි [8]ළුවසපුව වේ. 'හිතංච තං සම්පදංචාති හිතසම්පදං'. **අපෙව නාම**, [9]මැනැවි නම් නො. මේ නිපාත සමුදය ආශංසාර්ථයෙහි වැටේ. මේ පැ දක්වූහ [10]මතුයෙහි 'ඉති ආසිංසමානෙන' යි. **සාධෙය්‍ය**, [11]සාහැනි. ක්‍රියාපදජ ආශංසාර්ථයි මෙ වූ. **සබ්බලොකස්ස**, හිම් නොතබා මුළුලොවට; **හිතං**, හිතව; **ඉති**, මෙසෙයින්—නිදර්ශනාර්ථයෙහි ඉතිශබ්දය නොහොත් ආකාරාර්ථයෙහි. මේ ආකාරයෙන් **ආසිංසමානෙන**, ඉස්නහු විසින්; **දන්තෙන**, දමුණාවූ—දුනු ඉදුරන් [12]ඇත්තහු විසින්; **සමචාරිනා**, සලේ පිළිවුවහි සරනුවා විසින්—දෛශශීලාමල ඇ සමන බැවින් සලේ පිළිවුවා 'සම' නම් වෙයි. 'සමං චරති සමෙ චරතීති සමචාරී'. **කුමාරකස්සපෙන**, එනම් ඇතියහු විසින්. 'චිරයොගතො [13]ථෙරො.' [14]හානභාගිනීනොවන ශිලාදී ගුණමෙ චිර ගුණ නම්. **චිරචෙතසා**, තහවුරු සිතැතියනු විසින්. විවට ෂැකි ධම්හි පිහිට සිත් තහවුරු සිත් නම්. 'චිර චෙතො යස්ස සො චිරචෙතො, තෙන චිරචෙතසා.' **සධම්මඨිතිකාමෙන**, අධිගම සධර්මයට කරුණුවූ ආගම සධර්මයා සිටුම් කැමැති යනු විසින්. 'සධම්මස්ස ඨිතීති සධම්මඨිති, තං කාමො, තෙන සධම්මඨිතිකාමෙන.' හෙළුබසින් තුබූ අටුවා [15]පෙරළා සවභාව නිරුත්තීන් තුබුව පිළිපජනවුන් බොහො ජනා වනු බැවින් 'ආගම ධම් සිටි හැගියනු විසින්' යුසේයි. **සක්කච්ච**, ඇදුරුව; **අභියාචිතො**, යජන ලදයෙම්. මෙයින් අධ්‍යෂණ

1 මුහුන්හි. 2 කිඅෙව, කිදෙට. 3 නම්වෙ. 4 බුදුකැම්. 5 සෙසුවනට. 6 අන් **දීපාන්තර**. 7 සසපුව. 8 වූවසපුවවෙ. 9 මැනවි, මැනාවුවී. 10 මයෙහි. 11 සාහැනි, සාහැණී, සාහනි. 12 ඇත්නාහු. 13 ථෙරෙත. 14 හානභාගිනි. 15 පෙරළු.

තත්කර්තෘ තදභිප්‍රාය තත්සමුට්ඨාන තන්නිදාන තදාශ්‍රය දක්වූහු. "සක්කච්චං අභිඤ්ඤාවිතො" යන්නෙන් අධ්‍යෙෂණ දක්වූහ. 'දන්තෙන-පෙ-කාමෙන' යනුයෙන් එයට කර්තෘහු දක්වූහු. 'අප්පෙව නාම-පෙ-[1][ආසිං] සමාහෙන' යනුයෙන් [2]කරුවා අභිප්‍රාය දක්වූහු. 'තා සාධයති' [යන ඇයින්] අභිප්‍රායට [3]සමුඨන් දක්වූහ. [4]'යා-පෙ-සඤ්ඤිතා' යනුයෙන් එ සුමුටුනත වන්නන් දක්වූහ. 'පරම්පරා-පෙ-වණ්ණනා' යනුයෙන් මේ හැමයට ආශ්‍රය දක්වූහු. දුන් [5]කරන ප්‍රකාර දක්වතියි 'තං භාසං-පෙ-භාසන්තරෙන භාසිස්සං' යන මෙතෙකින්. **තම්භාසං**, ඒ හෙළු බසුජු. 'සාව භාසාවාති තම්භාසා.' නොහොත් 'දීපභාසාය සඤ්ඤිතා'යි කියනලද හෙළ අටුවායෙහි බසුජු. මෙසේ කියත් 'තස්සා භාසා තම්භාසා' යනු වෙයි. නොහොත් එයින් බස් මතු හැරු මෙසේ කියත් 'තතො භාසා [6]තම්භාසා' යනු වෙ. **අතිවිත්ථාරගතං**, ඉතා විස්තරබවට ගිය. 'අතිවිත්ථාරභාවගතං අතිවිත්ථාරගතං'. **වචනක්කමං**, වචනක්‍රම—තෙපුල් මඟ යුසේයි. 'වචනානං කමො වචනක්කමො'—'වචනසන්නිවෙසො'යි සේයි. මෙයින් හෙළ [7]අටුවානි පුනපුනා කියූ කථාමාර්ග කියත්. [8]**ආරොපයිත්වාන**, අරවා. මෙතෙන 'තම්භාසං' යනුයෙහි තිදුවූ තත් ශබ්දය සප්තමීන් විපරිණාමකොට යොජනු 'තත්ථ [ආ]රොපයිත්වාන'යි. ඒ අටුවායෙහි අර්ථ ශරීරභා යොජා යුසේයි. **තන්තිභාසං**, පෙළබස්—මගධබස් යුසේයි. 'තන්තියා භාසා තන්තිභාසා.' **මනොරමං**, මනතුස්වනු වූවා. හැම සතුන් මුල් බස් බැවින් මගධබස් මනොරම යෙත්. 'මනං රමතීති මනොරමා.' **ගාථා[නං]**, "මනොපුබ්බඞ්ගමා ධම්මා" යන ඈ ගාථාවන්. **බ්‍යඤ්ජන පදං සං** යනුව හා සබඳු. යම් බැජුන් හා පෙදෙක්. 'බ්‍යඤ්ජෙතීති බ්‍යඤ්ජනං'—අරුත් [9]විසජායි [10]බැජුන් නම්. 'පජ්ජති අත්ථො එතෙනාති පදං'—අරුත් එයින් ජන්න ලැබෙයි පෙදෙ නම්. 'බ්‍යඤ්ජනමෙව පදං බ්‍යඤ්ජනපදං'. නොහොත් බ්‍යඤ්ජන [11]ෂට්ක පදෂට්ක. එසේහොත් 'බ්‍යඤ්ජනඤ්ච පදඤ්ච බ්‍යඤ්ජනපදං'යි සමාස වෙ. එහි බ්‍යඤ්ජන ෂට්ක නම් අක්ඛර පද බ්‍යඤ්ජන ආකාර නිරුත්ති නිද්දෙස යන මේ සපෙදෙ. අර්ථ ෂට්ක නම් සංකාසන පකාසන විවරණ විභජන උත්තානීකරණ පඤ්ඤත්ති යන මේ සපෙදෙ. **තස්ස**, එ හෙළු අටුවායෙහි; **සං න විභාවිතං**, අත්‍යුද්ධාර නිරුත්ති වෙ

1 සමානො, සමානෙ. 2 කරවා. 3 සමුඛන්. 4 **සො-පෙ-සඤ්ඤිති.** 5 කාරණා. 6 තබනාසා. 7 අටුයෙසි, අටුවායෙහි. 8 **රොපයිත්වා.** 9 **විසජ්ජෙයි** 10 **බැඤ්ජන්.** 11 **ෂට.**

වචන [1]ප්‍රත්‍යයොඞාර ප්‍රත්‍යයාඤී දීපනාදීන් විසින් යමක් නොපාලකරනලද්ද; **කෙවලං තං විභාවෙත්‍වා,** ඒ සියලු පාලකොට. ‘කෙවල’ ශබ්ද අනවශෙෂාර්ථයෙහි—“කෙවලකප්පං ජෙතවනං ඔභාසෙත්‍වා” යන තන්හි සේ. නොහොත් ‘කෙවල’ ශබ්ද අමිශ්‍රාර්ථහි නො? හවු පද මතු විභාවය යු සේයි. **සෙසං,** සෙසු ගයට තුබූ. [2]‘අත්‍ථවණ්ණනා’ පද උපයොග වචනයෙන් විපරිණාම කොට මෙහා නොජනු ‘සෙසං අත්‍ථවණ්ණනං’ යි. ‘තමෙව භාසිස්සං’ යනුව හා සබඳ. ‘එමෙ කියනෙම්’ යුසේයි. එමෙ කියුව හෙළුයෙන් කියුවා යනුවනට කියති “අත්‍ථතො-පෙ-භාසන්තරෙන’යි. ‘අත්‍ථතො තමෙව න සද්දතො, සද්දතො පන භාසන්තරෙන භාසිස්සං’ යුහු. අරුත් විසින් මෙ කියනෙම්, [3]පද විසින් ඒ නොකියනෙම්. පදවිසින් මගධ [4]බසින් කියනෙම්යි යට තුමන් කියූ “ආරොපයිත්‍වාන තන්තිභාසං මනොරමං” යනු ප්‍රත්‍යවස්ථාව නො කොළෙ‍්. **ආවහන්තං,** එළවනුයෙම්; **විභාවිනං මනසො,** [5]පසාදවන් සිතට. ‘අත්‍ථං විභාවයන්ති පකාසෙන්තීති විභාවිනො.” නොහොත් ‘සුකතං දුක්කතං විභාවෙන්ති ජානන්තීති විභාවිනො, තෙසං මනසො,—කෙළෙහි නාමනම් ජන්තවුන් සිතට ය යුසේයි. **පීතිපාමොජ්ජං,** පීතිපාමොජ; **අත්‍ථධම්මූපනිස්සිතං,** පෙළ අරුත්හා පෙළ ඇසිරු කළවු. ‘අරීයති ඤායතීති අත්‍ථො,—[6]සෝ දෙව්රි ජවන් අනුසරින් පැවැති මුනිදෙරි ජවන් විසඳුණින් ජනන ලැබෙයි අරුත් නම්. ‘ධාරෙතීති ධම්මො’—පෙළ අරුත් ධරයි ධම් නම්. ‘අත්‍ථො ච ධම්මො ච [7]අත්‍ථධම්මා, තෙ උපනිස්සායතීති අත්‍ථධම්මූපනිස්සිතං’. මෙහි කරණප්‍රකාර පසු: ‘තම්භාසං-පෙ-පහාය’ යනු එකු. “[ආ]රොපයිත්‍වාන-පෙ-මනොරමං” යනු එකු. “ගාථානං-[පෙ]-විභාවිත්‍වා” යනු එකු. “සෙසං-පෙ-භාසිස්සං” යනු එකු. ‘ආවහන්තො-පෙ-නිස්සිතං’ යනු එකු. මෙ පස්සෙයින් කරණප්‍රකාර දක්වා දැන් තමන් අටුවාකරන ධම්පියෙහි යමකවගැ පළමුවන [8]ගා පෙළවිසින් දක්වා ඒ වණ්ණනා කටැපිව “මනොපුබ්බඞ්ගමා ධම්මා” යන ඇ කීහු.

“මනොපුබ්බඞ්ගමා ධම්මා-පෙ-පදංති” එත්‍ථ **ඉති** සද්දො නිදස්සනෙ පරිසමාපනෙවා. ‘කත්‍ථ භාසිතා’ති පුච්ඡා. **‘සාවත්‍ථියං’** ති පරිහාරො. එත්‍ථ ච ‘භාසිතා’ති පදං ආනෙත්‍වා යොජෙතබ්බං. **චක්ඛුපාලත්‍ථෙරන්ති** නාඤ [9]චක්ඛුමෙතං ථෙරං. සොහි

1 ප්‍රත්‍යයාපොඞාර 2 අත්‍ථවණ්ණනා 3 සද්දවිසින්. 4 මගධ විසින්. 5 පවන් සිතට, පසාදවක සතට. 6 සොදෙව්පි, සොදෙරිපි, සොදෙව්ජ. 7 අත්‍ථධම්මා. 8 ගාථා. 9 චක්ඛුපාලමෙතං ථෙරං.

එලිත චක්ඛුනතා එලිත චක්ඛුත්වා එලිත සද්දස්ස පරතිපාතො චක්ඛු එලිතොතිවා වත්තබ්බෙ එකාරස්ස පකාරං අකාරස්ස දීඝත්තං තකාරස්ස ලොපං ඉකාරස්ස අකාරං කත්වා නිරුත්ති නයෙන චක්ඛුපාලොති වුත්තො. **කිරාති** අනුස්සවත්ථෙ නිපාතො. කුටුම්බං වුච්චති සාපතෙය්‍යං, තං යස්ස අත්ථි **කුටුම්බිකො**, ආධිපච්චපරිහාරාදි වසෙන **අඩ්ඪො**. හිරඤ්ඤ සුවණ්ණාදි වසෙන **මහද්ධනො**. ගෙහොපකරණ වසෙන **මහාභොගො**. සබ්බසාපතෙය්‍ය වසෙනවා **අඩ්ඪො**. නිදහිත්වා ඨපිත ධනානං වසෙන **මහද්ධනො**. වළඤ්ජනක ධනානං වසෙන **මහාභොගො**. **නහානතිත්ථන්ති** අචිර වතිං. **වනප්පතින්ති** වනජෙට්ඨකං; **මහෙසක්ඛාය**, මහානුභාවාය; **හෙට්ඨාභාගං**, රුක්ඛමූලං; **සොධාපෙත්වා** තිණපණ්ණාදිහරණවසෙන; **පාකාරපරික්ඛෙපනන්ති** පාකාරෙන පරික්ඛිපනං, තං පරික්ඛෙපන පාකාරංවා; **ධජන්ති**, මූලෙ බන්ධිත්වා විස්සඨං; **පටාකන්ති**, තිරියං යඨියා අප්පිතං; **ගබ්භපරිහාරං**, ගබ්භ පරිපාලන විධානං මඞ්ගලාදිකංවා; **සෙඨීති** කුටුම්බිකො. සොහි ලද්ධ සෙට්ඨිච්ඡත්තතාය සෙට්ඨීති වුච්චති. **අපරභාගෙති** අපරකාලෙ; **සගබ්භතො**, ගෙදලින්; **පවත්තවර ධම්මචක්කො**, පවත්වනලද උතුම් ධම්සක් ඇත්තේ. ධම්සක් නම් "දුක්ඛං පරිඤ්ඤෙය්‍යං පරිඤ්ඤාතං, සමුදයො පහාතබ්බො පහීණො, නිරොධො සච්ඡිකාතබ්බො සච්ඡිකතො, මග්ගො භාවෙතබ්බො භාවිතො"යි කියනලද එකෙකි සස්හි තුන් තුන් ආරෙන් පැවැති දෙසුන් ඤණ. **අනුපුබ්බෙන** බාරාණසිතො කපපාසික වන සණ්ඩං, තතො උරුවෙලං, තතො රාජගහං, තතො කපිලපුරං, තතො සීතවනනති ඉමිනා අනුක්කමෙන ආගතත්තා **අනුපුබ්බෙන ආගතත්වා** යී යුනු. **චතුපඤ්ඤාසකොටිධනං විස්සජ්ජෙත්වා** යනු භූමිගහණ විහාරකරණ විහාර මහයෑ යන මෙතුන් තන්හි විසජනලද අට ලොස්කෙළ ධන ගැන කියත්. **සග්ගමග්ගෙ**, දන් සිල් ඈ සග[1]මග්හි; **මොක්ඛමග්ගෙ**, සමාධිවිවසුන් ඈ මොක්[1]මග්හි. 'ජෙතවන මහාවිහාරෙ විහරති' [2]යනුවහා 'අථෙක දිවසං මහාපාලො' යන ඈ කථා සම්බන්ධ විසින් යොජනු. මධ්‍යයෙහි 'තථාගතොහි' යන ඈජ මෙහි සෙයින් සෙසු තන්හි බඩවාස නොවනසේ දක්වනවස් කියුනු. **මෙ අසීතියා ඤාතිකුල සහස්සෙහි කාරිතෙ විහාරෙ** යනු නිග්‍රොධාරාම පිණිස කියත්. 'ජෙතවන මහා විහාරෙ එකූනවීසති' යනුවහා මතුයෙහි 'වස්සා වාසෙ' යනු ඈරැ යොජනු. දහරාව [තෙ] සාමණෙරාව

1 මගෙසි, මඟිසි. 2 යනුවහෑ.

දහර සාමණෙරා. ඛාදනීයාදීනි-ඵල ආදිගගහණෙන භොජනීයාදීනි ගහෙතබබානි. **පඤ්චභෙසජ්ජානි**, 'සප්පිනවනීතං තෙලං මධුඵාණිතං' යන පඤ්චභෙසජ්ජ. **අට්ඨපානානි**, 'මධු මුද්දික සාලූක චොච මොචම්බ ජම්බුජං ඵාරුසං' යන මේ අටවිධ පාන කියනුජ්. **තෙසං** යනුයෙහි 'සාච සොච තෙසං'යි එකශෙෂකොට බහුවචන ෂෂ්ඨී කෙළේයි. **යථිච්ඡිතමෙවා**ති යථා ඉච්ඡිතමෙව—[1]යථ පැවැසි සිත්මෙවූ යූ සේයි. **අධිමත්ත සිනෙහෙන**, අධිකපෙමෙන; **බුද්ධසුකුමාලො'** බුද්ධභාවෙන සුකුමාලො—බුද්ධභාවෙන නිදුක්ඛොති අත්ථො. 'නිසින්නමත්තෙයෙව එකං ධම්මදෙසනං කථෙසි'යි යොජනු. **අරක්ඛිතබ්බට්ඨානෙ** යනු පඤ්හාබ්‍යාකරණ තමනට කිලමනඨාන නොවන බැවින් කියත්. **උබ්බෙගතාව**, පෙරළා. **පබ්බජ්ජාදීනං** යන තැන 'ආදි' ශබ්දයෙන් ධ්‍යානාභිඥා [2]ගන්නේ. **ආනුපුබ්බීකථං**, ක්‍රමයෙන් පවත්වන කථා. **සෙය්‍යථිදන්ති** නිපාතො—තං කථනති අත්ථො. **දානකථං**, දානං උද්දිස්ස [3]පවත්තං කථං; **කාමානං ආදීනවං**, වත්කම් හා කෙලෙස් **කම්**හි අවෙන්ව. 'කාමානං **ඔකාරං** කාමනාං **සංකිලෙසං**' යි යොජනු. වත්කම් හා කෙලෙස්කමුන් [4]යටත් බැවු හා දුක් බැවු යූසේයි. [5]**නෙක්ඛම්මෙ**,

"පබ්බජ්ජා පඨමං ඣානං නිබ්බානඤ්ච විපස්සනා
සබ්බෙපි කුසලා ධම්මා නෙක්ඛම්මන්ති පවුච්චරෙ" යි

කියනලද නෙක්ඛම්හි. **සණ්හසුඛුමං** යනු එක්මෙ අර්ථ කියා. **ආදිමජ්ඣ පරියොසාන කල්‍යාණො** යනු ශීල සමාධි ප්‍රඥා ගැන කියත්. මෙය තදඟ විඛම්භන් සුමුසේ[6]පහන් ගැන කියත් මෙ. **අගාරමජ්ඣෙ** යනුයෙහි 'වසන්තො' යනුවක් දක්නේ. **කරුණාපිච තාවතු—තාව**, තව; **කරුණාපිච අතු**, ළදරුදුව්ව; **අනස්සවා**, නස්සවනාති වුත්තංහි—නප්පටිපජ්ජන්තීති අත්ථො—අනස්සවා අවිධෙය්‍යාති අත්ථො. **කිමඞ්ගපන**, නිපාත—'පගෙව' යූ සේයි. 'යස්ස හත්ථපාදා ජරා ජජ්ජරිතා අනස්සවා හොන්ති'. **විහඤ්ඤාමො**, නට බැල ඇතියේ. **තස්ස විරවන්තස්සෙව** යනු අනාදරයෙහි සාමිවචන. සල්ලහුකා වුත්ති යස්ස සො **සල්ලහුකවුත්ති**. **පන්තසෙනාසනානි** "දූරානං සෙනාසනමෙතං අධිවචනං" යූ බැවින් [7]ගොජුරුගමට දුරු සෙනසුන්. **ඛයවයං** යනුයෙහි [8]කැමෙන් නස්නේ **ඛය** නම්, එක් පැහැර නස්නේ **වය** නම්. **පණ්ණසනථා**, කොටැ—පමන් ගෙනැයි යූසේයි. **සාතච්චකිරියවසෙන**, සතත ක්‍රියා විසින්.

1 යථා. 2 ගණ්හෙ. 3 පවත්ත. 4 යටත්බැව්. 5 නෙක්ඛම්ම. 6 පහන්සේ, 7 ගොදුරු. 8 කුමෙන්, කුමයෙන්.

'සතත භාවො සාතච්චං—සාතච්චෙන කිරියා සාතච්ච කිරියා'. **සාච අරහත්තා**, රහත්ඵල පවා. **සභගාමිනො** යනු උපයොග බහුවචන්. **පරිවිසිත්වා**, බොජා; **යථාඵාසුකට්ඨානං**, යථාඵාසුවතැන්. 'භො ගච්ඡාම' යනුවක් හා යොජනු. **භවනිස්සරණං**, භවනො නික්ඛමණං; **පතිරූපං**, අනුච්ඡවිකං; **සාඛල්‍යෙන**, සෙලෙලුන්—නැති ගුණ පාලකිරීමෙන් යුසේ. **කල්‍යාණජ්ඣාසයෙන**, කල්‍යාණ අදහසින් - කලණ අදහස් ඇතියහු විසින් [1]එව්. **පමත්තස්ස**, පමසු කාම ගුණෙසු වොස්සට්ඨසතිස්ස—පස්කම්හි [2]බුහුටු සිත් ඇතියානුය යුසේයි. **පිට්ඨිං න පසාරෙස්සාමි**, පිට බිම නොපහරමි—'න නිපජ්ජිස්සාමි' යන අභිප්‍රාය. **නිද්දං අනොක්කමන්තස්ස**, නින්දට නො වජ නවුහට. අරුණස්ස උග්ගමනෙ [**අරුණුග්ගමනෙ**]; **අක්ඛී පග්ඝරණෙන** [**දිස්වා**], වැහෙනුවූ ඇස් දැක; **ආසිඤ්චනෙනා**, එවුනේ; **සරීරෙ ඨාපෙන්තෙන**, සරීරෙ පවතනනෙන; **ඤාති සාලොහිතා—ඤාති**, දුරු [3]නෑයො; **සාලොහිතා**, ආසන්නයො. **කරජකායං**— 'කරතො ජාතං කරජං, කරෙවා ජාතං කරජං'. මෙහි කර ශබ්දයෙන් ශුක්‍රශොණිත කියනු. 'කිරීයතෙ විප්පකිරීයතෙ ඉති කරං, කුච්ඡිතානං කෙසාදීනං ආයො ආකරොති කායො. කරජොච සො කායොචාති කරජකායො. 'අනු අමතො අපරිච්ඡින්නො අග්ගො යස්ස සො අනමතග්ගො—තස්මිං **අනමතග්ගස්මිං**. **සංසරවට්ටෙ**, වැටෙන අපින් සසරමෙ සසරවට නම්. **න පරිච්ඡිණ්ණාති** නසෙවිතො. [4]**ධාරෙති**, රැස්වා; **භූතකායං**, චතුමහාභූතමය කායං; **භායන්ති**, පිරිහෙත්; **මමායිතානි**, මම යි [5]ගන්නාලදුවො; **භිජ්ජන්ති**, බිඳෙත්. මෙහි පළමුවන ගයින් පිරිහීම් මතු කීනු. දෙවන ගයින් නිරව සෙස් විසින් නස්නා කියුනු. **නඤ්ඤුකම්මං**, නසය; **සප්පායං**, ඵාසුකං; **පච්චක්ඛාතො**, පටික්ඛිතෙතා; **තිකිච්ඡාය**, පිළියමින්; **විවජ්ජිතො**, පියන ලදුයෙහි; **අපුබ්බං අචරිමං**, නොපසු නොපෙරමවැ: **උපකට්ඨාය**, ආසන්නාය; **භික්ඛං**, බික්; **මා ඛො රුච්චි** [**ස්ථ**], න රුච්චතු. 'ගමනාකාරො පඤ්ඤායතීති' යනුවට 'ආහංසු' යනුවක් ඇර යොජනු. **පච්චාසිංසති**, ඉච්ඡති; **ආරඤ්ඤකො විහාරො**, [6]අරනෙහි වෙහෙරෙක්; **සරනිමිත්තං**, ආකාරං—ඉත්ථි සඥ අයනති; **පරියාදාය**, ගෙනැ; **සීලවිපත්තිං**, සීලභෙදං, සීලවිනාසං. 'සොච ඛො ඉත්ථියා ගීතසද්දෙ' යි යොජනු. **පාපෙ ජාතොසි**,

1 එව. 2 වුහුටු. 3 ඤාණ. 4 වරෙහි. 5 ගණනලදුවො.
6 අරණෙහි වෙහෙනහිවූ.

පැවැති විහි. 'පාපමෙතස්ස අත්ථීති පාපො'. **යඝී [කොටි] ගහණන කිච්චං නත්ථි**, යටකෙළ ගැන්මෙන් කටයුතු නැති. නොහොත් 'යඝී [කොටි] ගහණ සඞ්ඛාතං කිච්චං යඝී [කොටි] ගහණකිච්චං, යටකෙළ ගැනුම් නම් ඇති කිස නැති. **සංවෙගප්පත්තො**, උත්‍රාසො; **කාසායානි අපනෙත්වා**, සමණනියාමෙන පරිදහිතානි කාසායානි කායතො මොචෙත්වා.—මහණුන් අඳනා ආකාරයෙන් [1]හන් කහවත් හැරැය යුසේයි. **ගිහිනියාමෙන**, ගිහින් අඳනා ආකාරයෙන්; **මග්ගපරිපන්ථභයෙන—පරිපන්ථ** නම් උවදුරැයි. අමනුස්සා නං උපද්දවො එත්ථ අත්ථීති **අමනුස්සූපද්දවො. සඤ්ජාති** බ්‍යවසායත්ථෙ. **අසම්** යනු **ආගතොසම්** යි යොජනු. කන්තාර සංඛාතං අද්ධානං **කන්තාරද්ධානං. අද්ධාන** නම් දෙගවුවෙන් වැඩි තැන්. **සම්මානෙනො**, සයනෙනා එව. **බාලෙ**, බල්නු කෙරෙහි; **සහායතා**. සහායභාවො. නොහොත් විභක්ති විපරිණාම—'බාලෙන සහ සහායතා බාලෙ සහායතා'යි සේයි. "බාලෙන සහායතා" යත් බල්නු සහ තුමන් සහබැවු නැතිසේ කියත්. "අපරාපරම්පරිවට්ටෙන්තස්ස" [2]යනුවට නිදෙස් කියා "ඉධෙව මෙ මරන්තස්ස" යනුවට නිදෙස් විසින් දෙවන ගය කියුනු. **සංවෙගජාතො**, ජාතසංවෙගො; **මෙති** මයා. සහසා කතං **සාහසිකං. අනනුච්ඡවිකං**, සාසනස්ස අනනුරූපං; **පක්ඛන්දිත්වා**, පැක්සැ; **බාහා ති** උභොහත්ථෙ; **පග්ගය්හ ති** උක්ඛිපිත්වා; **පක්කාමෙත්තාව අහොසි**, න පුන මනුස්සවාසං ආගඤ්ඡීති අධිප්පායො. **ජයසුමන**, බඳුවදපත් එව්; **පකතිකං**, සභාවං; **උණ්හාකාරං දස්සෙසි**, උණ්හං විය දැපෙසි. **දිබ්බෙන චක්ඛුනා** යි අභිඤ්ඤා දිව ඇස් [3]නොගෙන දෙවනිකායොතප නහින් ලද් දිව ඇස් ගන්නේ. **සහස්සනෙත්තො**, දහසක් පැන ඇස් ඇත්තේ—දහසක් ජනා සිතන අත්ථ එක්කෙණෙහි සිතන බැවින් සක්හු එක්ම පැන ඇස් දහස් ඇස් නම් වී. **විසොධයී**, [4]ජෙහයි, නොහොත් **විසොධයී**, [5]සේබැලියයි සේයි. මෙසේ කියත් 'දිබ්බං චක්ඛුං' යනු 'දිබ්බෙන චක්ඛුනා'යි කරණ වචනයෙහි යොජනු. **පාපගරහී**, පව්වුන් ගරහනු වූ සේයි, නොහොත් පවු ගරහනු වූයේ; **ආජීවං පරිසොධයී**, ආජීවු පිරිසුදු කෙළේ—පව්වුහු ගත් යට එල්බැ දෙනු ගැළෙ යුසේයි. **ධම්මගරුකො**, පිළිවෙත් ධම් ගොරොක් කොට ඇතියේ—පවු මිතු සසග [6]සිඳැ කලණ මිත් සසග රිස්වූය යුසේ. **සාසනෙ රතො**, පිළිවෙත් සස්නෙහි ඇලුණේ. මෙහි පලමුවන ගය 'පරිසොධයී' යනුයෙහි හා දෙවන ගය

---

1 ගත්. 2 යනාගයට. 3 ඉගැන. 4 ජෙහස්. 5 මෙය විමසියයුතුයි. 6 රිඳැ.

‘නිසින්නො’ යනුයෙහි ‘ඉති’ ශබ්දයක් යොජා ‘පරිසොධයී ති දිබ්බං චක්ඛුං විසොධයි’ ‘නිසින්නො ති දිබ්බං චක්ඛුං විසොධයි’ සබඳ කරනු. **සත්තධා,** සත් ප්‍රකාරයකින්; **ඵලෙය්‍ය,** පැළෙනු—විසිරෙනුය යූසේ. ‘ඵල විසරණෙ’ [1]යන ධායි. දෙවරජ්ජ සිරිං ධාරෙතීති **දෙවරජ්ජසිරී ධරො.** මෙහි ඊකාර ගාථා බන්ධ වස් දිගි. **අභික්කො,** මහියෙකිම්; **පපඤ්චො,** ලස්. **අච්චායිකං** යනුයෙහි ‘කම්මං’ යනුවක් අධ්‍යාහාර කරනු—[2]ඉතික් කම් නැති යූසේ. ‘අච්චෙති අතික්කමතීති අච්චයො, අච්චයො එව අච්චායිකං’. **දසසු පුඤ්ඤකිරිය වත්ථූසු,**

“දානං සීලං භාවනා පත්තිදානං
වෙය්‍යාවච්චං දෙසනා චානුමොදෙ
දිට්ඨුජ්ජුකම්මං සංසුතීචාපචායො
ඤෙය්‍යො එවං පුඤ්ඤවත්ථුප්පභෙදො”යි

කියනලද දස පින් කිරියවත්හි. **එකං** යනු වෙය්‍යාවච්ච පින් කිරියවත් සඳහා කියා. **සප්පුරිසො,** සාධුපුරිසො; **ථාමං කත්වා,** යණිකොටිං ගහෙත්වා; **පථවිං සංඛිපන්තො සංඛිපන්තො,** පොළො තන තන හකුවනුයේ—විසම් පියෙස් මුළුලු හකවා සම පියෙස් සුලාක් නොහකවා පසින් නියනුය යූසේ. **චිරෙන** යනුයෙහි ‘කාලෙන’ යනුවක් අධ්‍යාහාර කරනු. **උජුකමග්ගං** යි තුමා හැකවූ මඟ සඳහා කියා. **දෙවතා භවිස්සතීති,** දෙවියක් [3]වන්නැයි. සුවසේ [4]යනු වන් එක්සියවිසි ලැක්මෙකින් යායුතු මඟ කීප පැයකින් ආ බැවින් ‘**ඛිප්පං සාවත්ථිමාගමි**’ යූනු. කෙණෙකින් නො හැර කීප පැයකින් සුමට [5]ඇළැයි යත්? [6]තෙරනට වෙය්‍යාවච්ච කම් බොහෝ කමැවිවැ නො ඇළැයි [7]ගන්නේ. එසින් මෙ කීයැ යට ‘දසසු පුඤ්ඤකිරිය වත්ථූසු එකං ලභිස්සාමි’යි. **කනිට්ඨ කුටුම්බිකෙන,** මල්කෙළඹියා විසින්; **පණ්ණසාලං,** [8]පන්හල්. උළුසියන් [9]තණසියන් හොතුජ් පන්හල් ආරෙන් කළ සෙනසුන් පන්හල් නම් වේ. **පල්ලඞ්කො,** හැඳ; **පිය සභාග වණ්ණක,** කල් සබඳහු සටහනින්; **පච්චොට්ඨෙන්තො,** ඇස් නමසේ [10]යටවැ පාමුල වැටෙන්නේ. **ඉදං දිස්වා,** මෙපවත් දැක—කෙළඹි තෙරුන් ඇස් නස්නා බවු පුරෙ තුමා නො දත්ද ලෝ වළඳ විසින් ‘ඉදං දිස්වා’ යි. **භුජිස්සං කත්වා,** නිදස්කොට; **උපඩ්ඪහථ,** එළබෙවයි—වටාව යූසේයි; **මතක**

1 සතධාසි, සන්ධාසි. 2 අතිසකම්. 3 වැන්නැයි. 4 යනුවක්. 5 අළු යත්. 6 තෙරණට. 7 ගණිනේ. 8 පත්සල්. 9 බොහෝ පොත්වල මෙය නොපැනේ, 10 මෙයද විමසිය යුතුයි,

පච්චනනං, වත්පිළිවෙත්—පළමු කරනු වත්නම්, පුන පුන කරනු [1]පිළිවෙත් නම්. **උපඨහිංසු,** වැටියෝ. **දිසාවාසිනො,** නියරි වැසියෝ. [2]**ඉදමපි,** යනුයෙහි 'ඨානං' යනුවක් දක් නේ. **තදෙවො,** [3]දෙව්ලෝ; **විගතො,** කසවී. [4]ඉදදීන් සීසේ. **ආරබ්ධ විරියො,** රැකුළ වැර ඇතියේ. 'ආරබ්ධං විරියං යෙන සො ආරබ්ධ විරියො' යනු වේ. **ආචිණ්ණ චඞ්ක මණො,** ඇසින් සක්මන් ඇතියේ—පුරුදු කළ [5]සක්මිම් ඇතියේ. "ආචිණ්ණං චඞ්කමණං යෙන සො ආචිණ්ණ චඞ්කමණො" යනුවේ. **නව වටඨාය භූමියා,** නව වට පෙළෙවින්; **ඉන්දගොපකා,** ඉදුගොවුවෝ; **විසජ්ජිංසු,** නටහු—මළුහු යූසේ; **ආවාසිකා,** නිවැසි මහණුහු; **කාලසෙසව,** දවස් ඇති කල්හි මෙ. 'ඉතරෙ භික්ඛු' යි නියරි වැසි මහණුන් ගෙන කියත්. 'පාණකෙ' යි මළ ඉදු ගොවුවන් සඳහා කියත්. **අහං කරිස්සාමිති,** හිය කෙරෙමියි. 'මාරෙතො' යනු 'පාණකෙ' යනු හා සබඳ කරනු. 'තං මාරෙතනං' යි විපරිණාම කොට යොජනු. **මරණචෙතනා** නම් වධ චෙතනා. හේ දෙමිනස් [6]සහගිය සිත් [7]අභාගම් මඟින්මෙ පුහුන් බැවින් [8]ඛීණාසවනට නැති. **උපනිස්සයෙ සති,** උපනිස්සය ඇතිකල්හි—අරහත්ඵලට හෙතු ඇතිකල්හිය යූසේ. **අහං තෙ සඞ්ං පුත්තධීතාහි දසි භවිස්සාමි,** 'අහං පුත්තධීතා හි සඞ්ං තෙ දසි භවිස්සාමි' සි යොජනු. **සංවිදහි,** යෙජ්; **එකභෙසජ්ජෙනෙව,** එක් යලක් දුන් බෙහෙජින්මැ. 'එකවාරං දින්නං භෙසජ්ජං එකභෙසජ්ජං'. **පාකතිකානි,** පියවි සිටි යවිහු. 'පකති සණ්ඨිතානි පාකතිකානි' එතස්ස **පටිජිනිං,** පිළින කෙලෙම් යන සබඳ. 'විනෙතසි' යනු 'වංචෙස්සාමි නං ති' යනුව හා සබඳ කරනු. **සමණභාන,** මොළොක් පියොවින්. මෙහි 'පයොගෙන' යනුවක් ඇරැ යොජනු. **සමුද්දචරිස්සති,** වොහරිස්සති,—මා තුමා දස්කල්හි [9]මොච්හු මොළොක් පියොවින් බැවහාර නොකරනු යූසේසි. **වංචෙස්සාමි,** වස් නෙමි, නළනෙමි යූසේසි; **කීදිසං,** කිබඳුය;—'රුජති නොරුජති' යූසේ. **ථොකං,** මඳව, **අචිරෙකාරං,** අයිරා; **දීපසිඛාවිය,** වැට [10]අග්හි ජල සිළක් සෙයින්; **විජ්ඣායිංසු,** නටහු. 'නද කත කමමං' යි යොජනු. **පච්ඡතො පච්ඡතො අනුබන්ධි,** පස් පස් තුහුබද්—ගත් ගත් හෙවෙහි නොපියා විවා වර සොයමින් මෙතැන් පවා අය යූසේසි. **ධුරං වහතො,**

1 පිළිවත්. 2 'තමපි' මූ. ධම්මපදඨකථා. 3 දෙවෙ, දෙවලේ. 4 මේ පාඨය හැම පුස්කොළ පොත්වලම මෙසේ පෙනෙන නමුත් සැකසහිතයි. 5 සැක්මිම්. 6 සහසියා, සහගියා, 7 අභාගම්, 8 ඛීණස්වනට. 9 වච්, මච්, 10 අගගිජාල.

ධුර උසුලනුවහ—ජත්හි තුබූ වියෙහි බඳ ධුර වහනුවහ යුසේයි. 'පදං අනුගච්ඡන්තං චක්කං'ව' යි යොජනු. **ඉදං වත්ථුං කථෙත්වා,** මේ අයුයෙහි පැවැති වත් කියා; **අනුසන්ධිං ඝටෙත්වා,** සබඳ යොජා, ගළපා—"අරහත්තස්ස උපනිස්සයෙ සති තස්මා අත්ථො ජාතො" යනු පුච්ඡාහා 'තෙනහි භික්ඛවෙ සුණාථ' යි අළ වත් හා දෙ එක්කොට [1]ගළපයි යුසේයි. මෙයින් පුච්ඡානුසන්ධි විසින් "මනොපුබ්බඞ්ගමා ධම්මා" යන ගා පැවැතිසේ කියුවෙත්. **පණ්ණාපිත මත්තිකං [සාසනං],** [2]මැටි මණ් රාජ ශාසනයක්; **රාජ මුද්දාය ලඤ්ඡෙතනාවිය,** රජමුන්දෙන් හස්කරන්නාක්හු සෙයින්. තෙරුන් [3]අයුයෙහි කළුතම් පුවසුන් රාජ ශාසනයෙන් දක්නේය. "මනො පුබ්බඞ්ගමා ධම්මා" යි පැවැති ධම්දෙසුන් රජමුන්දෙන් [4]ඔබුළ හස්සෙයින් දක්නේ. **තත්ථ,** ඒ ගාහි 'කාමාවචරාදි භෙදං' යන තන්හි ආදිගහණින් සෙසු හැම කුශල විපාක ක්‍රියා චිත්ත [5]ගන්නේ. එයින්ම කීහ "සබ්බම්පි චතුභූමක චිත්තං" යි. හැම සිත්ම [6]සපියුතු ධම්නුජ් සිත් පුවගමා වන බැවින් මෙ අත්‍ථ හැම සිතට යෙපෙත් හොතුජ් මෙ දෙසුන් සක්පල් තෙරුන් අයුයෙහි පිළිසු සපියුතු සිතින් මාගම් ඇස් නැහු අධියරහි පැවැති බැවින් ඒ අධියරට කොටැ යොජත් පිළිසු සපියුතු සිත්මෙ ලැබෙයි දක්වනුව වස් 'ඉමස්මිං පන පදෙ' යන ඇ කීහු. **උප්පන්නවසෙන,** උපපන්න චිත්තවසෙන. 'නියමියමානං' ඇ පයසීාය. **තෙන,** ඒ පිළිසු සිත්හා; **පඨම ගාමිනා,** පෙරෙගම්නිවුවහ; **සමන්නාගතා,** [7]සමනාවූ වහ—සම්‍යුතුවූවහ යුසේ යි. **'පඨමගාමිනා හුත්වා'** යි ඒ ලියති එසේහොත් ඒ පිළිසු සිත්හු විසින් පුරෙගම්නිව සමනාවූවාහු යනු වේ. පුරෙගම්නිවූ පිළිසු සිත්හු විසින් වේජනාදි ධම්හු [8]යෙඅජෙනලද්‍රුවහ යුසේයි. **නාසි සම විපා කිනො** යනු සබඳ. **ධම්මො,** පණිවා වරු [9]ඇ ගුණ ජ්; **අධම්මො,** [10]පණිවා [11]ඇ අවගුණජ්. 'සමො සදිසො විපාකො සම විපාකො; සම විපාකො යෙසං අත්ථි තෙ සම විපාකිනො'. [12]දෙජෙනා නොසම [13]විවාසේ දක්වති 'අධම්මො' යන ඇයින්. **නිරයං** යනු උපලක්ෂණ—හැම දුර්ගති [14]ගන්නේ. [15]**නෙති,** පිළිසඳ දෙන විසින් පමුණුවා; **පාපෙති** යනු ජු එසේ මේ. **ධම්මං චෙ,** දෙසනං චො—ධම් පෙළ. මෙහි දෙශනා නම් බුදුන් විසින් දෙසන [16]ලබනු; පෙළ නම් වාචනාමගහ කොටැ

1 ගළපස. 2 මැටින්. 3 ඇසුයෙහි. 4 ඔබුහස්. 5 ගණනේ. 6 සැපියයුතු, සැපි යුතු, සවියුතු. 7 සමඹුවහ, සමානාවූවහ. 8 යොජනා ලද්‍රුව. 9 ඇති ඇ. 10 පණි මාම්. 11 ඇට ඇ, ඇ අට. 12 දෙජනා. 13 විපා. 14 ගණනේ. 15 ඉති. 16 ලැබෙනු.

තබතලදු. **ධම්මා හොන්ති,** ආත්මාත්මීය භාවයෙන් ශූන්‍ය බැවින් [1]ධම්හු මතුවෙති; **ඛන්ධා හොන්ති,** ඛඳහු මතුවෙති. නිස්සත්ත සඞ්ඛාතො ධම්මො **නිස්සත්තධම්මො;** තථා **නිජ්ජීව ධම්මො. එතෙසං,** මේ වෙදනාදි ධම්හු; **මනොපුබ්බඞ්ගමා,** සිත් පුවහමාකොට ඇතියහ; **එතෙසං,** මේ වෙදනාදි ධම්නට; **මනොපුබ්බංගමොනාම,** සිත් පුවහමා නම් නො. සිත්හු පුබ්බගාමිවත් ධමුන් පච්ඡාභාගීවූව මැනැව. හෙවත් නන්බිණී ධම්නට මිස එබිණී ධම්නට නොසෙජෙ නො යන අභිප්‍රායයෙන් 'කථං පන' යන ඈ කියූහු. 'කථං [2]පුබ්බංගමො නාම' යන සබඳ. මෙයින් සපියුතු ධමුන් කෙරෙහි පුරිම පච්ඡිම භාව නොයෙදෙයි කියූවෙති. මේ අර්ථ 'එකක්ඛණෙ උප්පජ්ජමානො' යනුයෙන් මෙ හැමෙහ තුඳු සම්ප්‍රයොග ලක්ෂණ දැක්විසපිවැ 'එකක්ඛණෙ අපුබ්බං අචරිමං' යුනු. **අපුබ්බං අචරිමං** යනු භාව නපුංසක— ධම්නට නොපසු නොපෙරටවසැ යුසේයි. එයින් එකුප්පාද කියූහු. [3]උප්පාද ඛණ කියන බැවින් එක නිරොධ නො කියූහු. **උප්පාද පච්චයට්ඨෙන** යන ඈ පරිහාර. මෙයින් ධම්නට පුරෙට්වැ [4]උපජුනෙයින් සිත්හු පුබ්බඞගමායි නො කියම්හ. සහධමුන් උපනට වෙසෙස් කරණ බැවින් 'පුබ්බඞ්ගමා ධම්මා' යුවෙත්. පච්චයට්ඨයෙන් පුබ්බඞ්ගම වොහාර බැවහාරජ් ඇතිසේය් දක්වනුව වස් 'යථාපි' යන ඈ කියූහු. **එවං සම්පදමිදං,** එවං සම්පදං එතස්සාති එවං සම්පදං—එවැනි [5]සැබජම් ඇතියේ යුසේයි. ධම්නට සිත්හු [6]පසවන සෙයින් බැතිරෙක මුඛයෙන් සැධියපි වැ "නහි තෙ මනෙ අනුප්පජ්ජනෙත උප්පජ්ජිතුං සක්කොන්ති" යුහු. සිත්හු නො උපන නො උපජිය හෙන බැවින් සිත්හු ධම්නට පසවන බවු ජන්නේ යුසේ. ධමුන් නො උපන නො උපජිය හෙන බැවින් ධමුජ් සිත්හට පස වේ නො යනුවනට "මනොපන-පෙ-උප්පජ්ජති යෙව" යුහු. අහේ සිත් හා කුසල් සිත්හු සොභන චෙතසිකයන් නො උපනුජ [7]උපජති. **සෙසු කුසල් සිත්** හා අබ්‍යාපාද සිත් මෙ අකුසල චෙතසිකයන් නො උපනජ උපජති යුසේ. **අධිපතිවසෙන,** තුමා ඉසුරුයෙහි පවත්වන විසින්. අධිපතියක් හට සෙට්ඨවොහාර ඇතිසේ දක්වති "යථාපි-පෙ-සෙට්ඨො" යි. අධිපති අට ඇති බැවින් සිත්හටද සෙට්ඨවොහාර කළැයි දක්වති "[8]තථා තෙසම්පි මනොති මනොසෙට්ඨා" යි. **තෙසම්පි** යි ධමුන් කියනු.

---

1 ධම්මනු. 2 පුබ්බංගමො. 3 උප්පාදනා. 4 උපජිනෙයින්, 5 සැබැජ්ම, සැබැජුම්, 6 පුවසන, 7 උපජනුනි. 8 යථා.

"**මනො**" යනුයෙහි "සෙඨා" යනුවක් ඇරැ "මනොසෙඨා" යි යොජනු. "දූරැ ආදීහි" යන තැන ආදිගහණින් [1]සුවන මතකිකාදී ගන්නේ. [2]**'තානි තානි කටක කුණ්ඩලාදීනි'** යන තැන ආදි ගහණින් සුවණ්ණමයාදි ගන්නේ. **මනසො නිපඵනනකතා,** [3]චිතතාතමක තැන් සඳහා නොකියූ යැ. සිත් පසයෙන් වූ තැන් සඳහා කියූහු. [4]**ආගනතුකෙහි අභිජඣාදිදොසෙහි පදුසෙන,** භවඟ මන් අභිජඣා නැතිවැ පවත්හිමෙ වන බැවින් අවුතුවූ අභිජඣාදි කෙලෙසින් දූස්නා ලදුයෙන්. **අභිජඣා** නම් [5]පරායත් තුමහට වුව දහයි සිතන [6]ලොබ්. ආදි ගහණින් බ්‍යාපාද ඈ ගන්නේ. පදුඪ අපප දුඪ සිත් වෙන්කොට දක්වියපිවැ 'පකතිමනොහි' යන ඈ කියූහු. පිළිසඳ සිත්මෙ භවඟ සිත්වන බැවින් හේ පකති [7]සිත් නම් වී. හේ අපපදුඪ නම් වෙයි කෙලෙස් සපියෝ නැති වන බැවින්. කිරියමය සිත්හි කෙලෙස් සපියෝ ලදුයෙක් පදුඪවේ. සෙසු අපපදුඪවේ. දැන් හැම සිත් අපපදුඪ සිත් හා [8]එකතතනයෙන් ගැන අපපදුඪකොට කෙලෙස් සම්ප්‍රයොග විප්‍රයොග විසින් නානතතයෙන් ගැන පදුඪ අපපදුඪ කොට දක්වති 'යථා හි' යන ඈ නිදසීතයෙන්. මෙහි 'පසනනං උදකං' යනු එකතතනයෙන් පසනන අපපසනන උදක පසනනකොට ගත්සේ. "ආගනතුකෙහි නීලාදීහි උපකකිලිඪං නීලොදකාදිභෙදං හොති" යනු නානතතනයෙන් අපපසනන උදක වෙන්කොට පැසේ. 'නව නවං උදකං'යි එකතතනයෙන්. "නාපි පුරිමං පසනන උදකං'යි ඈ නානතත නයෙන්. මෙයින් දෙ නය ව්‍යකතකොට දැක්වූහු. **තමපි,** ඒ සිතුජ්. [9]මෙයින් එකතතනයෙන් අපපදුඪකොට ගත් සිත් දැක්වූහු. "ආගනතුකෙ අභිජඣාදිදොසෙහි පදුඪං හොති"යි නානතතනයෙන් වධකදුඪවනසේ දැක්වූහු. 'නව නවං චිතතං නාපිපුරිමං භවඟ චිතතමෙව'යි දෙ නයෙන් සිත් බෙදා දැක්වූහු. 'තෙනාහ' ඇයින් තුමන් කියූ අර්ථයට ආගම දැක්වූහු. මෙහි 'පභසසරමිදං භිකඛවෙ චිතතං' යනු පභාසුර සිත් හා එකතතනයෙන් ගැන හැමසිත් පභසුරැකොට දැක්වූසේ. 'තඤච ඛො ආගනතුකෙහි උපකකිලෙසෙහි උපකකිලිඪං" යනු පභසුරැසිත් බිඳ නානතතයෙන් අපපභසසර සිත්

1 සුවණ්ණ, සුවණ. 2 'තානි තානි භණ්ඩානි'—මු. ඛ. අ. 3 චිතතාතමකතාන්. 4 අපට දක්නට ලැබුණු පුස්කොළ පොත්වලින් එකක හැර අනික් සියල්ලෙහිම "ආගනතුකෙහි අභිජ්ඣාදි කෙලෙසින් දූස්නා ලදුයෙන්" යන්න පමණක් පැණේ. ඉතිරි පොතේ පාලිපාඨය නිවරදලෙසද සත්නය "භවුගහන් අභිජාැනිව පවත්හිමෙ වන බැවින් හව්තුබූ අභිජ්ඣාදී කෙලෙසින් දූස්නා ලදුයෙන්"යි දෙෂදූෂිතවද තිබේ. 5 පරායත්, පරසන. 6 ලොබ්. 7 සිත් නම් වී, 8 එකතතයෙන්, 9 තමෙන්සිත්.

වෙන්කොට **දුක්වූසේ. එවං**, මෙසෙයින් පදුළ අපපදුළ සිත් ඇතියෙනි; **පදුට්ඨෙන මනසා**, පදුළ සිතින්; **වචීදුච්චරිතමෙව [භාසති]**, වාක් [1]විඥපති [2]කියනු මෙ නං පතිඨාපක චෙතනා [2]කියනුමෙ. චෙතනා කියත් 'භාසති' යනු නොයෙදේ නො යත්–භාසනයට හෙතුභාව ගැන කියනු බැවින් නිදෙස්. **කායදුච්චරිතං** යනුයෙහිප් කාය විඥපති චෙතනා විසින් යොජනු. **මනොදුච්චරිත** නම් අභිජ්ඣා ව්‍යාපාද මිසදිඨ. [3]'චතුසු අපායෙසු ගච්ඡන්තං' සි යොජනු. **තමභාවං**, අඳුරුබැවු–දිළිඳුවැ කුරුකුඹු ඇව නො පැනෙන බැවු; **කායවත්ථුකං**, සිරුරු අධිඨන්කොට වන දුක්. **ඉතර** නම් චෙතොවත්ථුකයි; හේ සිත් අධිඨන්කොට වන දුකි. **කායික විපාක දුක්ඛ** නම් අකුසල විපාක කාය විඤ්ඤාණ සම්පටිච්ඡන සන්තීරණ; **චෙතසික විපාක දුක්ඛ** නම් අකුසල් විපාක අරමුණු. **අභික්කන්තමනාපස්ස ගීවං**, පුරෙට වැ යනුවා [4]කඳට; **පටික්කන්තමනාපස්ස ඌරුමංසං**, පසුබස්නවුනු කළවේ මස්; **පදානුපදිකං**, (පියනුපියවූයේ;) **සහ පටිසම්භිදාහි**, සිවුපිළිසිඹියා හා සමඟ; **අරහත්තං**, රහත්ඵල; **සම්පත්ත පරිසාය**, සෙසු සැපත් පිරිසට; **සාත්ථිකා**, වාසනාධානතො ඵලගවහොානිප්පාදනතො —

1 චක්ඛුපාලත්ථෙරවත්ථු.

පිළන්ධනං, පළඳනා; **සුවණ්ණකාරස්ස**, තුලාරක්හට; **වෙතනං**, බැල; **සුවණ්ණං කොට්ටෙත්වා**, රන් තළා; **මට්ඨානි**, කටාම් නැති බැවින් මටවූවන්; **මට්ඨකුණ්ඩලීත්වෙව**, මට්ට කුණ්ඩලීයි මෙ; **පණ්ඩුසීතො**, පාළුවී; **පණ්ඩුරොගො**, එනම් රොච්; **තිකිච්ඡාපෙති නාං**–නං, ඒ රොච්; **තිකිච්ඡාපෙති**, සන්හිඳුව; **නොහොත් නං**, එතක පුත්නු; **තිකිච්ඡාපෙති**, තිරෝකර; [5]**භොති**, [6]භවත; **ධනබ්‍යයං**, ද්‍රව්‍යක්ෂය; **කිං භෙසජ්ජං**, කවර බෙහෙත්; 'කතර භෙසජ්ජං'යි සේයි. **යංවා තංවා**, යම්තමක්. එම කියති 'රුක්ඛතචාදිං' යි. [7]බමුණා [8]සිතු [9]හැඳින එවි බෙහෙද [10]බැළ නැතියෙන් අනාදරවැ එවි [11]යමක්තමක් කියති යුසේයි. **බලවපච්චූසසමයෙ**, බිළිපසොස් සල්[12]සිම්පාති. 'පච්ඡිම යාමාවසානං පච්චූසො, සො එව නාතිඕසානකතා බලවපච්චූසො, තස්මිං බලව පච්චූස සංඛාතෙ සමයෙ'. මහාවිසයතා මහතී කරුණා [13]මහාකරුණා,

---

1 විජාපත්. 2 කියනු මෙවි. 3 චතනා රා අපාගෙ. 4 කැඳවා. 5 හොති. 6 කව, කවතා. 7 බමුණු. 8 සතු, සාර. 9 හැඳින, හැඳිකා එල් වේද. 10 බලනැතියෙන්. 11 යම්තමක්. 12 සිම්. 13 'මහාකරුණා' යනු එක පුස්කොළපොතක පැනෙ.

සා එව සමාපජ්ජිතබ්බට්ඨෙන සමාපත්තීති **මහාකරුණා සමාපත්ති,** තතො වුට්ඨාය—කරුණාසවින් සමවැදී එයින් නැගිය යුසේයි. නොහොත් කරුණාජ්ඣානපුබ්බක රහත් ඵල සමවැතින් නැගී. **කතාධිකාරානං,** කළ අධියර ඇති යන්—නිබ්බෙධනාගියැ කුසල් ඇතියන යුසේයි. **උස්සන්න කුසලමූලානං,** අධික කුසල්මුල් ඇතියන්. 'විනෙතබ්බට්ඨෙන [1]වෙනෙය්‍යා, අරියභාවනිප්ඵාදකෙන කුසලමූලෙන සමන්නාගතත්තා බන්ධවාචාති **වෙනෙය්‍යබන්ධවා,** නෙසං. **බුද්ධචක්ඛුනා,** බුදුඇසින්—ආසයානුසයඤාණ හා ඉන්ද්‍රිය [2]පරාවරතාඤාණ 'බුද්ධචක්ඛු' නමි. **ඤාණජාලං,** නුවණදැල්—බුද්ධචක්ඛුමෙ කීසේයි. **පත්ථරි,** පතළේ; **තස්ස අනෙකා,** ඒ ඤාණජල්හු ඇතුළු—විසැඤණසට විෂයවීය යුසේයි. **ආළාහනෙ,** සොහොන්හි. 'ආනෙත්වා දහන්ති එත්ථාති ආළාහනං.' **සබ්බකාම හාරාලඞ්කාර පතිමණ්ඩිතං,** සැම ගැලෙක්හි පිරිය යුතු පමණ පලඳනායෙන් සජනලද. 'සබ්බ සකමෙසු හරි තබ්බත්තා සබ්බකාමහාරා, තෙච තෙ අලඞ්කාරාච සබ්බකාම හාරාලඞ්කාරා, තෙහි පතිමණ්ඩිතං සබ්බකාමහාරාලඞ්කාර පතිමණ්ඩිතං'. අච්ඡරානං සහස්ස පරිවාරො එතස්සාති **අච්ඡරාසහස්ස පරිවාරො,** තං. **අයං සිරිසම්පත්ති,** මෙ සිරි සැපත්. 'සිරිසංඛාතා සම්පත්ති සිරිසම්පත්ති'. නොහොත් අත්බැවූ සිරිහා උපභොගසපුව. 'අයං සිරි අයං සම්පත්ති' යි යොජනු. **විප්පකාරප්පත්තානං,** එවුහු [3]විපුවරවතුවනු. පුත්හට පිළියම් නොකෙළෙයින් වන [4]විපිළිසර විප්පකාර නම්. 'විරූපො පකාරො විප්පකාරො'. **පිතරි අක්ඛන්තියා,** පියාකෙරෙහි උපන් අක්ෂමායෙන්; **මට්ටකුණ්ඩලිවණ්ණෙන,** [5]මටුකුඩලිහි සැටියෙන්; **ධම්මපදෙ ගාථං,** [6]ධම්පියෙහි ගා. ධම්මපදනම් සඞ්ග්‍රහයක් [7]එසඳැ නැති බැවින් "ධම්මපදෙ ගාථං" යනු නොයෙජේ නො යත්—මතුයෙහි ධම්මපද නම් සඞ්ග්‍රහයෙහි [8]සැඟහියයුතු තැන් ගැන තිබැවින් යෙජේමෙයැ. [9]බුදුන් සදජු මෙතියර දෙශනා ධම්මපද නමියි වෙන්කොට ගජාරන බැවින් යෙජේමෙ. 'ධම්මපදෙ සංගහෙ තබ්බං ගාථා' යි කියයුතුයෙහි 'සංගහෙතබ්බ' පද ලොප්කොට කීයේයයි [10]ගන්නේ. **ධම්මාභිසමයො,** ලොවුතුරාධම් පිළිලැබ; **ධම්මපානො,** ධම්මදෑන; **කතසරීර පටිජග්ගනො,** කරනලද මුඛ ධොවනාදී සිරුරු පිළිජග් ඇතියේ. 'සරීරස්ස පටිජග්ගනං සරීරපටිජග්ගනං, කතං සරීර පටිජග්ගනං යෙන' යන වාක්‍ය. **අනන්තරෙ ගෙහාභිමුඛො,** දෙරට පිටිපැ—ගෙට [11]මුහුණදී;

1 විනෙයෙසා, 2 පරාවරණ 3 විපුරවච්තුවනි. 4 විපිළිසාර. 5 මට්ටකුණ්ඩලී. ධම්පියාසෙහි ගාථා. 7 එස එකාන, 8 සැඟවියයුතු, හැඟවියයුතු. 9 බුදුන්ජු 10 ගණනෙ. 11 මුහුණ.

ඒකං රස්මිං විස්සජ්ජෙසි, තුමා බලනු සඳහා රසක් විහිටි. කට යුතු නොදක්නා බැවින් හා නොකටයුතු කරන බැවින් **අන්ධබාලං** යි. **කායවෙය්‍යාවටිකං**, කයින් කටයුතු මෙහෙ. කටැට යෙහි නොවත්නා බැවින් **අවිධෙය්‍යා**. 'විධාතුං අසක්කුණෙය්‍යා' යුසේ. **මනමෙව** යනුයෙහි 'එව' කාර අඤ්ජලිකරණ ඈ වළකා. **අලං එත්තකෙන ඉමස්ස**, ඒ මතුයෙන් මෙවුහට හඹා. සග මෙවුහට චිත්තප්‍රසාද මතුයෙන් නිපජ්ජි යුසේ. **චක්ඛුපථං**, ඇස්සමු; **විජම්භෙන්ත විජම්භෙන්ත**, පිඹත් පියත්.—ශොකාර්ථි ආමෙඩිත. පහන් සිත් නොබිඳැමෙ කලුරියකළ බැවින් [1]**පසන්නමනො කාලං කත්වා** යුහු. **සුත්තප්පබුද්ධො විය**, නිඳු [2]පුබුද්දක්හු සෙයින්. 'පඨමං සුත්තොවිය පච්ඡා පබුද්ධො විය'—සියු [3]බෙණෙහි නිඳු පිළිසඳ [3]බෙණෙහි පුබුද්දක්හු වැනිය යුසේයි. **රොදනපරායනො**, [4]වලප්පරිසින්කොටැ ඇතියේ. 'රොදන පරායනං එතස්ස' යන වාක්‍ය. **දෙවසිකං**, [5]දවන දවන. [6]**හා** යනු විෂාදාර්ථි. **එකපුත්තක** යනුයෙහි 'ක' ප්‍රත්‍යය අනුකම්පායෙහි. 'හා එක්මෙ පුත, හා එක්මෙ පුතැ' යි කැපැ කැපැ [7]ඕරෙයි යුසේයි. **අත්තනො සම්පත්තිං**, තුමා හවභොගසම්පත්; **අඵාසුක කාලෙ**, නොසුව කල්හි. 'නත්ථි ඵාසු එත්ථාති අඵාසුකො, සොච සො කාලො චාති අඵාසුක කාලො, තස්මිං අඵාසුකකාලෙ'. **බාහා**, දෙහො අතුන්—කර්ම බහුවචන. **රොදන්තො අට්ඨාසි**, වලප්මින් සිටි. මෙතැන 'වලප්මින් සිටි' යි බැවින් යට 'නිපජ්ජිත්වා රොදිස්සති' යි බුදුන් දුටමහ යනු නොයෙජේ. ඉති බැවින් එතැන 'ඨත්වා රොදිස්සති' යනුමෙ මැනැවි. [8]එයට නිසිසේ මෙතැන 'රොදන්තො නිපජ්ජති' යි කියැයුතු නොයත්—'බාහා පග්ගහය' යනු ඨානායට මෙ යෙජෙන බැවින් හේ නොයෙජේ. **අලඞ්කතො**, සැජියෙහි; **මට්ඨකුණ්ඩලී**, මටකුඩුල් ඇතියෙහි; **මාලභාරී**, මල්බර ඇතියෙහි; **හරිචන්දනුස්සදො**, හරිසඳුන් ගැල්වූ යෙහි. 'උස්සද හරිචන්දනො'යි කියයුතුයෙහි 'උස්සද' ශබ්දයට පරනිපාතකොට කියූ. **කිං දුක්ඛිතො තුවං**, කවර කරණෙන් තෝ [9]දුක්පත්හි; **සො ආහ**, දෙව් පුත් කීයි; **සොවණ්ණමයො**, රන්මුයේ; **පභස්සරො**, පහාසුරු; **රථපඤ්ජරො**, රියපජරෙක්; **තස්ස**, ඒ රිය පජරට; **චක්කයුගං**, දෙස කක්; **න වින්දාමි**, නො ලැබෙමි. 'තෙන දුක්ඛිත' යන තැනට 'දුක්ඛිතො' යනු ඇරැ යොජනු. 'ඒ නොලබන දිකින්

1 සමත්තමනො. 2 පුබුද්දුහුසෙයින්. 3 කෙණෙහි. 4 වප්පරින්සින්කොට ඇතියෙහි. 5 දවනහ දවහ, දවනග දවහ, දවනහදවස්හි. 6 මුද්‍රිත ධම්මපදඅට්ඨකථාහි 'කහං' යි පැතොතුදු නිරවද්‍ය පාඨය 'හා' බැවි 'හා එක් මෙ පුත' යන් නෙන් සවුමවේ. 7 ඔරෙන. 8 එයට නිසේ. 9 දුප්පත්,

දුක්පත්මි' යුසේ. මෙතෙකින් 'කිං දුක්ඛිතො තුවං' යන පුවසයට විසඳුන්දී දූන් [1]සක්යුග නොලද තුම දිවි නොසිරි නාසේ කීයා. 'ජහිස්සං ජීවිතං තෙන දුක්ඛිතො' යනු ජීවිත ජහනයට සාධකතම කොටැ යොජත් දෙස් නැත්මෙ. මෙග සින් දෙව්පින් තමා [2]දිලුබ් ජේයට වලප්නසේ දක්වා 'මා සෙයින් මෙ තොද දිලුබ් ජේයකට වලප්හි' යුසේ. බමුණු අභිප්‍රාය නො දූන 'තට කැමැති සක් සගළක් දෙමි. නොවලප'යි ''සො වණ්ණමය'' යන ගයින්. **රූපියාමයං,** රිදීමුවා. ආකාර ගාථා බන්ධන සඳහා [4]දිගි. **පටිලාභාසාමි,** පිළිලබවමි. **තෙ,** තායි සේයි. **මාණවො,** දෙව්පිත්. භූතපූර්වගතීන්හෝ [5]මණ්ණාව වෙසින් ආ බැවින් හෝ 'මාණවො' යුනු. 'භෙසජ්ජං අකාසවා රොදතෙතා'යි යොජනු. **පුත්තපතිරූපකං,** පුතනසදිසං; **නිගණ්ණිස්සාමි නං,** එවුනු නිගනිමි. පුතන [6]පටිසෙධනෙන පිළුනං නිගගහො. **කිව මහනනං,** කිපමණ මහත්. ඔහු නො දියහැකි සක් සගළක් දක්වියපිවැ 'චන්ද සුරියෙහි මෙ අනෙථා' යී. 'රූපියාමයං' 'මණිමයං'යි කීබැවින් මේජ් රජත මණිමය වන බැවින්ජ් චක්‍රාකාර වන බැවින්ජ් 'තා විසින් පටිසැඳූන නො?' යන අභිප්‍රායයි. **උභයෙසත්,** උභො ජ්නු. **හාතනෙ,** හාසමානා. 'හා [7]දිපෙතණ' යු තැන්. කුමයි [8]කියැව යත් ? ''මාගෙ රිය රන් රියෙ යැ. එයට [9]දිලිසෙන සක් සගළක් වුව මැනැව මේ ලෙවුහී ජිලිසෙනුවෝ හිරුසඳු දෙජේනයැ. ඔවුන් මට සක් සගලකොට දෙ''යි කීයව්. බමුණු පළමු [10]පුත්හට නා ඇවිටු මෙම වැනිය යි හඟවනුව බස් [11]කීබැවු නොදූන ''බාලො ඛො තවං'' යන ගා කී. **පත්ථයෙස අපත්ථියං,** නො ලැබෙන බැවින් නො පැතිය යුතු පතහි. **මරිස්සසි** යනුයෙහි 'ඉති' ශබ්දයක් [12]හෙළයි 'තො මියන්නෙහි'යි අජී කියනු. 'කුමට මියනෙමි' යනුවහට ගේ දක්වා ''නහි **තං** ලච්ඡසි චන්ද සුරියෙ'' යී. **හි** ශබ්ද හෙතුවර්ථි—'යස්මා චන්ද සුරියෙ න ලච්ඡසි තස්මා මරිස්සසි' යුසේ. 'සුරියෙ' යන තැන උ෴කාර ජන්දනුරක්ඛන විසින් දිගි. **ගමනාගමනං,** හිරු සඳ දෙජේනාගේ ගමන් හා ආගමන්. ගමන් නම් [13]උදගලින් හත්ගල්පවා යිම්. ආගමන් නම් ගියවුනු පිළි උදගලට ඊම්. **'අපි'** ශබ්ද සම්පිණ්ඩනාර්ථි. 'වණ්ණධාතු [14]විපියොපි' යි යොජනු. පරලොකං ගතො **පෙතො,** පරලෝ ගියේ. කාලං මරණං, තං කතො **කාලකතො,** මෙළේ. **කන්දතං,** වලප්නා

1 සක්තුත. 2 නොලද්. 3 දිලුබුජයට 4 දිසි. 5 මණෙවා, මාණො. 6 පටිසොධනෙන. 7 දීපනං. 8 සැටිය. 9 දිලිසෙත, දිලියන. 10 පුත්නවත. 11 කීබැවින්. 12 එළයි. 13 හැම පුස්කොළ පොත්වලම 'හත්ගලින් උදගල් පවා'යි පැනේ. හත්ගලින්'යිද පාඨයි. 14 විපියොපියොපි.

අප දෙජනා අතුරෙනි; **කො නු බාල්‍යතරො**, බලිනෙරෙක් කවරෙහෝ—පැනෙන හිරුසඳම වලප්නා මමයැ හෝ නො පැනෙන පුත්හට වලප්නා තොපය හෝයි සේයි. **චන්දංවිය දාරකො රුදං**, සඳට වලප්නා දරුවක්හු සෙයින්—චන්දං රුදං දාරකොවිය. [1]**කාලකතාභිපත්ථයං**, මළහු පතම්. 'කාලකතං', 'අභිපත්ථයං' යි බිඳිනේ. **ආදිත්තං වත මං සන්තං**, මා සෝගිනිහ් දිලියෙන [2]සැගැවියා අනුසස්නෙයි; **ඝතසිත්තං**, තෙලින් ඉස්නාලද; **පාවකං**, ගින්නක්; **වාරිනා**, දියෙන්; [3]**ඔසිඤ්චංවිය**, තෙමනුවක්හු සෙයින්; **සබ්බං දරං**, හැම කායචිත්ත දරථ; **නිබ්බාපයෙ**, නිවිහි; **අබ්බහී**, උපුළෙහි. සිත් [4]පිළුණීකොට සිටුනෙයින් ශොකයට **'සල්ලං'** යි. **සොකපරෙතස්ස**, සොකෙන අභිභූතස්ස. පුත්ත වියොගජං සොකං **පුත්තසොකං**—මධ්‍ය පදලොප් සමස්. 'සො ත්වං **අපානුදී**' යි යොජනු—අපහරි **අබ්බූළ්හ සල්ලොස්මි**, උපුළ හුල් ඇතියෙමි. 'අබ්බූලහං උබටං සල්ලං යස්ස' යන වාක්‍ය. **තව සුත්වාන**, තව අනුසසුන් අසා. 'අනුසාසනං' යනු වක් අරනේ. **දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො නුසි** යනු සංශයෙහි තො දෙවියෙක්හි හොයි නොනියමා පුළුවුත්සේ, **ගන්ධබ්බො නුසි**, [5]ගඳබ ගළ වැසියෙක් හි හොයි නියමා පුළුවුත්සේ. 'ගන්ධබ්බොදෙවතානුසි' යි එක්පද කෙරෙත්මෙ. **ආදු**, නොහොත්—'උදාහු' යුසේයි. **සක්කො** යනු නම්, **පුරින්දදො** යනු එවුනු [7]පූ පිරි ගුණේ. 'පුරෙ දානං දදාතීති **පුරින්දදො**.' නොහොත් 'පුරින්දදෙ' යනු නම්. 'සක්කො' යනු ගුණේ. **සක්කොති** වීසු දෙව්ලොකෙසු දෙවෙ අනුසාසිතුං [6]අසුරෙව අභිභවිතුං පහොති යුසේයි. පාරිය දැක්වූසේ එවි. **කො වා ත්වං**, නොහොත් තො කවරහි—[8]තා මිනිස් දෙවියන් අතුරෙහි [9]කවරුනම්හි යුසේයි. **කස්ස වා පුත්තො**, නොහොත් තො [10]ක දරියෙහි—තා නොකියපිහොත් තා මවුපියනු ජු කියා යුසේ. **කථං ජානෙමු**, කි සෙයින් දන්මහ—'නාම ගොත්තාදීසු කෙන පකාරෙන ජානාම' යුසේ. නොහොත් පුසයට හේ දක්වා තා නොකියුහොත් කිසෙයින් තා දන් මෝද එසෙයින් පුළුවුස්මහ යි. 'අත්ථස්ස ආවිකතී'' යි යොජනු. **යංච කන්දසි**, යම් පුතක්හු පිණිස හඬසිද. **යංච රොදසි**, යම් පුතක්හු පිණිස කඳුළු [11]මොණුයෙහිද; **සයං** [12]**දහිත්වා**, තෙමේ දවා; **ආළාහනං**, අව[13]ඡ් තා පිතිම්. **කුසලං කම්මං**,

1 කාලකතාභිපත්ථයෙ. 2 සැහැවිය. 3 ඔසිඤ්චිවිය. 4 පිළිණීං, පිළිංණි, පිළිනිත්. 5 ගඳබගහිළ, ගඳඹගල. 6 සුරෙව. 7 පූ සිරි. 8 තාම්මිනිස්. 9 කරුම්හි, අරුම්හි, කරුමෙහි, 10 කදරියෙහි. 11 මුහුණු. 12 ඩහිත්වා. 13 එතම්පිතිම්, එතමපිතිම්.

බුදුන් දක නමා කළ චිත්තප්‍රසාද සඳහා කියා—පුන පුන පුළුවුසුන් [1]ගොරොක්කොට කියනෙම් යි. **සහව්‍යතං,** සහ භාවං, සමඟ වන බැවු. **දුතං,** දී ධමක්. ‘දීයතීති දුතං’ **දදනතස්ස,** දෙනුවා. ‘දදනතං’ යි සේයි **ෂෂ්ඨී** විපරිණාමයෙන් හෝ, නොහොත් ‘දදනතස්ස තව දුතං නාද්දසං’යි යොජනු. **සකෙ අගාරෙ,** අතනනො ගෙහෙ; **උපොසථකම්මං වා,** පෙහෙ ධමක් එව්; **තාදිසං,** එබඳුවක්—සඟනි උපදවන්නට නිසියක් යුසේ. **ආබාධිකො,** උපන් රොව් ඇතියෙම්. ‘ආබාධති පීළෙතීති ආබාධො, සො එතස්ස අත්‍ථීති ආබාධිකො’. **දුක්ඛිතො,** ආබාධයෙන්වූ කායික චෛතසික [2]දිකින් දුක්පත්මි; **ගිලානො,** [3]ගුලින් පි සොම්නස් ඇතියෙම්. ‘ගෙල හර්ෂක්ඛයෙ’ යන ධාතුයි. **ආතුරරූපොමහි** [4]ආතුර සැහැවියෙම්—රෙලූ හල්ලෙම් යුසේයි. ‘බුද්ධං අද්දක්ඛිං’ යි යොජනු. **විගතරජං,** කඩවූ කෙලෙස් ඇතියා. ‘‘රාගො රජො නාව පන රෙණු වුච්චති’ යු බැවින් ‘රජ’ ශබ්ද කෙලෙස් කියා. ‘විගත රජො යස්ස’ යන වාක්‍ය. **විතිණ්ණකඞ්ඛං,** තුරූ කක් ඇතියනු. ‘විතිණ්ණා කඞ්ඛා යෙන’ යන වාක්‍ය. කක්, [5]විසිකිස්. සොභන ගමනතතා [**සුගතො**], මනාවූ පිළිවූවායෙන් ගියානු, නොහොත් සුන්දරඨානගතතතා, මනාවූ තැනට ගියවූවන යුසේයි. **අනොමපඤ්ඤං,** පිරියුණු පැනා ඇතියා. ‘පරිපුණ්ණපඤ්ඤං’ යුසේයි. බුදුන් හැම පැනජ [7]අනාධෙය්‍යාතිසවැ නිපන් බැවින් බුදුහු අනොමපඤ්ඤ නම් වුනු. ‘අනොමා පරිපුණ්ණා පඤ්ඤා යස්ස’ යන වාක්‍ය. **මුදිතමනො,** හඩ චිතෙතා; **තාහං,** තං අහං; **අචඡියා,** අසිරි—එක්වන්නෙ නොවන ජැ අසිරිනම්. **වත** යනු විසමයෙහි. **අබ්භුතං,** [8]නොවූ විරූ බැවු. **අයං විපාකො, ඊදිසො විපාකො** යි යොජනු. ‘අයං’ යී දිව අත් බැවු [9]දකැ කියා. ‘ඊදිසො’යි එහි සිරි හා ආභරණාදී උපභොග [9]දකැ කියා. **සරණං වජාමි,** යනු භාවනපුංසක—සරණකොට සෙමි යුසේයි. [10]**සිකඛාය පදනි** යනු [11]අලුප් සමාස—‘සිකඛාපදනි’ යුසේ. **අඛණ්ඩානි අඡුල්ලානි** යි වෙන වෙන යොජනු. ‘**අඛණ්ඩානි**’ යී ආදි අනතයෙහි විකුම් වැරිය. ‘**අඡුල්ලානි**’යි ඡිද්‍ර සබල කම්මාස වැරි. පන්සිල් [12]සියර්විත් පා ‘‘පාණාතිපාතා’’ යන ඇ ගයින්, **අමජ්ජපො** යන තැන ‘හොති’ යනු ඇරැ යොජනු. **මා හණාහි** යි යොජනු. **සකෙන,**

1 කොරොක්කොට. 2 දෙකින්. 3 ගුණ්, ගුත්. 4 ආතුසහැම්යෙමි, ආතුසහාම්යෙමි. 5 විසිස්. 6 ගමනමතතතා. 7 අනාධෙය්‍යතිසවැති පැන බැවින්. 8 නොවූවිරූබැවින්වි. 9 දුක්කියැ. 10 සිකඛායං. 11 සමන්, 12 සියවම්ම්වා, සියරිවින්වා.

අත්තනියෙන; **අප්පකාමොසි,** සුව කැමැතියෙහි; **නිකකාමොසි,** සුවට හේ කැමැතියෙහි; **නරදෙවස්ස,** නරුත්තමස්ස; **නිමන්තෙන්තො,** 'අධිවාසෙහි මෙ භත්තං' යි බතින් ඇමතා; **සක්කාරං,** භත්තසම්පාදන ආසනපඤ්ඤාපනාදි සාධුකාරං. 'සක්කරීයති එතෙනාති සක්කාරො'. **පටිසන්ථාරො,** 'කච්චි භො ගොතම ඛමනීයං' යනා ඇ පිළිසඳර; **අජ්ජතනාය,** අද විය යුතු. [1]පිපාමොජවස්. "අජ්ජභවං අජ්ජතනං'. **සකනිවෙසනෙ,** අත්තනො ගෙහෙ; **ඛාදනීය** නම් පිඬුබජ්ජකාදි; **භොජනීය** නම් අහරාදි; **පටියාදපෙසි,** [2]පිළියෙළකැරැවි; **සහසාවචං** යනුයෙහි නිග්ගහීත ආගමයි; **කිර** යනු අනුස්සවාර්ථයි. **ජනකායං,** [3]ජනරැස්; **විහෙසියමානං,** [4]වෙහෙසන ලබනුවා; **බුද්ධවිසයං,** බුදුවිසා—පුළුවුත් තාක් පැන විසජනු බුදුවිසා නම්; නොහොත් [5]මුළා මහත් මුළා විසය නම්. **බුද්ධලීළ්හං,** බුදුලෙළහ—පැන විසජනෙහි හැඟි නියරක්හට යහනබවු බුඩලීලහ නම්. **නීචාසනෙ,** කුඩු අස්නෙහි—බුදුන් අස්නට බට අස්නෙහි යුසේයි. **කෙවලං මනොපසාදමත්තෙනෙව** යනුයෙහි 'කෙවල' ශබ්ද හැර 'මනොපසාදමත්තෙනෙව' යි හෝ 'මත්ත' ශබ්ද හැර 'කෙවලං මනොපසාදෙනෙව'යි හෝ කියැයුතුයෙහි විස්පෂ්ට සඳහා [6]දෙ කියූ වෙත්. 'එව' කාර දුනපූජාදී වළකා. 'අඤ්ජලිං අකරිං තථාගතස්ස' යූ බැවින් අඤ්ජලි කරණ නොවළකා. '**මයි මනං පසාදෙත්වා**' යන තැන පසාදගහණයෙන් පසාද සමුට්ඨිත අඤ්ජලිකම්මද ගන්නේ. 'හරිචන්දනුස්සදෙ[ති]' යන තැන 'ඉති' ශබ්ද අධ්‍යාහාර්‍යයි වැටෙයි. එයින් 'බාහා පග්ගය්හ' යනුයේ පටා 'තපේවනන්තරධායී' යනු දක්වා හැම ගන්නේ. **න නිබ්බෙමතිකො හොති,** නිබ්බිචිකිච්ඡො නහොති; **අධිවාසෙති,** 'විනෙනසි' යි කියැයුතුයෙහි සිතුජ් [7]අබිටන බැවින් අබිඝාතයක්මෙ වැනි නොයි 'අබිඝාසි' යි කියූ වෙත්. "**අභික්කන්තෙන,** අතික්කන්තෙන; **වණ්ණෙන,** ආභාය. 'ඔභාසෙනති' යනු හා සබඳ. **සෙසන ඔසධීවිය තාරකා,** [8]ඔසුධී [9]තරුවක් **මෙන්** [10]යසින්. ඊකාර ගාථාඡන්දනු රක්ඛන සඳහා දික්කොළෙර්. ඔසධී [11]තාරකා නම් දවහත් තරු. හෝ ඔසධී ගහණයට වාහනවන බැවින් ඔසධී නම්වියයෙත්. [12]**තං,** ඒ පින්. නොහොත් [13]'තං' යනු 'ප්‍රඥප්ඤං'

1 හැම පොත්වලම පැනෙතුදු මේ පාඨය මෙතැනට නොයෙදෙනසේ හැඟේ. 2 පිළිවෙළ, පිළියෙළ. 3 ජනරැස්, ජනරාස්. 4 වෙහෙසන, වෙහෙසනු, වෙහෙසෙනු. 5 මෙය විමසියයුතුයි. 6 දේ. 7 අසිටින, අබිසිටන, අබිසිටින. 8 ඔසුදී. 9 තාරකාවක්, තාරුකාවක්. 10 සහින්, සෙහින්. 11 තාරුකා. 12 තං, 13 තං කිහනු.

යනු හා යොජනු. **තුණ්හිං පවෙදෙසි,** අඞ්ගුලිපොථවෙලුකෙබ පාදි විසින් තුඞි පහළ කෙළේ. ‘තෙසං ඉමං ගාථමාහ’ යනු සබඳ. **නියමියමානං,** නියමකරනු ලබනු. ‘මනසා වෙ පසන්නෙන’ යූ බැවින් [1]ප්‍රසාදතමක සිතින් තා සකසා කරන ලබන්න යුසේ. [2]**වචසාපියමානං,** [3]තබවන ලබනු. ‘භාස තිවා කරොතිවා’ යූ බැවින් කාකම් විසිකම් විසින් උපජන සිතෙකැයි සතිට්වන ලබනු. **පරිවජ්ජියමානං,** පිරිසිදු තා ලබනු. ‘තතො නං සුඛමන්වෙති’ සි යූ බැවින් ඊට විවා දෙන සිතෙකැයි සෙසු සිතින් තොරකරනු ලබනුය යූ සේ. **වත්ථුවසෙන,** මට්ටකුණ්ඩලිහි වත් විසින්. ‘සොමනස්ස සහ ගත ඤාණසම්පයුත්ත චිත්තමෙව’ යනු බුදුන් දුටුසඳ මට්ට කුණ්ඩලිහට උපන් [සිත්] ගැන කියූහු. ‘චීවරදානාදීනිවා පුඤ්ඤානි කරොන්තෙසු’ සි යොජනු. **උළාරපූජා,** මහා පූජා—පිණ්ඩපාත තුරියඝොස ගන්ධමාලා ධජපතාකාදීන් කරන පූජා; **දීපමාලා,** දහස්වැට; **එවං සම්පදමිදං,** එවැනි සපුව ඇතියේ—එවැනි නිපැත් ඇතියේ යුසේ. **ගණාදිනං,** ධම්මික ගණාදින්ම. ආදිගහණින් ලොහකාරාදි සෙණි කුල [4]ගන්නේ. ‘අනභිජ්ඣාදීහි’—ආදිගහණින් අබ්‍යාපාද සම්මාදිඨි ඈ [4]ගන්නේ. **කායචක්ඛුකම්පි,** කායිඤ්ද්‍රිය වත්කොට ඇති; **හදයවත්ථුකං,** හදවත් [5]පිහිටකොට ඇති; **අවත්ථුකම්පි,** වත් නොනිසා උපජ්නා සුව; **තාව මහන්තං,** [6]ඒවා මහත්

2 මට්ටකුණ්ඩලි වත්ථු.

පිතුච්ඡා, [7]නැඳි. ‘පිතු භගිනි පිතුච්ඡා’. **ආකොටිත පච්චාකොටිතෙහි චීවරෙහි,** කොළනලද [පිළිකොළන ලද] සිවුරෙන් උපලක්ඛිතව. ‘ආදිතො පට්ඨාය යාව ඔසාන කොටිතං ආකොටිතං, පුනපි වණ්ණමට්ඨසම්පාදනත්ථාය තථෙව කොටිතං පච්චාකොටිතං’. **වතානං,** මහලුවනට කටයුතු වත්; **තුණ්හී හොති,** තුම සග බැවින් මහඩවේ; **දුබ්බිනීත,** අවිනීතය; **අනන්තෙන පමාණං** තා සගබවු; **සාමීචිමත්තං,** උවසරමාත්‍රයක්; **කුසකුච්චමත්තම්පි,** මහලුවනට නොකළ උවසරින් වරද වේ හෝ නොවේ හෝ යන සැක මතුයෙක් යුසේ. **මූලමෙව,** මුල්මෙ—මුදු පිරියා මෙ යුසේ. ‘න වො භික්ඛවෙ එතං වත්තබ්බං’ යි බුදුන් ලවා කියවම් යන අභිප්‍රාය. **දුක්ඛී,** චෙතසික දෙකින් දුක්පත්. **දුම්මනො,** වෙෂයෙන්

1 අප්‍රසාදතමක 2 වචසාපියමානංමෙව. 3 එබවනලබනු, බව්ලබනු, එබව්ලබනු. 4 ගණනේ. 5 පිටකොට. 6 එලවා, එලවං. 7 නැන්දි,

ජාතික පුස්තකාල හා ප්‍රලේඛ ... සේවා ...

දුම්මු සිත් ඇතියේ; **ආලොළං,** ආලොළකං—[1]අවුතු මහණ කෙනෙක් තිසස [2]මහණනු හැවුල යන ඈ තලකලයකැයි සේයි. [**උපට්ඨානසාලායං,** උපට්ඨාන සාලායෙහි]—බුදුන් වදනනට පිඹුවන සභා උපට්ඨානසාලා නම්. **පරික්ඛාර ගහණං,** පාසිවුරු ගහණ; **අභිහරිත්වා,** එළවා; **දුබ්බචො,** දුසිර්. 'දුක්ඛං වචො එතස්සාති දුබ්බචො'. **චත්තාරො මාසෙ,** [3]වසත් සාරමස්හි. 'හනෙතති' යන තැන 'ආභංසු' යනුවත් අරනේ. **සඟව** යනු ගොත්‍ර නාමයෙන් ඇමතුණු. **සචෙ තෙ අගරු,** [4]ඉදින් තට නොබැරිහොත්—අප විසී මෙන් ගහට නැතහොත් යි සේයි. **පරිමොචෙස්සාමි,** මට දුන් හල අතිකක්හට [5]කුමට [6]දින්හි යන [7]උපවදනෙන් මුදවමි යන [8]අභිප්‍රාය. 'වසෙය්‍යාමාති' යන තැන 'වත්වා' යනුවක් දක්නේ. **සාරාණීයං කථං,** 'කච්චි ආවුසො ඛමනීයං' යන ඈ කලතුරුහි සිහිකරනුවට නිසි කථා; **තිරියං,** සරස්වැ; **ජටාසු,** දෙලෙහි; **කූට ජටිල,** [9]කුළු දුළුල්ල—නොතවුස් වැ තවුස් බඳුව යුසේයි. 'කාඳතතසෙසව' යනු අනාදරයෙහි ෂෂ්ඨීයි. **අභිසපිස්සාමි,** [10]සවුගන්වනෙමි—සාපදෙමි යුසේයි. 'මුඩා තෙ ඵලතු' 'සීසං තෙ රුජතු' යන ඈ [11]රිසින්සුන් තෙපුල් අභිසාපනම්. **සහස්සරංසි,** දහසක් රස් ඇතියේ—උපලක්ෂණ විසින් කියා. 'සහස්සරංසියො යස්ස' යන වාක්‍ය. **සතතෙජො,** සියක් තෙජ ඇතියේ. 'සතතෙජො යස්ස'. අළු කරන අටින් [12]රස් නම්, අභිභවන අටින් තෙජ නම්. 'තමං විනොදෙති පජහතීති **තමවිනොදනො.**' මෙතෙකින් හිරුහු ගුණකියා. **මම වදන්තස්සෙව,** මා කියන්නාහට මෙ—අනාදරයෙහි ෂෂ්ඨීයි. [13]දූත් අභිසාප දක්වා 'පාතොව' යන ඇසින්. **සො පන,** නාරදෙ; **මහානුභාවො,** මහත් අභිඥා අනුහවූ ඇතියේ. සාප ව්‍යාපාද පූර්වක [14]නො? අභිඥාලාභීහි කෙසෙයින් සාප දෙයි යත්—[15]අනිවරණ ව්‍යාපාව කොප නැතිවන බැවින් ධ්‍යානින් පිරිහී සාප දෙති යෙත්. එසේහොත් 'කස්සනුඛො උපරි සොපා පතිස්සතී' යි අනාගත සංඥාණින් කිසෙයින් බලයි යත්—[16]සමවැදුම්වැ විසිපත් ධ්‍යාන් සමාපජ්ජිතුකාමතායෙන් පූනා ලක්මෙ [17]උපයන්මෙ අභිඥාපාතතිකා වෙයි යෙත්. 'අතීතෙ චත්තාලීස කප්පෙ අනුස්සරති'—[18]පූසොති විසින්. 'අනාගතෙ චත්තාලීස'—අනාගත සංඥාණින්. **උපධාරෙන්තො**—අනාගත

1 අමුතු. 2 මහණහුහා වුල. 3 මස්. 4 සිදුත්. 5 කුම. 6 දෙස්හි. 7 උපවදනේම මුදවන. 8 අභිප්‍රා. 9 කුළුදුල්ල. 10 සවුගණවනෙමි. 11 රිසියුත්, සිරින්යුත්. 12 රසස. 13 දූත. 14 නොව. 15 අනිවරණ බණාව. 16 සමවදුණ්. 17 උසයමෙ. 18 පුබ්බ නිවිසින්.

සඤ්ඤුණෙන. **ඉද්ධිබලෙන,** [1]ප[ඤ්ච]ඛන් සම්වැදූ 'සුරියො මාග්ගච්ඡතූ'යි පරිසමාප්ත සමවන් ඉද්ධිවිධ අභිඤ්ඤාණයෙන්. **අරුණුග්ගමනං,** අරුණොදය. මෙසින් කිරණොදය හා බිම්බොදය වැලකූසේ කියූ වෙත්. **පටිසංහාමායනො,** අසක්නේ; **උක්කාධි ධාරියමානානි,** ධරනලබන [2]දඬුවැටින්; **කම්මන්තා,** [3]කුසුකම් ආ කමත්හු; **කෙන,** කවර කරුණෙන්; **අස්ස,** දෙව්ලස්ස—'කථං අන්තරායො නභවෙය්‍යාති'යි සේයි. **ඔනමාපෙසි,** නතුකැරවී. **යථා මනෙන,** යථසිතින්-කමාවන සිතිනැයි සේයි. **ඉච්ඡා විස්සජ්ජාය,** 'සුරියො උග්ගච්ඡතූ'යි ඉටුසඳය යුසේයි. **සහසා එලි,** හිරුරස් පහරුත් මෙ මැපිපිඩි සත්කඩක් වැ පැළී. හිරුරස් නොපහරුත් මෙ දියෙහි කුම්බුයෙන් මුඳුන් නොපැළී. කිම්සි සඳ නැඟී හිරුරස් පහරුත්මෙ කුමට නොපැළි යැ? 'උග්ගච්ඡන්තෙ සුරියෙ ඵලතූ'යි කාල නියමකොට සාප දුන් බැවින් උග්ගත සුරිය සැඳැ හිරුරස් පාළද නොපැළී. **අකාසෙණ,** හවන ලද්; **අභාසි,** ගතී—හළැයි සේයි. **අනුපනයහනස්ස,** [4]නො බඳනාහට; **කාරණුත්තරිය කාරණෙන,** කළාම ඉතිරියක් කිරීමෙන්; නඞ්ගා, [5]නැඳින්—යොතිනැයි සේයි. 'කුසා දීඝි'—ආදිගහණින් දබපලාල ඈ [6]ගන්නේයි. **අසති අම නසිකාරෙන,** නොසිහිකිරීම් හා නොමෙනෙහිකිරීමෙන්. 'අසතියා' යි කියයුතුසෙහි [7]පච්චත්තවචන කෙළේ. 'තයාපි' කොව් [8]නිද්දෙසො' යන ඈ කම්මස්සකතා දැක්වූසේයි. 'තයාපි'යි අන්‍යාපදෙශයෙන් තමාම කියා. **අවජ්ජනකං භවිස්සති,** අසිදුනා [9]ලද වන්නේ; **සුඛමෙචා ජානො,** එහි [10]පටා සුයුජ් විය ~~

3 තිස්සත්ථෙර වත්ථු

වක්ඛන්තිජිං, වද මාගමක; **කුටුම්බිකපුත්තො,** කෙළෙඹි යනු පිතෙක්. 'කුටුම්බං සම්පත්තිං, තං යස්ස අත්ථි සො කුටුම්බිකො'. **පටිජග්ගති,** පොසෙතී; **පටිසෙධෙන්තා,** වළකා; **වාරෙන්ත,** රැස්වා—'වර ඊප්සායාම්'. **පකොණ්,** පර පුරැ; **විජායිනිං ඉත්ථිං,** වදන සුළු මාගමක; **දුස්සභොගෙන,** [11]දූස් පිරිහොයින්. 'කිං නාමෙතං වදෙසි' යනු සවාමින්ට අඹූවන් ඉලියනු අඹු මිනිසුන් නොපියවීනු යන [12]අභිප්‍රාය. **ගබ්භපාතනභෙසජ්ජං,** ගබ හෙළන බෙහෙජ්. 'ගබ්භං පාතෙතී එතෙනාති ගබ්භපාතනො—තං ගබ්භපාතනං භෙසජ්ජං'. **පවි**

---

1 පඤ්ඛන්. 2 දඬු බැවින්. 3 කඹුකම්. 4 නොවදනහට, නොබනාහට, නොබණනාහට, නොබන්නාහට. 5 නඳින්. 6 ගණනේයි. 7 පච්චත්ත, රචමකත. 8 නිද්දෙසො. 9 ලද්දෙවන්නී. 10 පමා. 11 දූස්පිරිහෙයින්, දූස් පිරිසිඹින්, 12 අභිප්‍රා.

විස්සජ්ජෙසුං, ඉක්බිති අඹු මිනිස්හු. පටිවිස්සක ඝරං පටිවිස්සකං—උත්තරපද ලොපෙන, තත්ථ ඉත්ථියො. **සපත්තී,** සෙවෙත්. 'මාස්සු' යන්නෙහි **මා** යනු පටිසෙධාර්ථයි; **අස්සු** යනු පදපූරණයි. 'මා පුන එවමකාසි' යි යොජනු. **පරිණතො ගබ්භො,** [1]ගබ් මූකළ කල්හි; **සීරිසං,** සරස්වැ; **ජීවිතසංසයං,** ජීවිතසංසයො—'ජීවිස්සාමි නුඛො නනුඛො ජීවිස්සාමි' යි. **මජ්ජාරී හුත්වා,** බැළලක්වැ; **කප්පරං,** වැලමිටි; **ජණ්ණුක,** දණ. 'ආදි' ගහණින් [දඬු] ඈ ගන්නේ. 'සුපොථිතං කත්වා' යි කියා විශෙෂණ කරනු. **කුක්කුටී හුත්වා,** කිකිළියක්වැ; **මිගී හුත්වා,** මුවදෙනක්වැ; යක්ඛිනී හුත්වා, යකින්නක්වැ; **මාරඝාමකො,** දොරගම්හි—බිහිනුවරහි නුවර දොර අබියෙස්වූ [2]ගැමැ. **ගරුභාරා හුත්වා,** ගරුවූ ගබ්බර ඇතිවැ; **උදකවාරං,** දිය ගෙන එන වරැ. 'උදකානයන වාරො උදකවාරො, තං". **අනොතත්තදහතො,** නුනත් දෙහෙන්; **සීස පරම්පරාය,** හිස් පිළිවෙළින්; නොහොත් **සීස පරම්පරාය,** හිස් [3]පන්තීන්. හිස් පිළිවෙළින යත් එක් උදක [4]පිරූ ඝටයක් නොඑක් ජෙනෙ [5]තියූවේ. හිස් පන්තීන යත් එක්කළක් එකක් මැ තියූවේ. **ජවෙන,** [6]වෙලෙවි ගමනින්—'ජවෙන' යුසේයි. **න මෙ මුච්චිස්සති,** 'මම හත්තො න මුච්චිස්සති' යි යුසේයි. **වෙරවෙග සමුස්සාහිත මානසා,** කෝප බෙලෙන් හුවනලද සිත් ඇත්තී; **පක්ඛන්දි,** ජිවූ; **උච්චාසද්දං,** මහහඬ; **අධිවත්ථා,** අධිපතිවැ වසනුයේ; **පක්කොසාහි,** කැඳව; [7]**ඉස්සඑන්දනානං විය,** කළසිහු හා බහුරුජමුන් දෙජනා වෙරසෙයින්. 'බහුරුදමුන්' යි එ රික් අධිපති දෙවියා මැ කියනු. **කාකොළූකානං විය ච,** කවුඩුන් හා මහමුහුණුවන් වෙරසෙයින්. මෙහි විනර [තෙර]ස නිපාතයෙහි [8]ඉස්සඑන්දනජාතයෙන් හා තිකනිපාතයෙහි කාකොළූකජාතයෙන් හා දන්නේ. **කප්පට්ඨිතිකං,** කපක් සිටුම් ඇතියේ. **වෙරපටිවෙරං,** වෙරට පිළිවෙර; **අවෙරෙන,** වෙර පිළිවක් කැත්මෙත් ඈ ධම්හ්; **සීතොදකොමතාය,** [9]වෙසෙසින්; **ඛන්තිමෙත්තොදකෙන,** කැත්මෙත් දියෙන්. කැත් හා මෙත් වෛරමල දෙනා බැවින් දිය නම්වේ. **යොනිසො මනසිකාරෙන,** වෙර පිළිවක් මනසිකරින්. [10]**පටිසඞ්ඛානෙන,** වරද කරනුවක් නොදක්නා සැණින්; **පච්චවෙක්ඛණෙන,** කම්සුවාසේ බැලීමෙන්; **පරිපන්ථො,** උවදුරැ; **කිමෙතං,** කුමක්නිසා මේ වැළැප; **යථා තථා,** [11]යම්තම් සෙයෙකින්—සම් [12]පියොවින් වා විසම [12]පියොවින් වා යුසේයි.

1 මුහුල ගබ්හි. 2 ගැල්. 3 පඞක්තින්. 4 ජීව. 5 තියූ වෙත්. 6 වෙළිවි. 7 ඉස. 8 සඑඤජාංයෙන්. 9 වෙසින්. 10 මූ. ධ. අඨකථාෂි මේ පාඨය නොපැනේ. 11 යම්සෙයෙකින්. 12 පියෙවින්.

ඉදානි කථං ජීවිස්සාමි, දැන් සම [1]පියොවින් මතු ජෙනුපුම් කිසෙයින් ජෙම්—[2]ජෙනුවිනුවට උවෙ තැන්හො යි සේයි. **මා චින්තයි**, 'කථං ජීවිස්සාමි' යි නහම් සිත; **නිවෙසෙථ**, පිහිටුවා—වස්වා යුසේයි. **අඞ්ගඞ්ගානුගතානි**, අග හඹු අග බතින්. 'අග්ග' ශබ්ද ප්‍රථමාර්ථයි. හැමජනාම පෙරටුකොට දෙහ හඹුබතින යුසේයි. **පටිජග්ග**, පුදු; **සිඞ්ඝවංසෙ**, [4]වසෙලැ; **වීහි පහරණ කාලෙ**, වී පහරන කල්හි; **මුසල සාලාය**, මොහොල් තබන[5]හලැ; **උදකචාටිසං**, දිය සැළ; **උඛලෙ**, ලිප; **නිම්බකොසෙ**, [6]සියන් ඇගැ; **සඞ්කාරකූටෙ**, කසළගොඩ; **ගාමද්වාරෙ**, නල දොර; [7]**උච්චිඨ උදකං**, ඉඳුල් [8]උඑ; **ලක්ඛයොගං**, ලක්යොග—ලක් තබා විඳුනා පහරන ඈ අභියොග; **සුබ්බුට්ඨිකා**, සුවට—වැසි [9]සුලබවෙයි යුසේයි; **දුබ්බුට්ඨිකා**, [10]දුවට—මඳ වැසිවෙයි යුසේයි; **ලාභග්ගපත්තා**, උතුම් ලබ පැත්තී; **අට්ඨ සලාකභත්තානි පට්ඨපෙසි**, ලහබත් අටක් සහනව [නැබවි.] [11]ආදි කතීකවැ දෙවූ ප්‍රකාර 'ආදිකම්මිකානි තානි සලාකභත්තානී'යි සම්බන්ධපද පිටත් කොට තත් ශබ්දයෙන් ගන්නේ. **යාව අජ්ජකාලා**, අද පවා.

4 කාලියක්ඛිනියා වත්ථු.

කොසම්බකෙ භික්ඛූ, කොසඹැයෙහි නිවැසි මහණුන්; [12]**ඝොසිතාරාමෙ**, [13]ඝොසසිටුහු කළ [14]ඇරැම්හි; **සරීර වලඤ්ජං**, සිරුරු වළඳහ; **ආචමන උදකාවසෙසං**, [15]පිරිහො දියෙන් සමහරක්; **ඉතරං**, සූත්‍රාන්තිකං; **එත්ථ**, උදකාවසෙස ඨපනයෙහි; **ආපත්තිභාවං**, දුකුළු ඇවැත්වන බවු. 'හොතාවුසො ආපත්ති' යනු විනයධර තෙරුන් කියූ. **පටිකරිස්සාමි**, දෙසම්; **අසඤ්චිච්ච**, නොසිතා; **අසතියා**, සිහි නොඑළවීමෙන්; **අනාපත්තිදිට්ඨි**, ඇවැත් නැති යන ලද. 'අනාපත්තීති දිට්ඨි යස්ස' යි 'ඉති' ශබ්දයක් හෙළා වාක්‍ය කරනු. 'මුසාවාදීති' යන තැන 'ආහංසු' යනුවක් කියා ගන්නේ. **ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛෙපනීය කම්මං**, ආපත්ති නොදැක්මෙහි කටයුතු උබෙවුනිකම්; **අකාසි**, කම් නොකියූ සෙයින් කැතති තබා [16]කම්වජන් කියවා කෙළේයි. උපඬහනාහි පවවයෙහි පටිජගහනාතී **උපට්ඨාකා**; **ඔවාද පටිග්ගාහකා**, අන්වඩ්ඪමාසයෙහි ඔවා පිළිගන්නවුනු; **සන්දිට්ඨ**

---

1 පියෙමින්. 2 ජෙනුවට. 3 උවෙතත්. 4 වසෙල. 5 හල්. 6 සියන් ඇගා. 7 උචච්ඨඋළුකං. මු. ධ. පදඨකථාහි 'උච්චිඨජලං' යි පැහෙත්. 8 වුළු. 9 සුබල, සුලෙ, සුමෙල, සුවෙල. 10 දුවැම, දුවැද. 11 ආදි කතීකාවූ දෙදෙව්පකාර. මේ මුළු පාඨයම ආකූල බැව් සැලකිය යුතුයි. 12 ඝොසිතාරාමෙ. 13 ඝොස, ඝොස්. 14 අරම්හි, ඇරම්හි. 15 පිරිහො දියෙන්, 16 කම්වාජන්,

සමග්ගතා, දුටු විසඹි දල විසඹියෝ; **කොලාහලං,** අලෝළු. [1]'[උක්ඛෙපකානං] ධම්මිකෙනෙවායං කම්මෙන උක්ඛිත්තොති ලද්ධිං [උක්ඛිත්තානුවත්තකානං අධම්මිකෙන කම්මෙන උක්ඛිත්තොති ලද්ධිං'] යොජනු. ඇති ඇවැත් නොදක්මෙහි කළ බැවින් ධම්කැමින් උක්ඛිත්තය යන උක්ඛෙපකයන් ලද්ද නැති ඇවැත් නොදක්මෙහි කළ බැවින් අධම්කැමින් උක්ඛිත්තය යන අනුවත්තකයන් ලද්ද. **තෙසං,** අනුවත්තකානං; **සං,** උක්ඛිත්තකයා. 'භින්නො භික්ඛු සඞ්ඝො, භින්නො භික්ඛු සඞ්ඝො' යනු තුරිතයෙහි ආමෙණ්ඩිතයි. **උක්ඛෙපකානං,** උක්ඛෙපකයන්ගේ; **ඉතරෙසං,** උක්ඛෙපානුවත්තකානං; [2]'ආපත්තියා අදස්සනෙ ආදීනවං කථෙත්වා' යි යොජනු. [උක්ඛෙපනෙ ආදීනවං], අධම් උඛෙවුතී කම්හි අවෙන්වා; **[ආපත්තියා] අදස්සනෙ,** ඇති ඇවැත් නොදුන්මෙහි අවෙන්වා. [3]'අදෙසනාය' යන [4]පාඨය "ආපත්තියා අදස්සනෙ උක්ඛෙපනීයං කම්මං අකාසි" [5]යනු හා වරජන බැවින් නොමැනැවි. **එකසීමාය උපොසථාදීනි,** [6]එක් සිමැ තන් පොහෝ. ආදී ගහණින් පවරුන් ඈ ගන්නේ. එක් අස්නක් අතුරුකොට තබා හිඳුම් [7]**ආසනන්තරිකා** නම්. **භණ්ඩන කලහ විග්ගහ විවාද—භණ්ඩන** නම් කලහයට පූර්වභාග සටන්; **කලහ** නම් පත්තචීවර [8]නීහරණාදි විසින් පැවැති පියෝ; **විග්ගහ** නම් ඇවැත් වෙයි නොවෙයි යන [9]ඈ විරුඬගහණ; **විවාද** නම් විරුඬ වාදයි. **ලටුකිකා,** [10]සාම කැට ලිහිණි; **හත්ථිනාගං,** මහ ඇතක්හු; **ලටුකික ජාතකං,** පස් [11]නවායෙහි ලටුකිකජා; **වට්ටක ජාතකං,** [12]එක් නවායෙහි සමෙමාදමානජා; **එවම්පි,** මෙසේනුදු—ලටුකික ජාතකාදී දෙශනාසෙනුදු යි සේයි. **තෙසු,** උක්ඛෙපක උක්ඛිත්තානුවත්තකෙසු; **වචනං,** 'සමග්ගා හොථ' යන තෙපුල්. 'අඤ්ඤතරෙන ධම්මවාදිනා වුත්තෙන—'ඔවදිත්වාපි නෙව සමග්ගෙ කාතුං සක්ඛි' යන සබඳ. **විහෙසං,** වෙහෙස. සිත්මුලු වෙහෙස බුදුනට නැතත් "යො මමස්ස විහෙසො [13]සො මමස්ස කිලමථො" යන තැන සෙයින් උපගමනාපගමන අභිණ්හ ඔවාදාදී කාමුලු වෙහෙස යි සේයි. **ආගමෙතු,** ඉවසාවා - සමගවනුවට කල් එනතුරු බලවයි

---

1 'ධම්මිකෙනෙවා යං කම්මෙන' යන්නෙහි පටන් "තං, උක්ඛිත්තකා" යනු දක්වා පාඨය අපට ලැබුණු එක පොතක පමණක් පැනේ, 2 ආපත්ති, 3 'අදෙසනාය' යනුවක් මු ධ. අ. හි නොපැනේ, 4 පාඨයට, 5 ගනු කාවා රජක බැවින්, 5 එක් මැ තැන්, එක් මැ තන්, 7 ආසනන්තරිකා, 8 නීවරණාදි 9 අවිරුඬගහණ 10 සාව 11 නායෙහි 12 එක්නොනාවායෙහි 13 සොම්නස්ස

සේයි **අප්පොස්සුක්කො**, උසානැතියේ; **භූතපුබ්බං**, වූ විරූ. 'අහොසීති' යන තැන 'ඉති' ශබ්ද ආද්‍යර්ථයෙහි—'ආදිනා' යි සේයි. 'ඉති' ශබ්ද පරිසමාප්තියැ වටා 'ආරභිත්වා' යන්නක් අධ්‍යාහාර හෝ කරනු. **දීඝාවු කුමාරෙන**, [1]දික්තිසි රජහු දරු දීඝාවු කුමාරහු විසින්; **ජීවිතෙ දින්නෙ**, මරනුවට ලද ඔවස්හි නොමරා දිවි දුන් සඳ; **තතො**, ජීවිත දානතො; **ආදින්නදණ්ඩානං**, නොපි දඬුගහණ ඇතියනට; **ආදින්නසත්ථානං**, පරා වෙහෙසනුවට ගත් සත් ඇතියනට; **ඛන්තිසොරච්චං**, කැත් හා සිල්. [2]'සුහෙ රතො සුරතො, තස්ස භාවො සොරච්චං'. [3]හෙම ලක් සිල්වේ. පියහට කළ අපකාර සිහිම් හා [4]බ්‍රහ්මදත්ත රජහු දිවි නොනැගීම් දීඝාවු කුමාරහු ඛන්තිසොරච්ච වේ. තමහට ගත් අවිහි සිහීම් හා දීඝාවු කුමරහට වධ නොකිරීම් බ්‍රහ්මදත්ත රජහු ඛන්ති සොරච්ච වේ. **ඉධ**, මේ ලෙවුහි නොහොත් සස්නෙහි; **තං**, ඛන්තිසොරච්චං; **යං**, යෙන ඛන්තිසොරච්චෙන; **ධම්මවිනයෙ**, සස්නෙහි; **ඔම්හා භවෙය්‍යාථ**, වරද [5]සහවනුවහු; **සොරතා**, සුහෙහි වූවනු; **ආකිණ්ණවිහාරතාය**, [6]අකින් විහාර බැවුහි—කලහකරුවන් හා මුසු විහරහිය යුසේයි; **වූපකාසො**, [7]දුරු වූයෙම්. 'විසෙසෙන අපකාසො වූපකාසො'. **අනපලොකෙත්වා**, අනාමන්තෙත්වා, අනාපුච්ඡිත්වා; [8]**බාලකලොණකාරගාමං**, එනම් ගමකට; **භගුත්ථෙරස්ස**, [9]සත නැ සමාම්හි මහණවූ භගුතෙරනට; **එකචාරිකවත්තං**, එකලාව වස නුවා පිරිය යුතුවත්; **පාචීනවංසමිගදායෙ**, පාචීනවංසනම් ඇති මුවලැවුහි; **තිණ්ණං කුලපුත්තානං**, අනුරුඩ භද්දිය කිඹිල තුන් ජනහට. සමග්ගභාවෙන උප්පජ්ජනකං පීතිසොමනස්සං [10]**සාමග්ගිරසො**, තවු **ආනිසංසං**. **යෙන**, යවු යි සේයි; නොහොත් 'යෙන මග්ගෙන' යුසේයි **පාරිලෙය්‍යකං**, එනම් වනලැවූ; **තදවසරි**, තං උපසංකමි—තෙන මග්ගෙන අවසරි; **රක්ඛිතවනසණ්ඩෙ**, ඇත්හු විසින් රක්නාලද වන ලැවුහි; **භද්දසාලමූලෙ**, සොඳුරු සල්රුක් මුල්හි; **න සමග්ගා අනුමහාති**, [11]'සමග්ගා න අනුමහාති' යි යොජනු. 'තස්මිං සාමග්ගිං කරොන්තෙ සති' යි සේයි. **සාමීචිමත්තම්පි**, උවසර මතුවකුදු; **අප්පාහාරතාය**, නිරාහාරතාය, මඳාහාරතායවා; **උජුකා හුත්වා**, ඉදිවැ—කලහ පියා ඉදි පිළිවෙත්හි සිටයි යුසේයි; **අච්චයං**, වරජ. **නො**—'අම්හාකං' යි [12]සේයි;

1 දිග්තිසි; දික්සිසි. 2 සුරතො 3 හෙබලක් සිල්වේ 4 බ්‍රහ්මදත් 5 සහව, සහවනු 6 අකින් 7 දුරුවූයේසිම්. 8 බාලකලොණකාරාමං—මූ. ධ. අ 9 සැක තැන් සමාමෙහි, සැකතැන් සබාවෙහි, සැකතැත් සැබෑමෙහි. 10 සාමග්ගිර සොතිවු ආනිසංසං 11 සමග්ගෙ 12 යොජනු

උපසිඞ්ඝමානො, [1]වටන ලබනුයේ; **සොපි හත්ථිනාගො**, [එ මහ ඇත්ද] **හත්ථිකලභෙහි**, තහඹ ඇතුන් විසින්; **හත්ථිච්ඡාපෙහි**, ඇත්පොව්වන් විසින්; **සාඛාභඞ්ගං**, අතු. අඤ්ඤෙ හත්ථී ආදයො සාඛා භඞ්ගං **ඛාදන්ති**, කත්; **ආවිලානි [පානීයානි]**, [2]කැලැති දියන්; **ඔගාහා**, දියෙන්. 'ඔගාහති එත්ථාති ඔගාහො' නොහොත් **ඔගාහා**, [3]ගැලීමෙන්. ''ඔගාහනං ඔගාහො'. **උත්තිණ්ණස්ස**, නැංගාහු; **උපනිඝංසන්තියො**, ගගනුයෝ; **යූථා**, මුළින්. 'යෙන' යනු 'රක්ඛිත වනසණ්ඩ' පදහයිඳු 'භද්දසාලමූලෙ' යනු හයිඳු යොජනු. බුදුන් වුසු සාලරුක් භද්‍රශාල නම්. **අඤ්ඤං කඤ්චි**, අන් වමා වත්හු. 'තං අග්ගිං ජාලෙත්වා' යන සබඳ. **පාසාණෙ පචිත්වා**, පහණ රත්කොට; **ඵලාඵලානි**, කුදු මහත් ඵලන්; **ගාමූපචාරං**, ගම් උවසර; **පච්චුග්ගමනං**, පෙරමඟ යීම්; **වත්තං දස්සෙත්වා**, පානීය පරිභොජනීය උපස්ථාපනාදී වත් දක්වා; **වාලමිගා පටිපන්නා**, දිපි තරසාදී වාළ [4]මුවන් පිරිවත්; **උභය සමුච්චය**, සැහැත්වැ—වැර නොසිහිල්වය් සේයි. **ආභිසමාචාරිකං**, මෙහෙ. 'අධිකො සමාචාරො අභිසමාචාරො, අභිසමාචාරොව ආභිසමාචාරිකං' යනු වේ. **කිඤ්චි දෙව**, කිසි දෙයක්—[5]පොහොනුවකැයි සේයි; **දණ්ඩකමධුං**, [6]දඬුයෙල්බෑ මියක්; **මධුපටලං**, මීවජ; **අණ්ඩකානි**, මක්ඛිකානි බීජානි; **නිබ්බිද්ධගත්තො**, කණියෙන් විනිවිදගිය සිරුරැ ඇතියේ; **පසන්නෙනෙව චිත්තෙන කාලං කත්වා**, පහන් සිත් නොවියොවැමෙ මියැ; **දිසාවාසිනො**, [7]පිටිසර වැසියෝ; **චිරස්සුතා ධම්මකථා**, ධම් කියා ඇසූ චිරැ බොහෝ කල්; **එකවිහාරිනො**, එකලා විහාර ඇතියානු; **අයුත්තන්ති**, [8]විවේකලුවා කරා ගණ [9]සැඟණින් යනු නොයෙජෙයි; **පක්ඛන්දි**, දිවිය යුසේයි; **ආපුච්ඡි**, [10]පාසිවුරු ගතැපි ඉඟි දැක්වියයි සේයි; **නාදාසි**, බුදුපස්ථාකයා මෙහෙ නොගන්මියි නො දීන්. 'පක්කොසාහි නෙති' යන තැනට 'ආහ' යන්නක් අධ්‍යාහාර කරනු. **බුද්ධසුකුමාලො**, බුදු සියුමලු—'බුද්ධ සුඛෙන සුඛිතො' යි සේයි. **වත්තපටිවත්තකාරකො**, වත් පිළිවෙත් කරනුයෙක්; **මඤ්ඤෙ** යනු නිපාතයි—හඟම්හයි සේයි; **එකතො**, එක්වැ—සමහයයි සේයි; **නාගවග්ගෙක තිස්සො ගාථා**, නාගවගැ සඟහනලද තුන් ගයින්. එහි අත්‍ථ ඒ වැගමැ සිටැ කියන ලැබේ. **පඤ්ච අරියසාවකකොටියො**, සැවැත්නුවර වැසි පස්කෙළක් අරිසවුවෝ; **සත්ත**

---

1 වට ලබනුයේ. 2 කැමැති 3 ගැපීමෙන් 4 මුවාන් 5 පොහොවකැයි, 6 දඬු වෙල්බෑ. 7 නියරී. 8 පිළිවේකලුවා, 9 සඟණී, 10 පිළිවෙත්,

කිච්චපරියොසානෙ, එලවැල පරිභො අවසන්හි; [**අනිච්චතො නිය ගමනං**], අනිච්චතුන් ගමන්—සත්වැඩ පිණිස යන බැවින් යන [1]අභිප්‍රාය; **නත්ථි**, විපාකාවරණයෙන් [2]ආවෘත බැවින් නැති; **හදයෙන ඵලිතෙන**, පැළී ළෙන්—ඉත්ථංභූත ලක්‍ෂණ තෘතීයා-කාලක්‍රියාවම සාධකතම වන බැවින් [3]කරණ තෘතීයා වේ. **විහාරං පවිසිතුං නදස්සාමීති**, විජිතයට වැද්දදුන්ද වෙහෙර නොවැද්ද දෙමියි; **ද්වීසු රජ්ජෙසු**, කසී කොසොල් දෙරටැහි. කොසම්බෑ නුවර එක් යළක් හී බැවින් **පුනදෙව** යුහු. **සතතං**, සබ්බකාලං; [4]**සමිතං**, නිරන්තරං; **තතො** යන්නෙහි අර්ථ 'තාය පටිපත්තියා' යනු; **පරෙති** අමාමකා යෙන් සබඳ—මා කෙරෙහි මමත්ව නැතියෝ පරතමයි වෙත්. අමාමකසේ දක්වති 'පුබ්බ මයා' යන ඈයින්. **සමාමසෙ** යන්නෙහි අර්ථය 'වායමාමාති' යනු. 'සොතාපත්තිඵලාදිසු' යන තැන ආදි ගහණින් සකෘදාගාමි ඈ පෙලෙහි පිහිටියවුන් ගන්නේ.

5 කොසම්බෑ වත්.

ආනුපුබ්බිකථං, අනුපූ කියා—අනුපුබ්බෙන කයිරමානා කථා: වට්ටජ්ඣාසයහට දානසීලකථා සග්ගකථා, විවට්ටජ්ඣාසය හට කාමාදීනව නෙක්ඛම්මානිසංස චතුසච්චකථා ආනුපුබ්බී කථා නම්. **අනෙකපරියායෙන**, නන් නන් තියරින්; **කාමානං**, වත්කම් කෙලෙස්කමුන්; **ආදීනවං**, දුබුධම් සම්පරායි අවෙන්වා; **ඔකාරං**, [5]ලමුබවු—යටත්බවුසේයි; **සංකිලෙසං**, කම්හෙයින් වන නොඑක් දුක්; **අපලොකෙතබ්බො**, බැළිය යුතුයෙක්—පිළිවිස්ස යුත්තෙක් යි සේයි; **අජ්ඣාසයං**, අදහස් තුබූ සෙයින්; **උපසම්පජ්ජිස්සාමි**, [6]පැවැජ උක්මෙමී—ගිහිවෙමියි සේයි; **ධුරානි**, ප්‍රධන් කිසයන්; **ද්වීසු ධුරෙසු කථිතෙසු**, ගත්ධුර විවසුන්ධුර කියූ කල්හි. 'යාව අරහත්තා කම්මට්ඨානං කථාපෙත්වා සොසානික ධුතඞ්ගං සමාදාය' යන පාඨ මැනැවි. **සුසානගොපිකා**, බැළවැ සොහොන් රැක් නියක්; **ඡවඩාහිකා**, මිනී දවැන්නියක්; **සුසානකුටිකාය**; සොහොන් රක්නවුන් හිඳුනාහට කළ කිළියැ; **නිලීනා**, නැසිණී; **ගාමසොධකස්ස**, [7]ගම්වළඳුහට; **පදානුපදිකං**, පියඅනු පියකොටැ; **පරිපන්ථං**, උවදුරැ; [8]**හදන්තස්ස**, හවත්හු; [9]**තිලගුළා**, තලගුළා. ආදිගහණින් සෙසු යක්නට [10]ප්‍රීනකා ගන්නේ. **වජ්ජනබ්බානි**, පිසසූන් හැම ගෙන කනුවම පියෝ

---

1 අභිප්‍රා. 2 අවෘත, ආවෘත්. 3 කතිෘ. 4 සචිතං 5 ලමුවම්, මූඛමිගටත්බවූ. 6 පැවැජ. 7 වළදනුහට. 8 හවනතස්ස. 9 පලාල. 10 ප්‍රිණනා.

කරන බැවින් වැජිය යුතුවෝ. ‘දිවා න නිද්දායිතබ්බං කුසීතෙන න භවිතබ්බං’ යනු නුනුබදමින් ඇවිජුනා පිසනුන් අකම්මණ්‍ය තන් බලා කරන පිරිවත් [1]වරනුව වස් කියූ. **ආරද්ධවිරියෙන හුත්වා**, [2]රැකුළු වැර ඇතිවැ; **අසඨෙන හුත්වා**, නැති ගුණ පාළනොකරනුවැ; **අමායාවිනා හුත්වා**, ඇති දෙස් [3]නොසඟවනුවැ; **කල්‍යාණජ්ඣාසයෙන**, ‘එවං මං ජනො සම්භාවෙස්සති’ යන පවු අදහස් පියා [4]‘එවං මෙ ගුණා පාරිපූරිං ගමිස්සන්ති’ යන කලණ අදහසින්; **සුත්තෙසු**, නිදන කල්හි; **කම්බල කුටාගාරං**, පලස් [5]කුළාරට—කුළාරගේ පල සින් සජාය් සේයි; **සරීරකිච්චං**, මළ සිරිරට කටයුතු කිස; **විතක්කං**, සියා—දරසෑ; **සංකුනා**, සියායෙන්—මිනී හයන අක් කෙන්. **ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං** යත් කුදු මහත් කඩකොටැ යනු වේ. **ඛණ්ඩඛණ්ඩිකං** යත් කැඞිකැඞිකොටැ යනුවේ. **රූපාරම්මණං**, අසොබ අරමුණක්; **සරමාරං**, හෙම්දුල්; **තමමූහුත්ත සමුට්ඨිතෙන** බ්‍යාධිනා, එකෙණෙහි හැපි බ්‍යාධියෙකින්; **අමිලාතා**, රොවින් නොමැලයි; **අකිලන්තා**, දිකින් [6]නොකැලකිළි. **පණීත පණීතං**, ඉපිණි—‘අතිපණීතං’’ යි සේයි; **පතිරූපං** යනු අනුවජ්විකං. ඉතා නොපිළිකුල් අරමුණට සුවෙන් සිත් නැහෙනුයයි හැඟැ සිතූ. **පතිකුවිංසු**, හැකිළියෝ. **අපරියන්තකාරං හුත්වා**, [7]නොපිරියතනකරනු වැ; **ඛයවයං**, ඛිය හා විය—ක්‍රමයෙන් ගෙනු කියනම්, එකවට ගෙනු වයනම්; **අනිච්චා වත**, අතිස්නු ලවනු; **සඞ්ඛාරා**, තෙබුමු සඛරනු; **උප්පාදවයධම්මිනො**, උදයවය පියවී ඇතියවුනු; **වූපසමො**, අනුපා පැමිණ සන්හිඳුම්; **සුඛො**, දුක් නම තැන් බැවින් ‘සුඛො’ යි. **සිංසපාවනං**, [8]වරහසු වනට. ‘ගණ්හිස්සාමි’ යන තැන ‘අධිප්පායෙන’ යනුවක් ආධ්‍යාහාර කරනු. **ආසනපඤ්ඤත්තිං ආචික්ඛිත්වෙන**, අසුන් පනවන වත් කියනු වක්නු; **සඞ්ඝත්ථෙර කොට්ඨාසං**, [9]හඟිථේර කෙළැ—හඟී ථේරුන් ගිදිය යුතු තන්හි යි සේයි. [**සඞ්ඝ**] **නවකකොට්ඨාසං**, හඟ නා කෙළැ—[10]සඟුන් හිඳිය යුතු කෙළෙ. ‘හෙඩා මාපඤ්ඤපෙථ’ යි යොජනු. **සෙතකානි**, හෙළ පිළීන්—සිවුරු [11]නියමින් [12]නොරුදුකායෙන් සෙතක නම්. අවසයිකාව **උපසම්පජිකා**, [13]නිවැසිව[මෙ] ගිනිවූවෝ; **නෙනාකපෙපන**, ඒ වෙසින්; **භික්ඛුසඞ්ඝෙ**, බික්සඟනු අතුරෙහි. ‘කාතුකාමා භික්ඛූ’ යි සේයි. **අනුමොදනං**, බත් දුනුයෙහි අනුසස් දක්වන ඈ විසින් කියන බණ අනුමොදන නම්; **උජ්ඣායි**, අවඬුකෙළේ;

1 වරවස්. 2 රුක්කුළු. 3 නොහඟනුව. 4 එවං මේ යුතුගුණ 5 කුටාරට. 6 නොකලකිළි 7 නොපරියතන 8 වරහුසු. 9 හඟිථාරකෙළ හඟියෙන්. 10 සඟුන් 11 නිශාමින්. 12 නොරඳුතායෙන්. 13 නිවැසිව මෙනෙහි ඹූවෝ,

සුභාරම්මණබහුලො, සුභ අරමුණෙහි විතක් බිහිලි; **පපාතකමෙ**, පවයින් කෙළ; **අසුභවිහාරී**, අසොබ්ඣාතින් වසනුයේ; **නිමිත්තගාහං**, ඉත්ථිපුරිසාකාර හා සුභාකාර ගහණ දෙජ් කෙලෙසට මුල් කරුණු බැවින් නිමිත්තගාහ නම්. **අනුබ්‍යඤ්ජනගාහං**, කෙලෙස් පුනපුනා පාළකරන බැවින් හත්ථපාදසොභාදි ගහණ අනුබ්‍යඤ්ජනගහණ නම්. තමා යපෙන පමණ පිරියෙස්නේ **පරියෙසනමත්ත** නම්; තමා යපෙන පමණ ගන්නේ **පටිග්ගහණමත්ත** නම්; යපෙන පමණ වළඳනු **පරිභොගමත්ත** නම්; පස්වික්මෙහි පමණ දැනුම් **පච්චවෙක්ඛණමත්ත** නම්; තමා යපෙන පමණ තබා විසජුන් **විස්සජ්ජනමත්ත** නම්. **ධම්මිකං**, භික්ෂාටනාදීන් උපන් බැවින් ධම්; **අධම්මිකං**, කුහනාදීන් උපන් බැවින් අධම්. තුන්විතක් **කුසීත** නම් වේ—'කුච්ඡිතං සීදතීති කුසීතං' යන අර්ථයෙන්; **නිබ්බිරියං**, සම්පධන් වැර නැතියානු; [1]**සාදෙති**, හෙළා—'පාතෙති' යි සේයි; **සමූලකං උබ්බතෙතබ්බා**, මුල් සමඟ උපුරා. 'ලොකිතාය සඩාය සමන්නාගතං' යන සබඳ. **සණ්කං**, [2]තිගිය—

6 මහාකාල මහතෙරුන් වත්.

කාසාවලාභං, කහවත් ලබු; [3]**කඤ්ජිකමත්තං**, කැඳ මතු වක්; **නිසච්චසො**, [4]නිවහලු; **සුකාරණං කථිතං**, මනා [5]කරුණු කියනලද්—උපහො සපුව හා පිරිවර සපුව හා ලබනු වට නොලබනුවට කරුණු පිණිස කියූ; **සමාගමං කත්වා**, සමාගම කොට; **සමාහරථ**, කැපිකරව; **ගන්ධකාසාවවත්ථං**, [6]ගඳකසට පෙවූ වතක්; **පහොසි**, සැපයුණු; **සස්සපාකසමයෙ**, හස් බජන සමහි—හස් පුරන කල්හියැ යූසේයි; **මඞ්ගලාවමඞ්ගලෙසු**, මඟුල් අවමඟුලෙහි; **සභාගො**, මඟුල් වඩන සොක විනොදනාදි විසින් [7]සහය්; **උදකමණිකොවිය නිච්චපසන්නො**, දියසැළක් සෙයින් නිති පිහිපියේ—දිය අරන කළ සෙයින් යනු එනු නැතිවැ දිය පුරන සැළ සෙයින් නොසිලි යනුයැ යූසේයි. **සම්බහුලිකාය කථාය**, 'යස්ස දෙමාති වදන්තා බහුතරා තෙ සම්මන්ත දස්සාමාති කතිකාය කථාය' යි සේයි. **සංවිදහිත්වා**, වදූරා; **ඝනමංසං**, තුල්මස්; **ජාතස්සරං**, ජසරා—වනවිල්; [8]කැණැ නොකළ විල් ජාතස්සර නම්; **සකනිං**, අඩයට්; **සසීසං පාරුපිත්වා**, හිසින් වට පෙරවැ—'සහසීසෙන—සසීසං—සරීරං ඡාදයිත්වා' යි සේයි. **කුහිඤ්චි**

1 සාමෙති. 2 ලිහිණිය. 3 කඤ්ජිකාමත්ත. 4 නිවිහලු. 5 කරනු.
6 ගන්ධ, 7 සහස් 8 කැණ විත්,

ගච්ඡන්තා, යිසිවත් යන්නාහු; **පරිගණ්හිතුං**, පිරික්සන්නට; **විලම්බමානො**, ලැසිගන්මින්; **සංහරිත්වා**, හකුළුවා; **පච්චක්කමිත්වා**, [1]පිළික්මා; **වග්ගුවසි**, වැළඹී; [2]**පොථෙස්සාමීති**, පහරමි [3]සිතා. ‘විනෙත්වා’ යන්නක් මෙතැන දක්නේ. **දුස්සිස්සාමි**, [4]වැරජීම් නම්; **පරිදහිත්වා**, හැඳ; **රාගාදීහි කාසාවෙහි**, රා ඇ කෙලෙස් [5]කසටින්. [6]‘පරිදහිස්සති’ යන පාඨයෙහිද් එම අර්ථයි. **ඉන්ද්‍රියදමෙන**, සක් ඇ ඉඳුරන් දැමීමෙන්—නො ළවෙන් නොපැවැත්වීමෙනැයි සේයි; **පරමත්‍ථ සච්චපක්ඛිකෙන**, නිවන් කොටසියෙන්. ‘පරමත්‍ථ [7]සච්ච පක්ඛ භවං පරමත්‍ථසච්ච පක්ඛිකං’

7 දෙව්දත් තෙරුන් වත්.

නිවෙදිතං, ජන්වනලද්; **ඉතො**, මෙකපින්, **අනෙක කොටිසඞ්ඛං**, නො එක් කෙළ ගණන් ඇති; **ඔභාසෙත්වා**, අලු කොට. **පාරමියො උප පාරමියො පරමත්‍ථ පාරමියො** යනු යෙහි බාහ්‍යලවාරණ අඞ්ගප්‍රත්‍යඞ්ග ජීවිත නිරපෙක්ෂවැ පිරූ යථාක්‍රමයෙන් පාරමී, උපපාරමී, පරමත්‍ථපාරමී. **කාලෙ**, බුදු වන්නට කලි; **සදෙවකං තාරයන්තො**, සදෙව් ලොව තර වනුයේ—තරවනු සඳහා යි සේයි—හෙත්වර්ථ ශතෘ. **අමතං පදං**, නිවන් [8]පියුවු; [**පඤ්චමහා විලොකනානි**], කාල දීප දෙස කුල ජනෙත්ති ආයු යන පස් මහා [9]විලොකනයන්. **පරිහරියමානො**, [10]පස්වටන ලබනුයේ; **භද්‍රයොබ්බනං**, සොඳුරු විය—සොළොස් හැවිරිදි විය කියත්. **තිණ්ණං උතූනං**, හෙමන්ත ගිම්හවස්සානං; **දෙවදූතෙ**, දෙවියන් විසින් මහාභිනික්මන්වස් පියදූ බැවින් දෙවදූත නම්වූ ජිණ්ණ ඇ තුන් රූන්; **ඉදං ඛඩිනං**, මෙසඳ බාන්. **නිබ්බුතා නූන සා මාතා.** ‘නිබ්බුතා’ පද අනතුරෙහි ‘ඉති’ ශබ්දයක් දක්නේ. **නූන** යනු පරිවිතක්ර්‍ථයෙහි. ‘යස්සා යං ඊදිසො පති’ යනුයෙහි ‘පති’ ශබ්ද හැරැ‘පුත්ත’ ශබ්දයක් ලා යට පෙදෙහි ‘නිබ්බුත’ පද අනන්තර යෙන් යොජනු ‘යස්සායං ඊදිසො පුත්තො නිබ්බුතා නූන සා මාතා, නිබ්බුතො නූන සො පිතා’යි. **පිතුවජ්ඣාධිකාය**, [11]නැඳැය දුව විසින්; **විප්පකාරං**, [12]විපුවර—‘විරූපප්පකාරං’ යි සේයි; **නිබ්බින්නහදයො**, උකැටි සිත් ඇතියේ; **පණ්ඩව පබ්බත පබ්භාරෙ**, පඬෙර පව්පාත්හි; **මගධ** [13]**රඤ්ඤා**, බිම්සර රජහු විසින්; **අධිගතවිසෙසං**, පිළිලද රුවාරු ඝින්; **අනලංකරිත්වා**,

1 පිළක්ව. 2 පොථිස්සාමි. 3 විතා. 4 වරජිත්තම්. 5 කසැවින්. 6 පරියස්සති, පරිස්සති. 7 සච්ච. 8 පියුවි, පයුවි. 9 විලොකනායෙන්. 10 පස්වට. 11 නැන්දා, නැන්දුය. 12 විපුර 13 රඤ්ඤො.

නොකිසිවක් කොට—'අපරියන්තං කරිත්වා'යි කීයි; **මහා පධානං පදහිත්වා,** කට් නව කොටැ; **පායාසං,** කිරිපිඬු; **පචා හෙත්වා,** යවා; **නානා සමාපත්තීහි,** රූවාරූඪාන් සමවතින්; **සොත්ථියෙන,** බුදුවන දවස් තණ දෙනුවට අභිනීහාර කොටැ ආ සොත්ථිය නම් බමුණා විසින්; **කාළෙන නාගරාජෙන අභිත්ථුත ගුණො,** මහා [1]කාළ නයි විසින් රන්පා දකැ [2]වනන ලද ගුණ ඇතියේ. 'ඉමං පල්ලඞ්කං' යී ඌරුබඩාසන සඳහා කියත්. **යාව මෙ අනුපාදය ආසවෙහි චිත්තං න විමුච්චති,** යම් තා දවස්හි ආශ්‍රවයනට පස නොවැ ආශ්‍රවයන් කෙරෙන් සිත් නොමුසීද—ඒ තා දවස් පලක් නොබිඳුනෙම් යි යොජනු. ආශ්‍රවයනට අරමුණු වනතාක් [3]ලොවීසිත් [4]ආශ්‍රවයන් ගෙනැ නැසීයේ නම් එබැවින් හේ ඔවුන් කෙරෙන් නො මුත්. අරමුණු නොවන ලොවුතුරා සිත්හුජ් යට තුන් මඟ තුන් ඵල ආශ්‍රවශෙෂ ඇති බැවින් නොමුතු. අරහත් මඟද ආශ්‍රවයන් [5]නොගුණ බැවින් නොමුතු. **අරහත්** [6]ඓලෙ [7]මුතු නම් වේ. **පුරත්ථාභිමුඛො,** පැදුම් දසට හිය මුහුණු ඇතියේ; **සුරියෙ අනත්ථමිතෙයෙව,** [8]නොයෙප්සෙන හිරුහිමෙ; **පුබ්බෙනිවාසඤාණං,** අයුහව සිකරන පුබෙවු නිවස්ඤාණ; **චුතූපපාතඤාණං,** රුව අරමුණු අලුකරන දිව සක් ඤාණ; **පච්චයාකාරෙ,** ධමුන් ධම්නට පසවන ආරෙහි පමන් පුවරුණෙහි තැගුනා පස් පච්චයාකාර නම්; **දසබල,** ඨානාඨාන ඤාණබල ඈ දසබල; **චතුවෙසාරජ්ජ,** සබ්බඤ්ඤු බැවු ක්ෂීණාසවබැවු [9]නියෙන ධම් ජනනා [10]බැවු අන්තරායි කුරු ධම් ජනනබැව යන මේ සතර තන්හි විසරු බවු චතු වෙසාරජ්ජ නම්. ආදි ගහණින් ආවෙණිකධම් ඈ ගන්නේ. **සබ්බඤ්ඤුතං ඤාණං,** සියලු ජනන ඤාණ; **පටිවිජ්ඣිත්වා,** පිළිලදින්; **බොධිමණ්ඩෙ,** බෝමඩපියෙසැ—සත සතු බුසුනා තැන් බෝමඩපියෙස් නම් වේ **ධම්මගම්භීරතා,** සියුසස් ධම් ගැඹුරු බවු; **අප්පොස්සුක්කතං,** උසානැති බවු; **සහම්පති බ්‍රහ්මුනා,** එනම් මහ [11]බඹුහු විසින්—'සහක' නම් මේ ලොව යැ. එයට පති බැවින් සහ.පති නම යෙත්. **බුද්ධචක්ඛුනා,** ආසයානුසය ඤාණ හා ඉන්ද්‍රිය පරොපරිය ඤාණින්. **අජ්ඣෙසනං,** [12]ඇයැදුම්; **ආළාරුද්දකානං,** අළාරකාලම් හා [13]උදුරම් පුත් දෙදෙනා; **බහූපකාරතං අනුස්සරිත්වා** යනු [14]පධනැ

---

1 කාළ. 2 වනදලද 3 ලොවිසිතැන්. 4 ආශ්‍රවයන්ගේ නැසීමයේ නම්. 5 නුගුණ. 6 ඓලෙ. 7 මුතුන්. 8 නොඑක්ජසෙන, නොඑක්සෙන, නොමෙජ්සෙන 9 නිසෙනබැවු. 10 බැමින්. 11 බඹුහු. 12 යදුම්. 13 උදුරපුත්. 14 පදනුයොකරනනා.

යොගකරන්තා දවස්හි තුමනට කළ මෙහෙ [1]අනුසර—[2]පළමු බණ අසනුවට කප්සුවහසක් කළ අධිසර අනුසර යනු මැනැවි. **කාසිපුරං**, බරණැස්; **උපකෙන සද්ධිං**, උපක නම් ආජීවිකයකු හා; **ඉසිපතනෙ මිගදායෙ**, ඉසුන් පිඬුවන මුවළැවුහි; **අනනුච්ඡවිකෙන සමුදාචාරෙන**, ආවුසොවාද යෙන්; **සඤ්ඤාපෙත්වා**, තුමන් බුදු බවු හඟවා; **ධම්මචක්කං**, **ඤාණසක්**—සතර සස්හි දෙළොස් ආරෙන් පවත්නා ඤාණ ධම්මචක්ක නම්; **පඤ්චමියං**, පසඩමස විසේනී දවස්; **නිබ්බිජ්ජිත්වා**, නිබිඳැ—උපයා; **එකසට්ඨියා අරහන්තෙසු**, තුමා හා ඇතුළුව එක්සැට රහතන්; **කප්පාසිකවනසණ්ඩෙ**, එනම් වනළැවුහි-[3]කප්පැපිය වෙනෙක යෙත්. **භද්දවග්ගියෙ කුමාරෙ**, ගණබැඳ සොඳුරු කම්කළ බැවින් [4]භද්‍රවර්‍ගීය නම් කුමරුන්; **අඩ්ඪුඩ්ඪානි පාටිහාරිය සහස්සානි**, තුන්දහස් පන්සියයක් පැළහැර; **සහස්සජටිල පරිවාරෙ**, දහසක් [5]දුළුළු පිරිවර ඇතියන්; **ලට්ඨිවනුය්‍යානං**, ලඨිවන නම් ඇති උයනට—එ උයන් වැල්මි වෙනෙන් නම් ලද්දේ. **ද්වාදසනහුතෙහි බ්‍රාහ්මණගහපතිකෙහි**, දෙළොස් නුනු පමණ බමුණු [6]ගැහැවියන් හා. නුහුයෙක් නම් දසදහසි. එක්ලක්ෂ විසි දහසක් [7]මැනැයි සේයි. **යාවසත්තමා කුලපරිවට්ටා**, සත්වන කුලපිරිවට දක්වා—සත්වන [8]මුත්නා පවාසී සේයි. **ආබද්ධපටිබද්ධසහායකා**, [9]අබැදි පිළිබැදි සහායනු. 'ආදිතො බද්ධා ආබද්ධා, තෙසු පච්චාබද්ධා පටිබද්ධා'. **ගබ්භපරිහාරං**, වේදෙහි කියූ සෙයින් ගබට දෙන පෙරහැර; **වුඩ්ඪිමන්වාය**, වැඩියට පැමිණ—සිප් [10]ගන්නහට තිසි විය පැමිණ යුසේයි. **ආජඤ්ඤරථසතානි**, විනීත අසුන් යුත් රියසියෝ; **ගිරග්ග** [11]**සමජ්ජං**, ගලග්හි කරන සමජ—[12]සමජ්ජ නම් නැටුම්. [13]හේ ගලග්හි කරන [14]පියවිසින් ගිරග්ගසමජ්ජ නම්. **මඤ්චං**, හිඳ—පුදු බලනුවට බඳනා මැසි; **හසිතබ්බට්ඨානෙ**, සිනා කරුණෙහි; **සංවෙගට්ඨානෙ**, [සංවේ කරුණෙහි]; **සංවිජ්ජන්ති**, සංවෙග කෙරෙත්; **දායං දාතුං යුත්තට්ඨානෙ**, වස්ත්‍රාභරණ ඈ වත් දිය යුතු කරණහි; **පරිපාකගතත්තා ඤාණස්ස**, ඤාණනු [15]පරිවාගිය බැවින්—විවටගැම්නී ඤණ මුහුකළ බැවින් යුසේයි. **එතු**, සමැජහි; **අප්පත්තෙන තාව වස්සසතෙ**, වාසියැ නො සැපිරෙනුයෙහිමෙ; 'අප්පත්තෙන එව' යි 'එව' කාරයක් හරනේ. **අපණ්ණත්තිකභාවං**, [16]නොපැනෙන බවට. 'පඤ්ඤායන්තං **පණ්ණත්ති**, නත්ථි පණ්ණත්ති එතෙසන්ති අපණ්ණත්තිකා,

---

1 අනුසරා. 2 පැමු, පමු. 3 කාප්පවික 4 භද්‍රවග්ගිය. 5 දළුළු. 6 ගහවියන්. 7 මතැයි. 8 මුත්තා. 9 බඳබාදි සහායනු. 10 ගණනහට. 11 සාමජ්ජං. 12 සමජ්ජාවා, සමජ්ජවා, සම්මජනව. 13 හෝ. 14 පිය විසි. 15 පරිපාකිය බැවින්. 16 නොපෙනෙන.

තෙසං භාවො අපණ්ණත්තික භාවො—අපසැද්දයන් භාවො. **මොක්ඛධම්මං,** සසරින් [1]මුස්නහට කරුණු ධමක්—හෙ [2]බලත් මහහා මඟපූහා [3]පිළිවැත—නිවන් කියනු මෙ. 'වච්ච නීති' යනු 'විනතයිංසු' යනු හා සිංහාවලොකනයෙන් යොජනු. 'ආරම්මණං ගහෙත්වා නිසීදිංසු' යන පාඨ වැඩියේ. **හළුපහළො,** තුටුපහටුයේ—**හළු** නම් සතුටු, **පහළු** නම් ප්‍රකෘෂ්ටියෙන් සතුටු; **අනත්තමනධාතුකො,** නොවැසියමනා [4]සැහැවියේ, නොහොත් පීසොම්නසින් [5]නොගන්නාලද සිත් [5]සැහැවියේ. පළමු විකල්පයෙහි [6]අතත ශබ්ද [7]පරබ්‍යා වෘතාර්ථ කියා. දෙවන විකල්පයෙහි ගෘහීතාර්ථ කියා. 'එතෙසං' යී ලියති. 'එතස්ස' යනු මැනවැ—'එතස්ස සමජ්ජස්ස' යී සේයි. **ලාභග්ග යසග්ගප්පතො,** ලැබැමුති කෙළවර හා යෙසෙහි කෙළවර පතුයේ; **සඤ්ජයස්ස සමයං,** සජය පිරිවැජ්ජා [8]ලැද්ධි; **උත්තරිමපි,** මතුයෙහිත්—අපට නොකීයේතුදු යි සේයි. **බ්‍රහ්මචරිය වාසො,** බ්‍රම්සරවස්—නව කිරීම යුසේයි; **සාකච්ඡං,** මොක්ධම් පිළිබැඳි සංකථා—පඤහ පටිපඤහ විසජ්ජන පටිවිසජ්ජන විසින් අනන්මන පවත්නා කථායයි සේයි. **පරිගණ්හිත්වා,** පිරික්සා. "එක සඞ්ඝා අරහන්තානං" යනු "සඞ්ඝිකාවූ දිසාසු පෙසෙත්වා" යනු හා වරජනා බැවින් නො මැනැවැ. 'සඞ්ඝා අරහන්තානං' යනු [9]මැනැවැ. වන යනු විසමයාර්ථ; [10]**අරහත්තමග්ගං,** රාත්වහුවට පිළිවෙත්; **අච්චිකෙහි උපසඤ්ඤාතං මග්ගං,** අත්පින් විසින් ඉළිහන ලද්දයැ මඟ. 'උපසඤ්ඤාතො මග්ගො' යනු [9]මැනැවැ. **පරිබ්බාජක පීඨකං,** පිරිවජුන් හිඳිනා පුවරකඩ; **ආචරියවත්තං,** ඇදුරනට කටයුතුවත්; මධුර **පටිසන්ථාරං,** 'කච්චි ආවුසො ඛමනීයං' යන ඈ මියුරු පිළිසඵර; **ඉන්ද්‍රියානි,** සක් ඈ ඉඳුරෝ; **පරියොදාතො,** ඔවප් ඇතියේ; **අධුනාගතො,** නොසරස් ආයෙයිම්; **ධම්මවිනයං,** සස්නට. [11]නනාහං 'න තෙ අහං' යී බිඳුනේ. **සහස්සනය සමපතෙන සොතාපත්ති ඵලෙ,** සුඛාපටිපදා සුඤ්ඤතාදී විසින් සිටි නය දහසින් පිරියුණුවූ [12]සොයාපැත [13]ඵෙලෙහි; **උපරි විසෙසෙ,** මතුයෙහි මඟ ඵල; **එසො,** මෙහි—මතුයෙහි මඟ ඵල නොඉපැද්මෙහි; **භවිස්සති කාරණං,** කරුණෙක් වන්නී. හුන් අස්නෙ මඟ ඵල නිමවා නො උපදනහට කරුණක් ඇති සේයි සිතාය යුසේයි. 'තුවෙණි අසාරෙ සම්ගෙ විචරථ' යී

1 මූස්නන. 2 බලවත්. 3 පිළිවන. 4 සභාවියේ. 5 නොගණනලද. 6 අතීථ. 7 පරබ්‍යා වුත්තාතත 8 ලජ්, ලැජ් 9 මැනැවූ. 10 අරහත්ත මග්ගං 11 'නනාවාහං' මූ ධ අ. 12 සොයපත. 13 පෙලෙහි.

'සමය' ශබ්දයක් අරනේ. තිවන් නැති බැවින් සිස්වූ එබැවින් මැ නිසරුවූ [1]ලැදූහි හැසිරෙ වෙයි සේයි. **වාපියා උදකඤ්චන භාවපපතතිවිය හොති,** සැළට [2]එබැවූ පැමිණීමක් වැනි. අනෙක් ඇජරක්හට අනාවැසිවීමෙන් [3]සැළකට ළවිමක් වැන්නැයි සේයි. නොහොත් 'වාපියා' යනු [4]උපාත්ත විෂය පමමී—'වාපියා අපක්කමම වාපිභාවතො මුඤ්චිතවා උදකඤ්චන භාවපපතතිවිය'—[5]අජර බැවින් ගැලුවී අනාවැසිවීම් සැළ බැවින් [6]ගැලුවී දිය ඉස්නා ළ විමක් වැන්නැයි සේයි. 'උදකඤ්චන ශබ්දයෙන් උළුංකා වාරකාදී දිය [7]ඉස්නා වළඳ කියනු. **දඤ්ඤා,** බල්නු; **ඝතිපයෙඩ,** කිහිප ජෙනෙක් මෙ; **පඤ්ඤුසීසකථ,** [8]පැනෙවූ—නොප ගත් ලැදූහි වේළෙන් තෙප්මෙ [9]පාළුවවයි සේයි. **සඤ්ඤජ්ඣානි,** සජ්ඣ පිරිවැජ්ජා [10]ලැදියෝ. 'සඤ්ජයසස [11]ඉමානි සඤ්ජයානි' **අඩ්ඪතෙයාසසතානි,** අඩු තුන්සියෝ—දෙසියපනැස්හු; **සාවකයුගං,** සවුයුනළු; [12]**හද්‍යුගං,** සොඳුරු යුගළු; **ළගෙයාම,** ළබනම්හ; **පබ්බජ්ජං,** පැවැජ; **උපසම්පදං,** [13]උවසපු; **ස්වාක්ඛාතො ධම්මො,** ධම් [14]ස්වාක්ඛ්‍යාතය; **චරථ බ්‍රහ්මචරියං,** සසුන් බුම්සරය හා මඟ බුම්සර සරව්; **දුක්ඛස්ස,** ජාති ඈ [15]දුක—නොහොත් පස්ලවදන් [16]බඳුහ; **සම්මා අන්තකිරියාය,** මොනොවට අපවත් කරනුවට—[17]අනුපා වටනුවට; **ඉඩිමය පත්තචීවරධරා,** ඉධයෙන් තිවත් පාසිවුරු ධැරුවනු; **වස්සසතිකථෙරාවිය,** සියවස් තෙර මහණුන් සෙයින්; **පරිසාය චරියවසෙන,** පිරිස [18]සැර විසින්—පිරිස [18]සැර බලා; **උපරි [19]මග්ගත්තය කිච්චං,** මතුයෙහි තුන්මගින් කටයුතු කෙලෙස් පහන්; **සාවක පාරමිඤාණස්ස,** සව පැරුම් [20]ඤණහ—එක් අසංඛ්‍ය කප් සුවහස් පිරූනා පැරුමෙහි ළල සැහැවිය යුතු ඤණවෙසෙස්හි; **මහන්නතාය,** මහත් බැවින්—මහජ්ජැයක් සල්හුවැ නොනිපජන බැවින් යුසේයි. **කාලවාළගාමකං,** කාලවාළනම් ගම්; **සංවෙජිතො,** සංවේ පමණුවන ලදි; **සූකරඛතලෙණෙ,** හූරු කැණී ලෙණ—හුරක්හු සාළ [21]තැනින් [22]කැරලි අග පැනෙන්නා දූකැ සොයාගත් ලෙණ. **පරික්කම්ම මහන්තතාය,** පිරියම් මහත් බැවින්—සවු පැරුම් නිපයනුවට කටයුතු කම් බොහො බැවින් යුසේයි. හසි

---

1 සමයෙ, ලැදසි. 2 එබවූ, එබම, 3 සැළකටළ කටළවීමක්. 4 උපාත්ත. 5 ඇජරත් බැහිත්. 6 ගැලු. 7 ළස්නා. 8 පැනෙවී. 9 පැළුවවසි. 10 ලදියෙන්. 11 නාමානි ඉම්නා. 12 හද්දං, සොඳුරු ළළ. 13 උව 14 ස්වාක්ඛ්‍යා 15 දුක්ඛ. 16 බඳුනව්. 17 අනුපානුමට. 18 සර. 19 මග්ගකිච්චං. 20 ඤණහා. 21 තනින්. 22 කරලි.

වාහනකප්පනාදි, ඇත්වාහන සජන ඈ; **එවං සම්පදමිදං,** [1]එවැනි [2]සැපජුම් ඇතියේ; [3]**වඩ්ඪමානකච්ඡායාය,** වඩමින් යන සෙනි—මහ පස්වරු සිමිහි. පෙරවරු හායමානච්ඡායා වෙයි, පස්වරු වඩ්ඪමානච්ඡායාවේ. එහිදු [4]මධ්‍යාහ්නයෙන් පර පස්වරු වෙසෙසින් වඩ්ඪමානච්ඡායාවේ. **උජ්ඣායිංසු,** අවඥකොළෝ. [5]'උක්ඛිපිත්වා ඣායනං උජ්ඣායනං'. [6]**මුඛොලොකනෙන භික්ඛං දෙති,** මුහුණ බැලීමෙන් බික් දෙයි—ඡන්දයෙන් දෙයි යු තැන්. අග සවුවනට නිසි පුරෙ [7]පැවැජියන් තබා නව පැවැජියනට දෙන්නේ ඡන්දයෙන් බික දෙතුවක්හු වැනිය යන අභිප්‍රායෙන් කියත්. **අග්ගධම්මං පන,** පළමු [8]පිළිවිජුන රහත්ධම්. 'අග්ග' ශබ්ද ප්‍රථමාර්ථී. **සුණ්ණසථ,** අසවුදු; **එකනවුතෙ කප්පෙ,** එකානුවන [9]කප්හි—[10]එකානුපුරන කප්හි යු තන්; **අනාමසිත්වා,** අත් නොලායි සේයි; **කණ්ණිකබද්ධෙහිවිය සාලිසීසෙහි,** [11]කැන් කොට බදනාලද බඳු හැල්කරලින්; **පඤ්චවිධං පීතිං,** ඛුද්දකාදි; **පුථුකකාලෙ,** [12]පුළුවකල්හි; **අග්ගසස්සදානං,** [13]අගහස් ගත්කල දෙන දන්; **ලායනෙ [ලායනග්ගං],** ලනකල පළමු දන්; **වෙණිකරණකාලෙ,** වෙණිකරනකල—ලැපියා හෙළු කොළ [14]කලප්කොට බඳනහට වෙණිවටන කලැයි සේයි. **කලාපාදිසු,** [14]කලප්කොට බඳනා ඈ කල්හි. ආදිගහණින් [15]කලවිටට නියෙනකල් [ගන්නේ]. **ඛලග්ගං,** කළවිට කොළ රැස්කළ කල්; **ඛලභණ්ඩග්ගං,** කළවිට විහි මැඩ රැස්කළ කල්; **කොට්ඨග්ගං,** කොටහි පුරන කල්; **ගහිතගහිතඨානං,** හැල්ගැබ් පැළු පැළු තැන් හා ධඤ්ඤ ගත් ගත් තැන්. **අතිරෙකං උළාරසම්පත්තිකං අහොසි,** අසිරා ඵල [16]සපන් වී—පෙලෙ [17]උළාරවිරියෙන් නිපන් බැවින් උළාර නම්වේ. **ධම්මො,** කුසලපථධම්—දනසීලාදි ධමුජු; **භවෙ** යනු එකංසාර්ථී නිපා; **ධම්මචාරිං,** ධම්සරනුවා. 'ධම්මං චරිතුං සීලමස්සාති ධම්මචාරී'. **සුඛමාවහාති,** දිට්ධම් සම්පරායි සුව ඵලවා; **එස,** මේ සුව ඵලවනු; **ආනිසංසො,** සුසැණි ධම්හි අනුසස්. ඒ මතු නොවෙයි, මෙසිජ් අනුසස් යී දක්වනුව වස්

"න දුග්ගතිං ගච්ඡති ධම්මචාරී"

සුහු දුගතියට පිළිසඳ ගමතින් නොයනුජ් අනුසස් මෙවෙයි යුසේයි. නොහොත් 'සුඛමාවහාති' යනුයෙන්

---

1 එවෙනි. 2 සැමජුම්, සමජුත්. 3 වඩ්ඪමාන. 4 මධ්‍යාහ්නභයෙන්. 5 උක්ඛිපිත්වා. 6 මුඛුලෙලාකන. 7 පැවිජ්ජන්. 8 පිළිබිජුන. 9 කප්හියුතැන්. 10 එකනුපුරන. 11 කන්කොට. 12 පුළුවරකල්හි. 13 අගහස්දෙන දන්. 14 කලබ්. 15 කැවිටට. 16 සමන්පි, සපන්පි. 17 උපළුන.

සුසින් ධම්හි ඵල දැක්වූහ. ‘න දුග්ගතිං ගච්ඡති’ යන්නෙන් අනුසස් දැක්වූහු. **වග්ගබන්ධනෙන**, [1]ගණ බැඳමෙන්; **අනාථ [මත] සරීරානි**, වහල් නැතිවැ මළවුන් සිරුරුනා; **පටිජග්ගනන්තා**, පිළිජග්නවුනු—දවන වළලන ඈ විසින් සඟවනුවෝ; **අසුභසඤ්ඤං**, [2]පිළිකුල් සඤ්ඤ; **තත්ථ තත්ථ**, ජල පහළ පහළ තන්හි; **විධන්තචම්මං**, විදුහුණු සම්ඇතියා; [3]**අසුචිං දුග්ගන්ධං**, සුචි රහිතවැ විගන්ධවූවා; **ඉත්ථාගාරෙ**, නාළුවාරනි; **තාසඤ්ච උපනිස්සය සම්පත්තියා**, ඒ උවනිසා සපුයෙන්—අසුභසඤ්ඤ [4]පිළිලබනි යුසේයි. **තුණ්ඩිලොවාදං**, තුඬිල ඔවා—තුඬිල නම් හුරුවැ සවත්කල්හි මහාපුරිසා දුන් [5]ඔවා කියූ සේයි. **ඉදානි මෙ නවුතිවස්සසහස්ස පරිමාණ ආයුනො**, අනූවාදහස් පමණ ආයුහු; **කොටිසං නිසීදිත්වා නිද්දායන්තකාලොබිය**, දූන් කෙළෙ හිඳැ නිදන කල් බඳුයැ—කෙළෙ හිඳැ නිදනුවා නොසරස් හෙන සෙයින් දූන් නොසරස් ගලනුවට කල යුසේයි. මෙ තුමා මහදෙට තන් සිතා කියයි. **පටිසඤ්ඤං ගහෙත්වා** යනුයෙහි මුළුලොවට වූ බුදුහු පිය මහරජහට මෙ පිළින කුමට දුන්හ යත්? රජහු චිත්තප්‍රසාද [6]රැකැ මතුයෙහි මොහුගෙම අනුකැඳුයෙන් ලොකානුග්‍රහ කාමැතිවැ දුන්හු. **පච්චන්තෙ කුපිතෙ**, පසත් කිපිකල්හි—පසත් දනවුයෙහි සොරබිය උපන්කල්හි; **වරං**, ඉස්නාක්, **කොට්ඨාගාරිකො**, [7]බඬැරි. ‘කොට්ඨාගාරෙ නියුත්තො කොට්ඨාගාරිකො’. **ආයුත්තකො**, අයකැමි; **තස්ස**, ඒ අය කැමියාගේ; **දසසීලානි සමාදාය**, [8]නිත්‍ය ශීල විසින් දස සිල් සමාදන්වැ; **කාසාව නිවත්ථා**, සුන් කහවත් [9]නිවැසුවෝ; **විහාරෙයෙව වසිංසු**, උවසුවැ වෙහෙරැමෙ වුසුහු; [10]**විරූළ්හාය**, නැඟිසඳ; **පාපෙස්සන්ති**, පමුණුවන්නී—පෙත් දෙන්නා යුසේයි **භෙරවසද්දං**, බෙරව රැව්—[11]බිය ජනන හඬ. **තිට්ඨන්තීති** යනුයෙහි ‘ඉති’ ශබ්ද ආද්‍යර්ථයෙහි හෙයින් ‘සන්ධිසංසාමකෙසු’ ඈ ගන්නේ. **ධම්මාභිසමයො අහොසි**, සස්පිළිවේ වී. [12]**සහපංසුකීළිකා සහායා**, සමඟ පැවැති පස්කෙළි ඇති සබදනු. [13]‘සහපවත්තා පංසුකීළා යෙසං’ යන වාක්‍ය. [14]**පටිලභිත්වා**, ලදින්; **ඉධ ලොකත්තභාවමෙව**, මෙ අත්බව මෙ. ‘ඉධලොක සඞ්ඛාතො අත්තභාවො ඉධලොකත්තභාවො’. **කපණද්ධික වණිබ්බක යාචකානං** යනුයෙහි **කපණ** නම් දිළිඳුනු; **අද්ධික** නම් මඟීනු; **වණිබ්බක** නම් ගුණ කිය කියා

---

1 ගණබඳමෙන් 2 පළිකුම්. 3 අසුචිදුග්ගන්ධං. 4 අසුභසඤ්ඤං පිළිලබති.
5 ඔවාද. 6 කර. 7 බඬාරි, බඬෙරි. 8 නිත්ත. 9 නිවසුවෝ.
10 ‘අභිරූළ්හාය’-මු. ධ. අ. 11 **භිසර**, භිස, භිසජ්. 12 සහපංසු කීළිතා,
13 සහපවත්තං පංසුකීළිතං. 14 ‘පටිපජ්ජිත්වා’-මු. ධ. අ.

යජනනු; **යාචක** නම් යජන මතු කරනුවෝ; **කසිණ පරි කම්මං**, කිසුණු [1]පිරියම්—පලවි කිසුණු ඈ දස කිසුණුහි කටයුතු නා කම් කිසුණු පිරියම් නම්. **පඤ්චාභිඤ්ඤා**, දිව සක් සෝවා ඉඬිවිධ චෙතොපරිය ඤාණ [2]පුබ්බෙනිවස් මේ පස් අභිඥායන්; **අට්ඨසමාපත්තියො**, රූවාරූ අටසමවතුන්; **අජ්ජුන රුක්ඛො**, කුඹුක් රුක්; **ගතපච්චයෙන**, යිම්පස යෙන්—ගිය හෙයින යි සේයි; **බුද්ධානුභාවං**, ආකාසගමන ඈ බුදු අනුබවු; [3]**සරීරනිප්ඵත්තිං**, ලක්ඛණාතමකවූ සිරි රූගි නිපැත්; **ලක්ඛණමනෙන**, මහපුරිස් ලකුණු කී මනාත්‍ර යන්; **විවට්ටච්ඡද්දෙ**, පෙරළාලූ කෙලෙස්සියන් ඇති—නැඟූ කෙලෙස් ඇතිය යුසේයි; **ඉත්තරසත්තො**, ලාමක සතෙක්; **න ආහරිස්සති**, න අහරෙය්‍ය යුසේයි; **යාවමහා**, යම් පමණ මහත්—[4]මහතක්හු යම්පමණ වියයුතුද්ද එපමණ මහත යුසේයි. **පාදෙසු**, [5]පාසිම්හි—සාම්පපසතනම්; **දිබ්බොජං පක්ඛිපිංසු**, පිළිගත් පෙලෙහි [6]දිබ්ඔජ් ලූහ. දිව් ඔජ් නම් දෙවියන් පිනින් ඔවුන් කැමැති සඳ තැටියෙහි නිවත්න ඔජ අබිවනෙක්. දෙවියෝ බෝ ඔජ බුදුවනද හා [7]පිරිනිවන් පානාද බජන බජනෙහි මෙ ඔති. සෙසු සඳ පිළිගත් ආහාරෙහි ඔවිත්. **සාරාණීය කථං**, 'අත්ථාය වන නො සත්ථා ඉමං අස්සමං අනුප්පත්තො' යන ඈ සිහිකරනුවට නිසි තෙපුල්; **උළාරං** යනු කම්ම විශෙෂණ නොහොත් ක්‍රියා විශෙෂණ; **කථනකාලෙ පපඤ්චාභිය**, කියන [8]කල් පවස් බඳු—කරන කල්හි පවස් නැතිසේයි. බලත් කියනකල් පවස් බඳුය යුසේයි. **ඉද්ධිමතො**, [9]ඉධවත්හුගේ; [10]**ඉද්ධිවිසයො**, ඉඩිවිසා, ඉඩිමහතනා; **අචින්තනෙය්‍යො**, නොසිතිය හැකි—මෙය මෙසෙයින් කොළේයයි නොනැගිය යුතුයි සේයි. 'ඉති' ශබ්ද හෙත්වර්ථි. 'යස්මා අචින්තනෙය්‍යා තස්මා මුහුත්තෙනෙව ආහරිත්වා පඤ්ඤපෙසුං' යන යොජනා. 'සබ්ඛ තාවකාසස' යනු එක්බිති 'පඤ්ඤත්තාසනං' යනු අරනේ. **උසභමත්තං**, උසබක් පමණ. සත්රියන් යටින් විසි යටෙක් උසබෙක් නම්. **නානාපුප්ඵංච**, නන් පමණ මලුජ්; **ගන්ධංච**, නන් නන් ගඳුජ්; [11]**තවනුච්ඡවිං** යනු ක්‍රියා විශෙෂණ. 'තවනුච්ඡවිකං කත්වා පඤ්ඤත්තං' යි. කම්ම විශෙෂණ එවි—'තව [11]අනුච්ඡවිං ආසනං' යි **පුප්ඵාසනෙ**, මකාර ආගම—'පුප්ඵාසනෙ' යි සේයි. **භාසිත්වා**, තොසෙත්වා; **නිරොධ සමාපත්තිං සමාපජ්ජි**, පඨමජ්ඣානිහි [12]පටා සමවැජ් [13]සමවත්

---

1 පිරියුම්. 2 පුබ්බොනිවස්. 3 සරීරෙ. 4 මහණක්හු. 5 පාසිම්වයි. 6 දිජ්. 7 පිරිනිවන්ද. 8 කල්හි 9 ඉධමත්හුගේ. 10 ඉඬිවිසා. 11 තවනුච්ඡවිකං. 12 පවා. 13 සමවධත්, සමවබත්.

ඛින් විවස්මින් ආකිංචඤ්ඤයින් පවා අවුජ් එසමවැජැ නැගී කටයුතු [1]තවකිස නිමවා නෙවසඤ්ඤ නාසඤ්ඤ සමවැජැ ඒ [2]දෙවැමෙකින් නවනා සිත් අපවත් නිරොධ සම වැතට වනි. **සමාපත්තිං සමාපජ්ජිංසු,** යථරුැස්න [3]සමවැත් සමවන්නු; **පීතිසුඛෙන,** පිහා සුවෙන්; **පුපප්ඵාසනානුමොදනං,** පුපප්ඵාසන දනයෙහි අනුසස් [4]බණන ධැම්කියා. '**තමපි** භිකඛු' යි **ලියති.** '**තමපි** අනොම' යන පාඨ මැනැවි. සාමාන්‍ය වචනයෙන් ඔවුන්ම කීහැයත් මැනැවිමෙ. **සමම සිතා,** පිරිවැජැ—පුපප්ඵාසනානුමෙවුනියට [5]**නුසිතා** නැත් බලා යි සේයි. **අභිසමයො,** සියුසස් පිළිවෙි; **අපරිමාණෙ බුඩවිසයෙ,** පමණ නැති බුදුමහතාණනි; **එථ භිකඛවොති හත්ථං පසාරෙසි,** එව මහණෙනියි [6]අත්පැ; [නාවදෙව], එකෙණෙහි; **කෙසමස්සුං,** කේහා මස්; **අඨපරිකඛාරා,**

"තිචීවරංච පතෙනාච වාසි සූචිච බන්ධනං
පරිසසාවනෙන අඨෙතෙ යුතතයොගසස භිකඛුනො"යි

කියනලද අටපිරිකරනු; **කායෙ** [7]**පටිමුකකා,** සිරුැරු පිළි මුතුවෝ. 'එථ භිකඛවො' යන වචන හා හත්ථපසාරණ එහි භිකඛු උපසමපදවට සහකාරි කාරණවෙි. පුරිමහෙවෙහි සුරු උපසපුව උපාදන් කරුණු [8]වෙ **යෙත්.** පැවිජිවෙසට අයුහෙවෙහි පැවිජියනට කලනා කෙසමසසු ඔරොපනාදි මේ හා සමණ පිරිකර දන වෙසෙස් කරුණු යෙත්. **ධමම චක්කං,** සියුසස්හි [9]දෙළොස් ආරෙන් පවත්න ඤණ; **අනුපපවත්තෙනෙනා,** මා අනුව පවත්වනුයේ; **සාවක පාරමිඤාණසසකොටිපපතෙනා,** සවුපැරුමෙහි [10]එළ වැනි වන ඤණෙහි කෙළපැතුයේ; **සොළසපඤ්ඤ,** හාසුපඤ්ඤ යන ඈ සොළොස් පැනයන්. 'යවායං සකඛාරො කතො' යන සබඳ. **සම්පජ්ජිසසති නු ඛො,** ඉජනෙය හෝ; [11]**අනාගතංසං ඤාණං,** [12]අනාඅස් ඤණ—අනායෙහි වියයුතුනා දක්නා අභිඤ්ඤ ඤණ යුසේයි. **මොඝා,** තුවජා; **අනෙනවාසිකා ථෙරානං** යනු පුරෙ එවුහු අනවැසි තැන් ගෙනැ කියු; **චිරසසං,** බහුනා කාලෙන; **අකමහ,** අනරිමහ; **කථනං,** බිණීම්; **මහනතං** [13]**අධිකාරං,** මහත් [14]අධිසර [15]දනැයි සේයි. ආසන පඤ්ඤපන භොජන පටියාදන ඇහි අධිකිරිය යුසේයි. **රාජමානෙන,** රජකෙත් මනන මිනිමෙන්—ගණන් ශාස්ත්‍රයෙහි

1 තවුකිස. 2 දෙවෙමෙටකින්. 3 සමවත්. 4 දිවන. 5 තිසිතා. 6 අත්පැජී සොණෙහි. 7 පටිමුකකාව. 8 වෙසෙක්. 9 දෙළොස් දෙළොස් 10 වලවැනි වන, එලවැනින. 11 අනාගතසංඤාණං. 12 අනාඅස්අන, අනා අස් අඤාණ. 13 අභිකාරං. 14 අසිධර. 15 මෙහි උගතබ්බයක් හැඟේ,

අා හයන සඞ්ඛ්‍යායෙන් නැඟු යටින් මනාන මිනීමෙන් යුසේයි. **ලාජපඤ්චමානි පුප්ඵානි විකිරිත්වා,** ලජපස්මල් ඉසැ—ලජපස්මා මල්නම් ලජ සමන් කැකුළු හෙළ [1]සිද්දතු හීතණ සුදුමල්. **පටියාදෙත්වා,** පිළියෙළකොටැ—[2]පැනවයි යුසේයි. **සක්කාර සම්මානං,** සත්සා හුමනින් කටයුතු—බුදුනට කළනා [3]පිළියෙළ සත්සා කරනුලද් බැවින් සක්කාර නම්වේ. හුමනා කරන බැවින් සම්මාන නම්වේ, නොහොත් පස [3]පිළියෙළ සක්කාර වේ. ආසනපඤ්ඤපනාදි සම්මාන වේ. **දක්ඛිණොදකං,** දැකිණි දිය. දක්ඛිණා නම් දන්. 'දක්ඛනති වඩ්ඪනති [4]එතායාති දක්ඛිණා, තදත්ථාය [5]දීය මානං උදකං දක්ඛිණොදකං'. දන් පුහායෙහි පිළිගාවා [6]අත්හි දෙවා හෙළන දිය **දක්ඛිණොදක** නම්. එසේ දුනු උදක [7]සාක්ෂිකොටැ දුනුවේ යෙත්. **පරිවිසිත්වා,** සතපා; **අචෂාදෙත්වා,** හඳවා පොරොවා. එසඳකළ අවිඡාදන නැත හොතුජ් අවිඡාදන සඳහා දුන් නන් ගෙන 'අචඡාදෙත්වා' යුනු. **ආරමෙහා,** [8]ඒ කෙළෙඹියා කළනා [9]අභිසර මතුයෙහි පුරනතා පැරුමට [10]එතරණ බැවින් ආරම්භ නම්වී. [11]**අගාර භූතා සමානා,** ගිහිසැහැවි වූවාමෝ; **දසවත්ථු මිච්ඡාදිට්ඨි,** "නත්ථි දින්නං නත්ථි යිට්ඨං නත්ථි හුතං නත්ථි සුකට දුක්කටානං කම්මානං ඵල විපාකො නත්ථි අයං ලොකො නත්ථි පරලොකො නත්ථි මාතා නත්ථි පිතා නත්ථි සත්තා ඔපපාතිකා නත්ථි ලොකෙ සමණබ්‍රාහ්මණා සම්ගගතා සම්මා පටිපන්නා" යන අැ දසවතු [12]මිස දිට්හැ. **දසවත්ථුකා සම්මාදිට්ඨි,** 'අත්ථි අයං ලොකො' යන අැ දසවතු සම්දිට්හැ; **පඤ්ඤාසාරං,** සත විවස්නාමඟ; **විමුත්තිසාරං,** ඵල විමුත්ති; **ඤාණදස්සන සාරං,** පස්විමුන් ඤණ. 'නෙක්ඛම්මසඞ්කප්පාදීනං වසෙන', ආදිගහණින් අබ්‍යාපාද අවිහිංසා සඞ්කප්ප ගන්නේ.

8 සජ්ඣපිරිවැජ්ජාවත්, අගසවුවත්.

අබ්භුපසන්තිංසත්වා, කරුණු කොට. 'අත්ථස්ස කාරණස්ස උපපත්ති අබ්භුපපත්ති'. **උත්තිඛෙ නපසමජ්ජෙය්‍ය**—[උත්තිඛෙ], හැවිළිලි [13]අගරගි—[14]පිඹු ඇවිළිමෙහිය යුසේයි; **නපසමජ්ජෙය්‍ය,** [15]නොපම්ජියයුතු. බිකසිඟනුමුන් අයුතන පරියෙසණ විසින් පස පිරියෙස්නෝ පැමුණුනේ නම්. එබැ

---

1 සිද්ගතු. සිදුහතු. 2 පනවය, පැනවය. 3 පිළිවෙළ. 4 එතෙතාති. 5 දීය්‍යමානං. 6 අත්සිදවා, අත්සදුවා. 7 සාක්ෂි වේ යෙත්. 8 එක්කෙළඹිය. 9 අභිසර. 10 එතරන, එතරන. 11 අගාරිග. 12 මිසදිටුහ. 13 අගනි. 14 පිරිඹුඹු. 15 නොපම්ජියයුතු, නොපිජියයුතු.

වින් [1][නො]කටයුතු. 'උද්දිස්සඨානං උත්තිඨං, නසම්පං උත්තිඨෙ'යි ගන්නේ. ධම්මං සුචරිතං, සුසුරිධම්, දසකුසල පථ ධම්එවි, [2]සත්තිස් බෝ පැකිධම්එවි. නොහොත් 'සුචරිතං' යනු ක්‍රියා විශෙෂණ. කියනලද් [3]ධම් [4]මොනොවට සැරිය යුතුයැ යු සේයි. ධම්මචාරී යු හෙයින්, 'ධම්සුරුයේ.' අස්මිං ලොකෙ සුඛං සෙති, මේ ලෙවුහි සුවෙන් සෙරෙයි—අත්තානුවාදභය නොවන බැවින්. පරම්හිච සුඛං සෙති, පරලෙවුහිද සුවෙන් සෙරෙයි—දුග්ගතිභය නොවන බැවින්. "ධම්මං චරෙ සුචරිතං" යන ගාද් මෙමැ අර්ථයැ. නං, යනු නිපාතයැ—'දුච්චරිතං නාචරෙය්‍ය' යුසේයි. චන්දකින්නර ජාතකං, පකිණ්ණකයෙහි සන්කිඳුරු ද; මඞ්ගලං වත්වා, ගෙහි පනන මඟුල් අඩියර කොටැ "අසෙවනාච බාලානං" යන ඈ [5]තුමා තුන් මඟුල් කියා; ඉධ, මෙහි; [6]එහු, එහි; ජනපද කල්‍යාණියා, කෙසකල්‍යාණ ඡවිකල්‍යාණ මංසකල්‍යාණ නහාරුකල්‍යාණ අඪිකල්‍යාණයැ යන මේ පස් කල්‍යාණ ගුණ ඇති බැවින් ජනවියෙහි [7]කලණ යන හුමන් [8]ලදිය. කෙසකල්‍යාණ නම් කළු සිනිඳු සරල් කෙහෙ. ඡවිකල්‍යාණ නම් රන්වන් සිවි. මංස කල්‍යාණ නම් රත් අතුල් පතුල් ඔට මස් ඈ. නහාරුකල්‍යාණ නම් නඹ නිය පෙළ. අඪිකල්‍යාණ නම් විදුරු පෙළ බඳු දත් පෙළ. නං, නන්දරාජානං; විනා කරිස්සති, වියෝ කෙරෙයි; උද බින්දූහි පග්ඝරන්තෙහි, වැහෙන දිය බින්දූ; අඩ්ඩලලී බීකෙහි [සොසෙහි], [9]අඩලුළි කෙහෙන්—අඩක් පණා ගැහු කෙහෙන් යුසේයි. දෙතනප් ඉත්ථම්භූත ලක්ඛණ තෘතීයායි. තුවටං, වහා—'තුරිතං' යි සේයි. තිරියං පතිට්ඨා විය සණ්ඨිතං, නොහැරිය හැකි බැවින් සරස හි සිටියක් වැනි; බ්‍රහමරූපිවණ්ණං, බ්‍රහමුජ්ජුගතන වන බැවින් බඹරු [10]සටන්. නිධසො, නිකුඹනු; තායස්ස, තෙ අස්ස; දායජ්ජං, [11]දායජ; 'දාතබ්බඨෙනච ආදාතබ්බඨෙනච දායාද වත්‍ථු, තදෙව දායජ්ජං'. පිතුසිනෙහං, පියපෙම්; ජායා, සෙවණ; වට්ටානුගතං, කම්කෙලෙස්වට විවාවට පසවන බැවින් තුන්වටින් අනුයන ලදු, නොහොත් වටැහි සිටැ [12]වැළඳීයයුතු බැවින් වටහු අනුගියේ; සවිසාතං, [13]වටමුළු දුකට පසවන බැවින් [14]පැළ සහිත; සතනව්ධං අරිසධනං,

---

1 කටයුතු. 2 සතිස්. 3 ධම්මංචරෙ. 4 මොනොට. 5 තුම්භාතුමඟුල්. 6 එහි. 7 කලණ. 8 ලදියවස්. 9 අඩලුදී. 10 සටන්හු. 11 දායජ්. 12 වැළඳීයයුතු. 13 වටමුලුදුකට. 14 මෙය විමසියයුතුයි.

"සද්ධාධනං සීලධනං හිරිඔත්තප්පියං ධනං
සුතධනඤ්ච චාගොච පඤ්ඤා වෙ සත්තමං ධනං" යි

කියනලද සත් අරිධන; **ලොකුත්තර දායජ්ජස්ස,** මග ඵල නිවන් දායාදයට; **දායාදං** [කරොමි], දියකෙරෙම්; **කෙනචි,** එකරුණෙන්—කුමරු දායජ අරවන කරුණෙන් [1]හා එවු හට ලොවුතුරා දායජ දියපි කරුණෙන් යුසේයි. **අධිමත්තං දුක්ඛං උප්පජ්ජි,** [2]සියදූගැමි මගින් ඛ්‍යාපාද නුනු නොකළ බැවින් ඉතිරි පමණ දුක් උපන්; **සාධු** යනු ආයාචනාර්‍ථයෙහි නිපාතයි—අයදම් යුසේයි; **අය්‍යා,** හිමියෝ; **නපබ්බජ්ජා පෙය්‍යුං,** නොපවුජුවන්වා; **ඉමිස්සා අඩ්ඪපන්නතියා,** මේ අවු පතියෙහි—මේ නිදන්හියයි සේයි; **මහාධම්මපාලජාතකං,** දසනිපාතයෙහි මහාධම්මපාල දා; **අනභිරතො,** [ඇලුම්] නැති හෙයින් සස්නෙහි උකටලියෙම් යුසේයි; **බ්‍රහ්මචරියං,** සසුන් [3]බ්‍රම්සර; **සන්තානෙතුං,** ගළවනුවට; **සික්ඛං පච්චක්ඛාය,** සිඛ පියා; [4]**හීනායාවත්තිස්සාමි,** හුනුබවට නවත්නෙම්—ගිහිබවට [5]යන්නෙම් යුසේයි; **කිස්ස පන,** කවර කරුණෙන්; **සාකියානී,** [6]සැහැ දූ. 'සාකියස්ස දුහිතා සාකියානී'. 'නික්ඛමන්තස්ස' යි ලියති. 'නික්ඛමන්තං' යනු මැනැ. **බාහාය ගහෙත්වා,** අතැ ගත් [7]ආර දක්වා; **එකස්මිං ඨාමකොඛතොන,** දුම් කෙතෙක; **ජිනකණ්ණ නාසානඞ්ගුඪං,** සුන් කන් නැහැ නඟුල් ඇතියා; **පලුඪමක්කටිං,** පුළුටු මැකිළියක—දම් [8]වනිරියකයි සේයි. **උපඨානං ආගතානි,** වැවු මට ආවන්; **අභිරූපතරා,** ඉතා රූ ඇති; **දස්සනීයතරා,** ඉතා දක්නහට [9]නුසි; **පාසාදිකතරා,** ඉතා පැහැ ජනවති; **උපනිධාය,** පිණිස; **සඞ්ඛං,** ගණන්; **කලං,** කොටැස්; **කලභාගං,** කොටැස් භාග; **අභිරම නන්ද,** නොඋකට නොඋකට [10]නඳ; **පාටිභොගො,** ඇපයෙම්. පටිභූ, පාටිභොගො යනු පරියා. **මාතුච්ඡා පුත්තො,** සුළුමවු රුජන පිත්. '**පඤ්චන්නං අච්ඡරා සතානං පටිලාභාය**' යනු තෙරුන් [11]රහත් නොපත සුරු බ්‍රම්සරුන් දෙව්ලොව එකැති තුන් ගැන කියත්. **භතකවාදෙන,** බැලමේකරුයෙහි යන වාදයෙන්—තෙරුන් කරන සසුන්කම් මෙහෙ වේ, අප්සරස්හු බැල වෙත්. **උපක්කිතකවාදෙන,** විකැණ ගන්නා ලදුයෙහි යන වාදයෙන්—'අප්සරස්නට [12]තෝ **තා** වික්කෙහි', 'බුදුහු තා විකිණිගත්හ' යන තෙප්ලෙන යුසේයි. **අටට්ටියමානො,**

1 හැම. 2 සියදූහැමි 3 බ්‍රම්සැර, බ්‍රම්සරු. 4 හීනාය අවත්තිස්සාමි. 5 යානෙම්. 6 සහඳු. 7 ආදර 8 වැඳිරියක. 9 නුසි. 10 නා. 11 මුළු පාඨයම ආකූලයි. 12 තො මික්කෙහි.

පෙළෙනුයේ; **හරායමානො**, වෙළෙනුයේ; **ජිගුච්ඡමානො**, ගරහනුයේ; **වුපකාසො**, කයින් සිතින් වෙන්වූයේ; **අප්පමත්තො**, අපමාවූයේ; **ආතාපී**, වැර ඇතියේ; **පහිතත්තො**, නිවනට ගිය සිත් ඇතියේ; **නචිරස්සෙව**, [1]මඳකලකින්—චිරස්ස, චිරෙන යනු පර්‍යායය; **යස්සත්ථාය**, යම් රහත් ඵලක් සඳහා; **කුලපුත්තා**, කුලදරුවෝ—ආචාර කුලපුත්‍රයහ යුසේයි; **අගාරස්මා**, ගිහිගෙන් නික්මැ; **අනගාරියං**, පැවිජයට. ‘අගාරස්සහිතං අගාරියං—කසිවණිජ්ජාදී, තං එත්ථ නත්ථීති අනගාරියං—පබ්බජ්ජං.’ **සම්මදෙව පබ්බජන්ති**, [2]මොනොවට යෙත්ද; **තදනුත්තරං**, ඒ අනුතුරුවූ—‘තං අනුත්තරං’ යි බිඳිනේ. **බ්‍රහ්මචරිය පරියොසානං**, සසුන් බඹසරට අවසන්වූ රහත්ඵල; **දිට්ඨෙව ධම්මෙ**, දුටු ධම්යෙහි—වත්මනුබෙවෙහි මෙයැ යුසේයි; **සයං අභිඤ්ඤාය**, තුමා විසින් ජැනැ; **සච්ඡිකත්වා**, පසක්කොටැ; **උපසම්පජ්ජ**, [3]සපයා; **විහාසි**, විසී. මෙතෙක් තැනින් රහත්ඵල පත්සේ දක්වා දැන් ඔවුහු පස්විබුන්ඤණ පාති ‘ඛීණ ජාති’ යනා ඇයින්. **ඛීණා ජාති**, [4]ජැ බිණු; **වුසිතං බ්‍රහ්මචරියං**, සසුන් බඹසර වස් හා මඟ බඹසරවස් වසනලදි. **කතං** [5]**කරණීයං**, එක් මඟින් කට යුතු පරිඤ්ඤාපහාන සච්ඡිකිරියා භාවනා විසින් සතර මඟින් කටයුතු [6]සොළොස විධ කරණීය කරනලදි **නාපරං ඉත්ථත්තායාති අබ්භඤ්ඤාසි**, පිළි මෙබවට නොඑම් [7]ජැනී. මෙතෙකින් තෙරුන් පස් විබුන් දක්වා දැන් ඔවුන් රහත් මහයි ගිහිගෙනසේ දක්වති **අඤ්ඤතරොච පනායස්මා නන්දො අරහතං අහොසි** යී—නඳ රහතන් අතුරෙහි එක් තෙරෙක් විය යුසේයි. **එකා දෙවතා**, එක් දෙවියෙක්. ‘දෙවො එව දෙවතා.’ **මාතුච්ඡා පුත්තො**, සුළු මවු රැජන [8]පුත්. ‘මාතුභගිනී මාතුච්ඡා’. **ආසවානං ඛයා**, කාම භව දිඨි අවිජ්ජා [9]සතර ඇස්වන් පහත් හෙයින්; **අනාසවං**, ආස්ව නැති; **චෙතොවිමුත්තිං**, රහත්ඵල සපියුතු සමාධි; **පඤ්ඤාවිමුත්තිං**, රහත්ඵල සපියුතු පැන; **දිට්ඨෙව ධම්මෙ**, [10]දුටු ධැම්යෙහි—එමෙ අත්බැවැ යුසේයි; **සයං**, තුමා විසින්—අත්තනා; **අභිඤ්ඤා**, දැනැ—‘අභිඤ්ඤාය’ යි කියයුතුයෙහි ‘පටිසඞ්ඛායොනිසො’ යන තැන සෙයින් ‘ය’ කාර ලොප් කොට කියූ. **සච්ඡිකත්වා**, පසක්කොටැ. ‘සච්ඡි’ යනු සාක්ෂාදෘෂ්ටියෙහි නිපා—‘අයං මෙ මග්ගො භාවිතො, ඉදං ඵලං සච්ඡි

1 නොමඳ කලකින්. 2 මොනොට. 3 පසස. 4 ජගුණු. 5 කරණීයං එකං. 6 සොළස. 7 ජාති. 8 පිත්. 9 සතර සතර. 10 ධම්යෙහි.

ඤාතං'යි උපදනා [1]පච්චත්ත ඤාණින් දැනැය යුසේයි. **උප්පසම්පජ්ජ විහරති,** ඇටිඇටිසඳ සමවැජැ වෙසෙයි; **මුචාමහං,** අව මුජම්; **එතස්මා පටිස්සවා,** ඒ පිළිනයෙන්—ඒ ඇපයෙනි යුතැන්. 'චෙතො' යි යොජනු—සතැන උපන් රහත් ඵල සිත්. **චෙතසා,** චෙතොපරිය ඤාණින් නොහොත් [2]සව්ඤඤාණින්; **පරිච්චං,** පිරිසිඳැ. **විහරති** යන තැන 'ඉති' ශබ්දයක් දක්නේ. **සස්ස,** යමක්හු විසින්; **නිත්තිණ්ණා,** තරනලදු; **පඞ්කා,** කෙලෙස් මඩ; **මද්දිතො,** මඩනලදු; **කාමකණ්ටකො,** කණ්හකටු; **මොහක්ඛයං,** රහත් මගඵල එව්; [3]**සුඛදුක්ඛ නවෙධති,** ගේ සුවහයි දික් [හයි] නොකපි—සුඛ දුක් අරමුණු හා කම්අනුරිවින් උපජන ඵමුලු අනුනය හා පිළිසු සුන් බැවින් [4]නතුරු මැඳහත්හිමෙ සිටි යුතැන්. **ඉදානි මහා කාලං,** දැන් තා උකටලී කෙසේයැ; **ආලයො,** අදහස්; අඤ්ඤං, රහත්; **දුච්ඡන්නගෙහ සදිසො,** දුසෙවු ගෙකක් වැනිය—[5]හවුන්සැති සිඳැ අතුරැ අතුරෙහි මිස විතක් උපජන බැවින් දුසෙවු ගෙකක් වැනි. **පබ්බජිත කිච්චස්ස,** පැවැජි කිසය—පැවැජිකිස නම් මෙතැන විවසුන්ධුර. **මණ්ඩකං,** මතු—රහත්ඵල; **විරලච්ඡන්නකං,** නොගනකොට සෙවු; **ඡිද්දාවඡිද්ද,** සිද්අවුසිද්—ඡිද්ද නම් මහ සිද්, අවඡිද්ද නම් කුදු සිද්. **වස්සවුට්ඨි** යනු 'වුට්ඨි' ශබ්දයෙහි අර්ථ දක්වයි. **අතිවිජ්ඣති,** විජුති—[6]නොහැවූ සිතට [7]වජති යුසේයි; **ආමිසං කත්වා,** [8]අඹකොටැ; **කුම්භහාරං,** කුඹක් බර—කුම්භ නම් දසාමුණෙක යෙත්; **සො,** ඒ වෙණෙජ්; **ගුළභාරකෙකි [සඞ්ං],** ගඩබුවන් වහා [9]බර හා සමඟ; **සාව භණ්ඩස්ස විස්සජ්ජනං,**[10]බඩු විහිජන දූත—විකුණන ජනයිසේයි; **චරිතුං,** කන්නට; **පරිතො පිණ්ඩ චරමානො,** පිරිවට කන්නේ; **කාමසංයොජන සමවනකං,** කාමසංයොජනයෙහි [11]ගලවනුවට—කාමරාගයෙහි යොජනුවටය යුසේයි; **උක්කණ්ඨි,** උකැටි—පුවස්කෙලෙයි සේයි; **පාතොදං,** කැහැටි; **සොළසඞ්ගුලකණ්ටකං,** සොළොස් අඟුල් දික් කටු ඇති; **පුරතො පතිට්ඨපිත්වාන,** පෙර පයින් පිහිටා; **උබ්බරිත්වාන පච්ඡතො,** පස්සෙහි පා උදුරා; **සාවයිස්සාමි,** හෙළනෙම්—'පාතයිස්සාමි'යි සේයි. **සඞ්ඛමුඛං,** ශඞ්ඛාකෘති මුඛ ඇතියක; **සබ්බඞ්ග**

---

1 පච්චත්ත. 2 සවංඤණින්. 3 සුඛදුක්ඛසු. 4 රාතුරු. 5 හවුන්. 6 නොහැවු. 7 බජනි. 8 අමෙකොට. 9 ගඩබු බරහා. 10 බඩු වාණිජකා. මේ පාඨයෙහි 'දූත' 'ජන' යනු විමසිය යුතුයි. 11 ගැළවනුවට.

සොභිනිං, හැම අවයවයෙන් හොබිතිය; **භියො**, වටා; **වච්චං**, තෘණතණ්ඩුල ඈ වට්; **පලොභෙත්වා**, පොලඹා; **ජාතකං නික්ඛෙපෙසි** යනු චතුක්කයෙහි ගද්‍රහ ජා.....

9 නඳ තෙරුන් වත්.

චුන්දසූකරිකං නාම, සුඳුනම් හුරු වැද්දකු; **ජාතක කාලෙ**, සායෙහි; **නාළිමෙනාළි මනෙනාන** යන තැන [1]විතිඳ නැළියක බනක් දක්නේ. **කිණිත්වා**, කැණෑ ගෙනැ—[2]ඔවුන් පුස්නවුන් අතින් ගෙනැය යුසේයි; **පච්ඡානිවෙසනෙ**, පැළ දෙරැ; **වජංවිය**, ගොවුදක් සෙයින්; **නිවාපං**, තෘණාදි ගොදුරු; **රොපෙත්වා**, රුවා—හටගන්වා යුසේයි; **ආළානෙ**, වැඹැ; **උඹුමාසිත්වා**, ඉදිමැ—[3]සප්පිසි ගැනැයි යුසේයි; **චතුරස්ස මුණ්ඩගෙරෙන පොථෙත්වා**, මස් නොකැඩෙනු සඳහා සිරි මුඟුරෙන් පොයයි; **අන්තරෙ**, [4]දෙවලු අතුරෙහි; [5]**ලොහනාළියා**, උගුරු පවා පැමවූ ලොහො නැළින්; **පක්කාථිතං**, කකියන. 'පක්කාථිතං තං ආවිලං හුත්වා නික්ඛමති' යන සබඳ. **අච්ඡං**, [6]තුනුවූයේ; **අනාවිලං**, නොකැළැත්තේ; **කාළචම්මං**, කළුපැහැ ඇති සම්; **තිණුක්කාය**, තණසිළුදෙලෙන්; **ධුරවිහාරෙ**, වැළැත් වෙහෙර; **ජීවන්තස්සෙව**, ජේතුවනට මෙ—අනාදරයෙහි සාමිවචන. 'යථා බණෙනා විලයංගච්ඡති' යි යොජනු—යම් සෙයෙකින් කෙණෙකින් දද එසෙයින් අවිපරිළාහ ඇතියා අවිච්සන්තාපයැ යුසේයි. **මහාරාජ** යි මිළිඳු මහරජහට කියන් **කූටාගාරමත්තා**, කුළාර ගෙ පමණ—එක් කැණිමඩුල් දී නැගූ වඩ ගෙකක් පමණ යු නන්; **නෙරයිකාගිමති**—'නිරයෙ භවො නෙරයිකො, සො ව සො අග්ගිචාති නෙරයිකග්ගි—තමති'. **මාතුකුච්ඡිගතාවිය**, මවු කුස් ගියවුන් සෙයින්—යම් සෙයින් මා කුස් ගිනි පත් සත්හු උදරොමමයෙන් කලල කාලයෙහිජ් කම්බැලෙන් නොවිරිද්ද එසෙයින් යි සේයි. **කම්මසරික්ඛකො ආකාරො**, [7]කම්සුරුකු ආ [ර]—හුරු හඬින් හඩ හඩා දණින [8]ඇවිජුන කිරියෙන් [9]දුවුඩම් වෙනියැ කම්නු එල වැළැජුසේ [10]කීහ. [11]'නිරයසන්තාපො උපඩති' යන්නෙන් [12]උවසෙවන් කම්නු විවා උපතට අර මුණුහි නිමිත් වැටහුසේ කීනු. **පුරත්ථිමවත්ථු**, පෙරදෙර; **පච්ඡිමවත්ථු**, පැසුළු දෙර; **මුඛං පිදහනානි**, හඩ පැවිකරනුවට

1 මේ පාඨය විශ්සිය යුතුයි. 2 ඔවුංකෙ වුන්. 3 සප්පිසි. 4 මෙවලු. 5 'ලොහාළි'—මු. බ. අ. 6 තුනුළුයේ. 7 කම්සුරුකුආ. 8 ඇවිජිකිරිය මෙයිත්, ඇවිජනකිරිය මෙන්. 9 දුවුඩම් මෙවැනියැ. 10 කීන කියා. 11 මු. බ. අඨකථාහි මේ පාඨය නොපැමෙන්. 12 උවමෙවජති.

මුව පියත්; **ඉතොචිතොච**, [1][එ]මෙපස්හිජ් සිටැය—මෙහි දෙපස්හි සිටැය යූ සේයි. 'භවිස්සති ඉති මඤ්ඤෙ' යි 'ඉති' ශබ්දයක් දක්නේ. මඤ්ඤෙ යනු නිපා—හඟම්හයි සේයි. **මෙතතං චිතතං**, හිය ඉස්නා සිත්; කාරුඤ්ඤං, දික්හි කකි යන [සිත්]; **කකඛලො**, කැකුළු ඇතියෙක්; **ඵරුසො**, තද පියොවු ඇතියෙක්. 'කමමසරිකඛකං ඵලං' යි අරනේ.

10 චුන්ද සූකරිකයා වත්.

සලාකයාගු, ලහහඹු—ලහායෙනි තුමා නමි හෙළා නිබද කොටැ පෙවූ හඹු; **පකඛිකභතතං**, අඩමස් බත්; **නවචඤ්ද භතතං**, අලුත් [2]සඳ වූවූ සැදෑ දෙන බත්; '**වසසාවාසිකං** පවතතෙති' යන සබඳ—වස් වුසුවනට දෙන සැවුරැ කුඹුවා. **අනුජාතපුතතා**, [3]අනුතුරුවැ උපන් දරුවෝ; **දාන සංවිභාගරතො**, දන් හා සංවිභාගයෙහි [4]අදුසර—සංවිභාග නම් තුමා වළජනුයෙන් බෙජනු; **සජ්ඣායෙථ**, පිරිවහව්; **පඤ්චපෙසුං**, පැටියෝ; **සහසස සිනධවයුතතා**, දහසක් [5]සුදුවන් යුත්. දෙව්පුත්නු මෙ රිය හයනාල්හි සුදුවෙති සෙත්. **ආගමෙථ**, බලව්; [6]**අතිඝොනා**, අස්හි නොපිරියත්; **රථධුරෙ**, රියදුරෙහි—රිය හිසැ යූ සේයි; **තදෙව**, 'පුපඵුමං' යි සේයි. **මොදමානො**, තුස්නේ.

11 ධම්මික උපාසකයා වත්.

විත්ථාරෙතබා කථිතං, [7]විථරා හෙළවූවාහි කියනලද; **මලලානං**, මල රජ්ජුරුවන්ගේ; **නිගමො**, නියම්ගම—සෙසු ගමට වැඩි ගම් [8]නියම්ගම්; **අනුපියමබවනෙ**, අනුපියනම් ගම් [9]සිම්හි අඹ වෙනෙහි. 'යෙ පටිසඤ්ඤුතා' යන සබඳ. **බහු යොනා**, බොහොසු විසින්; **සමපනන භොගො**, පිරියුණු සැපැත් ඇතියේ; **ගුළකීලාය**, වටකෙළියෙන්; **පමිතුජජිතවා**, පියාලා; **නගර පරිගගාහිකා**, නුවර පිරිගා—නුවර යානා; **අනනහාරකාලෙ**, [10]අනතනාර නම් දුනි කල්හි; **භාගභතතං**, කොටැස් බත්; **පවිසිතුං නලභිස්සාම**, වැදුම් නොලබන මෝ—සිස් [11]පෑ [12]කුම්ට දකියැ දුන්වයි දෙව මුළට නොවැ දිය [13]දෙන්හයි සේයි. **සකනාධා එාලෙයය**, [14]සිස් පෑ දික් කියැ දුන් දෙසින් [15]සත්කඩ වැ පැළෙනු. 'ඵල විසරණෙ'. **දිබබපුවපුණණං**, දිවපිවින් පිරුණවූ; **කාසා**, 'පාතියා' යි

1 මෙපස්හිජ්ගෙහි සිටිය දෙපස්හි සිටිය. 2 සැදෑ. 3 අනුතුරුව. 4 අදුසර. 5 සුදුවන්, සුණුවන්. 6 අතිතොවිඝත. 7 විතරා. 8 නිගම්නම්. 9 සිම්වහි, සිම්හි. 10 අනතනාර දගිනල්හි. 11 පා. 12 කුම්වද ගියා දුන්වහි, 13 දෙනහයි, දෙනයි. 14 සිප්පෑ දික් කියා. 15 සත්කඩවැ.

සේයි; **ජාදෙත්වා විස සීතො** යනු පැතැරු සිටි තැන් ගැන කීයත්. **සත්තරසහරණී සහස්සානි,** සත් පමණ රස ඉහර දහසුන්; **අනුළුරි,** අනුව පතුළු; [1]**චූළුපට්ඨාකං,** පුතු හා [2]ඉගිකෙලන [3]සුළුවටාවා; **කතාභිනීහාරො,** කළ අභිනීහාර ඇතියේ—නැති බවක් නොජන්නට කළ පතුන් ඇතිය යුසේයි; **ඔභාරිත,** බැහු; **කණ්ණපූරෙ,** දඹු ඇතිරියක—දඹු මැස්සෙක; **බිදලමඤ්චකෙ,** වේපත් හැදැ; **භත්තුඨානඨානං,** බත් උපදනා තැන්; **උක්ඛලියං,** ඉකිළියෙහි; **රතනමකුලාය,** රුවන් මිළි ඇති—[4]රියන් පමණ රුවන් බදනැ පියුම් මුහුළක් කෙරෙති. ඒ ගැන කියා. 'පඨමං ඛෙත්තං කසාපෙතබ්බන්ති ආදිකං' යනුයෙහි විතර [5]සඟබෝකඳුයෙන් දතයුතු. **අපරිසන්තතාය අක්ඛාතාය,** අන් නැති බවු කීකල; **එකො,** එකරුණෙන්—කමතුන් අත් නැති කරුණීනැ යුසේයි. **සඤ්ඤං පෙත්වා,** හඟවා; **චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය,** හස්ත්‍යශ්ව රථ පදාති යන සතර අඟ ඇති සෙනඟින්; **පරවිසයං,** අන් රජුන් විසා; **භණ්ඩිකං,** [6]බැඹි-බැඹිපෙළි. **හන්ද** යනු ව්‍යවසායාර්ථයෙහි නිපා—අප පැවැජේනුවට සනිටුහන්වූ බැවින යුසේයි; **භණෙ** යනු දැසාලපනැයි; **අලං නෙ එත්තකං ජීවිතාය,** දිවි වටනු වට එතෙක් හඹා; **පවට්ටිත්වා,** වැටි; **තෙසං,** උපාලි කපුවා හා [7]සකුන්; **විධාගතකාලෙ,** තවතුන් හා ගමන් විසින් දෙකඩවූ කල්හි; **චණ්ඩා,** සැඩනු—කැකුළෙෝ; **නිපාතිතානි,** [8]තහතලදහයි. 'නිහරිත්වා [9]පාතිතානි නිපාතිතා'. **සාතෙයුමපි,** [10]මරතුජ්. [11]**කිමඞ්ග පන නාහං පබ්බජිස්සං**'යි යොජනු. **අඞ්ග** යනු **පන** යනු නිපා—කවර කරුණෙන් අව් නොපවජ්නෙම් යුසේයි. **ලභෙත්වා,** එල්වා; **පරිචාරකො,** පිරිදරු—කැපිය යුසේයි; [12]**නිම්මානසිස්සති,** [13]නිමත කරන ලැබේ; **තෙනෙවන්තරවස්සෙන,** එමේ ඇතුළු හවුරුදු යෙහි—හවුරුදු නොසපුරාමෙය යුසේයි. නොහොත් එමේ [14]ඇතුළු වස්හි—ඇතවස් නොසපුරා මෙය යුසේයි. ඝුමමත්ථහි කරණ වචන. කරණත්ථහි කරණ වචන වූව මැනැව. තෙවිජ පැමිණෙනුවට අනන්තරවස්ස සාධකතම කළා වෙත්. **තෙවිජ්ජා,** දිවසක් පුයේනිවස් අසවුන් ඛය යන තුන් විජ්ජු ඇතියේ; **දිබ්බ චක්ඛුකො හුත්වා,** දිවසක් ඇණ උපයා; **අපරභාගෙ,** අවරකල්හි—අනන්තර වස්සයෙන් පිටත යුසේයි; **පොථුජ්ජනිකං ඉද්ධිං,** පුහුජුනන් [15]ලැබිය

1 චූළපඨාකං. 2 ඉකහිකෙළත 3 සුළුවටුවා. 4 රත් පැණ, රත් පමණ. 5 සඟබෝකඳුයෙන්. 6 බඹි බඹි පිළි. 7 සකතං. 8 තහතලදහයි. 9 සානිතානි. 10 මරණජ්. 11 කිමඞ්ගපනාහං-මූ. ධ. අ 12 නිම්මාදිසිස්සති. 13 නිම්තාකරනු ලැබේ. 14 ඇතුළු ඇතවස්හි. 15 ලැබිය වියයුතු.

සුතු ඉධ කුසලාභිඤ්ඤ යුසේයි; **කුමාරවණ්ණං**, කුමරුසඑන්; [**ඉමාය**] **අභිමෙබලිකාය**, මේ [1]සප්වැල පලඳනෙයින් උපලක්ෂිතවූ—ඉත්ථම්භූතයෙහි කරණ වචන. **උච්ඡඞ්ග**, ඇක; **පටිසංහරිත්වා**, හැරැ; **පරිහරිස්සාමි**, පස්වටනෙම්—සුගතො වාද දූත සිකබාපදපඤ්ඤපන ඈ බුදු කිස කරනෙම් යන අභිප්‍රාය. **පාපකං චිත්තං**, පවු සිත්—බුදුසපුවගි ලොබ සිත් එවි, බුදුන් කෙරෙහි අගා සිත් එවි—මෙ දෙජ් නීවරණාවසථා බැවින් 'සහ චිත්තුපපාදෙන ඉඞ්ඪිතො පරිහායිත්වා' යුහු. **සරාජිකාය පරිසාය**, සහරජ පිරිසැ; [**ජිණ්ණො**], ජුණුයේ; **වුඩ්ඪො**, වියැ අතට ගියේ; **මහල්ලකො**, වියෙන් මහත්; **අපෙසායුකෙකා**, උසා නැතියේ; **නියාදෙථ**, පිළිපය; **බෙලාසික වාදෙන**, කෙළ ගලනු පස් වටනු මිස බික්සඟහු පස් වටනුවට නෝ නිස් සෙහිද යන වාදනෙන්. 'බෙළං අසති බාදතීති බෙළාසිකො, බෙළාසිකො ති වදන්ති පවත්තො වාදො බෙළාසිකවාදො—තෙන'. **අපසාදෙත්වා**, ගරහා; **පබ්බාජනීය කම්මං**, [2]දෙව්දත්හු මසස් නෙහි පුවස මහණ යි පුවසන කම්. **ඨානං ඛො පනෙතං විජ්ජති**, මෙ කරුණු ඇති; [**යං**]; යම් කරුණකින්—කරණාර්ථයෙහි උපයොගවජන්. නිපාතයෙක් එවි. **තෙන**, එකරුණෙන්—[3]ළඳ රුවැ මෙ මියනුවට කරුණු ඇති බැවින් යූ සේයි. 'අහං භගවන්තං හන්ත්වා බුඩො භවිස්සාමි' යනු එසේ බුදුනොවිය හැකි බවු තුමන් දන්තුජ් පාපෙචඡතායෙන් අභිභූතව කීහු. 'තස්මිං රජ්ජෙ පතිට්ඨිතෙ' යනුයෙහි තෙරුන් [4]ප්‍රොත්සාහයෙන් ඔහු රජයෙහි පිහිටියජ ආණත්ති [5]විසංකෙතනයෙන් තෙරුන්ට පිරිජි නොවිය යෙත්. තෙරහු "පිතරං හන්ත්වා රාජා හොහි" යෙජුහ. ඡෙ රජවැ පියාණන් මැරියැ. ඉති බැවින් ආණත්ති විසංකෙත විය යෙත්. **පුරිසෙ පයොජෙත්වා**, දූතුවාවන් යොජා; **නිවත්තනසු**, නැවැති කල්හි—තෙරුන් යෙජු මඟ පියා බුදුන් යෙජු මඟින් තුමන් ගෙ ගිය කල්හිය යුසේයි. [6]**සිලං පවිජ්ඣිත්වා**, [7]වතරුමනුයයි මහත් සෙලක් විහිජ; **රුහිරුප්පාදක කම්මං කත්වා**, ලේ සල්වන කම්කොට. තුමන් වුනුවි සෙලින් බිඳී බුදුන් පිපිපය හුණු සෙල්ලෙන් මෙ ලේ තතින් සලායි සේයි. බුදුන් සිරුරු වජ්‍රකාය වන බැවින් [8]සැලි පහර හොතුජ් ලේ [9]බුන් නොවිය යෙත්. වජ්‍රකාය හොත් ජීවකයන් අත සැතින් කුමට කඩ විය යත්? වජ්‍රකායනාම් පරොපක්‍රමයෙන් නොබිඳෙන බැවැ. ජීවකයන් සැත් පහර පරොපක්‍රම නම්

---

1 සපාවැල 2 දෙව්දත්හු මුළු පාඨයම විමසිය යුතුයි 3 ළඳරුවෙම් යනුවට. 4 ප්‍රෙසහයෙන්. 5 විසංකෙතයෙන්. 6 මෙතැන් පටන් 33 වැනි පෙළ 'බැවින්' යනු දක්වා පාඨය එක පොතක පමණක් පැණේ. 7 විමසිය යුතුයි. 8 සැලිපහරතුජ් හොතුජ්, සැලිපහරතුජ්. 9 බූය නොවිඳ.

නොවෙයි. එයින් වජ්‍රකායතාවට හානි නැති සෙත්. එසේ හොත් තෙරුන් සැලි පහර හී ලේ තනින් කුමට [1]සිලිය ඉත්—විදුරු නොබිඳෙතුජු අවුවෙහි තුබුව හුණු [2]තවාහි වන සෙයින් උවකුම් හම්යෙහි [3]නොබිඳෙතුජු අනතශවලක මානුයෙක් වේ. එයින් වජ්‍රකායතාවට හානි නොවෙයි සේයි. **නාළාගිරිං,** [4]සැඩපජොවා පඬුරු දුන් නාළාගිරි ඇත්හු. තුමන් මරවා බුදුන් රැකියවිවැ සිටි බැවින් "අත්තනො ජීවිතං සත්‍ථු පරිච්චජිත්වා' යුහු. තෙරහු නාළාගිරිහු බුදුන් නොමැඩිය හැකි බවු නොදන්නී යත්—දන්තුජු බුදුන් කෙරෙහි පෙමින් එ කිරිය කළහ සෙත්. **අභිහට,** පළවන [ලද]. නුවර සිස් කොටැ ගිය බැවින් "තස්මිං දිවසෙ සන්නිපතිතානං අට්ඨාරස කොටි සඞ්ඛාතානං" යුහු. චෘඩ දුළුල [5]අයින් පෙරෙනුජ් 'අප්පකං ගණනානුපගතං නහොති' යි කීවෙත්. **ආනුපුබ්බිකථං,** කාමාදීනව ඈ අනුපූ කියා; **ධම්මාභිසමයෙ,** සස් පිළිවේ; **චූළහංස** [**මහාහංස**], [6]අසූනවායෙහි සුළු හස්ජා හා මහ හස්ජා; **සකකාමක,** සනවායෙහි සුවන්කකුළු ජා; **දෙවදත්තස්ස කම්මං,** දෙව්දත්හුගේ ක්‍රියා. 'රඤ්ඤො මාරාපිතත්තා නෙව තථා පාකටං අහොසි' යි යොජනු. යම් සෙයින් නළගිරිහු [7]වුහුට් හෙයින් [8]පාළවීද එසෙයින්ම රජහු මැරූ හෙයිනුජු [9]සෙල් පවයින් [10]හෙයිනුජු [8]පාළනොවියැ යුසේයි. **ථාලිපාක,** මුළු බත්; **කොහඤ්ඤෙන,** කොහොන් කැමින්. 'කුහනස්ස කම්මං කොහඤ්ඤං'. **පච්චක්ඛුනි,** "යාවජීවං අරඤ්ඤකා අස්සු" යන ඈ මතුයෙහි කියන පස්වතුන්; **ලූඛප්පසන්නං ජනං,** [11]රුළු බැවුහි පහජනා ජනා; **විඤ්ඤුපෙක්ඛා** [**විඤ්ඤුපෙක්ඛො**], විනව විනවා-කිය කියා යුසේයි. කාය විඤ්ඤත්ති හා වීසි විඤ්ඤත්තීන් තුමා [12]වාසයෙහි අටී බැවු ජන්ව ජන්වා යී සේයි. **සඞ්ඝභෙදාය,** සඟ බිඳුමට; **පරක්කමි,** පියෝ කෙළේ; **චක්කභෙදාය,** සක් බිඳුමට—සඟුන් සසුන් රියෙහි සක්සුරුකු බැවින් කියූහු. **ගරුකො,** බරි—[13]කප්පට්ඨික ජෙලෙන් සගබිහව සිටි බැවින් කියත්. "සඞ්ඝභෙදෙ ති ආදීසු" යන තැන විථර සඟබේ [14]කඳින් දතයුතු. **අජ්ජතග්ගෙ**—'ත' කාර ආගම; **අග්ගෙ** යනු ආධ්‍යර්ථහි නිපා—අජවා [15]පට්ය යි. **අඤ්ඤත්‍රෙව භගවතා,** පින්වත්හු විනාමෙ; **අඤ්ඤත්‍ර භික්ඛුසඞ්ඝෙන,** බික්සඟහු විනා; **උප්පන්න ධම්මසංවෙගො,** උපන් ධම්සංවේ ඇතිවැ—ධම්සංවෙගනම් සව්

---

1 සිලියායත්. 2 තුවාසි, තමාහි 3 නොමිතතුජ්. 4 සඩපජොව. 5 අය සෙත්ම ථෙරත්පි, අප්පගතං ගණනුපගතං හොති. මුළු පාඨයම ආකුලයි 6 අසූනවයෙසි. 7 බුහුට්. 8 පැළ. 9 සෙල්වාවයිත් 10 හොණුජු. 11 රුප බැව්ස්. 12 වායෙසි. 13 කප්පඨිකාජෙලෙ. 14 කණින්. 15 වචුය යි.

[1]ධම්නූ ඔසවන ආරෙන් උපදනා සැණ; **අනඤ්ඤනිස්සිතං,** අඟි තයට වැටෙනුවා; **සුකරානි,** [2]සුවකටැයෝ; **අසාධූනි,** කාදු සිරි ඈ නොසොඳුරු කම්හු; **අත්තනො අහිතානිච,** තුමහට නොසුවයට් වැටෙනුවෝ. 'අසාධූනි' යි කරනාල්හි අමනුසැඳ සේ කියුත. 'අහිතානි' යි එල දෙනාල්හි කැකුළු සේ කීහු. **පරමදුක්කරං,** ඉතා දුකට; **ඉමං උදානං,** මේ උදන් ධම්—සං වෙනෙන් ඉතිරු ගිය තෙපුලැයි සේයි; **උදානෙසි,** [3]පැවැත්වී; **සුකරං,** සුවකට; **සාධුනා,** හුදියක්නු විසින්; **සාධු,** සොඳුරු කම්; **පාපෙන,** ලමුවා විසින්; **අරියෙහි,** [4]උදීන් විසින්; **ධමනති,** රුසියෙන්ද; **සලාකං,** ලාහ. ලද රුස් වනුවන් පමණ දන්නාට හා තරකාරනුවට සලහක විවට කාස කාණ්ණ ජපන විසින් ගන්වන හුණුපතුකඩ ඈ සලාක නම්. **වජ්ජීපුත්තකෙහි නවකෙහි,** [5]වැජිරට වැසි නව මහණුන් විසින්; [**අප්පකතඤ්ඤූහි**], නොදන්නවුන් විසින්—දුහඟ ඵාසුහොත් සමාදන්විය යුතුයැ අඵාසුහොත් සමාදන් නොවිය යුතුයැ යනු [6]සුතන්පෙළෙහි සමය, ත්‍රිකොටිපරිශුඬ මඡමංස කැව වරජ නැති යනු වන පෙළෙහි සමය; මේ දෙසමය නො දන්නා නවා මහණුන් පස්වනට [7]ලහගත් කල්හි යු සේයි. **ආදෙසනා පාටිහාරිය** නම් [8]'එවං තෙ මනො' 'ඉතිපි තෙ මනො' යන ආදි විසින් ඔවුනොවුන් සිත් පැවැති සේ කියන පෙළහර. ඒ දක්වා කරන අනුසසුන් **ආදෙසනා පාටිහාරියානුසාසනී** නම්. **ඉද්ධිපාටිහාරිය** නම් අහස පළක් අවුළුවා හිඳුනා ඈ පෙළහර ඒ දක්වාය් කරන අනුසසුන් **ඉද්ධි පාටිහාරියානු සාසනී** නම්. **කොකාලිකො,** කොවැලි මහණු—දෙව්දත් තෙරුන් බුඩ විෂයෙහි අග්සැවිය සෙන්. **මාවිස්සාසි,** නහම් විස්වැසෙ; **පාපිකානං ඉච්ඡානං,** ලමු [9]ඉසයන්—අසත් සහවුනෙහි ඉස ළමු ඉස නම්. **වසංගතා,** විසී බවට ගියාහු; **උණ්හං ලොහිතං,** "නීතා තෙ භික්ඛූ" යි කොවැලි තෙරුන් කියත් මෙ උපන් සන්තාපයෙන් වූ හුණු ලේයි. [10]'ජණ්ණුකාභිප්පාතෙන' යන් නිදෙස්මෙ. **අත්තනා දුතියොව ගතො,** තුමා දෙවනු කොටැ ගියේයි—තමා [11]පිරි වර පන්සියෙන් එකුකුදු නොගෙන ගිය සේයි; **අජො,** වැඩ; **පටිසන්ථාර වුත්තිනං,** පිළිසඑරින් වැටෙන සුලුවන; **ලක්ඛණං,** එනම් මුවා; **ඤාතිසඞ්ඝ පුරක්ඛතං,** නෑ මලින් පිරි

1 ඝමන්. 2 සුවකාසායෝ, සුවකටායෝ. 3 වත්වී. වැත්මී, වැක්වී. 4 ඉදින් විසින්. 5 වාජුරට. 6 සුත්තන්පෙළෙහි. 7 ලහැ. 8 'එවං තෙ මනො' යන ආදි විසින් 'ඉතිපි තෙ මනො ඔවුනොවුන්. 9 ඉස සෙන්. 10 ජණ්ණුකාභිකා තෙක. 11 පිරිවැරූ.

වරනලදුවා; **කාළං,** එනම් මුවා; **සුවිකිනං,** පියනලදුවා; **ඉදං ජාතකං,** [1]එකානූනවාංසෙහි ලකුණු මුව ජා; **අනුකිරියං,** අනුරූ කිරිය—තුප කිරිය හා එක්වැනි කිරියය සේයි; [2]**මඤ්ජුභාණකං,** මියුරු තෙපුල් ඇතියහු; **මයූරගීවසංකාසං,** පහන් මොණරකර සුදුසුවා; [3]**සවිඨකං,** එනම්හු; **උදකථලචරස්ස,** දියගි ගොඩගි සරනුවා; **තස්සානුකාරං,** ඔහු එක් වැනි කිස කරනුයේ; **සෙවාලෙ,** 'සෙවාලෙන' යු සේයි; **පළිගුණ්ඨිතො,** වළදනා ලදුයේ—හැම පසින් මෙ පිහිකරන ලදුයේ; **ජාතකං,** දුක නිපාතයෙහි [4]වීරක ජා; **තථා රූපිමෙවකථං,** එබඳු මෙ තෙපුල්—තොප අනුකිරිය කෙළේය යන තෙපුල්; "අචරි—පෙ—". **පච්ඡිමෙකාලෙ,** පැසුම් කල්හි—මරණ ආසන්න කල්හි. 'අත්තනො සාවකො' යන තැන 'ආහ' යනු වැඩියේයි. "කොසග්ග මයෙනාපි ආකාතො නත්ථි" යනු ලොක බැවහාරයෙන් කියූය. අරුඬම්නට ප්‍රමාණයක් ඇත්තෙන් නොකීයු. ලෙඹුහි සැවින් සැව නැති සෙයි කියපි කෙනෙක් 'කොසග්ග මතෙනාපි නත්ථි' යෙත්. බුදුනට කැරුණු වධයක් නැත හොතුජු තුමන් වධයට පියෝ කළ තැන් ගෙනැ "වධකො දෙවදත්තමහි" යුහු. [5]'අඞ්ගුලිමාලකො' යන තැන් පටය් 'මාලිනෙ' යි හඳුරත් මෙ. හුමමඨහි සමපදන වචන කළා වෙත්. **ධනපාලෙ,** නළගිරි ඇත්හු කෙරෙහි; '**සබ්බපථ**' යි ආළවක සුචිලොම ඈ අප්‍රිය කාරීනුජු ගන්නේ. 'දසෙසථ මං එතං' යි බිඳුනේ. **අඝං,** මෙ දස්සනාලාභා; **ධම්මතා,** [6]පියවිහි නියුණු සෙයින් ආනාවි නක්ඛ යාචනකම්හු පියවියයි සේයි; **මඤ්චං ඔතාරෙත්වා,** තොරුන් හොත් හැඳ බහය්; **සාවගොපඵකා,** ගොපු ඇට පවා; **හනුකඨිස්ස,** [7]හනු ඇටහු. "ඉමෙහි අඞ්ගෙහි—පෙ— සරණං ගතොසම්" යන සබඳ. **දෙවාතිදෙවං,** දෙවියනට අධි දෙවියා; **නරදම්මසාරථිං,** පුරිසදම් සැරියා; **සමන්තචක්ඛුං,** සවසැසැහු; **සතපුඤ්ඤ ලක්ඛණං,** සිය පින් ලකුණු. 'සතපුඤ්ඤතො නිබ්බත්තලක්ඛණං යස්ස' යන වාක්‍ය. අනත් අපිරිසේ සක්වළහි හැම සත්හු එකි එකී පින් සත ගුණ කොටැ කොළෙෝ නම් [8]එතෙක් ජන කළ එතෙක් කම් සත ගුණ කොටින් කළ [9]පිනින් නිවත් ලකුණු ඇති බැවින් බුදුහු සතපුඤ්ඤලක්ඛණ නම්හු යැ. **පාණෙහි,** දිවියෙන්—'ආපාණකොටි' යු සේයි. **ඉදං කිර ඨානං,** මෙ කරුණු—'කිර' යනු [10]අනුශ්‍රවාත්ථිහි නිපා. **කම්මජවා භාරියං,** රුහිරුපපාද

1 එකුන්නවාංසෙයේ. 2 මඤ්ජුභාණකං. 3 සවිඨං. 4 වීරකජා. 5 අඞ්ගුලිමාලිනං. 6 පියවිහිහි හුණු සෙයින්, පියවිහිහි හුණු සෙයින්. 7 හනු ඇට. 8 එතෙක් කම් සත ගුණ කොටින්. 9 පින්. 10 අනුසාවත්ථිහි.

පච්චත්ථියාවන ඇසි නොමහණව කටහැකිකම්. සඟබේ කම් වනාහි [1]මහණ නොව නොකටහැකි; **ආසත්තිභවස්ස පච්චයං,** අනාගතයෙහි පසේබුදුවනුවට උපනිස; **ඉතො,** මෙතැපින්; **අඝිස්සරොනාම,** එනම් ඇති. [2]**යාවකණ්ණසඞ්ඛලිකො,** කන්සිළිපවා—කන්සිළින් මතුයෙහි යුසේසි; **යාවගොප්ඵකා,** ගොපුඇටපවා; **මහානාලකඛඛපරිමාණං,** මහනල්කදෙක්හි පරිණාසා පරිණාඇති; **අකානකඤ්ඤුස්ස,** කළවා නොදන්නවු හට; **විවරදස්සිනො,** සිදුරු නහමනුවහට; **නෙව අභිරාධෙසෙ,** [3]නොම අරිය හෙනු; **ඉමං ජාතකං,** එකනිපාතයෙහි මේ සීලව නාග ජා; **ඛන්තිවාදිජාතකං,** දුකනිපාතයෙහි ඛන්ති වාදි ජා; [4]චුල්ලධම්මපාලජාතකං, පස්නවායෙහි සුළුධම්පල් ජා; **ධජ,** යට අගැ බඳ ධජ; **පටාකා,** කිසෙලි—සරස ගැන්වූ පටාක; **චණ්ඩ,** කැකුළු සිත් ඇති බැවින් සැඩහි; **ඵරුසෙ,** වසම් පියොවු ඇති බැවින් පරුස්හි; **හිංසිතො,** නහනුලදු; **පච්චයා,** සොම්නස්; **අකණ්ණනොනෙනා,** පිඟුඇස් ඇතියේ; **පච්චාගමනායෙ,** පුන ආ ගමනින්—'පච්චාගමනතො' යි සේසි; **පිඞ්ගලජාතකං,** දුක නිපාතයෙහි පිඞ්ගලජා; **තපපනෙනා.** පිළිසුසිත් සපියුතු [5]දොම්නස් වෙතෙන් තැවෙනුයේ.

12 දෙව්දත් තෙරුන් වත්.

අනුච්ඡවිකා කිච්චානි, රුසි අනුරූ කිසගත; **චිත්තානුරූපං,** රුසි අනුරුවින්; **පතිට්ඨිතුං,** සතපනුවට; **වෙය්‍යාවච්චං,** මෙහෙසි. 'දනගෙග ඕතො' යි [6]අරනේසි. **ඛනිළ හාකිස,** [6]සගැ බෑ; **සරීරකිච්චං,** සිරිරට කටයුතු ආළාහන කිස; **දුක්ඛී,** චෙතසික දුකින් දුක්පත්හි; **දුම්මනො,** දුම්නසින් [7]වුටු සිත් ඇතියෙහි; **අස්සුමුඛො,** කඳුළු මොස මොණ ඇති යෙහි. 'අස්සු මුඛෙ යස්ස' යන වාකා.

13 සුමනා දෙවියා වත්.

උරං දත්වා, ළදී; ධුරං, ප්‍රධන් කිස; **විපස්සනා ධුරං ගන්ථ ධුරං,** විවසුන් ධුර හා ගන්ධුර; **යාව අරහත්තා,** රහත්ඵල පවා; **ඝටෙන්තො,** තැත්කරන්නේසි; **වායමන්තො,** [8]සම වයම්හි යෙජනුයේ; **සහපටිසම්භිදාහි,** [9]පිළිසැඹියා හා සමඟ—[10]අත්

1 මහණ නොවළඳ කටහැකි. 2 "යාවකණ්ණ සඞ්ඛලිකො" ගැනහට පෙරවුව 'අනුනු පිළිසුසැවුම් නැති තථාවං කරෙසි' යන්නක් හැම පොත්වලම පැනෙන නමුත් එය ආගන්තුක පාඨයක්සේ සැලකීමු. 3 නොම අරිය යහනු. 4 චුල්ල ධම්මපාලජාතකං. 5 සොම්නස්. 6 සගබෑ, සගබ. 7 වුච්. 8 සම්යම්හි. 9 පිළිසිඹියා. 10 අඛම් නිරූ පිළිහන්.

ධම් නිරුත් පිළිසඹින්—මෙ සතර තැන ප්‍රභෙදයට ගිය ඤාණ ගය් සමඟයැයි සේයි. **සරභඤ්ඤං**, උදාත්ත ස්වරයෙන් යොජා කරන [1]අජ්ඣායන සරභඤ්ඤ නම යෙත්. පදභාණ පෙදෙහි පෙදෙහිම නැවැති ස්වර ඇතියේයි. සරභඤ්ඤ ගීත ස්වරයට නොගොස් අනුකරණව පැවැති [2]ස්වර ඇ [3]විශෙෂ [4]ඇතියේයි. **අට්ඨාරසන්නං මහාගණානං**, සූත්‍රාන්තික ගණ [5]වෙනයික ගණ ඇ අටළොස් මහණ ගණයන්ට; **ථොකං කාලං**, සුලාක්කල්; **සණ්ඨිතුං අසක්කොන්තො**, වියත්මි යන මතින් නොසිඟිය හෙනුමයේ; **සමපමාණං ආසනං**, මහලු හොතුජ් පැන පිළිවිසැට් බැවින් සම පමණ අස්නක් ගත්හු; **ගන්ථික භික්ඛුං**, ගත ජන්න මහණු; **රූපාරූපෙ**, රූවාරූධම්හි; **ඉතරො**, ගත් [6]ජන්න මහණ—පාවිජ්ජකයා කොරෙන් අන් බැවින් 'ඉතරො' යි කීවෙත්. 'සො සබ්බං කථෙසි' යත් මැනැවි. **උජ්ඣායිංසු**, අවඤ්ඤයෙන් [7]නැරඹුහු; **සබ්බ පරියත්තිධරස්ස**, හැම [8]පෙළි ධැරූවහට; **පාමොක්ඛස්ස**, ප්‍රධන්හට; **පසංසාමත්තම්පි**, පැසසිය මතුවක්. 'මත්ත' ශබ්දයෙන් සාධුකාර දුන වැළකුහ. **භතියා ගාවො රක්ඛණ[ක]සදිසො**, [9]පෙළ ධම් කියා තොප කොරෙන් වත් පිළිවෙත් මතුවක් ලබන බැවින් බැළයට ගෙරි රක් නාක්හු වැනි; **පඤ්චගොරසෙ**, කිර දධි තක්ක නවනීත සප්පි යන පස්ගෝරසයන්; **පරිභුඤ්ජනක සදිසො**, උතුරු මිනිස් ධම් සුව වළජන බැවින් ගෝරස වළඳනුවා වැනි; [10]**සහිතං** යනු මෙ බුදුවජන්. [11]සඞ්ගතාර්ථ වන බැවින් සහිත නම්. **පක්ඛපහරණමත්තම්පි**, පියා පහරන මාත්‍ර කල්හිජ්; **පච්චජ්ජිත්වා**, පිණිස ගෙනැ; **දිවසභතිමත්තං**, දවස් බැළ මතුවක්; **වත්තපටිවත්තං**, වත් පිළිවෙත්—පළමු කරනු වත් නම්, පුන පුන කරනු පිළිවෙත් නම්; **භාගීහොති**, කොටැසි වෙයි—හිමිවෙයි සේයි; **සාමඤ්ඤස්ස**, [12]මඟඵල; **නිය්‍යාදිතානං**, පිළිවායන ලදුවන්ගේ; **යථානුසිට්ඨං**, අනුසසුන් අනුරිවින්; **ගොරසස්සෙව**—'ඉව' යනු සාදෘශ්‍යාර්ථි. 'යථා ගොසාමිකා ගොරසස්ස භාගිනො එවං සාමඤ්ඤස්ස භාගිනො' යි යොජනු. **සීලසම්පන්නස්ස**, පිරිහුන් සිල් ඇතියහු—'සම්පන්නසීලස්ස' යි සේයි. **බහුස්සුතස්ස**, ආගම බහුසුවා; **පමාදවිහාරිනො** යනුයෙහි අර්ථය 'අනිච්චාදි වසෙන' යන ඇයි. 'න දුස්සීලස්ස වසෙන කථෙසි' යි යොජනු. **ථොකං**, සුලාක්. 'එකවණ්ණ

---

1 අජ්ඣාධ්‍යායන. 2 ස්වර ඇති. 3 ශෙෂ. 4 ඇතියෙන්, ඇතියෙත්. 5 වෙනසික. 6 ජනන. 7 කැත්මබුහු. 8 පිළි. 9 පෙළුයම්. 10 එතං සහිතං, 11 සඟනාව, සහනාක. 12 මඟලඵල,

විවෙකමත්තං යනු ධම්මපද අභිකාරයෙන් කියත්. එකපුත්ත විපුත්තමත්තං' යන ඈසිජු කියනු. 'පුබ්බභාග පටිපදාසඞ්ඛාතං' 'චරණතො' යන සබඳ—පූහා පිළිවුවා පාති 'චතුපාරිසුද්ධි' යන ඈසින්. **අනුධම්මචාරී,** ලොවුතුරා ධමට අනුරූ ධම් සරනුයේ. [1]**අජ්ජ අජෙජවාතී**—'එව' යනු [2]පළමු පෙජෙතිජ් යොජනු. 'ඉති' ශබ්දයෙන් පෙරවැ 'අධිගම්ස්සාමි' යන්නක් අදනේයි. **පටිවෙධං,** සස් පිළිවෙයි; **සම්මා** යනුයෙහි අර්ථ 'හෙතුනා නයෙන' යනු; **පරිජානිතබ්බ ධම්ම** යි දුක්සස් කීහු. මෙය හා එකලක්ඛණ වන බැවින් සච්ඡිකාතබ්බ නිවන්හාය් භාවෙතබ්බ මඟජ් කීවෙත්. **එකලක්ඛණ** හොතුජු “රාගංච දෙසංච පහාය මොහං” යනුයෙන් කී බැවින් [3]පහාතබ්බ [4]සුමුදු නොකීවෙත්. **පරිජානනෙනා,** පිරිසිඳ ජන්නේ. මෙයින් මෙ 'සච්ඡිකරොතොනා' යනු ගන්නේ. **තදඞ්ගවික්ඛම්භන සමුච්ඡෙද පටිප්පස්සද්ධි නිස්සරණ විමුත්තීනං වසෙන,** තදඟ විඛම්බුන් සුමුසෙයි පිළිපසද නිසරුණු [5]විමුත්තීන් විසින්. [6]පූහා පිළිවුවායෙහි තදඟ විඛුඹුන් මඟැ [7]සුමුසේ ඵලෙහි [8]පිළිපසද් මඟ ඵල දෙතැනැ [9]නිසරුණු විමුත්ති ලැබෙයි. **ඉධ හුරං** [10]යනු දෙජ් අධිකරණාර්ථි නිපායැ යන පක්ෂය ගෙනැ 'ඉධලොක පරලොක පරියාපන්නා' යුහු; පච්චත්තහි නිපාතැ යන පක්ෂයෙහි සිටැ “අජ්ඣත්තික බාහිරාවා” යුහු. **චතුහි උපාදානෙහි,** කාම දිඨි සීලබ්බත අත්තවාද යන සතර උපාදන්නෙන්; **මග්ග සඞ්ඛාත සාමඤ්ඤස්ස,** [11]මඟ නම් ඇති මහණ කම්හු. 'සමණස්ස කම්මං සාමඤ්ඤං'. **ඵල සාමඤ්ඤස්ස,** ඵල නම් ඇති මහණ බැවුහ. 'සමණස්ස භාවො සාමඤ්ඤං'. **පඤ්ච අසෙඛධම්මක්ඛන්ධස්ස** ච යි 'ච' යන්නක් අරනේ—සීල සමාධි පඤ්ඤා විමුත්ති විමුත්තිඤාණ දස්සන යන පස් අසෙයි ධම් කඳහුද්; **රතනකූටෙන විය අගාරස්ස,** රුවන් කැණි මඬලෙකින් ගෙකොක කැණිමඬුල් ගන්නක්හු සෙයින්; **අරහත්තෙන,** රහත් ඵලෙන්; **දෙසනාකූටං ගණ්හි,** දෙස්නෙහි මුඳුන් ගති—දෙසුන් නිමවියයි සේසි.

14 දෙසහා තෙරුන් වත්.

යමකවග අටුවා සන්‍ය නිමි

කොසම්බියං, [12]කොසඹැ නුවර; **ඝොසිතාරාමෙ,** ගොසු සිටුහු කළ ඇරැම්හි; **සාමාවතී පමුඛානං,** සාමවතිය ප්‍රධාන

---

1 අජ්ජ අජ්ජවාති. 2 පළමු පළමු පෙජෙතිජ්. 3 පහායතබ්බ. 4 මුසු, සුමුනු. 5 විමුතින්. 6 සුහාපිළිපුවායෙහි. 7 මුසුසේ. 8 පිළිපසව, පිළිපසවි. 9 නිසිරින්, නිසුරන්. 10 කියනුදෙජ්, යනුජ්. 11 මගදුරු, මගදුරු, මගදුහරු. 12 කොසබැ.

කොට ඇති; **එතිස්සා,** මාගන්දියා; **මරණබ්‍යසනං,** මරණ දුක්—'බ්‍යස්සති විපත්ති සුඛන්ති බ්‍යසනං.' නොහොත් මරණ විනැස්—'විච්ඡින්දිත්වා අසනං ඛිපනං බ්‍යසනං'. **ආනුපුබ්බිකථා,** අනුපූර්‍වයෙන් පැවැති කථා; **අල්ලකප්පෙ,** අල්ලකප්ප නම් රට; [1]වෙඨදීපකෙ, වෙඨදීපක නම් රට; **ජත්තං උස්සාපෙත්වා,** අභිසේසත් ලබා; [2]ජීයමානං, ජීරනුවා; **අනන්තමසො,** සටකින්—පියයුතු තාවත් පියූ [3]එසඳ අනන්ත නම්. එකල්හි පියයුතුවන් අනන්තයෙහි යූ බැවින් [4]අනන්තම නම්. **පුත්තදාරස්ස,** දරුවන් හා [5]ජාඅත්බඳම—'පුත්තාච දාරාච පුත්තදාරා, තස්ස'. **මන්තයිංසු,** [ස] සැදියෝ. 'න ජීවිතුං අසක්කොන්තා' යනු හා 'පබ්බජිතා' යනු යොජනු. **අඩ්ඪමාසං,** අඩ අඩ මසින්; **ගණසඞ්ගණිකා,** [6]ගණ සැඟැණි—'ගණස්ස සඞ්ගණිකා—සංසග්ගො—ගණෙන සඞ්ගණිකා ගණසඞ්ගණිකා'. **ජාලෙය්‍යාසි,** ජලවන්නෙහි; **මහෙසක්ඛො,** මහත් අන්බැවු ඇති—'මහානුභාවො' යි සේයි. **කාලකතො,** කාලක්‍රියාකොළේයි; **ඉතරො,** අල්ලකප්පක තවුස්; **කම්මං උපධාරෙන්තො,** තමා ලද සැපතට හේ කම් බලනුයේ; **නෙක්ඛම්මතො පට්ඨාය,** නෙබැම්හි පටාය්—තවුස් පැවැජ්ජයෙහි පටායිසේයි; **තපචරියං,** [7]තවසිරිම්—[8]වත බුදුනුපාහි [9]වෙදෙකතවිධින් තවුසන් රක්නා සිල් ඈ තපචරියනම්. **මග්ගිකපුරිසොවිය,** මගි පිරිමිනියක්නු සෙයින්; **හත්ථිකන්තවීණං චෙව,** හැත්කත් වෙණජු; **හත්ථිකන්තමන්තංච,** හැත්කත් මතුරැජ්. හැත්නම නොකල් තත්හය් මතුරැජ් ඇතහොතුජ් කල් තතක් හා මතුරක් ඇති බැවින් එයින් නම්දිට් මුළුලු වෙණහය් මතුරැ 'හත්ථිකන්තවීණං' 'හත්ථිකන්ත [මන්තං]' [10]නම් වීල. **යූථපති,** හැත්මුළුපරිණා; **පිට්ඨිං උපනෙන්තො,** ලැහෙනුවට [11]පිටු එළුවනුයේ. 'උපනාමෙන්තො' යෙත්. මෙ එමෙ අජීයි—යමෙක් [12]හැතුන් පලවනුයේ එව්. **බාලාතපං,** නව නැගි හිරු—නොතද අවු. **ආකාසතලෙ,** අහස්තෙලෙහි—[13]සඳලු මඬුයෙහිය යුසේයි; **රාජමුද්දිකං,** රජහු පැලැඳිය යුතු මුදු—[14]රාජලඤ්ඡනය යෙත්. **හත්ථිලිඞ්ගසකුණො,** ඇත් ගිජුලිහිණියෙක්; **පක්ඛෙ විස්සජ්ජෙත්වා** යනු වට පහළ පියා විහිජ්; **ගරුගබ්භතාය,** බර ගබ ඇති බැවින්; [15]**හිරුක ජාතිකතාය,** හිරි පියව් බැවින්; **අජ්ඣප්පත්තො,** වතුලේයි. 'අධිච්චප්පත්තො අජ්ඣප්පත්තො'—[16]අසමභාවයට

1 වෙඨදීපකෙ, මු. ඩ. අ. 2 දීයමානං 3 එසක්. 4 අනන්තම. 5 ජාඅත්බනට, ජාඅක්බවට. 6 ගණසගණි. 7 තවසරිම්. 8 වතබුදුසි පාහි, වතබුදුන් හිපාහි. 9 වදෙකත විදින් තව්සරක්ත සිල්. 10 නම් විල්. 11 පිටි. 12 ඇතුන්. 13 සංඳලු. 14 රාජලඤ්ඡනය 15 හිරුජාතිකතාය. 16 අසභාවයට.

[1]පළමුවැ හුණුයයි සේයි. **උබ්බෙජනියො,** බියකරනුයේ; **ඡඩ්ඩසන්ති,** පියන්නේයි; **සද්දං කත්වා,** හඬයි. [2]වෙලෙපැළැයැ පතුල බැවින් 'මණ්ඩපාකාරෙන' යුහු. **මිගරූපානි,** මස් රුවින්—මිග ශබ්ද උපලක්ෂණ. [3]**විටපන්තරෙ,** වෙලෙප් අතුරෙහි; **පාණිසද්දං,** අත්තල හඬ; **සුරියත්ථඞ්ගමන කාලෙ,** හිරු ඒප්සෙන කල්හි; **කම්මජවාතා,** කැමැජිවාහු—කම්නු[4]බුනුයි [5]සිරුරුහි රුජුක්ත බැවින් කම්මපච්චය උතුජ වාතයට 'කම්මජවාත' යි කීවෙත්. **චලිංසු,** සුලූහු—ගබ පෙරළමින් උපන්හයි සේයි. **සුඛෙධිතාය,** සුවෙන් වටන ලැදියට; 'එධ වෘද්ධෞ'. **දුක්ඛ පරෙතාය,** කායික වෙතසික දුක් විසින් මඬනලැදියට; [6]**විහඤ්ඤමානාය රත්තියා,** රැ අලුවනාල්හි; **ගබ්භවුට්ඨානං,** ගබ වුටුහන්—ගබනු බුහිවියයි සේයි. **මෙඝ උතුං,** වෙලෙහි උයු; **පබ්බත උතුං,** පව්යෙහි උයු: **අරුණ උතුං,** [7]නව ළහිරු රස්හි උයු; **උදෙනො,** 'උතුං ආනෙසි අග්ගහෙසීති උදෙනො'. **කොට්ටෙත්වා,** මස්මුසු ඇට කොටාලා; මානුසිමහි, [8]මිනිසක්මි—'මානුසි අමනි'. **ජාතිසම්භෙදතො,** [9]දැ බිඳුමෙන්—නොසමජසිහය් බුවිමෙන් එවි. **ඛන්තිය මායං,**

"යෙන කෙනචි වණ්ණෙන මුදුනා දාරුණෙනවා
උද්ධරෙ දීනමත්තානං පච්ඡා ධම්මං සමාචරෙ".

යන කැත්න මායා. **මාචුසි,** [10]නහම් පහර. 'මාවුසි' යනු හා පයසීාය. **සීලභෙදං,** තුමා රක්නා නොවෙහි [11]කැළල; **පවිජ්ජගි,** පිළිජැගි—[12]පුටුයි සේයි. **මධුං ආහරිත්වා** 'අදැයි' යනු සබඳ. **සසං ජාත සාලිං,** [13]නොවපුළෙයි වූ හැල්; **විස්සාසමත්තකං,** විස්වස් මතුවක්—සිතින් [14]අස්වැසෙන මතුවක් යි සේයි; [15]**දුණ්ණිවත්ථා,** වසඩක් නොවසා හැන්දී; **දුප්පාරුතා,** වසඩක් නොවසා පෙරැවී; **නක්ඛත්ත යොගං,** නකත්යෝ—නකත් හා ග්‍රහයන් යුත්යේ; **නක්ඛත්ත පීළනං,** නකත් ග්‍රහයන් විසින් පෙළිම්; [16]**මහාජානියො,** මහත් ජානියෙක්—මහත් පිරිහිණෙකැයි සේයි; **රජ්ජ ලභන කාරණං,** රජ ලබන කරුණෙක්; **වටරුක්ඛමූලෙ,** [17]නුහරුක්මුල; **නිසීදන්ති,** සැතපෙත්; **එතෙනාව,** මෙයින් මෙ—මෙ ගම නින්ම යයි සේයි. පරන්තප රජනු පිත යුව මෙයට කිසෙයින්

---

1 පළමුව වැහුණු. 2 වෙලපැලැයි, වෙලෙපැලැයැ 3 විටසි අතාරෙ. 4 බුයි, බුස්. 5 සිරිරසි 6 විහඤ්ඤ මානාය. 7 නාබල්හිරු, නවලාහිරුස්. 8 මිනිස් කුම්. 9 දැම්දුමෙන්, දැම්නුමෙන්. 10 මිහම් පහරා. 11 කැලල. 12 පිටුයි, පිටයි. 13 නොවපාලෙවූ. 14 අස්වෙසෙන, අස්වැසෙන. 15 දුනානිවත්ථාව, සඩක් නොවසා හැන්දී; දුප්පාරුතාව, සඩක් නොවසා පෙරෙවි. 16 මහාජානියො, මහාජානියො. 18 නුග.

ආමිස යනුවහට කියයි හඤ්ඤි **ලිඞ්ගසකුණො ආනෙසි[සි],** ඇත් ගිජුලිහිණියක් මා [1]අල—එයින් මෙහි වුම්හයි සේයි. **ඉති වත්වා,** මෙ පවත් කියා; **ඛණෙණ මගනයි,** කන්මුල බිණී—පිතුසන්තිකං **පෙතනිකං; සනිපතනතූති හත්‍ථිරවං රවි—**ඉති ශබ්ද නිදශීනාත්‍ථයි—මේ අරුත් දිවන ඇත්හඬ හැඬියැයි සේයි. 'හත්‍ථිරවෙන' යනු මැනැවි. කරණාත්‍ථිහි උපයොග වචන එවි. **යොධහත්‍ථි සහස්සානි,** යෝ ඇත් දහසින්—යුජන සමිපී ඇත් දහසිනැයි සේයි. **පවෙණිරජ්ජං,** පුතන පරම්පරාය වලඤ්ජනක රජ්ජං; **අභිසිඤ්චිංසු,** බිසෙසියෝ; **අජ්ජිතරඤ්ඤෙ,** අදිලල නම් යෙත් මේ; **දුබ්භික්ඛෙ,** දුබික්ෂිසායෙහි; [2]**කොතුහලකො නාම,** කොතුහල නම්; **කාපිං නාම,** කාපි නම්; **පාථෙය්‍යං,** [3]මග හිමන; **අහිවාතක රොගෙන,** අහිවාතක නම් රොවින්. එරෝ යම් ගෙයකට වන එගෙන් දෙර බැදැ බිත් පළා [4]නික්මෙත් මෙ දිවි ලැබෙයි යෙත්. අහිවාතක රොග නම් විෂ වාත හමුළු සැදැ වන රොවෙක් යෙත් මෙ. **ඛුද්දා,** සාදිකින්; **වඤ්චිතුං,** වහනුවහම—ළසුලනුවහටයි සේයි; **පජාපතිං,** භරියං; **ජීවනනමෙව,** ජෙනුවාමෙ; **ජාතකකොපි බලවතරා,** සාදිකිහුජු ඉතිරි; **වාරෙන පරිවත්තියමානො,** වරින්වරින් [5]පෙරළෙන ලබනුයේයි; **ගච්ඡස්ස,** කුඩා [6]රුකක්හු; **පණ්ණසන්‍ථරෙ,** පත් අතුරෙහි; **තස්ස නිස්සන්දෙන,** ඒ කම්හු හෙයින්—පෙලෙන් යුසේයි; **භවන්තරෙ,** භව අතුරෙහි—ඒ අහවෙහි [7]සිටැ තුන්වන භව සඳහාය් කියත්. **න අවමඤ්ඤිතබ්බං,** නො අවමැතිය යුතු—[8]මෙනොක් කුම කටහෙහුයයි නොහැඟිය යුතු. [9]**ගොකුලං,** ගොයූථයක්—ගෙරිමුළක්. **ධෙනු මඞ්ගලං,** නව [10]වැදදෙනක මඟුල්; **පටියත්තො,** පිළියෙළ කරනලද්—සජනලදුයැයි සේයි; **මුදුජාතික කුලපුත්තො,** මොළොක් පියවිඇති කුලදරු; **පහුතෙන සප්පිනා,** නොමද ගිතෙල්හය් සැමැඟ; **ඌනොදරොසි,** අඩු කුස් ඇතියෙහි; **යාවදත්‍ථං,** කැමැති පමණ. 'යතනකොන අපෙළා තනනකං'. **තාදක්ඛිමුඛකොණ්ඩවකත්වා,** ඔහු අභිමුඛ කොටැ—ඔහු දසට නතුකොටැයි සේයි. **අතනනා,** නොමෝ; **මන්දසප්පිනා,** මඳ ගිතෙල් ඇති. 'පායාසං මන්දසප්පිං' යන වාක්‍ය. **ජාතතාය,** [11]සා බැවින්; **ධඤ්ඤවන්ත,** පිනැත්තී [12]ලව්; **හත්‍ථිං,** බැළ; **දුස්සස වො පාපුණාතු,** තුපට දූන් දනැ පෙලෙ තුප දස්හට පැමිණේවා. 'පාපුණාතු' යුව පැමිණේද යත්—[13]පරනු එකම් අනුමෙවිය

1 අත, අඑ. 2 කොතූහලිකො-මු. ඛ. අ. 3 මඟඳීම. 4 නික්මනෙමේ, නික්ෙතනක්මෙ. 5 පෙළෙන. 6 රුකක්. 7 සිටිය. 8 මේ පාඨය විමසිඟයුතුයි. 9 ගොපාලකුලං-මු. ඛ. අ. 10 බැඳ. 11 සැබැවින් 12 ලව. 13 පරම්පු.

හොත් පැමිණේ යේත්. නොඅනුමෙව්ය [1]වද [2]වෙ නොඝත්—දුවගට සුව සැපත් අරන බැවින් [1]වද නොවෙ යේත්. **මෙ වාරෙ,** දෙයලක්—රැසිම්මැ හා සවසැ; **උපට්ඨානං,** ළවැමන්; **වාලමිගට්ඨානෙ,** වගතරස් ඈ වලමුවන් සිටුන තන්හි; **සූසූතිසද්දං,** සුසූ යන හඬ—වළ මුවන් පලනුවම ඔහු කරන හඬ දක්වන අනුකරණ. **ඔකාසො,** [3]අවසර; **තෙන සඤ්ඤාණෙන,** ඒ සලකුණෙන්; **පක්ඛන්දිත්වා,** පැක්සැ—ගොසින් යුසේයි. [4]'සකන්දිගතිශොෂණයොඃ' යන ධායි. **ගච්ඡපොථන භූමිපොථනට්ඨානෙ,** ගස් හා බිම් පොසන තැන්හි—පහරන තැන්හියැයි සේයි. **තික්ඛත්තුං භුස්සිත්වා,** තුන් යලක් බුරා; **සරීරපවිජ්ඣනං,** මුඛබොවන ඇයි සිරුරු පිළිජග්; **තිරියං ඨත්වා,** මග අවරය් සරස සිටැ; **අපනුදිත්වා,** පහකොට; **නිවාසනකණ්ණං,** හන් සිවුරු කන; [විවරං] ජීරි, සිවුරු ජිරිණී; **ඵාසුකට්ඨානං,** සුව තැනකට—ගෙත් නම්හි සහායවනුවක්හු ඇති තැනටය යනු අභිප්‍රායි. **ගන්ධමාදනාභිමුඛො,** පසේබුදුන් වසන ගඳමහන් පව් අභිමුඛවැ; [5]**භුං කරිත්වා,** බුරය්; **උජුජාතිකා,** උජු පියවි ඇතියනු; **ගහනං හෙතං භගෙනන**—හගෙනන, හකි; **ඵතං ගහනං,** හේ මුවන—දුප්පවෙසය යුසේයි; **සද්දං,** හේ කාවරු; **මනුස්සා,** මිනිස් [6]ජැය නිවත් සත්හු. මිනිසුන් සිත් විරුජ් පියොවු ඇති බැවින් කියත්. **උත්තානකං,** තුරි—නොමුවහ. **පසවො,** පසුනු. [7]සියුපා ජැය්හු සිත් [8]අඳුරුකිරිය ඇති බැවින් කියත්. **උජුදිට්ඨිතාය,** ඉදිසිත් ඇති බැවින්; **අකුටිලතාය,** නොහැජ් සිත් ඇති බැවින්. ජේජ් පසේ බුදුන් කෙරෙහි ඉදිව පැවැති සිත් මෙ. **ආයුක්ඛයෙන,** විවාදුන් කම්හු ඵල දෙන ශකති [9]නොහුණජ් උපන් හෙවෙයි ආ හිමෙන්; **පුඤ්ඤක්ඛයෙන,** ආ ඇත ජකම්හු ශකති හිමෙන්; **ආහාරක්ඛයෙන,** කල් හැඳින වැළඳිය යුතු අහර නොවැළඳීමෙන්; **කොපෙන,** පරා සැපත්හි තදව උපන් රොෂයෙන්. සුතන්හි කියූ ආයුක්ඛය කම්මක්ඛය උභයක්ඛය මරණහය් උපක්‍රම මරණ මෙහි කුමට නොකීහ, සුතන්හි නොආ ආහාරක්ඛය මරණ [10]කුමට කීහ යත්—උභයක්ඛය මරණ ආයුක්ඛය පුඤ්ඤක්ඛය මරණහිමෙ ගැනෙන බැවින් නොකීහ. උපක්‍රම මරණ ආහාරක්ඛය [11]කොවා දෙමරණින් ගත් බැවින් නොකීහු. එසේ හොත් 'ආයුක්ඛයෙන පුඤ්ඤක්ඛයෙන උපක්කමෙනාති තීනි

1 වන. 2 නොවෙතො යේත්. 3 අවස. 4 සකන්ගීති සොෂණයො. 5 භුංකරිත්වා. 6 ජය. 7 සියුං පුජසිදු. 8 අදුරුකිරිය. 9 නොගුණජ්, 10 කුම කට. 11 කොප,

කාරණෙනා'ති [1]කියයුතුවෙ නො යත්—'උපක්කමෙන' යුව දෙවි යනට සෙසු උපක්‍රමයෙකුදු මරණ වෙයි යනු පැමිණෙන බැවින් එම හැර [2]සම්භවවන උපක්‍රම් මතු දක්වියපිවැ 'ආහාරක්ඛයෙන කොපෙන' යුහු. එසේහොත් දෙවියනට උපක්‍රම මරණ නැති යනු කුමට කියති යත්—අහර සඳ වැරජවීම් හා පරාසැපත්හි ඉසා [3]උපක්‍රම බැවෙකින් අප්‍රසිද්ධ වන බැවින් කියත්. **බහුං පුඤ්ඤං කම්මං,** බහු විපාක වන බැවින් එවි බහු ශක්ති වන බැවින් එක පිනෙකුදු 'බහුපුඤ්ඤකම්ම' යි සේයි. මෙයින් 'යාවතායුකං ඨත්වා' යනුවට [4]හෙතු දක්වූ වෙත්. **උපරූපරි නිබ්බත්තන්ති** යනු එක් සෙනක් මතු නොනිපැජන බැවින් එක්වැ නිපන් සෙසු [5]අවර අවිරී සෙයින් වෙන් කීවෙත්. නොහොත් **බහුං පුඤ්ඤං කම්මං කතං හොති,** දන් ඈ පින්කිරියෙහි එක්කමෙ නොඑක් දහස් සෙනෙක් [6]නිපජ්ජන බැවින් චෙතනා බහුත්ව විසින් එවි එක් සනක්හු [7]නොඑක් පින්කිරිය කරන බැවින් [8]පින්කිරිය බහුත්ව විසින් එවි කීහු. එසේ කියත් අනන්මත [9]උවඑඹ වුවද පින් බහු ශක්ති වන බැවින් 'යාවතායුකං ඨත්වා උපරූපරි [10]නිබ්බත්තන්ති' යන දෙමජ් හෙ දක්වූ වෙත්. **පණීතං පුඤ්ඤං,** [11]කීවා විපරි විසින් පුරුතු පින්. මහත් කොටාරක් දක්වියටිවැ **රාජකොට්ඨාගාරෙ** යුහු. ආ බොහෝ හෙවෙහි පිළිසැදෑ ජුතු පුරුතු පින් මහත් කොටැ ළු තුන් සතර නැළියක් ධාන්‍ය වැන් නැයි සේයි. **අනන්තරාව,** අනන්තරාලෙහි මෙ—ආයි එසඳම [12]නොපැමිණය යුසේයි. **කාමගුණෙ,** නච්චගීත ඈයි [13]කම්ගුණ; [14]**සතිසම්මොසෙන,** [15]අපර සඳහි සිහි නොකිරීමෙන්; **චවිත්වාච** යනු අතුරෙහි අතික් 'චවි' යන්නක් අරනේයි. **නගරසොභිනියා,** [16]ගිණිකා; **කිං එතං,** [17]මෙ කිමෙක—දූපුත් දෙජනහට සාමාන්‍ය පුංස වන බැවින් නිපුස් එක්වජන් වී. **ජෙ** යනු දූසම ආලපනු. **කතනරසුපෙසු,** මහලු කුල්ලෙක්හි—[18]නමද්නො පිරිහිතක් කියපිවැ [19]'කතනරසුපෙප' යුහු. **තිපිකරණ නක්ඛත්තයොගෙ,** වක් හා කරණ හා නකත්යෝ; **උපධාරෙත්වා,** සොයා; **ගහපතානිං,** ගෙහිමඹුව; **නිවෙසෙත්වා,** වසවා; [20]**භාරෙස්සාමි,** හරවනෙම්—මරවනෙම් යුසේයි; **කතිපාහච්චයෙන,** කීප දවසක් ඇවෑමෙන්; **වජෙතො,**

1 කාශ යුතුවො. 2 සම්භවන. 3 'උපක්‍රම' යන්නෙහි පටන් 'නිබ්බත්ති' යනු දක්වා පාඨය අපට ලැබුණු එක පොතක් පමණක් දක්තා ලැබේ. 4 සිතු. 5 අව, අවත. 6 නිවරජත, නිවජජත 7 නොඑ. 8 පිරියකිරිය. 9 උවඑම බලද, උවඑඹ උවද. 10 නිබ්බත්ති. 11 කීවාට. 12 නොපැමිණම්ය. 13 කම්ගුණෙන්. 14 සතිසම්මොහෙන-මු. ධ. අ. 15 අපරසඳ. 16 ගිණිකා. 17 යක්වෙක. 18 නවජනො. මෙය විමසියයුතුයි. 19 කතනරසුපොසු, කතනරසුපොසු. 20 භාරෙස්සාමි-මු. ධ. අ.

ගොවුදෙන්; **ගොගණජෙට්ඨකො උසභො,** ගෝගණව දෙව උසබ්; **චක්කමග්ගෙ,** සක් යන මගැ; **සාකටික ජෙට්ඨකො,** ගැලිදෙටු; **ධුරං,** ගැල් ධුර; **භාරියං වත කම්මං**—වත යනු විෂාදයි—බැරි [1]ලව් කම්—ඔහු කළ කම් නොහොත් සක් මැඟහි හෙවූකම් නොහොත් සොවල්හු ගැල් සකිනි දරියෙක් මෙළෙස්යි යන [2]කිසැයෙක් වූයේයැයි සේයි. **පහටො,** සක් පහරනා ලදුයේයි; **ගොචරං,** ගොදුරැ බිම; **හෙහෙති සද්දං කරොති,** සිව් තැනින් සලනුවට හෙ හෙ යනා සද කළ කලද; **චොරපපාත පබ්බතං,** සොර [3]පවසිනල් [4]පවුවට නොහොත් සොරුන් හෙළන පවසින් ඇති පවුවට; **පටිහඤ්ඤමානො,** සැපෙනුයේ; **ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකො හුත්වා,** කඩකඩවැ නොහොත් කුදු මහත් කඩ ඇතිවැ; **මහා වෙණුගුම්බො,** මහත් හුණු ලැහැබෙක්; **ජිඤ්ජුක ගුම්බො,** කිරිඳු ලැහැබෙක්; **කොජවෙ විය,** [5]කොදෙක්හි මෙන්; **වෙණුබලි,** හුණු කරවුවර; **අකම්මඤ්ඤ කණ්ටකො විය,** ඇසැ හුණු කසළක්සේ; **ආවාපං,** [6]උළු බැජනුවට බදුන්වන් කළ තැන්—සුළාය යෙත්. **ආලිම්පෙස්සසි,** ජල්වනෙහි—'ආලිම්පයිස්සසි' යි සේයි; **අවජාත පුත්තො,** නොසමජැ පිතෙක්; **චාටිසං පක්ඛිපිත්වා** යනු සඟවනු සඳහා කියත්. **සච්චකාර සදිසං,** [7]හැනයරු වැනි—බඩු ගණන බව කැමැතියා බඩුහිමියාහට දෙන අත් පඬුරු වැන්නැයි සේයි. **එකං කම්මං** [8]**ආණත්තං,** එක් කමක් කරනුකොට ඇණැවනු ලදු. 'එකං කම්මං කාතුං' යි සේයි. 'තං තත්ථ ගච්ඡන්තං ආහ' යි යොජනු. [9]**ගුළකීළං,** වට කෙළි; **බහුං ලක්ඛං ජිනිංසු,** බොහො ලක් ජුනුහු—බොහො වට ජුනුහයි සේයි; **පටිජිනිත්වා,** [10]පිළිජැනැ—ඔවුන් ජුනුනාවට වළා ජනය් සේයි. **බහුං ජිනො,** බොහො පරජු යෙම්; **නිබන්ධි,** නිබඳ කියූ—[11]නොකොට නොම්ස්සහහෙයි වෙළෙව යූ සේයි. **අහයි**—අහ යනු විෂාදජ්ජෘති; යි යනු නිපාජ්ජෘති—තුමා පුත්හු මරණැ විෂාදහා මොහු [12]ජු[නු]යෙහි [13]අගරු හඟවා. **සකල සරීරෙ පක්කාසිත ලොහිතො හුත්වා,** සියල් සිරුරැ කකියන ලෙහෙ ඇතිවැ. 'සකල සරීරෙ පක්කාසිතං ලොහිතං යස්ස' යනා වාක්‍ය. බහුම්වචනයට [14]අලුක් කොටැ යූ. **අවත්ථටො,** පැතිරෙන ලදුයේ. '**යථා තං අප්පසන්නස්ස පදුට්ඨ මනො**'—**තං** යනු නිපා. යම් සෙයින් මෙත් ඇතියක්හට දූහැවියෙක් නොමඳ දෙම්නසක් ඉළජසිද

1 ලප. 2 කිසමෙයක්. 3 බවයිත්තල්. 4 පවුමර. 5 කොඳුදෙක්හි, කොඳුදෙක්හි. 6 උජු. 7 හැතදරු, හැතදරු. 8 ආණතො. 9 ගුළිකීළං, ගුළං-මූ. ධ. අ. 10 පිළි ඇද, පිළි ජන. 11 මෙ පාඨය අවිසදයි. 12 ජුනෙහි. 13 අඟරු. 14 අලුක් යූ නොකොට.

ඒසෙයින් මෙ මෙසින් නොමඳ දොම්නස් වැළඳියයි සේයි. ධනතිවාද ධම්මපාල කුමාර ඈ මෙන් [1]අධි මහසත්නට දුහැවැ සපරාගි දොම්නස් වැළඳු කළ කලාබු පරන්තපාදි රජුන් සෙයින් මෙ දුටුධැම්යෙහි නොමඳ දොම්නස් වැළැඳියැ යන අභිප්‍රායි. **දණ්ඩෙන**, දඬින්—කාය දණ්ඩ වචී දණ්ඩ ධන දණ්ඩයෙන්. කාය දණ්ඩ නම් තාඩන ඈ. වචී දණ්ඩ නම් පරිභාෂණ ඈ. ධන දණ්ඩ නම් සර්වස්වහරණ ඈ. **අදණ්ඩෙසු**, දඬුවම නොනිස්සන් කෙරෙහි. 'අදණ්ඩියෙසු' කියයුතුයෙහි 'අදණ්ඩෙසු' යනු වී. **අප්පදුට්ඨෙසු**, නොදූහැවියවුන් කෙරෙහි; **දසන්නමඤ්ඤතරං ඨානං**, යනු විපරිණාම කොටැ 'දසන්නං ඨානානං' යි යොජනු—දසපිළා කරුණින් අතුරෙන් එක්තරා කරුණක්. **ඛිප්පමෙව**, දුටු ධැම්යෙහි මෙ; **වෙදනං ඵරුසං**, පුරිස් වෙයින්—බලි දුක් වෙයින්; **ජානිං**, හානි—ධන හානි මතුයෙහි කියන බැවින් පුඤ්ඤහානි යසොහානි ඈ ගන්නේයි. **සරීරස්සච භෙදනං**, හස්තච්ඡෙද ඈ ශරීරභෙද; **ගරුකං ආබාධං**, බිලි රෝ; **චිත්තක්ඛෙපං**, සිත් විබෙවු—උන්මාද; **උපස්සග්ගං**, [2]ප්‍රවාසය—සර්වස්වහරණ ඈ උවදුරු; **අබ්භක්ඛානංච දාරුණං**, ජාතිකුලඝට්ටන ඈ [3]දරුණු හැවුම්; **පරික්ඛයංච ඤාතීනං**, නෑයන් වනස්; **භොගානංච පභංගුණං**, සැපත් වියෝ; **අග්ගී ඩහති පාවකො**, පාවක නම් ඇති ගිනි [4]දවයි. මෙතෙකින් දුටු ධැම්යෙහි විඳුනා පැළ දක්වා දූන් සම්පරාගි විඳුනා දුක් දක්වති "කායස්ස භෙදා දුප්පඤ්ඤො නිරයං සො උපපජ්ජතී" ති. **එවං සන්තම්පි**, මෙවූ කල්හිද්—අප්පදුට්ඨ සොසුවා කෙරෙහි පැ දොස යෙන් පුත් වියොව වූ කල්හියැයි සේයි; **උජුකං ඔලොකෙතුං**, ඉජිකොටැ බලනුවට—වෙෂ [5]ජිම්හ නොවූ සිතින් බලනුව හටය සේයි; **ආයුත්තකස්ස**, යුත් කැමියා; **කත්තබ්බ යුත්තකං**, කටයුතු සඟරාක්; **දස්සෙන්ත**, දක්නැ; **අක්ඛර සමයං**, අකුරැ පිළිවෙය; **පාතරාසං**, පෙරවරැ කෑ යුතු බත්. 'පාතො අසිතබ්බං පාතරාසං'. **සෙසි ජායං**, සෙසි භායසීවච; **පන්නරස සොළස [6]වස්සාපදෙසිකා**, පසළොස් සොළොස් හැවිරිදියයි කියනුවට තිසි—[7]පසළොස් හැවිරිදියෙහි සිටි යයි සේයි. **අභිරූපා**, වෙසෙස් රූ ඇත්තී; **පාසාදිකා**, දුටු වන් සිත් ප්‍රසාද කරනුවී; [8]**පෙසනකාරිකං දාසිං**, මෙහෙකර දාසක්; **අනාරාපණං**, අවුණට; **පෙසනෙන**, මෙහෙයුයෙන්; **තිට්ඨතු පෙසනං**, මෙහෙයිම් තිබේවයි—ඒ තබා මේ කරා යන අභිප්‍රායි. **පෙමං**, [9]සනා; **අට්ඨි මිඤ්ජං ආහච්ච**, ඇට මුල

---

1 ආදි, අධි. 2 පාමාස. 3 දරුණුවම්. 4 උවයි, වුවයි. 5 ජිම්හ. 6 වස්සුද්දෙසිකා-මු. ධ. අ. 7 සොළොස්. 8 පෙසනකංදසිං. 9 සනු.

පැහැර—පෙම් සිතින් උපන් රූ ඇට මුල පැහැර සිටියෙන් පෙම් මෙ ඇට මුල පැහැර සිටියේ යුහු. **පුබ්බෙව සන්නිවාසෙන,** අයුහෙවෙහි පරිචයෙන්; **පච්චුප්පන්න හිතෙන වා,** වත් මනු හෙවෙහි කළ හියෙන්; **එවං තං ජායතෙ පෙමං**—'තං' යනු නිපා—පෙම් එයින් වටහයි. **උප්පලංව යථොදකෙ**—ගාථා බන්ධන සඳහා ආකාර හ්‍රස්ව කෙළේයි—'උප්පලංවා' යි සේයි. වා යනු ආද්‍යර්ථයි—'උප්පලාදිකං' යි සේයි. යම් සෙයින් දියෙහි මහනෙල් [1]හපිද එසෙයින් අයුහෙවෙහි පරිචය හා වත්මනු හෙවෙහි හියෙන් [පෙම්] වැඩියි සේයි. **අඤ්ඤවිහිතකාය,** අන් අරමුණට ගිය සිත් ඇතිවන බැවින්. මෙයින් නොදක්නට හේ කීහු. **අපස්සන්තානං** යනු අනාදරයෙහි ෂෂ්ඨියි—නොදක මෙය යුසේයි. **නදිං අස්ස,** නොදක්නා ලද්දේවීනම්; **පුරිස ගුත්තියා,** පිරිමිනී රකවලින්; **සංහරිත්වා,** හකුළුවා; **අතිසාරං,** අතීසාර රොච්; **පාද මූලිකං,** [2]පිම්ල්ලකු—මෙහෙකරුවක් හුයයි සේයි. 'ගච්ඡන්තානං අම්හාකං පපඤ්චො භවිස්සති'යි සේයි. **පාදපස්ස,** පාමුල; **උස්සීසකපස්ස,** හිස් දෙර; **උත්තානකො,** උඩුමුවවැ; **ආය කම්මිකං,** අය කැමියා; **උපභොග පරිභොග භණ්ඩානං පරිච්ඡෙදෙ,** උපභොග පරිභොග [3]බඩුන් පිරිසෙයි. උපභොග බඩු නම් භොජන [4]පාත සරාව ඈ. පරිභොග බඩුනම් මඤ්චපීඨ ඈ. 'ගාමාච ඛෙත්තානිච දිපදාච චතුප්පදාච යානානිච වාහනානිච'' යන වාක්‍ය. **දිපදං,** දැසිදසා; **චතුප්පදං,** ගොමහිසාදයො; **යානානි,** රථ සිවිකාදීනි; **වාහනානි,** හස්ති අස්සාදීනි; **අලඞ්කතා වත,** නිසිරි බෝ ලව්; **මණ්ඩිතෙන,** හිසින්; **උරමජ්ඣ,** ළැම්ඩියෙහි; **පෙත්තිකං,** පියා සතු. 'පිතිතො ආගතං පෙත්තිකං'. **පටිස්සුතං,** දෙම් පිළිනකරනලද්. **යථා පුරං,** පෙරෙසේ; **සන්නිසින්නෙන හුත්වා,** සන්හුන් ඉරියවු ඇතිවැ; **ඛීනිමා,** නුවණ ඇතියෙක්—දිරිය ඇතියේ එව්—නනතුරු හම්මන්නට නිසියෙක් යි සේයි. **සබ්බසෙතෙන,** සව්සියෙන්—හස්තිසත අස්ස සත රථසත ඈ ගන්නේ. **ජිසි,** පිරිහෙළි; **නික්කඩ්ඪ,** හැයි; **එත්ථ,** මේ සැපැත්හි; **කිං හොසි,** කිසෙයෙන් නිසවුහු; **අක්ඛකපණාදීනං,** අඳ කවණ ඈනට; **දානබ්‍යාවටො,** දන්හි [5]විය වුළු; **අදිඨ [පුබ්බ] සහායකො,** නුදුටු වීරි [6]සබඳ—'අදිට්ඨපුබ්බො සහායකො' යි සේයි. **වයපදෙසං,** විය [7]ගළුන්; **සොසකසෙසිං පක්ඛන්තා,** ජීවනත්‍රාය තකෙකනතා; **ඉමිනා නීහාරෙන,** මී නියරින්; **විජාතමාතුයාපි,** [8]ලුහුවුනු මවටජ; **විපත්තියා,** විවෙතින්—සැපත් විවෙතිනැයි සේයි; **කති පච්චංසෙ,** කිහිප කොටසක්; **තස්ස වසලී,** සා සැඩල; **පච්චොරස්මිං,** උරමැදැ;

---

1 ගඳ. 2 පමලකු. 3 පඹන්. 4 පාත්‍ර. 5 වියළු. 6 සබඳු. 7 ගලුං 8 ලුහුබුහු.

සත්තිප්පහාරං විය, අඬයටි පහරක් සෙයින්; **වණෙ ඛාරො දත්තං පරිසෙකං විය**, වෙණෙහි කරදිය ඉස්මක් සෙයින්; [1]**පුරෙ**, පෙරෙව්; **පරික්ඛිපිත්වා**, වැටින් පිරිබෙවුකොට; **කොලාහලං**, අලොල; **නක්ඛත්තං ඝුට්ඨං**, සැණ ගුහනලද්; **සීහපඤ්ජරෙ**, හී කවුළු දොරැ; **විහෙඨෙත්වා**, පෙළා; **ලඤ්ජං පෙසෙත්වා**, හස්කරවා; **අභිසිඤ්චිත්වා**, [2]බිසෙසැ; **වාසුලදත්තා නාම**, වාසුලදත්තානම්; **චණ්ඩපජ්ජොතස්ස**, සැඩ [3]පජෝවා; **උජ්ජෙනියං**, උදේනී නුවරැ; **අයං නිච්ඡයො**, මේ සනිටුහන්; **දාරුහත්ථිං**, කටැතක්හු; **දාරුමයං**, කටමුවා; **යන්තහත්ථිං**, යතුරැ කැමින් ඇවිජුනා ඇතක්හු—ඇත්වන් කොට [4]තැනූ බැවින් 'කතවිත්තකම්මං' යූනු; **තස්ස විජිතෙ**, උදෙනා විජිත යෙහි—අස්සක රටැයි සේයි **ආසන්නට්ඨානෙ**, කොසඹැ නුව රට අසන් තන්හි නොහොත් [5]සැඩපජෝතහු විජිතයට අසන් තන්හි; **අපරාපරං චඞ්කමන්තං**, එබව එබවට සැක්මෙන්—ඇත්කිරිය දක්වනුවට යෙජූ යතුරැ මඬමින් ඇවිජුති යුසේ යි. 'අපරතො අපරං අපරාපරං'. **තත්ථ තත්ථ ජඬ්ඩෂුං**, කටැතෙක්හෝයි යන සඳ හරනට ඒ ඒ තැන පිහු; **සබ්බසෙතො**, සව්සේ; **කෙලාසකූට පටිභාගො**, කෙලෙස් පව්යෙහි කුළුවක් පිළිරූ. මහ තෙරහු කසයින් සමදිට්හැ සුනත් වියබැන් කෙරෙමින් සැඩපජ්ජෝ [6]උදෙනා ගන්මියි මහනෙල් සිව් කැමැත් දක්වය් [7]ගතැයි තුමට කියූහ පිළියත්—ඒ ඇදුරෙර්ලෙහි [8]ඇජරන් එසේ කියන බැවින් කියූහු. **මග්ගදෙසකං කත්වා**, කී මඟ කියනු කොටැ—මඟ බුමූකො ටැය් සේයි; **චරපුරිසා**, පවත් දන්නාට ඇවිජ්න පිරිමිනීහු; **උභොසු පස්සෙසු බලකායං පයොජෙසි**, දෙපස්හි සෙනඟ පියෙජී—සකටබ්‍යූහයෙන් සිට්විය යෙත්; **හත්ථිං අනුබන්ධි**, කටැත්හු [9]නුහුබද්; **වෙගෙන පලාපෙසුං**, [10]උදෙනා අරැණු ඇත්හු [11]වරා ජව ඇතිකොටැ ජැවවූහු; **පරිවත්තෙත්වා**, කියා; **සද්දං අසුණන්තො විය**, වෙණහඬ නොඅසනුයෙන් පලන තතු ඇතක්හු සෙයින් යන අභිප්‍රායි. **බලකායො ඔහීයි**, උදෙනා සෙනඟ පසුවී; **ගණ්හිත්වා**, ජීවග්‍රාහයෙන් ගැනැ; **අමිත්ත වසංගත භාවං**, සතුරැ රජහු විසියට ගිය බවු; **බහි**, නුවරින් බැහැරැ; **එකස්මිං චොරගෙහෙ**, සොර ගෙකෙක්හි—ජඟහරුවන් හුන් යම් ගෙකොක්ද [ඒ] සොරගෙ නම්වේ. **ජයපානං**, ජයලදුවන් බිය යුතු පනු—වෙදයෙහි කියූ [12]විධීන් බොන පාන විශෙෂයෙක් යෙත්. සක්හු **අසුරන්** දිනැ ජය

1 පරෙ. 2 විංසස. 3 පජ්ජෝවා. 4 වැනූ බැවින්. 5 සැඩපජෝතහු. 6 උදෙන ගණිමින්, උපාංද තැගණම්න්. 7 හතැයි, හතැයි. 8 ඒ ඇජරන්. 9 නුහුබදු, නුහුබන්. 10 උදෙනා. 11 වරාවෙ. 12 විසියින්.

පාන බොන සැඳැ [1]පෙලෙවැ හුණු පාන බිඳුයෙක්හි අරළු රික් හැපිය යෙත්. **එවරූපො නෙ කිර මනෙතාසී** හැත් කත් මතුරු සඳහාය් කියා. **ගණ්හන සමයෙන,** ගණන ලුව සරින්. 'සමයෙන ගණ්හාමි' යුවහට 'කිං ත්වං මං වඤ්චසසි' යි. **රාජාණං,** රජ අඬ—රජක්හු නිගතයුතුවක්හට වැජැරිය යුතු [2]නිගා; **සූරගජ්ජිතං,** ශූර ගජිනා; **පිඨසප්පිවා,** [3]පිළිසෙවා; **සඛකුඤි,** ශෙවත කුස ඇතියේයයි සේයි; **සළුවහරණ හයෙන,** සළුව කරන බියෙන්—සසග කරන බියෙන යුසේයි. **අරෙ ඛුජ්ජ,** අළෙ කුදු; **අති ඔහලොඨකපාලං තෙ මුඛං,** ඉතා බොල් ඔට හා කපොල් ඇතියෙකැ තීමුව—ඔට මස් කපොල් බොලින් මුව [4]නොපිරිවැපියහෙයි යන අභිප්‍රා[යි]. **සාණිකණ්ණිකං,** කඩතරා කන්; **සිප්ප ගහණං,** සිප් ගැනුම්. සිප් නම් මෙ මතුරෙහි සහවා වෙණ වැයීම්. **නිසිකං නාම,** නිම්යේ නම්—සෙළෙක් මතු ලුවසර වස් තුබූයේ යන අභිප්‍රායි. **අථ කිං අම්ම**—'අථ' යන [5]අධිකාරාර්ථහි—දූන් කිම අමම—සිප් ගහණ [6]අධියරු නිමි බැවින් මතුයෙහි කළ වටනක් කිය යුසේයි. **ඉදං කිං අම්ම,** මෙ කුමට්ය අම; **තාරකා සඤ්ඤාය,** තරු සලකුණෙන්—කිසි තරුවක් නැගි කල යු තැන්. **හත්ථගතං කරිංසු,** අත් ගිය කොළෝයි—දෙර අරුවයි කියා [7]පුණුස්වාය් තුබූහු. [8]**කරෙණුකා,** ඇතිනියක්; 'මුඤ්ජකෙ සීව' යන තැන 'යොජනා' යනු යොජන්නේ. **මාරෙන ආවට්ටිකතනා,** මරනු විසින් අවුළුවන ලද බැවින්—තුමා අභිමුඛකොට වටනලද බැවින්—තුමා [9]විසිහිවනලද බැවිනැ යුසේයි. මර කිසෙසින් [10]ආවට්ටන කෙරෙයි යත්—ඇතැම්හු නොලගරහු සෙයින් [11]වෙරළු බුමුසි යෙත්. ඇතැම්හු නොමි සැම [12]අවස්මර සෙයින් විකිරිය කැරළු යෙත්. ඇතැම්හු බිරම් රූ දක්වා සිත් සැති පෙරළා තුමා· ඇවි ඇවියෙහි වත්වා යෙත්. **එකසිකඛඬපි,** එකගෙකතජ් බික—නොහොත් එක් [13]කෙණෙසි පමණකුජ් බික; **යථා ධොතෙන පතෙතන,** යථා දෙව් පයින්—සිස් පයිනැයි සේයි; **වො,** [14]තුප විසින්; **ලභනාකාරං,** ලබන කරුණක්; **අධිමුච්චිත්වා,** බිම්සැ; **චරිත්වා,** සැරු; **සම්පන්න වෙගතරො,** පිරියුණු වේ ඇතියේ; **ගදනතං,** බුමන් ගත්හු; **අත්තනො භොජනසස,** තුමහට යුතු බොජනෙන්—පූරණාර්ථහි සාමිවචන; **පච්චපතිසිතෙන,** පස පිහිටියෙන්; **වෙලා,** බිජියයුතු කල්; **උපකඩා,** [15]ගළවනු

1 පෙළෙව. 2 නිසා. 3 පිළිරෙවා. 4 නොපිරිවැහෙයි. 5 අධිකාරහසාරයි. 6 අධියර. 7 පුණුස්වය් කියා. 8 කණෙරුකා. 9 විසඟි, විසිගි. 10 ආමටට. 11 වෙරු. 12 අවස්මරණ. 13 කෙණෙසි. 14 තොප විසින්. 15 නළවනු වට, තාගලමූවම, නාගළවනුවට.

වට අසන්; නොහොත්—**වෙලා,** නොබිජීයයුතු කල්; **උපසඞ්ඛා,** [1]පැමිණෙනුවට අසන්; **තුම්හෙහි දිට්ඨධම්මස්ස,** තුප විසින් දක්නාලද ලොවුතුරා ධම්හ; **ඉච්ඡිතං,** ඉස්නාලදු; **පත්ථිතං,** පතනාලජ්—ඉස්නා ලද්දුනම් වුව මැනවැයි සිතනාලදු. පතනා ලද්දුනම් වේවයි පතනාලද. **තුය්හං සමිජ්ඣතු,** තට ඉජිවා; **සබ්බේ සඞ්කප්පා [පූරෙන්තු],** හැම [2]මනා කප්හු පිරෙත්වා; **චන්දෙ පන්නරසො යථා,** පන්නුරසි සඳ සෙයින්; [3]**මණිජොතිරසො යථා,** ජොතිරස් නම් ඇති මිණි සෙයින්. 'ජොතිසො රසන්ති විස්සරන්ති එතස්මාති ජොතිරසො'—සම්සෙයින් ජොතිරස්මිණි රස් කලබින් පිරියුණු [ද] එසෙයින්ම පිරෙත්වා සි යුසේසි. **සබ්බකාම දදං,** [4]සව්කම්දු—කැමැති තා දෙනුයෙහි පොහොසත්; **චතුප්පසිබ්බකො,** සම් පිහිවාවන්; **හිරඤ්ඤ සුවණ්ණස්ස**—පූරණාර්ථයෙහි සාමිවචන—**හිරඤ්ඤ** නම් [5]කහවුණු; **සුවණ්ණ** නම් රත්රන. **අනෙන පූර පාලා,** ඇතවුරු රක්නානු—හල දෙර කැමියෝ; **පාතෙසි,** [5]කහවුණු හෙළි; **උච්චිනිත්වා,** හවුලාගෙන; [6]**පපඤ්චානානං**—අනාදරයෙහි සාමිවජන්. **මාගන්දියා නාම,** මාගන්දිය නම් බැමිණි දුවක්; **අභිරූපා,** රුවැති; **දෙවච්ඡර පටිභාගා,** [7]දෙව සරන් හා [8]එකතුලස්; **මය්හං ධීතු,** [9]ම දුවට; **තාපෙත්වා,** රොජා—බැවියැ යූ සේසි; **අනාගාමි ඵලූපනිස්සයං,** අනාගැමි ඵලට හේ; **බහිනිගමෙ,** බිහි නියම්ගම්හි; **අග්ගිපරිචරණට්ඨානං,** අගහොතුරු කරන තැන්; **රූපසම්පත්තා,** රිවුහි කොලපත්. 'ඉමස්ස දස්සාමි' යි යොජනු. **සඞ්ඛුනි,** සිලි—කමත් පිහා [10]එලි පෙලහැර බලනුවට නිකාත් යි සේසි. **පද චෙතියං,** [11]බුමනිය යුතු බැවින් පදමෙ පද චෙතිය නම් වේ; **අධිට්ඨහිත්වා,** පැණේවයි ඉටා; **වෙරම්බවාතා,** වෙරඹුවා—අහස යොජනෙන් මතුයෙහි හමනා වය යෙත්; **සලක්ඛණ මන්තානං [තිණ්ණං වෙදානං],** සලක්ෂණ මන්ත්‍රයන් හා සමඟ තුනු වෙදයන්—**ලක්ෂණ** මන්ත්‍ර නම් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ කියූ දෙලොස් දහසක් ග්‍රන්ථය යෙත්. **රත්තස්ස පදං,** රා අධිනු පිය; **උක්කුටිකං භවෙ;** මැදින් උස්වේ—පතුල් මැද [12]වළ වන බැවින් පියවර උස් වේ; **දුට්ඨස්ස පදං,** දෙස් අධිනු පිය; **අනුපීළිතං භවෙ,** සුලාක් පිය ඇගින් [13]හැසි වේ. [14]දෙස් සිරිහු [15]පෙරටවැ පල්වා ඔබා ඇක්මෙන බැවින් පිය [15]පෙරටවැ හැසී පිය ඇගින් එබී පැනෙයි සේසි. **මූළ්හස්ස පදං,**

---

1 පැමිණීනුවට. 2 මනා සකප්හු. 3 මණ්ජොතිරසො නම් ඇති මිණියෙක්. 4 සව්කම්දු. 5 කහවණු. 6 පංඤ්චානා. 7 දෙවසුරන්. 8 එකතුලරස්. 9 මුතදුවට. 10 පලි. 11 තුමනිය. 12 උස්. 13 ගැසි. 14 දෙස්. 15 පෙරටව.

මොහු සිරිහු පිය; **අවකඩ්ඪිතං**, [1]පිය මුලට අදනා ලද්‍ද වේ. **විවත්තච්ඡද්දස්ස ඉදම්දිසං පදං**—**ඉදං** යනු පද පූරණයි නිපා—කෙලෙස් නැහුවක්හු මෙබඳු පියවේ. [2]තිමිත් හුණු සක් ලකුණෙන් සැදී තෙ ධා දිස්නා පිය වෙයි සේයි. ‘උදක පාතිසං කුමසීලෙ’ ‘පසසනසීලා’ යි යොජනු. දිය [3]පැයි කිඹු ලන් දක්නාක්හු ගෙමැද සොරුන් සතප්නා දක්නාක්හු නොම ඇතියක්හු ඇති දක්න සෙයින් පස්කම් ගුණ [4]වලජනු වක්හු පියෙයි දන්හි යන අභිප්‍රායි. **එකං කාරණං**, එක් ලූපක හෙතුවක්—මහාභිනික්මන්හි පටා කුමාරිකා පලො භන [5]අවසන්කොට [6]ඇතිනාවත් තුමන් පස්කම් ගුණ [7]නො වලඳන බවට [8]කපක් කොටැ දැක්වූහු. **කුමාරිකා වණ්ණා දීඝි**—ආදි ගහණින් මජ්ඣිමවණ්ණහා වයොවුඪවණ්ණ ගත්හු. **පයොජිතං පලොභනං**, කරනලද නැළවීම්. **දිස්වාන තණ්හං අරතිං රගඤ්ච**, තණ්හා අරති රාග යන මේ තුනු අප් සරසුන් දැකද; **ජඤ්ඤෙ අපි මෙථුනස්මිං**, මෙවුන් ධම්හි සඳ මතුයෙකිජු; **කිමෙ විදං මුත්තකරීස පූණ්ණං**, දෙතිස් කොට සින් පිරුණු මෙ [9]කිරිසවුළු දැකැ කවර කරුණෙන් මෙවුනෙහි සඳ වේද? අප් කොටැස්හි එසන් මූත් හා [10]පළවි කොටැස්හි එසන් කරීස ගහණින් සෙසු [අ]ප් කොටැස් හා [11]පළවි කොටැස් ගතුවෙත්. **පාදා**, කරණාජීහි පසුවම්. **තං**, කළෙබරං. ‘මාගන්දියා පිබො ආසාතං බන්ධි’ යන සබඳ. **ජාති කුල පදෙස භොගවය සම්පන්නි**—ජාති නම් බමුණු ජැය; **කුල පදෙස** නම් [12]මා [ගන්දි] කුලෙයි [13]පහළ කුල [14]කො මැස්. නොහොත් **කුල** නම් [15]මාගන්දි කුල; **පදෙස** නම් [16]උතුම[න්] උපජන මැඳුම් පියෙස්; **භොග** නම් ඒ කුලෙයි ඇති [17]සැපත්; **වය** නම් පසළොස් [18]හැවිරිජි විය. **තථා රූපං**, ජාති කුල පදෙස භොග වය සපුවයෙන් [19]එසේ බඳු; **ආසාතං**, ‘අනත්ථං මෙ අචරි’ යන අගා; **පච්චජා පෙසවා**, ප්‍රුණුස්වා; **දියඩ්ඩ සහස්ස නාටකිත්ථි පරිවාරා**, යෙළ දහසක් නළුවරන් පිරිවර ඇති; **උපකණ්ඨෙ වස්සූපනායිකාය**, අසන් [20]වසෙළබීමෙහි; **වස්සාරතෙන**—වස්ස ශබ්ද වසන් [කියා]. **රතන ශබ්ද** [21]සෘතු කියා—[22]අකාර [23]වෙළිජි [24]දික්වූ—වසන්

1 මුපිය මුලට. 2 නිම්ස්. 3 පය. 4 වජනුවක්හු. 5 “අවසන්කොට” යන් තෙක් පටන් ‘පයොජිතං පලොභතං’ යන්න දක්වා පාඨය අපට ලැබුණු එක පොතක පමණක් පැනේ. 6 ඇතිනා පත්තුමන්. 7 නොව උදන බවට. 8 මෙය විමසිය යුතුයි 9 කිරියවුළු, කියවුළු, කියඩවුළු. 10 පළම්. 11 පළවීරකොට. 12 මරි කුලෙයි, සිමං කුලෙයි. 13 පැළ. 14 කුටැස්. 15 මැය ගන්දි. 16 උතුමං යසසුන්. 17 සපත්. 18 හැවිරිදි. 19 එසබඳු. 20 වසළෙ බිමෙයි, වසළෙමිවෙහි. 21 භගරු, සෘතු. 22 අවකාර, ආකාර. 23 පාවලිජ, පාවළිජ. 24 මික්වූ.

යු සේයි. **උය්‍යොජෙසුං,** යවූහු; **අඩ්ඪමාසෙ,** හිමත් ගිමන් අම් මස්හි; **අරඤ්ඤායතනෙ,** අරණ ආනෙහි—අරණමෙ තරු ගුල්මාදීනට සංජාති සදෙස වන බැවින් අරඤ්ඤායතන නම් වී. **ඔරමත්තිකා,** [1]අලුප් පමණ ඇතියක්—[2]මඳ අත් හවු ඇතියක් යු සේයි. **මහෙසක්ඛො,** මහානුභාවෙන; **සාධු වතස්ස,** සුන්දරං වතසියා; **සායමාසං,** සවස්හි කෑ යුතු බත්; **පණ්ණොදනං,** නැළියක් සැඩෙලෙහි බත්; **සූපං,** උදු [3]මුගුහු; [4]**බ්‍යඤ්ජනං,** බැජුන්; **එහපායිනොපි දාරකො,** එන පා දරුවනුදු—කිරි බොන දරුවනුජ් යි සේයි. **මුඛං විකඩ්ඪාලෙත්වා,** මියෙහි ලැගි අමිස් පියවනුව වස් මුව විසල්වා; **චතුමධුරං,** සප්පි නවනීත මධු සක්ඛරා; **ද්වත්තිංසාකාරං,** 'අත්ථි ඉමස්මිං කායෙ කෙසා' යන ඈ ද්වත්තිංසාකාර පාළි. 'ඉදානි උපොසථඞ්ගානි අධිට්ඨහන්තා උපඩ්ඪුපොසථ කම්මං ලභිස්සති' යන සබඳ. **උපොසථඞ්ගානි,** උපොසථ නියමෙන සමාදාතබ්බ සීලානි; **උපඩ්ඪුපොසථ කම්මං,** අඩ පෙහෙකම්—'ඉමං ච රත්තිං ඉමං ච දිවසං' යි සමාදන් වියයුතු උපොසථ සීල 'ඉමං ච රත්තිං' යි සමාදන්වූ සිල් බැවින් උපඩ්ඪුපොසථ නම් වෙයි. දිවාභාගයෙන් [5]අඩක් ඇතිසඳ සමාදන් වුව හොත් උපඩ්ඪුපොසථ නම් [6]නොවේ. 'අභුඤ්ජිත්වා මුඛං විකඩ්ඪාලෙත්වා' යු බැවින් විකල්හි [7]වළඳා සිල් සමාදන් වුව හොත් පෙහෙවියා නොවේ—සිල් රැකියා වේ මතුව යෙති—හේ නො යෙජේ. 'උපොසථඞ්ගවසෙන සමාදියිස්සාමි' යි සමාදන්වූ සිල් [8]උපොසථකම් හා ගෙනැ [9]රැවූ බැවින් උපොසථ කම්ම නො දුරුවත් උපොසථ නාමයෙන් ගත් සිලිදු [10]නොරැවන බැවින්. ඔසඳන හා මල් පැළඳ සමාදන්වනුවහට මාලාදී විරති සිබජ් රඟ බී සිට සමාදන් [වනුව] හට සුරාපාන සිබජ් රන් පැළඳ සිට සමාදන් වනුවහට ජාතරූපාදී සිබජ් පොහො[ය]ඟ විසින් රැකෙන සෙයින් විකල් [11]වළඳා සමාදන් වූවාහට විකල් සිබ පොහොයඟ සෙයින් රැකෙයි ගන්නේයි. එසේහොත් 'අභුඤ්ජිත්වා මුඛං විකඩ්ඪාලෙත්වා' යි කුමට කියූ හයත්—චතුමධුර පූතිමුත්ත දෙජෙ එක් මෙ රොවට පිළියම් හොතුජ් චතුමධුර තබා පූතිමුත්තයෙන් පිළියම් කළ [12]මහණහු මෙ වඩා අපිසේ යු බැවින් [13]ධම් දෑයදූ සුත්හිමෙ බුත් ඉතිරි බත් බිජෑ මහණුවම් කළහු වරය් නොබිජෑ මහණුවම්

1 අමුක් පමණ. 2 මඳා ඇත්හැවු. 3 මුග්ගුහු. 4 බ්‍යංජනං රස, විඤ්ජනං බැජුන්. 5 වඩක්, වැඩක්. 6 වේ. 7 වළඳනා. 8 'උපොසථකම් හා ගෙන රැවූ මින බැවින් උපොසථකම්ම නොදුරුවූන බැවින් උපොසථකම්ම නොදුරුවූන්' යි ඇතැම් පොත්වල ආ සාඨයි. 9 රැවූමින, රැව්මින, රැවූන් බැවින්. 10 නොතවන බැවින්. 11 වළඳන. 12 මහණහු මෙ වඩ අපිසේ. 13 ධම් දෑ සුතත් මබූත්,

[1]කොළෙ වැඩිය යුසෙසින් විකල් වළඳය් පෙහෙවුවනු වරා නොවළඳයැ පෙහෙවු මෙ වැඩියයි දක්වනුව වස් කියූවෙන්. **සොත්තං බන්ධිත්වා සොත්ත කොට්ඨිසං ගහෙත්වා පරිවත්තන්ති,** [2]යට පෙළෙ වහල් නැති බැවින් රැහැණක් උඩ බැඳ රැහැණ කෙළෙ ගෙන පිරිවැටේ; **උක්කාසි,** [3]දුඹු වැටින්; **අභිභාසං අඵාසුකං නත්ථි තවං බාධෙන්ති** යනු අඵාසු නැතිව, [4]කැයෙන් පෙහෙඩම් නොබිඳෙතුජ් පෙහෙඩම් උකටකොට රක්නනු පිළිවෙත් දක්වනු පිණිස කීහු. **උපඩ්ඪ කම්මම්පි මෙ විකාලං මා අහොසි** යනු තුමා ශාසන සමය නොදන්නා බැවින් පෙහෙඩම් නොරැකෙයි හැඟැ කියා. **මිලාන මාලා විය කාලං කත්වා** යනු ජීවිතෙන්ද්‍රිය පියූ සිරුරැ වන ගඳ [5]පියු මිලි කසළ මෙ වැනි බැවින් කියූහු. **බුද්ධමාමකො,** බුදුනු මමෙ යන ගහණ ඇතියේයි; **අඤ්ජලිමපග්ගය්හ,** බුදු ගැවුරෙන් ඇජිලි හුවා; **අනෙකෙසු කප්ප සතසහස්සෙසු අස්සුත පුබ්බං** යනු පෙර බුදුන් සස්නෙහි කළ [6]අභිනිහරැ එජයැ තුමනට නොපාළ බැවින් කියත්. **කෙනාසි** යනු හෙතුවහීසි—යම් කරුණෙකින් බුදුහු ලෙවුහි උපන්හ ඒ කරුණෙන යු සේයි. **පරිවච්ඡං කත්වා,** පාථෙය්‍යං සජ්ජං කත්වා—පාථෙය්‍ය පිළිවෙල කොටැ යු සේයි; **ඉද්ධිමය පත්ත චීවර ධරා,** ඉධයෙන් නිවැත් පාසිවුරැ ධැරැවනු. අච්ඡාදන සඳහා දියයුතු වත් [7]වත්ථච්ඡාදන නම්. **සුඤ්ඤාගාරෙ,** විවිත් සෙනස්නෙහි—ඉත්ථි පුරිසාදී සම්බාධ නැති සෙනස් නෙහිය යු සේයි. **අභිරමන්තං,** සුඤ්ඤාගාරහි අභිරමන බවු ජන්නලදි—සුඤ්ඤාගාරහි වසනසේ දැකැ එව් සුඤ්ඤාගාර [8]පිළිසංයුතු ධැම් කියා අසා එව් 'සුඤ්ඤාගාරෙ ඛො තථාගතා අභිරමන්ති' යන වචනයෙන් එව් ජන්නා බැවින් කියත්. **අම්හෙහි පහිත සාසනෙනාගතත්තා වට්ටති** යනු අප වෙහෙර කළ කල එව යන අභිප්‍රායෙන් කියූහු. **පච්ඡා දෙසි,** [9]පිළියෙළ කොළේ; **පරිවෙසනාය,** සපයනුයෙහි; **අනුමොදන කරණත්ථාය,** අනුමෙවුනී බණ කියනු සඳහා—තමා කළ පින් කිරියයෙහි අනුසස් අසා තුස්නේ අනුමොදන නම්. එසට හේ ධම්දෙසුන් අනුමොදන කරණ නම්. සැතපී ගෙහි බණ ඇසියපින් බණ [10]කියනෙයි [11]පා ගහණ කරනු බුදු කැලි වළඳජෙන බැවින් "පත්තං අග්ගහෙසි" යූහු **කිලිට්ඨ කම්මං,** කිලුටුකම්—දූස්මෙනෙය යු සේයි. **එතදග්ගං,** මෝ [12]අගි—එසා අගා. **බහුස්සුතානං,** ආගම බහුසුවන් කෙරෙහි;

---

1 කොළෙ මා වැඩිය, කොළෙයි මා වැඳිය. 2 ඉතියට පෙළත වල්හි නැති බැවින්. 3 වැටින්. 4 කැයෙක්. 5 පියුමක්, පියුම්ල්8. 6 අභිනිහාර. 7 හත්තච්ඡාදන-මු. ධ. අ. 8 පිළිසස්යුතු. 9 පිළිවෙළ. 10 කියවයි, කියනොයි. 11 පගණනකරනු. 12 ඇගි.

සද්දං, යා අයං; **අකුප්පිත්වා,** කොවු සිත් නොකොට; **අකුජ්ඣිත්වා,** කොවු පියෝ නොදක්වා; **උබ්බජ්ජිත වාතපානානි,** උඩුළු ඇස් ඇති කවුළුවන්—ජල නම් කවුළුවන යූ සේයි. 'උබ්බගානි අවජිනි යෙසු වාතපානෙසු තානි උබ්බජිති.' 'මාගන්දියා නාගරානං ලඤ්ඡං දත්වා පලාපෙථාති ආහ' යි යොජනු. 'ආහ' යන්නක් අරණේයි. මෙහෙයෙන් [1]ජිවි වටත් තානු **කම්මකර පොරිසෙහි** කියනලදහු. **අක්කොසිත්වා [පරිභාසිත්වා]**—දස අක්කොස්වතින් **අක්කොසි;** සෙසු අසභ්‍ය තෙපුලෙන් [2]**පරිභාසසි. ඔළොසි,** ඔට්හි; **ගළුභොසි,** ගඩබු යෙහි; **අධිකරණං,** අධිකරණ—'අධිකරණීයතො වූපසමනීය තො අධිකරණං'. තුමහට යම් [3]කවර කිසයෙක් අධිකරණීය වන බැවින් අධිකරණ නම්. මෙතැන අක්කොසන පරිභාසන. **අහං,** අව; **නාගොව,** හැතක් සෙයින්; **සඞ්ගාමෙ,** සැහැමිහි; **චාපාතො,** දුන්නෙන්; **පතිතං සරං,** ගුළු හී—මෙසේ කියත් [4]නිද්දිමට විෂය පවම්. නොහොත් දුනින් මුකතව තුමා [5]සිරුරැ හුණු හී—උපාතන විෂය පවම්. 'චාපතො මුඤ්චිත්වා පතිතං සරං' යි සේයි. මෙතැනැ 'තිතික්ඛතෙතා' යි යොජනු. **අතිවාක්‍යං,** ඉක්ම පැවැති තෙපුල්—අට අනරිය වොහාර විසින් පැවැති තෙප්ලයි සේයි. **තිතික්ඛිස්සං,** සහනෙම්. යම් සෙයින් සැහැමිහි සරනා හැත් දුනින් ගුළු තුමා [5]සිරුරැ හුණුනා කඩ සෙහෙද එසෙයින් අව ඉක්ම පැවැතිනාක් තෙපුල් සහනෙම් යන සමුදායාර්ථයි. **දුස්සීලොහි බහුජ්ජනො**— 'හි' යනු යස්මාදත්ථයෙහි—'යස්මා බහුජ්ජනො දුස්සීලො තස්මා තං අසඤ්ඤුපෙත්වා තස්ස අතිවාක්‍යමෙව තිතික්ඛිස්සාමි' යූ සේයි. **දන්තං,** දමන ලදුවනු; **සමිතිං නයන්ති,** ජන මැදට නියෙත්—දමුණක්නු රියෙහි යොජා ජන සමූහයට නියෙති යූ සේයි. **දන්තං රාජාභිරූහති,** රජ දමුණක් මෙ [6]අරයි; **මනුස්සෙසු,** මිනිසුන් අතුරෙහි; **දන්තො සෙට්ඨො,** අරිමැඟින් දමා කෙලෙස් [7]පොපිසුනුයෙක් මැ උතුම්; **වරමස්සතරා දන්තා,** අශ්වතර දමනලදුයේ මැ උතුම්—වෙළඹ කුසැ [8]ගඩබුවාට ජායේ අශ්වතර නම්. **ආජානීයාච සින්ධවා,** සින්ධව රටහි ජා ආජානීය අස්හු දමනලදුවෝ උතුමෝ. [9]අස් දම් සැරිහු යම් [10]කාරක් කොළෙර්ද ඒ වහාම ජන්න බැවින් ආජානීය නම් වෙත්. **කුඤ්ජරාච මහානාගා,** කුඤ්ජර සඞ්ඛ්‍යාත මහා ඇත්නු දමනලදුවෝ මෙ උතුමෝ; **අත්තදන්තො තතො වරං,** දමනලද අස්තරාදීන් [11]වරාජ්

1 ජිවිටත්තාහු. 2 පරිභාසසි, පරිභූසයි, 3 කරකිසයෙක්. 4 නිද්දිමට. 5 සිරුරු. 6 අරය. 7 පොපිසුණුයෙත්මැ. 8 ගඩුබුවාට. 9 අස්දම්සැරිම්, අස්දම්සැරිදම්. 10 කාරණයක්. 11 වරජ්.

තුමහ මෙ දමනලද රාත්ම උතුම්. විවසුන් මග ඵල තුමා පිය වීන් වූ බැවින් අත්තදන්ත නම් වේ. **උත්තරිභඞ්ගා,** අවුළු; **නික්කම්මා,** කම් නැතිසවුනු; **අගදෙන,** ඔසුයෙන්—ගද නම් විෂ; එයට පිළිවක් බැවින් ඔසු අගද නම්. **කිර** යනු අනුශ්‍රවාර්‍ථයි. එයින් ඔසු දියෙන් දළ දෙව් සපුන්හටද විෂ නොගනී යන පවත් ඇසූ විරිසේ දක්වයි. **පොක්ඛරෙ,** පොකුරෙහි—වෙණ දෙණියෙහි; **මාලාගුළෙන,** මල් වටෙකින්; **එකොසි,** පිදගී; **උස්සීසකෙ,** හිස්දෙර; **පස්සසෙනා,** සුස්මන්නේ; **ඵණං කත්වා,** පැණ විහිදූ; **අහඩි**—**අහ** යනු විෂාදයී; **ඩි** යනු ගරහාර්‍ථිගියි—රජහට උවදුරු දැක 'අහ' යුව; සාමවතිය කම් ගරහමින් 'ඩි' යූ. **අලක්ඛිකො,** සිරි නැතියේ; **දුබ්බිනීතා,** [1]නොහික්නානු. [2]'දු' යනු අභාවාර්‍ථයෙහි—'දුප්පඤ්ඤ' යන තැන සෙයින්. හත්‍ථිහට ප්‍රාණ සම විය යුතුය යන [3]විනයට නොපවතුවනු. **පාපා,** පවුහසර ඇතිසවුනු; **පටිපක්කිණිංසු,** ගිව කොලෙරු; **සම්පජ්ජලිතොවිය,** [4]ජුළුහැනක් බඳු; **සහස්සත්ථාමං,** [5]ශරයක් [6]ජියෙහි බැඳ දුනුම්ට ගෙන කඩ [7]පහාමදක් නැගුව බිමින් මුතද හම්මන දුනු 'සහස්සත්ථාම' යෙත්. **සිඞ්ගධනුං,** [8]එළු හැගැ යනු යොජා කළ දුනු; **විසපීතං,** වස දියෙන් බොනලදුවා—බොනලද වස දිය ඇතියා එව්; **සන්නය්හිත්වා,** හිඳුවා—දුනුදිය හා ගළය් යූ සේයි; **ධුරෙ ඛත්වා,** [9]පෙරෙහි කොට; **නිච්චිතෙනා,** සිත් නැතියේ; **නිජ්ජීවො,** ජීව් නැතියේ; **සම්මුය්හාමි,** හව් පසින් මුළා සිත් ඇතියෙම්—'සමන්තතො මුය්හාමි සම්මුය්හාමි'. **පමුය්හාමි,** හමුයෙහි මුළා සිත් ඇතියෙම්—'පමුඛෙ මුය්හාමි පමුය්හාමි'. **සබ්බා මුය්හන්ති මෙ දිසා,** හව් දෙසෙ මට [10]නොවටහයි; **තායස්සු,** රකු; **සරණං භව,** බිය [11]නහනුව; **ඉදං වත්වා,** මෙ තෙපුල් කියා; 'යමහං සරණං ගතා තං සරණං ගච්ඡ' යන සබඳ. 'අතිරෙකතරං භායාමි' යනු තුමා වරජ ඇති සිතින් නොහදයි හැගැ කියා. 'පටිකම්පිත්වා' යනු 'ආහ' යනුවට පූර්‍ව කාල ක්‍රියා. **වරං,** ඉස්නාක්—කැමැතියකු සේයි; **ආමන්තෙත්වා,** අමතා බණ වය් යු තැන්. [12]'මනාන ගුත්තභාසනෙ'. **පච්චාසිංසති,** ප්‍රත්‍යා [ශංස] කෙරෙයි-පුජනුවට දන් දෙනුවට පතාය යූ සේයි; **පඤ්චහි උත්තරාසඞ්ග සතෙහි,** පස්මාන් උතුරු සළිසියෙන්; **එකවත්ථා,** එක් පිළි ඇතියක්—'එකං වත්‍ථං යස්සා තා එකවත්ථා'. **පච්චත්ථරණානි,** මස් පුටුයෙහි අතුරුණු පසතරණ නම්; **භුම්මත්ථරණානි,** [13]බුම් සිව් රක්නාට අතුරණු

1 නොහික්නානු. 2 'අ' යනු. 3 විනයට නොපවතුවනු. 4 ළුජුහැනක්-මෙය විමසිය යුතුයි. 5 හරයෙක්, හරයෙක්. 6 ජයෙහිද. 7 පහමණක්. 8 එළු හැය. 9 පෙරටසිකොට, 10 නොවවහස්. 11 නහනුව, 12 මනාගුපත. 13 බුම්,

බුම්මතරණ නම්. 'මත්‍තිකං මද්දිත්‍වා' යි ලියති. 'මත්‍තිකාය මද්දිත්‍වා' යනු මැනැවි. **පඤ්චසතග්ඝනකානි වත්‍ථානි,** එකෙකි මෙ පන්සියය අගනා වතුන්; **සහස්‍සභාගෙන,** දහස් බැවින්—දහස් දහස් බැවින් යු සේයි. **සතසහස්‍සග්ඝනකං,** සුවහසක් [1]යැල්; **සහස්‍සග්ඝනකානි,** එකි එකි මෙ දහස් අගනාවුන්; **සහස්‍සග්ඝනකං,** දහසක් [1]යැල්; **සතසහස්‍සග්ඝනකානි,** එකි එකි සුවහස් අගනාවුන්; **සතග්ඝනකං,** සියක් [1]යැල්. **තුන්** තන්හිද් 'පාද මූලෙ ඨපෙත්‍වා දින්‍නානි' යු බැවින් මහතෙරුන් [2]පසිලි අඟ ඉටිහොත් යි දන්නේ. **සමහං කරොමි** යන පාසාදජිද්දු දස්සන කුක්කුට පෙසන සප්ප මොචන සඳහා කියා. **තථා අහුත්‍වා අඤ්ඤථාව හොති** යනු අයුණු සඳහා කෙළෙයි ගුණට වැටිණ යන අභිප්‍රායෙන් කියා. **චූළපිතු,** සිළු[පි]යහට; **දුස්‍සකොට්ඨාගාරං,** පිළිකොටාර; **එකතො කත්‍වා,** එකගෙහිකොටැ; **බහි ඨපනකං දත්‍වා,** දෙර හැරැ බුයි නොවියහැකිසෙයි [3]බැහැරින් යතුරු හෙළා; **ගෙහෙ අග්ගිං දදමානො,** තෙල් පිළින් වැසූ තා ටඹසි ගිනි අවුළුවමින්; **තාසං ඔවාදං අදාසි,** යනු තුමා හම්යෙහි වූ කෙනෙක්නට ඔවා දුන් තන් නෙනැ කියත්. හැමදෙනහට ඔවා දුන යත් 'නා ආගතා ගබ්භ පවෙසෙත්‍වා' යනුවහය් වරද [4]වෙයි. **අනමතග්ගො,** නොපිරිසුන්වූ කෙළ ඇතියෙහි. 'අනු අනු අමතං අපරිවජ්ජිතානං අග්ගං යස්‍ස' යන වාක්‍ය. **බුද්ධඤාණෙනපි පරිච්ඡෙදො න සුකරො** යනු සසර [5]නියරැ සයන් ගිනින් දම් අත් බැවුජ් කියත්. **වෙදනා පරිග්ගහ කම්මට්ඨානං,** වෙයින් පිරිගා කම්ඨන්—තුමනට උපජන දුක් වෙයින් අනිස් දුක් අනත් විසින් සිම්ජින [6]කම්[ඨ]න් යු සේයි. **කා ගති,** ගී කවර—පස්ගියින් කවර ගීහි උපන්හ; **කො අභිසම්පරායො,** පරලෙව් [7]කවර තරම් [8]පිරියා වන්හ; **අනිප්ඵලා,** ලොවුතුරා ඵල නොනැතියෝ; **මොහ සම්බද්ධිනො,** මොහ [9]බාන් ඇතිය නොහොත් මොහ සබඳ; **භබ්බරූපො,** [10]භව්‍ය බඳුව—කතීනඃත්‍වහො කතීඃත්‍ව [11]ඇ යටනුයි බඳුව; **දිස්‍සති,** වටහෙයි; **උපධි සම්බද්ධිනො බාලො,** කෙලෙස් උපධින් බඳනාලද බල්; **තමස්‍ස පරිවාරිතො,** මොහ අඳුරෙන් [12]වළඳනාලද්; **සස්‍සති විය ඛායති,** සස්සති ස්මවැ වටහයි. **සස්සති** නම් පඨවි පබ්බත ඈ—එසෙයින්ම තහවුරු බඳුව

1 යල්. 2 පිසිමි, 3 වැහැරින්. 4 නොවෙයි. 5 නියතු සේයන්. 6 කම්න, කම්ත් කම්ත. 7 කැරම කරම්, කරුම කරම්, කැරැම කරම්. 8 ලොව් පිරියා 9 ලාන්, වාන්. 10 චත්‍රව්‍ය. 11 ඇසෙවනුසි බඳුව—මුළු පාඨයම ආකුලයි. 12 'වළඳනාලද්' යන්නට ඉක්බිතිව 'වඝන තමසැ යු සේයි' යන්නක් පොත්වල පැනේ.

වටහයි සේයි. **පස්සතො**, සත බිඳැ බලනුවහට; **නත්ථි කිඤ්චනං**, ද්‍රව්‍ය බඳුයෙක්—සස්සති සෙමෙක්—නැති. [1]**උට්ඨාය සමුට්ඨාය**, වැර ඇතියාව—සැක වටනුයෙහි වැර නොවිහිජය් යු සේයි; **ආසඞ්කිත පරිසඞ්කිතොව**, අසක් [2]බිහිලියෙම්. 'ආදිතො සඞ්කිතං ආසඞ්කිතං, පරිතො සඞ්කිතං පරිසඞ්කිතං'. **තෙල කපල්ලකං**, තෙල් හා ඇතිළි නොහොත් තෙල් පිරුණු ඇතිළි; **භජ්ජාපෙත්වා**, [3]පසා. 'පච පාකෙ'. **කායනුත්ථ**, කායනු **එත්ථ**—කායනු අත්ථ. 'එත්ථ' යන් 'කායනු කථාය එත්ථ සන්නිසින්නා' යි යොජනු. 'අත්ථ' යන් 'කායනු කථාය සන්නිසින්නා අත්ථ' යි යොජනු. **විසිවෙතු කාමා**, සීතං අප නෙතු කාමා; **දාරු රාසිං ආලිම්පෙත්වා**, [දර රැසක්] ජලවය්; **අසච්චෙතනිකා හුත්වා**, දවම්හ යන තැත් නැතියාවැ; **කම්මනා බජ්ඣිංසු**, කාදුසිරි අකුසල් කැමින් බඳනාලදහ; **තස්සෙව කම්මස්ස විපාකාවසෙසෙන**, එමෙ කම්හු විවාසෙස්නෙන—එකම්හු අවසිටි පවත් විවානෙති යු සේයි. **පෙසනකාරිකා**, මෙහෙකැරි; **ථොකං ඛුජ්ජධාතුකො**, [4]සුලාක් කුදු සැහැවි; **උපට්ඨායිකා ඉත්ථි**, රජ [5]වටන මාගම් නොහොත් පසේ බුදු නට ආසන පඤ්ඤපන විජනාදි විසින් වැටනියක්; **සුවණ්ණ සරකං**, රන් [6]මලාවක්; **තස්ස නිස්සන්දෙන**, ඒ කම්හු විවෙයින්; **අට්ඨදන්ත වලයානි**, අටමත් දළ වළයින්; **තං ඔලොකෙත්වා**, නවුකැලි නොනවුකැලි බවු ජැතියට් අභිප්‍රායෙන් ඇය බලය්. 'ගච්ඡථාති ආහ' යි ලියති 'ගච්ඡථාති වුත්තෙ' යනු මැනැවි. **නන්දමූලක පබ්භාරං**, හිමවුයෙහි නන්දමූලක නම් [7]පව්බෙයදට; **අරොගානිච්චව**, නොනට්වුහු මෙ; **තස්ස කම්මස්ස**, ඒ දළවළා දුන් කම්හු; **මහා පඤ්ඤජාතා**, පැන පුවහමා කොටැ කල කම්හු පෙලෙන් මහා පැනවු; **කත උපට්ඨාන නිස්සන්දෙන**, කළ උවටන් පෙලෙන්; **සොතාපත්ති ඵලප්පත්තා**, පසේබුදුනට කළ මෙහෙ පාරිචරියානුත්තරිය වන බැවින් එකම්හි පෙලෙන් ලොවුතුරා ඵල පත්. **වඩ්ඪමානකච්ඡායාය**, වඩන සේයෙහි—සවස්හිය යු සේයි. **උපට්ඨාකකුලානි දට්ඨුකාමාති** සංසග්ගවාසනා නොපුහුන් බැවින් කියත්. **පසාධන පෙළිකං**, පහයින් පෙළි; **අනුද්දයං**, කුලුණු; **පක්කඨිත තෙලෙ**, කකියන තෙලැ. **අප්පමාද[පද]මෙව ඔතරති**, අප්පමාද ලක්ඛණ අප්පමාදප්පච්චය අප්පමාද පටිපදා අප්පමාද ඵල අප්පමාද පටිපක්ඛාදි සන්දස්සන විසින් අප්පමාද පදයට මෙ එරෙයි. **ජඞ්ගමානං පාණානං**, පාද

---

1 උට්ඨාය. 2 බිහිලියෙත්. 3 පාසා. 4 සුලාක්ඛු. 5 වටනම්ගම්, වටන මේ, 6 ඉලාවක්. 7 පව්බෙයත, පව්බෙයතාට.

තල චාරිනං සත්තානං; හත්ථිපදෙ සමොධානං ගච්ඡන්ති, ඇත් පිය මහත් බැවින් එහි සමොධාන වෙත්—ඇතුළු වෙත්. සමොධාන නම් අන්තොගධභාව. **යදිදං** යනු [1]කථමෙකකි—කිසෙයින් ඇගියැ යනු වෙයි යූ සේයි. **මහන්තත්තෙන,** මහන්තභාවෙන. 'අග්ගමක්ඛායති' යනු යොජනු. **යෙ කෙචි කුසලා ධම්මා,** [2]කම්වැජැරිය යම් කවරි කුසල් ධම්හ. **අප්පමාදමූලකා,** දන් දුන වපියි සිල් රැකිය වපියි සමාධි පැන් [3]හැවුව වපියි යන ඈ උපදෙස් පිළිපජ්නවුන් පිළිවෙත් පිළිපනුවන් විඳුනා [4]සුව සීකරන විසින් පවත්න අපමා මුල් කොට ඇතියහු; **අප්පමාද සමොසරණා,** හෙතු ඵලාදි රූපයෙන් අපමාහිමෙ [5]එකසරෙනුවෝ; **අප්පමාදො තෙසං ධම්මානං අග්ගමක්ඛායති**—ඔවුන් අපමා අධිකොට ඇති බැවින් හේ ඔවුනට ඇගියැයි කීසේයි. **සතියා,** කරණීයාකරණීය සිහි කරන සීය; **අවිප්පවාසො,** නොවියොවු බැවු; **අජාතත්තා,** කිසි පසයෙකින් නූපන් බැවින්; **න ජීයති,** නොදිරයි; **න මීයති,** නොනසියි. [6]'පජ්ජන්ති ඉමිනාති පදං'—යෙති මෙයින් යී පදනම්. [7]'පද ගතියං'. **අමතස්ස පදං,** නිවනට පදවේ. [8]**මුඤ්ච සච්ච සඞ්ඛාතස්ස,** මොට සීසැයි බැවහැර පත් මුඤ්සච්ච නම් සී [9]පිළිවක්වැ උපන් සතර [10]කණ්; **සතියා වොස්සග්ගස්ස,** සී විහිජ්මන. 'වොස්සජ්ජති එතෙනාති වොස්සග්ගො, වොස්සජ්ජනං වොස්සග්ගො'—දෙසේතිජ් සී පිළිවක් [11]කණ් මෙ. **පමත්තො,** සී මුළෙයි; **ජාතිං නාතිවත්තති,** ජැයි උක්මනුවට තිසි පිළිවුවා මෙ [12]නොසීකරන බැවින් ජැයි [13]නොඉක්මේ; **වට්ටං නාම අපරිච්ඡින්නං,** සසර පිරිසිඳුනා කම් නොකරන බැවින් [14]සසර එක්තක හෙයින් [15]පරතැතියි [16]නොපිරිසුනු; **අප්පමාද ලක්ඛණං,** [17]අපමා ලකුණු. 'අප්පමාද මෙව ලක්ඛීයති' ගතජ් අප්පමාද ලක්ඛණ නම්. 'ලක්ඛීයති එතෙනාති' ගතජ් අපමා පුහුලා [18]සඟාවන බැවින් අප්පමාද ලක්ඛණමෙ නම්. උපදිසෙස් මරණයෙහි පටය් ලොවුතුරා මහගී උගරවා[යි] අප්පමාද ලක්ඛණමෙ නම්. **සච්ඡිකත්වා,** තුමා සතනැ උපයන විසින් පසක් කොටැ; **මතාපි න මීයන්ති,** නොඋපජ නම ලබහුජ් පුනාලක් නොමියෙත්; **පමාදමරණෙන,** පමා මරණින්—පමාදමෙ [19]අවොයුනුව වැටෙන මරණ උව බැවින් පමාද මරණ නම්. 'යථාපි මතා තථෙව හොන්ති' යි යොජනු.

---

1 කථමත්එකි. 2 කම්වජැරිරිඅය. 3 හැවුම. 4 සුවයි කරත විසින්. 5 එ සෙරනුවෝ. 6 පදහණි. 7 පදගතෙං. 8 මුඤ්සති 9 පිළිවම. 10 කැත. 11 කත්තනමෙ, කතාමෙ. 12 නොසිස්කරන බැවින්. 13 නොනික්මේ. 14 සසරක්තක බැව හෙයින්. 15 පරතැති. 16 නොපිරිසුදු. 17 අපමා, අපමණ. 18 සඟවනා, සඟවුවන. 19 මෙය විමසිය යුතුයි.

ජීවිතින්ද්‍රියුපච්ඡෙදෙන යනුයෙන් මරණ වනසේ දක්වූහු. **දුරුක්ඛන්ධ සදිසා අපගත විඤ්ඤාණා** යනුයෙන් පමත්ත **මත** දෙජෙනහට සමාන [1]ධම දක්වූහු. පමත්තායනම 'දුරුකඛනධ සදිසා'. **තාදී** ධමම නැත්තො යනුවනම 'තෙ සමපිඩි' යනු ඈ කියූහු. සිත් පවත් කිසි බොහෝ තුජ් දන් දෙම්හ යන ඈ සිත් නැති බැවින් 'අපගතවිඤ්ඤාණ' නම් මේ වෙයි යන අභිප්‍රායි. **එතං විසෙසං,** මේ තොරතුරු; **අප්පමාදම්හි පණ්ඩිතා** යන පද තබා හෙළටුවායෙහි 'අප්පමාදම්හි පණ්ඩිතා [2]හජෙථ' යුහු. අපමා බැවුහි [3]සෙවු පේනෙ යුසේයි. මෙද හෙළටුවා පෙරළා තුබූ අටුවා බැවින් එඅරුත් නොනහය් යෙනු අනන්තරයෙන් 'අප්පමාදම්හි' යනුවක් [4]ඇරැයි 'අප්පමාදම්හි පණ්ඩිතා මෙධාවිනො සප්පඤ්ඤ' යි අත් කියනු. ඔහු කෙ යනුවනට 'අත්තනො අප්පමාදෙ ඨත්වා අප්පමාදං වඩ්ඪෙන්ති' යි දක්වන්නේයි. 'එතෙසච විසෙස කාරණං ජානන්ති' යි යොජනු. 'විපස්සනාමග්ග ඵල සඞ්ඛාතෙන'යි ලියති. 'විපස්සනා සඞ්ඛාතෙන' යනු හඹයි. මෙහි **ආරම්මණූපනිජ්ඣාන** නම් පඨවි [5]කිසුණු ඈ අරමුණු නැරඹිම. **ලක්ඛණූපනිජ්ඣාන** නම් අනිස් ලකුණු ඈ [6]සබර ලකුණු නැරඹිම. **අභිනික්ඛමණතො පඨාය,** හිනික්මන්හි වලය්—සසුන ජනවූ තැන්හි පටය් යුසේයි. [7]'සතතං පවත්ත විරියං සතතං, තත්‍ථ නියුත්තා සාතතිකා'. **ථාමෙන විරියෙන පරක්කමෙන** යනු පරියාය වජන්. නොහොත් **ථාමෙන** යනු රුකුළු මාත්‍රා වැර. **විරියෙන** යනු කම් සාධන [8]වැර. **පරක්කමෙන** යනු කම් සාධා මතු [9]පැ [8]වැර. නොහොත් **ථාමෙන** යනු කරුවා කැමැත්ත කරන [8]වැර. **විරියෙන** යනු කැම්හි යොජන [8]වැර. **පරක්කමෙන** යනු පිළිවකුත් සහන [8]වැර. **පත්තබ්බං යං,** යම් මග ඵෙලෙක් පැමිණිය යුතුද; **විරියස්ස සණ්ඨානං,** වැරැනු සිටුම්—නවත්න යූ සේයි. **අනොසක්කිත්වා,** නොඔසැකැ—නොපසුබැස යැ යූ සේයි. **දළ්හෙන,** පිරෙන; **චත්තාරො යොගා,** කාමයොග භවයොග දිඨියොග අවිජ්ජායොග යැ යන පුහුලා සසරෙහි යොජන සතර කෙලෙස්නු; **ඔසිදාපෙන්ති,** ගළත්ද; **තෙහි ඛෙමං,** ඒ සතර යොගයෙන් බෙමවූ. [10]'යොගෙ සොහෙවදනකි උපදනුව හිදම්' මහ අටුවාහි කී බැවින් හැම උවදුරෙන් [11]සෙම්වූ යන් මැනැ මෙ. [12]'සාමාවතියා මාගන්දියා මරණ දීපන

1 ධෑම්. 2 භජෙත. 3 සෙව්. 4 ඇරැයේ. 5 කිසු. 6 සබර. 7 සතතප්පවත්ත. 8 වැරැ. 9 පත්. 10 මුළු පාඨයම ආකුලයි. 11 සෙල්වූ මිසත් 12 සාමවතිසා.

වත්‍ථු' යි ලියත්. 'සාමවතියා වත්‍ථුනාම [1]පඨමං' යි මහ අටුවාහි ආ බැවින් 'සාමවතියා වත්‍ථු' යනු මතු හඹයි—

15 සාමවතියා වත්.

කුම්භඝොසකං, කුම්භඝොසක සිටුහු; **අහිවාතක රොගො**, එනම් රොග; [2]**පරූළ්හ කෙසමස්සු කාලෙ**, නැගී කෙස් මස් ඇතිකල්හි. 'පරූළ්හානි කෙසමස්සූනි යස්මිං කාලෙ' යන වාක්‍ය. **භත්තක වීථිං**, බැළපුවන් වසන වෙයට; **පබොධන චොදන කම්මං**, නිදනුවන් පොබයන [සොයන] කම්. පුබුදුවන කම්හි තොපෙජෙයි කුමට හිඳුවයි සොයන කම්හි නය බඳු පිළිවෙළ කරවයි සේයි; **සබ්බරවඤ්ඤූ**, හැම හඬ දන්නෙයි; **කසමා**, හැම හඬ දන්නා කරුණෙන්—හැම හඬ ජන්න බැවින්. වායසාදීන් හඬජනිව යු [ව] ගැල් [3]ගොන් යොජව යන හඬ නැගුව අසයි මහ ධනවතක්හු හඬ යන කිසෙයින් ජැනිය යත්—නිරුත් පිළිසැඹියා ලද්දන් නිරුත්හි මෙ ප්‍රභෙද ජන් [න සෙයින්] හව් රැව් ජන්නක්හට හඬ ප්‍රභෙදතා ජැනෙයි. එකරුණෙන් දන යනු. **මලිනධාතුකං වත්‍ථං**, කිලුටු පිළියක්; **නිවාපං**, නිම; **නිබද්ධිත්වා**, [4]නිබැඳැ—තුමා ලවා නොපිසැවා නොතවත්න සෙයින් පෙළුය් යු සේයි. **මජ්ඣවාණං**, හැඳ විරොදු; **උජ්ඣායිත්වා**, උදය්; **ඛීයිත්වා**, පතුරුවා; **පවිවිස්සක දාරකෙ**, එක්බිති ගෙහි දරුවන්; **සත්‍ථවං**, සසග; **ජාමාතරං අකාසි**, බෑන කළා. **සස්සු**, හුස්; **ඉණං නාම**, ඉණෙ නම්; **අරෙ**, අලෙ; **දුබ්බිනීතා**, [5]අවිනීතයෙනි; **උබ්බිල්ලාවිතාකාරං**, ඉපිළෙන ආරක්; [6]**අඤ්ඤ මාන මත්තං**, අව යන මන් මතුවක්; **ධන පාරිජුඤ්ඤකාලෙ**, ධන [7]පිරිහුනු කල්හි—ධන නට කල්හිය යු සේයි. **නිසම්මකාරිනො**, පිරික්සා කරනුවනටයැ. **නිච්ඡිද්දස්ස**, නිසිද්නට—[8]සැහැවුන්න ටය යු සේයි; **තුලා කූටාදීනි**, තල කුළු ඇයින්—තල දඬු ඇතුළෙන් සිස් කොටැ යසුණු එවැ ගන්නා කල් දඬු මුලට යවා දෙනකල් දඬු අගට ඇරැ [9]කිරනු තුලාකූට නම්. ආදි ගහණින් මානකූට කංසකූට ඇයි ගන්නේ. **වෙජ්ජකම්ම දූත කම්මාදීනි**,—කුලනට පිළියම් කරනු වෙජ්ජකම්ම නම්; කුලන් හසුන් ඉනී ඉතියට නියනු දූතකම්ම නම්—

16 කුම්භඝොසකයා වත්.

---

1 පඨමකී. 2 පරූළ්හනඛකෙස මස්සුකාලෙ-මූ. ධ. අ. සෙදන. 3 ගෝ. 4 නිබඳ. 5 අවිනීතයෙන්. 6 අඤ්ඤමනාමානමත්තං. 7 පිරිහුණු කල්හි. 8 සැහවුන්නට. 9 කියනු.

ධනසෙට්ඨිකුලස්ස, ධනසිටු කුලක්හු—ධන නිසය් සිටු තන් ලදුවෝ ධන [1]සිටහු නම්. සෙසුවෝ කුල [1]සිටහු. **හත්ථසාරං**, අත්සර—අතින් මෙ තියුනුවට නිසි සාර රුවන යුසේයි. **අඞ්ගමාරෙන**, අග දෙරින්—පළමු [2]වළ දෙරින් යුසේයි. **ගබ්භවුට්ඨානං**, ගබවුටුහන්—[3]ගොරෙන් මිස්ම යුසේයි. **ගෙහපටික්ඛාරං**, [4]ගෙවළජ; **පටිසාමෙත්වා**, සඟවය්; **චූළපිතා**, සිළි; **මහාපිතා**, [5]මැහැවි; **අය්‍යකො**, [6]මුත්න; **අය්‍යකා**, මුත්නු; **තචපඤ්චකකම්මට්ඨානං**, 'කෙසා ලොමා නඛා දන්තා තචො' යන මේ තැස පසු කම්ටහන්; **පබ්බාජෙත්වා**, සරණාගමනින් පබුජ්වය්; **සීලෙසු**, හෙරණුන් රැකිය යුතු දසසිල්හි; **පදුමං යථා කොකනදං**, කොකනද [7]සඞ්ඛාත පියුම්; **පාතො**, රැසික්මෙ; **ඵුල්ලං**, පිපියේ; **සුගන්ධං**, සුරභි ගඳ වූයේ; **යථා අවීතගන්ධං සියා**, යම්සෙයින් නොකඩවූ ගඳ ඇතියේ වනුජ්; **අඞ්ගීරසං**, සථරහු; **අන්තලික්ඛෙ තපන්තමාදිච්චමිව විරොචමානං**, අහස්හි දිලියෙන හිරක්හු සෙයින් රස් [8]කදඹෙන් [9]වොරජනුනු; **පස්ස**, එසෙයින්මෙ දකු-ගඳ සහ පියුමක් සෙයින් අනත් අපිරිසේ ගුණ ගඳින් දිලිසෙනුවූ එහු [10]දක යුසේයි. මෙයින් කුමක් කියුන යත්—බුදුනුසී කම්ටහන් කීහු. 'අඞ්ගීරසං විරොචමානං අන්තලික්ඛෙ තපන්තමාදිච්චමිව' යි සහ උපමාන කොට බුදුන් පැහැ 'යථා ඵුල්ලං පදුමං අවීත ගන්ධං එවං අවීත ගුණ ගන්ධං අඞ්ගීරසං පස්ස' යි ගුණෙන් අවටවා බුදුන් දැකිය යුතුසේ පැහු. **දන්ධ භික්ඛුනො**, දද මනණක්හු—උදෙස් ගහණෙහි නොසල්හුවක්හු යුසේයි. **උද්දෙසගහණකාලෙ**; උදෙස් [11]ගන්නා කල්හි—පෙළ හදුරන කල්හිය යුසේයි. 'උද්දිසියතීති උද්දෙසො—පාළි, තස්ස ගහණං උද්දෙසගහණං, තස්ස කාලෙ උද්දෙසගහණකාලෙ, තදා'. **පරිභාසකෙළිං**, ගරහ සිනා කෙළි. 'පරිභවිත්වා හසනං පරිහාසො, සො එව කිළාධිප්පායෙන කතත්තා පරිහාසකෙළි'—සොම්නස් සහගියාවූ අකුසල් සිතින් [12]කරන සිනා. [13]**සජ්ඣායං**, ගත් උදෙස් හදුරනු; **ඉමස්මිං සාසනෙ අභබ්බො**, මෙ සස්නෙහි සිටිනාට නොනිසියෙහි. 'ඨාතුං' යනුවක් අරනේ. **පබ්බජිතකිච්චං**, මහ හවුන්; **මහප්ඵලං**, රහත්ඵල; **ජීවකො**, ජීවි වෙද; **කොමාරභච්චො**, රජකුමරහු විසින් පුස්නා ලදුයේ. 'කුමාරෙන භතො කුමාරභතො, සො එව කොමාරභච්චො'. **මාලාගන්ධවිලෙපනං**, [මල් ගඳ විලවුන්]. බඳ

1 සිටුහු 2 වත. 3 ගොරෙක් මිස්ම. 4 ගෙවළජ. 5 මැහැලි. 6 මුත්ත, මූකත, මුත්නු. 7 සංඛාත. 8 කදඹෙන්, කදඹෙවෙන්. 9 වොරජනවුහු. 10 දක. 11 ගණන. 12 කරන සිනා ලදුයේ. 13 'සජ්ඣායං' යනු පටන් 'පුස්නා ලදුයේ' යනු දක්වා පාඨය එක පොතෙක පමණක් දක්නා ලැබේ.

නොබැඳ මල් නම්, වාස චූර්ණ ධූප ආදී ගඳ නම්, හැනූ [1]ඔසඳ කල්ක විලෙප නම්. **බුද්ධපමුඛානි,** බුදුන් ප්‍රධානකොට ඇතිය වුහු. 'බුද්ධො පමුඛො එතෙසං' යන වාක්‍ය. **අවිරූළ්හිධම්මො,** නොවඩනා සභාව් ඇතියේ යි. 'විරූහනං විරූළ්හි'—මහළු පවා ශිලාදීන් වැඩුම් විරූළ්හි නම්. 'විරූළ්හිධම්මො යස්ස සො විරූළ්හිධම්මො, න විරූළ්හිධම්මො අවිරූළ්හිධම්මො.' **නිමන්තනං,** 'අම්හාකං නිවෙසනෙ භික්ඛං ගණ්හථ' යන [2]නිමතුණු. **විස්සමිතුං,** පෙරලෙනුවම—ගිහිවනුවමය යු සේයි. **චක්කඞ්කිත තලෙන පාණිනා,** [3]සැකැකිය තල ඇති අතින්. 'චක්කලක්ඛණෙන අඞ්කිතං තලං යස්ස' යන වාක්‍ය. **ගන්ධකුටිපමුඛො,** ගඳෙළපොමොයෙහි. 'පමුඛ' නම් [4]අගවිට. [5]**පුරත්ථාභිමුඛො,** [6]පැදුම්දසැ මිණීය. 'පුරත්ථිමාය දිසාය මුඛං යස්ස' යන වාක්‍ය. **ඉමං පිලොතිකං,** මේ පියලිය -ඉඩයෙන් මැවූ පියලි කියත්. **රජොහරණං රජොහරණන්ති,** [7]රජ කස කරනු රජ කස කරනුයයි තුමන් දුන් පියලියෙහි සිත් [8]උපනිබඳන සඳහාය් වාක්හෙද කැරැ යුහු. මේ පියලිකඩ තුමට දුන්හ යත්—සුභ අරමුණෙහි පුරුදු සිත් ඇති තෙරනම ඉජීය අසොබ කම්ඨන් දුන සිත් [9]කලම්වයි. අසුභ කම්ඨන් නුදුන රාසිරි තෙරුන්ට ළෙහි රා නොසන්හිඳි—ඉන්බැවින් විසුජ් පිංලියෙන් සිත් හඹය් කෙමෙන් කිලුටු පියලින් අසුබ් කම්ඨන් [10]එරවැටිවැ [11]පියලිකඩ දුන්හු. **කාලෙ ආරොචිතෙ,** 'කාලො භන්තෙ නිට්ඨිතං භත්තං' යි කල් ගෙහු කල්හි; **සුරියං ඔලොකෙන්තො,** හිරු බලා හුනුවේ—හිරු ළැහෙන දස බලා හුනුවැ යු සේයි. **කිලිට්ඨං අහොසි,** හිරුරැස් හුණු අතින් සුලු දියෙන් කිලුටු වී. මෙ තකාමෙ පුරත්ථාභිමුඛ කොට හිඳුවනු. **අනිච්චා වත සඞ්ඛාරා—වත** යනු සංවෙගයෙහි—[12]අනිස්හු ලව් සබරහ. **ඔභාසං විස්සජ්ජෙත්වා,** ඔහස් විහිජැ—තෙරුන් තුමන් දක්න සෙයින් අලු පතුරුවය් යු සේයි. විවසුන් ඔවස් [13]විවසුව හට මෙ පැනෙන සෙයින් බුදු ඔහස් යම්ක්නු තකා වුහුට ඔවුහටම පැනෙයි ල. විවසුවහට ඔහස්හි ඇතුළුවූ තා පැනෙන සෙයින් බුදු ඔහස් දුටුවහට බුදුහු [14]පැනෙත් ල. විවසුවහට ඔහස් හා ඔහස්හි ඇතුළුවූ තා සිතට මෙ පැනෙන සෙයින් බුදු ඔහස්හය් බුදුහු මෙ සිතට [15]වටිහත් ල. එතක් බුදුන් ඉඩය. ඉජිවූවා බත් ඇගැ හිඳ

1 ඔසතා, ඔසඳතා. 2 නාමතනු, නමතුණු. 3 සකතිය, සැකතිය. 4 අගවිට, අගවිව. 5 පුරත්ථාභිමුඛො. 6 මේ පාඨය එක පොතෙක පමණක් දක්නා ලැබේ, එහිද 'ෂැදුම්දස ඉම්ණීය' සි පැතේ—විමසියයුතු. 7 රජකසක කරනු. 8 උපනිබන්ධනා. 9 කලැමෙවයි. 10 එරජම්ට. 11 පියලි කම්ඨන්. 12 අනිස්ලම්. 13 විවසුන් වනවමෙ. 14 පැතෙනිල්. 15 වටහතිල්.

තෙරුන් පුරෙට හුනුවක්හු සෙයින් පැනෙන බුදු ආධිපත්‍යය යෙන්. **රාගො රජො** නච **පන රෙණු වුච්චති** යන ඇසින් තෙරුනට තුමන් 'රජොහරණං රජොහරණං' යි දුන් කම්ඨන්හි විභාග කෙරෙත්. මේ කම්ඨන්හි රාගෙ රජසැ වීයෙයි. රෙණු රජය නො වී යෙයි. **රාගස්සෙතං අධිවචනං රජොති,** රජය යන මේ නිරුත් මේ කම්ඨන්හි රාකෙලෙස් හටය. මේ පෙදෙහි 'නච පන රෙණු' යන පච්චත්තවචන විපරිණාම කොට [1]යොජනු. පළමුපද නිරුත්තිපථ දක්වමින් කියූහ. දෙවන පද නිරුත්ති දක්වමින් කියූහු. **තෙ,** ඔවුහු—යම් කරුණෙකින් රාගෙ රජැය රෙණු රජ නොවෙයි ගත්හුද එවුහයි සේයි. **විගතරජස්ස,** ක්‍ෂය වූ කෙලෙස් රජ ඇති සථරහ; **අරහත්තං පාපුණි,** කෙලෙස් රජය පියවම් යන අභිප්‍රායෙන් විවස්නෙහි සැගැත්වැ කම්කොට රහත් පත්. **තීණි පිටකානි ආගමිංසු,** උදෙස් පරිපුස් විසින් ගතුවක් හට සෙයින් [2]පිළිසැහැඹියා හා සමඟ පෙළ ගියාවුහු; **තෙන කාරණෙන,** සළුකතින් තලල් පිසැ අතිච්චසඤ්ඤ පිළිලද [3]කරුණෙන්; **රජොහරණමෙව,** පියලිකඩමෙ; **දක්ඛිණොදකං,** දක්ෂිණ දිය—දන් පිළිගාවා අත්හි [4]දන් පූජායෙහි [5]දුවා සිය අතින් හෙළන දියැ. **භන්තෙ** යනු කම්මකරාලපන; **අය්‍ය** යනු සාමිය්‍යාලපන; **සහස්සක්ඛත්තුං,** දහසක් කොට; **මුඛසහස්සං උණ්හි,** මුව දහසක් තෙප්ලි—නොහොත් තෙපුල් දහසෙක් පහළවී. මුඛාශ්‍රය තෙපුල් මෙ මුඛ නම්. "**යො [පඨමං] 'අහං'චූළපන්ථකොති' වදති තං හත්ථෙ ගණ්හ**" යනු තෙරුන් පළමු නොතෙප්ලුව සෙසුවන් නොතෙප්ලන බැවින් කියූහු. සෙසුවෝ පළමු කුමට නො තෙප්ලති යත්—ඉඩපත්හු දුසිහු ආ සැදැ එනෙක් දෙන තෙප්ලත්වායි නො ඉටු බැවින් නො තෙප්ලත්. ඉඩපත්නු කළතා කිරිය නො [6]ඉටුවජ් මැවූව වූන් කරන බැවින් ඔහු තෙප්ලුව තෙප්ලති. **තථා අකාසි,** බුදුන් පැසෙයින් කෙළේ—පළමු තෙරුන් තෙප්ලූ බැවින් ඔවුන් අත ගතැ යූ සේයි. **තීහි පිටකෙහි සබ්බාහෙත්වා**—උපාත්තවිසය පමම්—'තීහි පිටකෙහි ආදෘය සබ්බාහෙත්වා' යි **සේයි**—තෙවෙළෙයින් තමන් කරන අනුමෙවුති බණට නිසි **තැන්** [7]හවුළාගෙන [8]විස්මයෙන් පිරිස් සලය්. **විහාරං ගතත්ථා,** වෙහෙර මැද **මණ්ඩල** [9]මාළයට ගොස්; **වත්තෙ දස්සිතෙ,** පාසිවුරු ගහණ ඈ ගොදුරු ගැමින් ආ සැදැ කටයුතු වත්

---

1 නවපන රෙණු නොවෙයි යොජනු. 2 පිළිසැඹියා, 3 කරණෙන්. 4 දුන්. 5 දවා, 6 ඉට්වජ්. 7 හවුළාගෙන, ගවුළාගෙන, හවුළාගෙන. 8 විස්මයින්, 9 මාලකයට,

දක්වූකල්හි; **භික්ඛුසඞ්ඝස්ස**, ගදෙළපොමො දක්වය් පිරිවැරී ගිය මහණ ගණහට; **සුගතොවාදං**, හැම බුදුන් ඇවිජ් ගිත සුගත් ඔවා. එසැදැ බුදුන් ඔවා මැදුම්සඟි පමණ වෙයි යෙත්. **සුරභි ගන්ධවාස** [1]**වාසිතං**, [2]මනොඥ ගඳවසින් වසන ලද. [3]'වාසෙතීති වාසො, ගන්ධො එව වාසො ගන්ධවාසො, සුරභිච සො ගන්ධවාසොච සුරභි ගන්ධ වාසො, තෙන'. නොහොත් [4]සුරහිවූ ගඳහා [5]වසින් වසනලද. ගඳනම් [6]උසඳ ඇ. වසනම් වස් සුනු දුම් ඇයි. **සීහසෙය්‍යං**, සීහුන් හෙවුම් බඳු හෙවුම්. **රත්තකම්බල සාණිං**, රත් [7]කම්බල් සෙණුවක්; **පරික්ඛිපන්තාවිය**, සමන්තතො පසාරෙන්තා විය—රත් [8]පහුල් පෙරවැ ධම්මාසන අවට [9]හිඳුන මහණනු ධම්මාසන වටහි [10]රත් පලස් සෙණුවක් පහරන [11]බඳුවෝ. **අජ්ඣාසයං**, විවට අදහස්; **අනුත්තරධම්මරාජතාය**, [12]අනුතුරු ධැම්හි හිමි රජ බැවින්—නොහොත් [12]අනුතුරු ධම්ම රජ බැවින්; **ඤත්වා**, දිවසෝ ධසින් දැනැ; **අජ්ජ**, දැන්; **සුරත්ත දුපට්ටං**, රත්දෙපට සිවුර; **නිවාසෙත්වා**, සරනා හැඳැ; **මත්තවරවාරණ සීහවික්කන්ත විලාසෙන**, මතැත් ගමන් හා සීහ ගමන් විලසින්—මතැත්නගය් සීහන් ගමන් බඳු ගමනිනැ යුසේයි. 'මත්තවරවාරණාච සීහාච මත්තවරවාරණ සීහා, තෙසං වික්කන්තං ගමනං, තස්ස විලාසො ලීලා, තෙන'. **අනන්තාය බුද්ධලීලාය**, අන්නැති [13]බුඩලීලායෙන්, සමබිම පියෙහි පියෙහි [14]ළැහෙන පියුම් [15]විසිරන රස් [16]ප්‍රභාතවය් නොතප්න හිරු විරෙන මල්රොන් ඇ 'නො එක් සුවෙන් උවෙළුවා ගමන් [17]බුත් ලෙළහ නම්. **හත්ථ කුක්කුච්චං වා පාදකුක්කුච්චං වා**, හත්පාහි නොසැඤැම—කුක්කුච්ච නම් අසැඤැම. **උක්කාසිත සද්දෙවා ඛිපිතසද්දෙවා**, කසි කිවිසි එව්; **බුද්ධතෙජෙන**, බුදු අනුබැවින්; **තජ්ජිතා**, තෙජන ලදුවෝ—බවන ලදුවෝ; **ආයුකප්පම්හි**, [ආයුකල්ප යෙහි]—මේ යුගෙහි වැමෙන වා සිය ආයුකප්ප නම්; **කථා සමුට්ඨාපන වත්ථං නාම**, කථා [18]සුමුටහන වත් නම්—ගේ බලත් 'ඝායතුජු' යනු ඇසින් පැවැති බුදුන් පුනුවෙයි. **බ්‍රහ්මස්සරෙන**, බඹහොසින්—මජ් බිඳු කමනීයාදී අටගුණෙන් [19]සමන්විත හඬ බ්‍රහ්මස්වර නම්. **අන්තරාකථා**, අතුරෙහි

---

1 වාසිතං. 2 මනොඡා. 3 වාසොතීති. 4 සුරභිමු, 5 අවසින්. 6 උසනා 7 කබලී. 8 බහුල්. 9 හිඳුන. 10 රත්පලසක්. 11 මනුවෝ. 12 අනතුරු. 13 බුඩලීලනායෙන්. 14 ලැළහෙන, ලැයහෙන. 15 විසිහෙරන. 16 මෙය විමසිය යුතු 17 බුදුලෙළහ 18 සමුටහන. 19 සමවිත,

පැවැත් කථා—[1]මා එන පෙරටුවැ පැවැති කථාය යුසේයි. **විප්පකතා,** අපරියොසිතා—[2]මා ආයෙන් [3]නොනිම්වා තබන ලද්දීය යුසේයි. **අවසාණො,** පිහිට; **ලොකියසාධුම්මබාසා,** ලෞකික සැපත්හ; **දිසාපාමොක්ඛාචරියස්ස,** දිසාපාමොක් ඇදුරුහ—ඒ දෙසෙහි හැම ඇජරනට ප්‍රධාන් ඇජරහයි සේයි—නොහොත් හව් දසට ප්‍රධාන් ඇජරහයි සේයි. **ධම්මනෙන වාසිකො,** ධම්අනවැසි—ධන නොදී මෙහෙයින් අරියැ සිප් උගන්නේයි; **පඩුපකාරො,** උවාරට කරන උවාර පඩුපකාර නම්. **පරිවත්තාපෙත්වා,** සියවය්; **මඞ්ගපරිබ්බයං,** මඟ පිරිව—මඟ නිමය යුසේයි; **අනුදඤාබවෙසෙන,** නොපාලු වෙසෙ කින්; **සාමමාසං,** සවස්හි කැයයුතු බත්; **දණ්ඩබලි ආදීනි,** ඉතිරි බලි දඩ කරවුවර ඇයින්. 'ආදි' ගහණින් [4]සිස කහා පණ ඇ ගන්නේයි. [5]**සටෙටසි සටෙටසි,** **පුනප්පුන** සටහි—'ඉදං ගණ්හාමි එතං ගණ්හාමි' යි පැහැරැ පැහැරැ බලති; [6]අහමපි එතං කාරණං ජානාමි, යෙහි තුබු තා පැහැරැ පැහැරැ සොයන කරුණු දන්මි; ජානාමි, එයට [7]කමයුතු දන්මි' යි එ වියන බඳුය සොරහට. **විභාතාය,** පහන්වූ කල්හි; **කපස්සනං,** [8]නැවියා; **මස්සුකම්මං,** මස් ලියන කම්—[9]මස්සු ලෙබනං; **කුණ්ඩකාරො,** කොටු බඳු; '**සටෙටසි සටෙටසි**' [යි] පහස්හි පහස්හි එකියන බඳුව නැවියහට්; **චුලසෙට්ඨිජාතකො,** [10]එකනිවායෙහි සුළු සිටු ජායේ; **අප්පකෙනාපි පාභතෙන,** මදවූ බඩු [11]මුඳලෙකින්; **මෙධාවී,** ප්‍රකෘති මෙධා ඇතියේයි; **විචක්ඛණො,** ගනු දෙනුවට දෙස්හයි කල්හයි ජන්න විස කුණු; **සමුඨාපෙති,** ඉසුරු තැනට නගා; **අණුං** අගගිං, මඳ [12]ගිනක්; [13]**සණ්ධමං ඉව,** [14]පුම්නාක්හු සෙයින්—ජල්වනු වක්හු සෙයින් යුතන්. **විරියං** [15]**අනොසක්කිතවා,** වැර නොවිහිද; **මහතෙන,** මහත් බැවුහි—සාපිළිසැඹියා රාත්හි; **ආරද්ධ විරියො** රුකුළු වැර ඇතියේ; **අවිප්පවාසකරණ,** අවියෝ කිරිය; **ධමෙමාජ පඤ්ඤාය,** විවසුන් නැණින්—විව සුන් නැණිහි [16]ඔජවන බැවින් 'ධමෙමාජ පඤ්ඤා' යනු වී. **චතුබ්බිධොඝ,** කාමඔස හවඔස දිඨිඔස අවිජ්ජාඔස විසින් සතර [17]වැජ්රුරුම් ඇතියේ; **නාකී සඞ්ඝා අරහනතං ඔසෙන**

---

1 ම. 2 ම්, මි. 3 නොනිමා. 4 සිකහාපන, සිසහාපන. 5 '**සටෙටසි**' යනු පටන් මුළු පාඨයම ආකුලයි. 6 අහම්පි අජ්ජ එතං කාරණං, යෙහි තුබු තුබු තා පැහැර සොයන කරුණු; ජානාමි, දන්මි. 7 කරුණට යුතු. 8 නාවියා. 9 **මස්සු** ලෙබනං, මස්සුං තං. 10 එකාත්වායෙහි. 11 මුදලෙකින්. 12 ගැහක්. 13 **සන්ධ** මෙතතා. 14 පුම්නක්හු. 15 අනුසයජිත්වා. 16 ඔවජන. 17 වැදෑරුම්.

විකිරිතුං, රහත්මඟින් ඔසසුන් සැදැ රහත් ඵල ලබන බැවින් ඔසයෙන් රහත්ඵල නොනැඟිය හැකි.

17 සුළුපතු තෙරුන් වත්.

බාලනක්ඛත්තං, බල් සැණ—බල් ජනා කරන සැණය යුජේයි; **සුඛං**, ගොහකලඳු; **අසබ්භං**, ජන [1]මුළුම නොතිසි තෙපුල්. 'සභං අරහතීති සබ්භං, න සබ්භං අසබ්භං'. **තස්මිං**, ඒ සතියැ නොහොත් ඒ බල්ජනා මුළු; **අඩ්ඪං වා**, කහ වුණුන් අඩක් එව්; **සාවත්ථියං**, සත්කෙළක් ජනා ඇති [2]සැවැත්හි; **පඤ්චකොටිමත්තා අරියසාවකා**, පස්කෙළක්මත් [3]අරිසවුවෝ; **බාලෙන**, නොසිතියයුතු සිතන ඇ බල් බැවින්; **ඉධලොක පරලොකත්ථං**,—**ඉධලොකත්ථ** නම් ජනසඞ්ග්‍රහ ඈ; **පරලොකත්ථ** නම් දන් සිල් ඈයි; **ධම්මොජපඤ්ඤාය**, ධැම්හිතා ඔජව සිටි නැණින්; **සත්තරතන ධනං**, රන්රිදී මුතු මැණික් වෙළුරැ සක් සලය යන සතුරුවන් ධන.

18 බල්සැණ වත්.

පිප්ඵලිගුහායං, පුලිල ගොහෙහි; **ආලොකං**, [4]කිසුණු අළු; **පමත්තෙ**, කුසල්කම්හි [5]පැමියුවන්; **චුතූපපාතං**, සියු හා උපවැත්; [6]අසබැඳ යුජේයි; **අපරිවජ්ජෙත්වා**, අනත් බැවින් නොපිරිසුනු; 'අවචුණ්ණගත්තෙන' 'පඤ්ඤාපාසාදං' යන සබඳ. **පරිසුද්ධං දිබ්බචක්ඛු සඞ්ඛාතං**, යනුයෙහි [7]'ඤාණං' යනු වක් අරහේයි—පිරිසුදු දිවසක් ඤැණ හිව් අපින් 'පඤ්ඤා පාසාදං නාම' යනුවෙයි. **තස්ස අනුච්ඡවිකං පටිපදං**, කිසුණු අළු පතුරුවය් සියුතක්ඛන් සමවැජැ නැගි. [8]**එත්ථන්තරෙ රූප ගතං පස්සාමි** යනු එයම තිසි පිළිවුවා නම්. **පතිණ්ණසොක සල්ලතාය**, අනැගැමි මැගින් පුනුන් සොකසලල ඇතිවත බැවින්; 'පබ්බතට්ඨොවා' යනුයෙහි විකල්පයෙන් ලද අත් දක්වති 'උපරි පාසාදෙවා' යි.

19 මහසුප් මහතෙරුන් වත්.

ආරඤ්ඤක විහාරං, අරණ්‍යවූ වෙහෙරෙක්. 'අරඤ්ඤ භවො ආරඤ්ඤකො, සොව සො විහාරො' යන වාක්‍ය. **කාලඝොසව**, කල් නොඉකුම්වා මෙ; **සසනිසරසදිසා**, හෝනා ගේ සුරැ

---

1 මුළාට. 2 සැවත්හි 3 අරියසවු. 4 කිසුණුල. 5 පැලයුම්න්, පැමයුම්. 6 මෙහි පාලි පාඨය ඌනක බැව් හැඟේ. 7 ඤාතා. 8 මේ පාඨය මුද්‍රිත ධම්මපදඅ කථාහි නොපැනේ,

කුවෝ—ගෙහිමියහට [1]හෝනා ගේ සෙයින් වළ දෙරිය හය් සෙයි. **සාඨෙය්‍යන,** [2]සැළයෙන් - නැතිගුණ පාලකිරීම් 'සාඨෙය්‍ය' නම්. **නායං වචනක්ඛමො,** වජන් නොසහනුයේ; **අපඤ්ඤෙතබ්බා,** නොපටිවය්; **අලසජ්ජිරොපි,** ලස් කුසී තෙර හුජ්; **විසිවෙතබ්බා,** ගිහි තැපැ; **ඉතරස්ස,** පධන්කැමියා; **පවිසිතබ්බා,** පධන්කැමියා වසන [3]ගබට වැද්ද; **මහාකුසීත,** මහමැළිය; **ඉතරො,** [4]කුසී [5]මහණ්; **සමණධම්මං,** විවසුන්ධුර; **පබ්බජිතකිච්චං,** විවසුන්; **මග්ගඵලං පත්තානන්ති,** රහත්පත්ද [සි]; **අප්පමාදෙ,** අප්පමාද නම් යී ප්‍රධන් සතර [6]කඳු; **කාලඤ්ඤෙසව,** කල් ඇතිකල් මෙ—අනාදරයෙහි සාමිවචන. මෙහි කාල නම් අගුරු කබල් සජනුවට නොපත් කල්. ඒ ඇරජ එහි ආදර නොකොට අගුරුකබල් සජය යුසේයි. **සති වෙපුල්ලප්පත්තතාය,** සී විපුල්බවට පත් බැවින්—සති වෙපුල්ල නම් රහත්ඵල [7]සපියුතුයි. **සති වොස්සග්ගෙ,** සී [8]විහිජ්මෙහි—සතිවොසසගග නම් සී පිළිවක් සතර කන්; **සති ජාගරියාභාවෙන,** සී ජගුරු නැති බැවින්. ජාගරිය නම් [9]නොනිඳන බැවු. පමා [10]නිදිගැනුම් නැති බැවින් සති මෙ සති ජාගරියනම්. **කුණ්ඨපාදං,** කොට පය්; **ජවං,** [11]සුණුදව යුසේ යි.

20 දෙසබඳ මහණුන් වත්.

කූටාගාරසාලායං, කැණිමඬුල් යොජා කළ පහ කූටාගාර සාලා නම්. **සොහි නූන**—සොහි යනු පද පූරණයි, **නූන** පරිවිතක්කාර්‍ථයි—[12]ගෙහෙයයි තකම් යුසේයි පළමු 'සො' යනු බුදුන් 'දිටිම්' යනුවහු කියා. දෙවන 'සො' යනුයෙන් තුමා විනැකුවහු කියා. එ මෙ කියා **සඞ්ඛාපතිරූපකො** යි. හේ තොප 'දිටිම්' යනු සක් නොවනුය—සක්හු බඳුයෙක් [13]වනැයි තකම් යුසේ යි. **සඞ්ඛං පජානාමි** යනු මස [14]මෙණෙවි කල්හි පටය් ජන්නා තැන් ගැන සඳහා කියත්. **සෙසං ච ධම්මානං සමාදිනන්තා** යි සතන වත පද සඳහය් කියත්. **පුරෙ පුරෙ,** සෙසු සෙසුවනට පෙරටු පෙරටු වැ; **ආවසථං,** අවස්. දහසක් අරුත් මොහොතෙකින් සිතන බැවින් 'මුහුත්තෙන චින්තිතා සහස්සං අත්ථා යෙන සො සහස්සත්ථො'යි කියයුතුයෙහි [15]වණ්ණ විපය්‍යාස කොටැ **සහස්සක්ඛො** යි

---

1 හෝ. 2 සළයෙන්. 3 ගමට. 4 කුසිත 5 මහත් 6 කන්. 7 සැපියනුතුයි. සපිය යුතුයි. 8 විසිඳුමෙහි. 9 නොනිඳබැව්. 10 නිනිගුණ්. 11 ගුණුදිය. 12 මෙය විමසියයුතුයි. 13 වෙනු සැයි. 14 මෙණෙව්. 15 වණ්ණවිපරියාස කොට,

කියනු ලැබෙයි. 'සහස්ස අක්ඛීනි යස්ස සො **සහස්සක්ඛො**' යි කියත් මෙ. එසේ හොත් මොහොතෙකින් සිතන අර්ථ සහස් වැටෙන පැන ඇස් 'අක්ඛි' ශබ්දයෙන් කියනු. **ඉස්සරියාධිපච්චං රජ්ජං**, ඉසුරුබැවු හා අධිපතිබැවු. [ඉසුරුබැවු] නම් [අනුන්] තුමා අනුවත් වන [බැවු]. අධිපතිබැවු නම් එවුනට හිමිබැවු. මේ දෙ යම් රජයෙක්හි ඇද්ද හේ ඉස්සරියාධිපච්ච නම්. **සමත්තානි**, [1]මොනොට පැමිණෙන ලදුවෝ; **සමාදින්නානි**, [1]මොනොට [2]ගන්නලදුවෝ; **මාතාපෙත්තිභරො අස්සං**, මාපියන් [3]පුස්නා වනෙම්. 'ඩු භෘඤ්—ධාරණ පොෂණ යොඃ'. [4]**කුලෙජෙට්ඨාපචායී**, කුලදෙටුවන් පුදනුයෙම්. 'චා යෘ පූජා නිශාමනයොඃ'. **සණ්හවාචො**, මොළොක් තෙපුල් ඇතියෙම්. මොළොක් තෙපුල් නම් මාතුමත්ත පිතුමත්තාදීනට අම්ම තාත යන ඈ පිය තෙපුල්. **අපිසුණො**, [5]පියබ තෙපුල් නැතියෙම්; **විගත මල මච්ඡෙරෙන චෙතසා**, කසවු මල හා මසුරු ඇති සිතින්. මල නම් [6]ලොබ ඇයි. මසුරු නම් තුමා අයත් පරහට නොදියටිබැවු. **මුත්තචාගො**, වුහුඩු [7]නැග ඇතියෙම්—වුහුටු වත්හි බැලුම් නැතියෙම් යුසේ යි. **පයත පාණී**, දන් දෙනුවට දෙවි අත් ඇතියෙම්. 'පයතො ධොතො පාණි යස්ස' යන වාක්‍ය. **වොස්සග්ගරතො**, පිමෙහි ඇලුණෙම්. 'වොස්සජ්ජනං අත්තනි යස්ස වත්ථුස්ස පරෙසං [8]පරිච්චජනං, තත්ථ රතො වොස්සග්ගරතො'. **යාචයොගො**, යජනහට නිසිවූයෙම්—යමෙක් යදි වත් දේද හේ යජනහට නිසි නම්. 'යාචිතුං යොගො' කියසුතුයෙහි වර්ණ ලොප්කොට 'යාචයොගො' යි කීයේ. **දාන සංවිභාගරතො**, දන් හා සංවිභාගහි ඇලුණෙම්. දන් නම් දීධම් පරහට දෙනු. සංවිභාග නම් තුමා වළජනුයෙන් බෙදනු. **සච්චවාචො**, සබව තෙපුල් ඇතියෙම්. සබව තෙපුල් නම් ඇති වත් නොනහය් නැති වත් නොඅරවය් බණනු හා දෙම් කෙරෙම් කළ පිළිත [9]වසකි නොකරනු. **අක්කොධනො**, කොධ නැතියෙම්; **පටිවිනෙය්‍යං**, පියනෙම්. **මාතාපෙත්තිභරං ජන්තුං**, මවුපියන් පුස්නවුහු. මවුපියෝ නම් දූනු පිය හා වැදූ මවු. භරණ නම් අන්නපානාදී දාන හා [10]නහාපන සම්බාහනාදි පාරිචය්‍යා. 'මාතාපිතරො භරති පොසෙතීති මාතාපෙත්ති භරො, තං'. **කුලෙ ජෙට්ඨාපචායිනං**—කුල නම් තුමා දූනු කුල. දෙටුවෝ නම් ඒ කුලෙහි තුමහට මහලුවෝ. අපචායන නම් [11]උපස්ථාන ආසනදාන ඈයි. 'කුලෙ ජෙට්ඨා කුල

1 මොනට. 2 ගණ්නලදුවෝ. 3 පුස්නාවනම්. 4 කුල. 5 නියමබ, පිසබ. 6 ලොබන. 7 නැග. 8 පරිච්චාගං. 9 මෑස, මසකි. 10 පාද. 11 පචුපඨාන, පඨාන.

ජෙට්ඨා' වී: යුතුයෙහි අලුක් සමාසවැ 'කුලජෙට්ඨා' යනු වී. 'තෙ අපචායිතුං සීලං යෙසං තෙ කුලෙජෙට්ඨාපචායිනො. තං'. **සණ්හං**, මට තෙපුල්[1] ඇතියවු. 'සණ්හ වාචං' කිය යුතුයෙහි 'වාචා' ශබ්ද ලොප්කොට 'සණ්හං' යුහු. 'සණ්හං' යනු මෙ පරියාය විසින් දක්වනුවට 'සබිල සම්භාසං' යුහු. 'සබිලා සම්භාසා යස්ස සො සබිල සම්භාසො, තං'. **පෙසුණෙය්‍යප්පහායිනං**, පිසුණු තෙපුල්[2] පහනුවා. 'පියං සුඤ්ඤං කරොතීති පිසුණො, තස්ස කම්මං පෙසුණෙය්‍යං, තං ජහිතුං සීලං යස්ස සො පෙසුණෙය්‍යප්පහායිනො, තං'. **මච්ඡෙර විනයෙ යුත්තං**, මසුරු මල[3] පහනුයෙහි යුතුවා. මච්ඡර නම් තුමා[4] අසැති අන්තට නොදියවි පුහුල්. 'තස්ස කම්මං මච්ඡෙරං, යො තස්ස විනයෙ යුත්තො [සො මච්ඡෙර විනයෙ යුත්තො], තං'. **සච්චං**, සබ්වි තෙපුල් ඇතියනු. 'සච්චවාචං' යී කිය යුතුයෙහි වාචා ශබ්ද ලොප්කොට 'සච්චං' යුහු. [**කොධාභිභුං**], [5]කෝ අභිභවනුවා. 'කොධං අභිභවතීති කොධාභිභූ, තං'. **ගාමකම්මකරණට්ඨානං**, ගම් කම් කරන තැන්. ගාමකම්ම නම් ගම්වැස්සන් මුළුව කරන විනිස ඇයි. **විදූහිත්වා**, පහකොට; **සීත සමයෙ**, හිම කල්හි; '**ඡින්දිත්වා හරිතබ්බයුත්තකා රුක්ඛසාඛා**' යී මගින් යනුවන් වෙර[6] ගැසෙන රික්හි අතු[7] කියුහු; **ගාම භොජකො**, ගම්ලදු; **අයොගෙ**, නො යෙදිය යුතු තන්හි. 'අයුඤ්ජිතබ්බං කම්මං අයොගො, තස්මිං අයොගෙ'. **නානප්පකාරකෙ කම්මන්තෙ**, [8]පොළ කොටන දින් දන ඇ නන් නියරහි [9]කමන්; **වග්ගබන්ධනෙන**, ගණ බැඳමෙන්; **අවස්සයො**, [10]පිහිටවු; [11]**කමෙන**, කළාලෙන්; **භිය්‍යොසොමත්තාය**, වැඩි පමණින්; **කිමෙතං දෙවාති**, 'තාත මං නිස්සාය තුම්හෙ කිං නලභථ' යන මෙ තෙපුල් කවර කරුණෙන් කියව—'කිස්ස කාරණා වදථ' යී සේයි. **වග්ගබන්ධනෙන**, මුළු බැඳමෙන්; **සග්ගමග්ගං**, සග් යන මඟ—'සග්ගගමනමග්ගං' යී සේයි නොහොත් සගගිය [12]මග් වේ—'සග්ගගාමී මග්ගං' යී සේයි. දන් සිල් ඇ දස කුසල් සග් යනුවට උපාය බැවින් සග යන මඟ වේ. මෙහි පෙළෙන් සග්හි පැහැරැ සිටි බැවින් සගගිය මඟ වේ මෙ. **සොධෙන්තා**, සෝධනුවෝ; [ඉදඤ්චිදඤ්ච කරොම,] යේ මේ පිළිවෙළ කරනුවම්හ යු සේයි. 'ඉදඤ්චිදඤ්ච' යී මග්ග සම්කරණ පානීය පට්ඨපන ඇ තුමන් කළ තා කුසල් කියත්. **අකුසල කිරියාය**, මච්ඡමංසාහරණ සුරාපාන ඇ අකුසල්

1 පනුව. 2 හණුවා, හනුවා. 3 හනුයෙහි. 4 අශෙ‍ර්. 5 කො: ඇ හවනු වාහි. 6 ගැ. 7 එවු. 8 පොල. 9 කම්වන්. 10 පිහිවූ. 11 'ඝාට ඝාරෙන'—මූ. ධ. අට්ඨකථා. 12 මග්නේ.

කිරියසෙසි. 'දසං' යන ඈ 'පදං කත්වා අදසි' යනුවක් හා යොජනු. **ආරොහණීයං,** නැඟිය යුතු; **ආනිසංසො,** අනුසස්—දස හත්ථි ගාම පටිලාභ සඳහයි කියත්. [1]මුඛ්‍යඵල [2]දෙව්ලෙවුගිය. ඵල සඳහයි වැඩූ රිකැසේ [3]පිරිහොවක් සෙයින් මෙ අනුසස් [4]ඵෙලෙයි යන අභිප්‍රායි. **භියොසො මත්තාය,** වැඩි පමණින්; **චාතුම්මහාපථෙ,** සතරමඟ එක්වූ තන්හි. 'චතුන්නං මහාපථානං සන්නිපාතට්ඨානං චාතුම්මහාපථො, තත්ථ'. **විස්සමන සාලං,** සතප්න හලක්; **පට්ඨපෙසුං,** රැකුළෝ; **පත්තිං නාදංසු,** පින් කම [5]නො දුන්හු. 'පත්තිං කාතුං නාදංසු' යි කිය යුතුයෙහි 'පත්තිං නාදංසු' යනු වී. **කණ්ණිකරුක්ඛං,** කැණිමඬලට තිසි රුකක්. 'කණ්ණිකයොග්ගං රුක්ඛං'. **කණ්ණිකාරොපණ දිවසෙ,** කැණි නඟන දවස්; **පත්තිකං කරොථ,** [6]හෙරි කරා නම්; **පත්තිං නා දම්හ,** පෙත් නොදෙමෝ—[6]හෙරි විය නොදෙම්හ යු සේයි. **දුග්ගතානං,** දිළිඳුන්නට; **පඤ්ඤපෙත්වා,** දෙර පැනවද්; **සන්දද්දං අදංසු,** සබෙකත ගැන්වූහු. 'පාදපරිකම්මං' යන ඇඟි [7]පාදධොවන තෙල මක්ඛන ඈ **පාදපරිකම්ම** නම්. සම්බාහන ඈල් **පිට්ඨිපරිකම්ම** නම්. පිට්ඨඛජ්ජක ඈ **ඛාදනීය** නම්. ඝතපායාසාදි **භොජනීය** නම්. මඤ්චකටසාරාදි **සයන** නම්. **ආගතාගතං,** එවූන් අතළ පුවරට ආ ආවන්; **ගහෙත්වා,** නැඟැපියන් පිටට නඟන විසින් නොනැඟියනට මග පානා විසින් ගැනැ; [8]**කොවිළාර රුක්ඛං,** කොබළල රුකක්; **පුප්ඵාරාමං,** මල්වත්තක්; **පුප්ඵූපගඵලූපගරුක්ඛ,** මල් ගන්නා පක් ගන්නා රුක්. 'පුප්ඵ ගහණ කාලෙ පුප්ඵං උපගච්ඡතීති පුප්ඵූපගො, ඵල ගහණ කාලෙ ඵලං උපගච්ඡතීති ඵලූපගො'. නොහොත් 'පුප්ඵත්ථාය උපගන්තබ්බා පුප්ඵූපගා, ඵලත්ථාය උපගන්තබ්බා ඵලූපගා'. **දිබ්බපානං,** දිව පන්නක්—දෙවියනට [9]උපත්වන සුරා විශෙෂයෙක යෙත්. **මජ්ජිංසු,** මත්වූහු; **අවංසිරා,** යටට ලූ හිස් ඇතිවැ. 'අවංසිරො යෙසං තෙ අවංසිරා' යන වාක්‍ය. **චිත්තපාටලි නාම,** සිත් පළල් නම්; **දෙවාසුර සඞ්ගාමෙ,** දෙවියන් හා අසුරන් සැඟැම්හි. රඟ සුන් සැදැ අසුරෝ නොතුමන් තන් බවු දනැ තුමන් තන් මෙ ගන්මහයි සකුහා රණ [10]කළහ. [හේ] දෙවාසුර සඞ්ගාම නම්. **තාවතිංස දෙවනගරං,** තවුතිසා දෙවුලොවුහි වූ බැවින් 'තාවතිංස දෙවනගර' යෙති.

1 මුඛ්‍යඵල, මොඛ්‍යඵල. 2 දවෙලෙව්හිය. 3 පිරිහොවක්, පිරිහොබක්. 4 ඵෙලෙයිත්. 5 නුදුන්හු. 6 හෙරි-මෙය විමසිය යුතුයි. 7 මෙධොවන, මේධොපන, මේධොපන. 8 කොවිළල. 9 උපක්වන. 10 කලහා.

[1]විශෙෂතාම අමරාවතී නාම යෙන්. **සාලාස නිස්සන්දෙන,** මෙපෙල්ගැමැ [2]කළ හලැ නිෂ්‍යන්දයෙන්—[3]ආශ්‍රිත ඵල ආශ්‍රයෙහි [4]එවැ හල් කළ පින් නිෂ්‍යන්දය යුතු. නිෂ්‍යන්ද නම් [5]ගෞන ඵල. [6]විපාක ඵල නොවන බැවින් විජයත් පහා සා ඵලෙ නිෂ්‍යන්ද නම් වී. **පාරිච්ඡත්තකො,** පරසතු. **ජයසුමන** [7]**අලත්තක පාටලවණ්ණා**—ජයසුමන නම් බඳුවද; [7]අලත්තක පාටල නම් ලාරෙසෙහි රජ්ජු පුලුන් [8]පෙද. **වණ්ණ** ශබ්ද වෙන වෙන යොජනු. බඳුවද මල් වැනි ලාරස පුලුන් [8]පෙද වැනිය යු සේයි. **පණ්ඩුකම්බල සිලා,** රත්පලස්හි සිවි බඳු සිවිඇති බැවින් පඬුකඹල නම් සලතෙලෙක්; **උපඩ්ඪකායො,** සිරිර සමහරක්. 'දෙවලොකසමංගි තිරච්ඡානගතා න හොන්ති' යනු අකුසල් විචායෙන් සග්හි පිළිසැඳ නොවන බැවින් කියත්. **ආවට්ටෙන,** අවටින්—හාත්පසින් යු සේයි. **සබ්බසං මජ්ඣෙ,** හැම කුඹු මැදහි; **කිඞ්කිණික ජාලං,** රසු දැල්; **පඤ්චඞ්ගික තුරිය සද්ද සම්මිස්සො,** ආතත විතත විතතාතත ඝන සුසිර යන පසඟතුරැ හඬ [9]මුසු; **දිබ්බසඞ්ගීත සද්දෙවිය,** දිව ගදැවි හඬ බඳු; **නච්ච සමජ්ජා,** [10]නැටුම් සමජ්. 'නච්ච සඞ්ඛාතො සමජ්ජො නච්ච සමජ්ජො'. නොහොත් කළුසමජ්. 'නච්චන්තීති නච්චා, තෙසං සමජ්ජො නච්ච සමජ්ජො'. **මහන්තං යසං,** මහත් පිරිවර නොහොත් මහත් ඉසිර. 'ඉතො රමණීයතරං කිර අඤ්ඤං ඨානං නත්ථි' යනු දෙදෙවුලෙවුහි නැති තැන් ගැනැ කියත්. **මාසස්ස අඩ්ඪ දිවසෙ** යී දෙපස්වම් දෙඅඨම් දෙචාතුද්දසී දෙපණ්ණරසී ගැනැ කියත්. මාස දිවස ගණන මිනිසුන් [11]අයින් [12]ගණත්. **සාවජ්ජතනා,** අද පවා; **උප්පන්න පුබ්බනිමිත්තො,** උපන් පූනිමිත් ඇතියන්. "මාලා මිලායන්ති වත්ථානි කිලිස්සන්ති කච්ඡෙහි සෙද මුච්චන්ති කායෙ වෙවණ්ණියං ඔක්කමති දෙවො දෙවාසනෙ නාභිරමති" යන මේ පස් පූනිමිත් නම්. පූනිමිත් දැකැ උපන් මරණ බිය සී නොකොටැ දී මොහ උපයනුවෝ. **බක්කසකුණිකා,** [13]බෙහෙක් ලිහිණියක්; අහො යනු පරිහාස විසමයෙහි; **උප්පණ්ඩකා,** පෙළවය්; **සයං මත මච්ඡකො,** තුමහමෙ මළ මසුන්; **සුසස්සිකා,** හොඳුරැ වියෝවින් සේය්; **එලාලුක වණ්ණෙන,** කැකිරි සඨනින්; **කාසි කං,** තො [14]තවරහි—සිල් රක්නියක්හු නොරක්නියක්හු යු සේයි; **අසංහාරියං කඩං,** නොහැරිය හැකිකොටැ; **දෙවදත්තියං ධනං,** [15]දෙව්

1 ශෙෂතාම. 2 හැමකළ. 3 ආසුත්‍ර, ආශ්‍රත-මෙ පාඨය ආකූලයි. 4 එව. 5 ගෙගණ. 6 නිෂ්‍යඥ. 7 අලතත. 8 පෙද. 9 ලුහු. 10 නැවිම්සමජු. 11 අත්අයින්. 12 ගණිත්, ගතාත්, 13 බෙහෙත්, 14 කවරතු. 15 දෙඹිදත්

දක්ඛන—මිනිස්නට වැළදෙනු කොටැ දෙවියන් දුනු දෙව් දකතිය නම්. **අසුරජෙට්ඨකස්ස,** වෙපචිත්ති අසුරිඳුහු; **වෙරිසංරෙ,** සතුරුගෙහි; **අභිරූපා,** වෙසෙස් රූ ඇතියි; **අසාධාරණාය,** සෙසු අසුර දූන් හා අසාධාරණවූ; 'වෙපචිත්ති අසුරිඳු පුප්ඵදාමමදාසි' යනු සබඳ. **අගතාගතානං අසුරානං,** දුව කැමැති වැ ආ ආ අසුරනට; **අනුච්ඡවිකා,** නිසි; **වාරෙස්සන්ති,** රැස්වයි; **පුප්ඵදාමමදාසි,** තිම රැස්නාක්හට දෙයි මල් දම් දිනි; **මහල්ලක අසුරවණ්ණං නිම්මිණිත්වා,** [1]මහජෙට අසුර රුවක් මවය්. එකලැ මැවූ අසුර මහජෙට රිවින් අසුරන් කෙරෙන් 'ජරසක්කො' යන අකෙස්ලි [2]ලද යෙත්. අසුර රූ මවමින් මහජෙට කොටැ කුමට මැවිය යත්—අනතුරු ජැයැ මහජෙට රිවින් ඇ දැක්වූ බැවින් ඇය දුටුවිරි රිවින් හැඳින්වියටි වැ කලහ යෙත්. මතුයේ පුබ්බසන්නිවෙස හඳුන්වනුවට කරුණු කොටැ කියන බැවින් හේ නොයෙජෙයි. එසේහොත් මහජෙට කොටැ මවනුවට කරුණු කිම යත්—අනුන් යොවුන් වෙස් [3]වරාජ් තුමන් මහජෙට වෙස් මැ ඇයට කල්සේ හඟවනුවට එව් අසුරන් යොවුන් වෙසජු සක්නු මහජෙට වෙස් නොඅගියි හැහවියටි වැ එව් මහජෙට වෙස් සුජය ඇස් ගනුත් හඹය් යොවුන් වෙස් කිවැනියහොයි තුමන් රිවිහි වෙසෙස් හැඟවියටි වැ එව් මහජෙට මැවූහයි ගන්නේයි. [4]**පුබ්බසන්නිවාසෙන,** පූර්වපරිචයෙන්. 'සහ නිවාසො සන්නිවාසො' යි [5]ගත සමඟ [6]විසීමෙනි යනුවෙ. 'සමං නිවාසො සන්නිවාසො' යි [5]ගත [7]සමවාසයෙනි යනුවෙ. 'සම වාසො සන්නිවාසො' යි [5]ගත කල්වාසයෙන යනුවෙ. හැම සෙනිජු වත්මන් හෙවෙහි ප්‍රෙමොතපත්තියට මුල් කරුණුව අජුහෙවෙහි හැටි පෙම් මෙ කියනු. 'උප්පජ්ජනන පෙමෙන අජ්ඣාප්ථට හදයා' යි යොජනු. 'මහොසෙන' යනු 'පෙමෙන' යනුවට විශෙෂණයි. නොවැරිය හැකි වෙයි ඇති බැවින් මහාසයක් බඳු පෙම්නෙන් මඩනාලද ළ ඇතියේයි සේයි. 'අයමෙව අස්ස ධීතුයා අනුච්ඡවිකො'යි යොජනු. මේ ඔහු දුවට නිසියෙකුමය යනුවට 'පිතාමහතො මහල්ලකො' යුනු. යම් කරුණෙකින් මුත්තහට මහලුදු එබැවින් ඇයට [8]නිමමාන සිය මුහුකුළ මිහිණියට යන [9]අභිප්‍රා[යි]. **ලජ්ජමානා,** තුමන් එයට ගිය සෙයට පෙළනුවෝ; **වඤ්චිතම්හා,** නළවනු ලදුමෝ; **අනුබන්ධිංසු,** නුහුබඳහු; **වෙජයන්තරථං,** යෙළ සියක් යොජනි විජයත් රියයිජු; **සිම්බලිවනං,**

1 මහජෙව්. 2 ලාදයෙක්. 3 වරාජු. 4 'පුබ්බසන්නිවාසවසෙන'-මුද්‍රිත ධම්මපදඅට්ඨකථා. 5 ගත්. 6 විසිවෙනි. 7 සමඟ. 8 නිමමාන-මෙතැන් පටන් මිහිණියටය ගන්නා දක්වා ප්‍රාඨය ආකුලයි. 9 අඤ්ඤනු, ආකූත.

මෙසිම්වසි සිඹුල්වන; [1]සීතා, වෙසි [2]නැනැ [3]දුවන රියෙන් [4]සුනුබවට ...නෙමිහයි [හයපත් වූවාහු]; [5]**චුණ්ණිතො**, සිඹුල් වන මිරිකා ප්‍රවන රිය වෙසින් සුනුවූයේයි; **සිඞ්ඛව සහස්සං**, රියෙහි යුත් සුදු දහසනට; **දණ්ඩක සඤ්ඤං**, කැහැපි සන්; **උපක්කමෙහා**, වහලෙක්; **අඩ්ඪතෙය්‍යානං**, අඩුතුන්වනුවනට; [6]**අච්ඡරා කොටිනං**, [7]අසර කෙළනට—අඩු තුන් කෙළක් [8]අසරනටය යු සේයි. **ජෙට්ඨකට්ඨානෙ**, ජෙටුනැන්හි—ප්‍රධාන් තන්හිය යු සේයි. **වරං**, වරයක්. 'වර ම්පසාදං. වරිතබ්බත්තා ඉච්ඡිතබ්බත්තා වරං'. **සක්කං අභිසන්ති**, සක්හු අභිමුඛව යෙති; **හෙට්ඨාසමුද්දෙ**, ඇද් දියෙහි; **වජිරහත්ථා ඉන්දපටිමා**, වජිරැ ඇවි ගත් දහසක් මත් සක්රැ; **ලොකිය ලොකුත්තරානං විසෙසානං**—සක්සැපත් ඈය් ලොකිය විසෙස නම්. මඟ ඵල නිවන් **ලොකුත්තර විසෙස** නම්. **මනුස්ස දොභග්ගං**, මිනිස් දිලිඳු බැවු. 'භුඤ්ජියතීති භොගො—සම්පත්ති'. දු ශබ්ද අභාවාත්ථි—දුප්පඤ්ඤ යන තැන සෙයින්. 'නත්ථි භොගො එතස්ස දුභොගො, තස්ස භාවො දොභග්ගං, මනුස්සසු දොභග්ගං මනුස්ස දොභග්ගං'.

21 සක් වත්.

අඤ්ඤතරො භික්ඛු, නොපහළ මහණෙක්හු; **යාව අරහත්තා**, අරහත් ඵල දක්වා; **කම්මට්ඨානං**, හවුත්විධි; **සමෙනෙනා**, වඩකමණ නිසජ්ජාදි විසින් පියෙව්කරනුයේ; **වායමනෙනා**, අකුසල් [9]වාසන ඈ විසින් [10]සම්වයම් පවත්වනුයේ; **විසෙසසත්වා**, විසෙසය්—පෙරෙ ගත් [11]නිසරුවට වඩය් සේයි; **දවග්ගිං**, ලැවු ගිනි—සාඛා සඞ්ඝට්ටනෙන් නැඟෙන ගිනියෙක් යෙත්. ඒ පියෙස් සතුන් නැඟිය යුතු සාධාරණ අකුසල් කැමින් වන ගිනියෙක යෙත් මෙ. **මුණ්ඩ පබ්බතං**, රුක් නැති ගල් පව්වකට; **උපාදනානි**, පසායන්; **ආරම්මණං ගණ්හි**—ආරම්මණ ශබ්ද 'පච්චයෙහි ලභති මාරො ආරම්මණං' යන තැන සේයි—හවුන් මතු පැමිණෙනුවට පස පිළි ලදැයි සේයි. **මහන්තානි ඛුද්දකානිච සංයොජනානි**—මහත් සංයොජන නම් [12]අධොභාගිය පස් සංයොජුන්. ඛුද්දක සංයොජන නම් උඩම්භාගිය පස් සංයොජුන්. **ඔභාසං විස්සජ්ජෙත්වා**, බුදු ඔහස් විහිජැ—එවුනට පැනෙන ආලොකයක් කොටැයි සේයි. **අභිමුඛොවිය පඤ්ඤායමානො**, හම්යෙහි සිටියක්හු

1 සීතො. 2 ගැණ. 3 දුවන් පිරියන්. 4 සුවණ බවට. 5 සීතො. 6 අසුර කොටීනං. 7 අසුර. 8 අසුරනට. 9 මාස්න. 10 සංවසම්, සම්වසුම්, 11 නියනියට. 12 අධරභාගිය, අදරභාගිය.

සෙයින් අලු අතුරෙන් පැනෙනු සේයි. **ඔභාසගාථං,** ඔභස් පූර්වකොට දෙසූ ගා; **ඔසීදපන සමකප්පං,** ගලනුයෙහි පොහො සත්වූ—

22 අඤ්ඤතර මහණක්හු වත්.

නිගමගාමෙ, නියම්ගමෙක්හි—බහුජන වාසගම් [1]නියම්ගම යෙත්; [2]**ජාතසංවඩ්ඪො,** එ ගැමැ ඉපද එ ගැමැ වැඩියේ; **අප්පිච්ඡො,** [3]නිඉසි—පසයෙහි [5]ගිජ් නැතියේ; **සන්තුට්ඨො,** සතුස්[නේ]—ජුනු පිණී පසයෙහි [5]එක්සෙයින් මෙ තුස්නේ; **පවිවිත්තො,** කාසිත් [6]පවිවෙයින් යුතු; **ආරද්ධවිරියො;** [7]අරද්දු විරි. **උඤ්ඤාසමුඤ්ඤාය,** [8]උට්හාය් සමුට්හාය්—[9]සිතා හැම පැවැති වැරැ දිති යු සේයි. **ඤාතිසංසග්ගො,** නෑයන් හා [10]සසට්—ගෙහ සිත පෙමයෙන් හැනුණේයයි සේයි; **අජ්ඣොහරණීයමත්තං,** වැළජිය යුතු මතුවක්; **ලූඛොවා,** රුකුළක් එව්—හුණුවක් එව් යු සේයි; **පණීතොවා,** පිණිතක් එව්. **ලූඛ** නම් [11]කනාජක ඇයි. **පණීත,** නම් [12]චතුමධුර ඇයි. **අජ්ඣාසය** නම් පසයෙහි අදහස්—අපිස් සතොස් බව යු සේයි. **මම නානති,** මා පරපුරැ. එ මෙ කියුහ මම **පවෙණී** යි. **උදුම්බරවනෙ,** දුඹුල් වෙනෙක්හි; **සහස්ස සූවා,** දහසක් ගිරවුහු; **පරමප්පිච්ඡ සන්තුට්ඨො,** ඉතා [අපිස්] සතොස් [වූයේ]. එල ඇති [13]අන්නත් රුකට නොයන බැවින් **පරමප්පිච්ඡ** නම්. ඒ රික අකුරු පත් ආදීන් යපෙන බැවින් **පරමසන්තුට්ඨ** නම්. **සක්කභවනං,** [14]තවුතිසැ දෙවුනුවර නොහොත් විජයත් පහයි—පඬු ඇඹුල් සල එව්. **කම්පි,** කැපි. ගිරා රජහු ලෙහි උපන් ගුණෙන් සක්විමන් කිසෙයින් කපියත්—ආශ්‍රය කම්පායෙන් කපියෙත්මය. ආධිපත්‍ය මාත්‍රයෙන් කපියෙත් මෙ. සග පොළොව් මෙරගල් අපිස් ගුණෙන් කපුත් [15]භ්‍රමණ සැකැ මැටි පිඩු සෙයින් තදශ්‍රිත සක්විමන් කප්නේයි ආශ්‍රය කම්පා නම්. අයො ද්‍රව්‍ය සන්නිධානයෙහි අයසකාන්ත කප්න සෙයින් ආශ්‍රය සල නැතිව මැ අපිස් ගුණෙන් සක්විමන් කපනේයි යන ආධිපත්‍ය [කම්පා] නම්. **ආවජ්ජමානො,** [16]අවජනේයි—සක්විමන් කප්නාව ගේ කවරහෝ යි බලනුයේ; **තං,** ඒ ගිරා රජහු; **වීමංසනත්ථං,** අපිස් ගුණෙහි තර නො තර පිරික්සනුවට; **ආනුභාවෙන,** තෙජින්; **සුක්ඛාපෙසි,** සික්වී; **ජිඤ්ඤවජිඤ්ඤො,** [17]සිද් අවසිද් වූයේ—උඩින් යටින් හැටි

1 නිගමගැම. 2 'ජාතසංවඩ්ඪො' මු. ධ. ප. 3 නිඉස්. 4 ගිජු. 5 එක් සෙයිම. 6 පවිවෙයි. 7 අරද්විරි. 8 උවහයි, 9 විමසිය යුතුයි. 10 සට්, සසරට. 11 කණජක. 12 චතුමධු. 13 අන්නක්, අනත්. 14 තවුතිසා, 15 භූ, 16 අවජ්නේයි, 17 සිත් අවජින්.

[1]සිද් ඇතිවූයේ යු සේයි; **සද්දං නිච්ඡාරෙනෙනා,** හඬ විහිජ්ජේයි; **මිත්තධම්මගුණං,** මිත් ධම් ගුණ—[2]විවෙත් හමුවූ මිත්‍රයන් නොපීමෙහි ගුණය යු සේයි; **වරං,** කැමැත්තෙක්; **අමතඵලං,** අමා පිලි—මිහුරු පිලිය යන අභිප්‍රායි. නොහොත් 'අමතකාලෙ දාතබ්බ ඵලං' අමත ඵල නම්—නොමල කල දියයුතු ඵලය යු සේයි. **හරිතපත්තා,** තිල්පත් ඇත්තෝ; **නෙකඵලා,** නො එක් [3]වන් ඵල ඇත්තෝ—මෙයින් රුක්හුදු නො එක් [4]වන සේ කියූ වෙත්. **කොලාපෙ,** [5]අතු විලයෙවින් හොලවූයෙහි. [6]**නව නිපාතෙ ආගත නයෙන** යනු සුව ජාතකයෙහි ආ නය ගැනැ කියත්—

23 නිගම්තිස් තෙරුන් වත්.

දෙවන අප්පමාදවග අටුවා.[7]සත්‍ය නිමි.

---

[8]**චාලුකාය,** සාලිය රටහි; **තස්ස,** ඒ මෙසිය තෙරුන්; **තීහි විතක්කෙහි,** කම් ව්‍යාපාද විහිංසා යන තුන් විතැකින්; **අජ්ඣාසත්තත්තාය,** වළඳනා ලද බැවින්; **භූමිවක්ඛු ආරම්මණ කිරියාදි විත්තකාය** යනුයෙහි භූමි නම් කාමාවචර ඈයි; **වක්ඛු** නම් චක්ඛු සොත ඈයි; **ආරම්මණ** නම් රූප සද්ද ඈයි; **කිරිය** නම් ඨාන නිසජ්ජ ඈයි. ආදි ගහණින් තුමහෙ මෙ [9]විසිරුවා ඈයි හඟනේයි. 'ඵකං විඤ්ඤාණං' යි යොජනු. **කිළසම්බාධෙ,** හසින් හසාඹු වියෙහි—'සස්ස සම්බාධෙ' යි කී සේයි. **කිළබාදක ගොණං විය,** ගොයම් කන ගොන කුසෙයින්; **ඒකස්මිං සප්පායාරම්මණෙ,** අසුභ අනුස්සති ඈ එක් සැප අරමුණෙක්හි; **විසභාගාරම්මණං,** ඉත්ථිපුරිස ඈ විසභාග [10]අරමුණු; **උසුකාරො,** හීවඩු; **ඒකං දණ්ඩකං,** හියට නිසි එක් දඬුවක්; **කඤ්ජියතෙලෙන,** කැඳ මුසු තෙලින්; **රුක්ඛාලිකෙ,** රුක් අළියෙහි—[11]දඹියෙන් කළ අළියෙහි යයි සේයි; **සිප්පං දස්සෙත්වා,** හී ඉදිකරන සිප් දක්වය්—ඉදිකළ සිප් දැක්වූයේ වෙයි. නොහොත් 'සිප්පං' යි මේ සිප්ඵල කියනු—සිපින් නිපන් හී දක්වය් සේයි **සක්කාර සම්මානං,** [12]ද්‍රව්‍යාශ්‍රිත පිළිලබ හය් බුහුමන්; **ධුතඞ්ගාරඤ්ඤවසෙන,** ධුතඞ්ග සමාදන්වැ අරණෙහි වස් විසින්; **අපගත ඔළාරික කිලෙසං කත්වා,** කසවූ [13]ඔළාරි කෙලෙස් ඇතිකොටැ. ඔළාරි කෙලෙස් නම් පච්චයගෙධ ගණසංසග්ග ඈයි. **සඬාසිනෙහෙන,** පිළි

---

1 සිද්. 2 වෙත්. 3 වණණ. 4 වණ. 5 ජාතක ගාථාසන්නයෙහි "කොලාපං, පවනිත් හඬන්නාවූ" යයි අර්ථ කියනලදී. 6 'දසක නිපාතෙ' යි මු. ධ. අඨකථාහි පැනේ. 7 සත්‍යං. 8 වාලුකාය. 9 විසු. 10 අරමුණ. 11 දඹයෙන්. 12 ද්‍රව්‍ය සහිත, ද්‍රව්‍යසහානි. 13 ඔළාරික.

වුවාහා [1]පිළිවෙ දෙසූ බුදුන් කෙරෙහි සැදෑනම් ඇති සෙනෙහෙන්—[2]ද්‍රවයෙනි යුසේ යි; **කායික චෙතසික විරියෙන** චඞ්කමණ නිසජ්ජාදී පවත්වන කායික විරිය හා ආවරණීය ධැමින් සිත් සොයන විරියයෙන්; [3]**සමථවිපස්සනාලම්බො,** සමථ විවසුන් අලියෙහි; **නිබ්බිසෙවනං,** [4]නිපොපි; **අවිජ්ජාක්ඛන්ධං,** මොහරැස්; **තිස්සො විජ්ජා,** පුබ්බෙනිවාස දිබ්බචක්ඛු ආසවක්ඛය යන තෙ; **ඡළභිඤ්ඤා,** තෙවිජ්ජයෙහි මැ ඉද්ධිවිධ දිබ්බසොත චෙතොපරිය [5]ලා ආ සළභිඤ්ඤා; **අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යභාවං,** අග දක්ෂිණාවු. 'දක්ඛිණං වුච්චති දානං, තං අරහතීති දක්ඛිණෙය්‍යො' යන [6]පදසිඩි. **ඔකමොකතො** යනුයෙහි මකාර ආගම සෙය් දක්වනුවට 'ඔකඔකතො' යුනු. පළමු වන 'ඔක' ශබ්ද දිය කියයි. දෙවන 'ඔක' ශබ්ද ආලය කියයි යනු දක්වන්නට 'උදක සඞ්ඛාතා ආලයා' යුනු. **පඤ්චකාම ගුණාලයාභිරතං,** පස්කම් [7]ගුණනම් ඇති ආලයෙහි ඇලුණේයි; **මාරධෙය්‍ය සඞ්ඛාතං,** මාරධෙය්‍ය නම් ඇති. 'මාරස්ස ධෙය්‍යං විධෙය්‍යන්ති මාරධෙය්‍යං' යනු වේ. **පහාතවෙ** යනුයෙහි අර්ථ කියනුවට 'පහාතුං' යුනු; [8]ධුරං, උසා. දෙවන පක්ෂයෙහි 'පහාතවෙ' යන්නෙහි අර්ථ කියන්නට 'පහාතබ්බං' යුහු.

24 මෙඝිය තෙරුන් වත්.

විජිතෙ, විජිතයෙහි—ඉසුරු පවත්වන තැන්හිය යුසේ යි; **පබ්බතපාදෙ,** පව් පයෙක්හි; **ඝනවාසො ගාමො,** [9]ගලවස් ගැමෙක්—බොහෝ ජන වසන [10]ගැමෙක්ය යුසේ යි; **ඔාව අරහත්තා,** රහත්ඵල අවසන්කොටැ; **නානාගගරසෙන,** නන් කොටැසි රෙසෙන්; **යථාඵාසුකඨානං,** යථා සුව තැනකට; [11]**වස්ස වාසඨානං,** වස්විසිය යුතු තැනක්; **භවනිස්සරණං,** හෙවෙන් කසවීමක්—භව සන්හිඳවීමක් එවි; **පමාද චාරං,** සිහි වුහුටු පයොවි; **අට්ඨමහානිරයා,**

"සඤ්ජීවො [12]කාළසුත්තොච සඞ්ඝාතොචෙව රොරුවො
අථාපරො මහා වීචි තපනො ච පතාපනො"

යන අට මහා නිරැහු; **පදානුපදිකං,** පියනුපිය වැ; **සෙධෙන,** සලක්හු-විසින්—නැති ගුණ ඇති බඳු කොටැ හගවනුවක්හු විසින් යු සේයි. නොහොත් **සෙධෙන,** සෙළෙන්—'සාධෙයෙය්‍යන' යු සේයි. **යථාජ්ඣාසයෙනෙව,** යථා අදහසින් මෙ—

---

1 පිළිවුවා, පිළිමුවා. 2 ද්‍රව්‍යායෙනි. 3 සමථවිපස්සනාලම්භකො. 4 නිනිපොපි. 5 ලාය අ අභිඤ්ඤා, ලාය ආ අභිඤ්ඤා, ලා ස අභිඤ්ඤා, ලාය අභිඤ්ඤා. 6 දෙසිනි. 7 ගුණ 8 ධුර උසා, 9 ගලවස් ගමෙක්. 10 ගැමෙක්හිය. 11 'වස්සාවාසඨානං'-මු. ධ. අ. 12 කාළසුත්තා.

අඳහස් තුබූ සෙඩින්මෙය යූ සේයි; **ථෙරූපඨානි සාලෙ**, [1]මහලුවන් වටන කල්හි; **අඨාසුක භික්ඛුනා**, ගෙලසැදෑ උපන් මහණක්හු විසින්; **රත්තිඨාන දිවාඨානෙසු**, රෑ දව හල් හිඳෑ මහණුවම් කරන තැන්හි; **කතිකවත්තං**, [2]කියවත්; **මත්තිංසාකාරෙ**, කෙස් ඈ දෙතිස් කොටැස්හි; **සජ්ඣායං**, [3]වාග් පරිචය; **ඛය වයං**, ඛිය විය—ඛය නම් ගෙ හෙතු. වය නම් එක් පැහැර නෙතු—ඛණික මරණ හා සම්මුති මරණ කීසේයි. **පඨපෙම**, පැනවමෝ—බලම්හ යූ සේයි; **මත්තිං සාකාරං**, [4]දෙතිසාකාර [5]කම්ඨන්—විෂයොපචාරයෙන් විෂ යෙහිමැ කී සේයි. **අත්තනි**, අත් බැවුහි; **චතස්සො පටිසම්භිදා** අත්ථ ධම්ම නිරුත්ති පටිභාන යන සතර පිළිසැඹියා නැණනු; **ලොකිය අභිඤ්ඤා**, ආසවක්ඛය නැණ හැර සෙසු ලොවී අභි නැණහු; **මග්ගඵලසුඛතො** [6]**උඨාය**, මඟ සුවහය් ඵල සුවෙන් නැගී—මගින් නිපන් ඵල සුවෙන් නැගී එවි. **දිබ්බචක්ඛුනා ඔලොකෙන්තො**, දිව ඇසින් මහණුන් බලය්; **උපධාරෙන්තී**, චෙතොපරියනැණින් පිරික්සන්නී; **උපනිස්සයො**, උපනිස—අයු හෙවෙහි [7]සුරු උපනිස මෙ විවසුන් නම්; **දක්ඛිණො දක්ඛං**, දකිණිදිය; **නෙ අනුගන්තබ්බා**, එවුන් අනුවැ ගොස්—පසුන ගමන් කොටින් යූ සේයි; **ඔලොකෙස්සාථ**, බල—සිහි කරව යූ සේයි. [8]එවු යන අභිප්‍රායි. **ධමනීයං**, සිඟිය හැකිද. ‘ධමිතුං සක්කා’ යී සේයි. [9]**යාපනීයං**, යැපිය හැකිද. ‘යාපෙතුං සක්කා’ යී සේයි. **න කිලමිසථ**, නො කලකුළුවද; **සල්ලක්ඛිතභාවං**, අවුළු සඳිත වුවයි; **ඛජ්ජකං**, කජු; **කිං මං පුච්ඡසි**, කවර කරුණෙන් මා පුළුවුස්හි; ‘පරචිත්තජානනකා නාම බහු’ යනු චෙතොපරියනැණලාභී බැවු නොහැඟ විය්පිවැ විබෙවු කරන්නට කියා. **විප්පකාරං**, [10]විප්‍රුවර; **කිං**, කවර කරුණෙන්; **දුක්ඛෙන නිබ්බායන්ති**, දිකින් [11]නිගන්නා ලැබෙයි; **ඛණ්ඩා චිත්තං**, චිත්ත දමනයෙන් බැහැර සිතිවිලි යෙක්; **අගුණරාසිං**, අගුණු රැස්; [12]**සත්තමං අත්තභාවං**, සිය වන අත් බැවූ; **උත්තරිං**, මතුයෙහි අත් බැවු. **තං පක්ඛං ඛණ්ඩෙව්වා** යී යොජනු—ඇයම පැන කියය් සේයි. **තත්ථෙව** යනු **පරිනිබ්බායි** යනු හා යොජනු—මාතිකාමාත්‍ර විස්තාරයෙයි මෙ පිරිනිවිය යූ සේයි—

25 අඤ්ඤතර මහණහු වත්.

---

1 මහලුවත්. 2 කියවති. 3 වාක් පරිචරිය. 4 දෙතිසාර. 5 කම්තම්. 6 වුඨාය. 7 සුරු. 8 එනම්, එකම්. 9 යපනීයං. 10 විප්‍රුං. 11 ගන්නා. 12 සත්ං.

උක්කණ්ඨිත භික්ඛුං, උකැටි මහණක්හු—සස්නෙහි [1]රි නැති මහණක්හු යි සේයි; [2]**කුලූපගං ථෙරං**, [3]කුලෙවු තෙර කෙනකුන් - තුමා කුලට නිබද්වැ එළඹෙන තෙර කෙනෙක්හු යු සේයි. **මුච්චනාකාරං**, මුස්නා කරුණක්; **සලාක භත්තං**, ලහබත්—ලහයෙහි ලියා දුන් බත යු සේයි. **පක්ඛික භත්තං**, අඩ මස් බත්; **වස්සාවාසිකං**, වස් විසූවනට දෙන සිවුරු; **චීවරාදයො පච්චයෙ**, වස්සාවාසික නොකොටැ දෙන සිවුරු ඈ පසයන්; **සාපතෙය්‍යං**, සැපත්. 'සපතිනො ආගතං සාපතෙය්‍යං'. ද්‍රව්‍ය තුම තුමා පිනින් ලද්දේ ලොක ව්‍යවහාරයෙන් සපතිහි කෙරෙන් අ යයි කීයේයි. **කම්මන්තං**, කෘෂි වණිජ්ජාදි කමත්. බිදම් තෙරුන් පැනයෙහි **ඉදං** [යනුයෙන්] නාම රූප ව්‍යවත්ථාන ඇයි කියනු. දෙවන 'ඉදං' යනුයෙන් මිච්ඡාදස්සන ඈ කියනු. චෙතයික තෙරුන් පැනයෙහි 'ඉදං' යි චෙතිය්‍යඞ්ගණ බොධිය්‍යඞ්ගණ වත්ත ඈ කියනු. දෙවන 'ඉදං' යනුයෙන් අනොලොකිය්‍යඨාන ඔලොකන ඈ කියනු. තුන්වන 'ඉදං' යනුයෙන් මිගසූකර මංස ඈ කියනු. සතර වනුයෙන් [4]දිවි මංස ඈ කියනු. **ඉදං කම්මං**, මේ මහණුන් කම්; **ඉධ**, මේ [5]පැවැජයෙහි; **හත්ථ පසාරණට්ඨානමෙව න පඤ්ඤායති** යනුයෙන් පැවැජැ ඉච්ඡා විහාරයට සම්බාධසේ කීය; **උද්දෙසං**, අනුන් කෙරෙන් ගන්නා පෙළ; **කිසො**, වහළු; **ලූඛො**, රුළු; **ධමනිසන්ථත ගත්තො**, නහර පතුළු සිරුරු ඇතියේයි—නහර වැල් පැනෙන සිරුරු ඇතියේයි සේයි; **ආලස්‍යාභිභූතො**, කුසී බැවින් මඩනාලද්දුයේ; **පණ්ඩු රොගාභිභූතො**, පඬු රොගින් මඩනා ලද්දුයේ; **අනය්‍යබ්‍යසනං**, අවැඩ වසන්. 'අනයො සොව බ්‍යසනං අනයබ්‍යසනං' යන වාක්‍ය.

26. උක්කණ්ඨිත මහණු වත්.

ඛනිත්වා, නහ; **සඞ්ඝරක්ඛිත නාමභාගිනෙය්‍යා**, සඞ්ඝරක්ඛිත [නම්] [6]බෑන; **ගාමකාරාමෙ**, ගමත් වෙහෙරෙක්හි; **වස්සාවාසික සාටකෙ**, වස් විසි [7]පිළි; **දිවාඨානං**, දවහල් දවස් ලිය යුතු තැන්. 'ආනමන භාවං' යනු පාඨයි. **තාල වණ්ටං**, තල් වැට; **සද්ධිවිහාරිකො**, සැකැරියෙම්; **දුස්සණ්ඨාපයො**, දුහැටි විය හැකි; **මූලං කරිස්සාමි**, [8]වත් උපයනෙම්; **චූලකානණො**, සුළු ගැලෙක්හි **වඩ්ඪිස්සාමි**, උසුලනෙම්—වඩනෙම්යු සේයි; **චක්කපාදෙ**, සක් පියෙහි—සක් යන මඟහි යුසේ යි;

1 සරි. 2 කුලූපකං. 3 කුලාවක. 4 දිවා. 5 පැවජ්ජයෙහි
6 මහණනු. 7 පිළිනුත්. 8 වත් යනෙම්.

ජාතොදලක්ඛියා, කැනැවින්; කිනනුඛො පහටො, කවර කරුණෙන් පහරන [1]ලදිම් හෝ; කිං ආගතසි, කවර කරුණෙන් ආව; ආරද්ධ විරියස්ස, රුකුළු වැර ඇතියහු; අත්තානං, තුමා; වඩ්ඪෙතුං නාසක්ඛි, කියයුතුවට [2]නොසකියිසි. දූරෙ හොන්තමපි ආරම්මණං සම්පටිච්ඡන ජාතකං, දුරජ්වූ අරමුණු සපිණිසන සැහැවි. නොහොත් තෙමේ දුරජ් වූයේ [3]අරමුණු පිණිසන සැහැවි. මක්කට සුත්තමත්තමපි, මකුළුහු පමණකුජ්; එකතො, එකක් වැ; කණ්ණිකබද්ධානි, කැන් කොටැ [4]බඳනාලද්දහු; සරීර සණ්ඨානං, සිරුරු සඨන්; වණ්ණභෙදෙ, [5]වන විභා; චතුමහාභූතගුහා, සියු මහා භූත නම් ඇති ගුහා — සිත්හු වැසෙන හදවතට නිසි වන බැවින් මහා භූවෝ මෙ ගුහා නම් වූහු.

17 සඞ්ඝරක්ඛිත [6]බෑන තෙරුන් වත්.

ගොසුසෙ, ගෙරි මුළුයි; අවක්කාර පාතිං, වක්‍ර [7]පාති; භුත්තාවසෙසකං භත්තං, බුත් ඉතිරි බත්—වක්කාර පයැ බත් නොඉඳුල් කොට හරතුඤ්ඤ තුමනට යපෙන පමණක් ගෙනැ සෙසු හළ බැවින් භුත්තාවසෙසක නම් වෙයි. ජාතක පිළිනං, සයින් [8]අදන්හු; නිමන්තනණ්ඨානං, ඇමතූ තැන්; උට්ඨාය සමුට්ඨාය, තැන් ඇති වැ; සබ්බප්පකාරං වත්ත පටිවත්තං, [9]සැව නියරගි වත් [10]පිළිවත්—වත් කඳගි ආ වත් නොපිරිහෙළය් යි සේයි; [11]බලව සක්කාරෙන, [12]ඉපිණි පසයෙන්; උපකාරකො හොති, වත් පිළිවෙත් කරන බැවින් ස්බ්‍රම් සරනට උවහර වේ; උප්පබ්බජිතො, ගිහි වී; චිත්තවසිකො හුත්වා, සිත් විසී වැ; කසිභණ්ඩං, [?]ගුල් [13]සැජ; ලාලා ගලති, කෙළ වැහේ; ඝුරු ඝුරායති; ඝුරු ඝුරු යන හඬ කෙරේ; අනිච්චං, එක් වස්තුයෙක්හි නොසිටන බැවින් අනිසි; දුක්ඛං, විපුවර පැමිණෙන බැවින් විපරිණාම දුකින් දිකි; සස්සු, හුස්; පටික්කන්තකො, පිළිකුතු—මහණ වැ ගිහි බවට පිළි ගියේය යුසේයි; විප්පටිසාරීභුත්වා, [14]විපිළිසැරි ඇතිවැ. ‘විරූප පටිසරණං විප්පටිසාරො, සො එතස්ස අත්ථීති විප්පටිසාරී’. කාළකණ්ණී, කළු වන; සණ්ඨා නිසාදන පාසාණසදිසං, ගිස් එක්වන් [15]කර ගහන බැවින් සැත් තිහන පහණක් බඳු; තව ගමන සමයං [16]න ජානෙය්‍යාසීති, තා ගිය යුතු කල්

1 ලදම්. 2 නොසකියිසිසි 3 අරමුණින් පිණිස සඳ. 4 බඳනාලද්‍ද, බත්හු. 5 වණ. 6 මහ. 7 පැහි. 8 අදන්නාහු, ඇදන්හු. 9 සමහියරැයි. 10 පිළිවෙත්. 11 ‘ලාභසක්කාරෙන’-මු ධ. අ. 12 ඉරිණි. 13 සජ. 14 විපිළිසාරි. 15 කරන බැවින්. 16 ‘ගමනං න ජානෙය්‍යාසීති’-මු. ධ. අ.

නොපන්නි යුතු. **කුමට කියව** යත්—'ඉමස්මිං නෙ වාරෙ චිරාසිතං' යුතු. **සංසග්ගස්ස අජ්ඣකාලෙ ගතම්හි**, සසග ඇති කලැ ගියම්හ. [1]සංසග්ග නම් කෙලෙස්. 'සංසජ්ජති එකී භවති එතෙනාති සංසග්ගො'. **අගමන ධම්මා**, අගමන සභාවා—අගමන පකතික භාවා. **අඤ්ඤං ව්‍යාකරොති**, අඤ්ඤ වියාරා—අරහත් පිළිබඳ කියයි සේයි. **අනවට්ඨිතචිත්තකාලෙ**, නො පිහිටි සිත් ඇති කල්හි. [2]**සධම්ම අජානනකාලෙ**, බෝ පැකිධම් නො ජන්නා කල්හි; **පුඤ්ඤංච පාපංච [3]පහීණං**, නිරනුසය සතන්හි කුසල් අකුසල් පිවන බැවින් පිහිජු පවුජු පහනලද; **කුම්භණ්ඩකං විය**, කොමොඩු පකක් සෙයින්; **ඛල්ලාටසීසෙ**, කළල් හිසැ; **කදම්බපුප්ඵං විය**, කොළොම් මලක් සෙයින්. [4]බත් මලක් සෙයිනුජු යෙත් මෙ. [අචෙල කො] ආජීවකො නිගණ්ඨො තාපසො යනුයෙහි [අචෙලක නම්] බහාලූ පිළි [ඇතියේයි]; ආජීවක නම් බාහිර... .. නිගණ්ඨ නම් නිව [වුයි]. තාපස නම් වල්කලා හඳනේ. **සත්තතිංසබොධපක්ඛිය ධම්මභෙදං**, 'චත්තාරො සතිපට්ඨානා චත්තාරො සම්මප්පධානා චත්තාරො ඉද්ධිපාදා පඤ්චින්ද්‍රියානි පඤ්චබලානි සත්තබොජ්ඣඞ්ගා අරියො අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො' යන මේ සත්තිස් බෝ පැකි ධම් ප්‍රභෙද ඇති; **උපලවනසභාවා**, ඉපිලෙන සැදැහැ ඇති බැවින්; **අතිත්ත චිත්තස්ස**, නොතෙත් සිත් ඇත්තාහට; **ආහත චිත්තො**, පහරනලද සිත් ඇතියේයි; **ඛිලජාතො**, උපන් සිත් කසළ ඇතියේයි—උපන් කෙලෙස් [5]කුණු ඇතියේයි. **ජාගරන්තස්සෙව**, නො නිදනුනට මෙ; **සද්ධාදීහි** යන තැනජු ආදි ගහණින් විරිය සති සමාධි පඤ්ඤා ගන්නේයි. **ජාගරධම්මෙහි**, ජගුරු ධැමින්—[6]සඩාදි ඉඳුරෝ නොනිදනුවම කරුණු බැවින් ජගුරු ධම් නම් වුහු; **අපච්චාවත්තනතො**, පුළු නොපවත්නා බැවින්; **ආලුලිතො**, අළලන ලදුයේ; **රූපිනො**, සිරැරැ ඇතියනු; **අතිසම්බාධං**, ඉතා හැසුඹු; **අතිනීචකො**, ඉතා මිටි; **පුරිසාජානෙය්‍යං**, උතුම් පිරිමිහු; **අඩ්ඪනාළිමත්තං**, අඩ නැළියක් මතු—දෙ අඩ මනාක් මතුයයි සේයි; **වරක චොරකං**, වරා සොරකු; **කුණ්ඩකුඤ්ඤලකං**, කෙටි හුදළුවක්; **වස්සාරත්තසමයෙ**, වනරේ කල්හි; **පිලොතිකාය**, පියලියෙක්හි; **ආවජ්ජෙත්වා**, සිහාරවා; **අවජීයති**, [7]පරදවන [ලැබේ];

---

1 මෙතැන් පටන් 101 වැනි පිටේ 28 වැනි පෙළේ 'අච්චොනෙහත සෙයින්' යනු දක්වා පෙළ හා අරුත් අපට ලැබුණු එක පොතෙක පමණක් දක්නා ලැබේ. ඒ පොත්හිද මුළු පාඨයම දෙසින් ආකුලයි. 2 'සඩම්මං'-මු. ධ. අ. 3 නිහීනං. 4 මෙය විමසිය යුතුයි. 5 කණු. 6 සසාදි. 7 'පරදවන ලෙවෙන් සඟිතකාවූ'යි ළොළුතුකි පැනෙන්, මෙය විමසිය යුතුයි,

ඔරකෙ ඨානෙ, ළමු තැනෙක්හි; **සත්තරාජභොගො**, [1]සත් රජ භොග කෙනෙක්–සත් රජ[illegible]හු රමය යුසෙයි **බ්‍රහ්මචරියවාසං**, බඹසරවස්–බඹ විහර එව්–

28 චිත්තහත්ථ තෙරුන් වත්.

ආරද්ධ විපස්සකො, රැකුළු [2]වැරැ ඇති විවසුන්. 'ආරද්ධ විරිය විපස්සකො ආරද්ධ විපස්සකො' යි මධ්‍යපද ලොප් සමස්. **සමණධම්මං**, සමාධි විවසුන්; **මහාවාස ගාමං**, මහා ජනාවස් ඇති ගමක්; **යථා ඵාසුකට්ඨානං**, යථා සුව තැනක්–මහණ වම් කරන්නට නිසි තැනක් යි සෙයි; **සොතනාය**, සෙට දවස් විය යුතු [3]පබොජ සඳහාය්. **කචඩ්ඩානි**, හිස්සුන් කිලිබුරන්; **අමනුස්ස සද්දං**, භෙරව යක් හඬ; **ඛිපිතක**, කිවිසි; **භෙරවාරම්මණානි**, බිය ජනන අරමුණු; **ගණසජ්ඣායං**, මුළුවැ හැජැරුම්; **පක්ඛාධූපනං විය**, පැසෙන සඳ හඬ විහිදූ පක්සණැ [4]නිසන් වන [5]දූපනක් සෙයින්; **ඛයවයං**, කිණිමරණ හය් සතතතිමරණ [6]පිරිගණාන්; **පච්චපෙක්ඛා**, එළවය්; **විපස්සනාය ආරද්ධභාවං ඤත්වා**, විවසුන් රැකුළු බැවු ජැනැ; **ඔභාසං ඵරිත්වා**, අලු පතුරුවා; **අබලදුබ්බලකෙන**, බලනැති බැවුනම් ඇති දුබුල් අපින්; **අනබන් නාවකාලිකකෙන**, නො ඇදිනිය බැවු නම් ඇති තවුකැලි අපින්; **මාර අට්ටාලයුත්තං**, [7]දොර හා අටලු යුතු–දොරටුයෙන් යුතුයයි සෙයි. නොහොත් ගොපුර [8]සිරිංග පවුරු මුදුනෙහි සඞ්ග්‍රාම තතා කළ අටලුයෙන් යුත්. **වීථිචතුක්ක සිංඝාටක සම්පන්නං**, වෙ [9]සි[යු]ළු හය් ත්‍රිකොණ සඳින් [10]සඟිනවූ. චතුක්ක නම් මහවෙ[illegible]ලැබේ. සිංඝාටක නම් කොටවෙහි ලැබේ. **අනතරාපනං**, අ[illegible] අවුණු යු සෙයි; **එකකො ධාරාදිනා ආයුධෙන**, එකත් පසැහි [11]මුවාත් ඇති අවියෙන්; **අනන්තරනන්තරා සමාපත්තිං**, අතුරැ අතුරෙහි වන් සමවත්; **සඞ්ගාමසීසෙ**, රණමුයෙහි; **බල කොට්ඨකං**, බල කොටු–බල මැදැ අවි නොහෙන සෙයින් [12]කරන කොටිය යෙන්. **සහකාහෙ**, [13]කවජ් කසු ඇයි සනනාන; [14]**ආබුධෙ පතිතෙ**, අවි ගුළු කල්හි එව්–සුන්බුන් කල්හි එව් සෙයි; **අචෙජය්‍යා**, සිඳි නම්–

29 අරජ විවසු මහණු වත්.

1 සත්රජනො භොග කෙනෙණක්. 2 වැගු 3 මෙය එමෙසිය යුතුයි. 4 නිකිසන්. 5 දූතක්. 6 පිරිගණාහ ජන්. 7 දොරටු. 8 ගෙරග. 9 මෙය විමසිය යුතුයි. 10 සඟිරණවූ. 11 මවත්. 12 බල මැද කරන. 13 කවජු. 14 ඈවිමෙ

පූතිගත්ත තිස්සත්ථෙරං, පූතහූත ගාත්‍ර ඇති තිස් තෙරුන්; **සාසනෙ උරං දත්වා,** බුදු සස්නෙහි ළ දී; **සාසපමත්තිසො,** [1]සිද්ගතු මතු පමණනු; **කලාය මත්තා,** මැහැ අට පමණනු; [2]**කොලමත්තා,** ඩෙබර පක් පමණනු; **ආමලකමත්තා,** [3]ඇඹුළු පක් පමණනු; **බෙලුව** [4]**සලාටුක මත්තා,** බෙල් බෝබොළු පමණනු; **පභිජ්ජිංසු,** පැසී බුන්හු; **අපවිජ්ඣගිසො,** නොපිළිජැගිය හැකි; **ජාලපූව සදිසං,** දැල් පූ බඳු—එඞි පූ [5]බඳයි සේයි; **පච්චූස කාලෙ,** අලුයම් කල්හි; **අග්ගිසාලං,** ගිනිහල්; **උක්ඛලිං,** ඉකිළි; **නානකාවං ආගමයමානො,** හුණුවූ කල් බලන්නේ; [6]**අම්මණකං,** සිවුරැ දෙනා අවුණු; **සංසිබ්බා,** අතින් ගනය්; **නිවාසකාසාවං,** හන් සිවුරැ; **උස්සීසකෙ,** හිස් දෙර; **අපෙත විඤ්ඤාණො,** මරණින් මතු යෙහි කසවූ විඤ්ඤාණ ඇතියේයි; **නිරූපකාරො හුත්වා,** කිසි උපකාරයකට නොනිසි වැ; **කළිඞ්ගරං විය,** දඬු කඩක් සෙයින්. '**ඉමිස්සා පථවියා**' යි යොජනු. **පකති** [7]**සයනෙන සයිතාය,** පියවී හෝමෙන් හෙනිය—හැම කලම හෙනිය යි සේයි; **උජුක සන්තානෙන,** ඉජි වනින්; **සුසිරං,** බිහුරැ ඇතියා; **පූතිකං,** [8]**ජුණ්වා; ගණ්ඨි ජාතං,** උපන් ගැට ඇතියා; **ඡිද්දිත්වා තපෙත්වා ජහෙස්සන්ති,** සුසිර ඇති බැවු ඇ දත් කල එහි මැ පියති; **තමුපත,** ගේ වනාහි; **මක්ඛපටිපාදකං,** හැඳ පායි අළු; **පාද කඨලිකං,** [9]පාළිරිඳි; **ඵලක පීඨං,** පුවරු පිටු; **ගණ්ඨුපගො** [නාම], ගෙතෙනට නිසියෙක් නම්; **සාකුණිකො,** ලිහිණි වැජියෙක්; **ජඞ්ඝ සීනිච,** කකුල් ඇටනුත්; **පක්ඛසීනිච,** පියා ඇටනුත්; **රාසිං කත්වා,** බුන් ඇට රැස්කොටැ; නොහොත් ඇටබුන් ලිහිණියන් රැස්කොටැ. **රස භොජනෙ පක්කො,** රෙසෙහි බත් පක් කල්හි; **[illegible]හතා ජාතා,** මරන ලදහ; **රස පිණ්ඩපාතං,** රෙසෙහි පක් [10]පිඩවායි; **තුමෙහාහි දිඨ ධම්මස්ස,** තොප විසින් දක්නාලද ධැම්හි—[11]බුදුන් [12]අරහත් ඵලය යූ සේයි; **[එතං],** තො එක් මේ හැම පූතිනාව ඇයි; **අකිහෙද නිස්සෙදෙන,** ඇට බිඳුමෙහි ළෙලෙන්......

30 පූතිගත්තතිස්ස මහ තෙරුන් වත්.

නන්දගොපාලකං, නන්දනම් ගොපලුවක්හු; **ගොයූථං,** ගෙරි මුළු; **අඩ්ඪො,** [13]සහිරන්; **මහද්ධනො,** බොහෝ ද්‍රව්‍ය ඇතියේ; **මහා භොගො,** බොහෝ [14]උවාරන් ඇතියේ.

---

1 සිදුහතු. 2 කොලඹිමත්තා-මු. ඛ. අ. 3 ඇඹුලු. 4 සලාටු. 5 බැඳැයි.
6 අම්මණං-මු. ඛ. අ. 7 සයනෙ. 8 ජුණුවා. 9 පාළිදි. 10 පිඩවැසි, පිඩවැසි.
11 මෙය විමසිය යුතුයි. 12 අර්හත්. 13 සහරන්. 14 වුවාරණ.

ත්නාහොත් **මහද්ධනො**, නිධාන කළ මහත් ධන ඇතියේ; **මහා භොගො**, වළඳ කරන ලබන මහා සැපත් ඇතියේයි. 'යථා අත්තනො කුටුම්බං රක්ඛති' යි යොජනා. **කෙණියො ජටිලො**, කෙණිය නම් [1]පිරිවැජ්. **රාජපිළං**, රජුන් කෙරෙන් උපදින [2]පැළ—ද්‍රව්‍ය වොළෙවයි සේයි; **කුටුම්බං**, සැපත්; **පඤ්චගොරසෙ**, කිර දී තක්ක නවනීත සප්පි යන පස් ගෝ රසයන්; **ඤාණපරිපාකං**, ඤැණ මි කිරීම්—මග ඵල පැමිණෙනුවට නිසි වැ පිරිණම යු සේයි; **පරිපක්කභාවං**, පිරි පැසුණු බැවු; **දානකථාදි** යනුයෙහි 'ආදි' ගහණින් සීලකථා සග්ග කථා කාමානං ආදීනවං ඔකාරං සංකිලෙසං නෙක්ඛම්මා නිසංස ඈ ගන්නේයි. **ලුද්දකො විජ්ඣිත්වා මාරෙසි**, වැද් දෙක් විද මැරී. හෙළටුවායෙහි වෙරියෙක් විද මැරීය යෙත්. ඌදුන් අටුවායෙහි වටෙක් නිසා වෙර [3]බද් මිනිසෙක යෙත්. 'ඉධාගතත්තා මාරිතො' යන සබඳ. **මිත්තදුභී**, මිදිම්—මිත්‍ර යන් නැගියපියැ යු සේයි. **තත්ථෙව අපරජ්ඣනං**, එසෙසින් මැ [4]වරජනනු—[5]බෙත්තාදි විසහි වරජනහුය යු සේයි. [6]**තස්ස**, 'තං' යනුයෙහි අර්ථ මෙයින් [7]ගනු. සාමි වචන කම යුතුයෙහි උපයොග වචන කෙළෙය යු වෙත්. **දසසු අකුසල කම්මපථෙසු**, දස අකුසල කම්පෙථෙහි ආ නියායෙන්. 'ආනන්තයෙන' ගනුවක් [8]ශෙෂ කරනු. **මිච්ඡාඨපිතත්තා**, නො සේ තබනලද බැවින්; **තස්මා**, එ කරුණෙන්—නන්දගොපාලයා හව අතුරෙහි කළ කම් බික්සඟුන් විසින් නොපුළුවුස්නා ලද කරුණෙහි යු සේයි. 'සත්ථාරා න කථිතං' යි නිමවුවජ් හෙළටුවායෙහි සිටැ උදානහි 'සුත්තන්තෙන විත්ථාරාය කථානං' යි කී බැවින් 'උදාන සුත්තන්තෙන විත්ථාරෙත්වා කථෙතබ්බං' යනුවක් කියා ගතයුතු.

31 නන්ද ගොපාලකයා වත්.

සොරෙය්‍ය නගරෙ සමුට්ඨිතං, සොරෙය්‍ය නුවර උපනුවා; **න්හායනකො**, ක්‍රීඩා රියෙහි; **චින්තිතමත්තෙ**, සිතු කෙණෙහිමැ; **පුරිසලිඞ්ගං අන්තරධායි**, දුටුවෙහි පවු කැමින් [9]පිරිමිනී සයන් අතුරුදන්වී. 'පුරිස ලිඞ්ගං' යනුයෙන් මැ පුරිස නිමිත්ත පුරිස කුත්ත පුරිසාකප්පාදී ගන්නේයි. **ඉත්ථිලිඞ්ගං පාතුරහොසි**, අවරවිරිවෙහි පවුකැමින් මාගම් ලිගු පැළවී. 'ඉත්ථිලිඞ්ගං' යනුයෙන් මැ ඉත්ථි නිමිත්ත ඉත්ථි කුත්ත [10]ඉත්ථා

1 පිරිවජු. 2 පළ, පාත්‍ර. 3 බන්, බඳු. 4 නොවරජනනු. 5 මෙත්තාදී. 6 'තස්ස' යනු. 7 ගනනු. 8 ශේෂ කරනු. 9 පිරිමින් සමත්, 10 ඉත්ථාකප්ප යොජනු.

කප්පාදි ගන්නේයි. [1]තං [2]**අජානනෙතා,** ලිඟු පෙරළි වූ බැවින් එවුහු නොහඳුනනුයේ; **මතකාහතතං,** මළවුන් උදෙසා දෙන බත්. 'ඤාතකං අනුබන්ධි' යි යොජනු. **ඔකාසං කාරෙසි,** තුමා සිඳිනට අවසරයක් [3]කැරැවී. [4]'ඉත්ථියො අභූත පුබ්බා නාම' යි යොජනු. **පරස්ස දාරෙ** යනු කර්ම බහු වචන [**අතිචරිත්වා**]—අති පූර්ව චරති, සෙවනාර්ත්ථයෙහි—'පරස්ස දාරෙ සෙවිත්වා' යි යොජනු. **කම්මාරකුලෙ,** තරාල් කුලෙක්හි; **පාරදාරිය කම්මං,** පරදාරයෙහි පැවැති අකුසල් කැමින්. 'පරදාරෙසු භවං පාරදාරියං, තංච තං කම්මංචාති පාරදාරියකම්මං'. **විරාජෙත්වා,** කඩ කොට; **පතිදෙවතා හුත්වා,** ස්වාමිහු දෙවි තන්හි තබා; **සංවාස මත්වාය,** සහවාස පිණිස; **පෙතකිච්චං,** මළවුන්ට කටයුතු; **මහාසක්කාරො,** පිණිඃස; **පටියතෙතා,** [5]පිළියෙළ කරනලදු—සපයන ලදුයයි සේයි; **පරිසජ්ජිත්වා,** සිප ගැනැ; **සඞ්බුජ්ඣිත්වා,** සැකැවී—අළලැයි සේයි; **කොතූහල ජාතා,** උපන් කුහුල් ඇතියවුහු; **එකතතූපගතො,** එකලා බවට ගියේ—එකත් අරමුණට ගිය සිත් ඇතියේ එව්.

32 සොරෙය්‍ය සිටු පුත් වත්.

තුන්වන චිත්තවග අටුවා සන්‍ය නිමි.

පඨවීකථාපසුතෙ, පොළොව කියන්හි ඇලුණවුන්; **උපට්ඨාන සාලායං,** උවටන් හල්හි—බුදුන් [6]උවටනාව් මහණුන් පිඬු වන හල්හියයි සේයි; **සමං,** වළගොඩ නැති බැවින් සම; **විසමං,** වළගොඩ ඇති බැවින් වසම්; **කද්දම බහුලං,** මඩ බිහිලි—බොහෝ මඩ ඇති යූ සේයි; **සක්ඛර බහුලං,** හකුරු බිහිලි; **කාළමත්තිකං,** කළු මැටි ඇතියා; **තම්බමත්තිකං,** තඹ මැටි ඇතියේය; **එසා,** ඒ පොළොවු—නොප ගුණ අනුණු කියන පොළොව යූ සේයි. **බාහිර පඨවීනාම** යනු ඉන්ද්‍රිය බඩයෙන් බැහැරි බැවින් කීයත්; **අජ්ඣත්තික පඨවියං** [7]නිජිය හැකැයෙහිවූ පෙළෙවු. 'අජ්ඣත්තෙ භවා අජ්ඣත්තිකා සාච සා පඨවීචාති අජ්ඣත්තික පඨවී' යනුවේ. **විජිස්සති** යනුයෙහි අර්ථ කියන්නට 'විජිතිස්සති' යුහු. **විජිතිස්සති** යනුයෙහි අර්‍ථ පාමින් 'විජානිස්සති' යනු අෑ කියුනු. **ධම්ම පදං,** ධම්

---

1 මෙතැන් පටන් 5 වැනි පෙළේ 'පරස්ස දාරෙ' යනු දක්වා එක පොතෙක පමණක් දක්නා ලැබේ. 2 'අසංජානනෙතා'-මු. ධ. අඨකථා. 3 කරු. 4 මේ පාඨය ඌනා බැව් හැගේ. 5 පිළිවෙළ. 6 උවනාව්. 7 නිම්ජිය හැකි යෙහිවූ.

කොමැස්; [1]තරුණ මුකුලානි, ළා කැකුලන්; [2]පාණවිඩානි, පණුවන් විසින් විදුනාලදුවන්; මිලාතානි, මැලාවන්; ගණ්ඨිකජාතානි, උපන් ගැට ඇතියන් නොහොත් ගැටජාවන්.

33. පන්සියයක් මහණුන් වත්.

මරීචි කම්මට්ඨානිකං භික්ඛුං, [3]මිරිගු පැවැති කම්ටහන් ඇති මහණක්හු; මරීචිං දිස්වා, මිරිගු දැක—සුළගින් කප්ත රිවි රැස් මෙ මිරිගු නම සෙත්. රූපගතංවිය, සිරිරැ ඇති බඳුව; අයං අත්ත භාවො පි එවරූපො, මේ අත් බැවුජ් එමෙ බඳු—[4]පිරික්ස නැති බල්නට කිසිවක් බඳුව වටහයි. [4]පිරික්ස ඇතියනට ධම්සුමු මිස කිසිවෙක් නොවෙයි යන අභිප්‍රා[යි]. චණ්ඩසොතතීරෙ, සැඩ දිය සිළු ඇති හෝ තෙරෙක්හි; අබලභෙන, බැලනැති ඇවින්; දුබ්බලභෙන, දුබුල් ඇවින්; අනවට්ඨිතභෙන, නො ඇඩැනි ඇවින්; තාවකාලිකභෙන, තවුකැලි ඇවින්. අබල නම් [5]උවකුම් [6]නැතිවැ බිඳෙනු; දුබ්බල නම් උවක්මෙන් වහා බිඳෙනු; අ[න]වට්ඨිත නම් දික්කල්හි [7]පැවතුම් නොසහනු; තාවකාලික නම් මඳ කලෙක්හි [8]පිරිසුනු. ගෙහූපගාවිය, ගැන්මට එළඹෙන බඳු. 'ගහණං ගෙහං, තං උපගච්ඡතීති ගෙහූපගා'. භිඤ්ඤකභෙන, කිණිඅවින්; [9]ඉත්තර පච්චුපට්ඨානභෙන, මඳ කලෙක්හි වට හන අවින්; මරීචිධම්මාති, මිරිඟුහය් සම සභවු ඇතියයි; [10]පුප්ඵක සඞ්ඛාතානි ඡනුයෙහි [11]පුප්ඵක නම් වටු—[12]හේ කම් කෙලෙස් විවහ විසින් නොඑක් වන බැවින් [11]පපුප්ඵක නම් වේ. 'පපුප්ඵකානිච තානි සඞ්ඛාතානිච තෙඨා පඤ්චදනති යාති පපුප්ඵක සඞ්ඛාතානි' යනුවේ—පපුප්ඵක යන නම් ලදු වන යු සේයි. එමෙ කියුහ 'තෙභූමකානි වට්ටානි' [යි]. හෙළටුවායෙහි ප යනු හැරැ 'ඡෙත්වාන මාරස්ස පුප්ඵකානි'යි පාඨ ගත්හු. [13]මාරස්ස පුප්ඵකානීති සබ්බ අකුසලායී පුප්ඵක ශබ්දයෙන් අකුසල් කියුනු. [14]පුප්ඵ ශබ්දයෙන් පඤ්චකාම ගුණ කොඨාස කියුහු මෙ 'මාරස්ස පුප්ඵං [15]ඡින්දිත්වාති—[16]පඤ්චකාම ගුණ කොඨාසෙ තණ්හං ඡින්දිත්වාති යු සේයි.

34 ඵෙණූපම වත්.

1 තරුණ මකුලානි-මූ. ධ. අ. 2 පාණකවිඩානි-මූ. ධ. අ. 3 මිරිඟු පැතනි, මිරිඟු පැති. 4 පිරික්සා, පිරික්සැ. 5 උවකම්. 6 නැතද. 7 පැවපතුල්, පැ පතුල්. 8 පිරිසුණු. 9 ඉත්තරතර-මූ. ධ. අ. 10 පුප්ඵසඞ්ඛාතානි. 11 පුප්ඵක. 12 හෙකම් හෙකම්. 13 මාරසසපුබ්බෙබ වදනකක්සබ්බ අකුසහි. 14 පුප්ඵක. 15 ජින්දිවන්දති. 16 පඤ්චකාම ගුණ කොඨාසහි තණ්හාවජ්ඣ යු බැවින්.

මහොසෙන අජ්ඣාපරිත්වා, මහත් දිය සිළින් වැතිර; **සිප්පුග්ගහණත්ථං,** [1]ධනුර්වේද ඈයි සිප් [උ]ගන්නාට; **රජ්ජෙ අභිසිත්තො,** රජයෙහි බිසෙස්න ලද්—පිහිටුවනලදැයි යූ සේයි; **සතසහස්සග්ඝනකං,** ලක්‍ෂයක් [2]කහවුණු නැගෙන. 'බම්බුර කුමාරො කප්පෙන්තො අගමාසි' යන සබඳ. **මජ්ඣෙ අඝ සලාකං පක්ඛිපිත්වා,** මෙසේ හොත් නොකැපිය [3]හෙයි මැද ය ලහයි ලා; **අසීතිහත්ථං ආකාසං උල්ලඞ්ඝිත්වා,** අසූරියනක් තැන් පමණුවට වේ පුරා අහසට නැගී; **අසිනා කප්පෙන්තො අගමාසි,** [4]පමණතා තන්හි කෙළින් සිටි හුණු කලබ අසින් කඩමින් ගියේයි. නොහොත් අසූරියනක් පමණින් අහසට වේ පුරා නැගී යන්නේ [5]අසින් කඩමින් ගියේයි. මෙසේ කියත් එක් වෙයින් හැම කලබ සුනුවේ—හැම කලබ එකී එකී [6]සිදි වෙයි. නොහොත් අසූරියනක් [7]පෙමෙණි අහසට නැගී [8]බස්නේ අසින් කඩමින් ගියේයි මෙසේ කියත් එක [9]වෙයින් එක කලබ සුනුවේ. එක් [10]කලබ ගින් [11]සෙද් වේ. 'අසිනා කප්පෙන්තො අගමාසි' යනුයෙන් හැම කලබ සුන්සේ කියූ වෙත්. [12]**කිණීති සද්දං සුත්වා,** [13]කිණි යන හඬ අසා. [13]කිණි යනු ලහායෙහි එකලැ උපන් හඬට් අනුකරණ. එසෙයින් ලහායෙහි [13]කිණි යන හඬ කුමට උපන යත්—වේ පුරා [14]අසින් නො පහළ බැවින් උපන සෙත්. වේ කුමට නො පිරිය යත්—හැම කලබ නිම්යා දූනැයි උසා මඳ කළ බැවින් නො පිරිය යෙත්. **ඤාති සුහජ්ජෙසු,** නෑයන් හය් සුළවුන් අතුරෙහි—නෑ සුළවුන් අතුරෙහි එව්; **පවෙණි රජ්ජං,** [15]පෙමෙණින් වැළජිය යුතු රජය; **පබ්බජිතත්වා,** පෙරමඟට නොස්; **නිච්චභත්ත ගිලාන භත්තාදීනි,** සියහ දිය යුතු බත් හය් ගිලන්නට දිය යුතු බත් ඇයින්; **උපකට්ඨිතු කාමො,** බතින් වැපියපි වූයේ; **එකං භික්ඛුං,** එක් ගණජෙටු මහණක්හු—[16]තොප තැන සිටැ බික් සඟහු නියන මහණක්හු යූ සේයි; **විකත්තෙත,** විබෙවු [17]පත්තේ—කිච්චතතර පසුන වැ සඟනු සනප්න තැන් නොසැලකූහයි සේයි; **පපඤ්චමකාසි,** පවස් කෙළේයි—සතපනුවට ගමන් ලස් කෙළේයයි සේයි; **පුඤ්ඤවන්තානාම,** ඉතිරි පින් ඇත්තනු නම්; **කාරණ වසිකා හොන්ති,** කරුණු විසූ වෙත්—සිත් තුබූ සෙයින් නොගොස් හේ තුබූ සෙයින් යෙතී යූ සේයි;

---

1 ධනබෙද. 2 කහවනු. 3 හෙනුයි. 4 පමතතා, පමනතා. 5 අහසින්. 6 සිදුවෙයි. 7 පෙමණි. 8 බස්නේයි. 9 වෙසින්. 10 කාලබගිහත් හින්. 11 සෙව්වේ. 12 කිනීති. 13 කිනි. 14 ඇසින්. 15 පෙවෙණීන්. 16 මෙය මිමසිය යුතුයි. 17 පත්තෙහි.

ඡෙදනමකංසු, සේ කොළෝ—[1]හුමසුහයි සේයි; සඤ්ඤං න කරිංසු, ගමන් සඤ්ඤ නොකොළෝ; විස්සාසො නත්‍ථි, විස් වස් නැති බැවින්; නවහි අඞ්ගෙහි, නව කරුණෙකින්; නාලං උපගන්තුං, එළඹෙන්නුවට් නොයෙදේ; මනාපෙන, රිසි යෙන සෙයින්; න පච්චුට්ඨෙන්ති, හුනස්නෙන් නොනැඟෙත්—දකුත් ඇදුරු ඇතිවැ නොනැඟි [2]පිරික්හි පිරික්හි නැඟෙති යු සේයි. මතුයෙහි දෙපදද මෙසේමැ යොජනු. සන්තං, [3]ඇති වත්; [4]පරිගුය්හන්ති, වළහත්—[5]අකිජ් බොජ් ඈය් වත් ඇතද වළහා නොදෙති යු සේයි. බහුකම්පි [ථොකං දෙන්ති], බොහෝ [6]වත් ඇතියෙහි මඳක් දෙත්; පණීතම්පි ලූඛං දෙන්ති, පිණි [7]වත්හි රැළක් දෙත්; භාසන්තස්ස න සද්දහන්ති, බණ කියනුවා කී පමණ [8]නොවිදිත්; අවිස්සාසියභාවෙන, විස්වසට නොනිසි නැත්හි; මාරණන්තිකා වෙදනං, මරණ සිම්ට්හිවූ වෙයින්. 'මරණන්තභවං මාරණන්තිකං'. පසාධන කප්පකො, පහයින් කපු; අඩ්ඪමාසෙ, ගිමන් ගිමන් අටමස්; වස්සාරත්තෙන, වහරේ කල්හි; ලොණම්බිල සෙවනත්ථාය, ලුණු රස හය් ඇඹුල් රස සෙවුනා සඳහය්—මියුරු පල වැලඳෙන් උපජන රොවු වළකනුවට ලුණු ඇඹුල් රස වළඳනුවට ය යු සේයි. සාසපාතං, සවස්හය් රැයිම් මෙ; උබ්බාළ්හා, පෙළන ලදුවෝ; ඔහියි, [9]සිපෙරි—නැවැතැයි සේයි; ඵාසුකං, සුව; සමොසරිත්වා, ගොස්; මනුස්සින්දං, මිනිස්නට රජහු; සබ්බකාම සමිද්ධිනං, පිරියුණුවූ හැම සැපත් ඇති හාහු. 'කමනීයට්ඨෙන කාමා—උපභොග පරිභොග භණ්ඩානි, [10]සබ්බෙව තෙ කාමාවෙති සබ්බකාමා'. 'සමිද්ධා සබ්බකාමා' යි කියයුතුයෙහි සමිද්ධ ශබ්දයහට පර නිපාත කොටැ 'සබ්බකාම සමිද්ධා' යනු වී. 'තෙ යස්ස සන්ති සො සබ්බකාම සමිද්ධි, තං සබ්බකාම සමිද්ධිනං' යි ගන්නේයි. අස්සමෙ, [11]අසපියෙහි; [12]සාධූනි, පස් හය් මුසු පච්වෝ, සුභාසිතානි, සුබැසියෝ—ධම්මූපසංහිත බස් යයි සේයි; රමයන්ති, තුස්වත්; සාලීනං ඔදනං, හැල් බත්; සුචිං, පිරිසුදුවූවහු—[13]මොනොවට පිළිවෙළ කළවු යු සේයි; මංසූපසෙචනං, මස් අවුළෙන් යුතුව[හු]. 'උපසිචන්ති එතෙනාති උපසෙචනං, මංසෙන සම්පාදිතං සෙචනං මංසූපසෙචනං' යනු වෙයි. සාමාක නීවාරා, [14]බොඩ හමු හය් හුරි හැලින් නිපන් බත්නු; [15]අලොණා, ලොණ නැතියවුනු.

---

1 හුමසුහයි-මේ පාඨය විමසිය යුතුයි. 2 පිරික්හි. 3 අතිවත්, අතිබත්.
4 පතිගුහනති-මූ. ධ. අ. 5 අකිජුබොජු. 6 බත්. 7 බත්හි. 8 නොමිනිත්.
9 සිපෙරිත්. මේ පාඨය විමසිය යුතුයි. 10 සබ්බෙ එතෙ. 11 අස්පියෙහි.
12 සාදූනි-මූ. ධ. අ. 13 මොනොට. 14 මොසහමු. 15 අලොණානි.

මෙසින් [1]සව් ව්‍යඤ්ජන රහිත සේ කියූ වෙත්. **ඡාදයන්ති,** රැසි [2]උපයවති නොහොත් [3]තුස්වති. **අසාදුං භුඤ්ජෙය්‍ය සදිවා සාදුං භුඤ්ජෙය්‍ය** යි යොජනු—ඉදින් මියුරු නොමියුරු [4]වළඳයිජ් නම් යූ සේයි. **අප්පංවා බහුංවා භුඤ්ජෙය්‍ය,** මඳ [හෝයි] බොහෝ [හෝයි] වළඳයිජ් නම්; **විස්සෙය්‍යා යස්ස භුඤ්ජෙය්‍ය,** යම් තැනෙක්හි විසත් වැ වළඳනුජ. 'තස්ස' යනු වක් ඇරැ යම ගයැ 'ඡාදයන්ති' යනු හයි යොජය් 'එතැන්හි ඔහු රිසි උපදවති' යි යොජනු. කවර කරුණෙනි යත්—**විස්සාස පරමා රසා** යි යුනු—විස්වස් පරම කොටැ ඇතියනු නො [5]රසනු—විස්වසින් මියුරුවිනුවෝ නො යි සේයි. 'ජාතකං සමොධානෙන්තො ආහ' යි යොජනු. **විස්සාසිකානං,** විස්වස් ඇතියන් වසන තැනට; **සාකියානං සන්තිකං,** සැහැ රජ්ජුරුවන් අබියෙසට; **කතර සක්කස්ස,** කවර සැ [6]රජ්ජුරුහ. 'සන්නිපතිත්වා චින්තයිංසු' යි යොජනු. **පක්ඛුන්තරිකො,** ඉතිරි නැ කොටස් ඇතියා නොහොත් ඉතිරි [7]බල කොටැස් ඇතියා; **රූපගඟපස්සන්තා,** රිවින් උතුම් බැවූ [8]පැතියැ නොහොත් රිවිහි කෙළවර [9]පැතියැ; **චූලල පිතුපුත්තස්ස,** සිළිපියා පුත්හු; **එකතො භුඤ්ජනාකාරං,** එක්වැ බුජුනා ආර. තෙමේ බුජුම්න් හිඳැ දුව කැඳවය් අතින් පිඩක් ගෙනැ ඇයි එක තැටියෙහි බුජුනාට පැයි ඇය බුජුම්න් හුන් සඳැ තුමා පුරෙ අතින් ගත් පිඩ තමා [10]මියෙහි තබා එක් තැටියෙහි බුන් ආර දක්විය යෙත්. **නීයාදෙසි,** දිනි; [11]අභි**සිචි,** [12]බිසෙසි; **අග්ගසාග සන්තිකං,** මුත්න අබියෙසට; **ඓකං,** මඳක්; **බධිරධාතුකො,** බියුරු සැහැවූ ඇතියෙයි; **අතිවිය වල්ලභා භවිස්සති,** ඉතා ප්‍රිය වැනියැ නොහොත් ඉතා විස්වස් ඇතියැ. 'අතිවිය විස්සාසිකා' යු සේයි. නොහොත් ඉතා වර ලබනුවට නුසිය 'අතිවිය වරං ලභිතුං අනුච්ඡවිකා' යූ සේයි. **කුලසන්තකං නාමං,** කුලසැති නැමෙක්—කුල අයත් වැ වැටෙන නැමෙක යූ සේයි; **මාතාමහ කුලතො,** මුතුන් කුලෙන්; [13]**හත්ථිරූපකා අස්ස රූපකාදීනි,** ඇත් පොතළු අස් පොතළු ඇයින්; **නිම්මාතාපිතිකා[නි],** මාපියන් [14]නැත්තිහි යි. 'නත්ථි මාතා පිතරො එතිස්සාති නිම්මාතා පිතිකා' යනුවේ. **සාමිනො,** හිමියෝ; **අන්තරං,** දැසඳුව යන අතුරක්; **සන්ථාගාරෙ,** හැම ජනා මුළු වන සන්ථාගාරහි; **පමුස්සිත්වා,** සිහිනොකොටැ; **අන්තරං,** ඡකරුණ්; **බලකායස්ස,** සෙනගට; **මහාකොලාහලං,** මහත්

1 සබ්බ බ්‍යංජනා. 2 උපදවති. 3 තුස්විති. 4 වළඳයිත් තොම. 5 රෙස්වා. 6 රජ්ජුරුනට. 7 බැල කොටැස්. 8 පැතියැ. 9 වැතියැ, 10 මුයෙහි, 11 අභිසිඤ්චිතා. 12 බිසෙයි, 13 හත්ථිරූප. 14 නැත්තිහියි,

කළුහලී; **ගල ලොකිතං,** සුන් ගෙලෙන් බට ලේ; **දීනක පරිහාරං,** දුන් පෙරහැර—මෙහෙසුන් තන් හය් සෙනෙවි තන් යු සේයි. **අවජිනිත්වා,** අසිඳැ—හැරගෙනැ යු සේයි; **දදෙනතී නාම,** දෙන්නවුන් විසින් නම්; **අසස** යනු ක්‍රියා පදයි—'සියා' යු සේයි. **මාතුගොතතං නාම කිං කරිස්සති** යනු [1]ජාති සෝධනුවටජු කෙලෙසතුවටජු නොපොහොසත් යන අභිප්‍රායෙන් කියත්. **පිතිගොතතමෙව පමාණං** යනු [2]දෙටජු පොහොසත් යන අභිප්‍රායෙන් කියත්. **කඨහාරිකාය,** දර ඇරනියකට; [**කටඨහාරි ජාතකං,**] එක නිපාතයෙහි කඨහාරි ජා. **නවිජායි,** [3]නොවැජැයි—දරු නොලද යුසේයි. **අභිසෙක මඞගල පොකඛරණීයං,** බිසෙස් [4]දු හිස් නහන මඟුල් පොකුණුහි; **සහසසථාමං ධනුං,** සහස් බර උසුලන බැල ඇති දුනු—දහසක් බර දුනු දියෙහි බැඳැ දුනු මිට ගෙනැ ලැගු සඳැ නො බිඳෙන දුනු සහස්සථාම දුනු නම යෙත්. **වාහෙනෙතා,** පජනේ; **උමමාරෙ,** එළියේ; **පටිසාතාසද්දං** පහළ හඬ; **අනොනාව බකිව,** [5]පොකුරැණි පවුරෙන් බැහැරජ් ඇතු එජ්; **ලොහ ජාලං,** ලොහො මුවා ජැල්; **පහටං,** පහරනා ලද; **ආරකඛිකො,** අරක්හි යුතුවන්. 'ආරකඛාය නියුතතා ආරකඛිකා'. **ලොහජාලං ඡින්දිත්වා,** ලිහිණියන්ට ඔවස් දෙනු සඳහා ලොහො ජැල් සිඳැ; **ඝාවනාභිතො [6]පතිඨඨානං,** නැඹ පවා ගැලුණු තැන්; **අසනිසද්දං විය,** සෙණ හඬ බඳු හඬක්; **රථ ධුරෙසු,** රිය හිස්හි; **අනුබඤ්ධිංසු,** [7]හුහුබඳහු; **එකසෙසව රථසස,** එක්මැ රියක්හු නොහොත් එක් රියක්සේයි; [8]**ඉමා රසමියො,** මේ රැහැණුන්; **පීසං පොඩෙසි,** දුනු දිය පෙළි. 'පවරාජ සතානි [9]විනිවිජ්ඣිත්වා' යන [10]සබඳ්. **පරිකර බඤ්ධනඨානෙ,** සතනාහ බඳ තන්හි—නාභි සථානයෙහි යු සේයි. **රෙ,** [11]අළි; **රථං ඨපෙත්වා,** රිය සිටුවය්; **සබබ පුරිමසස,** හැමදෙනහට පෙරටු සිටියාහු; **සංවිධාතබබං,** [12]වැජැරිය යුතු තා; **අනුසාසෙත්වා,** මෙසෙයින් වැටෙවයි අනුසැසැ; **සොළසකඛතතුං,** සොළොස් යලක්; **සමකො පුතෙතා විජායි,** නිමුල් දරුවන් ලුහුවු; **සූරා,** බිය නැතියහු; [13]**කුටටට පරාජිතා,** කුළු සටනින් [14]පරයනු ලදුවෝ; **තීරෙත්වා,** නිමවය්; **පොරාණකා විනිචඡයිකා,** [15]පොරණ විනිසකරුවෝ. 'විනිචඡයෙ නියුතතා විනිචඡයිකා,

---

1 ජාතිසො යනු වට්ජ්, ජාතිසොයනු වට්ජ් 2 ජෙටජු. 3 නොවජයි. 4 දු. 5 පොකුණුසි. 6 පවිඨපවිඨටඨානං-මු. ධ. අ. 7 හුහු දත හු. 8 ඉමානි. 9 විජජ්ඣිත්වා. 10 සබජු. 11 අරළි. 12 වැජැයයුතා. 13 කුටඨ, ඥටඨ. 14 පරදවනු. 15 පොරාණක.

විනිච්ඡයො යෙසං අත්ථි තෙ විනිච්ඡයිකා'. **පරිභිඤ්ජිංසු**, බුන්හු; **චිත්තං** [1]**නිඝණ්හෙතුං නාසක්ඛි**, 'අනත්ථමෙව චරිස්සතීති' උපන් අගා සිත් නිගන්න [2]නොහොයි; **ගරහා උපපජ්ජිස්සතීති**, තුමා හා එක් අජරකුලෙහි සිප් ගතුවා තුමා සෙනෙවියා නිකරුණෙහි නැහිය ඝනා ගරහා උපජනේයි; [3]**පයුත්ත පුරිසෙහි**, තුමා මෙ යොජනලද් පිරිමිනින් විසින්; **ද්වත්තිංසාය පුත්තෙහි සද්ධිං**, දෙතිස් පුතුන් හා සමඟ; **ආවාසාපෙත්වා**, වස්වා; **සණ්ඨපෙත්වා**, [4]මොනොවට තබා; **උච්ඡඞ්ග කත්වා**, හිඟ තබා; **හෙදන ධම්මං**, බිඳෙන සහවු ඇති බැවින්; **නච්ඡෙත්තබ්බං**, නොසිතිය යුතු—ශොක නොකොට යුතු යයි සේයි. මහ තෙරහු දෙතිස් පුතුන් හය් සෙනෙවියා හය් ජීවිතින්‍ද්‍රිය පිළිබඳින් මලලිකාව අනුසැසියෝ. හෝ බුන් තෙල් සැළ පිණිස මහතෙරුන් [5]කියති සිතා 'උච්ඡඞ්ගතො-පෙ-විනෙත්ස්සාමි භනෙත' යුහු. **අනිමිත්තං**, මරණ එනුවට නිමිත් නැතිවැ මැ එනු යැ. **අනඤ්ඤාතං**, නොජන්න ලදුවැ මැ එනු යැ. **ද්වත්තිංස පුණ්ණිසා**, දෙතිස් ණිත්; **අත්තනො පුරිමකම්ම ඵලං**, තුමන් පෙර කළ කැම්හි ඵල; **මනොපදොසං**, [6]අගා—වෙෂ්‍රන් යු සේයි. [7]'මනං පදෙසෙති මනොපදොසො'. **වරපුරිසා**, [8]වැත්තා දන්නහට [9]වුහුවු පිරිමිනිහු; **වරං අදාසි**, කැමැතියක් ගන්නයි වර දින්; **ඔකාරං**, නහන ඔවසක්; **චිත්තස්සාදං**, සිතට සුවක්; **පඤ්චරාජ කකුධ භණ්ඩානි**, ඛඟගවජ්තත චාමර උණ්හිස පාදුකා යන පස් රාජ කකුධ භාණ්ඩයන්; **උපඨානකාරිකං මාතුගාමං**, උවටන් කරැ මානමක—[10]මෙහෙකරනියක යු සේයි. **විභාතාය රත්තියා**, රැ [11]අලුවු කල්හි; **ඤාතිසඞ්ඝස්ස**, නෑ මුළුට; **ඤාතිසඞ්ඝං**, නෑයන්ට සඞ්ග්‍රහ—උවඳුරැ වැළැක්ම යු සේයි; **කබරච්ඡායෙ**, [12]විරි සේ ඇතියෙහි; **සන්දච්ඡායො**, ගන සේ ඇති; **උණ්හවෙලායං**, හිරැ දිලියෙන කල්හි. යට 'සායණ්හ සමයෙ' යනුජ් මේකල් මෙ ගැන කියූ කොටැ මේ ගන්නේ. **ඤාතකානං ජායා නාම සීතලා** යනු වෘක්ෂච්ඡායා හය් ශරීරච්ඡායා දෙකට යෙජෙනසේ ශබ්දච්ඡලයෙන් කියුහු: අභිප්‍රාය වනාහි ශරීරච්ඡායා. **පුබ්බ කම්මං**, අයු හෙවෙති කළ පවුකම්; **විස පක්ඛිපන පාපකම්මස්ස**, විස ලූ පවුකම්; **අසත්ථ ඝාතකා**, සතින් [13]නොහනතුවෝ. 'සත්ථෙන ඝාතෙන්තීති සත්ථඝාතකා, න සත්ථඝාතකා අසත්ථඝාතකා'. **සිඛක්කා**, අවිකම්හි හික්තාමෝ; **කතහත්ථා**, අවිකම්හි කළ අත් ඇතියමෝ;

1 නිගණ්හතුං. 2 නොහොසි. 3 පඤ්ඤත්තක. 4 මොනොට. 5 කියත.
6 අඟ. 7 මිනාව පදෙසෙති, මිනා පදෙසෙති. 8 වැනිතා. 9 බූහුවු.
10 මෙහෙකරුනියක. 11 අවුකල්හි. 12 විරිසේ, මිරිසේ. 13 නොහනුවෝ.

කකුපාසනා, [1]අවිකමින් කුලෙහි මහලුවන් [2]වැපියමෝ; **මහ ඝසා,** මහත් දුනුවාවමෝ; [3]**ඛරසන්නාහා,** කරතලද සන්නාහ ඇතියෝ—පොරළ [4]කවසු දර ඇතියහයි යු සේයි. **ඵලකන්තර ඛණ්ඩ ඡිද්දන්තරාදීහි,** පළතුරු කඩ සිදුරු [5]ඇසින්—පළතුරෙන් නික්මෙමින් දෙකන [6]නගත් එළෙහි කලල නොදක්වය් මැදින් නික්මෙත්. නොහොත් එළ පුවරු නොවිදූ වෙර නොහී නික්මෙත්. **ඉඝ** යනු චොදනාත්ථීහි [7]නිපා. **එකස්සපි බ්‍යං,** එකක් හටදූ වනස් නොහොත් එකක්හුජ් [8]උනුවක්; **මාතාමහස්ස,** මාපියා—[9]මුත්නාය යු සේයි. **ගහෙතබ්බ ගහණං,** ගතයුතු ගහණක්—[10]මුස්නම පසක යු සේයි. **තිණං ඩංසිත්වා අඤ්ජංසු,** තණ ඩැහැ ගෙනැ සිපියවුන් නොමරනු එකල්හි සිරිත් වන බැවින් තණ ඩැහැ සිපියෝ; **නාලං ගහෙත්වා** යනුයෙහිදු [11]එනෙක් මැ; **නො සාකො තිණානි වදන්ති,** කොළ නොවේ තණයයි යෙත්; **නො සාකො නාලොති වදන්ති,** කොළ නොවේ හුණ [යයි] යෙත්; [12]**ඛීරපාකො දරකො,** කිරි බොන දරුවනුදු; **ලොහිත නදිං,** ලේ හෝ—හෝවැ වැහෙන ලේයැ යු සේයි; **පාතරාස වෙලාය,** පෙරවරු බිජිය යුතු වේලෙහි; **සයමෙව මතං සෙය්‍යාති,** තුමහමෙ මෙළෙයි උතුමැයි; **අඞ්ගෙ ගණ්ඨිං කත්වා,** කෙහෙ ඇගැ ගැට ලය්; **පාදඞ්ගුට්ඨකො,** දෙමහ පට ඇඟිලි යන්; **පවෙසෙත්වා,** [13]නිස්හී පිරිවතුදු නොහැරිය හැකි සෙ සින් කෙහෙහි බඳහ[ය්]; **විච්නාපෙත්වා,** ඉලියැ—කුමුදුවා කුමුදු [14]බැවු; නොදූකැ දූල් ගහා සෙවිය යෙත් **දීපාලොකෙන,** වැටැල්ලෙන්; **වත්ථන්තරානිපි,** වත් අතුරෙන්—අඛණ්ඩ හුම් වත්‍රුනම්. නොහොත් ගෙ අතුරෙන්; **වාලිකා පුලිනෙ,** වැලි මඩහි; **කිසිලලිකා,** සින්නෝ; **කරක වස්සං,** ඇල් වැසි; **මනොරථෙ මත්ථකං අප්පත්තෙයෙව,** මනදෙළ මතු නොපත් සැඳ මැ—ජයපාන නුපු සැඳ මැ යු සේයි; **චතු අපාය සමුද්දෙ,** සතර අවානම් ඇති මුහුදූහි. 'පුප්ඵානි පචිනිස්සාමීති සකල පුප්ඵාරාමෙ මනං පෙසෙති' යන සබඳ. **තතො පුප්ඵානි ගහෙත්වා,** ඒ පුෂ්පාරාමයෙන් මල් ගෙනැ; **අඤ්ඤං** [15]**පත්ථෙන්තො,** අනෙක් පුප්ඵාරාමයක් පතන්නේ; **අඤ්ඤංවා ගච්ඡං පත්ථෙන්තො;** එමැ පුප්ඵාරාමයෙහි එක ගසකින් මල් ගෙනැ අනික් ගසක් පතන්නේ එවි; **සකල පුප්ඵාරාමෙ,** සියලු පුප්ඵාරාමයෙහි. මෙයින් පුප්ඵාරාමයෙහි

---

1 අවකුළෙහි. 2 වැටියාමෝ. 3 මෙතැන්පටන් 'මැදින් නික්මෙත්' යනු දක්වා පාඨය එක පොතෙක පමණක් පැනේ. 4 කවජුකවසු. 5 ඇසින්. 6 මේ පාඨ කීපයම විමසිය යුතුයි. 7 නිපාත. 8 උනුවවි. 9 මුත්නය. 10 මුනට. 11 එමෙක්ම. 12 ඛිරපා. 13 නිස්සිපිරියවතුදු. 14 වැවු. 15 අපසෙනෙතා,

තාක් [1]නොපිසියෙන් සිත් ගියසේ කියූ වෙත්. නොහොත් [සකල] පුප්ඵාරාමෙ, [පුප්ඵාරාම] මුළුලුයෙහි. මෙසින් [2]එක් මැ පුප්ඵාරාමයෙහි [3]ගස්තායෙන් සිත් ගිය සෙ කියූ වෙත්.

35 විඩූඩභයාගේ වත්.

[4]**පතිපූජිකා නාම**, සවාමි පූජන බැවින් එනම් ලද්දියක; **සරීරං දීපසිඛංවිය නිබ්බායි** යනු වූයින් මතුයෙහි දෙවියන් සිරුරු නොසිටනා බැවින් කියත්. **වුඩ්ඪිමනවාය**, විය පැමිණැ; **අභිනිස්සනතිං**, උපැත්; **සලාකභත්තං**, ලහ බත්; **පක්ඛික භත්තං**, අඩමස් බත්; **වස්සාවාසිකානි**, වස්වුසුවනට දිය යුතු සිවුරු; **අයං මෙ පරිච්චාගො,.......... සච්චකාරො**, සස් වන කිරියැ—තුමා ඇවිකම් [5]නිපයන සිරිය යූ සේයි; **උඨාය සමුඨාය**, [6]උට්හය් සමුට්හය්—අරජ විරිය වැයි සේයි; **පටිජග්ගති**, සම්මජ්ජන පරිභණ්ඩ කරන ඈ විසින් [7]පිළිජගී; **ඉමානිපි**, මෙවුනිප්—[8]ලහබත් ඇයිනුප් සේයි. **එතෙන නියාමෙන**, මෙ [9]අසුන්හල් පිළිජගන ඈ ක්‍රමයෙන්; **ආගච්ඡන්ති**, අසුන් හලට එන්නීයි; **ගච්ඡන්ති**, යන්නීයි; **එක පද වාරෙ**, එකෙක් එකෙක් පියවරැහි—පියවරැහි පියවරැහි යයි සේයි; **ජපඤ්ඤාස කුසල ධම්මෙ** යනු ධම් සඟුණෙහි සිතුපා කඬෙහි කම් වැජැරි කුසල චිත්තුද්දෙසයෙහි 'එසෙසා හොති වෙදනා හොති' යන ඈ විසින් නැඟි පරෝපනැස් කුසල් ධමුන් ගැනැ කියත්. **ඉතරාපි** සි මල් [10]බිඳුනා දෙව්දුන් හා බුන් මලින් සජන දෙව්දුන් ගැනැ කියත්. **සුත්තපමත්තා**, නිඳින් පමා වූවහු. 'සුත්තෙත පමත්තා' යූ සේයි. නොහොත් 'සුත්තාව පමත්තාව' නිඳනුවෝද පමාවනුවෝද. **සංවෙගො**, සංවේ—ඔතපුවන් ඤණ [11]සංවෙග නම්. සංවෙග උපන් ක්‍රම [12]සියරිවින් දැක්වියටි වැ 'වස්සසත-පෙ-මුච්චිස්සන්ති' යූහු. මෙතැන සිටැ හෙළුටුවායෙහි සංවේපත් වැ දෙව් පිත් දහසක් දෙවුසරන් පිරිවරයි බුදුන් කරා ගියේය. බුදුහු බණ කියූහ. බණ අසා දෙව් පිත් දිවසරන් හය් සැමැඟ සෝවාන් ඵෙලෙහි පිහිටි යයි කියා මතුයෙහි බික්සිඟියැ ගමට් ආ මහණුන් [13]පති පූජිකාව පවත් ජැනැ [14]නිවත් තැන් පුළුවුත් සේ කියූහු. 'පෙ—කාලො අහොසි' යන මෙතෙක් [15]ග්‍රන්ථ 'දෙව පුත්තා තං දිස්වා තං පාතො පට්ඨාය න දිස්සසි. කහං ගතාසි' යන තැන් සිටැ පතිපූජි වැ මිනිස් පියෙහි උපන් තා දවස් හය්

1 නොපිය සෙයින්. 2 එම. 3 ගසාතායෙන්. 4 පතිපූජිකං-මු. ධ. අ. 5 නිපෙයන. 6 උට්හ සමුට්හා. 7 පිළිදගී. 8 ලබත්. 9 හසුන්හල්. 10 බිඳුද. 11 සංවෙධ. 12 සිහරිපිත්. 13 පතිපූජිකාවත්. 14 නිබත්. 15 ග්‍රන්ථ.

කියූ සේයි. මේ අටුවායෙහි දෙවුපුත් හට [1]සංවේ උපන්සේ දක්වා සංවේ [2]උපනට කරුණු දක්වියටිවැ මෙතැන සිටැ කියූහු. ‘එවං අප්පායුකානං මනුස්සානං පමාදො නාම අතිවිය අයුත්තොති’ යනු සංවේ මෙසෙයින් උපනැයි දක්වනු වට පුන කියූහු. **ධම්ම සංවෙගො,** ධමුන් නො තකවුරැ සේ හැඟි යත් උපජන සංවේ. **තෙනෙව,** එ කරුණෙන් [මැ]—ජීව [3]පුරැතු කරුණෙන් මෙය යූ සේයි. **කන්දනෙන,** ද්වි සිටි වනුවට පියොව කරනුවන්; **පරිදෙවනෙන,** ද්වි ගලනේ [4]සිතාන් වලපිනවුන්; **අත්තභාව පටිබද්ධානිචෙව** යනුයෙන් නහාපන සම්බාහනාදියට කරුණු ඉත්ථි පුරිසාදි කාමගුණ කීහු. **උපකරණ පටිබද්ධානිච** යනුයෙන් මණ්ඩපියාදියට කරුණු හිරඤ්ඤ සුවණ්ණාදී කාම ගුණ කියූහු—

36 [5]පතිපූජිකාව වත්.

සක්කරං නාම නිගමො, සක්බර නම් නියම්ගම; **අසීති කොටි විභවො,** අසූකෙළක් ධන ඇතියේයි. **බොධනෙය්‍ය බන්ධවෙ,** විනය යුතු නෑයන්; **සො,** ඒ කොසිය සිටු; **ජාතපඤ්ඤනකං,** [6]සා අත් ඇතියා—සා සතාන් ඇතියනු යයි සේයි; **ජනපද මනුස්සං,** නියර වැසි මිනිසක්හු—දර පලා විකුණන මිනිසෙක යෙත්. **කුම්මාස පූරං** [7]**කපල්ල පූපං,** කොමු පිරැණු කබලු පූවක්—නැරඹ සුනුයෙන් කළ කොමුර යෙත්; **පිපාසං,** පවස්—ලොබ යූ සේයි; **තණ්හං අධිවාසෙතො,** මසුරැ [8]බැලෙන් ලොබ ඉවසනුයේයි; **උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුක ජාතො,** දපඩිළි පඩිලි ඇතියේයි—පඩුරෝජය යූ සේයි; **ධමනි සන්ථත ගත්තො,** නහර පතුළ සිරැරැ ඇතියේයි; [මණ්ඩකං] **උපගුහිත්වා,** හැදි [9]වැළදගෙන; **එවං ගච්ඡාපි,** මෙබවට ගියෙයිජ්; **වචනං පරිගිලනෙනාපි,** කෙළුල් ගලන් නාක්හු මෙන්-කිසිවෙක්හි තණ්හා ඇති වුව ද්‍රව්‍ය විය වන බියෙන් විසිරවැ නොකිය හෙන බැවින් කෙළුල් ගලන්නාක්හු වැනිය යූහු. **කිං තණ්හා,** කිමෙක්හි තණ්හාය—‘කිසම්ං තණ්හා යූ සේයි; [10]**එකරච්ජා වාසිනං,** එක් වේ වාස ඇති යවුනට; **මහජ්ඣාසය භාවං,** බෙහෙවෙක්හි අදහස් ඇති බැවූ; **කිනෙන එතෙහි,** ඔවුන් විසින් තිට කිමෙක්ද—ඔහු කබලු කා තිට කුම් යන කම් කොරෙද්දූයි යූසේයි; **ත්වං කිං කරිස්සසි,** [11]තෙපි කුමක් කරන්නොහු—[11]තෙපි කබලු කා කුම යන තණ්හාසක් [12]විනොදනොහු යූ සේයි; **සකල**

1 සංවෙග. 2 උපන් උපනට. 3 පුතුතුනු. 4 සිතැ 5 සතරවනපනි පූජිකාව. 6 සා අත්හැතියා, සා අත්ඇහැතියා. 7 කපල්ලක පූපං. 8 බැලැන්, බැලන්. 9 සැළදගෙන. 10 එකරජ් වාසීනං-මූ ධ. අ. 11 තෝ. 12 විනොදයනොහුනු.

තණ්ඩුලෙ ඨපෙත්වා, මුළු සැඬොල් තබා; **ඝිතන තණ්ඩුලෙ**, බුන් සැඬල; **උඛන කපල්ලානිච**, උදුන් හා ඇතිළියතුත්; **සූචි සම්භං**, හිදි හය් අගුළු නොහොත් හිදි අගුළු; **සෙඩ්ඞං දමෙත්වා**, සිටනු දමා—ඔහු ළෙහි මසුරු කෙලෙස් සන්හිඳුවය් යු සේයි; **නිබ්බිසෙවනං කත්වා**, නිපොපි කොටැ—මසුරු කෙලෙස් පිරියුඨන් පැමිණීය නොදිය යු සේයි; **ජයම්පතිකො**, අඹු සැමියන්. 'ජායාච පතිකාච ජයම්පතිකා, තෙ'. **සීහ පඤ්ජර මාරෙ**, [1]ජැල් කවුළු දොරහි; **මණිරූපකං විය**, ඉඳුනිල් පිළිමයක් සෙයින්; **හදය මංසං කාමපි**, ළමස් වෙවුලී—කබලු දෙන බියෙන් කැපිය යු සේයි; **එව රූපානං එව භණෙන**, මෙබඳුවන් මෙ බියෙන්—ඉලියතුවන් මෙ බියෙන යු සේයි; **ලොණ සක්ඛරං විය**, ලුණු කැටියක් සෙයින්; **ආකාසෙ ඨත්වා කිං ලභිස්සසි**, අහස [2]සිටැ කුමක් ලබනෙහිජ්; **අපදෙ පදං දස්සෙත්වා චඞ්කමන්තොපි නෙව ලභිස්සසි**, පිය නැති අහස්හි පිය දක්වය් [3]සැක්මෙනුයෙහිජ් නොම ලබනෙහි; **අපරාපරං චංකමි**, අනෙක් තැනින් අනෙක් තැනකට සක්මි. **ධූපායන්තොපි**, දුමනුයෙහිජු; **එක ධූමො**, සමව පතුළ දුම් ඇතියේ; **සුඞ්ගුලන්තො**, මොනවට ඇලුණේයි; **දබ්බි කණ්ණෙන**, පූ දෙවි [4]කනින්; **නිබ්බිණ්ණො**, කුඩ කුඩා කබලු පිසවන [5]පියොවිහි උකැපියේයි; **කොධිසං ගහෙත්වා**, කබලු කෙළවර ගෙනැ. **පිපාසා** [6]**උපච්ජජි**, කබලුයෙහි තණ්හා සිනි; **අග්ගි දිත්තං**, දුනු ඇති; **අග්ගි සිඛං**, යාග ඇති—දුනුයෙහිජු යාග කෙළෙහිජු එල ඇති ය යු සේයි; 'දිත්තාදීනං' යන තැන ආදි ගහණින් 'සිඛ' ගත්තේ. **ගගනතලෙ චන්දං විය දස්සෙසි** යනු අහස්හි සඳු [7]යම් සෙයින් පුලේ ද එසෙයින්ම පුළකොට දක්විය යන අභිප්‍රායෙන් කියූ; **තුම්හාකං රුචියා සති**, තුපට රුසි ඇති හොත්; **සෙඩ්ඨි හරිසං ගණ්හාපෙථ**, [8]සිට දෙරෙණ ලවා ගන්වව; **සොසාන සීසං**, හිණු හිස්; **සොසාන පරියොසානං**, හිණු මුල්; **භත්තග්ගං**, බතග—බත් කිස කරන තැනට; **දක්ඛිණොදකං**, දැකිණි දිය—දන් පුහායෙහි අත්හි හෙළන දියය යු සේයි; **සාවදත්තං ඛාදි**, හම්මන පලගක් කෑයි. 'යත්ත කෙත අපෙත්ථා තත්තකං ඛාදි' යුසේයි. **පරියොසානං**, කෙළවර; **විසාසාඥනං**, පෙරපින් හළුවා [9]කනුවනට; **පබ්භාර ඨානෙ**, බෑහිල් තැනෙතත්හි; [10]**කපල්ලපූව පබ්භාරනති**, කබලු පූ [11]බෑහිලයි; **අනුමොදනං**, කබලු පූ දුනුයෙහි අනුසස්;

1 ජල් කවුළු. 2 සිටජ්. 3 සැක්මෙනුසහිජ්. 4 කණින්. 5 පියමෙනෙස. පියවියි. උපාජ්ජි-මු. ධ. අ. 7 යම්සෙ සිත් පුලේද. 8 සිටු. 9 කලල්තට, 10 කපල්ලක-මු ධ. අ. 11 බෑස්සි.

විකිරි, ඉස්සී; **අනුපහච්ච සඛං,** සැදැහැ නොකසා; **අනුපහච්ච භොගෙ,** සැපත් නොනසා; **මුහුත්තෙන,** කෙණෙකින්; **සක්ඛි සම්මුඛං කත්වා,** සර්රහු හමු කොට; **කුල දමකෙන නාම,** කුලන් දමනුවක්නු විසින් නම්; **අකිලමෙත්වා,** [1]නොකළකිරුවා—සැදැහැ නොනහය් යු සේයි; **අවිහෙඨෙත්වා,** නොවෙහෙසා; **මධුකර ජාති,** මීයු මැසි [2]දැයෙක්; **රජ මිස්සකං,** රස්රොන් හා මුසු රජ; **චරිත පච්චයා,** සුරු කරණෙන්; **පාකතිකං එව [හොති],** පියවීමෙන් මෙ සිටිනේයි. **අනගාරිය මුනි,** ගෙ නැති මහණ; [3]**අකබ්බඤ්ජනූපම** **වසෙන,** අක් රික් දෙවත [4]බජු උවාමි විසින්; **වණපටිච්ඡාදනූපම වසෙන,** වණ පිළිසෙයන බෙහෙත් උවාමි විසින්; **පුත්තමංසූපම වසෙන,** කතර තරන්නට කන දරුමස් උවාමි විසින්; **අජ්ඣත්තික කම්මට්ඨානං,** කෙස් ඇයි හද ඇති කම්ටහන්; **සම්මසනෙනා,** අනිත්‍යාදි විසින් [5]පිරිමදුනේ; **දිට්ඨ ධම්ම සුඛ විහාරං,** දුටු ඩම් සුව වැහැර—දිව්‍ය බ්‍රහ්ම සුවවිහාරයෙන් [6]එක් තරකය යු සේයි; **මධුකරණ සරික්ඛතා,** මී කිරීමෙන් සුදුසු බවු; **කම්මඵල සම්බන්ධං,** කම්ම ඵල සබද—කම්හි ඵල ඇති බව යු සේයි; **උභො බද්ධා,** [7]දෙජෙන් කොරහු; **උභො කාණී,** [7]දෙජෙන් බකත්හු; **උභො විසම චක්ඛුලා,** [7]දෙජෙන් වැහැජියෝ. 'විසම චක්ඛුකා' යුසේයි. **උභින්නං පිළකා ජාතානං,** ජා පිළක ඇති දෙදෙනා අතුරෙහි; **ඉල්ලීස,** ඉලීස සිවුවුහු; **ඉල්ලීස ජාතකං,** [8]එක නවාමෙයහි ඉලීස ජා—

37 [9]මසුරු සිටුහු වත්.

ගහපතානී, ගැහැවි දුවක්; **නාපෙජ්ජසති,** තෙජා—බවයි යු සේයි; **පච්ඡාගෙහෙ,** පැසුළු ගැබුහි; [10]**පටිවිස්සක මනුස්සානං** යනු කර්මාර්ථයෙහි සාමිවචන. 'පටිවිස්සක මනුස්ස' යි සේයි. **පුච්ඡිත්වා** යනු අධ්‍යාහාර කරනු. මෙසෙයින් ගත [11]දුවෙක් හිතතිය ගෙහෙ මනුස්සානං [12]පඊපුච්ඡිත්වා සජ්ජාරා හට් හිඳුන ආසන පැනවිහ යන හෙළවුවා හා සිම්සෙයි. නොහොත් 'පටිවිස්සක මනුස්සානං' යනු එක්බිත්තෙන් 'වුත්තන [යෙන]' යනුවක් අධ්‍යාහාර කරනු. මේ දෙසෙයින් නොගෙන මේ අටුවා තුබූ සෙයින් ගත බුදුනට තුමා ගෙහි අසුන් නොපන්වා එක්බිති ගෙහි අසුන් පැන්වූවා වේ. එබැවින් යට [13]කී සෙයින් ගන්නේයි. **අපරිචිත මනුස්සා,** පරිචය

---

1 නොකැළකිරුවා. 2 දැයෙක් යෙති සේයි. 3 අකබ්බඤ්ජන වණ පටිච්ඡාදන පුත්තමංසූපමවසෙන-මු. ඛ. අ. 4 වජු. 5 පිරිමිදුනේ. 6 එක්තරා කස. 7 දෙජීන්. 8 එකතනවාමෙහි. 9 පස්වන මසුරු සිටුහු වත්. 10 පටිවිස්සක මනුස්සා නං-මු. ඛ. අ. 11 මෙතැන් පටන් 32 වැනි පෙළේ 'මේ දෙසෙයින්' යනු දක්වා පාඨය එක පොතෙක පමණක් පෙනේ. මුළු පාඨයම ආකුලයි. 12 පඊපුච්ඡෙය්‍ය. 13 කීයෙක්.

නැති මිනිස්සු; **මඞ්කු** [1]දෙසෙන, **මග කීයන්නක්හු විසින්;** **පක්කුව පතිඝීතෙන**, දෙදණ දෙඅත් මුදුන යන පස්පිහිටි යෙන්; **සඞ්ඛාරෙතුං නාසක්ඛි**, සිත් නොනැන්විය නොහේ නොහොත් තමා හැම්මිය නොහෙන්නේ; **කාලකණ්ණී**, කළු වනැය්—සිරි නැතිය යූ සේයි. **අඤ්ඤෙඨානං ගතං චිත්තං**, අන් බවට ගිය සිත්—ආජීවකයා වජන් අනුසැර පුළුවූ සිතැයි සේයි; **විසභාග ජනස්ස**, [2]විරුජ් ජනාගේ; **අසමන්නාහරිත්වා**, [3]නොසමැරැ; **මම්මවෙජ්ඣක වචනානි**, මැරුමැ සිඳුන බඳු තෙපුලින්; **කටච්ඡු භික්ඛා**, කෙණෙකි අහර; **උපජ්ඣාය වත්තං**, වත් තෙරනට කටයුතු වත්; **ආචරිය වත්තං**, ඇදුරැ තෙරනට කටයුතු වත්; **ආගන්තුක වත්තං**, අමුතුවැ ආ මහණනට කටයුතු වත්; **ගමික වත්තං**, ගමන් යන මහණනට කටයුතු වත්; **චෙතියඞ්ගණ වත්තං**, [4]සැහණෙහි කටයුතු වත්; **උපොසථාගාර වත්තං**, [5]පොහොවරැ කටියුතු වත්; **භොජනසාලා ජන්තාඝර වත්තානි**, බොජුන් හල් හා ගිනි හල්හි කටයුතු වත්; **භාවනාරාමතාය**, හවුනෙහි ඇලුණු බැවුහි—සමාධි විවසුන් කටැවි බැවුහිනැ යූ සේයි; **කාමභූතස්ස**, [6]කිසැහැවිය හට; **රත්තිඤ්ඤො**, රැ දෙවෝ; [7]**වීතිවත්තනන්ති**, ඉක්මෙති හෝයි; **අභිණ්හං**, [8]රජ් රජ්; **සොභෙ**, විවස්තෙති—

3. [9]මාතික ආජීවිකයා වත්.

උපට්ඨානං, වටිනාවි; **සමාදාන වසෙන උපොසථ කම්මං නාම නත්ථි** [යනු] අබ්‍රහමචරිය විරති හා විකාලභොජන පියවී මෙන් අභිසෙස දක්වන්නට කියූ සේ යැ. උපොසථඞ්ග සමාදාන නැතිසේ කියන්නට නොකියූහු. **සොයි තාදෙව උපොසථිකො හුත්වා** යනු පියවීන් මෙ රක්නා සිල් ඇතිවැ මෙ පොහොයඟ ඉටු සේ දක්වන්නට කියූ. **දිට්ඨධම්මො**, දුටු සියු සස් ඇතියේයි—නොහොත් පසක් කළ ලොවුතුරා ධම් ඇතියේයි; **අත්ථානත්ථකුසලො**, හිතාහිතයෙහි සෙවුයේයි; **මහාසාවජ්ජං**, මහත් දෙස් ඇතියේයි; **දුයුත්තසුයුත්තකානි**, නොකටයුතු කටයුතුවෝ; **ගරුකානි**, බරනු—[කටයුතු] නොකටයුතු [10]ජනවත් [11]බැරැයියේයි. **ගිහීනං පරිවරණට්ඨානං නාම සාවජ්ජං**, ගිහි මිනිස්නට රජ ගෙයි සරන තන් නම් සදෙස්; **පරියාපුණිස්සාමාති වදන්ති**, හදැරම්හයි කියති.

1 දෙසිතෙක. 2 විරුජ්ජනතාරිගේ. 3 නොසමරු. 4 සැගෙණෙහි. 5 පොහොවර ගෙයි 6 කිහවියහට, කිසෙ හැවියහට. 7 වීතිපතන්ති-මු ඛ. අ. 8 රජුරජු. 9 සානුමාතික ආජීවිකයා වත්. පාහිකාජීවක වත්ථුං ජඨකං-මු. ඛ, අ. 10 ජනවාවත්, ජනපවත්. 11 නොවැරැයි, නොබැරුය්.

උද්දිසථ, [1]උදෙස්වච—හැදෑරිය යුතු බණ කියව යු සේයි; **ආචරියං පටිච්ඡාපෙසි**, ඇජරා පුණුස්වා—[2]හදළ තැන් ඇජරහට නියොදෙ යු සේයි; **අගන්ධක පුප්ඵං විය**, ගඳ නැති මලක් සෙයින්; **වණ්ණසණ්ඨාන සම්පන්නං**, පිරිහුන් [3]වන් හා සණ්න් ඇතියේයි; **පාරිභද්දක**, එරබදු; **ගිරිකණ්ණික**, ගිරි නිල්; **ජය සුමන**, බඳුවද; **ගන්ධං න එරති**, ගඳ නොපතුරුවා; **න සමාචරති**, මොනොට නොගනි; **සුගන්ධං**, සුනමුවා [4]සඳුණ ගඳ; **වාගගන්ධං**, [5]තෑගමය දන් [6]ගඳ; **පටිපත්තිගන්ධං**, පිළිවෙත් [6]ගඳ; **චම්පක**, සපු; **නීලුප්පල**, නිල් මහනෙල්—

38 [7]ජනපාණි උපාසකයා වත්.

අඩගරණෙ, අගුරමැ; **භද්දිය නගරෙ**, [භද්දිය නුවර]; **මහා පුඤ්ඤානං**, මහ පින් ඇතියනට; **අමිත භොගා**, පමණ නැති සැපත් ඇතියෝ; **කාරණාකාරණඤ්ඤූ**, කරුණු නො කරුණෙහි—මෙතෙක් තැනැ යානයෙන් යනුවම කරුණු, මෙතෙක් තැනැ යානයෙන් බැසැ යනුවම කරුණ යනුසෙහි—නොහොත් කටයුතු නොකටයුතුසෙහි. **පත්තිකාව**, පාදචාරිවැ [මෙ]; **චරියාවසෙන**, සැර [8]අතුරු විසින්; **ඡාගිරනානං**, අභිරති ඇති [9]තා දවස්හි; **අසද්ධ මසද්ධං භගිනිපතිකා**, අනන්මත බුහුනන් සැමියෝ; **චාලෙතුං නසක්කා**, සැලිය නොහැකියෝ—ඇළලිය නොහැකියහ යු සේයි; [10]**ධනසෙඨිං**, [11]ධනු හෙයින් සිටු තැන් ලදුවක්හු; **පරිවච්ඡං කත්වා**, මඟ [12]නිම ඇයි [13]පිළියෙළ කොටැ; **පරිජනො**, මෙහෙකරු ජෙනේ නොහොත් පිරිවර ජනෝ; [14]**සාකෙතකෙනව නාමං අහොසි**, සවස්හි යන්නා ලදු ගේ ඇති බැවින් සාකෙත නම් මෙ වී; **උපධාරෙති**, බල; **එවරූපාය ජවාය**, එබඳු ජෙලෙන්; **කිච්චං**, ප්‍රයොජුන්—නොහොත් කටයුතු; **පඤ්චකලායාණ සමන්නාගතං**, පස් කැලණින් [15]සමන් වියකැ—සොඳුරු පස් අවයවයකින් [16]සමන්වියයි යු සේයි; **කෙසකලායාණං**, කෙහෙන් කලණවියක. 'කෙසෙන කලායාණං' යි සේයි. නොහොත් කලායාණ කෙහෙ ඇතියක. 'කෙස කලායාණාය' යනු වාක්‍ය වේ. මාංස කලායාණාදි පෙදෙ ඊඳු මෙ [සෙ] යින් අර්ථ ගන්නේ. **මොරකලාප සදිසා**, [17]මොණොර පිල් [18]කලඹ බඳුවෝ; **නිවාසනන්තං**, හන් පිළි කෙළවර; **උබ්බඟා**, උඩු බලා සිටි අග් ඇතියෝ; **දන්තාවරණං**,

1 උදෙසව එවු. 2 හජාළ. 3 වණ. 4 සඳුණගත්. 5 තෳාගමය. 6 ගඳු. 7 සත්වන ජනපාණි. 8 ඇදුරු. 9 තෑතා. 10 ධනුසෙඨිං. 11 ධනුකහෙයින්, ධනුහෙයින්. 12 නිමග, නිම. 13 පිළිවෙළ. 14 සාකෙතං සාකෙතකෙනව. 15 සමානවියකැ. 16 සමාන්වියයි. 17 මොනර. 18 කලඹ.

ඔට මස්; **බිම්බඵල සදිසං,** [1]මැටි වැල් වැල බඳු; **සුඵුසිතං,** [2]සුවුණු; **සුසුක්කා,** සුදනු; **සමා,** නැගි බැවු නැති වැසොමෝ; **අවිවරා,** දත් අතුරෙහි විවර නැතියෝ. **'වජිරපන්තිවිය සොභන්ති'** යොජනු—විදුරු පෙළක්සේ හොබතී යි සේයි. **සමවජ්ජිතනං සඞ්ඛපතනං විය,** සම කොට සුන් සක් පතක් සෙයින්; **කාළිසා,** කැළිය; [3]**වණ්ණාදීහි,** සම්වන් ඇසින්; **ඔදාතාය,** හෙළලිය; **අඤ්ඤතරස්ස බ්‍රාහ්මණෙ,** අවතුරාසියක් බමණන්; **විවාහ නක්ඛත්ත දිවසෙ,** පාඬුව [4]සැණ කෙළන දවස්—[5]කසින් නොදක්වන කුල දූන් කාවත් හමජ්ජු නොමුවහ වැ සැණ කෙළන දවසැයි සේයි; **අනුසංවච්ඡරං,** හවුරුදුපතා; **මාලාගුණෙන පරික්ඛිපිස්සාමීති,** මල් දමින් පිරිබෙවු කරම්හයි. සමජ කුල දරුවන් මල් දමින් පිරිබෙවු කල නැත්හි පටා කුල දූන් ඔවුන් අයත් වනු සිරිත්ලු. **පණ්ණරස සොළස වස්සුද්දෙසිකා,** පසළොස් සොළොස් හැවිරිදියසි උදෙසන වියෙහි සිටි; **අලස ජාතිකා,** අලසජයි ඇතියි—කුසී සැහැවිය යු සේයි. **කාකජ්ජිත මත්තමපි,** කැඳ මතුවකුදු. 'අහං එතාහි බලවතරා' යනු තුමා පස් ඇතක් හම බැල ඇතිසේ කියයි. **කාරණමන්තං,** නොජිවිය යුතුවම කරුණු වනාති; **කවජං බන්ධිත්වා,** කස ගළා; **සණිකං,** ණිකිය; **වාරණ** [6]**ලීළ්හාය,** ඇත් ලෙළහෙයෙන්; **මිත ගමනෙන,** පමණ ගමනින්; **නාතිසීඝං,** නාතිවිලම්බ ගමතින් යු සේයි; **අඞ්ග පච්චඞ්ගානි,** හත්පාදාදි අඟ හා අඞ්ගුලි ආදි පච්චඞ්ග යත්; **විකාකිණ්ණස** [7]**හණ්ඩිනාම,** විකඛඩුවමෝ නම්. 'රථාදීහි' යන තැන 'ආදි' ගහණින් සිවිගේ ඈ ගන්නේ. [8]**පකතියානකං,** යොගයකට ඇසි පියවි යාන නම්. **කාකණ්ණකානිසං,** කැණ තැන ඇතියා—කැණක් සුදුස්ස යු සේයි; **මහනෙන නගරෙ** යනු සත් කෙළක් ජනා වසන පෙමෙණි මහත් බැවින් කියත්; **ගෙහගොපක මනුං,** ගේ රක්නා මතු වක්හු; **වජිරග්ග තික්ඛඤාණා,** විදුරු කෙළසෙ තියුණු ඥාණ ඇත්තී; **කප්පසතසහස්සං පත්ථිත පත්ථනා,** අග්‍රපඬාසිකා වනුවම කප් සුවහසක් පැතූ [9]පැතුන් ඇත්ති. **අභිනීහාර සම්පන්නා,** මුල් පණිධතින් [10]සමන්වී; **අස්සබන්ධාදයො,** අස් ගොවු ඇසිනු; **සංවිදගි,** වජාල; **මහාලතාපසාධනං නාම,** මෙහෙල පහයින් නම්; **නික්ඛසහස්සං,** තික් දහසෙක්. තිකෙක් නම් පස් හුනෙක යෙත් මෙ. **හරණං** යනුයෙහි මෙ අජී යැ **පොසනං** යනු. **චතුමාසං,** සතර මස් වියලුවක්.

---

1 මැටිවැල්ල වැල. 2 සුමුනු 3 වණ්ණකාදීහි-මු. බ. අ. 4 සැණි, සැත්, සත්. 5 කසින්. 6 ලීලාය. 7 භණ්ඩං-මු. බ. අ. 8 පකතියානකං යොගකං. 9 පතුන්. 10 සමාකම්.

‘චතුන්නං මාසානං සමාහාරො චතුමාසං’. **නිච්චනක්ඛත්තං** විය, සියහ ගෙහු සැණ ඇතිවන් වී; **පටියත්තානෙව**, පිළියෙල කරන ලදුවෝ මෙ; **කම්මන්තාධිට්ඨායිකා**, කමත්හි නාවෝ—බත් බජන ඇයි කමත්හි යුත් කැමියහ යූ සේයි; [1]**දුස්ස කොට්ඨාගාරානි**, පිළි කොටාරන්; **වට්ටියො**, පිළි වට්ටියන්; **සීසෙ පටිමුක්කං**, හිසැ ගැන්වූයේයි; **ගණ්ඨිකා**, ගැටවටුවෝ; **පාසකා**, මලහු; **මත්ථක මත්ථකෙ**, මුදුන් මතුයෙහි; **එකා මුද්දිකා**, එක් යතුරෙක්; **ද්වීසු කණ්ණපිට්ඨීසු** [මෙ], දෙකන් පිටැ දෙ යතුරෙක්; **ගලවාටකෙ**, ගල වළයෙහි; **ද්වීසු ජන්තුසු**, දෙ දත් හිසැ; **ද්වීසු කප්පරෙසු**, [2]දෙ වැළමිට; **ද්වීසු කටිපස්සෙසු**, [3]දෙකිළි ඇළයෙහි; **දක්ඛිණපස්සෙ**, දකුණු පියෙහි; **පවාළමයං**, පබළුමුයේ; **අක්ඛීනි මණිමයානි**, ඇස්නු මිණිමුවෝ. ‘ගීවාය මණිමයා පිළන්ධානි ච මණිමයානි’ යි යොජනු. **පිළන්ධ** නම් පිල්; **පත්තනාළියො**, පත් නලහු; **ජඞ්ඝායො**, කකුල්නු; **දිබ්බ සඞ්ගීතං**, දිව ගඳව්; **පඤ්චඞ්ගිකතූරිය ඝොසො**, ‘ආතතං විතතං ආතතාවිතතං ඝනං සුසිරං’ යන පසඟතුරු ගොස්; **හත්ථකම්ම මූලං**, [4]අත් නම් මිල—පලදනා කළානට දියයුතු මිලය යූ සේයි. [5]**පරිච්චජං කත්වා**, දුවට දිය යුතු තා පිළිවෙළ කොටැ; **පට්ටවත්ථ කොසෙය්‍ය වත්ථූරානි**, පටපිළි හය් තිහිරිපිළි [6]පිරුණුවන්; **වණ්ණදාසියො**, පහයින් ගන්වන දූසුන්; **චූළ වජස්ස**, සුළු ගොවුදෙහි; **උසභමත්තෙ ඨානෙ**, උසබෙක් පමණ තන්හි. උසබෙක් නම් විසි යටෙක්. යටෙක් නම් සත් රියනෙක යෙත්. **අද්ධමද්ධං** [7]**නිසංසන්තියො**, අනන්මන ගහට නුඩෝ; **අලං**, හඹා. ‘සඞ්ඝස්ස බලව ගාමෙවා’ යන් තැනැ ‘බලව වචා’ යනු මැනැ. **කිස්ස නිස්සන්දෙන**, කවර කම්හු අනුහැවින්; **සංවිදහිතං**, වජාරන ලදු. ‘අනෙනා අග්ගි බහි න නීහරිතබ්බො’ යන ඈ පෙදෙහි අර්ථ අටුවායෙහි මෙ වන බැවින් මේතැන සිටැ නොකියන ලද. **සබ්බ සෙණියො**, හැම සේණිකුලන්—සේණිහි නම් ඒ ඒ කම්හි යුත් කුල වැසියෝ; **පාටිභොගෙ**, ඇපයන්; **දොසො උප්පජ්ජති**, කිසයෙක් උපන් නම්; **සොධෙතබ්බො**, [8]විචාර කටයුතු. **නහාන චුණ්ණ මූලං**, යනු එකුලෙහි බැවහාර ගැන කියූ. **සුණ්හාය**, ණියන්ගේ; **වෙය්‍යාවච්චකරා**, මෙහෙකරුවෝ; **පොසෙතබ්බා**, [9]පොයය්—තලවය් යූ සේයි; **ඉතො කරොථ**, මේ කරා—මෙයට ගෙනැ එවයි සේයි; **සඨාසනානි**, ශකති

1 දුස්සකොට්ඨාගාරාදිනි. 2 දෙවම්ට. 3 දෙකිහිළි. 4 අත්කම්. 5 පරිච්චජකං. 6 පිරුණවත්. 7 නිසංසහනියො-මු. බ. අ. 8 විචාරා 9 මොපොයෙය්.

අනුරිවින්; **යථාබලං**, බැලූ අනුරිවින්. ශක්ති නම් පොහො සත් බැව්. බල නම් වත් ඇති බැව්. **සබ්බසො**, [1]හැසවැ ගියා කොටැ; **ආජඤ්ඤ වළවාය**, හිඳුත් වෙළඹක්; **ධුර විහාරෙ**, අසන් වෙහෙර; **නානාසමණකෙසු**, අජෙලු මහණුන් කෙරෙහි; **නිරුදක පායාසං**, හුදු කිරිබත්. **අරහනෙන** යනු [2]තුමා ගත සෙයින් කියා. **කිරොතස්ස විවජ්ජිතා**, විලිබිරින් පියනු ලදුවෝ; [3]**සස්සු**, හුස්; [4]**ඝිති ගරහිත්වා**, හි යන නින්‍දා වචනයෙන් [5]ගරුහා කොටැ; **මහා කාලකණ්ණිං**, මහකළුවන; **අපෙසොදක මධුපායාසං**, හුදු කිරිබත්—මී ඔත් කිරිබත්; **අතිවජථ**, ඉක්මෙව්—ඉක්ම [6]පසස්ව යූ සේයි; **පුරාණං ඛාදති**, පෙරකල කැමින් තිවත් බත් වළඳයි. 'අසුචි ඛාදකං නාම කරොති' යනු 'පුරාණං ඛාදති' යන බසැ අර්ථ නොසලකා 'පුරාණ' නම් අසුචියයි සිතා කියා. **දෙසා දෙසං**, [7]වරජ නිවරජ; **සොධාපෙථ**, [8]සොයව්—ඉලියවයි සේයි. 'අසුචි ඛාදකොති වදන්ති' යන තැන 'ඉති' ශබ්ද වැඩියේයි. 'ආහ' යනු 'තික්කඩස්ථ' යනු අනතුරෙහි මැනැවි. **සඤ්ඤම්පි අකත්වා**, 'වළවා විජාතා' යන සඤ්ඤ මතුවකුත් නොකොටැ; **පච්චිස්සක ගෙහානං**, ඉක්බිති ගෙහි වූවානට; **යාචිතකං උපකරණං**, පිරුගත් උවාරන්; **උණානබ්බණානෙ**, නැමෙහෙන් නට නිසි තන්හි; **තෙ පරිවිසිත්වා**, ඔවුන් බොජා; **අවෙච්චප්පසන්නස්ස [කුලස්ස]**, දුනැ පහන් කුල—අසල් ප්‍රසාද ඇති කුලයැ යූ සේයි. **පටිජග්ගිතුං**, පටිපජ්නාට—පූජා සත්කාර පච්චය දානාදි විසින් පිළිජග්නට; **බහිසාණියං**, පිට කඩතුරෙහි; **පරකුඩෙඩ**, බිහිබිත්හි; **පරසෙලෙ**, බිහි සෙල්හි; **මහා ජම්බුං**, පසළොස් යොජනිවු මහ [9]ජඹුරුක්. 'ඉදං කිර' යනු 'දින්න දානස්ස ඵලං' යනු හා යොජනු. 'භින්දිත්වා' 'උප්පාටෙත්වා' 'උබ්බත්තෙත්වා' 'පරිවජ්ජිත්වා' යනුද් 'දින්න දානස්ස ඵලං' යනු හා යොජනු **විනිවට්ටෙත්වා** විනිවට්ට නෙන, [10]විනිවමත් විනිවටත්—දෙසත් දෙසත් යි සේයි. [11]නිගම කතාකතානයි සේයි වේමෙ. **සහස්සනාය පතිමණ්ඩිතෙ**, නියදගසින් සදනු ලදුයෙහි. **සාණිකණ්ණං**, සෙණු කන්—කඩතරා කනැයි සේයි. **පරිසම්බාහෙනෙතා**, පාපිටු හඹනුයේ; [12]**පරිචුම්බෙනෙතා**, සුඹුනේයයි සේයි; **සප්පිදින්නං මහප්ඵලං**, යම් තෙතෙක දුන්නේ මහපල වේද; 'තං ඛෙත්තං අජ්ජ පජානාමී' යි සේයි. **අත්ථාය**, හිතයටම වස්;

1 හැසවී ගිය කොට 2 වුතාගත. 3 සසුරො-මු. ඛ. අ. 4 ඝිති, 5 ගරහා, කොට. 6 මෙය විමසිය යුතු. 7 වරජ් නිවරජ්. 8 සොයව්. 9 ජම්රුක්, රජ රුක්. 10 විනිවෙටෙතො-මු. ඛ. අ. 11 නිගමන් කථාකතාත යි ද පාඨයි. මෙය විමසිය යුතුයි. 12 පරිචුම්බෙතා-මු. ඛ. අ.

වීවටම්මාරං, වැළදෙරි; [1]පසනතකාරං, පහන්සර—පහනුවන් කටයුතු කිරියා යු සේයි. 'සලලහුකා පසාධනං' යි යොජනා. [2]සනාමඤ්ඤං යනු ඔහු පළඳනෙන් නම්. ගෙහළපුවාසෙහි 'සත හත මඤ්ඤ' යෙත්. අට්ඨවරෙ, වස්සිකසාටික ධුවයාගු භික්ඛුනීනං නහාපනීයසාටක ආගන්තුක භත්ත ගමික භත්ත ගිලානුපට්ඨාක භත්ත ගිලාන භෙසජ්ජ—මේ අට වරන්; පුත්තනත්තපනත්තසන්තාන වසෙන, දරු මුනුබුරු මී මුනුබුරු පරපුරු විසින්; වීසං වස්සසතං, විසි හවුරුදුවක් අධික කොටැ ඇති එා සියක්; පටිපණ්ණාමෙසි, නැවැතු—ආපසු වට මෙ යොමු කළයි සේයි; උක්කුටිකො හුත්වා, උළුවැ හිඳ; ඡණෙසු, සැණ දවස්හි; උස්සවො, සැණ; අලඞ්කත පටියත්තා, අලංකාරින් සදනු ලදුවෝ; නොහොත් සදනු ලදු වැ පිළිවෙළ වූවෝ; [3]ගණ්ඨිකං බන්ධිත්වා, ගැට කොට බැඳැ; ජේ යනු දැක්නට [4]ඇමතුන්; පමුට්ඨා, නො සිහිකළ; පටිසාමෙති, සඟවා; සොපාණ පසෙ, ඉණි ඇලයෙහි; පටිච්ඡාදනීයෙන, මස් රෙසෙන්; කප්පියං අලභන්ති, කැප මස් නොලබන්නී; අත්තනො ඌරුමංසෙන, තමා කලවේ මසින්; විහාරූපචාරෙ, වෙහෙර උවසරැහි; පසාදෙස්සාමි, පළඳනෙමි; අනාහරණීයං, නොහැරිය යුතු; පටිජග්ගිතුං, රක්නට; කම්මාරෙ, තරාලන්; කාරාපෙස්සාමි, කරවන මිලද්. 'හත්ථගත ආමසං' යනු අතින් ගත් මුසුන් දඬුයන් ආමස වන බැවින් කියත්. අනිවත්තිගමන, අනිවත්තුන් ගමන්—නොනැවැත්ත හැකි ගමන් යු සේයි; කාලාකාල විජානනකං, කළ නොකළ [5]තවාම් ජන්නක්හු; කිස්මිඤ්චි පිපාසති, කිසි සේ [6]ළකල් කෙරෙත් නම්. 'ගස්සානුභාවෙන තං දිවසමෙව ආගච්ඡන්ති' යි යොජනා. අකොඛා, අක් රික්; හෙට්ඨා භූමියං, යටි මාල්හි; පාසාද කූටං, පහකැණි මඬලෙහි ගත් වන [7]වැනිකිළි; සත්තකොට්ටිමරතනසුවණ්ණෙනෙව, ගා කොට මෙ රත්රනින් මෙ—සත කොට තළා සනතිවෙස කළ රත්රනින් මෙ යු සේයි. දෙර කවුළු ඇයි පැනෙතා නාක් දූව වසා රන් කසුකම් කෙළේ යෙහි මහලුවායෙහි. සඞ්ඛි උදකඝටගණ්ඨනකං යනුයෙන් කැණිමඬලෙහි පමණ කී යේයි. පාසාදමහං, [8]පහාමහ—පහනිම් මඟුලැයි සේයි; සහස්සගඝනකං, දහස් මිලි; භූමත්ථරණ සඞ්ඛෙපෙන, [9]බුම තරණ කොටිනැයි සේයි; පුප්ඵකාභාගං, ජින් [10]කොටැස්;

1 පසනතාකාරං. 2 සනාමට්ටකං-මු. ඩ. අ. 3 ගණ්ඨිකං-මු. ඩ. අ. 4 ඇමතුම. 5 තවොම. 6 ළක කල් කෙරෙජ්නම්. 7 වැනිකිළි. 8 මහ.මහත්, 9 භූමතරන්, බුමතරන්, 10 කොටස්.

සොපානපාදධොවනන්තරෙ, පිය ගැට හා පාදෙණි දේ අතුරෙහි. 'සොපානඤ්ච පාදධොවනඤ්ච සොපාන පාද ධොවනානි, තෙසං අන්තරං සොපාන පාද ධොවනන්තරං' යි [1]බිඳුණේයි. **පාද පුඤ්ඡනකං කත්වා,** පාපිස්නී කොටැ; **භෙසජ්ජං,** සපපි මවු ඈයි [2]බෙහෙද්; **දත්ත පරිච්චාගෙ,** සඟනට දුන් දන් හය් සෙසුවනට දුන් පරිත්‍යාගයෙහි; **ඉත්ථිත භාවෙ,** මාගම් අත් බැවුනි. 'ඉත්ථි සඞ්ඛාතො අත්තභාවො ඉත්ථත්ත භාවො'යි බිඳුණේයි. මෙහි 'ඉත්ථත්තභාවෙ [3]ඕතාය එවරූපො පරිච්චාගො නාම නත්ථි' යනු [4]අටුවා නෙපෙයි. **මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස ගෙහෙ වසමානායාති** ඉදමපන සිහලට්ඨකථාය අභාවතො විනෙතබ්බං. **වඩ්ඪමානච්ඡායාය,** වඩනා ස්යෙහි—මහ පස්වරුයයි සේයි. **පුබ්බෙ පත්ථිතං** යනු පාසාද කරණයෙන් පූර්වයෙහි කළ පැතිවිලි ගෙනැ කියත්. දුන් තුමා පැතිවිලි දක්වා 'කාදහං' ඈ පස් ගයින්. **සුධාමත්තිකාලෙපනං,** මැටි හා සුණු ලෙවුන් කොට [5]ඇතියේයි. 'සුධාච මත්තිකාච සුධාමත්තිකං, තස්ස ලෙපනං එතස්සාති සුධාමත්තික ලෙපනං'. මෙයින් පහාය [6]නිම්යෙයි යූ සේයි. **විහාරදානං** යනු [7]ක්‍රියා විශෙෂණ. 'විහාරං දානං කත්වා'යි සේයි. නොහොත් අනු. නාසික ලොප් කොටැ මෙ 'සුධාමත්තික ලෙපනං විහාර දානං දස්සාමි'යි සේයි. මෙහි 'ඉති' ශබ්දයක් අධ්‍යාහාර කොටැ 'සඞ්කප්පො' යනු අනතුරෙන් 'ඉදති' යන්නක් හැරැ 'කාද දස්සාමීති සඞ්කප්පො ඉදති මය්හං පූරිතො'යි අර්ථ කියනු. දුන් තුමා පැතිවිලි නිපන් සේ කියා 'සංකප්පො මය්හං පූරිතො'යි අනුනාසික [8]යොජාලොප් අර්ථ කියනු. **සෙනාසන භණ්ඩං,** සෙනසුන් [9]උවාරණ්; **සලාකභත්තං,** ලාබත්; **මංසූප සෙචනං,** මසවුළු ඇතියා. 'උපසිඤ්චනති එතෙනාති උප සෙචනං, මංසං උපසෙචනං එතස්සාති මංසූපසෙචනං'. **ඛොම,** කොමු—[10]වැහිරි පිළී; **අනුපරියායති,** අනුවැ පිරිවැමෙයි—වට වටා ඇවිද්දී සේයි; **පිත්තං කුපිතං,** [11]වත් පිත් ඉතිරියැ; **උම්මත්තිකා ජාතා,** එසෙයින් [12]උමැතිවුව හෝ. නොහොත් 'පිත්තං කුපිතං' යන්නෙන් [13]'පිත්තුම්මත්ත' කියූ වෙත්. 'උම්මත්තිකා ජාතා' යන්නෙන් යක්ඛුම්මත්ත කියූ වෙත්. **අත්තනො පනස්ස අජ්ඣාසයො,** ඇය තුමාගෙ අදහස්; **සායපාතං,** සවස් හය් රැයිම් මෙ. 'සායංච පාතොච සායපාතං' යනු වේ. **වලඤ්ජනභාවං,** පිය බැවු—නොහොත්

1 බිඳනේයි. 2 බෙහෙත්. 3 ඕතායැ, එච්චා-මු. ධ. අ. 4 අරිඩා අටුවාඃයෙයි පෙයි. 5 අනාතයෙහි. 6 නිම්යෙක්. 7 කියා විශෙෂණ. 8 යොකිලොප්. 9 උවාරක්. 10 වහිරි. 11 ඛත්පිත්. 12 උමනි. 13 යක්ඛුම්මත්තිකා.

වර ලබනුවම නිසි බැවු; **දෙවිස්සරියාදීනං අඤ්ඤතරං**, දෙවුරජ ආදීන් කෙරෙහි එක්තරාක්. 'ආදි' ගහණින් සක්විති ඈයි ගන්නේ. 'එකතොවණ්ටික මාලාදි හෙදෙ' යනුයෙහි එක් දිසාවම තුවවු ලා ගෙතූ මල් **එකතො** [1]**වණ්ටික මාලා** නම් වේ. 'ආදි' ගහණින් උභතො [වණ්ටික] මාලාදි ගන්නේයි. **මරිතබ්බ භාවනාය මමෙමාති ලබනාමෙන**, හැම සත්නට සාධාරණ [2]හොතුජු රැලඹි **මනුෂ්‍ය ලොක පරියාපන්න** සත්හුමෙ ගන්නේයි.

40 විසාඛා [3]උපාසිකා වත්.

සාර ගන්ධො, හර ගඳ; **මූල ගන්ධො**, මුල් ගඳ; **අනුවාතමෙව**, යට සුළඟට මැ; **පටිවාතං**, උඩු සුළඟට; **කල්‍යාණ ධම්මා**, සිල් ඈ කලණ ධම් ඇතියේ යි; **විගතමල මච්ඡෙරන චෙතසා**, කසවූ කෙලෙස් මල හා මසුරු බැවු ඇති සිතින්; **මුත්තචාගො**, මුත් පරිසා ඇතියේ යි; **පයත පාණී**, පිරිසුදු අත් ඇතියේ යි; **වොස්සග්ගරතො**, දුනුයෙහි ඇලුණේයි; **යාචයොගො**, අරයනුවට නිසිවූයේයි; **දාන සංවිභාගරතො**, දන් හා සංවිභාගී ඇලුණේයි; **පාරිච්ජත්තකො**, පර සතු රික්; **ආභා**, පැහැ; **අබ්බගුලම්පි**, සෙළ අඟුලකුදු. 'ලොහිත චන්දනස්සාපි' යනුයෙහිද් 'මල්ලිකායපි' යනුයෙහිද් 'ගන්ධො' යනු යොජනු. මල්ලිකා නම් ඉද්ද; **අපෙක්ඛාසරිතා**, පැතිරූ.

41 අනඳ මහ තෙරුන් පැන පුළුවුන් වත්.

සපදානං, නොකඩ කොටැ; **කතුමපාදිනියො**, රත් පා ඇතියවුනු; **පඤ්ච පිණ්ඩපාතසතානි**, පන්සියක් පිඩුවයි; **දුග්ගතානං**, දිළිඳනට; **අත්තනොපමාණං**, තුප්පමණ—මා කල පිළිබෙවු ඉක්මෙනුවට නොනිසි බැවු; **සන්ථම්භිත්වා ඨාතුං**, හැම්මී සිටිනාහට; **ජරාජිණ්ණා**, ජෙරෙන් ජුණුයේයි; **මහල්ලකො**, වියෙන් මහලුයේයි; **ඛණ්ඩ දන්තො**, වගුළ දත් ඇතියේයි; **පලිත කෙසො**, පුලු කෙහෙ ඇතියේයි; [4]**ඔභග්ග සරීරො**, පෙරට නතුව බුන් සිරිරු ඇතියේයි; **තනතවාසො හුනවා**, නන්වා වැ—පිළි [5]වියනුවැ යූ සේයි; **පෙසකාර වීථිං**, තන්වාවන් වසන වෙයක්; [6]**සාකමත්තකම්පි**, පලා මතුවකුදු; **ඛණෙන**, ඛණමතුයෙකින්; **වසෙකුවටවා**, වසා—දුගී බඳු වැ හඟවයි සේයි; [7]**ථොකං ආගමිංසු**, මඳක් ලැසි

1 වටවික. 2 හෙතුජ්. 3 උපාසිය, 4 උභගග, 5 වි[illegible]ාවැ. 6 උලුබක මිතතම්පි-මු. බ. අ. 7 ලොකං.

ගත්හු; **නිජ්ඣානෙනා**, [1]තතනනුයේයි; **ඵොඨං ඔසක්කිංසු**, මඳක් නතුවැ; **අහො දුක්ඛං**, ඕ දුකු හා; **කුට්ඨාරං**, කිළි දෙරටු; **ඵොඨං ආකුලාවිය හුත්වා**, මඳක් මුළාවන් වැ; **සම්බදනං නාම**, කෙළෙසි ඔත් බැවින් සම්බදනය යන නම් ලදු සුදු බත්; **අනෙක සූප බ්‍යඤ්ජනො**, නොඑක් සුහර් නොඑක් බැජුන් ඇතියේයි; **පිණ්ඩපාතො මහෙසක්ඛො**, පිඩුවා පිණි; **තෙජවනනතරා**, ඉතිරි තෙජ ඇතියේයි; **නාකවකනං කිළිස්සාමාති**, සැණ කෙළිම්හයි; **පිපඵලිගුහායං**, පුලිල [2]ගුහෙහි; **අඤ්ඤතරං සමාධිං**, නිරොධ සමවත්; **උස්සුක්කං**, උසා ඇති බැවු. 'උස්සුකසසහාවො උස්සුක්කං' යනු වේ. **පිණ්ඩපාත පටිලාභාය**, පිඩ පස් [3]පිළිලබ වස්; **පෙසකාර වණ්ණං**, පෙහෙර දරු වෙස්; **කොසිය**, දෙවුරජ; මාසසු යනුහෙහි සු ශබ්ද [4]නිපා. [5]**පිහයනති**, පතත්; **අතතභරසස**, තුමා පුස්නාවුනු; **අනඤ්ඤපොසිනො**, ජනා නො පුස්නවුනු; **උපසනතසස**, [6]සුමු කෙලෙස් ඇතියවුනු; **සදා සතිමතො**, හැමකල පවත්නා සිහි ඇතියවුනු. 'තගරෙවිය ලොහිත චන්දනෙවිය' යන තැන්හි 'ගන්ධො' යනු ඇරැ යොජනු. **උළාරො**, මහති; **විප්ඵාරිකො**, පතර ඇතියේයි—

42 [7]මහසුඹ මහ තෙරුන් වත්.

ඉසිගිලිපසසෙ, ඉසිගිලි පව් [8]මහවුලෙහි; **කාළසිලායං**, කාලසිලා නම් ඇති අතළ ගලුයෙහි කල වෙහෙරැ; [9]**සාමායිකං චෙතො විමුත්තිං**, ලොකියජ්ඣානකං—ලොකියජ්ඣන් අපපිතපපිතජ්ඣනුන් කෙරෙහි කෙලෙසින් මුස්න බැවින් සාමායික චෙතො විමුතති නම්; **අනුසායිකසස රොගසස වසෙන**, නොසුන් රොගයක් විසින් පසලද සැදැ උපද්නාට නිසි වැ යපී සිටි රොග අනුසායික රොග නම්. [10]**පරිහීනජ්ඣානසස බොපන අනියතාගති** යනු ඣනින් නොගුළුවහට බඹ ලොව නියත බැවින් කියත්. **සත්ථං ආහරිස්සාමි**, සැත් [11]අරණතම්—සැතින් පැහැරැපියම් යු සේයි; **ඛොසො රොපණ සත්ථකං**, කෙස් බහන [12]වැහැ—කර එව්; **ගල නාළිං**, ගළ නැළ—උගුරැ වළලු යු සේයි; **අඤ්ඤතකවෙසෙන**, නොපාළ වෙසෙකින්; **මහාවීර**, මහත් වැර ඇතිය; **මහාපඤ්ඤ**, ලෝ පතුළ පැන ඇතිය. **ඉධිසා සසසා ජලං**, ඉධ හා පරිවරින් දිලිසෙනුව; **සබ්බවෙර භයාතීත**, හැම වෙර

1 තතනුයේ. 2 ගුහෙයෙසි. 3 පිළිලබමයි. 4 නිපාත. 5 පිහෙනති-මූ. ධ. අ. 6 සු කෙලෙස්. 7 මහසුප්. 8 මහලෙහි 9 සාමයිකං-මූ. ධ. අ. 10 පඞීනජ්ඣානාසස 11 ඇරකෙම්. 12 බහැ.

හා හැම භය [1]ඉක්තව. **වෙර** නම් පාණාතිපාත ආදිය. **භය** නම් චිත්තුත්‍රාස. නොහොත් වෙර භය හෙතුවන බැවින් වෙර භය නම් වේ. **චක්ඛුම**, පස් ඇස් ඇතියව; **මරණාභිභූ**, මරණ අභවූව; **මරණං ආකඞ්ඛන්ති, මරණං** [2]පසංසන්ති; **චෙතයන්ති**, මියනුවට පියොව් කෙරෙයි; **ජුතින්ධර**, සඳැණ ජුති හා සිරිරු ජුති ධැරුවව; **අප්පත්ත මානසො**, නොපත් රහත් ඵල ඇතියෙයි; **සෙඛො**, නොමිසි සිඛ ඇතියේයි; **කථං කාලං කයිරා**, කිසෙසෙකින් කලුරිය කරනුය; **ජනෙසුත**, මහජනා අතුරෙහි පාළ වුව; **ධීරා**, පැන ඇතියෝ නොහොත් පැරළුම් ඇතියෝ; **නාවකඞ්ඛන්ති ජීවිතං**, දිවි නොපසසිත්; **සමූලං තණ්හං අබ්බුය්හ**, [3]සුමුළු තණ්හා උපුරා. තණ්හාය මුල් නම් ඇවිජ. **පරිනිබ්බුතො**, කෙලෙශ පරිනිර්‍වාණයෙන් පිරිනිවී. ස්කන්ධ පරිනිර්‍වාණ කියත් මැනැවු මේ [4]සමසීසිවැ පිරිනිවි බැවින්; **ධූමරාසිව්ය**, දුම් රැසක් සෙයින්; **තිමිරපුඤ්ජාව්ය**, අඳුරු මුලක් සෙයින්; **ධූමතිමිරභාවං**, දුම් හා අඳුරු ඇති බැවු; **කුමාරක වණ්ණි භුත්වා**, කුමරු සඑන් ඇතිවැ; **බෙලුව පණ්ඩුවීණං ආදාය**, විලිකුන් බෙල්පක් පැහැ බඳු පැහැ ඇති වෙණක් ගෙනැ; **අභෙඛසං**, ඉලියන්නෙමි; **අනුයුඤ්ජං**, පිළිවෙත් කරනුවයේ; **අභික්කාමිසං**, ජීවි නොපත නුයේයි; **නමුචිනො සෙනං**, මරහු සෙනග—කෙලෙස් යූ සේයි; **පුනබ්භවං අනාගන්ත්වා**, පිළිබවට නොඑනු වූයේයි; **සොකපරෙතස්ස**, ශොකයෙන් මඩනාලදහු; **කච්ඡා අභස්සථ**, කිජිලියෙන් [5]ගිළිහී; **දුම්මනො**, දුක්පත් සිත් ඇතියේයි. 'දුක්ඛං මනසි යස්ස සො දුම්මනො'. **සම්මදඤ්ඤා විමුත්තානං**—යකාර ලොප් කොටැ තුබූ සේයි. 'සම්මදඤ්ඤා [ය] විමුත්තානං' යි යොජනු. **වික්ඛම්භන විමුත්තියා** යන ඇති [6]**වික්ඛම්භන විමුත්ති** නම් රූපාරූපධ්‍යාන. **තදඞ්ග විමුත්ති** නම් සම්වැපරි හවුන්. සමුච්ඡෙද විමුත්ති නම් මඟ. **පටිප්පස්සද්ධි** නම් ඵල නිස්සරණ විමුත්ති නම් නිවන්—

43 ගොධික මහ තෙරුන් වත්.

අඤ්ඤාතං නාම නත්ථි, නොදන්නා ලදුයෙක් නම් නැති; **උභතො දීඝං ආවාටං**, දෙකෙළෙන් දික් කොටැ වළක්; **බීසු පරියන්තෙසු**, වළ දෙ ඇළයෙහි; **ආවාටස්ස පුරිමපස්සෙ**, වළට පෙරට් බිම්හි; **රජ්ජුකොසු**, ඇතුළ වළ වට සිටි රොජුයෙහි; **අවංසිරා**, යටට ලූ හිස් ඇතියනු. 'එත්තකාසු වාටිසු යාගු' යන ඈයි යාගු ආදීන් මිකඩින සැළ ගෙනැ කියා.

1 ඉතාව, ඉවත. 2 පසසයි. 3 මුසුළු 4 සමසීසිව. 5 ගිළී. 6 වික්ඛම්භන.

[1]**පොථාපෙස්සාමි**, [2]පොතවනෙමි—තලවනෙමි යු සේයි; **උත්තිණ්ණුත්තිණ්ණා**, වලින් නැගි නැගියවුන්; **සුධා පරිකම්මකතං භූමිං**, සුණුයෙන් පිරියම් කරනලද බිම; **පිට්ඨිලං කාරාපෙසි**, බෙලසුල් [3]මඬුලු කැරවී; **සෙවච දණ්ඩා දපිතො**, හෙම දඬු දෙවන ලද්දු; **මය්හං නාගච්ඡති**, මට නොයෙජෙයි; **එකස්ස කුලූපගානම්පි**, මොනුගේ කොලොච්චනවිජ්; **කලහොසි**, හත්පරාමාස ඈ කළහජ්; **විවාදෙපි**, එයට පුහා විරුජ් තෙපලුජ්; **මෙත්තං**, මෙත් ධම්; [4]**කණ්ඩුවනඨානෙ**, පොපි ඇති තැන්හි; **නබෙන විලෙඛනං විය**, ත්යෙන් කැසී මක් බඳු; **සොළසාකාරෙහි**, සොළොස් ප්‍රකාරයකින්—සොළොස් කොටසක් කොටැ බෙදැයි යු සේයි. **පටිකරණං**, [5]පිළිවක් කිරීම්; **අඞ්ගාරකාසුං**, අඟුරු වල; **ධමාපෙත්වා**, පුම්බා; **දුබ්බලදණ්ඩකෙ**, ඇක්මෙත් මැ බිඳෙන දඬු; **විප්පකාරං**, විප්‍රවරැ; **බුඛ විසයං**, බුදුන් ඉසුරැ වත්න තැන්; **බුඛ ලීළහං**, බුදු ලෙළඟ; **අපසක්කිත්වා**, පහවැ; **කිලඤ්ජං**, පැදුරු; **චක්කමත්තානි**, ගැල්සක් පමණහු; **දහොවිය උඨහි**, ගිනි නැගි වන් වී; **පදෙස ඤාණෙ**, එක් දෙස් දන්නා ඤැණෙහි. 'තද' යනු එක්බිති කොටැ 'උඨහිංසු' යනු යොජනු. **උබපාදෙ**, උඩට ලූ පා ඇතියෙම්. 'උබ පාද එතස්සාති උබ පාදො' යනු වේ. **අවංසිරො**, යටට ලූ හිස් ඇතියෙම්; **අනරියං**, [6]නොහුදීන් කම්—සපත් යුත්නට නොදී වලදනු අනරිය කම් නම්. **හඤ්ද** යනු ව්‍යවසායාර්ථයි නිපා; **ඛදිරඞ්ගාර ජාතකං**, [7]එකනවායෙහි කිහිරඟුරුජා—

44 ගරහදින්නයා වත්.

සතරවන පුප්ඵවග අටුවා සන්න නිමි.

[8]**ඔසාරණාය වත්තමානාය**, දුරලීම් වැමෙනුයෙහි—රජ සරණ වත්න කල්හියැයි සේයි; **වාතපාන කවාටං**, කවුළු දෙරක්; **විස්සාසිකාමච්චං**, විස්වස් ඇමැතියක්නු; **අත්තනො කම්මං**, තුමා විසින් කටයුතු වෙණෙදුම් ඈයි කම්හු; **සුඛකං**, [9]සුංවත්; **විවරං**, දෙසක්; **රාජාණං**, රාජඥද; **කුමුදුප්පලානිච**, පියුම් මහනෙලුනුජ්; **අරුණවණ්ණ මත්තිකාච**, අරුණු පැහැ ඇති මැටිදු; **චතුසි දසෙසි** [10]**නික්ඛන්තරො**, අනෙකා ජාත ධනක්කීත කරමරානීත සයමුපගත යන සතර දසුන් වරා යමති. **ඔතරති**, උදුනෙන් [11]බහිදු; **උළුඞ්කත කඤ්ජිකං**

1 පොථෙස්සාමි-මු ධ. අ. 2 පොඨවනෙනමි. 3 මඬු. 4 කණ්ඩුයනාඨානෙ. 5 පිළිවක්කිරීය කිරීම්. 6 නොහුවිත්කම්. 7 එකනාතවායෙහි. 8 උස්සාරණාය-මු, ධ, අ, 9 සුද්වත්, 10 පතිතිඨකාරා-මු, ධ අ. 11 බහිදු,මහිදු.

ඝරාපෙත්වා, එවින් කැද ඉස්වා පිසා; **සචජ්ජං ඔපිලෙත්වා**, පැස බැඳැ; **අනුවච්ඡං ඝත්වා**, [1]නොඉඳුල් කොට; **ඉකාරො**, [2]බත් ගිම්. [3]'සුණහාතූති' යනුයෙහි 'වත්වා' යනුවක් අධ්‍යාහාර කරනු. 'ඉති' ශබ්ද හෝ හරණේයි. **බහුමනනා**, බොහෝ මනන ඇතියවුනු—බොහෝදෙනා හා සසැඳිලි ඇතියවුනු යු සේයි; **කාලයොව**, කල් ඇතියෙහි මෙ; **උත්තරුම්මාරෙ**, [4]උඩ ඵළියෙහි; **දුක්ඛාභිභූත කාලෙ**, දුකින් කළ කුළු කල්හි; **විභාතකත්ඛණෙ**, පහන්වූ කෙණෙහි; **පකාසිතාය උක්කලිණො**, තකියන ඉකිළියෙහි; **සම්පරිවත්තකං පවමමානා**, පෙරළි පෙරළි පැසෙදුවෝ; **හෙරවසද්දා**, බිය ජනන හඬනු; **ඉමෙසං**, මේ අතුරෙන්; **නිපච්චතතිං**, නිපැත්—එලය යු සේයි; **සබ්බසත සකෙද්දං**, සව් සිය ලවාරණින් කටයුතු [5]යාන; **වචතර සතානි**, නහඹු සියෝ; **වචතරී සතානි**, නැහැඹ සියෝ; **ඛුණුපනිකානි**, වැඹැහි බඳනා ලදුවෝ; **පෙසො**, කම්සනින් එනු යනුවෝ; **අසුමුඛා**, කඳුළු මුසු මුණු ඇතියෝ; **සඨවි** [6]**උළිඡන සඥවිය**, පොළෝ පැළෙන හඩ බඳුයයි යෙත් මේ; **ඉජ්‍රියානි අපාසනිකානි**, සැක ඉඳුරෝ පියවිහි නොසිටියවුනු; **කිලන්ත රූපානිවිය**, කලන් සහවු ඇති බිඳුවවු; **ද්‍රොණ පාකං**, තිඹක් සාලෙහි බත්; **මීසු රගෙසු**, [7]කසී කොසොල් [8]දෙරටහි; **ධුරවිහාරෙ**, වෙත් වෙහෙර; **කුකොනු**, කවර [9]කරුණින්; **දිවා දිවසසොව**, දෙවෙන් [10]දවහල්; **පටිසාතකත්වාය**, පිළිබහනුවට; **සකෙකද සිඩෙ**, යාග කළ කලැ; **තිබිණ සුරං**, කැකුළු රහ; **තිවසසික ගන්ධසාලි භජාතං**, තෙවැසි ගඳ [11]හැලින් නිපන් බත්; **ඔජසක විකතිං**, පිසිබජජක ඇයි [12]කජු දූසි; **පාරදාරික කම්මං**, පරදාර සෙවුන **කම්**. 'පරදාරෙසු නියුතෙතා පාරදාරිකො, **තසස කමමං පාර**දාරික කම්මං'. **අභිරූපානං ඉත්ථීනං**, ඉසිරි රූ ඇති මාගම් නට; **දුජජීවිතං**, ගරහනලද දිවෙලින්. '**කුච්ඡිතා ජීවිතා දුජජීවිතා**'. 'දුජජීවිතා' යනු කිය යුතුයෙහි 'දුජජීවිතං' යි උපයොග වචන කෙළේ. **සනෙත**, වත් ඇතියෙහි; **දීපං**, පිහිටයක්; **අනෙතා**, දික්හි කෙළවර; **කාද භවිසසති**, කවර කල් වනුය; **නතති අනෙතා**, දික්හි අත් නැති; **කුතො අනෙතා**, කවර ගෙයින් අත් [13]ඇතිවනුන්; **න අනෙතා පතිදිසසති**, අත් නො පැනෙනුයි; **මම තුයහංච**, මාජ් තොපජ් විසින්. 'තුම්හාකං' කිය යුතුයෙහි 'තුයහං' යි **එක වචන** කෙළේයි. නොහොත් එකල්හි තුමා දුවු එකක් ගෙනැ

1 නොහිඳුල්කොට. 2 වත් හිම්. 3 සුණහාතු-මු. ඔ. අ. 4 උඩළියෙහි. 5 යාහන්. 6 උදීයහ. 7 කාසි. 8 දෙරටිනු. 9 යරුණුන්. 10 දහවල්. 11 හැඹිලින්. 12 කාජ්දූසි. 13 ඇතිවනුදු.

‘තුයහා’ යි කී. **යොනිං ලභාන මානුසිං**, මිනිස් අත් බැවු ලබනුයෙසිම්; **වදඤ්ඤූ**, දන් කළුවූයෙසිම්; **නෙ**, ඒ නිරිසත්නු; **හෙට්ඨා පස්සන්තිඑව**, යටට බසිත් මෙ; [1]**ජාගරන්තස්ස**, නො නිදනුවහට්; **මඞ්කුණසඞ්ඝස්ස**, [2]මකුණු මුළුහු; **අනමතග්ගොසං**, අනුව ගොස්නිජු නො පිරිසුන් කෙළවර ඇතියේයි. නොහොත් පුත පුත බලද්දු නො පිරිසුන් කෙළවර ඇතියේයි. ‘අනුගන්ත්වා අමතං අපරිච්ඡින්නං අග්ගං යස්ස, පුනප්පුන පෙක්ඛිත්වා වා අපරිච්ඡින්නං අග්ගං යස්ස සො අනමතග්ගො’ යනු වෙයි. **පුබ්බාහොධි**, පූ කෙළ—පූපානතය යු සේයි; **ඝස කාලෙ**, මිනිසුන් ගෙන කල්හි; [3]**පාහුනකං**, අමුතුවක්නු; **පච්ඡිම භාගෙ**, පැසුළු දෙර; [4]**එකස්ස**, එක් එළුවක්නු; [5]**පචවසිං**, පැසිණිමි; **සමොධානෙසි**, පසුවනු වත් [මනු] හා එක් කෙළේයි නොහොත් නිමවී, **ජාති සමහවො**, ජය උපන්. ‘ජාති එව ජාති සමහවො’. නොහොත් [6]ජයට කරුණි. **නහසෙඤ්ඤ**, නොනසනු. ‘නහසෙඤ්ඤයය’ යු සේයි.

5 කොසොල් රජහු වත්.

පිප්ඵලි ගුහායං, පුළිල ගොහෙහි; **සද්ධිවිහාරිකා**, සහැරියෝ; **එකස්මිං ඝටෙ ඨත්වා**, එක් කළයෙක්හි තබා; **පිසිකොණෙ**, බිහි කොටියෙහි—නගන කොටුයෙන් බැහැර යැ යු සේයි! **උසුමං මුඤ්චන්තං**, හුණ නැගෙනු කොට්; **උළුඛං**, ඌ; **දුච්චිත්තස්ස**, වත් නොපත්නානු; **වුත්තනියාමෙනෙව**, ‘එව රූපං’ යි කී නියම්න්ම; **ඔහිසිත්වා**, නැවැති; **ධමනීයං**, බමිතුං සකතා; **සිඛිලසකුණො**, [7]මල විල් ලිහිණියක්; **කූලාවකං**, [8]කසළුවක්; **දෙවෙ වස්සන්තෙ**, දෙවුලා වස්නා කල්හි; **මනුස්සස්සෙව තෙ සීසං**, තා හිස මිනිසක්හු හිස් බඳු; **හත්ථපාදච**—‘මනුස්සස්සෙව’ යි යොජනු—තා අත්පාහු මිනිසක්නු අත්පා [9]බඳු. **කෙනානු වණ්ණෙන**, කවර කරුණෙන්; **සාහු සෙට්ඨා**, ‘සං සෙට්ඨං ආහු’ යි සේයි—නොහොත් ‘යා සෙට්ඨා ආහු’ යි සේයි. **අනවට්ඨිත චිත්තස්ස**, එකෙක්හි නොසනිටහන් සිත් ඇතියවුහට්; **ලහුචිත්තස්ස**, කෙණෙහි පෙරළෙන බැවින් සල්හු සිත් ඇතියහුට; **දූභිනො**, [10]මිත්දිබියහට්; **අධුව සීලස්ස**, නොතාවුරු පියවි ඇතියහට; [11]**සො ඛරස්සානුභාවං**, පැන අනුහැවු පියෝ කරා; **විතිවත්තස්සු සීලියං** නොතහවුරු පියවි ඉක්මෙ; **සීත වාත පරිත්තාණං කුටිකං**, සිහිල් සුළඟින්

1 ජග්ගණනතස්ස පහ. 2 මකුණුමුළුවූ, මකුණුමුළුවු. 3 සපාහුනකං-මු. ධ. අ.
4 එකිස්සා-මු. ධ. අ. 5 පචච්සං. 6 ජාති කරුණු. 7 ලිහිණියක්, විහි ලිහිණියක්. 8 කසළුවක්. 9 බඳුවයි යොජනු. 10 මිතිබියහට්, මිදිබියහට්,
11 සො එතොකාරස්සානුභාවං, සො එකතොකාරස්සානුභාවං.

රක්නාවූ කසලුවක්; අස්ස [1]සුඛභාවං දස්සෙස්සාමීති, ඔහට කසලුයෙන් සුව ඇති බැවු [2]දක්වන්නෙමියි; බාලෙන සඬ්ං වස නාකො, බල්නු සමග විසීම් වරා. චුළසීලං යන ඇයි තුන් පෙළෙහි වෙසෙස් බ්‍රහ්මජාල සුත්තන්ති සෙයින් ගත්තෝයි. දස කථාවත්ථුනි, අප්පිච්ඡ කථා සන්තුට්ඨි කථා සල්ලෙඛ කථා පවිවෙක කථා විරියාරම්භ කථා සීල කථා සමාධි කථා පඤ්ඤ කථා විමුත්ති කථා [3]ඤාණදස්සන කථාය යන මේ දස කථා වස්තූහු; තෙරස [4]ධුතගුණා, පංසුකූලිකාඞ්ග තෙචීවරිකාඞ්ග පිණ්ඩපාතිකාඞ්ග සපදානචාරිකාඞ්ග එකාසනිකාඞ්ග පත්තපිණ්ඩිකාඞ්ග ඛලුපච්ඡාභත්තිකාඞ්ග ආරඤ්ඤිකාඞ්ග රුක්ඛමූලිකාඞ්ග අබ්භොකාසිකාඞ්ග සොසානිකාඞ්ග යථාසන්ථතිකාඞ්ග නෙසජ්ජිකාඞ්ග යන මේ තෙළෙස් ධුතඞ්ග ගුණෝ. තිස්සො විජ්ජා, පුබ්බෙ නිවාසානුස්සති දිබ්බචක්ඛු ආසවක්ඛයඤාණ යන මේ තුන් විජ්ජායෝ; ඡළභිඤ්ඤා, දිබ්බචක්ඛු දිබ්බසොත ඉද්ධිවිධ චෙතොපරිය පුබ්බෙනිවාසානුස්සති ආසවක්ඛය යන මේ ස අභිඤ්ඤුවෝ.

46 [5]මහසුප් මහ තෙරුන් වත්.

චත්තාලීස කොටි විභවො, සතළිස් කෙළක් ඇති යේයි; අඩ්ඪමාසං, අඩ මස් අඩ මසින්; අඤ්ජනානං ඛයං, එක්දු එක් වේලෙහි ලහ කෙළින් ගෙනැ ඇස ගහන අංජනන් හිමි; උපචිකානංච ආචයං, තුඹින් පස් කැටි කරන වේයන් තුඹස්; මධූනංච සමාහාරං, රොන් උකහා කැටි කළ මීයි; පඤ්ඤුමහා නිධිං, පස් තැනෙක්හි තුබූ මහ නිදන්. 'අනාවික්ඛිත්වා' යනු 'කාලං කත්වා' යනු හා යොජනු. මානත්ථද්ධතො, ධන ඇතියෙම් යය මත් ඇසිරු කෙළේයි; සාපතෙය්‍යන්තතො පරං, සපෙන මතුයෙන් ඉතිරි; කාලකණ්ණිය, [6]කළු වනක විසින්; අඞ්ග වෙකල්ලෙන, අඟ වැල් බැවින්; පංසුපිසාචකොවිය, කසළ අතුරෙහි වසන පිසසක්හු සෙයින්; නිවුත්ථථානං, වුසු තැනට; ජාතිස්සරො හුත්වා, දු සිහිකරන ඤණ ඇතිවැ; උබ්බිග්ගහදයො, බියෙන් කප්නා ල ඇතියනු; සඞ්කාරට්ඨානෙ, කසළ ගොඩෙහි; ඡහාකාරෙහි, [7]'පුත්තා මෙ නස්සන්ති නස්සිංසු නස්සිස්සන්ති ධනමෙම නස්සන්ති අනස්සි නස්සිස්සන්ති' යන ස ආරෙන්; නිම්මලෙත්වා පරලොකං

1 මහතාදුඛිභාවං-මු. බ. අ. 2 දක්වනෙමියි. 3 ඤාණදස්සන කථාය.
4 ධුතඞ්ගගුණා-මු. බ. අ. 5 මහසුඞ්. 6 කළුවක විසින්. 7 'පුත්තා මෙ නස්සන්ති ධනමෙම නස්සන්ති අනස්සි නස්සිස්සන්ති'යි බොහෝ පොත්වල පැතේ.

'**පස්සන්තස්ස**'[1] යනු හී නිමිත් දක්න තැන් ගෙනැ කියත්. 'පස්සන්තස්සාපි' යනු 'දුක්ඛපරිත්තාණං කාතුං අසමත්ථතාය' යනු හා යොජනු. 'දිවසෙ දිවසෙ—පෙ—පුබ්බොපි' යනු 'අත්තානි' යනු හා යොජනු.

47 අනඳ සිටුහු වත්.

ගණ්ඨිභෙදක චොරෙ, ගැට [2]මුසුන් සොරුන්; **ගණ්ඨි පගං**, ගන්නාට නිසි වතක්; **පඤ්චමාසක මත්තං**, පස් වියම පමණක්. **තං**, පඤ්චමාසක මත්තං; [3]**පාකවට්ටං ජාතං**, පිසනුවට වට්ටි; **බහුස්සුතො**, ආගම බුහුසු—පිළිවෙයි බුහුසු එවි; **ධම්මකථිකො**, ධැම් කියා කරනුයේයි; **ධුතවාදෙ**, ධුතඟ ගුණ කියනුයේයි. **අපයිරුපාසෙනෙනා**, නො සෙවුනේයි; **ඉතරස්ස ඤාතකොහි සද්ධිං**, සෝවාන් මඟලදුවා නැයන් හා සමඟ.

48 ගණ්ඨිභෙදක සොරුන් වත්.

පටික්කනෙතසු, ධම්මසභාය නික්ඛනෙතසු; **ගිලෙතවා**, ගරහා. 'පරියත්ති ධම්මං වා ජානාති' යි යොජනු. **අයං චාරො**, මෙය් සිරිය යුතු තැන; **අයං විහාරො**, මෙය් විසිය යුතු තැන; [4]**අයං ආචාර ගොචරො**, මේ ඇජර [5]ගොජර. ඇජරනම් කායිකාදී අවිතික්කම. ගොජර නම් සැදූහැ [6]සපත් කුල; **ඉදං සාවජ්ජං ඉදං අනවජ්ජං**, මෙ සාවජ් ධැම් මෙ නිවජ් ධැම්. සාවජ් ධම්නම් පණිවා ඇයි. **ඉදං සෙවිතබ්බං ඉදං න සෙවිතබ්බං**, මේ සෙවිය යුතුය මේ නොසෙවිය යුතුය. සෙවිය යුතු නම් නෙබම් විතක් ඇයි. නොසෙවිය යුතු නම් කම් විතක් ඇයි. **ඉදං පටිවිජ්ඣිතබ්බං**, මේ මඟ ඵල පිළිවිදිය යුතු; **ඉදං සච්ඡිකාතබ්බනති**, මේ නිවන් පසක් කටයුතුයයි; **පටිපනති**, පිළිවෙත්; **පටිවෙධ ධම්මං**, පිළිවෙයි කටයුතු මඟඵල නිවන්; **යථාකිනති**, කුමක් සෙයින යත්; **දබ්බි**, [7]දවි; **සාව පරික්ඛයා**, හෙනතාක්; **සූප විඤ්ඤතියා**, [8]මුගුනු ඇයි විකාරයෙහි; **පටිවත්තමානාපි**, වැමෙන්නීජ්; **ලොණිකං**, ලුණු; **අලොණිකං**, නො ලුණු; [9]**තිත්තකං**, තිතු; **ඛාරිකං**, කර; **කටුකං**, කුළු; **අම්බිලං**, ඇඹුල්; **අනම්බිලං**, කිවුල්; **කසාවං**, [10]කසට.

49 උඳු තෙරුන් වත්.

1 යනුහි. 2 මුදුන්. 3 පාකවට්ටං ජ.තම්පි යනුවට වට්ටි. 4 අයං ආචාරො අයං ගොචරො-මු. ධ. අ. 5 ගොජුරු. 6 පසන්. 7 දූවි. 8 මුහුකාහු. 9 සුනකං, සුතු. 10 කසටු.

පාඨෙය්‍යකා භික්ඛූ, පාඨෙය්‍ය නුවර වැසි මහණුන්; **ඉච්ඡං පරියෙසන්තානං**, මාගමක පිරියෙස්තානම්; [1]**එකී භික්ඛු පබ්බජ්ජං** [**පත්තා**, එකී භික්ඛු පැවිජ්ජට පැමිණෑ]; **ඉද්ධිමය පත්තචීවරධරා**, ඍද්ධියෙන් නිපන් පාසිවුරු ධැරුවහු; **තෙරස ධුතඞ්ගානි**, පංසුකූලිකාංග ඈයි තෙලෙස් ධුතඟුන්; **අනමතග්ග ධම්ම දෙසනං**, අනමතග්ගපරියාය ධම් දෙසුන්; **උග්ගණ්හන්තා**, පෙළ උගන්නේයි; **පරිපුච්ඡන්තා**, අසන්නේයි —

50 පාඨෙය්‍යක මහණුන් වත්.

සුප්පබුද්ධ කුට්ඨිං, සුප්පබුද්ධ නම් කුෂ්ටියක්හු; **සුප්පබුද්ධ වත්ථුං**, සුප්පබුද්ධයා පවත් කී වත්; **පරිස පරියන්තෙ**, භූතතානු මොදනා බණ කියන පිරිස් අත්හි; **අනුගන්ත්වා නිවත්තනකාලෙ**, වෙහෙර යන සථරහට පසු ගමන්කොටැ නැවැති කල්හි; **මනුස්ස වරාකො**, [2]මිනිස් තවණ්හි; **බාහියං දුරුවිරියං**, [3]බාහිය රටැ වැසි දුරු සිරුවුහු; [4]**නගර සොභනිං ගණිකං**, නුවර සොබවන ගිණියක්. ‘නගර සොභනිං’ යන්නෙන් [4]ඇය රූ ගුණ කියූහු. **සම්මජ්ජනාසිංසු**, සැසැඳෝ; [5]**නිට්ඨුභිත්වා**, කෙළපියා; [6]**අපසාදං කත්වා**, [7]වහත් කොට —

51 සුප්පබුද්ධ කුට්ඨිහි වත්.

කාසකං, සහනුවක්හු; **නිධමනෙන**, මොළෙන්; **අඩ්ඪ කුලෙ**, ඉසුරු කුලෙක්හි; **හිරඤ්ඤ සුවණ්ණං**, කහවුණ් හා රන්; **එතෙ වඤ්චෙත්වා**, එසොරුන් [8]නළා; **සහස්සභණ්ඩිකං**, දහස්බද පියලි ගැටක්; **ඔවට්ටිකාය**, එළිමෙයහි — හිඟැයැ යූ සේයි; **සුවණ්ණජාලස්ස අන්තො පවිට්ඨං**, නුවණ ජැල්හි ඇතුළුවනුවා. සුවණ්ණජාල නම් විතයුත් පිරිගණන නුවණ. **අනුපදං ගන්ත්වා**, පිය අනුපිය ගොස්; **සක්ඛි නාම**, සැක් කෙක් නම්; **උපනිස්සයො**, බිලිකරුක්; **ආසිවිසො**, වහා නැඟෙන විස ඇතියේයි; **ඝොරවිසො**, වහා මරන විස ඇතියේයි. බුදුනු පියලි ගැට්ටු ‘ආසිවිසො’ යෙමින් වසනට හේ වන තැන් ගෙන කියූහු; තෙරනු ‘ඝොරවිසො’ යෙමින් [9]වනසට හේ වන තැන් ගෙන කියූහු. **පාතොදලකිං**, ගී කැඩිවු යපි; **අව්‍යත්තතාය**, එයින් වන වසන් පිරිසිඳු නුවණ නැතිවන බැවින්; **පභාතාය රත්තියා**, රෑ පහන්වූ කල්හි; **පංසුං විප්ඵුක්කිත්වා**, පස් පිරා පියා; [10]**විලුම්පිත්වා**, වොලො

1 එහි භික්ඛුභාවං පත්වා-මු. ධ. අ. 2 මිනිස් උකාවණ්හි. 3 බාහිරු වැසි දරු සිවුරුහු. 4 ඇයින්, ඇයි. 5 නුට්ඨුභිත්වා, නිට්ඨුභිත්වා. 6 අපසාමං. 7 වහහට් කොට්, වසහට් කොට්. 8 එකළා. 9 වණසට. 10 මිලිම්පිත්වා.

ගෙනැ; **පොථෙත්වා**, තළා; **පච්ඡාබාහං බන්ධිත්වා**, දෑතො අත් [1]පිටුපිට කොට බැඳැ; **කසාහි**, මතිගායෙන්; **ආඝාතනං**, දම්ගෙඩියට; **තුම්හාදිසං**, තොප බඳුවන්හු; [2]**අපදෙසං**, දක් වීම්; **පච්ඡානුතාපං හොති**, පැසුළු තැවිය යුතු; **දුක්ඛුද්‍රයං කම්මං**, දුක් ඵල ඇති කම්; **නළාටකං**, නහඳකං; **අස්සුතින්නමුඛො**, කඳුළෙන් තෙත් මොණ ඇතියේයි; **අනුභොති**, වළඳා.

52 කස්සකයා වත්.

අඩ්ඪකහාපණෙ ලභතීති පොතැ ලියති. 'තිබඩ්ඪං අඩ්ඪ කහාපණෙ' යි හෙළු අටුවාහි කියූ බැවින් 'අඩ කහාපණෙ ලභති' යනු හඹා. [3]**චීවරෙන පටිච්ඡාදෙත්වා** යනු සිවුරෙන් බැහැර රස් නොපැවැත්ත දෙන තැන් ගෙන කියත්. **බුද්ධලීළ්හාය**, බුදු ලෙළහයෙන්; **රතනග්ඝියං**, රුවන් ඇගෑ; **කඤ්චනග්ඝියං**, කසුන් ඇගෑ. බුදුහු සවනක් රස්හු [4]සෙවින් බලත් රුවන් ඇගෑයක් වැන්නහ. රන්වන් රස් [4]සෙවින් බලත් කසුන් ඇගෑයක් වැන්නෝ. **මහාපුරිස ලක්ඛණ අසීත්‍යනුබ්‍යඤ්ජන**, චක්කඞ්කිත පාදතාදි මහාපුරිස ලකුණ් හා තම්බනඛ තුඞ්ග නාසතාදි අනුබ්‍යඤ්ජන ඇති; **අධිකාරං**, අධිකාවූ ක්‍රියාවක්; **න පතිකූටති**—නො පිළිවැටේද—නොනවතීද යි සේයි. **උදග්ගුදග්ගො**, වෙසෙසා උදගුරු පත්වූයේයි; **මාලාපටච්ඡන්නෙන**, මල් සිපිළි අකාරයකින්; **වණ්ටානි**, තුඩුවුවෝ; [5]**සතාරහද විජ්ජුතාවිය**, සතාරහද නම් ඇති විජු සෙයින්; **තරුණ තාලක්ඛන්ධප්පමාණා හුත්වා**, තහඹ තල් කඳ පමණවැ; **සබ්බුසි**, සිලී; **වෙළුක්ඛෙප සහස්සානි**, මතුයෙනි සිසාරනා පිළිදගසුන්; **හෙට්ඨිවරණමහෙනෙව**, මහවෙයින් මේ; **පඤ්චවණ්ණාය පීතියා**, බුද්දකා බණිකා ඔක්කන්තිකා උබ්බෙගා ඵරණා යන පස්වනක් ප්‍රීතීන්; **මනොසිලාරසෙ**, හිඟුල් රේසෙහි; **උක්කුට්ඨි සහස්සානි**, [6]උකුටු සහසුන් උක්කුට්ඨි නම් [7]සුමුවැ පවත්නා හඬ; **අඩ්ඪගාමවරෙ**, අට ගම වරක—රැස්වාගත් අට ගමෙකැයි සේයි; **තිණ්ණං ගමනානං**, රසාතල ගමන ආකාස ගමන පකති ගමන යන තුන් ගමන්; **සුඛුද්‍රයං**, සුව අනුසස් කොටැ ඇති; **පතිතො**, පාළවූයේයි.

53 සුමන මාලාකාරයා වත්.

---

1 පිටටු කොටු. 2 අපදිසං-මු. ධ. අ. 3 චීවරෙන පටිච්ඡාදෙනො, චීවරෙන පටිච්ඡාදෙත්වා-මු ධ. අ. 4 සෙයින්. 5 සතරහවාජජුතාවිය, සතහදනම් ඇති විජ් සෙයින්. සතරංසි විජ්ජුල්ලතාවිය. 6 උකුටි. 7 මුසුවැ.

පඤ්හං, අනසැව් [ව]න්නට පතුන්; **සතපාකතෙලං**, සිය පා තෙල්—සියක් වර [1]ගබ් බෙහෙජ් එවැ පක් තෙල යෙන්. [2]**භික්ඛුනිපස්සයං**, මෙහෙණ්වර; **කාළවාරො**, කෙසි වර; **තමෙව පාදකං කත්වා**, එමෙ ඣාන පාදක කොටැ—විවස්නට පිහිට කොටැය් සේයි. රහත් එලයටය යෙන් මේ. **පටිසම්භිදාහිචෙව**, අත්ථ ධම්ම නිරුත්ති පටිභාන යන සතර පිළිසැඹි හා මෙ සමඟ; **අභිඤ්ඤාහිච**, දිබ්බචක්ඛු දිබ්බසොත ඉඞ්ඪිවිධ චෙතොපරියඤාණ පුබ්බෙනිවාසානුස්සති ඤාණ ආසවක්ඛය ඤාණ යන ස අභිඤ්ඤා හා සමඟ; **අන්ධවනං**, අඳ වන පියන් ගල්; **අප්පටික්ඛිත්තො හොති**, සිඛපද නො පැනවූ බැවින් පිළිබෙවූ නොකරන ලදූ; **කුටිකං**, [3]පන්සල්; **පටිබද්ධචිත්තො**, බඳ සිත් ඇතියේයි; **නිලීනො**, ඇලූණේයි; **චක්ඛුපථෙ**, ඇස් හමුයෙහි; **අභිභවිත්වා**, තෙරීන් අභිභවය්—යුහු යෙන යූෂේයි; **අත්තනා පත්ථිත කම්මං**, [4]වයනඳවය සමවත්. **අගුණං**, ඛීණාසව තෙරීන් අභිභවා විසිකුම් කළ පවු; **භිජ්ජි**, බුනු—විවර වූවයි සේයි; **හළපහඨො විය**, වෙසෙසා තුටුවක්හු සෙයින්; **උදග්ගුදග්ගො විය**, වෙසෙසා [5]උදග්වූවක්හු සෙයින්. තුටු [6]පහටුවැ උදගුරු පත්වැ [7]කම් කරන අනිකක්හු සෙයින්. **දිට්ඨධම්මෙව**, දුටු ධැම්යෙහි එව්—කම් කළ අත් බැවුනි මෙ යූෂේයි; **සම්පරායෙවා**, පරලෙවුහි එව්; **විවිධා කම්මකාරණං**, හත්වෙෂ්දන ඇයි කම් කටුල්; **කාරියමානස්ස**, කරවන ලදුව හටි; **කථං සමුට්ඨාපෙසි**, මහජෙණෝ කථා ඉපැවි. කිමැයි යැ—'ඛීණාසවා—පෙ—සෙවනති'[යි]. 'මඤ්ඤෙ' යනු 'සාදියනති' යනු හා යොජනු. එඩක් ජෙණෝ 'ඛීණාස්වෝජ් කම් සුව ඉවසතී හගම්, සෙවිති හගම්'. එඩක් ජෙනෝ 'කිං තං න සෙවිස්සනති'යි [8]ඝේසවුත බැවු කියා. 'න හිතෙ' යන ඇඩින් එයට කරුණේ [දක්වා]. **එතෙ**—එවුනු—ඛීණස්වෝ; **න කොලාපරුක්ඛා**, [9]නොහල රුක්හු; **නව වම්මිකා**, නොද [10]තුඹැස්හු. මෙයින් [11]නොහල රුක්සෙයින් නොදූ හොළු වූවහ, [10]තුඹැස් සෙයින් නොබිජියන යූෂේයි. **අල්ලමංස සරීරා** යනුයෙන් නො හළ සේයි හය් [12]සජීවිය සේ කියුනු. **දුවිධෙපි කාමෙ**, වත්කම් හය් කෙලෙස් කම්; **පොක්ඛරපත්තෙ**, පියුම් පත්හි; **වාරිවිය**, දිය සෙයින්; **ආරග්ගෙ**, හිදි අග්හි; **සාසපොවිය**, සිදුහතු සෙයින්; **නලිප්පති**, නො ඇලෙත්; **බ්‍රූමි බ්‍රාහ්මණං**,

---

1 ගබ්බෙබෙහජ්. 2 භික්ඛුණී පස්සයං-මු. ධ. අ. 3 පන්සිල්. 4 වයනාවූයෙ, සමවැතින්, වයවය සමවැත්. 5 උදක්. 6 පහට්වූ. 7 කම්කාර. 8 සෙවුන බැවින් සා. 9 නොගල. 10 තුඹස්. 11 නොහෙළ. 12 සජීවිෂේ.

බාහිත පාප වන බැවින් බමුණ යෙමි; භොගක්ඛන්ධං, සැපත් රැස්; තා, ඔවුන්; ඔමාන අතිමාන වසෙන, තමහට උනු කොටැ හඟනා මන් හා තමා අධික කොටැ හඟන මන් විසින්—

54 උපුල්වන් තෙරින් වත්.

ජම්බුකං ආජීවිකං, ජම්බුක නම් ආජීවිකයක්හු; භික්ඛු සඞ්ඝො, රාත් මහණෙක්; පරිවිසිත්වා, බොජය්; නහා පිතං, නහියක්හු; තං මුහුත්තං දිස්වාසස, එකෙණෙහි දුටුව හට්; මීළ්හං, අසුචි, තාලසීසෙන, තල් ඇටින්; නිමන්තණං අනාදියිත්වා, නැමතුන් නොඉල්වය්; ආගනතුකො නිද්දසති [1]පබොධෙස්සාමීති සඤ්ඤාය, අමුතු නිඳ—ඔහු පොබයම් යන සඤ්ඤායෙන් නොහොත් අමුතු නිදසි යන සඤ්ඤායෙන් ඔහු පොබයමියි; තබ පිණ්ඩෙනෙව ගණ්ඩිං පහරිත්වා, [2]මුගුරෙන් පහළ ගෙඩි හඬින් පුබුදු [නෙයි] නිය පිටින් මෙ ගෙඩියෙහි පැහැරැ; නෙවාසිකං, නිබඳ වාස ඇතියා; ඔවරකං, ගබ; හඳනෙතනා, [3]සොඳුරනා විසින්; නානග්ගරස භොජනස්ස පූරෙත්වා, නන් කොටස් රස ඇති බොජනෙන් පුරා; පලුද්ධෙ, පුලුද්දේයි; එතනකස්ස කම්මස්ස යි අනෙකාසන ඇයි පිණ්ඩ පාත ජිඝච්ඡාවසානකම ගෙනැ කියත්; සරීර වළඤ්ජමෙව, සිරුරු [4]ජගමෙ; මිනකං ජනතුනං උපරි, දෙජතුන් මතු යෙයි; වච්චකුටියා පදරං, වස්කිළියෙ පියන් පුවරු; [5]ආලුම්ප කාරකං, [6]වස් කිළින් සිදැ සිදැ; බහුමපි වුච්චමානො, නො එක් සෙයින් කියනු ලබනුයේයි; පරිගණ්හිස්සාම තාතති, පිරික්සනම්හ මොහුයයි; තෙසං ගත භාවං ඤත්වා යනු වඩක් ජනා නිලීන බැවු නො ජැනැ හැමදෙන මෙ ගියා කොටැ ජම්බුකයා හැගි තැන් ගෙනැ කීහු. අම්භො යනු විසා දයි. අනුන් [7]නොකොට හැකි බැවින් භාරියං කම්මං ජූනු; අකිතතිං, අයසස්; පිඨිපාසාණො, අතළ ගල්ලෙක්; සොණ්ඩි සිඨිපාසාණං, කොම්විට පහණක්; සරීර වළඤ්ජනට්ඨාය, සිරුරු ජගවස්; එකං අනනං ඔළුබන, එක් පයින් සිටිනා බැවින් වහල් වස් එක් [8]අවයවයක් එල්බැ; උඩවාතාභි මුඛො, වායු [9]භක්ෂණබවු හඟවන්නට උඩු සුළඟ අභිමුඛවැ; උග්ග තපො, හිවි තව ඇතියෙමි; ඝොර තපො, සහස් තව ඇතියෙමි; සඩ්ඪුභිත්වා, සිලී; මහන්තං සක්කාරං, මහත් [10]බලසකර; අභිහරන්ති, එළවත්; ඤාණජාලස්ස, ආසයානු

---

1 පබුජෙඣයන්ති-මු. ධ. අ. 2 මුගුමරත්. 3 සොඳුරුනා. 4 අජමෙ. 5 ආලුප්ප කාරං-මු. ධ. අ. 6 වස්වලින්. 7 කොටනැකි. 8 අවයබසත්. 9 කක්ෂබවු. 10 අලසකර.

සය හා ඉන්ද්‍රිය පරාවර ජනන ඤාණ ජල්හු; **වඩ්ඪමානකච්ඡායායං**, වඩනා සෙයෙහි—මහ පස්වරුයයි සේයි; **උච්චාරපස්සාව දන්තකට්ඨ කිලිට්ඨෙ**, [1]උච්චාර පස්සාව හා දැහැටි දඬියෙන් කිලිටුවූ; **ලාබුකං**, බික් සිඟන ලබු කබල්; **ධූමකටච්ඡුකො**, [2]ධුම ලොහු; **යකඬ සුත්තකං**, යකඬහුයි; අධිකො අතිසයො රාජා [3]අධි රාජා; **බිසිතවා**, කිවිසැ; **පක්ඛලිතවා**, පැකිළැ; **අතිබ්‍රහ්මා**, අතිබඹ; **ලාමකං දිට්ඨිං නිස්සාය** යනු අයුයෙහි ඛීණාසව මහතෙරනට කළ අවඥ ගෙනැ කියත්. **පුබ්බකත කම්මං**, අයුයෙහි ඛීණාසව මහ තෙරනට කළ අකොකාසන ඇයි කම්; **සංවෙගො**, සංවෙයි; [**හිරොත්තප්පං**], [4]හ්‍රපත්‍රප සඤ්ඤ; **උක්කුටිකො නිසීදි**, ලජ් කොවන අඟ පිළිසෙයනු සඳහයි උළු ලුයෙන් හිති; **උදක සාටිකං**, දිය සළු සිවුරු; **ආනුපුබ්බිකථං**, කාමාදීනව ඇයි අනුපූ කියා; **ගිහි ලිඞ්ගං**, ගිහි වෙස්; **උපජ්ඣායානං**, [5]පසදුවන්ගේ; **චතුත්ථජ්ඣානං** යනු පාදකඣින් ගෙනැ කියත්; **වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා** යනු ඉද්ධිවිධ ඥාණ ගෙනැ කියත්; **අනොම ගුණා**, නොලමු ගුණ ඇතියෝ—උළාර ගුණ ඇතියහයි සේයි; **කාලං වා භත්තං වා කුක්කුච්චායිතබ්බා** යනු කාලය හෝ විකාලය හෝ කප්පිය හෝ අකප්පිය හෝ යන කුකුස් ගැනැ කියත්; **අභූණ්ඪනතස්ස** යනු සම පිළිපන් පුගුලා ගැනැ කියත්. 'භත්තවෙජ්ජදන කුසල චෙතනා අස්ස'යි යොජනු; **අපරිසුද්ධා ධම්මා**, පිරිසිඳ නොපත් [ධම්] ඇති යේයි; **තිණ්ණායතනෙ**, තිථ සස්නෙහි——

55 ජම්බුක තෙරුන් වත්.

අභිපෙතං, තයකු වැනි සිරුරු ඇති පේයක්හු; **මෙ පස්සානි**, [6]දෙමුහඹුළු පසුන්; **සම්පිණ්ඩයමානා**, කල්කරනුවෝ; **ආගමයමානා**, බලනුවෝ; **එකෙන ගහිත පත්තෙන**, එකක්හු විසින් [7]ගෙනැයනුවට් ගත් පයින්; [8]**පක්කාවසෙසෙන**, පත් ඉතිරි විපායෙන්; **සක්කිහුත්වා උණ්ඩය**, සැකිවැ නැඟී; **දිට්ඨො**, සව්ඥාණින් දක්නා ලද; **පරානුද්දයාය**, පරා අතුරෙහි කුළුණින්; **ලක්ඛණ සංයුත්තෙපි**, සංයුත් නිකායෙහි ලක්ඛණ සංයුතුයෙහි; **සායං පාතං**, සවස්හි හා රැයිම්මෙ; **පරිභොග භාජනානි**, පැන් සැළ ඇයි [9]පිරිබොජු බජනන්; **ඛාමං**, දූවා; **ඩුය්හමානමෙව [න] පරිණමති**, දෙවුන ලබනුයේ මෙ නො පෙරළෙයි—[10]දී නොවෙයි—තනත භාජනෙ

1 උසර. 2 දුම්ලොඹු. 3 අතිරාජා, 4 සාපත්‍ර පඤ්ඤපි. 5 පසාදුවංගේ. 6 දෙමහළු පසුන්. 7 ගෙනියනුවට්. 8 කසාවසෙසෙන, කජ්ජුතිරිවිපායෙන්. 9 පිරිබොජ්. 10 දීය්, දිය්.

[1]බ්‍රෙරව. **නවිසහෙය්‍ය**, නොසහහු; **කුසලාභිනිබ්බත්තා ඛන්ධා** යනු සුගතිගතයා ගෙනැ කියත්. [2]**හසමනා**, හළු; **පාවකො**, ගිනි; **ජාරිකාය**, [3]හලිමයෙන්; [4]**විතච්චිකාඞ්ගාරානි**, ජල අඟුරු; **ජාරිකං පන කාපෙත්වා**, ඇකුත් හළු තවය්; **චම්මාදීනං**, ඈතුන් පත්ලෙහි සම් ඈගින්—ආදි ගහණින් මස් නහරු ඈ ගන්නේ. **යාව මත්ථලුඞ්ගා**, හිස් මුල් පවා. මෙයින් අඟුරු වළඟි හුණුවක් දක්නා සෙයින් යූ වෙත්. නොහොත් බාහ්‍යාග්නි කාරණකොට ශරීරගත තෙජො ධාතු දවමින් නැඟෙනසේ කියූ වෙත්—

56 අඞ්ගිපෙතස්ස වත්.

සඞ්කුමපෙතං, සැට දහසක් යකුළු බස්න ප්‍රේතයෙක්හු; **ආදිත්තානි**, ඇයපටා ජලවතුවන්; **සම්පජ්ජලිතානි**, හවු පසින් දිලිසෙනුවන්. 'පෙතවත්ථුසම්ංගි වුත්තං' යන සබඳ. **සඞ්කුමසහස්සානි**, සැට දහසක් යකුළුහු; **පරිපුණ්ණානි**, සඞ්ඛාය [5]අනූනානි—ජාලාගිවා අනූනානි. **බොගිඥකානි**, බිඳුති; [6]**සාලිත්ථක සිප්පෙ**, පයත් හකුරු ලන සිප්හි. හෙළවු වායෙහි [7]සා[ලි]න් තහක් කරන ලනක සිපැයි යෙත්—ඇඟිලි අතුරෙන් අකුරු ලන සිපැයි යෙත්. මේ අටුවායෙහි ඒ සිප් ගත්හු අහසින් යන ලිහිණියන් පැහැරැ මරන තැන් ගැනැ 'සාලිත්ථක සිප්පෙ' යුහු. 'සාලිකායො එකෙති පහරිත්වා පාතෙතීති සාලිත්ථක සිප්පං'. **වටරුක්ඛස්ස**, නුගරුක්හු; **හත්ථිරූපකං**, ඈත් රූ; **පාරොහනන්තරෙ ඨත්වා**, අරළු අතුරෙහි සහවා; **සීසමජ්ඣන්තිකෙ**, හිස මුදුනෙහි; **ඡිද්දවසාය**, පත් සිදුරෙහි සේයි; **පියසප්පිනො**, [8]පිළිහබක්හු; **අතිමුඛරො**, ඉතා බොහෝ බුණු; **උපද්දවෙති**, [9]පෙළෙයි; **නාළිමත්තං**, නැළියක් පමණ; **අජලණ්ඩිකා**, එළු පක්; **අනෙනා සාණ්ඩං**, ඈත් කඩතුරෙහි; **කත්තරියග්ගෙන**, කතුරු තුඩින්; **කථං නිත්ථාරෙතුං නසක්ඛිස්සාමි**, කථා ඉතිරිය නොහෙම්. නොප පුන පුන බණනුයෙන් බිණීම් නොනිමවිය හෙම් යුසේයි; **මඞ්කුභාවං**, [නි]තෙජ බැවු; [10]**සබ්බට්ඨකං නාම දත්වා**, හවි අට නම් දීමක් දී—අට ඇතකු අට ඇසකු විසින් දෙන්නා ද්‍රව්‍ය අට බැවින් දීයයි සේයි. **වරගාමෙ**, රුස්වා ගත් ගමුන්; **සාධු**, මැනැවි; [11]**සිප්පං නාම**, සිප් නම්; **යාදිසකීදිසං අපි**,

1 බ්‍රෙරවා. 2 පෙළ නොපැනේ. 3 හළින්, හළුයෙන් 4 විතච්චිකඞ්ගාරො-මු. ධ. අ. 5 අනූන. 6 සාලිත්තකසිප්පෙ. 7 සත්තහක් කරන, සතනහක් කාරන. 8 පිහබක්හු. 9 පෙළයි. 10 සබ්බට්ඨකංනාම ධනංදත්වා-මු. ධ. අ. 11 සිප්පං නාම-මු. ධ. අ.

යම් කවරයෙකුජ්; **ඛජ්ජො**, පිළිවි; **පහාරෙන**, නූපන්නී දුන් හකුරු පහරින්—නොහොත් පුරෙවියග කවිනි දුන් එළු පක් පහරින්. මුළු සරුණු හා අයත් කරුණු හා ගෙනැ දෙජ් කියත් යෙජෙයි. **ලබා**, ලදි. 'අලබ' යුජෙසි. **ගාමා චතුද්දිසා**, සියුදෙසෙහිවූ ගමුන්. **ඛජ්ජපහාරෙන** යත් පිළිගබනු දුන් හකුරු පහරින්; [1]**ලබා** [**ගාමා**], ගම්වරත් ලබනු වෙයි; **හත්ථපාද පරිකම්මාදිනි**, අත්පා පිරියම් ඇයින්. උච්ඡාදන පරිමද්දන ඇයි **හත්ථපාද පරිකම්ම** නම්. ආදි ගහ **ණින්** කිලිස වත්ථධොවන ඇයි ගන්නේයි. **උච්ඡඞ්ගෙ**, හිගු; **නගර මාරකානරෙ**, නුවර දොර අතුරෙයි. [2]මෙ මාරොප මාරයැයි ගැනැ නදනානරජ මාරයැයි ගන්නේයි. **කණ්ණ සොතං**, කන්සිදුරු; **පොළොඛා**, තලය; [3]**අනුසඬ්ං**, සබඳු.

57 සුධම්ම තෙරයා වත්.

මච්ඡිකාසණ්ඩ, එනම් නුවරකි; **අබාතෙන**, අඛන් ගම නිත්; **කිලනත රූපං**, කලත් සැහැවිය; **පසන්නොසියසං**, පැහෙතව්තො. තෙපි අගසවුවන් විසානි ඉසයෙන් නැමතුණේ නොපසනුණුන්වැ ඒ ඉසයෙනි එල වළඳනාල්හි පැහැතව් තො යක අභිප්‍රා[යි]. **ජාතියා සමෙතු කාමො**, ජයින් සැටියටි වූයේයි—සිත් ගැහැවියා කුළෙහිවූ කෙනෙක් [5]තිලසංගුලිකා [4]විකිවිරුහ ල. ඒ කියා ගැහැවියා හැව්යපිවූය යන අභිප්‍රා[යි]. [5]**තිලසඞ්ගුලිකා**, තලසගළා—තල හා සකුරු [6]කිරු හනා ගිතෙල පිසන පිවෙක් [7]තිලසංගුලික නම යෙත්. **කාකොප මාය**, කවුඩු උපමායෙන්—කවුඩුවක්හු පිණිස කිකිළියක බඩ හොත් ලිහිණියකු හඩන සඳ තොදූ කවුඩු හඩ හැඬිල, තොදූ කුකුළු හඩ හැඬිල. එසෙයින් මෙ තොප් තොප මහණ් තෙපුල් තෙප්ලුව, තොදූ ගිහි තෙපුල් තෙප්ලුව [යි] ගරහනු කාකොපමා නම යෙත්. **අපසාදිතො**, ගරහන ලදුයේයි; **එසො** [**තෙ**] **ගහපති ආවාසො** යනු තා අවස් තො බලා ගනැයි අභිප්‍රායෙන් කියත්. **හිනෙන ඛුංසිතො**, හුනුවූ ජාති වාදයෙන් ගරහන ලදු. **පටිසාරණීය කම්මං කාරෙත්වා**, වෙනයෙහි කී සෙයින් පටිසාරණීය නම් ඇති කම් කරවැ; **නාහං ඛමාමිති පටික්ඛිත්තො**, මම තොකාමම් පිළිබෙවු කරන ලදුයේයි: ආපත්ති පටිකම්ම තොකොට කමවන්නෙයින් [8]සිත් ගැහැවි පිළිබෙවු කෙළෙයි යෙත්. **මානත්ථද්ධො**, මනින් තැදි

---

1 ලද ගම්වරත් ලබනු වෙයි. 2 මෙමාරොපරමාරයයි. 3 අනුබඬ්ංසු. 4 විකි විතරුහුල. 5 තිලසඞ්ගලිකා. 6 කිරු. 7 තිලසංගලික. 8 සිත්ත සික්ගැහැවි,

ගත්තුය; **ඛමාපනුපායං,** පළමු ආපත්ති පටිකම්මකොට, පැසුළු කමවා යනු ළව; **නිහතමානස්ස,** නහනලද මන් ඇතියහට; **අනුඤ්ඤාතං දත්වා,** ආපත්ති පටිග්ගහණයටහත් ¹කිම්න් ගහණි වනුවට අනුඤ්ඤාක්නු දී; **මානං වා,** විහාරාදි පිණිස උපජනා මන් හෝ; [**ඉස්සා වා**], විහාරාදීන් අනුන් හා සාධාරණ පිණිස උපජනා ඉසා හෝ; **අසන්තං,** අවිද්‍යමන්වූ; **භාවනං,** සම්භාවනා; **ඉච්ඡෙය්‍ය,** ²පසසි; **භික්ඛූසු,** මහණුන් අතුරෙහි; **පුරෙක්ඛාරං ච,** පිරිවර ²පසසි; **ආවාසෙසු ච,** වසන වෙහෙර; [**ඉස්සරියං**], සෙනසුන් වජාරන ඉසුරු ²පසසි; **පරකුලෙසු,** නොතමා සිය කුලෙහි; **පූජා,** සතර පසයෙන් පුදපු ²පසසි; **මමෙව කතං,** ³අවසැ කරනලද ⁴තාක් නවාම් මා විසින් මෙ කරනලදුයැයි; **ගිහී පබ්බජිතා උභො,** ගිහි මිනිස් පැවිජියෝ දෙජු; **මඤ්ඤන්තු,** ⁵හගිත්වයි; **සංකප්පො,** සකප් උපජී; **කිච්චාකිච්චෙසු,** කුඩු මහත් කිසයන අතුරෙහි; **කිස්මිචි,** ⁶කිසි කිසයකුජු; **මමෙව අතිවසා අස්සු,** ගිහි මිනිස් පැවිජියො මාමෙ විසිවෙත්වයි (සකප් උපජී); **ඉති,** එසෙයින්; **බාලස්ස,** යම් බාලයක්හට—යට කියූ ඉසා හා සකප් උපජී එවූ හට; [**ඉච්ඡා මානො ච වඩ්ඪති**], ඉසා හා මන් වඩී—මඟ ඵල නො වඩී. 'අසන්තං' කියැයුතුයෙහි නිග්ගහිතලොපින් 'අසතං' යුහු. 'සං' ශබ්ද විනාදු 'භාවනං' යනු සම්භාවනාණී කියා. **පාපිච්ඡතා නිද්දෙසෙ,** පාපිච්ඡතා පදයට කළ නිදෙසැ; **අප්පස්සුතො,** සුතරහිතො; **අවිවිත්තො,** ⁷නොවිවිත් [වූයේයි]; **ඉච්ඡාචාරෙ,** ඉසහසරෙහි; **සන්දිට්ඨ සම්භත්තාදීනං,** දුටු විසැඹි දළ විසැඹි ඇසිනට. 'ආදි' ගහණින් නිස්සිතා කතොපකාරාදීන් ගන්නේයි **පළිබුධනෙතා,** ඩහක් කරනු යේයි—අවුලනුඅැ යුඹස්යි; **පච්චනහිමානි,** පසනගිවුවන්; **උක්ලාපානි,** කසළ සහිතයන්; **අහො වත,** ⁸යහ හා. 'යස්ස බාලස්ස සංකප්පා උපපජ්ජි' යන සබඳු. **සකට ගොණ වාසි ඵරසු ආදීනිවා** යන ඇසින් කිච්චාකිච්ච දක්වත්. **උපාසකස්ස චක්ඛුපථෙ,** ඒ සිත් ගැහැවියා ඇස් හැම්යෙයි—දක්නා තන්හි යයි සේයි; **ආපත්තිං පටිකරිත්වා,** ⁹ගිහිබ්‍රුංසනයෙන් අවන් ඇවැත් දෙසා; **ඛමාපෙසි,** උවසුවා පෙරට උළුයෙන් හිඳැ මට ඛමාහියි කැමැවී; **තිල තණ්ඩුල සප්පි ඵාණිත වත්ථච්ඡාදනා** යනුයෙහි **වත්ථ** නම් පිළී; **අච්ඡාදන** නම්

1 මෙය විශසිය යුතුයි. 2 පසයි, පස්සි. 3 අවසා, අවසාන. 4 තාවක්. 5 හගිතුයි. 6 කිස, 7 නො විවිත්තස්සටය යුඹස්යි. 8 යහග, සාහභා, 9 ගිහිසකාශෙන්.

පාවාර ඇයි. 'ආදි' **ගහණෙන් පච්චත්ථරණ** ඈයි ගන්නේයි. **ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා,** මුළු බැඳ; [1]**යථාපූරිත සන්නාහෙනෙව අහෙසුං,** යථාපිරුවන්මෙ වූහු; **රාජමානෙන,** [2]විසිමානු රොජ කිරිවන් නියායෙන්; **පවිජගති,** [3]වැටී; **පරිසාම නන්ධානං,** සඟවන තැනක්; **කප්පිය භූමිං,** කැප කිළි; **උණ්ණාය,** උසා කොට්; **සබ්බො,** සදහ ඇතියෙයි; **සීලෙන** [සමපන්නො], පිරිහුන් සිල් ඇතියෙයි; **සඟොභොග සමපපිනො,** පිරිවර හය් සැපැත් සැමැගි වූයෙයි; **නන්ථ නත්ථෙව,** ගිය ගිය පියසෙහි මෙ; **පූජිතො (හොති),** පුජන ලදුවෙයි. **මිගලුද්දක කුලෙ,** මුව වැදි කුලෙහි; **සනනිං,** අඩයට්; **අඟාර පකාරෙ,** කටා හුසුන් ලෙණෙක්හි; **කූමෙ,** කෙළෙහි; **ඔවිනිත්වා,** බිඳැ; **රස පිණ්ඩපාතො,** මස් රෙසෙන් යුත් පිඩුවයි.

58 සුදම් තෙරුන් වත්.

බ්‍රාහ්මණ වාචනකෙ, ශානති කරන තැනෙක්හි; **පායාස සාතිං,** කිරිබත් පයක්; **එකපට්ටිංසමත්තෙනාව,** එක් හාන යක් පමණ මෙ; **අසම්භින්න ඛීරපායාසං,** දිය නුමුසු කිරි පිඩු; [4]**කාසායානි පරිදහිත්වා,** කහවත් හැඳැ පෙරවැ; **සුවණ්ණ සරකං,** රන් [5]මලාක්; **පටිපසසම්භි,** සත්ගින්; [**සාව**] **ගබ්භ ණානා,** බරමුස්නා දවස් දක්වායි; **අනතරනතරා** යනු පස් මැසි සත්මැසි ඇයි කල් නැතැ කියන්; **විජාතාය ජාත මඩ්ගලෙසුපි,** [6]පයින් ඕස් විසින් ඕස් ඈයි මඟුලෙහි. ඒතාක් තැනින් මවට කළ මඟුල් කියා දූන් දරුවනට කරන මඟුල් කියපිවැ **ජාත මඩ්ගල දිවසෙ** යන ඈයි කීහු. 'ජාතකුමාරසස මඩ්ගලං යතො දිවසතො පඨාය හොති සො ජාත මඩ්ගල දිවසො, තසමිං දිවසෙ'. හෙ නම් සිලු පිහිටුවන දවස යෙත්. [7]**සික්ඛා පදගහණත්ථාය,** පන්සිල් ගන්නාට්. බාල දරුකයාහට පන් සිල් කියහණ සෙයින් සමහව වේ යත් - පුබ්බූපනිස්සය බිළිම [8]වන සත්නට සමහව වෙයි. 'අයං මෙ පුබ්බාචරියො, ඉමං නිස්සාය අයං සම්පත්තිං ලද්ධා, ඉමිස්ස එකං පරිච්චාගං කාතුං වට්ටති'යි. ඒතාක් විකලුප් අනුන් නොකීවත් කට යනහ බැවින් අනුන් කී සෙයින් ගන්න පන්සිල් [9]සොව් ගන්නේයි සිතන මෙව්නැි පුගුලන් නිසා පැවැති ශික්ෂාපද දූන සෙසු වතට සිරින් වැ කැරෙයි ගන්නේයි. **අපකඩ්ඪිත්වා,** ඇරැ;

---

1 යථාපූරිතානෙව-මු. ධ. අ. 2 මේ පාඨය විමසිය යුතුයි. කරීයනුත් පොත්හි පැනේ. 3 මව්. 4 කාසායවත්ථානි-මු. ධ. අ. 5 මලක්, මාලක්. 6 පයින්-මේ පාඨයෙහි අර්ථ අවිසදයි, 7 සික්ඛාපදගණ්හනත්ථාය-මු ධ, අ. 8 වැනි, 9 සොව්,

නිස්සාදෙසි, [1]කුඩු; [2]**සුඛෙඩිතො,** සුවචැ සිටියේ; **පටික්කූල මනසිකාර වසෙන** යනුයෙන් කසිණ මනසිකාර ධාතු මනසිකාර [3]ගැළවුනු. **තචපඤ්චක කම්මට්ඨානං,** තැස පසු කම්ඨන්—කෙසා ලොමා නඛා දනතා තචො යන මේ පස් කොටැස්හි පිළිකුල් විසින් මෙනෙහි කරන කම්ඨන්. **අවිජහිතමෙව** යනු දෙසනා මනසිකාර දෙජ් හැම බුදුන් කළ බැවින් කියත්. **අවත්‍ථනා භික්ඛු** යනු තැස පසු කම්ඨන් නොදී මහණ කර වනු වන් ගැනැ කියත්. **චුම්බටකානි,** සුඹුළුවන්; **පටිපථෙ,** පෙරමඟහි; **උපවනං,** වල් උවසරව්; **විසිවෙනෙන,** ගිනි තප්න වුන්; **ආසණ්ණ මාරේන,** අවුණු දෙරින්; **ආපණ්ණකං,** අවුණු පනරා හුන්නාහු; **අමෙහා,** අළෙ; **සංහරනෙතා,** කැටි කරන්නේයි; **නිසස[ජ්ජ]න,** [4]නිසෙදින්—එළෙනි යුසේයි; **අසක්කොන්තො න සක්කා,** නො තෙප්ලිය නොහැකි; **අත්තනො සන්තිකං,** තමහට පිහිට—පිළිවෙත් සෙයින යුසේයි; **මාසස්ස අට්ඨ පොසථ කම්මානි,** පෙර අඩමසැ විසේති අටවක් [5]සා පොහෝ [පනරසි පොහෝ] පසඩ මසැ එමෙ සතර දවස් යන අට උපොසථ කම්මයන්, **උපකාරං,** තුමා විසින් ඔවුනට වන වහර; **ගොචර ගාමං;** **සමසෙනෙත,** ගොදුරු ගම් සපතුවන්; **පච්චත්ථරණ,** ගැඳ පුටුයෙහි අතරන වත් කම්බලාදි. 'තෙලාදීනි' යනුයෙහි 'ආදි' ගහණින් සපපිඵාණිතාදි ගන්නේයි. **උගෙසාසෙසි,** උගෙසායි—හඩගැහීය යුසේයි. **පදුන්නපදීකං හුත්වා,** පියානු පියවැ; **පටිසාමෙනතායසව,** සඟවනුවහට මෙ; **සමන්තකාරො,** අඳුරැ; **අත්ථංච,** සුඛිත පද හා දුකඛිත පෙදෙහි අර්ථද; **කාරණංච,** කාරණයද—හෙතුද; **ආකඩ්ඩිත්වා,** හයා; **චාතුද්දීපික මහාමෙඝොවිය,** සියුදිවුහි [6]පතළ [7]මහමෙයක් සෙයින්; **ඛන්ධධාතු ආයතන බොධපක්ඛික ධම්ම විහජ්ජෙනො,** පස් කඳු අටළොස් ධා දෙළොස් අයින් චතුසතිපඪාන ඈයි සත්තිස් බෝ පැකි ධමුන් බෙජන්නේයි. **අරහත්ත නිකුටෙන,** රහත් ඵල කැණි මඬලෙන්—රහත් ඵල අවසන් කොට යුසේයි. **භගවා—පෙ—ආහ** යනු සුඛිත දුකඛිත පෙදෙහි අර්ථ නිගමුන් කළ සේයි. [8]**සරභඤ්ඤං,** සරභඤ්ඤ—අකුරැ නොමුවහ කොමැ නාද යොජා කරන සජ්ඣාය සරභඤ්ඤ නම යෙත්. **උපඨහනතානං,** උවටනුවනට—පුස්නවුන්ටයයි සේයි. **සඳනානං,** ගුරුවින්නු; **සරීර පටිජග්ගනං,** මූඛධොවන ඈයි සිරුරු පිළිජග්; **නිහරිත්වා,** [9]ගෙනැරැ; **භිසොහසොමත්තාය,** බිලී පමණින්; **සම්බුරෙන ගච්ජනෙතා,** යුගනඩව යනුයේයි—

---

1 කුඩුසු. 2 සුඛෙඩිතො-මු, බ. අ. 3 ගැළගැළවුනු. 4 නිසෙවිත්. 5 සයිත් සිපොහෝ—සිඛවළුද විනිය. 6 සතළ. 7 මෙඝයක් සෙයින්. 8 සරභානං. 9 ගෙන්නැරැ.

හෙරණුහු පසු පෙරට නොකොටැ සමවැ යනුයේසි. යුසේසි. **චතූසු මහා සමුද්දෙසු**, සතර මහ මුහුද දියෙන්—ආශ්‍රයොපචාරයෙන් ආශ්‍රිතනාම කීසේසි. **චතූසු සමුද්දෙසු ජලං**, සියු මුහුදුහි දිය; **පරිත්තකං**, සසර සරන එක සතක්හු ඇසින් බට කඳුළු බලත් මඳි; **තතො**, එ වරා; **අස්සුජලං**, කඳුළු මෙ; **බහුං**, බෙහෙවි. කිමට එවරා බෙහෙව යත් 'අනප්පකං දුක්ඛෙන ඵුට්ඨස්ස නරස්ස සොචතං' යුතු—දිසින් [1]සමිරුවනු ලදු සත්හු [2]සොසු බොහෝ වනා බැවින් යුසේසි. 'නරස්ස සොචතො' යන පාඨ හොතු 'නරස්ස අනප්පකං අස්සුජලං බහුං' යි යොජනු. **කිං කාරණා**, කවර කරුණෙන්; **සම්ම තං පමජ්ජසි**, පමජසි— [3]සොස්හි යුසේසි; **මරණෙනත**, නොඑක් බෙවෙහි ඉපැජැ මියනුවා විසින්; **සරීර නික්ඛෙපස්ස පරිච්ඡෙදො**, සිරුරු තිබෙවු එතක යන පිරිසේසි; **උපසාළ්හක නාමානං**, උපසාළ්හකාය යන නම් ඇතියන්; **චතුද්දස සහස්සානි**, තුදුස් දහස්හු; **අස්මිං පදෙසෙ දඩ්ඪානි**, මෙ පියසැ දවනු ලදුවෝ; **අනාමතං**, නොමළ විරි තැනෙක්; **සමසි**, යම් නිවනෙක් ඇතිනය්; **සච්චං ච**, වසී සවද; **ධම්මො ච**, ඥැණද් නොහොත් සමාධිජ්; **අහිංසා**, කුලිණිජ්; **සඤ්ඤමො ච**, සංවරිජු; **දමො**, [4]ඉඳිරි සන්හිඳවීම්ජු යන; **එතං**, මේ; **අරියා සෙවනති**, අරිනු සෙව්ද්ද, **එතං**, ඒ නිවන්; **අනාමතං**, කාමිස්හු නොමළ විරි තැන්; **අමත පුබ්බ පදෙසෙ පරිනිබ්බා සනති** යනු අනුපාසෙස් නිවන් ධම් ගැනැ කියත්. [5]**මයං ථෙරස්ස බහුපකාරා** යනු සතර පසයෙන් පිදූ තැන් ගැනැ කියත්. **තෙජො ධාතුං**, තෙජො කසිණ ධාතුජ්ඣාන්; [6]**සඨම් උද්‍රියන සද්දෑවිය**, පොළොව පෙරළුන හඬ බඳු; **ලාභූපනිසා නාම**, ලබවූ උපනිස නම්—ලබ සකරට පස නාම සේසි; **ලාභූපනිසං රක්ඛනතස්ස**, [7]ලබට් උපනිස රක්නවුහට; **අඤ්ඤා හි**, [8]අනෙකක්; **ලාභූපනිසා**, ලබ සකරට පස; **අඤ්ඤා**, අනෙකක්; **නිබ්බාණගාමිනී පටිපදා**, නිවන් ගමන් [9]පිළිවුටා; **එවං**, එසෙයින්; **එතං**, මෙ දෙක්; **අභිඤ්ඤාය**, දැනැ; **භික්ඛු බුද්ධස්ස සාවකො**, තථාවා සවු මහණේ; **සක්කාරං**, ලබ සකර; **නාභිනන්දෙය්‍ය**, අධැම් හොත් අවයට පස බැවින් නො අභිනන්දනේසි; **විවෙකං**, කා සිත් උපති[වි]වේ; **අනුබ්‍රෑහයෙ**, අනුපා නිවනට කරුණක් බැවින් වඩනු; **ථොකං**, සුළාක්; **අකුසල**

1 සසමරුවනුලදු. 2 සෙසු. 3 ධසිසොස්හි. 4 ඉදිරි, ඉඳුරි, ඉඳුරු. 5 මෙතැන් පටන් 28 වෙනි පෙළේ 'නාමසේසි' යනු දක්වා එක පොතෙක පමණක් දක්නා ලැබේ. 6 පඨවුද්‍රියතා සඤ්දෑවිය-මු. ධ, අ. 7 ලපට් උපනිසා. 8 අනොකෙක්. 9 පිළිදුවා, පිළිදවා.

කම්මං කාතුං වට්ටති යනු අකුසල කමක් කළ ලබ සතර උපජන බැවින් කියත්; **කායවඩ්ක** නම් වෙළු දුත ඇයි කයින් කටයුතු දුසිරි. 'ආදි' ගහණින් වචී වඩ්ක ඇයි ගන්නේයි; **උපසම්පදං**, අත් බැවු සපුව; **අචෙඛනවිය**, සැඟවූ සක් ඉඳුරු ඇති බැවින් අඳක් සෙයින්; [**මූගෙන විය**], බණත් නෙපුල් [1]නැති බැවින් [2]මොකක්හු සෙයින්; **බධිරෙනවිය**, සැඟවූ සෝ ඉඳුරු ඇති බැවින් බිහිරක්හු සෙයින්; **අසඨෙන**, තුමා නැති ගුණ නොපාළ කරනුවා විසින්; [**අමායෙන**], තුමාගේ ඇති අගුණ නොසඟවනුවා විසින්; **සවණ්ණෙන**, ධම්සවුන් අවසන්හි; **ඔවාදනුසාසනිං**, ඔවා අනුසසුන්. ඔවා නම් දුටු වරද [3]පච්චනු. අනුසසුන් නම් නොදුටු වරදෙහි හික්වනු; **අධම්මිකං**, අධැමින් උපනු; **නපපටිකොකාසෙය්‍ය**, නො පිළිකොසනු—නොපිළි බෙවු කරනුයයි සේයි; **ගණසංගණිකං**, ගණ සැසැඟ; **කිලෙස සංගණිකං**, කිලෙස් සසඟ; **සඞ්ඛාර සංගණිකං**, සඛර සසග්; **එවකණ්ඩාකානං**, ගෙණත් දුරුකළ කයි ඇති යනට; **නෙක්ඛම්මාභිරතානං**, නෙඛම් [4]අභිරි ඇතියනට. නෙඛම් නම් පඨමජ්ඣාන් ඇයි; **පරිසුද්ධ චිත්තානං**, නීවරණ හා තදෙකඨ කිලෙසින් තොරවූ බැවින් පිරිසුදු සිත් ඇති යනට; **පරම වොදානප්පත්තානං**, උතුම් පිරිසුදු බවු පතු වනට; **නිරුපධීනං**, බඬොපධි පියුවනට—අනුපා පතුවන වය යුසේයි; **විසඞ්ඛාර ගතානං**, අනුපාසෙස් නිවන් ගියවූ නට.

59 වනවාසිකතිස් තෙරුන්වක්.

පස්වන බාල වග අටුවා සනා නිමි.

අප්පහරිතං කරොන්තො, [5]නොතිලනු කරනුයේයි—තණ නෙළනුයයි සේයි; **මුඛධොවනානි**, දිය දැහිටු; **අධිකාරං**, උපකාරයක්; **කටච්ඡු භික්ඛං**, කොණෙස්සක් බත්; **ආසන පරියන්ත ආසනං**, [6]නවා මහණ බැවින් අසුන් පරියත්හි අස් නෙක්; [7]**සුබ්බචො**, සුවුද්. 'සුවචන වක්කබෙබා' යූසේයි. **පදක්ඛිණග්ගාහී**, කියූ තා ඇදුරු ඇතිවැ ගන්නේයි; **යථානුසිට්ඨං**, අනුසසුන් අනුරිවින්; **සම්විභාගිකො**, සැකැරියන්; **කතඤ්ඤු**, කතගුණ දන්නේයි; **කතවෙදී**, කළ ගුණ පාළකරනුයේ; **ඔවාදක්ඛමො**, ඔවාද සහනුයේයි. 'අලීන චිත්තං නිස්සාය' යන ඇයි දෙගය දුක නිපාත අටුවා බලාගන්නේයි; **නිධිං ආචික්ඛන්තොවිය**, නදන් කියන්නක්හු වැනි;

1 ඇති බැවින්. 2 මොක්හු. 3 පච්චනු. 4 ඇභිරි. 5 නොලනු කරනුයේයි. 6 වාමහණ්. 7 සුබ්බතො, සුවුත්.

අසාරුප්පෙනවා, නොසරුප් පියෙවින් එව්; බලිතෙනවා, ඇවැත් ඇති වරදින් එව්; රන්ධගවෙසකො ච, සිඳුරු ඉලි සෙනුවාසිජ්; උල්ලුම්පනසභාව සණ්ඨිතො ච, ඒ වරදින් උදු රන පියවිසි සිටියේසිජ්; නිග්ගය්හං, [1]වරද්හි නිගෙන, පවසහ, දෙස් පව්වාහා; ධම්මොජ පඤ්ඤාය, ධමුත් අතුරෙහි ඔජ්වූ පැනයෙන් —

60 [2]රාධ මහ තෙරුන් වත්.

[3]කිටාගිරිස්මිං, කිටාගිරි නුවරහි; අලජ්ජිනො, ආපත්ති ආපජ්ජන පටිගුහන අගති ගමින ඇති බැවින් අලජීයො; [4]මාලාගච්ඡං, මල් ගන්නා ගස්; අනාචාරං, අනාචරිකම්; [5]කුලදූසක කම්මං, කුලන් සැජැහැ නනන කම්; පෙසලානං භික්ඛූනං, සිල් කලු මහණනට; පබ්බාජනීය කම්මකරණත්ථා ය, කදෙනි කී නියෙන් [6]පැවැජ්ති කම් කරනු සඳහය්; ඔවදෙය්‍ය, දුටු දොස්හි ඔවා [7]දෙන්නේයි; අනුසාසෙය්‍ය, නුදුටු දොස්හි අනුසස්නේයි; අසබ්භාච නිවාරයෙ, අකුසල් ධැමින්ජු වරනු; සතං, මනවුනට; සො පියො හොති, හේ පිය වෙයි; අසතං, නොමනවුනට; අප්පියො, ප්‍රිය නොවෙයි; උපනත වත්ථුස්මිං, දුටු දොසැ; සම්මුඛා, හමියෙහි; පරම්මුඛා, පරවිටි යෙහි; අදිට්ඨධම්මා, නොදුටු [8]පිළිවෙයි ධම් ඇතියෝ; විතිණ්ණ පරලොකා, පරලොවු සුහ පියා වැටෙන බැවින් තුරු පර ලොවු ඇතියෝ; ආමිස චක්ඛුකා, අමිස්හි හුණු ඇස් ඇතියෝ; මුඛසත්තිකි, තෙපුල් සතින් —

61 අස්සජි පුනබ්බසු දෙජෙනා වත්.

අය්‍ය පුත්තෙනසද්ධිං, හිමියා පුතු හා සැමැග; නාභජේ, නොසෙවුනේයි; පාපකෙ මිත්තෙ, පවු මිතුන්; පුරිසාධමෙ, [9]පැසුම් පිරිමිනීන්; [10]සඞ්චෙඡදනාදිකෙ, සෙහි සඳ සිඳනා ඇයිහි; එකවීසති අනෙසනප්පභෙදෙ, වෙළඳන පුප්ඵදන ඇයි එක්විසි අනිසුන් ප්‍රභෙදහි; බ්‍රහ්ම දණ්ඩ, දඬහි කොළ වර දඩ—දුටු දොස් නොපට්වය් අන් තෙරි කරනු බ්‍රහ්ම දණ්ඩ නම් —

62 සන් තෙරුන් වත්.

ආනුපුබ්බිකථා, අනුපුයෙන් පැවැති කථා; පෙසකාර ගාමෙ, පෙහෙර ගැමෙක්හි; ජෙට්ඨක පෙසකාරො හුත්වා, පෙහෙර ජෙටු වැ; අඩ්ඪමාසෙ, [11]හිමත් හිමනා අටමස්හි; හත්ථ

---

1 වරත්හි. 2 රාධ. 3 කීතාගිරිස්මිං, කිතාගිරි නුවර. 4 මාලාවච්ඡං-මූ. ධ. අ. 5 කුලදූසක කම්මං. 6 පැව්ත්නී, පැවැත්නී. 7 දෙනු. 8 පිළිධම්. 9 පැසුත්. 10 සඞ්චෙඡදදිකෙ-මූ. ධ. අ. 11 හිමත්.

ඝාමමං සාවචාති, අත්නම් යජ්නේයි [1]වජාළි; **සිප්පිකා**, පිළී වියන සිප්නි හුනුවෝ; **උස්සාපෙසි**, සෙසු—හඩගෙහෙව යූ සේයි; **සංවිදහථ**, වජාරාලා කරවයි සේයි; **දබ්බසම්භාරෙ**, ද්‍රව සම්භාර—ගෘහ සම්භාර ද්‍රව්‍ය යූ සේයි. **සබ්බං රත්තිට්ඨාන දිවාට්ඨානෙහි**, රෑ දවහල් සිරුරු පිළිජග්නට නිසි තැන් හස් සම්හ—රෑ දවහල් දවස් යවනුවට ඵාසු තැන් කියන් මේ. **ගණදෙව පුත්තානාම අහෙසුං**, ගණ [2]බැඳ පින් කළවුන් එ පිනින් ගණ මැද මෙ සුගියෙහි උපජනා බැවින් ගණ දෙව පුතන නම් වුහු. **කුටුම්බික ගෙහෙසු**, කෙළෙඹියා ගෙහි; **කුලූපකා**, කුලුවෝ මහණහු—බත සඳහය් කුලට එළඹෙන මහණහු යූ සේයි; **විප්පකාරං**, විප්‍රවර—විරූප ප්‍රකාරය යූ සේයි. **විස්සාසිකට්ඨානස්ස**, විස්වස් ඇතියන් වන තැනක්; **අඩ්ඪතියානි අඩ්ඪතියානි**, අඩක් ලුව තුන් තුන් සියන්—දෙසිය පනැස් පනැස් යූ සේයි. **සහස්ස කූටාගාර පරිවාරං**, දහසක් කුළාරගේ පිරිවර ඇති; **උපඩ්ඪුපඩ්ඪං**, අඩක් අඩක්—පන්සිය දෙසිය පනැස් එක්සිය පස් විසි ගණනෙන යූ සේයි; **විහාර මහං**, වෙහෙර මඟුල්; **සජ්ජයිංසු**, පිළිවෙළ කොළෝ; **අණොජ පුප්ඵ වණ්ණෙන**, [3]අණොජු මල්හි පැහැ බඳු පැහැ ඇති යෙන්. අණොජ මල් නම් තින් මැලැ යෙන් මැයි. එනම් ඇති අනෙක් මලෙක යෙත් මැයි. **කුක්කුටවති නගරෙ**, මාල්වරට කුකකුටවති නම් නුවර; **අස්සාරොහානං**, අසරි වනට; **සාසනාහරණත්ථාය**, ගම් නියම්ගම් ඇවිජැ සොඳුරු හස්නක් ගෙනැ එනුවට; **කිලන්තරූපෙ**, කලන් සැහැවි ඇති යන්; **අද්ධාන කිලන්තා**, අධන් ගමනින් කලන් වූවහ; **පසන්න වණ්ණාය පීතියා**, ඛුද්දකා ඛණිකා ඔක්කන්තිකා උබ්බෙගා ඵරණා යන පස්වනක් ප්‍රීතීන්; **අක්ඛරානි ලිඛාපෙත්වා**, 'ඉමෙසං වාණිජානං තිණි සතසහස්සානි දෙහි' යන අකුරන් ලියවා; [4]**බුද්දදාසං භොජකං**, [5]කුදු රට වළඳන රජක්හු. 'වෙගාවුතානි අස්සා පරිමාණා' යි යොජනු. **උලුම්පං**, පනු රස්; **ජාති ජරං උපනෙති**, ජයි ජරට නියෙයි; **ජරා මරණං උපනෙති**, ජරා මරණට නියෙයි; **නිබ්බෙමතිකො හුත්වා**, විමති නැති වැ—තුනුරුවන්හි බුදුහ හෝ නොබුදුහ හෝ යන ඇයි අසක් නැතිව යූ සේයි. **තෙසං තිණ්ණං රතනානං** [ගුණං], 'ඉතිපි සො භගවා' ඈයි බුදු ගුණ වෙණෝජන් විසින් මෙ ජනෙයි ගන්නේයි. **බුද්ධානුස්සතිං අනුස්සරන්තො**, බුදු ගුණ අනුසරන සිඃ පුන පුන පවත්වනුයේයි; **පක්ඛන්දි**,

1 මෙය විමසිය යුතුයි. 2 බැඳ. 3 අනොජ, 4 බුද්දකගාමභොජකං-මු, ධ. අ.
5 කුඩුවැ, කුඩුව.

පැක්සි—නැගිය යුසේයි; **සොවණ්ණාමයානි විය,** රන් මුවහ වන් වූහු; **ඔණත සරීරො,** බුදුන් දසම නතු සිරුරු ඇති යේයි; **මනොසිලාරසෙ,** රත් දියෙහි; **ආනුපුබ්බිකථං,** කම්හි අවෙන්වා ඇසි අනුපූ කියා; **ඉද්ධිමය පත්තචීවරං,** ඉර්ධයෙන් නිවත්ත පා සිවුරු. මෙතැන ඉර්ධි පින්ද්‍රධ ගන්නේයි. **දක්ඛිණ හත්ථං පසාරෙත්වා,** දකුණු අත් පහරා. එහිභික්ඛු උපසම්පදා දෙන සඳැ දකුණු අත් පහරනු බුදුන් සිරිති. **චරථ බ්‍රහ්මචරියං,** සසුන් බඹසර වස් වසව්; **දුක්ඛස්ස,** බද දුක්හු; **වස්සසතිකා ථෙරාවිය,** වාසිය පෙමෙණි තෙර මහණුන් සෙයින්—ආකපසපුව කීහු. **මහෙක ඕකාසො [ච],** මැහැ සිටියේ මෙ—නෙව නො අවුදුම්; **සිඛවානං පදවලඤ්ජං,** දිය පිට අසුන් පිය වළඳ; **භික්ඛුනී උපස්සයෙ,** මෙහෙණුන් අරම්හි; **අභිහට සක්කාර සම්මානා,** එළවනලද ලබ සතර හය් බුහුමන් ඇතියෝ; **රත්තිට්ඨාන දිවාට්ඨානාදීසු,** රැයියන් [1]දිවායන් ඇසිහි—'ආදි' ගහණීන් සුසැඬුනාර ඇසි ගන්නේයි. **අහො සුඛං අහො සුඛං,** ඕ සුවයැ ඕ සුවයැයි; **උදානං,** **පී සොම්නස්**—සුමුවුනානි තෙපුල්; **උදානෙන්තො,** පවත් වනුයේයි. **උදාන භාවං,** උදාන බවු; [අනුදාතක භාවං වා], නොඋදාන බවු එව්; **ධම්මපීති නාම,** නිවන් ධම් පිණිස උපජනා පි ධම්ම පීතිනම්; **ධම්මරති නාම,** නිවන්ධම් පිණිස උපජනා රති ධම්මරතිනම්; **ධම්ම පීති,** නම්කයින් නවලොවුතුරා ධම් වළඳනුයේ; **සුඛං සෙති,** සුවෙන් වෙසෙයි; **විප්පසන්නෙන චෙතසා,** [2]සොටිපහන් සිතින්; **අරියප්පවෙදිතෙ ධම්මෙ,** අරින් විසින් පසස්නාලද බෝපැකි ධම්හි; **රමති,** ඇලෙයි; **[නාම] කායෙන ඵුසන්තො,** නම් කයින් [3]සමරුවන්නේයි; **ආරම්මණතො සච්ඡිකරොන්තො,** අරමුණු කරන විසින් පසක් කරනුයේයි ['නාම] කායෙන ඵුසන්තො' යනු මග එළවි ලැබෙයි. 'ආරම්මණතො සච්ඡි කරොන්තො' යනු නුවණ ලැබෙයි. 'පරිඤ්ඤාභිසමයාදීහි' යනුයෙහි 'ආදි' ගහණීන් පහානාභිසමය භාවනාභිසමය සච්ඡිකිරියාභිසමය ගන්නේයි. දුක් පිරිදැනුම් සමුදි පහන් නිරොධ පසක් කිරීම් [4]මග හවුන් යුසේයි. 'දුක්ඛාදීති' යනුයෙහි ආදි ගහණීන් සමුදි [5]නිරොද්‍ර මග ගන්නේයි. **අරිය සච්චානි,** අරි බවු කරන සහවුන්; **නිරුපක්කිලෙස වසෙන,** උව කෙලෙස් නැති යෙන්—

63 මහා කප්පින තෙරුන් වත්.

1 දිවඨත්, 2 සොවු. 3 සමරුවත්නෙයි, 4 මග තවනොකා, 5 නිරොදි.

අත්තනො බලං, තුමන් බල—තුමින්ගෙ සැපත්ය යූසේයි; **විසාඛාදෙ හුත්වා**, සෑ ඉතිරි කනුවැ—සිගළු වැ යූසේයි. 'පරිවාර සම්පදම්පි' යනුයෙහි 'ඉති' ශබ්දයක් දක්නේයි. **සමාදපෙතා නාම**, සමාදන් කරනුවා විසින් නම්; **ව්‍යඤ්ජනභාවිතබ්බං**, නොදීමෙහි අවෙන් [වා] දීමෙහි අනුසස් සියහෙනු වැ [1]වියත් වුව වට්ටි; [2]**කුච්ඡිපූරණමත්තම්පි**, කුස් පුරන පමණ කුදු; **සංවෙගප්පත්තො හුත්වා**, පොරණකි නොදුන්නෙන් දුගීම්, දූන් නොදුන මිතු දුගී වන බැවින් [3]නොමුස්නෙමි සංවෙග් පත් වැ; **පටිස්සුණිංසු**, පිළිගිස්සන ලදුයි; **භත්තඨානං**, බැළ ලැබිය යුතු තැනට; **ශාලභං කච්ඡං බන්ධිත්වා**, තර කොටැ කැස බැඳැ; **උදුක්ඛල සාලං**, වටිහල්; **කුම්භ මුසලානි**, කුළු මොහොල්; **කොට්ටෙන්ති**, [4]පාරි; **ඔපුණන්ති**, [5]පොළා; **තුණ්ඩිසොති**, සතුපින් දිය යුතුයයි—කළ මෙමෙයැ පැහැදැ දිය යුතුයයි සේයි. **සප්පිඛාරොපිං**, තෙල් මිලාක්; **උච්චිණ්ණානි**, [6]බිදී; **පාදගහණකානි**, පාදයක් අගනවුන්—කහවුණෙන් සතරවන කොටසක් අගනවුනැයි සේයි; [7]**අඩ්ඪගහණකානි**, දෙනුන් පහක් අගනවුනැයි සේයි; **උද්ධනානි**, උදුනුන්—මිස් වැල්නැයි සේයි; **රොහිත මච්ඡා**, රේමස්නු; **අත්තනො උපකප්පනකං**, තුමහට උපකපනා—තුමහට [8]උපජනව යුසේයි; **පණ්ණසූපෙය්‍යං**, පක්පලා; **භත්තකාර කම්මං**, බත් පිසන කම්; **අඤ්ඤදත්ථකා වෙසෙන**, තොපාළ වෙසෙකින්; **සබ්බසිප්පිකො**, හැම සිප් ජනෙයිමි; [සංවිධානං], සංවිධාන කරණය; **දානවෙය්‍යාවටිකො**, දන්හි ව්‍යාපාත ඇතියේයි; **සම්මුඤ්චොන්ති**, මො සිත කෙලෙසිමි; **සංවිදහනෙතා**, වජාරනුයෙහ; **මඛනුභූතො**, [9]නිතෙජක වූයේයි; **කං**, දුගියා; **මා මං නාසයි**, මා නම් නැස—මහ දුගියා ලවා දන් යුන් කරවා එඩිහව සතප්ත මහණක්නු නොදින යන [10]අයස මා අර යුසේයි. **මහා විහෙසං**, මහණක්නු දන් න [11]නොඇරවිය හිණිම් යන වෙහෙස; **උම්මාරෙ**, එළියෙහි; [12]**ඔගච්ඡති**, බසයි; **සුදින්නස්ස දානස්ස**, හිමි නොනබා දුන් දන්නු; **ජාදෙත්වා**, වසා හෙවත් සොයා—මුළු නුවරහි පැතිරයි යුසේයි; **උච්ඡිට්ඨභත්තං**, ඉඳුල් බත්; **දෙහලො**, දෙළ; **පටිසස්සං මහි**, නැවැති; **නතො පරෙ සුපි**, ගබ පෙරහර දුන් මගුලෙන් මතුයෙහි; **සත්තාසු මඞ්ගලෙසු**, මැට් තුන්වන පස්වන සත්වන මසින් කරවන මගුල් හය්

1 විදුව්ව, විසිදුව්. 2 කුච්ඡිපූරමත්තම්පි, කුසපුර පමණකුදු. 3 නොමුස්නොම 4 පරි 5 පොළළා. 6 බී 7 අබගහක නි-මු ඛ, අ. 8 සපජනව, සළජනව. 9 නිරොගජ වූයේයි, නිතෙහජන වූයේයි. 10 අය සස ම අර. 11 නොඇර විදකිමය නැ. 12 ආවුච්ඡති-

උපන් දරුවහට නම් තබන හඹු පොවන කන් විදුන සිළු සිටු වන මගුල් යන සත් මගුල්. තුන් මැසි මගුල් හැර දරුවා පිළි හදවන මගුල් හය් සතක් කියත් මෙ. **ජළා,** [1]අසෙසි වන් නීන් වැණියොජ්; **එළමූගාපි,** නොඑවොජ්; නොහොත් **එළා,** [2]මහනොල් ඇතියොජ්; **මූගා,** ගොළුවොජ්; **පාසාදිකො,** සැදුහැ එළවිනුයේසි; **හණ්ඩකං,** පා සිවුරැ; **දිවාතරං,** ඉතා දවහල්; **මාතිකං,** ඇළුක්; **චිත්තං වා,** සිත් එව්; **පිත්තං වා,** බද නොබද පිත් එව්. [3]'කුන්තාඃ ප්‍රවිශන්ති' යනුයෙන් කුන්ත සහචරිත පුරුෂයන්නමැ කියන සෙයින් 'පිත්තං වා' යි පිත්ත සහචරිත ජීවිතින්ද්‍රියම කියනු. දිසෙහි ජීවිතින්ද්‍රිය ඇද්ද යු වෙත්. **අචිත්තකං,** සිත් නැතියැ; **උසුකාරෙ,** හී වඩුවන්; **සරදණ්ඩකං,** හී දඬු; **අක්ඛි නිමීසා,** ඇස් [4]කෙළවරින්; **ජිසො,** ඒ හීදඬු; **අරනෙමිනාභි ආදීනි,** දුවි නිම් නැබ ඈයින්. 'ආදි' ගහණින් හිණි අක්රැක් ඈයි ගන්නේසි. **නාමකා නාම,** වඩුවෝ නම්; **යානකාදීනං,** සුළු ගැල් ඈයින්. 'ආදි' ගහණින් රිය මහගැල් ඈයි ගන්නේසි. **චක්කාදීනි** යනුයෙහි 'ආදි' ගහණින් හිණි ඈයි ගන්නේසි. **කාළකාලිඞ්ගරානි** යනුයෙහි කාළ නම් දඬු; **කාලිඞ්ගර** නම් දඬු කඩ; **අඩුනා පබ්බජිතො,** නොසරැස්වැ පැවිජියේ; **අනුබුද්ධ සමානං,** බුදුන් එක්බිති බුදක් වැනියා; **පටිපන්නො,** උවදුරැ; **කරජකායෙ,** කුත්සිත රජ් [5]ඇති කයිහි—මෙ සිරුරැ කෙස් ඈයි කොටස් පිරික් යත් [6]දුවනු දුගඳ පරමාණු රජොමාත්‍ර වන බැවින් මෙ සිරුරැ කරජ කාය නම් වෙයි. **කර** නම් ශුක්‍ර ශොණිතය. එහි උපන් බැවින් කරජකාය යෙත් මෙ. **කණ්ණං ඔතාරෙත්වා,** නම් රූ [7]පිරිසඳුන් [8]එරැවය්; **සම්මසනෙනා,** ලක්ඛණ පරිග්ගාහක විවසුන් සඳණින් විවස්නේසි; **ගුණනොජෙන,** සිල් ඈ ගුණන් අනුහැවින්; **උපධාරෙනෙනා,** පිරික්සනුයේසි; **උපවනෙ,** [9]අසත් වල්හි. 'චන්දදෙව පුත්තං වත්වා'යි යොජනු. කල්හි ගිලිය නොදෙනු සඳහස් 'චන්ද මණ්ඩලං' ඈයි කී. [10]**ආවිඤ්ජන රජ්ජුකානෙ,** අගුළු හයන රොජු බද තන්හි. නොසෙයෙන් කිසි දෙර කවුළු තෙරැන් මහණුවමට විබෙවු බා ඒ ඒ තන්හිම අරක් ගත්. **පුරාණ පණ්ණසාපි සඤ්ඤ,** පුරාණ පලා හඹුජ්; **උපකප්පනකං භොජනං,** උව යුජන බොජ්න—සැප බොජ්නැයි සේසි; **හරණක භත්තමපි,** [11]වෙහෙර නියෙන බතුජ්; **වෙදනා,** සුව වෙයින්; **රූපං,** බණසපුව; **ඵස්සං,** සුව එස්; **ජිඝච්ඡිතො,** උපන් සා ඇතියනු

1 මෙය විමසිය යුතුයි-එසෙසි වන්නීන් වැනියොජ් යනුදු පාඨයි. 2 වහනොල්. 3 කුන්තා බාජනති 4 කෙරවළින්. 5 ඈයිනි. 6 දුවණු, දුමනු, දුවුනු. 7 පිරිහා සඳුණ්, 8 එරුපයි. 9 අවසන්, 10 ආවිඤ්ජන. 11 මෙහෙ.

විසින්; **බුද්ධං**, සා; **සුඛසම්ඵස්සං**, අහර ජුමුට්හැති පිණී රූප සඟෙන් උපන් සුව සහාගිය කය් විඤ්ඤාණයි උපන් [1]ඵස්; [2]**පක්ඛිපනඨානං**, අහර ලන තන් – මුහයෙහි පටය් ආමාසය පවා පිළිකුල් තන් පස්විකිය යු සේයි. මෙසෙයින් කියත් අහර පිළිකුල් සඤ්ඤ පුරෙයිරාකොටැ වැළජියයි යු වෙත්. නොහොත් **පක්ඛිපනඨානං**, වළජනුවට කරුණි. 'පක්ඛිපනස්ස පටිසෙවනස්ස ඨානං කාරණං පක්ඛිපනඨානං'. මෙසෙයින් කියත් ඕතියාපන ඇයි ප්‍රයොජුන් පස් විකා වැළජිය යු වෙත්. **නෙතබ්බා**, දිය ගෙන [3]යනුවෝ; **උදකං**, [දිය]; 'ති' යනු පද පූරණී; **උසුකාරා**, හී වඩුවෝ, **තෙජනං**, හී; **නමයන්ති**, ඉදි කෙරෙත්; **දාරුං**, දුව; **තච්ඡකා**, වඩුවෝ; **නමයන්ති**, කැමැති සෙයින් නමත්; **අත්තානං**, තුමන්; **දමයන්ති**, දමත්; **පණ්ඩිතා**, පඬුවෝ; **රුක්ඛදොණිං**, [4]පිසිලි ––

64 පණ්ඩිත සාමණෙරයන් වත්.

ලකුණ්ටක භද්දියත්ථෙරං, මිටි හැජ මහ තෙරුන්. [5]'ලකුණ්ටකොවදැති කිරස්ස නැමි' යනු හෙළවුවායි; **චූලලසිත**, සිළිය; **ඝනො සෙල සදිසා**, ගන කල් සුදුස්සෝ; **යථා**, යම් සෙයින්; **ඒකඝනො සෙලො**, බුහුරු නැති ගල්; **වාතෙන**, සුළඟින්; **න සමීරති**, නොසෙන සේද—නොකැමේද; **එවං**, එසෙයින්; **නින්දාපසංසාසු**, ගරහ පැසැස ඇයි ලොවී ධැම්හි; **න සමිඤ්ජන්ති**, නොඇළලෙති; **පණ්ඩිතා**, පඬුවෝ; **පුරෙත්ථිමාදි භෙදෙන**, පැදුම් දෙසෙන් හමන ඇයි භෙද ඇතියෙන්. 'ආදි' ගහණින් පච්ඡිමාදි භෙද ගන්නේයි; **අපෙක්ඛාපුරෙනෙනපි**, මඬනවුන් ඇති කල්හි; **පටිඝවසෙන**, ගරහයැහි පිළිසු විසින්; **අනුනය වසෙන**, පැසැසැ ඇලුම් විසින් ––

65 ලකුණ්ටක භද්දිය තෙරුන් වත්.

කාණමාතරං, කාණ නම් දූරිය මව. මේ දූරිය කුඩා කලැ දෙමාපියෝ සෙනෙහෙන් [6]අම්ම කාණෙ [6]අම්ම කාණෙ යුහුල. හෝ එ නමින් කාණ නම්වැ පාලවුවැ. එයින් ඇය මවු කාණ මාතා නම් වුව යෙත්. **සික්ඛා පදෙ පඤ්ඤපෙන්තෙ**, අසිරා නොහත යුතු කොටැ සිඛ පද පැනවූ කල්හි; **අඤ්ඤස්ස පජාපතියා ආනීතාය**, තුන්යලක් හසුන් යවා නො ආසෙයින අනෙක් අත්බරක අළ කල්හි; **සරා වාසො**, ගෙ ජල; **අනොකාසති**, හවයි; **පටිභාසති**, තෙජයි; **කක පානරාසො**,

1 වස 2 පච්චවෙක්ඛණඨානං-මු ඩ. අ. 3 යනුවන්. 4 පිගිලි. 5 මේ පාඨය ආකූලයි. 6 අම්මත ණ,

කළ පාතරාස ඇතියේයි. නාගුබ්බජ්ජක පරිභොග මෙතැන 'පාතො එව අසිතබ්බ' වන බැවින් පාතරාස නම්. **තාය සතක කිරියං**, අනොකාස ඇයි කිරියා; **ලොකුත්තර කුටුම්බසාමිනී**, ලොවුතුරා සැපැත්හි හිමිවිජ්; **පබ්බජනක මහාසොණං**, වැසු මහත් යානයක්; **සබ්බත්ථක මහාමත්තො**, හැම කාරියෙහි යුත් මහ ඇමැතියෙක්; **පබ්බජාපෙසි**, පිණිවි. **උපසංකමෙබ්බ භික්ඛූ ච භික්ඛුනියො ච නලභති** යනු යුතු කල [1]දී ධම් පමණට නොලැබෙන තැන් ගෙනැ කියත්. **විසපවිසාරං**, විපිළිසර - පතිකුලට [2]නොඊය හිණිමි යනු පශ්චාත්තාප. 'ඝතෙව කො' යන ඇයි අණ [3]බබ්බු ජාතකයෙහි අටුවා බලා ගන්නේයි. **බබ්බු ජාතකං**, [4]එකනවාශෙහි බබ්බුජා; **ආවිල චිත්තකා**, කලත් සිත් ඇත්තීයි; **ඨාසි**, යම් සෙයින්; **ගම්භීරො රහදො**, ගැඹුරු දියවළ. 'රහදො වදන්ති දිද ආවාටහි නාම්' හෙළ අටුවායෙනි. **විප්පසන්නො**, සොටු පහන්නේයි; **අනාවිලො**, නොකලත් වූයේ; **එවං**, එසෙයින්; **ධම්මානි**, ධමුන්; **සුත්වාන**, අසය්; **විප්පසීදන්ති**, කෙලශකාලුෂ්‍යාපගමකයෙන් [5]පහජති; **පණ්ඩිතා**, පඬුවෝ; [6]**නකබමහති**, නොඇළලෙයි; **උදකණ්ණවො**, දියවළ; **අකාලුසකාය**, [7]නිගහළ බැවින්.

66 කාණ මාතා වත්.

මාරාවට්ටනෙන, මිරහු පෙරළිමෙන්; **ආවට්ටො**, පෙරළියේයි; **දුබ්භිකෙඛා**, [8]දිලුබ්බික් ඇතියේයි; **සන්තර බාහිර වෙරඤ්ජං**, ඇතුළු බැහැර සහිත වෙරඤ්ජය; [9]**පත්ථමූලකං භික්ඛං**, එක්නට එක් නැළියට [10]සාල් බික; **පඨවොජං**, රසාල් ඕජ්; **පහිතානාසො**, පිරිනැස්—නොබම්හ යන උවෙග; **ඉච්ඡාචාරං**, ඉස හසර—'අහො වත ලභෙය්‍යාම' යන පතිවිලි; [11]**අපලොකෙන්ටො**, දන්වා; **විසාසාද**, සිඟළුවෝ; **නදන්තා**, [12]හඬලනුවෝ; **වගගනනා**, පනනුවෝ; **මල්ලමුට්ඨියුද්ධං**, මලුන් සෙයින් මිටිබලාම්; **අනාචාරං**, අනාදර—කායිදෙර ඇයි දොරහි පවත්වනු දුසිරි; **උපසන්ත රූපා**, උපසන්ත සැහැවියෝ; **ගබ්භ යොනියං**, ගබුබු යොනිහි; **ආජානීයා සින්ධවානං**, [13]කරණීයාකරණීය ජන්න සුදුවින්; **පීතාවසෙසං**, පූ ඉතිරි; **උච්චිඞ්ගකාමං**, ඉදුල් [14]කහට ඇති; **අල්ලරස මුද්දිකපානං**, අදරස ඇති මිදිය පනු; **මක්ඛි පිලොතිකාහි**, මියනා පියලියෙන්; **වාලොදකනති සබ්බං ගතං**, වාලොදකාය යන නම්

1 දීම් ධම්. 2 නොඊය සිණිටි. 3 බබ්බුජාතකයෙහි. 4 එකනහවාශෙහ. එකන්වාශයෙහි. 5 නකබුබ්භති-මු. ධ. අ. 6 පහජති. 7 නිගළ 8 දිළිඹුබික්. 9 පත්ථපත්ථමූලකං-මු. ධ. අ. 10 නැළියව 11 අවලොකෙන්තො. 12 හඬනුවෝ. 13 කරණීයජන්න. 14 කහ.

ලදුවා; වාලොදකං යන ඇසි ගය අජ්ඣ වාලොදක ජාතක යෙහි අටුවා බලා ජන්නේ; වාලොදක ජාතකං, දුක නිපාත යෙහි වාලොදක ජා. සබ්බත්‍ථෙව, හැම ධම්හි; සප්පුරිසා, සත්පුරිස්හු; [1]වජන්ති, [2]සඳරා පියති; [කාමකාමා], කාම හෙතු වක් නම් සඳහය්; සන්තො, හුදීති; නාලපයන්ති, මෙන් වසව, මේ ගත්වයි අනුන් ලවා නොබණවත්; සුඛෙන ඵුට්ඨා, සුවෙන් පහරන ලදුවෝ; අථවා දුඛෙන, දිකින් පහරන ලදුවෝ; උච්චාවචං, [3]අනුනු පිළිසු විසින් කුදු මහත් [4]ආර; න දස්සයන්ති, නොදක්වත්; පහුතනානාපානං, බොහෝ අනානපාන ඇතියේසි; තුණ්හීභාව මඩ්ඩුභාව වසෙන, සතුටු බවු හා නිතෙජ බවු විසින්

67 පන්සියසක් මහණුන් වත්.

ධම්මෙන, කුහනාදි මුත් ධම් පියෙවින්; සමෙන, නොවසම් පියෙවින්; සුඛ කථං, සුව අරය කථා; ආගමෙසි නාම, මඳක් බලා; [5]අපලොකිතාය වා, ජන්වනලද්දිය විසින් එව්; දුක්ඛනිස්සරණං, දුකින් මිස්මක්; සමෙනෙනා වායමෙනෙනා, පරියාය වචන. නොනොත් සමෙනෙනා යනු පූජියොවූ කියා; වායමනෙනා යනු හවුන් පිනොවූ කියා. සමෙනෙනා යනු හවුන් සැණීනු කියය. වායමනෙනා යනු පරිහාර සැණීනු කිය. පබ්බජිත කිච්චං, හවුන් කිසි; සම්ඩි, සැපැත්; අත්ත හෙතු, තමා හෙයින්—තුම්හට සුව හෙයිනා යුසේසි; පරස්ස හෙතු, පරහට සුව හෙයින්. 'අධම්මෙන' යනු එපරිණාම කොට 'අධම්මං න ඉච්ඡෙය්‍ය' යි යොජනු—පවු නොකරනුයයි සේසි. පුත්තං ධනං රජං වා, පුත්‍රාදීන් අධැමින් නො ඉස්නේසි; අත්තනො සම්ඩිං, තුමහට සැපතුත්. අධැමින් නො ඉස්නේසි; සසීලවා, සියහ සිල් ඇතිවනු. පඤ්ඤවා, නුවණැති වනුයේ; ධම්මිකොවා, ධම් සරනුයේසි

68 ධම්මික තෙරුන් වත්.

ගණ්ඩබන්ධෙන, ගණබැඳමෙන්—මුළු බැඳය් යූ සේසි. සබ්බරත්තිකං, හව්රු පවත්; පචලායන්තා, නිදිමත්ව සැලෙනුවෝ; භව සන්නිස්සිතා, භව ඇසිරු කළවුනු; භවෙසු එව ලග්ගා, භවෙහිමෙ ලග වූවනු; පාරගාමිනො, නිවන් යනුවෝ; මනුස්සෙසු, මිනිසුන් අතුරෙන්; තෙ, එව්නු; අප්පකා, මඳනු; යෙ ජනා, යම් මිනිස් කෙනෙක්; පාරගාමිනො, නිවන් යනු

1 වජහනි-මු. ධ අ. 2 සඳුරාපිසති. 3 අනාපු. 4 අරණ, අරන, අර.
5 අවලොකිතාය.

වෝ; **අථ**, පිළි; **අයං ඉතරා පජා**, නිවන් [1]ගැමිනින් කෙරෙන් අන් සත් තැන්; **තීරමෙව**, සක්කායි තෙරට මෙ—අත් බැවු තෙරට මැයි සේයි; **අනුධාවති**, දිවෙයි; **යෙ ච ඛො**, යම් කෙනෙක්; **සම්මදක්ඛාතෙ ධම්මෙ**, මොනොවට කියනලද දෙශනා ධැමිහි; **ධම්මානුවත්තිනො**, ධම් අනුරිවින් වත්නා වුහු-පිළිපජනවුනුයයි සේයි; **තෙ ජනා**, එ මිනිස්හු; **පාරමෙස්සන්ති**, [2]නිම්නට එති; **සුදුත්තරං**, සොට්දුතිරිසැ; **මච්චුධෙය්‍යං**, තෙබුමු වට [3]තරැ; 'තරිත්වා' යනුවක් ආධ්‍යාහාර කරනු. මච්චු නම් කෙලෙස් මරැ. 'තෙන ධාතබ්බං මච්චුධෙය්‍යං'—

69 ධම් සවන් වත්.

චරිය පටිපක්ඛං, සැරැ [4]පිළිවක් ධම්—රාගාදි චරිතයට පිළිවක් අශුභාදි ධම්ම යුසේයි; **කණ්හං ධම්මං**, අකුසල් ධම්; **විප්පහාය**, පියා; **සුක්කං**, කුසල් ධම්; **භාවෙථ**, හවිනු; **පණ්ඩිතො**, පඬනෙක්; **ඔකා**, ගිහිගෙන්—පස්කම් ගුණ නිලයෙන් යුසේයි; **අනොකං**, පැවිජ්—පස්කම් ගුණට [5]නො නිලැයි යුසේයි. නොහොත් **ඔකා**, සසරින්—කෙලෙස් නිලයනෙනි යු සේයි; **අනොකං**, නිවන්—කෙලෙසට නො නිලය යු සේයි; **ආගම්ම**, අවුජ්—ගිහිගෙන් නික්මැ පැවිජ්යට අවුජ්‍ය යු සේයි. නොහොත් **ආගම්ම**, උදෙසා—සසරින් නික්ම [6]ලැබිය යුතු නිවන් උදෙසැය් යු සේයි. 'භාවෙථ' යනු හා යොජනු. **යත්ථ විවෙකෙ**, යම් නිවනෙක්හි; **දූරමං**, දු අභිරම හැකිදු; **තත්‍ර**, ඒ නිවන්හි; **කාමෙ**, වත්කම් කෙලෙස් කමුත්; **හිත්වා**, පියා; **අකිඤ්චනො**, කසි නැති වැ; **අභිරතිමිච්ඡෙය්‍ය**, රති පසස්නෙයි; **පරියොදපෙය්‍ය**, සෝධනු—පිරිසුදු කරනු; **අත්තානං**, තුමා; **චිත්තක්ලෙසෙහි**, පස්නිවරණෙන්; **යෙසං**, යම් කෙනකුන් විසින්; **සම්බොධි අඞ්ගෙසු**, සත් බොජ්ගන්හි; **සම්මා**, ඤායෙන්; **චිත්තං සුභාවිතං**, සිත් මොනොවට බවනු ලදුද; **ආදාන පටිනිස්සග්ගෙ**, හවගහණ හය් කාම් කෙලෙස් ගහණ් පයනුවට [7]පෙහ්වූ නිවන්හි; **අනුපාදාය**, සතර උවාදනින් කිසි වක් නොගැනැ; **යෙ ඛීණාසවා**, යම් ඛීණාසව කෙනෙක්; **රතා**, රසි ඇතියොජ්; **ජුතිමන්තො**, ඥාණ ප්‍ර ඇතියොජ්; **තෙ**, එව්හු; **ලොකෙ**, [8]බඳු ලෙව්හි; **පරිනිබ්බුතා**, කෙලෙස් පරිනිවන්හය් බඳු පිරිනිවතින් පිරිනිවියනු; [9]**අභිනික්ඛමණ නො ජ්ඣායං**, ගෙන් නිකුත් තැන්හි පටය්—පැවැජ්යෙහි පටය්

1 ගැසනම්. 2 නුම්නට. 3 තරු. 4 පිළිවත්. 5 නොනිලැයිනෙනි. 6 ලබිය යුතු, ලිඹිය යුතු. 7 ගෝවූ. 8 බඳුලෙව්සි, කන්ලෙව්සි. 9 අරහතනු පහනිනො පඬස-මූ. ධ අ.

යුු සේයි; **ආලයො**, පස්කම් ගුණ නොහොත් [1]සසර; **අනාලයො**, [2]නිවන්; **චතූහි උපාදානෙහි**, කාමදිට්ඨි සීලබ්බත අත්තවාද යන සතර උපාදානයෙන්; **කිලෙසවට්ටස්ස**, කෙලෙස් වටනු; **ඛන්ධවට්ටස්ස**, විවා වටිනු; **අනුපාදානො**, උපාදන් නැති— තෙල් හය් වැටැජ් [3]ගුණු හාය් යුු සේයි; **අපණ්ණත්තිකභාවං**, පණත් නැති බවට—පිරිනිවි රාත් තුමය් නැති බැවින් තුමා දිවන පමිණකුදු නැති යෙයි නම් වෙයි. **දූත් වත්න** සාරිපුත්ත මොග්ගල්ලානාදි පතන් පිරිනිවන් නැති කල්හි ඇති [4]බඳු පෙවෙත් ගැනැ වත්ති. මිතුයෙහි වන්නේ [5]පණ්ණත්ති. අනන්තර නැති සෙයින් අපණ්ණත්තිකභාවයට ගිය නම යෙත්—

70 පස් මහණ් සියන් වත්.

සවන සණ්ඩිත වග අටුවා සනය නිමි.

ජීවකම්බවනෙ, ජීවි වෙජහු කැරවූ අඹ උයන්හි; **පදුට්ඨචිත්තො**, දුට සිත් ඇතියේ; **සිලං පවිජ්ඣි**, ගලක් විහිටි; **පපටිකා**, සාල්ලෙක්; **ලොහිතං උප්පාදෙසි** යනු ඇත් ලේ කල තැන් ගෙනැ කියත්; **භුසා වෙදනා**, බිලි වෙයි; [6]**මද්දකුච්ඡිං**, මද්දකුච්ඡි නම් උයන්; **රුක්ඛතො ජලිවිස අපගතො** යනු කෙමෙන් නොහැරි එක පැහැර [හැ] රුණු තැන් ගැනැ කියත්; **ගතද්ධිනො**, ගිය මග ඇතියා—නිමි සසර ගමන් ඇතිය හටය යුු සේයි; **විසොකස්ස**, වට මුලු ශොක නැතිය හට; **සබ්බධි [විප්පමුත්තස්ස]**, බඳ ඇයි ධම්හි සඳරා නැති බැවින් මුරුහට; [7]**සබ්බගන්ථප්පහීනස්ස**, හැම [8]ගන්ථයන් පැහුව හට; **පරිළාහො**, කෙලෙස් සතැවු ලි; **න විජ්ජති**, නැති; **කන්තාරද්ධාන**, [9]කතර මග—වට්ටධාන සසර මග; **අධිකො**, මැඟි; **චතුන්නම්පි** [10]**ගන්ථානං**, අභිජ්ඣා කායගන්ථ බ්‍යාපාද කායගන්ථ සීලබ්බත පරාමාස කායගන්ථ [11]ඉදංසච්චාභිනිවෙස කායගන්ථ යන සතර ගන්ථයන්; **ධම්මරාජතාය**, දෙසුන් ධම්හි රජ බැවින්; **විනිවට්ටෙනො**, නිමවන්නේයි—

71 ජීවකයන් වත්.

'සත්ථා [12]පක්කමිස්සති' යන සබද්; **වුත්ථවස්සො**, වුසු වස් ඇතියේයි; **අඩ්ඪමාසච්චයෙන**, පැවැරූ දවස් පටනින් අඩමසක් ගියකල්හි; **සම්මාන සක්කාරං**, බුහුමන් හා [සකර]; **පමාද**

---

1 සසරයි. 2 'නිවන්' යනුවට අනතුරුව 'ගහන් කම් කෙලෙස් ගහන් එවු' යන පාඨයක් හැම පොත්හිම පැනේ. 3 ගුණු සැය්. 4 බදු. 5 පණ්ණත්ති. 6 මද්දකුච්ඡිසම්. 7 සබ්බ ගන්ථපහීනස්ස 8 ගන්ථයන්. 9 අඥ්ඥතර මග. 10 ගන්ථානං. 11 ඉදසාභි, ඉදං සච්චාභි. 12 පක්කමිස්සාමීති-මූ. ධ. අ.

කන්දරතො[පරං], පමාකඳුරෙන් මතු රට; ගනතබ්බං හොති, මගුල් වඩනුවහට හා සෝ විනයනුවට යුතු වෙයි; කුලෙසු චෙව, නෑකුලෙහිදු උපට්ඨාකකුලෙහිදු; ලග්ගන්ති, ලැගෙයි—ඇලුණේයයි සේයි; ථෙර පාළියං, තෙරුගාථා; පල්ලලෙ, විලෙහි; උපජ්ජන්ති, තුමන් පිළිලද ගුණෙහි රැඳෙත්; සන්ති මනො, සිවෙපුල් පත් ඛීණාසවෝ; නිකෙතෙ, වසන තැන්හි; න රමන්ති, නො ඇලෙති; පල්ලලං හිත්වා, [1]ගොදුරු සැරු විල්පියා යන; හංසාව, හසුන් සෙයින්; ඔකමොකං, ගේනාක්; තෙ, එව්හු; ජහන්ති, පියත්. 'සති යා විපුලභාවො සතිවෙපුල්ලං, තං පත්තා සතිවෙපුල්ලප්පත්තා'. දෙසනා සීසං, දෙසනාය පධාන සභාවෙන ගහිතං; අනනතො ගොචරං, තමනට නිසි ගොදුරු—

72 [2]මහසුබ් මහ තෙරුන් වත්.

[1]බෙල්ලට්ඨිසීසං, අනද මහ තෙරුන් වජ තෙරු [1]බෙලට්ඨිසීස මහ තෙරුන්; සුක්ඛං කුරං, හුකු බත්; සන්නිධිකාර පරිවජ්ජනත්ථාය, සන්නිධිකාර වළකනුව වස්—තබ තබා වළඳනු වළකනුව වස්යැ යුසේයි; යෙසං, යම් ඛීණාසව කෙනෙකුනට; සන්නිචයො, කම්මසන්නිචය හා පච්චය සන්නිචය; යෙ, යම් කෙනෙක්; පරිඤ්ඤාත භොජනා, තුන් පරිඤ්ඤායෙන් පිරිසිඳ වළඳනලදු බොජුන් ඇතියනුජ්; සුඤ්ඤතො විමොක්ඛො, රා ඇයින් සුන් බැවින් සුඤ්ඤත විමොක්ඛ නම්ලද [3]නිවනිජ්; අනිමිත්තො ච විමොක්ඛො, රාගාදි නිමිත්ත නැති බැවින් අනිමිත්ත විමොක්ඛ නම්ලද [3]නිවනිජු—මේ දෙවිමොක් හය් එක් ලකුණු බැවින් අප්පණිහිත විමොකුදු ගැනෙයි. රාගපණිධි ඈ නැති බැවින් අප්පණිහිත විමොකුජ් යන මේ තුන් විමොක්හු—යස්ස ගොචරො, යමක්හට ගොදුරුහුද්; ආකාසෙව සකුන්තානං, ලිහිණියන් අහස්හි ගිය තැන් නොදනෙන හෙයින්; තෙසං, ඛීණාසවානං; ගති දුරන්නයා, [ගමන්] නොජත හැකි; කම්මසන්නිචයො, කම්රුසුජ්; පච්චය සන්නිචයොච, පස්රුසුජ්; චතුභාගමත්තං සප්පිං, පතක් ගිතෙලුජ්; පච්චය සන්නිචයො නාම, [4]අනුජ්ත් බැවින් පච්චය සන්නිධි නැති; ඡන්දරාග අපකඩ්ඪනඤාණං, [5]සඳරා පජනන නැණ; පණ්ඩිනං, පැතිවිලින්; තයො භවා, කාම රූපාරූප තුන් භවෝ; චතස්සො යොනියො, අණ්ඩජ ජලාබුජ සංසෙදජ ඔපපාතික සතර යොන්හු; පඤ්ච ගතියො, නරක තිරච්ඡාන පෙත දෙව

1 බෙලඨසීස. 2 මහසුප්. 3 නිවනුජ්, 4 නුජනුජ් බැමින්, යුජන් බැමින්, 5 සඳරාජ පහණ, සඳ රාජ් පණ.

මනුස්ස යන පස් ගීහු; සත්ත විඤ්ඤාණට්ඨිතියො, නානත්ත කායා නානත්ත සඤ්ඤී එකත්ත කායා නානත්ත සඤ්ඤී නානත්තකායා එකත්ත සඤ්ඤී එකත්තකායා එකත්ත සඤ්ඤී ආකාසානඤ්චායතන විඤ්ඤාණඤ්චායතන ආකිඤ්චඤ්ඤායතනය යන සත්විඤ්ඤාණට්ඨිතිහු; නවසත්තාවාසා, මෙහි අසඤ්ඤ සත්හය් නෙවසඤ්ඤ [1]නාසඤ්ඤායී නව සත් අවසත්හු—

73 බෙලට්ඨිසීස මහ තෙරුන් වත්.

ජිණ්ණ චීවරො, [2]ජුණ් සිවුරු ඇතියේයි; සඞ්කාර කූටා . දිසු, කසළගොඩ ඇයිහි; චොලකානි, පියලි; තීණි දිබ්බ දුස්සානි, තුන්මත් දිව ජුහුන්; චොලකං පරිසෙසනං, සත් පියලිබිඳ; සිබ්බනං, හිවන්නට; සූචිපාසකො, හිදිමරුහි; මහාජම්බුපෙසිං, මහජඹපිස්; අලත්තකාරස රඤ්ජිතාචීස, ලා රෙසෙන් රජකාලද වත්වූ; පච්චය පටිසංයුත්ත කථං, පස පිළිසුතු තෙපුල්; ඛීණාසවා පරික්ඛීණා, යමක්හු අසුවෝ [3]ගුණවාහුදු; ආහාරෙච, අහරනිජ්; අනිස්සිතො, තණ්හානිස්සයෙන් දිට්ඨිනිස්සයෙන් නොනිස යහුයේයැ; සුඤ්ඤතො අනිමිත්තොච විමොක්ඛො යස්ස ගොචරො, සුඤ්ඤතාදි නමලද නිවන් යමක් හට අරමුණුදු—

74 අනුරුජ් මහ තෙරුන් වත්.

මහා පවාරණාය, මහ පවරුණෙහි—වැපැ පුර මැද මසැ පොහො සැ; අවනතිසු, අවනායි නම් ජනාවියෙහි; ධම්මසවණං පග්ගණ්හානිසෙව, ධම් සවුන් හුවනුමෙ—ඛීණාසව වැද දුරු රට්හුජු අසති හුව [4]ධම් සවුන්යි ඇදුරු කරන බැවින් ධම් සවුන් හුවනු නම් වෙයි. ගොපඵකොසු, දෙබොලට්හි; යස්ස, යමක්හු විසින්; ඉන්ද්‍රියානි, ස ඉඳුරෝ; සමථං, දමනලදු බවට; ගතානි, පමුණුවනු ලදුවෝද්; සාරථිනා, සැරියා විසින්; සුදන්තා අස්ස යථා, සොට් දමනලදු අසුන් සෙයින්; පහීන මානස්ස, පුහුන් මන් ඇතියනු; අනාසවස්ස, [5]ඛීණාසවහු; තාදිනො, පියාපියෙහි මැදහත්හු; දෙවා පිහයන්ති, දෙවියෝ දක්නට පතත්; පෙසෙන, සෙඩුවනු විසින්; නිබ්බසෙවන භාවං, නිමන් බවට; [6][තාදිභාව] සණ්ඨිතස්ස, එබවුහිමෙ සිටියනූ; පිහයන්ති, පතත්—

75 මහ කසසින් මහ තෙරුන් වත්.

1 නාසඤ්ඤිහිත. 2 ජිණ්ණ. 3 මෙය විමසිය යුතු. 4 ගම් සවුවත්සි ඇදුරු කරන බැවින්, 5 ඛීණ සව්හු. 6 මත සණ්ඨිතස්ස.

භගවන්තං ආපුච්ඡිත්වා, පින්වත්හු අනුදන්වා; **නාම ගොත්තවසෙන පඤ්ඤායමානො** යනුයෙහි නාම විසින් පඤ්ඤායමානයෝ නම් සාරිපුත්ත මොග්ගල්ලානාදිහුයි; ගොත්ත විසින් පඤ්ඤායමානයෝ නම් කොණ්ඩඤ්ඤ කච්චානාදිහුයි. [1]'විනිවත්තෙතයාති' යනුවට 'විනෙතසි' යනුවක් අරණේ. **තං**, ඒ මහණ; නොහොත් **තං**, ඒ විත්තනයි. **ආඝාතං**, 'අනත්‍ථමෙම අචරි' යන අඝා; **විහාරූපචාරං**, [2]වෙහෙර [3]ඔවුසර—වෙහෙර දෙරටුයෙන් එක් ලෙඩ්ඩුපාත යෙකැයි සේයි; **කණ්ණසක්ඛලිං**, කන්සක්; **භින්නඝටොවිය පහරිත්වා**, බිඳුනාක්හු සෙයින් පැහැරැ—නරකොටැ පැහැරැ යූ සේයි; **නො න ජානාති**, නොජන්නේ නොවෙයි—ජන්නේ යූ සේයි; **සීහනාදං**, සීනා—අසම්භීත තෙපුලැයි සේයි; **තං**, එව්හු; **නදපෙතු කාමො**, නැදවියටි වූයේ—සීනා කැරවියටි වූයේ සේයි; **කුඤ්චිකා හත්ථා පරිවෙණ මාරාදීනි විවරිත්වා**, අහුන් දොර වරන [4]දූනයි සත් පවසයි නොමෙනු මෙ දොර වැරැ; **අභික්කමථ**, වරෙව්; නොහොත් **අභික්කමථ**, හුමව්; **කස්ස [කායෙ] කායගතා සති** යි යොජනු—යමක්හු [කයින] කායියායි යයි සේයි; **ඤූන** යනු පරිවිතක්කාත්‍ථි නිපා; **චාරිකං පක්කමෙය්‍යාති** යනු අනතුරෙහි යොජනු—සැරි ගමන් යනු යයි තකම් යූසේයි; **භත්තෙ**, බති—ගුරැන යූ සේයි; **ආසජ්ජ**, සටා—පැහැරැය් යූ සේයි; **අප්පටිනිස්සජ්ජ**, නොකමවා; **සුචිම්පි**, ගඳ මල් ඈයි සුචිඳු; **අසුචිම්පි**, මුත්තකරීස ඈයි අසුචිඳු; **පඨවි සමචිත්තතාය පකාසෙසි**, පොළොවු සෙයින් [5]නිර්විකර සිත් ඇති බවු [6]පියෙසි; **රජොහරණං**, රජ පුස්නී; **චණ්ඩාල කුමාර**, සැඩල් කුමරැ; **උසභච්ඡින්න විසාණ සමචිත්තතං**, ගහුසුන් උසබනු සෙයින් සිලා සිත් ඇති බවු; **අත්තනො කායෙ අට්ටියනාය**, තුමා කයින් වෙළන [7]බවුජ; **මෙදක ථාලිකාවිය**, දුදුරැ වස් බජනක් සෙයින්; **පරිහරණාය**, පස් වැට්මුජ්; **ධම්මසංවෙගො**, බනු ධැම්නි සංවෙයි—[8]අනුපා පිරිනිවන් නොපත් බඳනු මෙ පමුණු දෙසු පිරුවන බැයුතුවන යන සංවෙගයයි යූ සේයි. **අබ්භාචික්ඛන භික්ඛුනො**, හවත මහණහු; **අච්චයං**, වරජ්; **මොඝ පුරිසස්ස**, පිළිවෙයින් හුන් පිරිමීනිහට. **'අස්ස මුද්ධා යාව සත්තධා න ඵලතී'** යි යොජනු; **අනොමගුණං**, [9]නොලමු ගුණ ඇති බවු—උළාර ගුණ ඇති බවු යූ සේයි; **කොපං වා**, කෝ මතුවක් එව්; **දොසං වා**, බිලි දොසක් එව්;

1 නිවත්තෙතයාති-මු. ධ. අ. 2 වෙහෙසකර. 3 ඔට්සර. 4 දනයි. 5 නිභකර, නිවාකර. 6 පියෙයි. 7 බැවින්. 8 මේ පාඨයෙහි අර්ථ සුගම නොවේ. විමසිය යුතුයි. 9 නොමු ගුණ.

ඉන්‍ද්‍රඛීල සදිසං, ඉඳුකිල් කණු සදෘශ; **පසන්න උදකරහද** සදිසං, පහන් විල් සදෘශ; **පඨවිසමො**, පොළොවු සම වූයේ; **ඉන්‍ද්‍රඛීලූපමො**, ඉඳුකිල් බඳු වූයේයි; **තාදි සුබ්බතො**, තාදි ගුණෙන් මනා [1]වෘතති ඇතියේයි; **නොවිරුජ්ඣති**, නොවිරුජ්. මෙයින් මෙ 'නො අනුරුජ්ඣති' යනුවක් දක්නේයි. යම්සෙයින් පොළොවු හා ඉඳුකිල් සුචි අසුචි තිබෙවු හා ඔමූතන [ගඳමල්] පූජනයෙහි අනුරොද් විරොද් නැතියේද එසෙයින් මේ ඛීණාසවූ නිඤ්‍ද පසංසා ඇයි ලොවු ධැම්හි අනුරොද්හය් විරොද් නැතිය යුසේයි; **අපෙත කද්දමො**, කසවූ මඩ ඇති; **රහදෙව**, විලක් සෙයින් පහන් සිත් ඇතියෝ; **තාදිනො**, තාදිගුණ් ඒ ඛීණාසවුහට්; **සංසාරා න භවන්ති**, සුගිදුගිය සසරහු නොවෙත්; **නිබ්බානං**, කැණ හිඳිවනලද ඉඳුකිල්; **ඔමුත්තනතිපි**, මූත්‍රයෙන් තෙමත්ජු; **ඌහදන්තිපි**, පුරීස යෙන් වැකෙතිජු; **අනනුරොධො**, පිළිසු; **තාදිවතානං**, ඉවා නිවුහි නිව්කරවතයන් —

76 සැරියුත් මහ තෙරුන් වත්.

කප්පියකාරකො, [2]කැපකැරයෙක්—ලද්ද බඩු නෙනැ යනුවට නිසියෙක් යන අභිප්‍රා [යි]; **ඛුරග්ගෙයෙව**, කර අග්හි—පළමු කර පහරැහි මෙ යු සේයි. නොහොත් කර කම් නිවත්න කල්හි මෙ යු සේයි; **භණ්ඩකං**, පා සිවුරු—සපිරි ඵාණිත ඇයි එව්; **පටිජග්ගි**, පිළිජගි—[3]හැමඳැ දූගැ සොඛුස් කෙළෙය යු සේයි; **විකාලෙ ජාතො**, ජග්නට කල් ඉක් නෙවී; **උපට්ඨාන වෙලායං**, තෙරුපට්න් කටයුතුකල්හි. 'අජ්ජ මෙ උපජ්ඣායෙන සද්ධිං භාතිය දිවසො එකසෙනා සනෙ වසන්තස්ස' යු බැවින් යට 'අත්තරාමගෙහ එකං විහාරං පාවිසි' යී කී වෙහෙර තුන් රැයක් වුසුහයි ගන්නේයි. **සහ සෙය්‍ය**, [4]අනුපසපනක් හා එක් සෙනස්නෙහි හෙමෙන් අව ජන ඇවැත්; **නික්ඛමාපෙතුං වට්ටතීති**, නෙරුත් වට්යි; **තස්ස මනං**, ඔහු සිත; **සන්තං**, අභිජ්ඣාදි නැති බැවින් නිවියේයි; **වාචා ච**, තෙපුලිජ් [5]මුසාවාද[දීන්] නැති බැවින් නිවියේ; **කම්ම ච**, කාකැමැජ් පාණාතිපාතාදීන් නැති බැවින් නිවියේයි; **සම්ම**, නියෙන්—පරිඤ්ඤාපහානා භාවනා සච්ඡි ක්‍රියා විසින යු සේයි; [6]**අඤ්ඤා**, සියුසස් ජැනැ; **විමුත්තස්ස**, පස් විමුක්තීන් මුතුවහු; **උපසන්තස්ස**, ඇතුළු වත්න කෙලෙස් නැති බැවින් නිවියහු; **තාදිනො**, [7]තාදි ගුණ් ඇතියහු.

1 වූතති. 2 කපහැරයෙන්. 3 හැ ·දූ ගැඩොකුස්. 4 අනුපසපනුන්. 5 මුසා වාදී. 6 අඤ්ඤාය . 7 තාද් ගුණී.

‘මනං වාචා කම්මං ච සන්තං හොති’ යි යොජනු. පඤ්චහි විමුත්තීහි, තදඞ්ග වික්ඛම්භන සමුච්ඡෙද පටිප්පස්සද්ධි නිස්සරණ යන පස් විමුක්තීන්

77 තිස් තෙරුන් හෙරණකු වත්.

උපනිස්සයං, හේ; භාවිතං, වඩන ලදුයේයි; බහුලීකතං, බිහිලි කරන ලදුයේයි—සින් සතන්හි සනන ලදුයේයි යු සේයි; අමතොගධං, නිවනට වනු; අමත පරියොසානං, [1]නිවන් අවසන් කොටැ ඇතියේයි; නූන යනු පරිවිතක්කාත්‍ථෙහි නිපා. ‘ගවෙජ්ජන්ති නූන’ යි යොජනු. තං, ඒ සද්ධිඳ්‍රය; අඤ්ඤාතං, නොදන්නා ලදුයේයි; අදිට්ඨං, නොදක්නා ලදුයේයි; අවිදිතං, නොපාළ කරන ලදුයේයි; අසච්ඡිකතං, නොපසක් කරන ලදුයේයි; පඤ්ඤාය, නුවණින්; අඵස්සිතං, නොපහරන ලදුයේයි. ‘න සද්දහතියෙව’ යනු [2]‘න එවාහමෙත්‍ථ භගවතො සද්ධාය ගච්ඡාමි’ යන තෙපුලෙහි අභිප්‍රා[ය] නො දැනැ කියත්. ‘අහං පඤ්චින්ද්‍රියානි අභාවෙත්වා’ යන ඇයි නට ‘සද්දහසි ත්වං සාරිපුත්ත’ යන ඇසීන් තුමන් පුළුවුත් පැන යෙන් අණි [3]වැතිරෙක විසින් දක්වූයේයි—‘එවං සච්ඡි කරොන්තො අත්‍ථිතාමාති න සද්දහාමි’ යනුද් තෙරුන් තුමන් විචාළ පැනයෙහි අණි [3]වැතිරෙක විසින් දක්වූයේයි. ‘දින්නස්ස කතස්ස ඵලං විපාකං න සද්දහති’ යන කථා මහණුන් අතුරෙහි නොපත්‍ථිය බුදුන් නොහදහනුවක් හට කම්ඵල සැදැහැද නොවන තැන් ගැනැ සමහවන තා දක්වනු වස් කියූහු. අස්සද්ධො, තුමා මෙ ජන් බැවින් අනුන් නොහදහනුයේ; අකතඤ්ඤූ, නිවන් දන්නේයි; සන්ධිච්ඡෙදො, භව සැදැ [4]සුනුයේයි; හතාවකාසො, නහනලද නිබ්බත්තනොකාස ඇතියේ; වන්තාසො, වූනුවු තණ්හා ඇතියේයි; සවෙ, එකැතියෙන්; උත්තම පොරිසො, උතුම් පිරිමිනී; සන්ධිච්ඡෙදො, වට්ටසන්ධිය ඵල හෙතු සන්ධිය හෙතු ඵල සන්ධිය යන තුන් විසින් සිටි වට සැඳි [4]සුනුයේයි. සංසාර සන්ධි යනුදු හෙමැ. නිබ්බත්තනොකාසො, උපජන ඔවස්. ‘චතුත්‍ථ මග්ගෙන කතකිච්චස්ස’ යනු පරිඤ්ඤාපහාන සච්ඡිකිරියා භාවනා ගෙනැ කියත්. ආසා, තණ්හා; වන්තා, වමාරනලදි

78 සැරියුක් මහ තෙරුන් වත්.

වාරෙත්වා, රැස්වා—‘හොතු අයං දාරිකා මම පුත්තස්ස රෙවත කුමාරස්ස භරියා’ යි බැණැ යු සේයි; මඞ්ගලානි වත්වා, වෙදයෙහි කී සෙයින් සවසති වචන කියා; බණ්ඩ දන්තං, වගුළ

1 නිවත්කොට. 2 නවාහං හතෙත-මු ධ. අ. 3 ව්‍යතිරෙක. 4 සුණුයේයි.

දත් ඇතියැ; **පලිත කෙසං**, පුලු කෙහෙ ඇතියැ; **වලිතචං**, රැළි ගත් සම් ඇතියැ; **තිලකාහත ගත්තං**, කාළකිලා හුණු සිරුරු ඇතියැ; **ගොපානසි වඞ්කං**, [1]ගොවණැසක් සෙයින් වක් වීයැ; **ඉමං විප්පකාරං**, ඛණ්ඩදන්ත භාව ඈයි විප්පකාර; **ඵපෙථ**, තබව—නොපාව යු සේයි; **අයං පරිහාර පථො**, ය [2]වැටොළු මඟ්; **අයං උජුමග්ගො**, ය ඉදිමඟ්; **පුඤ්ඤං**, පින් ඵල; **මුඛොලොකන භික්ඛං**, මුව උවලොවුන් බික්—ඡන්දයෙන් දෙන බික මුඛොලොකන භික්ඛ නම් වෙයි. මෙතැන වනාහි ඡන්දයෙන් කරන පිළිසඵර මුඛොලොකන භික්ඛ යෙත්. මෙවැන්නෙන් මුඛොලොකන භික්ඛ යි කීයේ. [3]**උදකතුම්බං**, ඩබරයි; **සෙතකණ්ටක ඛදිර රුක්ඛ ගහනං**, හෙළවටු කටු ඇති කිහිරි වලෙක්; **ඉද්ධියා විස්සජ්ජකාලෙ**, ඉධ වුහුටු කලැ—ඉධ උපසංහාර කළ කල්හිය යු සේයි; **ඉද්ධියා අභිසඞ්ඛරිතබ්බා**, ඉධයෙන් සකසා; **මුහුත්තස්සෙව**, මොහොතෙකින් මෙ—'මුහුත්තස්ස අතික්කන්තස්ස [4]අනන්තරා' යි සේයි. **ගාමෙවා**, ගැමිහි එව්; **සද්වාරගෙහෙ**, [5]අරණ්හි එව්; **නිගමෙවා**, නිත්හි එව්; **සද්වා ථලෙ**, ගොඩහි එව්; **යසා**, යම් පිය සෙක්හි; **අරහන්තො**, ඛීණාසවා; **විහරන්ති**, වෙසෙත්ද: **තං භූමිං රාමණෙය්‍යකං**, [ඒ බිම් පෙදෙස] රමණි; **දිබ්බපටිභාගානිපි ආරම්මණානි**, දිව අරමුණු බඳු අරමුණොජ්; **අපරෙන සමයෙන**, අපරසම්ං සමයෙ; **ඉතො**, මෙ කප පටා; **එකනවුතෙ කප්පෙ**, එකානූවන කප්හි; **ආගන්තුකදානං**, අමුතුව ආවනට දිය යුතු දන්; **මය්හං දානෙ සහායකා හොන්තු**, අනුමෙවෙනි විසින් සහාය්වෙත්වයි; **පටියාදෙතබ්බා**, පිළිවෙළ කොටැ; **අල්ල මධුමෙව**, අලුත් මී—නොපක් මී යයි සේයි; **ගාම භොජකං**, තුමා වසන ගම වළඳනුවා; **මධුපටලං**, මීවද; **සාඛං ඡින්දිත්වා**, මීවද [6]අත්ත සිඳැ; [7]**හමෙහා**, අලෙ; **විකිණ්ණියං මධුං**, විකුණන මීයෙක්; **පාදමත්තමපි**, කාවුණෙහි සතර වන කොටැස් මතුවකුදු; **භණ්ඩිකං**, බැඳි—පියලි ගැටය යු සේයි; **දානෙ පත්තිං**, දන්හි පෙත්—දනැති පින යු සේයි; **පත්තිකො හොතු**, [8]හෙරි වේවයි; **දසිවාර කොපි**, දිනි පැහැණොකුජ්; **සන්නෙතබ්බා**, හනා; **චත්තාරි අචින්තෙය්‍යානි**, බුඩවිසය ලොකවිසය ඉඩිවිසය කම්මවිසය යන සතර නොසිතිය යුතු විසයනු; **උම්මාදස්සෙව භාගී හොන්ති**, උනමාදයම නිසි වේ. **උපරුද්ධ**, වැරි; **ලාභග්ග යසග්ගපත්තො**, අග් ලබහය් අනයස නොහොත් ලබ කොටැස්

1 ගොවනැසක්. 2 වැහෙළු. 3 උදකතුම්භං-මු ධ. අ. 4 අනන්තරා.
5 සද්වෙනෙන් අරණ්හි එව්. 6 ඇත්ත. 7 අමෙනා-මු ධ. අ. 8 හෙරි.

හය් යස කොටැස් හය් පතුයේ; **අහො**, අබ්භුතං; **සො**, යමෙක්; **ඉධ**, මේ ලෙවුහි; **පුඤ්ඤංච**, පිනිජ්; **පාපංච**, පවිජ් (යන); **උභොසඞ්ගං**, දෙ ඇල්මන්. '**සජ්ජනති සතතා ලග්ගනති එතෙන සංසාරෙති සඞ්ගො—පුඤ්ඤං පාපං.**' **උපච්චගා**, [1]ඉක්මෙතෙජු; [2]**අසොකං**, ඤාතිබ්‍යසනාදි පිණිස උපජන සෝ නැතියහු; **විරජං**, කෙලෙස් රජස් නැතියහු; **සුධං**, එබැවින් මැ පිරිසුදුහු; **තං**, එසේ වුවහු; **බ්‍රාහ්මණං** [බෑමි], බාහිත පාප වන බැවින් බමුණ් යෙමි.

79 ඛදිරවනිය රෙවත තෙරුන් වත්.

ජිණ්ණුය්‍යානං, ජිණු උයනක්; **නගර** [3]**සොභිනී ඉත්ථි**, [නුවර හොබවන] [4]ගිහිණියක්; **සඛෙතනං**, සලකුණු; **පාණිං පහරිත්වා**, අත්පිඩු පැහැරු; **සංවෙගො**, විරා; **කාමගවෙසකානං**, වත්කම් ඉලියනුවන්; [5]**අ[න]භිරමනඨානමෙව**, නො අභිරමන තැන් මැ; **ඔභාසං එරිත්වා**, ඔභස් පතුරුවය්. ඔභාස දෙසනා යමක් උදෙසා දෙසුව හේ මෙ අසා—සෙසුවෝ නො අසත්. හෙද සොතවාර ජවනින් නො අසා. මනොවාර ජවනින් ගෙනැ සොතමාරයෙන් ඇසිම්යි සිතා මුනිදෙරැනී වටහනබැවින් මේ ඔභාස දෙසනා නම්වී. **අරඤ්ඤානි**, [6]අරණ්හු; **රමණීයානි**, අභිරමනුවට නිසියෝ; **යත්ථ**, යම් අරමුණෙක්හි; **ජනො**, කම්සෙවුන ජෙනේ; **න රමති**, නො අභිරමෙත්ද; [7]**විතරාගා**, ඛීණාසවා; **රමිස්සනති**, අභිරමෙත්. කුමට අභිරමෙති යත්—**න තෙ කාමගවෙසිනො**, එව්හු කම් ඉලියනුවෝ නොවෙති. එබැවින් වත් කැමින් සුන් තැන්හි අභිරමෙත්. **ගාම මක්ඛිකාවිය**, නිල මැසියන් සෙයින්.

80 අඤ්ඤතර ඉත්ථියා වත්ථු.

සත්වන අරහනතවග අටුවා සන්‍ය නිමි.

නිබ්බිධ පිඞ්ගලො, [8]විනිවිද සිටු පිගු ඇතියේ; **තම්බදාඨිකො**, තඹ දළි ඇතියේයි; **අතිඛාතබලො**, ඉතා කැකුළු ඇතියේයි; **පටිච්ඡාපෙසි**, පිණිස්වී—ගිව්ස්වියයි සේයි; **විනිච්ඡය මහාමච්චානං**, විනිස් මහ ඇමැතියන්; **සම්මානංච**, උතුරැ සමනකුජු—රජ කුලෙන් ලබකුජු යු සේයි; **තං ඨානනතරං**, වාළුජ තනතුරැ; **උපපජ්ජිස්සති**, [9]උපත්නි; **පතනං අඞ්ගහෙසි**,

1 ඉත්තේද. 2 ඉක්තෙජු යන්හට අහතුරුව 'අසඞ්ඤ ජත බීජ යුසේයි' යන පාඨයක් පොත්හි පැනේ. 3 සොහතා. 4 ගිණීයක්. 5 අරමනාඨානමෙව–මූ. ඛ. අ. 6 අරුණ්හු, අරත්හු. 7 වීතරාගාදි. 8 විනිවිද සිලුටු ඇති. 9 මෙය විමසිය යුතුයි.

අනුමෙවුනි බණ කියනුවට [1]පය ගහණ බුදු කැලි [2]වළජ බැවින් පා ගත්; **ධම්ම දෙසනානුගං,** ධම් දෙසුන් අනුගියා—කියන බණ හැගියා නොහොසිනැයි යුසේයි. **මුඛධාතුකො,** මුව පියවි ඇතියේ; **සොතාපත්ති මග්ගස්ස ඔරතො,** සෝ වැන මහට පෙරට; **අනුලොමිකං ඛන්තිං,** අනුලොම් ඤැණ්; **අත්ථනිස්සිතා,** හිය දිවනු වී; **සහස්සමපි වාචා,** දහස් පමණ නෙ පලුජු; **අනත්ථපද සංහිතා,** හිය දිවන්නේ හිය නො දිවන පද හා යොදිණිවූ නම් ලමු මෙ; **එකං අත්ථ පදං,** එක් හිය දිවන පෙදෙක්; **සෙය්‍යො,** උතුම්. හේ කවරයත්—**යං සුත්වා උපසම්මති** යුනු—යම් පදයක් අසා කෙලෙස් සන්හිඳිවීමෙන් සන්හිඳීද හේ අත්පද නම් යුසේයි. **පරිච්ඡෙද වචනං,** එනෙකැයි පිරිසිඳුනා නෙපුල්; **අනත්ථකෙහි පදෙහි,** හිය නො දිවන පෙදෙන්; 'පාපිකාය එවා ති අතෙථා' යනුයෙන් ගයැ පූර්වාර්ධයෙහි 'පාපකා' යන්නක් අධාහාර කරන්නේ යැ යු වෙත්. 'යං පන අත්ථපදං සුත්වා' යි යොජනු. **වූපසම්මති,** නිවේද; **අත්ථ සාධකං,** හිය සාහනුවූ—

81 තම්බදාඨිකයා වත්.

පක්ඛන්දිත්වා, පැක්සැ—වැජය් යු සේයි; **සුක්ඛකට්ඨදණ්ඩකෙ,** වියැළි දර දඬු. 'කට්ඨ සඛාතො දණ්ඩකො' යි සේයි; **පළිවෙඨෙත්වා,** ගොතා; **දෙවකුලෙතො,** දෙවොළෙන්; **අරහන්ති සම්භාවෙසුං,** රාතෙකැයි සහවුන් කොළොහු; **දූරූවීරානි එව,** දඩ පෙළ මැ—ගෙතූ දඬුමෙය යු සේයි. **පරිහරි,** [3]පස පෙළි-ගැනැ වෙර වැඩි වියයි යු සේයි; **චෙතසො පරිවිතක්කො,** සිත්හු සබඳු පරිවිතක්ක; **අරහත්ත මග්ගං,** රහත් පිළිවුවා; **පුරාණ සාලොහිතා,** පොරණ්හි ඇතියහ දෙවියෙක්. **සාලොහිත** ශබ්ද ආසන්නයන් කියාද මෙතැන වනාහි ආසන්නතා සාධර්ම්‍යයෙන් [4]සබඳහු කෙරෙ වැටෙයි දක්වන්නට 'එකතො කත සමණ ධම්මා' යුනු. **ඔසක්කමානෙ,** පිරිහෙන කල්හි; **සුවණ්ණ චෙතියං,** එක සත [5]දැනිඳු රන් මහසැ; **නිසෙණිං,** හිණු; **නාගලතා දන්ත කට්ඨං,** දෙවියන් කැප කොමැ දුන් නාලිය දැහිවු; **අනාගාමි ඵලං,** ස අභිඥා අනාගාමි එල; **අත්තනො පුරිසාකාරෙන,** අප කළ පිරිමිනි කැමින්—[6]වියෙමින යු සේයි; **පටිපදා,** පූහා සිළුවුවා—සිල් විසුදි සිත් විසුදිය යු සේයි; **එකරත්ති වාසෙන,** අතර මගහි එක රැයක් මතු විසිමෙන්; **මක්ඛෙත්වා,** තෙල් වකය්; **තරමාන රූපො,** වෙළෙවි සහවූ ඇතියේයි; **චිරස්සං වත,** බොහෝ

---

1 පස්. 2 වලජ්. 3 මේ පාඨය අවිශදයි. 4 ශබ්දහු. 5 දැනිඳු. 6 වියෙවිනා.

කලකින් ලදු; ඛණ්ණක සරීරො, යොමු සිරුරු ඇතියේ; පඤ්ච පතිඨිතෙන, දෙදණ නළල දෙඅත යන පස් අවයවයන් බිමැ පිහිටිවීමෙන්; ගොපප්ඵකෙසු, ගොප්‍රසැදෙහි. 'අථ නං සත්ථා පටික්ඛිපි' යි යොජනා. අකාලො ඛො තාව බාහිය, තවාකි නොකල්—බණ දෙසනුවට තව කල් නොවෙයි. න පි වේ හය් දරථ පිළිපසද වත [බවු] දැනැ ආමීහ යන අභිප්‍රායි. 'අන්තරඝරං පවිට්ඨම්හ පිණ්ඩාය' යනු න පී වේහය් දරථ පිළිපසද වන දූන බිත සිහිනැ අතුරු සර වස් වන් බැවින් එම තරම්හ යන අභිප්‍රායෙන් කියත්. [1]'භවෙතත සංසාරෙ සංසරණතාන' ඇයි තෙරහු බුදුන් අභිප්‍රාය නොබලා කියත්. කබලිඞ්කාරො ආහාරො න අලබ්ධ පුබ්බො, කබලකරු අහරු නොලබ විරි නොවෙයි. ලදවීරි [අ] හරු තකා [2]මවජේක ඛණ නොසිඳු වන අභිප්‍රා [යි]. අජ්ඣාපත්තං, මිඩනාලදු; පවිවිජ්ජිතුං, පිළිවෙයි කරනුවට; මජ්ඣත්තුපෙක්ඛාය, මැජහත් බවු නම් ඇති උපෙනි; දරථොපි, කායදරථ; පටිපස්සම්භනු, තිබ්වයි. 'අනතරා වීථියං ඨිතකොව ධම්මං දෙසෙසි' යොජනා. තාසම, එ කරුණෙන්—බණ අජන් කරුණෙනි යු සේයි. තිහ යනු නිපා. දිස්වෙ, දක්නා ලදුයෙහි—රූ මතුයෙහි යු සේයි. දිස් මත්තං, දුටු මතුයේ—ඉත්ථිපුරිස නිමිත්ත ඇයි [3]පියවි සක් විසැඳණින් ගණනලද් රූ මතුව යු සේයි. භවිස්සති, යම් කලෙක්හි දුකුජු. 'ආදි' ගහණින් 'සුතෙ සුතමත්තං' යනුයෙහි පටය් 'නච හය මන්තරෙ' යනු අවසන් කොටැ ගණ්නේයි. සබ්බාසවෙ ඛෙපෙත්වා, කාමාසව ඇයි හැම අස්වන් [4]යෙවාය්; ධෙනුරූපෙන, දෙන්වෙසින්; සඞ්කාරධානෙ, කසළ ගොඩනි; අභිසම්පරාය, පරලොවු උපන් බව; එතදග්ගං, හේ ඇගිනැ—'එසො අග්ගො' යි සේයි; ඛිප්පාභිඤ්ඤානං, ඛිප අභිඤ්ඤ ඇතියවුන් කෙරෙහි—[5]නොසරස් පිළිවෙයි ඇතියවුන් කෙරෙහිය යුසේයි; යදිදං, 'යමෙසො අයං' යු සේයි; බාහියො, බාහිය රටවැසි; අනත්ථ පද සංහිතා, හිය නොදිවන පද හය් යුත්; සහස්සමපි ගාථා, දහස් පෙමෙණි [6]ගයිදු නොසැමෙර; එකං ගාථා පදං, එක්ගයකුදු; සෙය්‍යො, සෙමෙරයි; යං, යමක්; සුත්වා උපසම්මති, අසා නිවෙනුදු.

82 දරු සිරි මහ තෙරුන් වත්.

---

1 'භවෙතත' යනු පටන් 'අභිප්‍රායි' යනු දක්වා පාඨය එක පොතෙක පමණක් පැනේ, 2 මේ පාඨයෙහි අර්ථ අවිශදයි. 3 පියසි. 4 හේය්, සේයි. 5 ඛිප්පනොසරස්. 6 හයිදු.

සොළස වස්සුද්දෙසිකා, සොළොස් හැවිරිදි විය ඇත්තී. 'සොළසවස්සානි උද්දෙසො සොළස වස්සුද්දෙසො, සො [1]එතිස්සා අත්ථීති සොළස වස්සුද්දෙසිකා.' අභිරූපා, ඉතිරි රූ ඇත්තිය; දස්සනීයා, දක්නාම නිසිවී; පුරිසජ්ඣාසයා හොන්ති, පිරිමිනීන් කරාම ගිය අදහස් ඇති වෙත්; පුරිස ලොලා, පිරිමිනීන් කෙරෙහි ලොල් වෙත්; උපරිමතලෙ, සත්වන මාලෙහි; [2]සාරගබ්භෙ, කවුළු නැති ගබ්හි; පච්ඡා බාහං බන්ධිත්වා, දෙහො අත් පිට කොටැ බැඳැ; කසාහි, මතිනායෙන්; ආඝාතනං, දම්ගෙඩියට. 'අම්හාකං සදිසං' යි යොජනු. සහස්ස භණ්ඩිකං, දහසින් බඳ පියලි ගැට; කිං නෙ රුච්චතීති, කුවරි තන් රෙපෙයි; චොර පපාතෙ, සොරප පාතයෙහි; පරිසුණිත්වා, පිළිනා කොටැ; අපෙපාදක මධු පායාසෙන, දිය නුමුසු කිරෙ පක් මී ඔත් කිරි හබියෙන්; ලාජ පඤ්චමක පුප්ඵෙහි, සමන් කැකුළු සුදු මල් කැකුළු හිනණ [3]සිප්‍රහතු විලජ; ජිනන තවං, සුන් වර ඇතියෙයි; සුවණ්ණ කෙයූරා, රන්වන් කෙයූරතුජ්; සබ්බ වෙළුරියාමයා, හැම වෙළුරැමිණි මුවා වූවන්—වෙරළුමිණි සජනලදූවන් යූ සේයි; සබ්බංච ගණ්හ, හැම පළඳන බඹුජ [ගන්ව]; මම දසිංච, මා දූසවිතැද; සාවක, අස්ව—ගිවිස්වයි සේයි; සුදිණ්ණං කත්වා, සුදිට් කොටැ—අමුත් දූටුවනම කටයුතු කිරිය කොටැයි සේයි; පිඨි කච්ඡායං, [4]පිටි කැසයෙහි; [5]ඛණ්ඩාඛණ්ඩං හුත්වා, කුදු මහත් කඩවැ; ඛණ්ඩාඛණ්ඩං යත් කඩකඩවැ ය යූ සේයි; දුබ්බිනීතෙ, නොහික්කිය; මුඛසත්තීහි, මුඛ සැතින්—පුරිස් තෙප් ලෙනි යූ සේයි; දසසු කසිණෙසු, පයවිකිසුණු ඈයි දස කිසුණුහි; වාද සහස්සං, දහසක් වාද—තුමන් සමහි වැටෙන දහසක් [6]වාදයන් හය් කියත්; ජම්බුසාඛං දත්වා, නම්ගොත් [7]නොඉලියා ජඹුකොළින් [8]හඳුන් කරනුවට ජඹ අත්තක් දී; මනුස්සා පලායන්ති, පැන පුළුවුජ්නාට වන් තාක් මිනිස්සු පහවෙත්; ගාම ද්වාරෙ, නුවරදෙරු; තථා කත්වා, මැඩ; නාදන්තා, ගුගුරනුවෝ; වඩ්ඪමානකච්ඡායාය, වඩනාසේයෙහි—සවස් සිම්වහිය යූ සේයි; සඩ්ඪුහි, සිළි; එකං නාම කින්ති, එකෙක් නම් කිමෙකැයි; [9]කතිපාහස්සෙව, කිහිප දවසකින් මෙ—'කතිපය අහස්සෙව' යි සේයි; [10]පමිනාථ, පමණ කරවුද; ගාථා සතං, ගා සියයක්; භාසෙ, කියනුජ්; අනන්ත පදසංඛිකා, නොහිය දිවන පෙදෙන් යුතුවා හේ ලම්;

1 ඉතිස්සා. 2 සිරිගබ්භෙ-මු. බ. අ. 3 සිද්හතු. 4 පිටුකැසයෙහි. 5 ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං-මු. බ. අ. 6 වාදසත් හය්. 7 නොඉලිසා, නොලිවයා. 8 කත්කාත් [illegible], 9 කතිපාහච්චයෙන-මු බ. අ. 10 මාමිනාථ-මු බ. අ

ඒකං ධම්මපදං, අනභිජ්ඣා අබ්‍යාපාද සම්මාසති සම්මාසමාධි යන මේ ධර්මපියන් අතුරෙහි එක් ධර්ම පියෙකුද්; **සෙය්‍යො**, උතුම; **යං සුත්වා**, යම් ධර්මපියක් අසා; **උපසම්මති**, නිවෙනුද්; **යො**, යම් යොධයෙක්; **සහස්සෙන**, දහසෙකින්; **සහස්සං මානුසෙ**, ගණනලදු දහසක් මිනිසුන්; **සඞ්ගාමෙ ජිනෙ**, සැහැම්හි ජිනීනම්—හේ නො උතුම; එය වරජ—**එකං**, හුද කලාවූ; **අත්තානං**, තුමා; **ජෙය්‍ය**, යමෙක් ජිනී නම්; **වෙ**, එකැතින්; **සඞ්ගාමජුත්තමො**, සඟම් ජනනුවන් අතුරෙහි උතුම්. 'ආකාස වණ්ණනාදි වසෙන' යනුයෙහි 'ආදි' ගහණින් උය්‍යාන වණ්ණනා වන වණ්ණනා ආදි ගන්නේයි. 'ඛන්ධ පටිසංයුත්තං එකමපි ධම්මපදං' යනු හා යොජන්නේ. චත්තාරි මානි' යන ඇයි ධම්මපද දක්වන පෙළි. **දසමනුස්ස සත සහස්සානි** යනු දහසින් ගැණූ දහස් ගණන් කීයේ; **සඞ්ගාම සීස යොධො**, සැහැම්හි ප්‍රධන් යෝ පිරිමිනි.

83 කුණ්ඩල කෙසි තෙරින් වත්.

අනත්ථ පුච්ඡක බ්‍රාහ්මණං, අහිය පුළුවුස්න බමණක්නු; **අත්ථමෙව ජානාථ මඤ්ඤෙ**, වැඩමැ ජනුවයි හඟිම්; **උස්සූර සෙය්‍යා**, හිරු නැගෙන තාක් හෙවුම්; **ආලස්‍යං**, තම් කටයුතු කල්හි නොකරන [1]අලස සැබෑවැ; **චණ්ඩික්කං**, පුරිසකම් කරන බැවු හය් පුරිස නෙපුල් බණින බැවු; **දීඝ සොණ්ඩියං**, [2]දික් කල්හි හෙවු මැ; **එකස්සද්ධාන ගමනං**, හුදකලාව අධන් ගමන් යීමැ; **පරදාරූපසෙවනං**, පර අයත් මාගමුන් සෙවුමැ; **ගණාචරිය**, [3]ගණ ඇජුරු; **ගණ ජෙට්ඨක**, ගණ දෙටුව; **ආසයං උපධාරෙත්වා**, අදහස් බලා; [4]**අවජයං**, පරාජය; **අත්තා**, තුමේ; **ජිතං**, කෙලෙස් ජයෙන් දුනුයේයි; **සෙය්‍යො**, උතුමැ; **යාචායං**, යමෙක්ද මේ; **ඉතරා පජා**, කෙලෙස් ජය මුත් සෙසු ජෙයෙන් ජනන සත්කැන්—හේ නොඋතුමැයි සේයි. **අත්ත දන්තස්ස පොසස්ස** යනු මතුයෙහි **ජිතං** යනු වහා යොජනු—දමනලද අතුන් ඇති සත්ගුණෙ ජයය යු සේයි; **සඤ්ඤත චාරිනො**, පටවනලද කා විසි හසර ඇතියනුගේ; **නෙව** යන ඇයි [5]පිළි පද **කයිරා** යනුවහා යොජනු—දෙවෙක් [6]ගන්ධර්වෙක් බඹකු හා සැමැඟ මරෙක් පරාජය නොකරනු යයි සේයි; **පක්ඛන්තරො හුත්වා**, පක්ඛන්තර ඇතිවැ—අතික් වහලක් ලදින යු සේයි.

84 අනත්ථ පුච්ඡක බ්‍රාහ්මණයා වත්.

1 අසල් සැබෑව. 2 දිග් කල්හි. 3 ගණ ඇජුරු. 4 අපජයං-මූ. ධ. අ.
5 පිළියේ. 6 ගන්ධර්වෙක්ල.

මුහුත්ත මත්තං, මොහොතක් මිනූ දවස්හි; මම සාවකස්ස ඔලොකනං වා, ම සවුවක්හු බැලිම් එවි. මෙයින් තුමන් සවුවක්හු දකැ උපන් ප්‍රසාද කියත්. කාමවජ්ජනිකඛා මතක දනං වා යනු මම සාවකස්ස යනුව හය් යොජනු. සො, යම් පුගුලෙක්; මාසෙ මාසෙ, මසැ මසැ; සහස්සෙන, දහසකින්—දහසක් විසජ්මෙන් යි සේයි; සතං සමං, සියක් හවුරුදු; යජෙථ, දුන්නේ නම්; සො, යමෙක්; එකඤ්ච භාවිතත්තානං, හැවූ ඇතුන් ඇති එකක්හු; මුහුත්තමපි පූජයෙ, මොහොතක් පිජි නම්; සායෙව පූජනා සෙය්‍යො, ඒ පුජමැ උතුම්; වස්සසතං, වාසියක්; යං හුතං, යම් දුන් දනෙක්ද—'තතො සා එව පූජනා සෙය්‍යො' යි යොජනු. මෙහි මහ තෙරහු 'බඹ ලොවට පිළිවුවා කියව හයව මෙ බමුණහටය' යුහු. බුදුහු ලොව් මහ ජනහට වාසියක් දුන් දන් වරා තුමන් සස්නෙහි එක් භාවිතාතක හට මොහොතෙක් කළ පූජමෙ මහත යුහු. ඉති වත් තෙරුන් අයජ්ය නොකියා තුමන් සිත් මහක් මෙ කියූ වෙත් නො යත් [නො] ඉති. තෙරුන් අජ් බඹලෙවුගැමිනී පිළිවුවාද් කියූ බැවින්. කිසෙනි යත්—'භාවිතත්තානං' යනු යෙහි සමාධීන් [1]බැහැවූ අත්හිජු මැගින් බහැවූ අත්හිජු [2]ගැණෙයි. ඉති බැවින් මෙ දෙස්නෙන් බුදුහු තෙරුන් යජ් සමාධි පිළිවුවා හා බමුණහෙ [3]අනුරු මඟ පිළිවුවා කියූ වෙත්. නොහොත් තෙරුන් බමුණ හෙයින් නොබලා යජ් බැවින් එ පියා හෙයි අනුරු මඟ පිළිවුවා මෙ කියූ වෙති ගන්නේයි. ගුණවසෙන යනුයෙහි මහ ඵල ගුණ [4]ගන්නේයි.

85 මයිල් බමුණු වත්.

භාගිනෙය්‍යං, [5]බෑනා බමුණක්හු; එකං පසුං, එක් සියු පාවක්හු; අග්ගිං පරිචරන්තස්ස, ගිනි දෙවියා පුජනුවනු; අග්ගි පරිචරියා, ගිනි දෙවියාහට පූජා. 'යොච ජන්තු' යි යොජනු.

86 බෑනා බමුණු වත්.

සිඞං භාගං, සිඞ නම් ඇති දත්—[6]මඞතල දත; චතුභාග මත්තමපි, සතරවන කොටැසි පමණකුජ්—මුළු හවුරුදුවක් කළතාක් සිඞ වෙතාතාම සවුවනට එක් දවසක් දුන් දන් සේ නොවී—සතරවන කොටසුජ් නො ඇගිය යු තැන්. 'සිඞංච හුතංච' යනුයෙහි ගාථා බන්ධන සඳහා [7]'වා' කාර හ්‍රස්ව කොළේ. හුත නම් [8]අවුතුවගට් යුතු කළ දන්; ලොක ශබ්දයෙන් සත්ව ලොක කියත්. නොහොත් භාජන ලොක

---

1 හැවූ. 2 ගණෙයිත්. 3 අරු, 4 වත්නේයි, වත්නේයි. 5 මත බමුණක්හු, වූක බමුණක්හු. 6 මඟ එලදුක, 7 අංකාර. 8 අකුවකට්, අතුමහට්,

කීයත්. **ආශ්‍රයෝපචාරයෙන්** සතුන් [1]කියනු. ‘**පුඤ්ඤං** අපෙක්ඛති ආකඞ්ඛතීති පුඤ්ඤපෙඛො’ **සබ්බම්පි තං** යී යම කී හුත කියනු; **චතුභාගං** යී ශ්‍රාවක පූජායෙහි සතරවන කොටස කියත්; **අභිවාදනා,** වැඳුම්; **උජ්ජුගතෙසු,** උජුපටිපදං පටිපන්නනු; **පාහුනදානංචෙව,** අමුතු දතීජ්; [2]**කම්මඵලං සද්දහිත්වා,** කම්ජ කම්මඵලජ් ඇති හජහය්

87 සහායක බ්‍රාහ්මණයා වත්.

දීඝලම්බිකං නිස්සාය, දීඝලම්බික නම් නුවර නිසය්; **බාහිර පබ්බජ්ජං,** සස්නෙන් බැහැරි පැවිජ්; **තපචරණං,** තව සිරිම්; **පවෙණී,** පරපුරැ; **විබ්භමිස්සාමි,** ගිහිවනෙම්; **අත්තනා කතං තපං පරෙසං වික්කිණිත්වා,** අටසාලිස් හවුරුදුවක් පිරූතා තෙවෙහි පල [3]ගැනුම් කොළොඹ හරවනුවට් ද්‍රව්‍ය දෙවයි විකොමැ; **කුටුම්බං සණ්ඨපෙසි,** ගෙදළු හැවිලි; **පවාසං ගතත්වා,** පුවහ ගොස්; **පටිබාහන කාරණං,** ඇත් රැය් පිළිබහනුවට කරුණක්; **තපපරිහානිතො,** තෙවෙන් පිරිහෙනු යෙන්—මහණ ගොමා [4]වැදැ [5]මසුරු හා තෙවෙන් පිරිහෙනු බම් යු සේයි. **සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණං අප්පටිවිජ්ඣිත්වාව,** සව සඳුණ නොපිළි ලදින් මැ; **අත්තනො මතං,** තුමා උගත් වෙද; **පටිබාහනූපායං පන නජානාති,** වෙදයෙහි නො ආ බැවින් පිළිබහන උව නොදනී; **පීඨකං කාරෙත්වා,** දරුවා ගෙන හිඳුනාට නිසි පිළක් කරා; **පරිත්තං,** පිරිත්. ‘අන්තරායං පරිහරන්තං තායතීති පරිත්තං’—‘පරිතොවා සබ්බූපද්දවතො තායතීති පරිත්තං’. **ලච්ඡාමි,** ලහාමි; **පහිණිස්සාමි,** මෙහෙය නෙම්; **අවරුද්ධකො,** එනම් යක්; [6]**වට්ටං ලභන්තො,** නිම ලබනුයේයි—[7]සේවා බැළ ලබනුයේයි; **මහෙසක්ඛාසු දේවතාසු,** මහත් ආනුභාව ඇති දෙවියන්; **අප්පෙසක්ඛා දෙවතා,** අලුප් ආනුභාව ඇති දෙවියෝ; **ඔසක්කිත්වා,** පසු බැසැ; **දූරකං නලභි,** ‘**සත්තමෙදිවසෙ ගණ්හිස්සාමී**’යි නියම කොටැ කීයු දවස් [8]**සඳ** ඉක්ත බැවින් දරුවා නොලද්; **කීව චිරං,** කී පමණ බොහෝ කල්හි; **වීසං වස්සසතං,** විසි හවුරුදු වස් ඉතිරි හවුරුදු සියක්; **වුඩ්ඪිමත්වාය,** වයොවුඩි ලදින්; **මරිතබ්බං** [9]**අභවිස්ස,** මිය යුතු වී; **ගුණවන්තෙන,** සිල් ඈයි ගුණ ඇතියන්; **පරිස්සයතො,** උවදුරෙන්; **යාවතායුකමෙව,** ආ පමණින් මෙ; ‘අභිවාදනං [යස්ස] සීලං, තස්ස අභිවාදන සීලස්ස’. [10]නොහොත්

---

1 කියවනු. 2 කම්මංච ඵලංච-මු. ඩ. අ. 3 ගැනම, ගැනම්. 4 බැදැ. 5 මසුරු. 6 වරං-මු. ඩ. අ. 7 සොඩ. 8 සඳ. 9 භවිස්ස. 10 ‘අභිවාදන සීලස්ස යනුවට අනතුරුව පා වලදුවන බැවින් ආකාරයාගම එකාරවූ’ යන පාඨයක් පොත්හි දක්නා ලැබේ.

'**අභිවාදන සීලි**, තස්ස අභිවාදන සීලිස්ස' **අභිණ්හං වන්දන පසුතස්ස**, රජ රජ වඳනා කිසයෙහි යෙදුණවුහට. 'දහර සාමණේරෙපි අපචයමානස්ස'[1] යි යොජනු. **ගුණවුද්ධෙ**, ශීලාදි ගුණයෙන් වැඩියවුන්; **අපචයමානස්ස**, පුජනුවහට. මෙයින් අභිවාදනයෙන් අනුන් [1]ප්‍රයොජනයෙන් පිදීම් කීහු. දුන් මේ අභිවාදන මෙ පූජයි දක්වන්නට 'අභිවාදෙනෙන වා නිච්චං පූජයනතස්ස' යූහු. **යෙනකි**, යම් පුහුලක්හු විසින්; **ජීවිතනතරායො**, ජීවි නහන අතුරුහාක්; **සො**, ඒ පුහුල්. **ඉතො උත්තරිම්පි එසොව නයො** යනුයෙන් සැම හවුරුදු ඇයම ආ ඇතිනා තිස් හවුරුදු ආ කල්හි උපන් අතුර අභිවාදනයෙන් පිළිපසුද් කළ-සැම හවුරුදු ඇයි ආ පමණ ගිමෙහි සිටුන සෙයින් කීහු. **අනනතරායෙන පවත්තස්ස ආයු නො** [2]වඩ්ඪි නත්ථි යනු අතුරු පිළිපසඳ කිරීමෙන් පරිමිත වැ පැවැති ඇයින් වඩා නොවැඩිය හැකියේ කියූහු.

88 [3]දීඝායු කුමරු වත්.

උරං දත්වා, ළදී; **ගන්ථ ධුරං**, ගන්ථධුරය—බුදු වජනිහි උදෙස් පිරිවුසැ ඇයියි යෙදුම් ගත් ධුර නම්; **විපස්සනා ධුරං**, විවසුන් ධුර—[4]පස් කඳහි අනිස් ලකුණු ඇයි බැවීමෙහි යෙජීම් විවසුන් ධුරනම්; **සාව අරහත්තා**, රහත් ඵල දක්වා. 'අරඤ්ඤෙව සමණධම්මස්ස කාරණත්තා ජාතිදෙසනනාවා අරඤ්ඤායතනං'. **විසාඛාදං**, සිහළුවක්හු; **පබ්බජිතකිච්චං පාරිපූරිං ගමිස්සති**, පැවැජැ කිස පිරිහුන් බවට යේ. පැවැජැ කිස නම් [5]සාවිස්නා මඟ. පාරිපූරි නම් රහත් ඵල. **අඩ්ඪකුලස්ස**, ඉසුරු කුලක්හු; **එකෙන බ්‍යාධිනා**, [6]සද්‍ය ප්‍රාණහර බිලී රොගයෙකින්. එයින් කියූහ 'තං ඛණං යෙව'යි. **ගබ්භමංසං**, [7]ගබ් පිහිටි මස්; **චිනතකො**, දර සැයෙන්; **සූලෙහි**, හුලින්. 'පච්ඡිම භවිකස්ස සත්තස්ස ජීවිතක්ඛයො නාම නත්ථි' යි යොජනු. යම් භවෙක්හි සිටියේයි අනුපාද පිරිනිවන් පිරි [නි] වේද ගේ 'පච්ඡිමභව' නම්. **අච්ඡරියබ්භුත චිත්තා ජාතා**, උපන් ඇසිරි අබහුත සිත් ඇතියෝ; **නෙමිත්තකෙ**, [8]නිමිත් ජන්නවුන්. නිමිත්ත නම් වියසුතු ඉටානිටු හඟවන කරුණු. **සාවසත්තමා කුලපරිවට්ටා**, සත්වන කුල පරිවට දක්වා—මොහු සත්වන [9]මුනුබුරා දක්වය් යූසේ. **ධුරතෙසෙව**, පළමුවන කර පහරින් මෙ; **පළිබොධො**, ඩහක්; **යථා ඵාසුකඨානං**, [10]යථසුව තැනක්; **සං විදහිත්වා**, [11]වදූරා—

1 ප්‍රාජයෙන්. 2 වඩ්ඪනං-මු. ධ. අ. 3 දීඝාවු. 4 පස් වනාඬි. 5 සෘනාවිස්නා 6 සද්‍යඃපාණහාර. 7 ගබ්බ. 8 නිමිජ්ජන්නවුන්. 9 මූනුබුරා. 10 යථා. 11 වහරා.

කොපින යූ සේයි. උපට්ඨානං, උවටන්—සතර පසයන් එළඹීමයැයි සේයි. වස්සූපනායිකා දිවසෙ, [1]වසාවන දවස්; වාලිකා පුලිනෙ, [2]වැලිමැඩැ. 'වාලිකා' යනුදු හෙ මැ. 'වාලිකාය සඞ්ඛාතෙ පුලිනෙ' යි සේයි. නොහොත් 'පුලින' යනු වැලි එබී ගෙනැ තද වැ සිටි තැන්. මෙසේ කියත් 'වාලිකාතං පුලිනෙ' යනු වෙයි. සූප බ්‍යඤ්ජනෙහි, හූ හය් බැජ නෙන්. හූ නම් මුඟු කොමු ඇයි. බ්‍යජන නම් මාළුයි. අග්ගසස්සං, අග් බත්—තුමයි නොවළඳය් මෙ පළමු දෙන බත්. හේ මහණුන්ට නොවටී. ඉඳුල් නොකො වැ දිය යුතු වීකම් පළමු තුමහට වසක් හැර තබා සෙසුයෙන් දිය යුතු. උණාය සමුණාය, උට්හය් සමුට්හය්—'සබ්බසො විරියං කත්වා' යි සේයි. ඔළාරිකං, වරද්; එකා අට වි, එක් මහ වලෙක්; දෙවතාය, ඒ වල්හි දෙවියහට; අරණී සංඝිතෙන, [3]රිණි සැජින්; කාළකණ්ණිනා, කළ වන්හු—සිරිනැතියනු යැ යූ සේයි; මඞ්ගලදෙසිකං කත්වා, මඟ බුමු කොටැ; ආශාවිතං, යජන ලදුයේ. [4]'පිතු' යනුයෙහි 'පුත්තා' යනු ඇර යොජනු. නිය්‍යාතයිංසු, දුන්හයි; [මහා] සංවෙගො, මහත් සංවෙයි—හෙරණුනස්න මුලි බියේ; පවෙධි, වෙවුලී; [5]අබ්භාහෙත්වා, කොපුයෙන් හාරය්; අසිං පරිවත්තෙත්වා, කඩු පිරිවටය්—පහර තද වනුව වස් [6]පවිළුණ පස පසවැ හයය් යූ සේයි; නමිත්වා ධාරාය ධාරං පහරි, මැද නැමී [7]බුන් මුවාත්හි පහළි; තාලපත්තං විය, හකුළුවන් තල් පතක් සෙයින්; වෙඨියමානො, හැකිළෙන්නේයි; ඨරු මූලං, මිට මුලට්; තස්මිං කාලෙ, එක් සමවන් කල්හි; ඛලීරං, හුණු කිළිලක් මෙන්; තාලපත්ත වෙඨකොවිය, හැකිළවූ තල් පතක් සෙයින්; උක්කා මුඛෙ, උඳුන් මුයෙහි; තාසො, සිත්හි උත්‍රස්; භයං, සිරුරු කප්පන බියෙ; භීයො, අයිරා; ගාමණී, ගණජෙට්ඨුව; චෙතසිකං දුක්ඛං, සිත් අසැරු දුක්; අනපෙක්ඛස්ස, අත් බැවුහි ඇලුම් නැතියවුහට්; සබ්බ භයං, අත්තානුවාද ඇයි හැම බියේ; ඛීණසංයොජනො, ගුණු සංයො [ජුන්] රාත්හට්; ධම්මා, සතර සස්නු; යථා තථා, යථ තතු විසින්; දිඨා, දක්නා ලදුමෝ; භාරමොරොපනා යථා, හිසැ තුබූ [8]බැරැ බැහීමක් සේ; පාටිහීරං දිස්වා යනු ඉඞි පාටිහාරිය හෙනැ කියනුමෙ අනුසාසනී පාටිහාරිය කියනුමෙ; [9]සරධාරාහි සෙව, මුවාතින් ම; [10]වණ්ණදසා, පිළී දහසුනුජ්; කාසායානි යනු සමණචීවර

1 වස්වසන. 2 වැලිමඩ, වැලිමඬ. 3 සිරිණිසැජින්. 4 පිතුනො-මූ. බ. අ. 5 අබ්බහිත්වා. 6 මෙය විමසිය යුතුයි. 7 බුත්මලාත්හි, උක්මුලාත්හි. 8 හිස බැරැ, හිස බර. 9 අසිධාරාහි-මූ. බ. අ. 10 තිවණ්ණදසා-මූ. බ. අ.

යෙහි ඒ වොහාර රූළ්හ බැවින් කියත්; වස්සසතං, වාසියක්. ජීවෙ, ජීවේනම්—'ජීවෙය්‍ය' යි සේයි. දුස්සීලො, සිල් නැති යේ; අසමාහිතො, බිණී උවසර අවුන් සමාධි නැතියේ; සීලවන්තස්ස, පසස්නාලද සිල් ඇතියහු; ඣායිනො, ලකුණු හා අරමුණු නරඹනුවහු.

89 සංකිච්ච සාමණෙරයන් වත්.

වස්ස පරිමාණං, හවුරුදු පමණ—විසි හැවිරිදි සැපිරුණි නොසැපිරුණැයි සේයි; පටිපථෙ, පෙර මඟහි; ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා, [1]කඩින් මෙ පිරි බණතු [තු] මන් [2]දක්නට එනුවන් දුකැ; තුම්හෙපි චොරෙහි සද්ධිං එකතො හුත්වා මය්හං අම්හාකං නාරොචෙසි යනු හෙරණතු එතන නැතද එතන සිටියා කොට [3]ආරෝප මා පියන් කියන තෙපුලි.

90 අතිමුත්තක සාමණෙරයන් වත්.

කොණ්ඩඤ්ඤත්ථෙරං, ඛාණු කොණ්ඩඤ්ඤ මහතෙරුන්; විලුම්පිත්වා, වොළොගැනැ; භණ්ඩිකං, [4]බැඳියන්—[5]මුළුතැයි සේයි; මා භායථ උපාසකා, යනු සොරුන් පලායන කල්හි තෙරුන් සමවතින් ලැගි කල්හි කීහයි ගන්නේයි. එකච්ඡන්ද හුත්වා, මඟුවම්හ යන ඡන්දයෙන් එකච්ඡන්ද වැ; දුප්පඤ්ඤ කම්මෙ, නුවණ නැතියන් කරන කැමහි.

91 ඛාණු කොණ්ඩඤ්ඤ මහ තෙරුන් වත්.

උක්කණ්ඨිත්වා, සස්නෙහි [6]උකැමැ; කූටෙ, කුළෙක්හි; ධජාපෙසි, [7]ධහවන්නට පියෝ තෙළේ; සරසමෙසා, ගර විළෙකැයි; [8]සුසුමාසං, සුස්මන්නේයි; [9]නහාපිතො, [10]නැවියෙක්; ගීවං උපාධාය, කඳුම තබා; එරනති, පැතිරෙන්නී; ගල නාළිං, ගල නැල්—[11]කඳුරයි සේයි; සත්ථං ආහරිතුං, සැත් ඇරනට—සිරුරැ සැත් වැජවනුවට යි සේයි; අණ්ඩං, රඟත්එල; සොණ්ඩිතීරෙ, කෙම පියෙක්හි; අල්ලාප සල්ලාපං, අලප් සලප්. 'ආදිතො ලපනං අල්ලාපො. සමන්තතො ලපනං සල්ලාපො.' කුසීතො, ලස්—කුසී; හීනවීරියො, ගුළු වැර ඇතියේ; [12]විරියමාරභතො, වැර පැ කරනුවහ. දළ්හං යනු ක්‍රියා විශෙෂණයි. 'විරියං' යන කර්මයට විශෙ

1 කඩිමො-මේ මුළු පාඨයම ආකූලයි. 2 දුවක ගෙට. 3 මෙය මිමසිය යුතුයි. 4 බඹියත්. 5 මුළු නැගිනැයි. 6 උකට. 7 ඔක බැන්දුව, ගහ බැන්දුව. 8 සුසු ගතො-මු. ධ. අ. 9 නහාපිතකො-මූ. ධ. අ. 10 නාම්යෙක්. 11 කැඳෑ, කඳු 12 විරියාරබ්භතො.

ෂණ එව්. [1]වීතිනාමක පුග්ගලො, දවස් යවන පුගුලෙස්; දුවිධජ්ඣාන නිබ්බත්තන සමත්ථං, ලක්ඛණූපනිජ්ඣාන ආරම්මණූපනිජ්ඣාන විසින් දෙවැදෑරුම් ලද් ඣාන් නිපයනු යෙහි පොහොසත් —

92. [2]සප්පදාස මහ තෙරුන් වත්.

සොළස වස්සුද්දෙසික කාලෙ, සොළස වස්සානි උද්දෙසිතබ්බකාලෙ; [3]චූළපණ්ඨාකෙනසද්ධිං, තුමනට මෙහෙකරන සුළු වටහවක්හු හය් සැමැග; [4]පටිසුණිත්වා, පිළිතැ දී; තස්මිං උපසඹණෙ, එදවස් අසන්වූ කල්හි; කෙසෙ [5]පකිරිත්වා, [6]කෙසෙහ උවා; කුඩකෙන, [7]තුසයෙන්; දසිකි සද්ධිං ගමජනයි විය, කළු දුසුන් හය් යන එක් කළු දසක සෙයින්; කොට්ටන පචනාදීනි කරොන්ති, [8]පරන පිසන ඈ කරත්නී; ගබ්භවුට්ඨානං, දරු බිහීම්; සාවි, ඇයැදිය; පටිවිස්සකෙ, ඉක්බිති ගෙයි ඇතියන්; අනුබන්ධිත්වා, අනුවැ ගොස්; කම්මජවාතා චලිංසු, කැමැජ් වාතු සුළුහු—දරු එ හුසුයෙන් [9]පෙරමගැ අභිමුඛ කරන වාතු උපන්නයි සේයි. අකාල මෙඝො, [10]තියං වැසි. 'විජ්ජුලතාහි ආදිත්තං විය' යන ඈය් 'කතං අහොසි' යනු හය් යොජනු. මෙඝත්ථනිතෙන, වලා හඬින්; ධාරාපාතනිරන්තරං නභං, දියධර හෙනුයෙන් අතුරු නැති අවස්; [11]අනොවස්සකඨානං, [12]නොවස්න තැනක්. 'හත්ථ ගතාය වාසියා ජිණ්ණිතුං ආරභි' යොජනු. ඝොරවිසො, දරුණු විස ඇති; පණ්ඩු පලාසවණ්ණං, පඬු [13]පහළ පත්වන්; සාඛාභඞ්ගං අත්ථරිත්වා, කොළ අතො [වැ]; මං [14]සද්දායතීති සද්දාය, මා බණවයි යන සද්දයෙන්; උද්දෙතනා ඕලෙහා, දිමෙයන් ගෙන යන ලදු; සඤ්ජාතාව, [15]ජාවතිත් මෙ—ළිඛිණි මෙ යු සේයි. අධිකාරං කත්වා, වෙසෙස කිරිය කොට්; සෙහො, උත්සෙස්; අනමතග්ග පරියායං, [16]අනමතගු පරියා බණ්; තාණං, රකවරණ්; සරණං, පිහිට; ලෙණං, ගැලෙන තැන්; අන්තකෙන, මරණහු විසින්; අධිපන්නස්ස, වැතීරෙන ලදුව හච්; අත්ථවසං, කරුණ්; 'මහාපථවියං පංසු පරිමාණෙ කිලෙසෙ' යි කෙලෙස්

1 විතිනාමනක-මු ඩ. අ. 2 සංසදස. 3 චූළපණ්ථාතකෙන. 4 පටිසුණිත්ව 5 විකිරිත්වා-මු. ඩ. අ. 6 කෙශකළුවා. 7 තැසයෙන්, තැසායෙන්, තාසායෙන්, තාසයෙන් 8 පරනස්, පරණස්. 9 16 වැනි පෙළේ 'පෙරමගැ' යනු පටන්. 21 වැනි පෙළේ 'අතුරු' යනු දක්වා පාඨය එක පුස් කොළ පොතක පමණක් පැනේ. 10 තිය වැ෴. 11 අනොවස්සක-මු. ඩ. අ. 12 නොවහාස්න, 13 පහළ. 14 සද්දකායතීති 15 'ජාපතිත් මෙ' 16 අනමතගු.

[1]නියුතු සේ කියූහු. සමිතාචාරතතා, ගුරු ලජ්ජ හසර ඇති බැවින්; තයො වයෙ, පඨම මජ්ඣිම පච්ඡිම යන තුන් [2]වියගළුන්; සමවීසතියා ලක්ඛණෙහි උදයබ්බයං අපස්සනෙනා, පස් විසි [3]ආරෙන් දැකියැ යුතු උදා විය නොදක්නේ. පස් විසි ආරනම් රූඛන්දයි අවිජ්ජා තණ්හා කම්ම ආහාර සමුදයෙන් උදය දස්සන සතර නිබ්බත්ති [4]ලක්ඛණ දස්සන විසින් උදය දස්සන පසෙක් වේ. වෙදනාදි සතර ඛන්ද අතුරෙහි එකී එකී ඛන්දයි අවිජ්ජා තණ්හා කම්ම ඵස්ස විසින් උදය දස්සන සතර නිබ්බත්ති [4]ලක්ඛණ උදය දස්සන හා පසෙක් වේ. මෙසෙසින් පස් ඛන්දයි පස් විසි ආර වෙයි. ඒ වය දස්සනද් මෙකී සෙයින් පස් ඛන්දයි අවිජ්ජාදි නිරොධ දස්සන හාව ලක්ඛණ දස්සන විසින් පස් විස්සෙක් වෙයි.

93. පටාචාර තෙරින් වත්.

අඩ්ඪාරාව හුත්වා අහොසි, වළඳන පින් ගුණියෙන් අඟු රුවැ මෙ සිරී; කිලජං, පැදුරු; කිලන්නත සරීරතාය, කැලත් සිරිරු ඇතිවන බැවින්; පරිජිණ්ණ කුලස්ස ධීතා, ධන ජුණ් කුලක්නු දූ; පටිසාමෙත්වා, සඟවැ; පටිච්ඡාපෙසි, පිණිස්වි— දිනැයි සේසි; [5]අදිඨ පුබ්බ මරණතාය යනු තුමා දරුවක්නු මරණ් නොදුටු විරූ බැවින් කියන්. මතකලෙබරං, මළ සිරිරු; අවජරගහණ මත්තං සිඛත්ථෙහ, අසුරෙන් ගන්නා පමණ සිද්ගතු; අපරිපුණ්ණජ්ඣාසයෙ එව, නොතිම් අභිප්‍රාය ඇතිවුන් මෙ; මහොසොවීය, නිදනුවන් හයන දිය සිළුක් සෙයින්; අපායසමුද්දෙ පක්ඛිපති යනු මළු තා සතුන් අවාගී [6]උපදනා බැවින් [නො] කියු යැ. මළවුන් අතුරෙහි [අවාගී] උපදනවුන් බොහෝ බැවින් කියූහු. 'තං තරං' යි යොජනු. පුත්ත පසු සමම්තතං, දරුවන් හා පසුන් කෙරෙහි [7]සමාවැ වැමෙතුවා; බ්‍යාසත්ත මනසං, ඔවුන් අතුරෙහි [8]ලගු සිත් ඇතියා; [උපොසථාගාරෙ] වාරං පත්වා, [9]පොහොවරු වර පැමිණැ; දීප ජාලා භිජ්ජන්තියොච උප්පජ්ජන්තියොච දිස්වා, පෙර උපත් [10]වැට් ජල නස්තා සෙය් හය් අළු [10]වැට් ජල උපජනසේ බලා; න පස්සතො ජනති, උපන් නිවන්හි නො පැනෙත්; ජීවෙ, ජෙනේද; එකාහං ජීවිතං, එක් දවසක්දු ජීවි—

94. කිසාගොතමින් වත්.

1 නියතු. 2 බිය ගළුන්. 3 ඇරෙන්. 4 ලක්ඛණ. 5 අදිඨ පුබ්බ මරණතතා- මු. ධ, අ. 6 උපදන්. 7 සමාව. 8 ලඝු. 9 පොහොවරගෙගදයත්ට පැමිණ. 10 වැම, වට,

බහුපුත්තිකං, බොහෝ දරුවන් ඇති සොණ තෙරින්; ගෙහෙ පතිට්ඨිතවා, ගෙ ජේළෙහි පිහිටා; අනාථො ධම්මනාසං, මවුපියන් උපනිඃශ මිසැ තුමන් මෙ පියවින්; කුටුම්බං, කෙළෙඹ—සැපතැයි සේයි; පටිජග්ගිස්සන්ති, පිළිජගිත්—පුසතියි සේයි; මජ්ඣෙ භින්දිත්වා අදාසි, මැද බිඳැ [දිනි]—දෙ කොමැස් කොටැස් කොට දුනයි ගත්හේයි. අවමානපසත්තා හුත්වා, අවඥායට පත් වැ; එකං ඔමහං හසෙවන ගෙහෙත්වා, තුමහට වහල් තකය් එක් මැඹක් අතින් ගෙනැ; තං ආවිජ්ඣමානා, එමෙ ¹මැඹැ වට වටා ඇවිජිනී; සත්ථාරා දෙසිත ධම්මමෙව තරිස්සාමි යි තුමා විදූව් ලොවුතුරා ධම් පිණිස කියා; ඔභාසං ඵරිත්වා, අලු පතුරැවය්—විවසුන් ඔභාස් සෙයින් ²තුම හට මතු පැනෙන අලුවක් පතුරැවය් යුසෙස්යි—

95. බහු පුත්තික තෙරින් වත්.

අටවන සහස්ස වග්ගැ අටුවා සන්‍ය නිමි.

පාපුරණං, පොරෝනේ; ධම්මසවණෙ ඝොසිතෙ, ධම්සවුන් ගොශු කල්හි—බණ අසනුවට පවසන අඩ [පැ]වැති කල් හීය යුසෙස්යි; සරීරං ඵරමානා, සුමුවු ³ගැතිරිවින් සියල් සිරුර පරම්න් යුසෙස්යි; මච්ඡෙර චිත්තානං, මසුරු සැපියුතු සිතින්; සද්ධා චිත්තං, සැදැහැ සැපියුතු සිතින්. 'අස්ස සද්ධා චිත්තං' යනු සබද්. මිගුණං කත්වා, දුනු දුනුවට දියුණු කොට්. 'පුබ්බෙ මහා එකසාටකො' යනු විපස්සි බුදුන් කල්හිවූ එකසාටක බමුණු ගෙනැ කියත්. අනෙන පුරෙ, ඇතොරජ්වන්හි; උපයොගං, වළදනා ලබනුව්ට; සත්තකිච්චඨානෙ, බත් කිස කරන තන්හි; ⁴චතුරො ගාමවරෙ, රුස්වා ගත් සතර ගමක්; ⁵යාචනා, ⁶සියුක් සියුක් සැපිරෙහතාක්; තං මුහුත්තමෙව, එකෙණෙහි මෙ; සබ්බසොළසකං අලභිස්ස, හැම සොළොස් සොළොස් බැවින් ලබනු යැ; සබ්බට්ඨකං අලභිස්ස, හැම අට අට බැවින් ලබනු යැ; දන්ධං කතං කුසලං, ලැසි ගැනැ කළ කුසල්; දන්ධමෙව දදති, ලැසි ගැනැ මැ දෙයි; ⁷පිච්ඡිල මග්ගෙන, මටන මගින්—

96. චූළෙකසාටක බමණු වත්.

---

1 ටමබූ. 2 තුමා අසව. 3 මෙය විමසිය යුතුයි. 4 චතතාරිගාම වරානි-මූ. බ. අ, 5 යාවසතා, 6 සියක් සියකු, 7 පිච්ඡිලල මගෙගන-මූ. බ අ,

සඛි විහාරිකො, සැකැරි; **අකතගො අකභිරතිං,** තුමා සස්නෙහි රි නැති බැවු; **සඩ්ඪාදිසෙස කමෙම්ම,** සංඝාදිසෙස [1]ඇවැතට [අ]වන් කිරියයෙනි; **දිඨ ධමෙමම්පි,** දුටු බැම්යෙහිජ්—එමෙ අත්බැවුහිජ්යි සේයි; **සම්පරායෙසි,** සපරායෙහිජ්-පරාලවුහිජ්යි සේයි.

97. [2]සෙඍසක තෙරුන් වත්.

ලාජ දෙවධිතරං, ලජ දෙවුදුව; **පිප්එලි ගුහායං,** පුලිල ගුහායෙහි; **සාලිකෙකමාත පාලිකං,** හැල් කෙතක් [3]රක්නියක්; **සාලිසිසානි,** [4]හැල් කරලුන්; **ලාජෙ කුරුමානං,** ලජ පුප්වන් නියැ; **සඩ්ානුබො,** සැදහැ ඇතිය හෝ; **සඩ්ඨ,** දන්; **පඩ වණ්ණාය පීතියා,** ඛුද්දකා ඛණිකා ඔකකනතිකා උබෙබගා එරණා යන පස්වනක් [5]පිති; **තුමෙහයි දිඨධමමයසං,** තොප විසූන් පසක් කරන ලොවුතුරා ධම්හ; **ආවජ්ජමානා,** සිහි කරන්නී; **සොදුරමිසිඣදුස,** කෙති මිඝරින්; **පුබ්බකම්මපපකාසකානං,** පුනෙහවෙහි කළ කම් පුවසනුව වස්; **සුවණ්ණ ලාජහරිතෙන,** රන් මුවා ලදින් පිරුණෙයින්; **සුවණ්ණ සර කෙන,** රන් මෙලෙකින්; **දිබෙබන වකනුතා** යනු අහිසදණ සදණ් ගෙනැ නොකියූ යැ. රූ පසක් කරන අහිසදණ සෙයින් මේ පුනෙහවෙහි කළ කම් පසක් කරන [6]කම් වැජැරි සදණ් ගෙනැ කියූ. **සම්මජ්ජනිං,** මුස්නක්; [7]**කචවර ඡඩ්ඩනිකං,** කසළ සඩුවක්; **කාලච්ඡිඥදීහි,** කෙසි සිදුරැ ඇයින්; **සරීරොභාසං,** සිරිරු පැහැ; **විකනවිජනිං,** විසිතුරු විජුනු. 'මා මෙ කරි'යි යොජනු; **මා ඉධ පවිසකම, මා ඉධ තිඪ පටික්කම'**යි ආඩ්‍යාහාර කරනු—මහ මෙහ සිට් පිළිවෙක්මෙ යූ තැන්. **අනොරමිකවා,** [8]නොකඩවැ.

98. ලජ් දෙවු දු වත්.

කක පාකරාසෙ, කැතලද පාවරු බත් ඇත්යේ. 'පාකො අසිකබෙබො පාතරාසො'. **වොහාරුප ජීවිනො—** 'වොහාරෙන උපජීවිතුං සීලං යෙසං තෙ වොහාරූප ජීවිතො'. **ඉණං ගණ්හිංසු,** ණ කොමැ ගත්හු—දෙනුව ගත්හයි සේයි; **කුලෙ ඨිතෙන,** [9]හෝ කඩ බුනුයෙහි; **කණාජකං,** [10]කුසඹු; **බිලඞ්ග දුතියං,** කාඩි දෙවනු කොමැ ඇති යේයි; **වෙලාම**

1 ඇවැතැ තටුවන් කිරියයෙහි. 2 සෙඍක. 3 රක්නියක්. 4 හැල් කරල වුන්, හැල්කරුවුන්. 5 පිති. 6 වෛජ්රි. 7 කචවර ඡඩ්ඩනිං-මූ. ධ. අ. 8 නොකසවැ. 9 හෙ කසඹුනුයෙහි. 10 කැසමු, කැඹුසු.

කාලෙ, වෙලාමනම් බමුණු කල්හි; **උනනඩගලං කත්වා**, තුබූ නගුල් ඇති කොට—කසිකම් කරනුවන් නැති කොට යන අභිප්‍රා[යි]; **දක්ඛිණෙය්‍යානාම**, දක්ෂිණායට නිසියෝ නම්. 'දක්ඛිණං අරහන්තීති දක්ඛිණෙය්‍යා'. **ලුඛං මෙ දානන්ති**, මා දෙන දන් රළුයයි; **අධිවත්ථා දෙවතා**, අධිවැ වසන දෙව්; **චතුත්ථ ඩාර කොට්ඨකෙ**, වජන නික්මෙන සදැජ් සතරවන [1]දොරටිහි—සත් දොරටු ඇති ගෙහි මැද [1]දොරටිහි යැ යුසේයි; **පච්ඡිම කාලං**, පැසුම් කල්—ධෙනෙන් වියෙන් පිරිහුණු කල් යි සේයි; **විප්පකිණ්ණං**, ඉස්නාලද්; **ඝාසච්ඡාදනම්පි**, කනු බොනුව හස් හදන මතුවකුජ්; **අතිපරිච්චාගතො**, බහුදාන තො; **කුටුම්බං**, [2]කෙළඹ—සැපතැයි සේයි; **නගරපරිග්ගාහකං දෙව පුත්තං**, නුවර රක්නා දෙවු පුතු. 'න උස්සහිස්සාමි' යොජනු—නොහොසනෙම් යු සේයි. [3]**තාණං**, රැකෙන තැනක්—[4]නැනැයුම්; **ආයුත්තක වෙසං**, අයිති යුත් කැමියක්නු සෙයින්; [5]**සාධෙත්වා**, [6]නගා; [7]**ඔභාසමානා**, අඳු කරන්නී; **අන්ධ බාල දෙවතා**, අඳු බල් [8]දෙවියම්. බුදු ගුණ නොදන්නා බැවින් නොසිතිය යුතු සිතන බැවින් 'අන්ධ බාලා' යුහු. **සංහරිත්වා**, කැටි කොට්; **කල්‍යාණ පාපකානං කම්මානං**, කුසල් අකුසල් කමුන්; **යාවපාපං න පච්චති**, ගති උපධි [කාල] පයොග විපත්ති නොලදින් යම් තා දවස්හි අකුසල් [9]නොවිපසිද; **තාව භද්‍රානි පස්සති**, ඒ තා දවස්හි සුව දකී; **යාව භද්‍රං න පච්චති**, යම් තා දවස්හි ගති උපධි කාල පයොග සම්පත්ති නොලදින් කුසල් කම් නොවිපසිද; **තාව පාපානි පස්සති**, ඒ තා දවස්හි දුක් දකී; **දිට්ඨ ධම්මෙවා**, වත්මනු හෙවෙහි එව්; **සම්පරායෙවා**, පරලෙවුහි එව්; **විවිධා කම්මකරණා**, [10]නන් නියර කම් කටුල්; **අපාය දුක්ඛං**, දුගී දුක්......

99. අනේපිඩු මහ සිටාණන් වත්.

අසඬසදක පරික්ඛාරං භික්ඛුං, කොසගවන පිරිකර ඇති මහණක්නු; **බහි පරිභුජ්ජිත්වා**, සෙනස්නෙන් බැහැර පිරිභෝගකොට්; **උපට්ඨාදීහි**, වේ ආදීන් විසින්. 'ආදි' ශබ්ද යෙණන් මිහියන් සාගවන් ඈ ගන්නේයි. **පටිසාමෙතබ්බා**, සැගැවියැ යුතු; **එතස්ස**, මඤ්චපීඨාදිකස්ස; **න චිත්තං අත්ථි**, නොද සිත් ඇති; **න පිත්තං අත්ථි**, නොද දිවි ඇති;

---

1 දොරටුයෙහි, 2 කොළඹ. 3 අතතාණං, අතතනා, 4 මෙය විම සිය යුතුයි. 5 සොධෙත්වා-මු. ධ. අ. 6 තකා. 7 ඔභාසයමානා-මු. ධ, අ 8 දෙව්යුම්. 9 කොම්වයිද. 10 නිරය කම්කාටුල්.

අවමඤ්ඤෙනා, අවඥා කරනුයේයි; සෙය්‍යං සන්ථරිත්වා, හැඳ පුටු ඈයි අතොවැ; පටිපාකතිකං අකරොන්තො, පිළි පිළිවි නොකරන්නේ—නො සඟවනුයේ යුසේයි.

100. අසඤ්ඤත පරික්ඛාර මහණු වත්.

වග්ගබන්ධනෙන, ගණ බැඳමෙන්; උග්ඝොසෙන්තො, සොසනුයේ—හඬ ගොහොසනුය යුසේයි; බිළාල පාදක සෙට්ඨි නාම ජාතො, බිළාල පාදක සෙඩි නම් වී. බිළාල පාදක නම් තුන් ඇඟිලි එක් කොටැ ගත් අසුරෙක්හි සඤ්ඤැයි. ඒ අසුරෙන් තණ්ඩුල මුග්ග ආදී දුන් බැවින් සිටු බිළාල පාදක නම්. කරණ්ඩං, කරඬු—තෙල් ගන්වා [1]ඔවුනාට් .....යෙන් හොත් දඹුයෙන් හොත් කෙණෙසි සේ කරන දෑයෙක් [2]කැරඬි නම්වූ. එකතො කොණං කත්වා, එක් කොනකට කොමු කොට්; චූළපණ්ණාකං, සුළු වමාවක්හු; නිවාසනන්තරෙ ජුරිකං බන්ධිත්වා, පිළි අතුරෙහි මුවා කොමැ සිරිය බැඳැ; සබ්බසඞ්ඝාතිකං කත්වා, [3]බොහෝ මිද දුනුවන් එකක් කොමැ. 'අච්ඡිරාය ගච්ඡන්තො' යන තැනැ 'දිතනං' ඇරැ යොජනු. දෙව දණ්ඩො, දෙවියන් කරන නිග්‍රහ; ද්‍රිනාවෙය්‍යා වට්ටිකං, දන් තැම්යා; න අවජානිතබ්බං, අවඥා නොකට යුතු; උදකෙන, වැසි දියෙන්; [4]විපාක වසෙන, විවා දෙන විසින්; කහං, කොහි ලා; ආඩිනනෙතා, රැස්කරන්නේ.

101. බිළාල සිටුහු වත්.

ඔතාරං, සිදුරැ; අය්‍යා, ගිම්යෝ; සංවිදහි, [5]විදැළෙ—ගැල් ගොන් තර කරන විසින්. මා තාව ගමිත්‍ථ, 'තාව මාග මිත්‍ථ' යි යොජනු—ත[ව] මගම් යවයි සේයි. එකෙනා ගච්ඡන, මෙසින් ගියෙයින්; ඉධාපි, මෙහිප්; වෙකල්ලං නත්ථි, [6]උනු නැති—මෙ හැම ද්‍රැ වසත් නිලගහටයි සේයි; මං විලිම්පිතු කාමා, ම අසිදියැටියෝ—ම අයත් වොලොගනැටියෝයි සේයි. එකොහාවා, එයින් හෝ; ඉතොවා, මෙයින් හෝ; පරියුඤ්ජිංසු, වරා සිටියහු; අප්පසද්දො, මඳ සාත ඇත්තේයි—මඳ පිරිවර ඇත්තේයි සේයි. 'මග්ගං පරිවජ්ජෙති' යොජනු.

102. මහාධන වාණිජකා වත්.

1 ඔවුනවුයෙකිහොත් දඹුයෙකිහොත්. 2 කරැඬි. 3 බොහොම සුදුනුවන්
4 හ පුඤ්ඤ විපාක වසෙන. 5 වදැළෙ, වදෑළෙ. 6 උනැති.

නෙසාදං, වැද්දකු; [1]**වාසියමානා**, වාසකරන ලැබෙන්නී; **පාස**, මළු; **සූල**, හුල්; **සකට බුරෙ**, ගැල් [2]ධරාඬෙහි; **වත්ථාහරණමෙව**, [3]වත්ථාහරණ ජාතං; **සංවිදහිත්වා**, පිළියෙළ කොට්; **මා මං අනුබන්ධි.** මා [4]අනුවැ තහම් එයි; **මං**, මා; **න සක්ඛිස්සසි**, නො හැදවයි; **අත්තනො ධම්මතාය**, [5]ම රුවිසැ; **සිරි නාම**, සැපැත් නම්; **මතක භත්තං**, මළවුන් උදෙසා දෙන බත්; **සංවාසමන්වාය**, වාස පිණිස; **සරබන්ධනෙන**, ශරජළෙන්; **සසුණිසං**, සුණින් හා සැමැගැ; **පාසට්ඨානං**, මළු ගැටවූ තැන්; [6]**ඔතාරෙතුං**, බහානන්නාට්; **ඵාසුකාසි** [7]**භිජ්ජන්ති විය**, බිඳෙන බඳු මහ වෙළඹින් උපලක්ෂිත වැ; **මුඛතො බෙළෙන පග්ඝරන්තෙන**, මියෙන් වැගිරෙන කෙළින්; **අත්ත පක්ඛදසමො**, තෙමේ පසළොස්වනු වූයේ; **සත්තිං**, අඩයටි; [**වණ්ණං**] [8]**අනුඛණිතුං**, වණ [9]අනුවදන්නට්; **අකුබ්බන්තො**, නොකරන්නාහට; **හරිතාල මනොසිලා**, සිරියෙල් හා රත්; **සඞ්ඝාතෙත්වා**, හතා; **සුවණ්ණෙන ඛචිත්වා**, රන් හය් ගවසා; **අනොවිනිංසු**, ඇතුළු [10]බද්හු; **උජ්ඣායිංසු**, අවසැඬු කොළෝහු; **නිය්‍යාදෙසි**, දිනී; **භුජිස්සෙ අකංසු**, නිදස් කොළොහු; **සම්පරිවත්තමානා**, ජාති විසින් පෙරළෙන්නී; **පච්චුප්පන්න හිතෙනවා**, වත්මනුයෙහි කළ හිත යෙහින් හෝ. 'උප්පලං ව' යන තැනැ ගාථාබන්ධන සඳහා ආකාර හ්‍රස්ව කෙළේයි—'උප්පලංවා' යි සේයි. 'වා' ග්‍රහණයෙන් පදුම පුණ්ඩරීක ගන්නේයි—යථා උදකෙ උප්පලං වා පදුමං වා ජායති එවං පෙමං ජායති.

103. කුක්කුටමිත්තස්ස වත්ථු.

[11]**සුනඛ ලුද්දකං**, බලු වැද්දක්හු; **කාළකණ්ණී**, කළු වනෙක්—සිරි නැතියෙකැයි සේයි; **පච්ඡා ගච්ඡන්තො**, පිළි එනුයේයි; **උක්කාහි ආදිපිතං විය**, සුළුපත් පෙළෙන් පල් වන ලදුවක්හු බඳු; **වෙදනානුවත්ති හුත්වා**, වෙයින් අනුවත්තනු වැ—දුක් වෙයිතෙන් මඩනා ලදු වැ යූ සේයි; **හත්ථානං**, ගළනුවා; **පරික්ඛිපන්තමෙව**, පිරිබෙව් කරනුයේ මෙ; **ලුඤ්චිත්වා**, සිඳැ; [12]**අරොගහත්තුබො**, රෝ නැතිය හෝ—[13]උවදුරැ මුතිය හෝ යි සේයි; **අප්පදුට්ඨස්ස**, නොමැසිය හට්; **ජාතපක්ඛන්තො**, සාදුක් ඇතියේ—සාකුස් ඇතියේ

1 පොසියමානා-මු. ධ. අ. 2 දරාඬෙහි. 3 වත්ථාහරණං වා තං. 4 අනත වැ. 5 මම. 6 ඔරොපෙතුං-මු. ධ. අ.. ඔසාරෙතුං සිද පොත්වල පැනේ. 7 භිජ්ජනතා-මු. ධ. අ. 8 අනුජ්ඣිතුං. අනුඩසිතුං-මු. ධ. අ. 9 අනුවදන්වන්නට අනිඳුදන්වන්නට. 10 බදුහු. 11 සුණඛ, සුනුඛ. 12 අරොගොත්ථබො. 13 උපද්දුරා.

යුසේසි; රුක්ඛ බිලෙ, රුක් සිදුරෙක්හි; සාළිකපොතකො, සැළලිහිණි පැටෙක්; පටික්ඛිපිත්වා, පිරිබෙවුකොට—දරණ එවැ යුසේසි; දිට්ඨෙව ධම්මෙ, එමෙ අත්බැවුහි—

104. සුනඛලුද්දකස්ස වත්ථු.

මණිකාර [1]කුලූපග තිස්සත්ථෙරං, [2]මිණිරුකුලොවු තිස් තෙරුන්; ජයම්පතිකා, මාගම් පිරිමි දෙදෙන; පටිජග්ගිංසු, බුවුහු; ධොවිත්වා, දෙවැ—ගහය් යුසේසි; පෙළාය උපරි, පෙළි මතුයෙහි; පොසාවනිය කොඤ්ච සකුණො, පුස්නා කොස්ලිහිණියෙක්; දුස්සවණ්ණං, දස්බව්ව; දණ්ඩකෙන යනෙනසි, දඩියෙකින් පිරිවැටී; වෙදනා මත්තෙකා, වෙතෙන් මූලාවූයේ; උත්තානො, උඩුතෙලි වැ; එසොවිය, ඒ කොස්ලිහිණියා සෙයින් මැ; තුම්හෙපි මරාහිති, තොද මියායි—එබසින් මැ තෙරහු කොස්ලිහිණියා මළ බැවූ දූනැ. පවෙධෙනො, වෙවුලතුයේ; සංවිග්ගමානසො, [3]වියපත් ඇතියේසි; අනෙනා ජදනං, සියකින් ඇතුළු; පාදෙසු [4]වහනෙනසු, පා පොහොනා නාක් සැදැ; ඔතබගං සමාදය, [5]පිඩවා දුහඟ සමාදන් වැ; මුනිනො, මහණනට; භාත්තං පචචති, බත් පිසත ලැබෙයි; අනාසවා, බීණාසවා; සුගතිනො, මතා ගී ඇතියහු—කලණ කම් කළහු යුසේසි—

105. මණිකාර කුලූපග තිස් තෙරුන් වත්.

සාගබජ්ජකං දත්වා, හඹුහය් [6]කජ් දී. කජ් නම් [7]පූපාදි. සූපබ්‍යඤ්ජනං, සුහය් බැජුන්. ඔූපමානාය භාජනකො යත සබද්—දූත් ගැන්නිය බජනෙයින් යුසේසි. කාතො, ඒ ගිහිගත් සියනින්; [8]තිණ පලිවෙසිතො, තෙණෙන් වෙළය ලදුයේ; විප්පකාරං, විපුවරැ; සලාකං චාරෙසුං, කළුවන් ලගා හැසුරැවූහු; නාවිකස්ස, නැ හිමියා; කිං සාමිති යනු 'කිං කාතබ්බං සාමි' යුසේසි; විස්සරං, බිරැ හැඬූ; ඔමුඤ්චිත්වා, මුඳ; පිලොතිකං, පිරළි කඩක්; වාළිකකූටං, වැලි කළක්; [9]බිලුමපිංසු, සුන්කොළොහු. 'තමෙව ලෙණං' යි යොජනු. කූටාගාරමත්තො, කැණි දී කළ ගෙයක් පමණ; [10]පාද ගාමෙහි, [11]පයෙළියෙහි ගැමිණින්; සූපිමෙහි සබ්බං, පෙට්ටෙ දෙ විකල්පයෙහි කියූ මහණුන් හා සැමැගැ; දිඨාතු භූතානි

1 කුලූපක 2 මිණිරුකුලෙසි කුලොවු. 3 බිසපත් 4 වහන්රු, වහන්රුස්.
5 පිඩව, පිඩපා. 6 කජු. 7 අපූපාදී. 8 තිණවෙයිතො-මු. ධ. අ. 9 විලිමපිංසු.
10 මෙ පාඨය පොළෙසි නොපැනේ. 11 පයෙළියෙන් ගැමිණී, පයෙසි ගැමින්.

කාරණානි, දැකැ [1]අනුභව කරන ලද් කරණින්; **පලාලපිණ්ඩං** විය, පිදුරු [2]මුළක් බඳු; **කොට්ටන පචනාදීනි**, පරන පිසන ඈයින්. 'හරන්තියා සබ්බං' යි යොජනා. **හමෙහා**, අළෙ; **උප්පණ්ඩනති**, [3]වෙළවත්; **මඞ්කුභූතා**, දුමුක් වැ; **භන්තු**, සවාමී; **අනමතග්ගෙ සංසාරෙ**, නොපිරිසුන්වූ කෙළ ඇතියේ සසරෙහි; **උච්ඡඞ්ගෙ**, හිගැ; **පච්චොට්ඨසි**, වැටූ; **අටවිප්පදෙසෙ**, අරණ පියසෙහි; **ගාවියො** [4]**චාරෙන්තා**, ගෙරි කවන්නාහු; **මහාගොධං**, මහා ගොයක්හු; **සාඛාභඞ්ගමුට්ඨිං**, කොළ [5]මිටි; **අට්ඨිචම්මාවසෙසා**, අවසිටි සම් හා ඇට ඇතියා වැ; **මෙ පන සත්තාහෙ එකතො කත්වා**, දෙ සතියක් [6]එක්කොට්........

106. තිණ්ණං ජනානං වත්ථු.

සුප්පබුද්ධ සක්කං, සුපබුදු සක්හු; **වෙරිකානෙ**, සතුරු තන්හි; **ආඝාතං**, 'පියස්ස මෙ මනාපස්ස අනත්ථං අචරි' යන අගා; **නිමන්තිතට්ඨානං**, පැවැරූ තැනකට්; **පරතො ගච්ඡාති**, අනෙක් මැගෙහින් යායි; **සිත පාතුකම්මෙ**, සිනා පහළ කිරීමෙහි; **පච්චයො**, කරුණ; **හෙට්ඨාපාසාදෙ**, යට මහලෙහි. 'න කථාය දොසො අත්ථි'යි යොජනා. **අනියමෙන අවත්වා**, [7]අසෝ තැනෙක්හියයි අනියම කොටැ නොකියා; **උපභොග ජාතං**, වැළැඳිය යුතු තා උවාරණ; **සොපානං හරාපෙත්වා**, සත්බුමුයෙහි හිණු හරුවා; **මෙ මෙ මල්ලෙ**, දෙ දෙ මල්ලයන්; **මිධානාචොනාම**, දෙබැවූනම් — සචවාලිකා ගාවකාම යුසේයි. **නාභිභවෙය්‍ය**, නොමඩනෙජු; **නිරුද්ධ වෙලාය**, [8]වැරූ වේලෙහි; **උද්ධුමො හුත්වා**, උදම්වැ — දම් සිඳැ යුසේයි; **සන්ධි සිදනි**, සන්ඡිදී. 'සම්පත්තමෙව සම්පටිච්ඡි'යි යොජනා........

107. සුප්පබුද්ධ සක්කස්ස වත්ථු.

නවවන පාපවග්ගැ අටුවා සන්‍ය නිමි.

ඡබ්බග්ගියෙ භික්ඛූ, සවග මහණන්; **සත්තරසවග්ගියෙහි භික්ඛූහි**, සතළොස් වග මහණුන් විසින්; **පටිජග්ගිතෙ**, පිළිජගතලදුයෙහි. 'න ච සක්කත්තබං' යි යොජනා. 'ඉදං නාම ආපත්තිං' යි අධ්‍යාහාර කරනු. **දණ්ඩ පහරෙන**, දඬු ගෙන සැඳැ. සතර රියන් දඬු නම්. සතර රියනින් උනු [9]මුගුරු නම්. සතර රියනින් වැඩි යට නම්. **කසන්ති**, බති.

---

1 අනුභකරනලද්. 2 මුළක්. 3 වළවත් 4 වාඉරනතා, චරෙනතා. 5 මිටූ. 6 එක්කොටු. 7 සො. 8 රුවේලෙසි 9 මුතුරු.

බ්‍යඤ්ජනං නිරවසෙසං, '**සබ්බ ත්‍යජති**' [යි] හැම ජනා ගත් බැවින් බැජුනු නිරවසෙස්; **අථෙථා සාවසෙසො**, හත්ථාජානීයාදීන් නොබන බැවින් [1]අරුත් සාවසෙස්; **හත්ථාජානෙය්‍යො**, අජානෙය්‍ය හත්ථි මෙ හත්ථාජානෙය්‍ය නම්. අස්සාජානෙය්‍යාදි එසෙයින් මෙ ගන්නේයි. **සක්කාය දිඨියා පඝිනන්තා**, සක්කාදිඨි පුනුන් බැවින්; **මරණසස්සන්තං න පස්සන්තා**, මියන සතක්නු නොදක්නේයි; **ඉතරෙ නයො**, හත්ථාජානෙය්‍යාදී තුනු ජෙනේ; **සක්කාය දිඨියා බලවන්තා**, සක්කාය දිඨි බිලීවන බැවින්—

108. ඡබ්බග්ගියානං වත්ථු.

තලසත්තිං, අතුල් සැත්; **උග්ගිරිංසු**, කියපුනු—අතුල් මෙ සැතක් සේ ගෙනැ හොම්බුතලුහ යුසේයි—

---

109. ඡබ්බග්ගියානං වත්ථු [දුතියං].

සරසපජාතිකා. [2]අහිනර සපක්නු; ලෙඩඩුආදීහි, කැම ආදීන්—

110. සම්බහුලානං කුමාරානං වත්ථු.

දුතියකස්සකාබ[මපි], දෙවන වැම එව්; **තෙ**, දෙ ජනා; **විතත්ථමත්තමෙව** [3]**අකත්වා**, සිතුමිතු නොකොට—සිතන මිතුමයන් නොනිම්වා යුසේයි; **ආගමෙහි**, බල; **ගච්ජන්තරං**, ලැහැබ අතුරව්; **සංඨාපයමානා**, සැරැහැන්නී; **පිහිතො පිහිතො**, පස් පස්; **අවත්ථොවිය**, මඩනාලද්දකු සෙයින්; **සාම දිඨ**, [4]පසකින් දක්නාලදි; **අනිමජනන්තං**, නොපසස්නනු; **වීමංසන වසෙන**, මොවුන් බිඳියැ හැකිය හෝයි විමසන විසින්; **ථෙරා**, මෙ සහායකා භික්ඛූ—කියනලද [5]දෙ තෙර මහණුහු; **යථාසුඛෙන නිබ්බත්තිංසු**, යථා පුණෙවන් නිවත්හු—[6]රුස් රුස්න තැන්හි නිවත්හයි සේයි; **එකං බුඩන්තරං**, එක් [7]බුදුතිරියක්—කසුප් බුදුන් හා අප බුදුන් අතුරෙහිය යුසේයි. පොළොවු එක් යොජුන් තුන් ගවුවක් වඩනාතාක් දවස් එක් [7]බුදුතිරිසෙක යෙත්. **වුඩ්ඩිමන්වාය**, [8]පැවැදෙනුවව් තිසි විය පැමිණැ **තං ඉත්ථිරූපං**, පුරෙ එවුහු මැවූ මානම් [9]රූ; **විජිතා**, රැජයෙන්; **පමුඛෙ**, අගවිවැ; **ඉත්ථි පතිරූපකං**, මානමක වැනි රුවක්; **අභිරූහිත්වා**, උඩුමහලට නැගී. '**ඉතො තාව තිඨථාති**' යන

1 අතුත්. 2 අසිනර. 3 කත්වා.-මු. බ. අ. 4 පැසකිත්. 5 දෙතෙරහු
6 රැස් රැස්න. 7 බුදු කිරියක්. 8 පව්දෙනුවව්. 9 රුවු.

තැනැ 'ආහ' යනු ඇරැ යොජනු. හෙඨාපමුඛෙ සීනෙ, යට මාලෙහි අගවිටැ සිටි කලැ; තස්ස, ඒ රජහු; ගතභාවං ඤත්වා, උඩුමහලට ගිය බැවු දැනැ; පාරූපකෙන, [1]මාගම්රූ එවුයෙකින්—මාගම වැනි රුවෙකින් යුසේයි; එවරූපෙ සංකිලෙසෙ, මෙවැනි සංකෙලෙසක්—මෙවැනි කෙලෙසක් යුසේසි; උජ්ඣායිංසු, අවසැසදු කොළොනු; [2]රාජකොණ්ඩා ජානෙනා, රජහු වහල් ලදු කොළු විහි; පාපිකං දිට්ඨිං, ලමු දිට්හැ—පොරොණකි මේ මහණහට උපන් වීමංසන දිට්හ යුසේයි. පුන පාපිකං දිට්ඨිං යනු මේ හෙවෙහි [3]හැඩුජේයට ගවමී උපන් දිට්ඨිග ගැනැ කියත්. ඉමං විප්පකාරං, මාගම් රුවක් පසුපෙනි ගී ඇවිජුතා විපුවරැ; මුඛවට්ටිසං. ජිනන කංසතාලසදිසො හොයි, මුව වටින් පුන් කස් [4]බජනක් සෙයින් [5]මැ හඬව; කාරණුපනරා, කිරිගයට උතුරැ කිරියවු; පුගගාහකථා, සමවලා කථා. 'කාරදණ්ඩාදීයි' යන තැනැ 'ආදි' ගහණින් වචිදඹ ගත්තේයි. ආකාසෙ උප්පතිත්වා, ඉඩිවිධාභිඥුයෙන් අහසට නැගී; පඨමං සලාකං, පළමු දෙක ලහා—

111. කුණ්ඩධාන තෙරුන් වත්.

උපොසථ කම්මං, [6]පොහෙකම්. 'උපවසිතබ්බතතා උපොසථො, [7]උපොසථොව කම්මං උපොසථ කම්මං, කාරණං වා කම්මං, උපොසථස්ස කම්මං උපොසථ කම්ම'. මහාඋපොසථ දිවසෙ, මහ පොහෝ දවසැ—[8]පනරසී පොහෝ දවසැයි සේයි. මහල්ලිකා යනු කම්ම බහු වචන. සපතනිවාසා, සෙවෙතුන් හා සමඟ විසීමෙන්. එක් පිරිමියක්හු නිසා වන් තො එක් මානමීහු ඔවුනොවුනට සෙවෙත්නු නම්. දණ්ඩ හත්ථ ගොපාල සදිසා, ජිවිතින්ද්‍රිය ජරාදි ව්‍යසනයහට මෙහෙයන බැවින් මෙ ගෙරි මෙහෙයනුවට් දඬු ගත් අත් ඇති ගොවලා [9]බඳු; කුඨාරියා, කෙණෙරියෙන්; විවට්ටං, නිවන්; වට්ටමෙව, සසර මෙ; කෙඳුරනතරං, කුඹුරැ අතුරට්; ගොවරං, කොටුරැ බුමට්; තමෙව, ජිවිතින්ද්‍රිය මෙ; කුඨාරිවෙජ්දං ඡින්දිත්වා, කෙණෙරි සිදුමෙන් සිඳැ—

112. උපොසථකම්ම වත්ථු.

අජගරපෙතං, අජගරක්හු වැනි පේසත්නු; උභතො, දෙපසින්—[10]දෙ මානවුළුන යුසේයි. 'න වත මෙ එවරූපො අත්තභාවො දිඨපුබ්බොති සිතං පාත්වාකාසිං' යනුයෙහි තුදුම්

1 මාගම්රූ එබුයෙකින්. 2 රාජකුණ්ඩා-මූ ධ. අ. 3 හැඩුජේය හටම්.
4 බැජනක්, 5 හැම හැය්ව. 6 පොහොකම්. 7 උපොසථොව. 8 පනුරසී,
9 බඳු. 10 දෙ මිහුළුන.

විරි අත් බැවු දුටුයෙන් සිතම් හොයි සොමිනස් උපනැයි නොගන්නේයි. තුදුට් විරූ අත් බැවූ දක්නා [1]සෙයින්වූ දිවසක් ලද සේයම සොමිනස් උපනැයි ගන්නේයි. චක්ඛුභූතා වත, ඇස් සෙයින් [2]වුවනු ල—ලෙවන් තුදුට් විරූ ද සවුවන් [3]දක පුවසත බැවින් සවුංවෝ ලොවට ඇස් සෙයින් වූහයි සේයි. වීසති උසභඨානෙ, විසි ඉස්බක් තන්හි. සත්රියන් යටින් විසි යමෙක් උසබෙක් තැන් සෙත්. විහාරමහං, වෙහෙර මඟුල්; කාසාවං, කසට රඳු පිළියක්; සසීසං පාරුපිත්වා, හිසින් වටා පෙර වැ; කලල මක්ඛිතෙහි පාදෙහි, මඩ මුසු පයින්—ඉත්ථම්භූත ලක්ඛණෙ තතියා. හොතු, වේවා; වජෙ, ගොවුපේහි; පානීය පරිභොජනීය සමෙ යන්තෙහි පැන් තබන කළ පානීය සම නම්, පරිභෝදිය තබන කළ පරිභොජනීය සම නම්. ඛාම කාලෙ, දම් කල්හි; වාලග්ග මත්තමපි, වලග මතුවකුජ්—ඇලූප් මතුවකුජ් සේයි—නොහොත් වල[ග]ක් පමණ තැනෙක්හි පිළිසු [4]සුමූවිහැනි රු උපාසනුවතැයි සේයි. සම්මජ්ජිත්වා, සකුළුවා; මහා අපෙසාඛිකං අපෙසාඛෙසි, මහා [5]අපෙළුම් හඩ ඇති කොටැ ඇපෙළි—මහත් ඇපෙලෙමක් ඇපෙළි එව්. 'එත්තකං ධනං නිදහිතුං' යන සබඳ්. අග්ගි ආදීහි අසාධාරණඨානෙ යනු පරියත්ති පටිපත්ති පටිවේධ යන තිවිධ බුඩ සාසන [6]අගනි ආදීන් නොනැහිය හැකි බැවින් කියා. 'දහෙ පත්තිං' යි යොජනු. පත්ති නම් [7]පුසඳක වෙත්තා. 'පඨමං දම්මි' යි යොජනු. කොපමත්තමපි, වනා පාදයට නොහික කොප මතුයෙකුජ්; දුබභාමි, [8]දොහ කොරෙම්—මොහු නැහියටියෙම් සේයි; දෙව දණ්ඩා, දෙවු [9]අණු; තසස මෙ, ඒ මට—ඒතාක් කම් කළ මට යයි සේයි. 'ආම මයා' යන තැනැ 'කතං' යන්නක් ඇරැ යොජනු. සාරෙත්වා, සිහිකරවය්; එත්තකං ජෙදං, එතෙක් සේයි—කෙත් දවන ඇවනසැයි සේයි. 'මෙ' යනු 'යෙහෙ' යනු හා යොජනු. දවග්ගි සදිසා, ළැවු ගිනි සුදුස්සෝ. න කෙවලං පාපානි කරොන්ති යෙව, කෙවලං පාපානි කරොන්තා යෙව න හොන්ති – අථඛො පාපානි කරොමීතිපි න බුජ්ඣන්ති යෙව—

113. අජගර පේතසා වත්.

ලාභ සක්කාරො, ලබ සකර—සකස් කොටැ දෙන ලබමැ ලබ සකර නම්වේ; අභිහරන්ති, එළවත්; එකවජ්ජ...

1 හෙයින්. 2 වුවන්හුල. 3 දක පුබසන් දක්නා බැවින්. 4 සුමුටුහංති රු, 5 අපොළුම්, 6 අග්ගිනි, 7 පුණ්ණ, පුණ්ණ, 8 මිකුදොහ, 9 අනු-මිමිසිය ප්‍රතුයි

ගුත්වා, එක්දහස් වැ; සමාදපෙත්වා, සමාදන් කොටැ—ඇයැජ් යයි සේයි; පුරිසඝාතකම්මං, පිරිමින් හය් 'ඇයැති බොහෝ [2]ගණනකම්; කාලසිලායං, කළ සිලා පව්වෙහි; ආඝාතනභාවං, ඝාතන බවු—විවස්ත බවු යු සේයි; නාපගඤ්ඡි, නො පහවී. 'පෙරං නිග්ගිංසු' යි යොජනු. තණ්ඩුලකණමත්තානි, සුන්සාල් පමණ ඇතියන්; [3]ගුම්බපිණ්ඩෙ, ලැහැබ් පිඩෙක්හි; ඛානවෙඨනෙන වෙඨෙත්වා, කින් වෙළනෙන් වෙළා—පාදක කින් සම්වැද නැගී දුඹිච්ච ඥණින් බුන් තා ඇට සිඳ තන්හි සිටුවයි යුසේයි—නොහොත් සුඹුට්ගැනී පිණි උපතින් අත්බවු බලනන්වයි යුසේයි. කාලසිලාතලේ, කළ සිලා තම් අරණම්; [4]සුරාපාණෙ, රා අවුණෙහි; වියං, රනවින්; සන්නපේත්වා, තෙපය්; දුබ්බිනීත, නොහික්මව; රෙ, අළෙ; නාගසමණෙකකි, නුවට මහණුන් විසින්; නාභිපමාණෙසු ආවාටෙසු, නැබ පමණ වළෙහි; නිඛණාපෙත්වා, එරවා සිට්වය්; පලාලෙහි පටිච්ඡාදෙත්වා, පිදුරෙන් වසය්; අයනඞ්ගලෙහි, යකඩ ලෙන්; ඛණ්ඩාඛණ්ඩං, කුදු මහත් කඩ; අත්තනො අනනුරූප මරණං, තුමා රහත් සේයට් ඉඩ ඇති සේයට් නො අනුරූප මරණ්; කොට්ටන පචනාදීනි, පරන පිසන ඇයි; සහත්ථාව, සිය අතින් මේ; උපකඩ්ඪිස්සාමි, මෙහෙ කරනෙම්; උක්කාසිත්වා, අවඤ්ඤ කෑ; මත්තවිච්ඡික ඛණ්ඩානිව, කොමාරික ලොදුජ්; සාගුළජණංව, ගඹියෙහි පෙණජ්; තත්ථ තත්ථ ආකිරිත්වා, සෙම් මුකුණ් උසිවුවන් කොටැ එයි එයි තන්හි දුසෑ; සානකං ආරොපෙත්වා, ගැලම තගාජ්; අට්ටිමජ්ඣං, කඩ මැදට්; පදසඤ්ඤාය, පියසනින්—පිය [5]වළඳ බලය් සේයි; සද්දං පවත්තෙත්වා, තුමා හඩ පෙරළා; චොරානං උක්කා සද්දං, සොරුන් වැටූ හඬු; චොර සද්දං කරොන්තො, සොරුන් හඩ බඳු හඩ කරන්නේ; [6]පොඨෙත්වා, පොයා; අනසබ්බසනං, අවැඩ; [7]ජානිං, පිරිහුම්; පක්ඛහත භාවං, අඩක් නට බවු; එකචක්ඛුල භාවං, එක්සක් බවු; පීඨසප්පි භාවං, පිළිබවු; කුණිභාවං, ඛකත් බවු; කුෂ්ඨරොග, කුළිරොව්. 'ආදි' ගහණින් ගඹු ඇයි ගන්නේ; යස විලොපං, පිරිවර වනස්; රාජතො උපසග්ගංවා, රජහු [8]උවසගින් පැළ එව්. 'සන්ධිච්ඡෙද කම්මං තයා කතං' යන සබඳ්. අවස්සයො භවිතුං, පිහිට්වන්නට්; පහට්ඨභාවං, යන්තෙහි අජ්ඣ පුතීහාවං යනු. කපාල ඛණ්ඩභාවං, කැබැලිති බවු; කාණකුණාදි භාවං, කණ [9]වතුතු ඇයි බවු; අඤ්ඤසම්ං ධාහතෙ අවිජ්ජමානෙසි, අන්

1 ඇති. 2 ගණනකම. 3 ගුම්බපිණ්ඩෙ. 4 සුරාපානෙ-මු. බ අ. 5 වලඳනා, 6 කොථෙත්වා, 7 සංජානිං, 8 උපාසින්, 9 වකුරු.

දවනුවක්හු නැතියෙහිජ්; **අසනිඅග්ගි**, සෙණ ගිනි; **අත්තනො ධම්මතාය උඨිතො පාවකොව**, තමහ දැමැතියෙ උපන් ගිනි එව්—

114. මහ මුගලන් මහ තෙරුන් වත්.

බහුභණ්ඩිකං භික්ඛුං, බොහෝ බඩු ඇති මහණක්හු; **අග්ගිසාලංච**, ගිනිහලකුජ්; **භණ්ඩ ගබ්භංච**, බඩු ගබකුජ්; **චීවර පච්චත්ථරණානි**, සිවුරු හය් පසතුරණුන්. හැඳ පුටු සෙයි අතුරන කොඩු පලස් ඈයි පච්චත්ථරණ නම්. **ආකිණ්ණ නතා**, ඇවිජ්ජනානු; **අප්පිච්ඡතාය**, අපිස් බවු; **ඉමිනා නීහා රෙන**, මේ නියරින්; **උපජ්ඣමහසමානො**, ¹හම්මනුයේ—ගිරි ඔතප් නොබිඳැ දෙනුයේයි සේයි; **දසාරකඛස කාලෙපි**, දිය රකුස් වැ උපන් කල්හිජු; **චතුපරිසමජ්ඣෙ**, භික්ඛු භික්ඛුනී උපාසක උපාසිකා යන සිවු වනක් පිරිස් මැදැ; **තාසසජ්ඣස**, ඒ අරුත්; **ආවිභාවනත්ථං**, පහළ කරනු සඳහය්—දියරකුස් වැ සිරි ඔතප් ඉලියු අත්ථය පාළකරනුවට්; **ඉච්ඡිත කාලෙ**, කැමැති කල්හි; **අග්ගික්ඛන්ධොවිය ජලනතා**, ගිනි කඳු සෙයින් තෙජින් දිලියෙනුව්. 'තෙ පාසාද ඔරොහනෙතා' යන සබඳ්. **මග්ගා ²ඔක්කම්ම**, මගින් පහ වැ; **යෙපෙත්ථා දෙවධම්ම ජානනෙතා**, දෙවු ධම් ජන්නවුන් තබා; **ඛග්ගං සන්නය්හිත්වා**, කඩු බැඳැ; **වනකම්මික පුරිස වෙසෙන**, වනකැම් පිරිමියක්හු වෙසින්; **මග්ගකිලමෙනා**, මගැ යීමෙන් කළකුලෙනි; **භිසමුලාලං**, අල හා නෙළුම් දලි; **කිලිඨගත්තෙන**, කිලුටු සිරුරු ඇතියනු විසින්; **හිරිඔත්තප්ප සමපන්නා**, ගිරි හා ³ඔතපින් සමනාවූවනු; **සුක්ක ධම්ම සමාහිතා**, හිරි ඔතප් අධිකොටැ පවත්නා කුසල් ධම් හා සැමැගිවූවනු; **සන්තො**, නිවි කා විසි මූනි ධම් ඇතියනු; **සප්පුරිසා**, නුඳී පිරිමිනිනු; **ලොකෙ**, සත්ලොකයෙහි; **දෙව ධම්මාති වුච්චරෙ**, දෙවු ධම් ඇතියහයි කියනු ලැබෙත්. දෙවු ධම් පුළුවුත් දිය රක්සහට් දෙවු ධම් ඇතියන් කුම කියුහ යත්—දෙවු ධම් ඇතියන් කියුසේ නොවෙයි. පුද්ගලාධිෂ්ඨාන දෙශනා වන බැවින් දෙවු ධම්මැ කියුහයි ගන්නේ. **ජෙට්ඨාපචායිතකම්මං**, දෙටුවන් පුදනකම්; **සො**, ඒ බෝසත්; **ආයතානං**, දෙවයින්; **ලාභග්ග පත්තො**, ලබ කොට්ැස් පතුයේයි; **කිලමුඨසසච**, කැළකිරිහුජ්; **භාගී අස්ස**, කොට්ැසි වනු; **අඩවණ්ණ කාය කඩ්බාය**, බුඬ ධම්ම සඞ්ඝ පුබ්බනත අපරනත [පුබ්බනතා පරනත] ඉදප්පච්චයතා පටිච්ච සමුප්පන්නධම්ම යන මේ අට වන්හි උපජන විසිකිස්; **අවිකිණ්ණභාවෙන**, නොතුරු බැවින්—

115. බහු භණ්ඩික භික්ඛුස්ස වත්ථු.

---

1 නොහම්මනුයේ, 2 උක්කම්ම, 3 උතපින්.

පච්චගතං කුපිතං, පසන් දනවු කිපියා; **නාමග්ගීන කුසලං**, නමනු යයනුයෙහි සේවූ; **බුබලීලහං චෙව**, බුදු ලෙලහප්. මෙතැනැ බුදු ලෙලහ නම් [1]සිඳු පැදි ගයින් රහත් [2]එවනු. යනත් මහාමනාලීලහ නම් සත්තල් [3]පමණ [4]ඔවස්හි පිරිනිවී සේයි; **ආපාන භූමියං**, අවන් මඩලෙහි. 'තස්සා දස්සාය මාතාය' යන සබඳ්. **සරීරලීලහාය දස්සනත්ථං**, සිරිරැ ලෙළහ දක්වනුවට්. 'සන්තානං අප්පාහාරතාය' යනු 'සමුඩාය' යනු හා යොජනු. **ඛාදන්තිවා**, කඩය්. 'මුඛෙනෙවච විවමෙන' යි යොජනු. **උපධාරෙථ**, [6]පිරික්සව්; **නිරුඩා**, මළා. 'පිතු පුරා පරිකඛ්‍යං අගමාසි' යන සබඳ්. **පගඝරිත අස්සූනි**, වැහුණු කඳුළු; **පුබ්බෙ**, පොරණ්හි; **යං**, යම් කැමෙක් කරනලදද; **තං**, ඒකම්; [7]**විසොසෙහි**, සහකාරිවන කෙලෙස් [8]සුක්වීමෙන් සුක්ව; **පච්ඡා**, පැසුලු; **කිඤ්චනං**, කිසි කැමෙක්; **මාහු**, නොවේවයි; **මජ්ඣෙ**, වත්මනු හෙවෙහි; **නොගහෙස්සසි**, කිසි කැමෙක් නොකෙරෙහිනම්; **උපසන්තො**, නිවියෙහි—නොහොත්—**පුබ්බෙ**, අයුහෙවෙහි; **යං**, යම් තණ්හායෙක්ද; **තං**, ඒ තණ්හාය; [7]**විසොසෙහි**, සුක්ව; **පච්ඡා**, අනාගෙවෙහි; **කිඤ්චනං**, කිසි තණ්හායක්; **මාහු**, නහම් කර; **මජ්ඣෙ**, වත්මනු හෙවෙහි; **නොගහෙස්සසි**, තණ්හායෙන් [9]නොගන්හිනම්; **උපසන්තො**, කෙලෙස් නිවීමෙන් නිවියෙහි; **ආයුසඞ්ඛාරං**, ආසඛරු. ආයුමෙ සඞ්ඛරියමාන වන බැවින් 'ආයුසඞ්ඛාර' නම්. **පරිනිබ්බාණං**, පිරිනිවන්—හැමසෙයින් නිවීමයයි සේයි; **ඔකාසං**, නිගන්නාට් ඔවස්; [10]**එකනවුතෙ කප්පෙ**, එකානූ වන කප්හි; **ධම්මසොසක නාමං**, ධම් [11]සොසු නම්—ධම් සර[ව]නුවට් ගඬගොගන කැමැයි සේයි; **සමාදපෙත්වා**, ධම් සමාදන් කරවය්; **උපොසථ දිවසෙසු**, මසකට අට පොහෝ දවස්හි; **සක්කාරං**, පූජා; **කත්ථ නිසින්නො**, හිසේවූ යානෙක්හි හුන්නේ; **චතුසික්ඛව යුතතරථං**, සතර අසක්නු යුත් රියක්; **මහා පසාධනං ච**, මහ ඇගි පලඳනාදු; **වාසති**, පවති; **තෙජො ධාතුං සමාපජ්ජිත්වා**, තෙජක්සුණෙහි [12]සියුතජඣාන් සම වැදූ—මෙසින් පාදකජඣාන් සමවැජුව කියූනු—සියුතජඣාන් සමවැජැ දුලැගී—'අග්ගිජාලා උට්ඨහිත්වා මම සරීරෙ මංස ලොහිතං ඛාපෙතු' යි [13]කිරියමට [14]එක්බිති සමවදන අභිඤ්ඤා පාදක සියුතජඣාන් කියන් මැනැවිම. එසේහොත් 'තෙජො ධාතු' යි තෙජො කසිණ යොගයෙන් නොපිහා සිතම අරමුණු

1 සිවු. 2 එලවනු-විඃසය යුතුයි. 3 පැමිණ්. 4 ඔසවස්හි. 5 පිරිනිවියේයි. 6 පිරිසව්. 7 විසෙසෙහි 8 සක්වීමෙන්, 9 නොගණ්හි. 10 එකනවුති- මූ. බ. අ. 11 ධම්මඝොසුත්. 12 සියුත. 13 මෙය විමසිය යුතුයි. 14 ඉක්බිති.

වන් අග්ගිජාල යොගයෙන් කියනු. සුබ්බසථං, දෙ පිළියක්; චතුමහාපථෙ, සතර මග් එක්වූ තැන්හි. 'චතුන්නං මහා පථානං සමොධානං චතුමහාපථො, තස්මිං චතුමහාපථෙ.' පුඤ්ඤභාගී, පින් කොටැස් ඇතියේයි; අලඞ්කත පටි යත්තාව, [1]සැජ පිළිවෙළ කරනලද්දූයේ මෙ; වත්ථාභරණ පති මණ්ඩිතො, පිළි හා පළඳනෙන් සජනලද්; කායාදීහි, කායා[දි] වාරයෙන්; සමං, සුචරිතං; ඉන්ද්‍රිය දමනෙන, සක් ඇසි ඉඳුරන් නිමිත්තානුබ්‍යඤ්ජන ගහණයට හෙතු නොවිය දී දමීමෙන්; චතුමග්ගනියාමෙන, සතර ලොවුතුරා මග නිය මින්; සෙට්ඨචරියාය, සපුන් බ්‍රම්සර විසින්. 'කායදණ්ඩාදීහි' යනුයෙහි 'ආදි' ගහණින් වචීදඩ මනොදඩ ගන්නේයි. මෙහි කායදණ්ඩ නම් ලෙඩ්ඩුපාත ඇසි; වචීදණ්ඩ නම් පරුෂ වචන; මනොදණ්ඩ නම් සාප ඇසි—

116. සන්තති මහ ඇමැතියා වත්.

පිලොතිකඛණ්ඩ නිවත්ථං, හන් පියලි කඩක් ඇතියනු. 'නිවත්ථ පිලොතිකඛණ්ඩං' යි කියයුතුයෙහි නිවත්ථ ශබ්දයහට පරනිපාත කෙළේයි. පසාරෙත්වා, විහිට්වවය්; ගයහුපගං, ගන්නාවි නිසි; බුද්ධානං උප්පන්න සක්කාරං, බුදුනට උපන් පිණි පස; මහග්ඝානි චීවරානි, බොහෝ මිල වටනා සිවුරුන්; උක්ඛණ්ඩිත්වා, උකැමැ; සඩාදෙය්‍යං, සැදැහැයෙන් දෙන ලබන සිවුරු; [2]විබ්භමන්තෙන, ඇවිදුනනු විසින්; අහිරික, හිරි නැතියව; නිල්ලජ්ජ, ලජ නැතියව. දෙජ් [3]විළි නැතිසේමැ කියා. 'එවරූපානං වත්ථානං අඩ්ඪාදනඩානං' යි සපුන් සඳ හය් කියත්. තං, ඒ පියලිකඩ; සන්නිසීදි, සන්හින්—උකැටූ විය යුතෙස්සි; පටිසාමෙත්වා, සඟවය්. 'ආචරියස්ස' යි පියලි කඩ සඳහය් කියත්. සංසෙන, සසඟැ—පියලිකඩැ ඇල්ම යූ සේයි. [4]'අපබොධති' යනුයෙහි 'අප' යන [5]උවසග....... ශෙෂයක් දක්වියැටිවැ 'බොධයති' යනු [6]ශබ්දනතරයක් දක්වියපිවැ 'බොධති' යුහු. භද්‍රො අස්සො, ආජානීය අස්; කසාය නිවිට්ඨො, කවුම්තිගායෙන් අතිශයෙන් පහරන ලදු යේයි; ආතාපිනො, වැර ඇතියාවූ; සංවෙගිනො, සංවෙ ඇතියාවූ; ධම්මවිනිච්ඡයෙන සමන්නාගතා හුත්වා යනු යෙන් 'භවතිච්ඡයෙන ච' යන [7]පදනතරයක් සමන්වා හැර ආඩ්‍යාහාර කටයුතු සේ දක්වත්. තිස්සන්නං විජ්ජානං යි

1 සපිළිවෙළ. 2 විචරණෙ-මු. ධ, අ. 3 පිළි. 4 අප්පබොධති. 5 මෙතැන් පටන් 'යුහු' යනු දක්වා පාඨය ආකුලයි, 'උවසගක් රති ශෙෂයක් . . . . යි පොත්වල පැයේ. 6 ශබ්දනතරයෙන්. 7 පදනතරයෙන්.

දිබ්බචක්ඛු පුබ්බෙ නිවාස ආසවක්ඛය [යන] තුන් විජ කියත්; **අට්ඨන්නං විජ්ජානං** යි ස අභිඥා මනොමයිද්ධි විපස්සනා ඥාණ කියත්; **පඤ්චදසන්නං චරණානං**, සීලසංවර ඉන්ද්‍රියෙසු ගුත්තද්වාරතා භොජනෙ මත්තඤ්ඤුතා ජාගරියානුයොගො සද්ධා හිරොත්තප්ප බාහුසච්ච විරිය සති පඤ්ඤා සතර රූපාවචරජ්ඣාන යන පසළොස් [1]සරණ ධමුන්; **පතිස්සතා**, සිහි ඇතියාවූ.

117. පිලොතික මහ තෙරුන් වත්.

‘පිතාමහාදීනං ධනං’ යි යොජනු. **එළකාමයං**, පිළිවසුණු මුවා; **නහාන කොට්ඨකං**, නහන කොටුවක්; **නහාන ඵලකං**, නහන පුවරුවක්; **නිසීදන** [2]**ඵලකං**, හිඳිනා පලකක්; **භොජනපාතිං**, බුදුනා පයක්; **ආසිත්තකූපධානං**, බුජුනා පා තබන්නට [3]පයක්ල; **අත්තනො පරික්ඛාරහරණත්ථං**, [තුමා] පිරිව[ය] [4]ගෙනැ යනුවට්; **සාටකං**, ගැලෙක්හි; [5]**පුණ්ණම දිවසෙ**, පුණු පෝ දවස්හි; **භුඤ්ජන ලීලහං**, බුජුන ලෙළඟ—බුජුන ලීලාය යුසේයි; **භත්තපිණ්ඩ පිපාසා**, බත් පිඬුනි ඇවිටි; [6]**මුධා**, අමිලයෙන්; **භත්තභතකො**, බතට බැළමෙම් කරනුවැ; **භත්ත වෙය්‍යාවච්චකො**, බත් පිළිවෙළ කරන කැමි; **සායපාතරාසත්ථාය**, සවස් හා රැයින් මෙ කැ යුතු බතට; **සඩායි**, සැදූ ඇයියොජ්; **උපට්ඨෙ සෙස කාලෙ**, [7]වඩක් සිටිකල; **එකො පච්චිංසො**, එක් තොමැ සෙක්; **චින්තාමණිවිජ්ජා**, සිත් මිණියක් සෙයින්—සිතූ සිතූ [8]වහන මිණියක් සෙයින් යුසේයි; **ඉච්ඡිතං**, ඉස්නා ලදුයේයි; **පත්ථිතං**, පතන ලදුයේයි; **සබ්බෙ සඞ්කප්පා**, හැම විතක්හු; **මණිජොති රසො යථා**, ජොතිරස් මිණි සෙයින්—රස් විරත මිණි සෙයිනැයි සේයි. ‘**ජොතියො රසනාති එතස්මාති ජොති රසො**’. **චත්තාරි අචින්තෙය්‍යානි**, බුධ විෂය ලොක විෂය සෘද්ධි විෂය **කම්ම** විෂය විසින් සතරදෙනෙක් නොසිතිය යුතුමෝ. **තත්‍ර [යං]** ඒ සතර අචින්ත්‍ය විෂයෙහි ඇයි මේ—එක පචිංසයක් පන්සියයක් ජනහට පොහොනු විමැයි සේයි. ‘**පච්චෙක බුධවිසයො**’ යනු පච්චෙක බුධ විසයදු බුධවිසය මෙ වෙයි යන **අභිප්‍රා[ය]යෙන් කියත්**. [9]**අසනිසණනිපාත සද්දූපිය**, සෙණ

1 සරනුමුන්, සරණුත්. 2 පල්ලඞ්කං-මූ ධ අ. 3 බත් පුරා තබන පයෙක්ල. 4 හෙනයනුවට. 5 පුණ්ණමදිවසෙ හොති-මූ. ධ. අ. 6 මේ පාඨය මුද්‍රිත ධම්මපදට්ඨකථාහි නො පැනේ. ‘නසක්කාව මුධා ලද්ධුං’ යි යොදනත යුතුයි. 7 වඩස්. 8 පතණ, 9 අසනිසත නිපාත-මූ. ධ. අ.

හඬක් බඳු; **අත්තනො සන්තකං**, තමා සැපැත්; **භොගක්ඛන්ධං**, භොගරාසි; **සතරස භොජනං**, සියරස බොජුන්—සියක් බ්‍යඤ්ජනයෙන් බතැයි සේයි; **සුවණ්ණ සරකං**, රන් [1]මලක්; **උච්ඡිට්ඨාවසෙසකං**, උජුල්වූ අවසිට් බත්; **දෙහළිනී භුත්වා**, දෙළු ඇතිව; **දෙහළං පවිච්චෙනසි**, දෙළු හැරලූ; **කණ්ණවිජ්ඣන මඞ්ගලාදීසුපි**, කන් විජුනා ඈයි මඟුලෙහිද. **තව අජ්ඣාසයං**, [2]තොප අදහස්; **සිරිසොභග්ගෙන**, සිරි [3]සොබැගයෙන්—සැපැත් [4]සුබැගෙනි යුසේයි; **කම්මට්ඨානං**, තැසැ පසු කම්ඨන්; **පබ්බජ්ජාය සක්කාරං**, පැවිජියට් පුජ්; **කාසෙ කුණං ඛනාපෙත්වා**, කාසි [5]වතුධා වවයක් කැණ අරවය්; **විහාරස්ස උපවනෙ**, වෙහෙර සිම්හි වල්හි; **දූසද්දෙක සකුණෙ**, [6]නොමිහිරි හඬ ඇති ලිහිණියන්; **අත්තනො විමානානි ගණ්හිත්වා** නික්ම යනු සාමණෙරයන් නොවැළඳු බැවින් කල් නොඉක් මීය [7]දෙනුව වස් කියා; **ආවිඤ්ජනට්ඨානෙ**, හස්රොජ් තන්හි; **සාරාණීය ධම්මකථං**, මෙත්තං කාය කම්මං මෙත්තං වචී කම්මං මෙත්තං මනො කම්මං මෙත්තං සබ්‍රහ්මචාරීහි [8]අප්පටිවිභත්ත භොජිතා යනු සාරාණීය ධම්මකථා නම්. [9]ජානොති, [9]සයි; **තුරිතො** යනු බෙලෙව් ගමන් සඳහය් නොකීයති. අතර මඟහි කිච්චන්තරයෙන් නොලබන තැන් නෙතැ කියන්. **හෙට්ඨාවුත්තනයෙනෙව**, යටැ සාමණෙරයන් වත්හි කී සෙයින් මෙ; **චත්තාරො පඤ්හෙ**, 'සාරිපුත්ත කිත්තෙන ලද්ධං' යන පැනය, 'ආහාරො නාම කිං ආහරති සාරිපුත්ත' යන පැනය, 'වෙදනා කිං ආහාරති සාරිපුත්ත' යන පැනය, 'රූපං කිං ආහරති' යන මේ සතර පැනයන්; **පඤ්හ විස්සජ්ජනාවසානෙ**, 'ආහාරො හරන්ත', 'වෙදනා හරන්ත', 'රූපං හරන්ත', 'ඵස්සං හරන්ත' යන මේ සතර පැන විසජුන් අව සන්හි; **නිධානට්ඨානං පච්චවෙක්ඛන්තො**, අහරැ සිටුනා තැන් පස්විකනු යේයි; **හෙට්ඨා**, යටැ **පණ්ඩිත සාමණෙරයන් වත්හි**—

118. සුඛ සාමණෙරස්ස වත්ථු.

දසවන දඬුවගැ අටුවා සන්න නිමි.

අප්පමාද විහාරිණියො, අපමා විහාර ඇතියෝ—අපමාවැ වසනුවෝයයි සේයි; **සුරා ජණො**, රහ බී කරන සැණ; **ධූතෙ**,

---

1 මාලක්. 2 තපන. 3 සොභැරු...යෙන්. 4 සුගෙහි. 5 වතුධාවවළන්, වතුධාවළන්. 6 නොමිහිරි, නොමිතුරු, නොවිසිතුරු, නොමිහිර. 7 දෙනුවසි. 8 අප්පටිවිභත්ත 9 ජානො, සිඝයි.

ගුහු කල්හි; කම්මන්ත භෙරිං, අද පටා කම්හට යව යන බෙරැ; කත්තබ්බ කිච්චානි කත්වා යනු යෙජ්යැ යුතු කීය සඳහය් කීයත් මෙයැ—උයන් කෙළිනාට පිළිවෙළ කටයුතුවක් සඳහය් කීයත් මෙ. ගිලානාලයං, ගිලානාකාර; පක්ඛන්දිසු සිකාථ, පැනෙව්; පොථෙත්වා, තළා; අනාසබ්‍යසනං, අවැඩ වසන්; පරිවජ්ජං, පිළිවෙළ; චංගොටකෙකි, සුමුගින්; මූසි වාරකෙ, [1]මිට වළා; මහාපතෙ පාරැපිත්වා, මිට වළා නොපැනෙන සෙයින් මහත් පිළි පෙරවැ; මද වෙගෙන, මත් වෙයින්; මාරකායිකා දෙවතා, මාරපක්ෂයෙක් ඇති දෙවියෙක්; අධිමුච්චිත්වා, බිම්සැ; විප්පකාරං, විප්‍රවරැ; පාණිං පහරිත්වා, [2]අත්පිඩි පැහැරැ; ඔතාර ලාභසථාය, ඔවස් ලබනුවස්; සංවෙජෙතුං, [3]බියපත්කරනු වස්; අන්ධකාර තිමිසා, බොල් අඳුරැ; උණ්ණලොමතො, උණ් ලොම් දයින්; අට්ඨවත්ථුකෙනානි අවිජ්ජන්ධකාරෙන, දුක්ඛ දුක්ඛසමුදය දුක්ඛනිරොධ දුක්ඛනිරොධගාමිනී පටිපදා පුබ්බන්ත අපරන්ත පුබ්බන්තාපරන්ත ඉදප්පච්චයතා පටිච්චසමුප්පන්න යන මේ අට වත්හි උපජන ඇවිජ් අඳුරෙන්; ඤාණපදීපං, ලොවුතුරා නුවණ පහන්; අචල සබාය, අසල් සැදූහැයෙයි—මැගින් [4]අසල් සැදූහැයෙයි සේයි.

119. විසාඛාය සහායිකානං වත්ථු.

රාජගහෙ අභිරූපා ගණිකා, රජගහා නුවරැහි වෙසෙස් රූ ඇති ගිණියක්; එකස්මිං අනෙනා වයෙසා, එක් ඇත වෙසක්හි; අපරජ්ඣිත්වා යනු තකියන තෙල් හිසැ ඔත් නැන් ගෙනැ කියත්; අට්ඨසලාක භත්තං, අට ලහ බතක්; සොළස කහාපණෙ පරිබ්බයෙන, සොලොස් කහවුණෙක පිරිවෙයෙන්-සොලොස් කහවණුවක් වියණ්ලද් උවාරැණෙකැයි සේයි; අට්ඨකභත්තං, අට බතින් එක් බතක්; දස්සනමෙව, දැකුම වැ; සිතිකං පුච්ඡිත්වා, සිති පිළිවිසැ—කී වසුන් කෙරෙහි සිටියේ දූයි පිළිවිසැ; සලාකභත්තං, ලහ [5]පොතොනා නැත; පරිණම හෙත්වා, වැළදැ—භින්නා යුසේයි; වෙධමානෙන සරීරෙන, වෙවුලන සිරිරින්; අනෙක වස්සකොටි සඤ්චිත කිලෙසො, නො එක් හවුරැදු කෙළෙහි පුරුදු කරනලද කෙලෙස්; [6]සමුද්‍ර වපි, හසුළේ; චීවරකණ්ණං පසාරිත්වා, සිවුරැ කනක් අතොවැ--චීවරෙ එක දෙසං පසාරිත්වා; උද්ධුමායි, ඉදිම්; නවති

1 මිටවවා, මිටවද 2 අත් පස් 3 බිය කරනුව වස්. 4 ඇ. 5 පොතොනාත්.
6 මේ පාඨය මුද්‍රිත ධම්මපදට්ඨකථාහි නොපැනේ. 'කිලෙසො සමුද්දමරි' යි යොදුනත යුතුයි.

වණමුඛෙහි, ද්වීහි අක්ඛීහි ද්වීහි සොතෙහි නාසාසහි මුඛෙන උච්චාරපස්සාව මුඛෙන යන මේ නව වණමුඛයෙන්; **පුලවා පග්ඝරිංසු,** පණුවෝ වැගුරුණහු; **භින්න සාලිභත්ත චාටිවිය,** සුදු පණුවන් විසින් ඇසුණු බැවින් බුන් හැල් බත් සැලක් බඳු; **ඡාතජ්ඣත්තො විය,** [සා] ඇප් ඇතිසෙඩිප් – සාකුස් ඇති සෙඩිප්නයි සේයි; **හනතිවා හුනතිවා,** හායි හෝ හුයි හෝ පිළියන්නෙක් ¹ගොයෙකුප්; **ආතුරං,** ගිලන්; **අලත්ත,** ²අලතු. ‘ආදි’ ශබ්දයින් ගොප්‍රරු ඇයි ගන්නේයි. **අරුභූතං,** වණවූ; **සමුස්සිතං,** ශිවියා; **ධුවභාවොවා,** තනවුරු බැවක් එව්; **සිතභාවොවා,** සිපි බැවෙක් එව්; **භෙදන ධම්මං,** බිඳෙන සැහැවි; **විකිරණ ධම්මං,** විකිරෙන සැහැවි; **විධංසන ධම්මං,** විදිගෙන සැහැවි.

120. ³සිරිමාව වත්.

වීසං වස්සසතිකා, එක්සිය විසි හැවිරිදි. ‘වීසාධිකං වස්සසතං වීසං වස්සසතං, තං අස්සා අත්ථීති වීසං වස්සසතිකා’. ⁴**සම්බාධට්ඨානෙ,** හමු තැනෙක්හි—නැසඩු තැනෙක්හි නැ යුයේයි; **රොග නිඩ්ඩං,** රොගයට කැදැලු; **සිඟාලො,** කැණහිල්; **ගලොවිලකා,** ⁵කුඳුලියැ; **නිච්චං පග්ඝරණකෙන** යනු නව වණ මුවෙන් සිලිරයන නැත් ගෙනැ කියත්; ⁶**පභඞ්ගුණං,** බිඳෙන සුලු.

121. උත්තරිත්ථෙරියා වත්ථු.

අධිමානිකො භික්ඛු, මහාමිඟ සඳැණ දසුන් පවා ගියැ ⁷ඇධිමනි මහණුන්—රහත් නොපැමිණැ මෙ රහත් පත්මහයි සිතන මහණුන්; **සමෙක්ඛනා** යනු වෙතනාභාජනයෙන් කී යේයි; **පබ්බජිත කිච්චං,** රහත් බවු; **නො,** අමහාකං; **බාහිර මාර කොට්ඨකං,** බිහි දොරටුවට්; **දීඝදස්සිනා,** දික් දක්නා සුලු වා විසින්; **කාරණං,** ආමක සුසානයට යා යුතු කරුණක්; **ආසාතං,** සැටුම්; **රාගං,** ලොලු; **ඔභාසං එරිත්වා,** අලු පතුරු වස්—සොහොනැ සිටි මහණුන් ⁸ගඳලිනැ හුනු තුමා දක්න අලුවක් කොටිතැයි සේයි; **තප්පතිරූපං නුඛො, අනුච්ඡවිකං නුඛො; අඪි සඞ්ඝාටං, අඪි සඞ්ඛලිකං; කාපොත වණ්ණානි,** ⁹කොවුවන්—¹⁰කොවොයින් වෙර පැහැ වැනි පැහැ ඇතිය හයි සේයි.

122. අධිමානික භික්ඛූනං වත්ථු.

---

1 මෙ පාඨය විමසිය යුතුයි. 2 කුලතු, කලතු. 3 සිරිමාවත්. 4 සම්බාධට්ඨානෙ-මූ. ධ. අ. 5 කඳුලියැ. 6 පභඞ්ගුරං-මූ. ධ. අ. 7 ඇසිමැනි. 8 ගඳලිය. 9 කොබොවන්. 10 කොබොයින්.

රූපනන්දෙසොට්ඨිං, රූ ඇති නඳ තෙරින්; භගිනාපි මෙ පබ්බජිතො යනු නඳ රජ් කුමර පිණිස කියා; භික්ඛුනීපස්සයං, මෙහෙණවර; [තො] සඛාය, සැදූහැයෙන් පැවිජිතොවු; අභිරූපතාය, වෙසෙස රූ ඇති බැවින්; දස්සනීයෙ, දස්සනයොගෙය; පාසාදිකෙ, පාසාදූ වඩන; සම්මුඛීභාවං, [1]හමුබවු; චතුපසමාණීකෙ, රූප ඝොස ලූඛ ධම්ම යන සිවැකර පමණ කොට් වැමෙතුයෙහි; ලක්ඛණානුබ්‍යඤ්ජන පතිමණ්ඩිතං, චක්කඞ්කිත පාදතා උස්සඞ්ඛ පාදතා ඇයි ලකුණු හය් තම්බනඛ තුඞ්ගනාසතා ඇයි අනුබ්‍යඤ්ජනයෙන් සදකළද්; ඝුණඝොස, ගුණකින්; චීවරාදි [ලූඛතං, සිවුරු ඇයි රළු බවු]; පුණ්ණ චන්දසස්සිරිකං මුඛං, [පුන් සඳු සෙයින් සිරිවත් මුව; 'අපතකාඞං] ඔලොකෙන්ති' යන තැන 'අහතො' යන්නක් අධ්‍යාහාර කරනු. අතබිනී හම්ංසු, බලනුයෙහි [2]බ්‍යාපාර ඇති බැවින් ඇස් බුමුනු. 'සා බලවඞ්කෙහා අහොසි' යි යොජනු. ධම්මං දෙසෙනොනාව දසෙසි යන සබඳ—බණ දෙසමින් හුනුයේම අභිසඳුසද සමනනතර ඉද්ධිබල සැණින් සොළොස් හැවිරිදි වියෙහි සිටි රූ විසි හැවිරිදි වියෙහි සිටියා කොට් දැක්වී. සොහං විරත්තචිත්තා අහොසි, සුලාක් උකැටි සිත් ඇතිවූ. 'යකිං විජාත වණ්ණං' ඇයි පදහය් 'තත්වා දසෙසසි' යනු ඇරැ යොජනු. 'ජරාජිණ්ණ කාලෙ අතිවිය විරජ්ජි' යන සබඳ. ඛණ්ඩදන්තං, වගුළ දත් ඇතියා; පලිතසිරං, පුළු හිස් ඇතියා; ඔහගයං, මැදැ බුහුවා; ගොපානසිවංකං, ගෝනැසක් සෙයින් වක්වූවා; දණ්ඩපරායනං, දඬු බැලෙන් වැමෙතුවා; සකෙ මුත්තකරීසෙ නිමුග්ගා, තමාමැ මූත්‍ර හා අහර පිරිණැමීහි ගැලිණි; පුබ්බවටටිගොචෙව යනු සළා වැහෙන පූයා ගෙනැ කියත්; [3]විලුම්පිංසු, වුදුම්බුහු—සූන්හයි සේයි ඛනිඛා පච්චයං යනු තුමන් දෙසන ධම් තකා කියත්; ආතුරං, ගිලන්වූවනු; අසුචිං, තොසතස්වූවනු; සමුස්සයං, සිරිරු; උග්ඝරන්තං, ඉතිරෙනුවා; පග්ඝරන්තං, වැගිරෙනුවා; යථා ඉදං, යම් සෙයින් මේ අවුතු සිරිරුද; තථා, එසෙයින් මැ; එතං, මේ සිරිරු; යථා එතං, යම් යම් සෙයින් [4]මේ සිරිරුද; තථා ඉදං, එසෙයින් මැ අවුතු සිරිරු; ධාතුතො පස්ස, මේ සිරිරු ධාතු බැවෙකින් දකු; සුඤ්ඤතො පස්ස, අත්තනි සුඤ්ඤ බැවෙකින් දකු—එවං පස්සනෙතා; ලොකං, සංසාරං; මා පුනරාගමි, මා ආගඤ්ඡි; භවෙ, කාමාදි භවෙහි; ඡන්දං විරාජෙත්වා, සඳු [5][වි]රාජ් කොටැ; උපසන්තා, කෙලෙස් සන්හිඳ්මෙන් සන්හින්හි; උපසි

1 හමුබද්. 2 බ්‍යාවර, 3 පිලිඡ්පිංසු. 4 තමා, 5 රාගකොටැ.

තීණ්ණං මග්ග ඵලානං, මතුයෙහි තුන් මඟ තුන් ඵලට්; විපස්සනා පරිවාසස්ස, විවස්නෙහි වෑසුව වස්—විවසුන් මුහුකුරුවනු වස් යි සේයි; පුබ්බණ්ණාපරණ්ණාදීනං යනුයෙහි පුබ්බණ්ණ නම් උඳු මුඟු ඈයි; අපරණ්ණ නම් සාලි වීහි ඈයි; බද්ධනස්ස, බඳනු සඳහස්; නගර සඞ්ඛාතං, නුවර යයි කියනලද්ද; බද්ධා, ඉදිකර බඳයෙන් බැඳැරූ. 'එවමිදං අට්ඨිකම්පි නගරං කතං' යන සබඳ. 'තීණි—පෙ—පටිවජ්ජනං' යන්නෙන් නගරසුරූප දක්වූහ. 'ජීරණ—පෙ—මක්ඛස්සච' යනුයෙන් ඒ නුවර තිබියයුතු ද්‍රව්‍ය දක්වූහු—බද්ධනස්ස, තබනුව වස්; කායිකා චෙතසිකො ආබාධො යනුයෙහි [1]ජරා ඈයි කායික ආබාධ නම්—මානමක්ඛ චෙතසික ආබාධයි; ගන්ධූපගං, ගන්නාට් තිසියෙක්—

123. රූපනන්දාථෙරියා වත්.

ඔණත සරීරා, නතු සිරිරු ඇත්තී; ජඞ්ඝා, කකුල්; වලලඟ සූනඛා, වල්බ ඇති ගෙණෙහෙක්; අසද්ධම්ම සන්ථවං, ගාම්ධම්ම [2]සසග්; ඵස්සං, උපදිණි සිරිරු [3]පොඬබ්; නහාතා, නහාන කොඬකතො; නස්ස වසලී, ඇා සැඬල; සාමං දිඩං, පච්චක්ඛ තො දිඩං; ඕධා පඤ්ඤායති, දෙකක් වැ පැනෙයි; [4]මුඛ ධාතුකො, මුළා පියවි ඇතියේ; අජිකාය සද්ධිං, එළුව හා සැමැගැ; [5]අබහාවිතකිතො, [6]නවනලද්ද; ආධාරකො, පා අවුරු; පාදපීඨං, පාපොළු; සාරාණීය ධම්මකථං, සිහි කටයුතු බැමි කියා; පමුළ්හො, මුළාවීම්; අසරණ භාවං, සිහිනොකරන බවු; රථසාලාය, රිය තබන හලැ; [7]පතිමානෙන්තා, පුජය්; දන්ත සංවිධානං, දත්හි වැද්දූරුම්; ධුව ධම්මා අයං, නගවුරු සහවු ඇතියේ [8]නමි; කඩකළිඞ්ගරස්ස, [9]තට නම් ඇති කළිංගර යටජ්. කඩ යනුදු කළිඞ්ගර යනුදු දඩියේ මැ සඤ්ඤා. කිම්ඞ්ග පන යනුයෙහි 'අඞ්ග' යනු නිපා. 'අස්ස අත්තභාවස්ස ජරා ආගමිස්සතීති එත්තකං වත්තබ්බං' යි සේයි. [10]සුදුජ්ජිගච්ඡිතං, මොනොවට පිළිජගන ලද්ද; [කිචි] උපඝාතකං, පිළි ලදුව නව් කිසි උවදක්—කිසි බාධකයක් යු සේයි—

124. මල්ලිකා දෙවියා වත්.

බ්‍රාහ්මණොපන, අග්ගිදත්ත බමුණු; ලඝු භාවො, [11]යල්නු බවු; දක්ඛ පඤ්ඤා, නැති පැන ඇතියේයි; අභික්කම පටික්කමාදි වචන මත්තමපි න ජානාති, 'අභික්කම' යි යනුතුයෙහි

1 ජල. 2 විසසග, විසස්ඞ. 3 සිඬබී, ඛිඬබි. 4 මූළ්ධාතුකො-මු. ධ. අ. 5 අබනවිකක්බිතො. 6 නවනලද්ද. 7 පතිබාහෙනෙම. 8 මෙහෙණ, මෙ මෙහෙණ්. 9 කාඬ. 10 සුපා විජ්ජගිතං-මු. ධ. අ. 11 සල්බවු.

'පටික්කමි' යි යන බැවින් 'පටික්කම' යි යුතුතෙහි 'අභික්කම' යි යන බැවින් ඒ මාත්‍රා නෙපුල් නොපනී; බීරණත්ථම්භකං නාම සුසානං, බීරණ තණපඳුරු ඇති බැවින් එනම් ලද් සොහොනට; තිණකලාපෙ, තණ කරළෙක්; සෙති, යම් [1]දෙගොනක්හු විසින්; ඛෙත්තානං ඛාදාම, කුඹුරු කාමෝ ජ. 'සෙ' යනු නිපා. කත පටිසම්මොදනො, කරනලද පිළිසඳර ඇතියේයි. විය යනු වචනාලඞ්කාරයෙහි නිපා. නිවාසගාමං වසස, ඔහු වසනුවට ගමකට. බ්‍රහ්මදෙය්‍යං දත්වා, [බඹ දෙයින්] [2]පිළිගන්වය්; මහන්තෙන යසෙන, මහත් පිරිවරින්. 'එකස්ස' යනු යෙහි 'පණ්ණාසකස්ස' යි විපරිණාමයෙන් යොජනු 'පණ්ණාසකානං වා අභාවෙන' යන සබඳ මූලාදි පණ්ණාසකයන් අතුරෙහි උනත් එක් දෙ පණ්ණාසකයක් නැති බැවින් කියූ සේයි. වග්ගානං අභාවෙන, සීලක්ඛන්ධාදී වග්ගයන් නො උනත් බැවින්ය යුසේයි. එකඞ්ගුල මත්තෙනපි ඌනුවයෙන් [3]සංවෙන් සවු නොවඩ[න] සේයි දක්වනු වස් කීනු.

125. ලාළුදායිත්ථෙරස්ස වත්ථු.

උදානවසෙන, උදන් විසින්—පීතිසොමනස්ස සමුට්ඨිත වචන උදන් නම්; අනප්පමිතෙසෙව, [4]නතයට නොගිය කල්හි මෙ; විධමිත්වා, විධ්වංසනය කොටැ; පුබ්බෙනිවාස පටිච්ඡාදකං තමං, පූර්වෙනිවාස [5]පිළිවසායක අඳුරු; පදාලෙත්වා, පුරෙ නිවස් ඤැණින් බිඳැ; දිබ්බචක්ඛුං විසොධෙත්වා, දිවැස් ඤැණ පිරිසුදුකොටැ; කාරුඤ්ඤතං, කුළුණු. 'කරුණා එතස්ස අත්‍ථීති කාරුණො, තස්ස භාවො කාරුඤ්ඤං, කාරුඤ්ඤමෙව කාරුඤ්ඤතා'. පච්චයාකාරෙ, හෙතු පච්චයාදි සුවිසි පසයෙහි; ඤාණං ඔතාරෙත්වා, අවිද්‍යාදි දොළොස් ඇඟ සුවිසි පසැ යොදා බලන ඤැණ එරවය්; අනුලොම පටිලොම වසෙන සම්මසන්තො යනුයෙහි අවිජයෙහි [6]පටා ජරා මරණ දක්වා යනු අනුලොම සම්මසන නම් ජරා මරණ [6]පටා අවිජ දක්වා යනු පටිලොම සම්මසන නම්; සම්මා සම්බොධිං, සවැසැණ පදස්ථාන මඟ ඤැණ—මඟ ඤැණට පදස්ථාන කොටැ ඇති සවැසැණ එව්; අභිසම්බුජ්ඣිත්වා, පිළිලදින්: අවිජහිතං උදානං, නොපියනලද් උදන්—හැම බුදුන් විසින් මෙ පවත්වනලද් උදන් යයි සේයි; යෙන ඤාණෙන, යම් මඟ ඤැණෙකින්; දට්ඨුං සක්කා, පහාණාභිසමය විසින් දක්ක හැකිද; බොධි ඤාණස්ස, මඟ

1 දුගැනක්හු. 2 පිළිගොනත්තවා. 3 යෙද විමසිය යුතුයි. 4 වනතායට, 5 පිළිවසයක. 6 පටා.

ඤාණෙන; ඤාණාභිනීහාරො, කල පණිධින් ඇතියේයිම්; සංසාර වට්ටං, සසර නම් ඇති වට—සසර මෙ වැටෙන බැවින් සසර වට නම්; පටිවිජ්ඣනෙතත, මග ඤණින් පිළිවිදිනහු විසින්—බලනුවා විසින් යුසේයි; අවසෙස කිලෙස ඵාසුකා, තණ්හා යෙන් සෙසු කෙලෙස් මහවුළුහු—

126. උදෙන ගාථා වත්‍ථු.

භොගක්ඛන්ධො, සැපැත්; මහා, මහත්; පුත්තස්ස නො, අම්හාකං පුත්තස්ස; ගීතවාදිත මත්තං, ගතු හා වයතු මතු; ආවාහ විවාහො යනුයෙහි ආවාහ නම් පරකුලෙන් ගෙනැයිම්; විවාහ නම් පරකුලට් මෙහෙයිම්; මෙ අසීති කොටි ධනං, දෙ අසූ කෙළක් සඞ්ඛ්‍යා ඇති ධන්; ධුත්තො, ධුත්හු—අක්ඛ ඉත්‍ථි සුරා සොඬයෝ ධුත්හු නම්; සුරා සොණ්ඩො, රෙයි සක්තවූයේ; භජ්ජිත මංසෙවෙව, බැදි මස්නුදු; ලොණසක්ඛරාච, කැට ලුණුත්; මූල ඛාදං, මුලු අලයනුත්; මනාප ජාතිකං, මනා සැහැවිගෙක්ද; [1]ධුතෙ ජෙතො, දූයෙහි ජේ වූය; විකිරනෙතා, ඉස්නේ; සොගගාදිකමපි, ගැල් රිය ඇයිත්; භොජන භණ්ඩකං, බොජුන් බඩ; අත්‍ථරණ පාපුරණ නිසිදනමපි යනුයෙහි අත්‍ථරණ නම් හැඳ පුවුයෙහි [2]අතුරණු; පාපුරණ නම් පොරවනේයි; නිසීදන නම් හිඳිනා බිම් කඩ ඇයි; උපජීවකං, දිවිල්; පුක්ඛ පලලෙල, දිගසුන් විල්හි; කොක්ඛ සකුණොවිය, කොස්ලිහිණියක්නු සෙයින්; [3]ඣායනති, සොස්නාහුයි; බ්‍රහ්මචරිය වාසං, සසුන් බ්‍රම්සර විස්; අවිජ්ඣායනති, සොස්ති; [4]අතිඛීණා, අතික්කනතා; උපභිකානං භණ්ඩං, වියනට බත්—

127. මහා ධන සෙට්ඨිපුත්තස්ස වත්‍ථු.

එකොලොස් වන ජරාවගැ අටුවා සන්‍ය නිමි.

භෙසකලාවනෙ, හගුරව්‍ සුංසුමාර ගිරි නුවර සිම්වනි මිහිග ගස් ඇති උයන්හි; බොධිරාජ කුමාරං, බිම්සර රජහු දරු බෝ රජ කුමරහු; අනභිරතිසො භවිස්සති, අසිරි නොවනු; නිස්සාරානි සුක්ඛදරූනි යනු තුමා කට්‍ටවි ගුරුළුහු හර නැති දියසුන් [5]දූවගෙන් කළ සැල්හු වන බැවින් කීය; හිරඤ්ඤ සුවණ්ණං, රන් හා කාවණු; වතුජාති ගන්ධෙහි,

1 ජුතෙ-මු ධ. අ. 2 අතුරනු. 3 ඣායතොනා, සොස්තේයි. 4 අතිඛිතතා-මු. ධ. අ. 5 දූවගෙහි.

[සිඳු දූ ගඞ්න්]; පඨම උම්මාරතො, පළමුවන එළිපතෙන්; වෙලපතනිකං, [1]පියවිලි. 'සචෙ ලච්ඡාමි' යන සබඳ පකඩ පතිඝිතෙන, හතළු පාද ලලාට යැ යන පස් අවයවයෙන් පෙළෙවුණු පිහිටා; සංහරන්තු, හකුළුවත්වා; පච්ඡිම ජනතං තථාගතො ඔලොකෙති යනු රජ කුමරු තුමා දරු ලබත් හොත් ඇක්මෙන්වායි සිති යැ. බුදුනු ඔහු දරු නොලබන බවු [2]නොදුනැ ඇක්තාහ—අනාගතයෙහි වනු නොදැකිති සිතන කෙනෙක් වෙති ඔවුනට [3]අනුකපුව පිණිස නො ඇක්න යන අභිප්‍රා[ය]යෙන් කියූහු. කුච්ඡිගතොව කිරමහි එක වාරං සරණං ගතො යනු කුච්ඡිගතගම සරණාගමන වෙතනා නැත හොතුජ් 'අයමෙම කුච්ඡිගතො කුමාරො සරණං ගච්ඡති' යන නෙපුල් ගැනැ කියූ සේයි. ජායාය සද්ධිං පමාදං ආපන්නත්තා යන තැනැ පමාද නම් ලිහිණි බිජ් හා ලිහිණි පැටවුන් කැමෙහි වුනුවු සිත්. මෙ ජයම්පතිකා, අඹු සැමි දෙදෙන; අන්තරදීපකං, මුහුදු මැද දිවානතට; මහා සකුණසෙඛා, මහත් ලිහිණි මුළෙක්; සකුණණ්ඩකානි, ලිහිණි බිජුන්; සකුණච්ඡාපෙ, ලිහිණි පැටවුන්; අප්පමාදං, ලිහිණි බිජ් හා ලිහිණි පැටවුන් නොකැහිනැ යන අපමා; තෙසං, ඒ දෙදෙනා අතුරෙහි; ආපජ්ජිස්ස, අවන්හි නම්; අභවිස්ස, විනම්; [4]උපපජ්ජිස්ස, උපජනේයි; ධම්මිස්සරතාය, ධම් දෙස්නෙහි ඉසුරු බැවින්. [5]එමෙ කීයති දෙසනා කුසල තායි. පච්ඡිමගනිසෙව, පිළිපජ්නේ මේ. 'තං' 'අත්තානං' 'අප්පකථං' යන ඈයි 'පුච්ඡනෙනතා' යන පද හය් යොජනු. පච්ඡානුතාපෙනන, පශ්චාත්තාපයෙන්; සාක්ෂිකා, සම්ප යොජනා—

128. බොධිරාජකුමාරස්ස වත්ථු.

'අප්පිච්ඡතාදි' යන තැනැ 'ආදි' ගහණින් සනතුට්ඨ සල්ලෙඛ පවිවෙක විරියාරම්භ සමාධි පඤ්ඤා විමුත්ති විමුත්ති ඤාණ දස්සන ගන්නේයි. චීවරෙහි පූජෙඤා, නෙ සිවුරෙන් ඉතිරි තා සිවුරෙන් පුජය්; උපකණෙ, වස් එළඹෙන දවස් [6]අසන් වූයෙහි. 'උපෙත්ථාති චත්වා' යනු 'එකෙකො හාමනොති වුතෙන' යනු හය් යොජනු. උදකුම්භං, ධබරායි; සානකං, සැළක්; කම්බලං, පලසක්; විප්පවිසාරිනො, විපිළිසරු ඇති යනු; අනුතීරචාරී, තෙරැ අනුවැ හැසිරෙනුයේ; ගම්භීරචාරිනො, ගැඹුරෙහි හැසිරෙනුයේ, මෙ උඳු, දෙමසපාවෝ; රොහිත මච්ඡං, රේ මසක්; සිගාලං, කැණහිලක්නු; ජම්බා

1 පියබිලි. 2 නොදෙහ. 3 අනුකප්‍රව. 4 උපපජේජයඃ. 5 ඉමෙ. 6 අවසන් වූයෙහි.

විහාරස්සාස, [1]ජන විහර නතකාය්; වො, තුප අතුරෙහි. 'අනුත්‍රිරවාරි නඛගුඬං' යන තැනැ 'භජති' යන්නක් යොජනු. අරියවංස පටිපදං දීපෙත්වා, අරිවස් පිළිවෙතින් එව්—ඉතරීතර චීවරාදි සන්තොසය භය් භාවනාරාමතා අරියවංස පටිපද නම්.

129. උපනන්ද සක්‍යපුත්තස්ස වත්ථු.

ධරමානක බුද්ධස්ස [2]සන්තිකා, දරමිනු සමරනු කෙරෙන්; අසන්දුට්ඨානං, [3]සජ්ඣාය විමුඛභාවං; පරිගණ්හිස්සාම, පිරික් සනමො; නුච්ජරවං, පිළිවෙතින් හුන් බැවින් සිස් හඩ; නිද්දාය කිලමන්තානං, නිදි තොඉදින් කලකිරෙනුවන් කෙරෙහි; විසෙසං, ඣානමග්ගාදිකං; අම්මාතා [4]පිතරි සංවඩ්ඪා, මාපියන් කෙරෙහි තො වැඩියෙය්; අනාචරිය කුලෙ වසං, ඇජර කුලෙහි තො වසනුයේ. 'න' යනු 'අභිජානාති' යනු හය් යොජනු. 'අයං' යනු 'කුක්කුටො' යනු හය් යොජනු. කාලං අකාලං වා, හඬනුවට කල් එව් තොකල් එව්; අකාල රාවි කුක්කුට ජාතකං, [5]එක නවානෙසි අකාලරාවි කුක්කුට ජා.

130. පධානික තිස්සත්ථෙරස්ස වත්ථු.

පතිදෙවතා හුත්වා, සවාමිනු දෙවිකොටැ ඇතියා වැ—සවාමිනු අරියය් යුතෙස්යි. කිංමෙතං, [6]කිසි ජෙයෙක්; සීලං වත මෙ අරොගංමෙව, ම රක්නා සිල් තොබුනු මෙ; උපපබ්බාජෙථ, පැවැජයෙන් පහකරව. 'ඉමිස්සා දහරාය කම්මං' යන සබඳ්. තං අධිකරණං, ඒ විවාදාධිකරණ—අනුවාදාධිකරණ එව්; සාණිපාකාරං, සෙණි පවුරු. පරික්ඛිත්තඨානයෙන් සාණි මැ සාණිපාකාර නම්. අන්තොසාණියං, [7]සෙණි ඇතුළ; ඔලොකෙත්වා, හත්පාදාදීන් තුළුල් තොතුළුල් [8]ඇසි නිරාම කරනුව වස් බලය්; මාසද්වයස්ස සමාගෙනත්වා, ඇය මෙහෙණවු දවස් සමිනා; ගිහිභාවෙන ඉමාය ගබ්භො ලද්ධොති ඤත්වා, මෙහෙණවු කල්හි ලද හත්පාදාදීන් මේ [9]අවසථා තොවනුයයි ගිහි කල්හි ලදුයයි දනය් යුතෙස්යි; කුමාරපරිහාරෙන, කුමරුවන් වඩන පෙරහරින්; අඞ්ක වගෙ, අඬුවන පියන්ගල්හි; එකමෙකා සමණධම්මං කත්වා යනු තිණින් නැගී පව් මුදුනෙහි මහණුවම් කළ තැන් ගෙනැ කිය්ත්; පණ්ණරස පමෙකුහ, [10]වම්සුත ආ පසළොස් පැනායන්; අස්සු තිමෙන්තා,

1 ජග. 2 සන්තිකෙ-මු. ඩ. අ. 3 සජ්ඣායනි විමුඛභාවං. 4 අමාතාපිතු සංවෙඩ්ඪා-මු. ඩ. අ. 5 එකතනවාගෙසි. 6 කිසි ජයෙක්. 7 සෙන්. 8 ඇර 9 "මේ අවසත තොඅවසත තොවනුයයි", "මේ අවසත තොසව සවසත තොවෙව් වනුයයි" ද පාඨයි. 10 වමසුත.

සඳුලෙන් නෙමන ලද්දෙන්; මනං වන, [1]මඳකින් ලවු; ඉමෙමසං, මේ පුත් මවුනම; පච්චයො ච පතිඨාච ජාතො, පසය් පිහිටය් වීමි—ජීවිතින්ද්‍රිය රක්නා වස් පසය් පිහිටය් වීමි සේයි; නිග්‍රොධමෙව, නිග්‍රොධ මුවරජහු ම; සෙවෙය්‍ය, සෙවුනේ; සාඛං, සාඛ නම් ඇති මුවා; න උපසංවසෙ, එළෙබැ නොවසනු; මතං, මරණ; සං ජීවිතං, යම් දිවි යෙක්ද—එයි වරා නිග්‍රොධ මුවරජහු කෙරේ මරණ මැ උතු මැයි සේයි; නිග්‍රොධ ජාතකං, [2]එකනවාසෙහි නිග්‍රොධ මුව ජා. 'තථෙත්වා' යනු යැ 'ඉමං ගාථමාහ' යනු යොජනු. වාරප්පත්තා මිගධෙනු, මරණ වර පත් මුව දෙනු; ගබ්භිනී මිගියා, ගැබ්ළි මුව දෙනව්; පරස්ස අත්ත නිඨිතෙන, මෙරමා අත්තෙහි සිටිනු විසින්—මෙරමා කෙරෙහි බඳුවා විසින යුතැන්. 'සගපරායණෙණනවා' යන පාඨ මැතැව්. අත්ත නිඨිතෙන යනුයෙහි අත් අනත සම්පන්නෙන යනු—සපත් අතුන් ඇතියනු විසින යු සේයි. සුදන්තෙන, සොට් දමුණා විසින්—එමැ කියති නිබ්බිසෙවනෙන යනු ——

131. කුමාරකස්සපථෙරස්ස මාතුයා වත්ථු.

'මාසස්ස අඩ දිවසෙසු' යනු මැනැව්. එක් අඩ මසෙක්හි විසේනි අමවක් සා පොහෝ විසින් එක් මසෙක්හි අම පොහෝ දවසෙක් වෙයි. 'අථ නං' යනු 'ජනෙඩස්වා අගමංසු' යනු හය් යොජනු. සණ්ඩිං [3]භිඤ්දිත්වා, උමඟ බිඳැ; අනුබන්ධා, ලුහු බඳනා ලද්දෙව්; භණ්ඩිකං, තුමා නොනාගත් [4]බැඩි; අපස්සි රූපං, අනනුච්ඡවිකං; විජිතෙ, ඉසුරු වත්න තන්හි; එකස්ස පච්චන්ත ගාමස්ස අටවිමුඛං, එක් පසත් ගමෙක් සිම්වෙහි තඩ දොරක්; එකං [හටං], එක් බැළක්හු; හත්ථං, බැළ; ඔරතො, මෙපසින්; පාරං, පරම් පසට; චුල්ලසානකං, සුළු ගැළියක්; විකාලෙ, ගියකල් ඇතිනැ; සකාලෙ, කල් සහිත යැ; නිවාසං, විසීම්; පටියාදපෙසි, පිළියැළ කරවී; සානකන්තරෙ පක්ඛිපිත්වා, ගැල් අතුරෙහි තබවය්; චොරානං පවිඨසද්දං, සොරුන් වන්නල හඬ බඳු හඬක්; සන්තජ්ජෙත්වා, තරදා; පොථෙත්වා, තළය්; [ගාම] භොජකස්ස, ගම් ලද්දවහට; [5]භද්දකස්ස වන, මනාවක් හට ලවු; අභිමත්ථනී, මිඩි; පාසාණ සම්භවං වජිරං, පහණින්වූ විදුරැ; [6]අමහමයං මණිං, පහණ මුවා මිණි; අත්තනො උඨානඨාන සඞ්ඛාතා, තුමා උපජනා

1 මෙනාකින් ලවු- 2 එකනානවාසෙහි. 3 ජිඤ්දිත්වා, 4 ගණි, 5 හටකස්ස වන-මූ, ඛ, අ. 6 අසම්මයං මණිං-මූ, ඛ, අ.

සෙනැයි කියන ලද්දුවා; ඡිද්දාවඡිද්දං, කුඩා මහත් සිදුරු කොට; ඛණ්ඩාවඛණ්ඩං, කුඩා මහත් කඩ කොට; අපරිභොගං කරොති යනු මිණි බැවෙකින් පිරිභෝ නොකොට හැකි තැන් ගෙනැ කියත්.

132. මහා කාල උපාසකස්ස වත්ථු.

දුස්සීලො, සිල් නැතියේයි; සඞ්ගණිකවා, සංගෙනැ—පොළොබාය් යු සේයි; කුරුඞ්ගමිග ජාතකාදිනි, එතන වායෙහි කුරුඟු මුව ජා ඇ ජාතකයන්. 'ආදි' ගහණින්' වධයම පිණෝ කළ තා ද ගන්නේයි. දස අකුසල කම්මපථෙ, පණිවා ඇයි දස අකුසල කම්මපථන්; ගරුකාපත්තිං, සඟ වෙසෙස්; ගතියා ආගතං දුස්සීලභාවං, ගී හා සමඟ ආ දිසිල් බවු; ඡමාරාති නිස්සාය උප්පන්න තණ්හායි සඳෙරකි වුසුර් ස අරමුණු නෙනැ උපන් බැව්න් කියත්. මාලුවා සාලං [1]ඔත්ථනතී, මාලුවා ලිය සල්රුක් වැළදිනී; පතෙනති, [2]ගොවුපතින්; සමුහඤ්ඤන වසෙන, සමන්තතො භඤ්ජන වසෙන; ඔතතං යනුයෙහි අපට ගැ 'පරියොනඬ්ඪිවා ඨිතං' යනු; අනප්පකාමො දීසො, අප්‍රිය කැමැති සතුරු; යථා ඉච්ඡති, යම් සෙයෙකින් එවුනු නස්නා කැමැති වේද.

133. දෙවදත්තස්ස වත්ථු.

සඞ්ඝභෙද පරිසක්කනං, සඟ බිඳුනට පිණෝ කිරීම්; පරිසක්කමානො, පිණෝ කරනුයේ; අජ්ජතගෙ, අජ්ජාදිං කපවා; අඤ්ඤත්‍රෙව භගවා, තථාගතයා විනා; අඤ්ඤත්‍ර භික්ඛු සඞ්ඝා, බික් සඟනු විනා; සඞ්ඝකම්මානි, ඤත්ති කම්ම ඤත්ති දුතිය කම්ම ඤත්ති චතුත්ථ කම්ම අපලොකන කම්ම යන සතර සංඝ කම්මයන්; සාධුනා, උදියස්නු විසින්; සාධු, හුදීකම් සුකරං, සොව් කොට හැකි; පාපෙන, [3]පව්මස්නු විසින්; සාධු, මනාකම්; දුක්කරං, නොකොට හැකි; අරියෙහි, අරින් විසින්; [4]අපාය සංවත්තනිකානි, අපා දුකට වැටෙනුවෝ; පාචීන නින්නාය ගඞ්ගාය, පැදුම් දසට නතුවු ගඟ; පච්ඡාමුඛකරණං විය, පැළ දසට නතුකිරීමක් සෙයින්.

134. සඞ්ඝභෙද පරිසක්කන වත්ථු.

හුත්තපාතරාසා, වළඳනලද පාවරු බත් [5]ඇතියං; කුච්ඡිසා උඩිකෙන ඩංහෙන, කුසැ උපන් ගින්න්; දක්ඛා, පැන

1 ඔත්ථරයාති-ධු. ධ. අ. 2 තොවුපතින්, 3 පව්මස්නු. 4 අපාය සංවත්තනි කාහා මු ධ අ. 5 ඇතියෝ,

ඇස් නැත්තී; පාපිකං දිසී, ලමු දිටිනැ—බුදුන් කෙරෙහි බණ ඇසුව මා කෙරෙහි බිඳෙන්නීයයි උපන් දිටි ගැනැ කියත්. [1]'බුද්ධානං සාසනං පටිකොසාසි' යනු බණාදි පටිසංයුත්ත කථා නොකරනුවම ඇනැදි තැන් ගැනැ කියත්. [2]'අත්ත සඤ්ඤාය වායමසි' යනු ලාමක දිටිනැ හය් සාසන පටිකොසා යෙහි පිළිපජ්ජන තැන් ගැනැ කියත්. කණ්ඩකස්ස යනුයෙහි අර්‍ථයැ 'වෙළු සඞ්ඛාතස්ස' යනු ඵලං, ඵල; කදලිං ගනාති, කෙල් නසා; වෙළු, මහ හුණ; නළං, රත හුණ; කාපුරිසං, ලමු පිරිමිනිහු; ගබ්භා, සුන් ගබ්; අස්සතරිං, වෙළඹ—

135. කාළථෙරස්ස වත්‍ථු.

කුම්භදාසියො, කළ දස්හු; මනං, [3]මඳෙකින්. 'අම්හි' යනු 'ඝාසිතො' යනු හය් නොපැනු. [4]අසාරකභාවෙන්, සාර කම් නොකළ බැවින්; කිලිස්සන්ති, පෙළෙත්; [[5]සුගතිං, සුගියටිජ්; නිබ්බානංච,] නිවනටිජ්—

136. චූලකාළ උපාසකස්ස වත්‍ථු.

ඉතො චතුමාසච්චයෙන, මෙහි [6]සිටැ සතර මසක් ඇවෑමෙන්; උප්පන්නසංවෙගා, උපන් සංවෙග් ඇතියාහු—සත්‍තවානි මරණින් නොමැ මුතුයැ අපට වනාහි කිඳුසි බියපත්වූහයි සේයි; සම්මනතසමානා, සසඳනානු; ධම්මානුධම්ම පටිපන්නිකා, ඩියුසස් පිළිවෙත අනුරූ පිළිවෙතින්; කාකණිකමත්තමපි, කාණවක් පමණකුජ්; කම්මට්ඨාන සීසෙන, කම්යන් [7]සිසෙහන්—කම්මට්ඨාන මුවෙන යි සේයි; ආභිසමාචාරිකවත්තං, සික්ෂි සැකෙවන වත්—[8]පාරාජික සංඝාදිසෙස පියා සෙසු ආභිසමාචාරික සිල් නම්; උස්සුක්කා පසුතො, සුතුපයුතුවූයේයි—

137. අත්තදත්ථ ථෙ[ස්ස] වත්‍ථු.

දොළොස් වන අත්තවග අටුවා සත නිමි.

ධුවසොගු, නිබද් හඹු; අසාධාරණ ඨානෙ ඨත්වා, මූත්ත තැනැ සිටැ; අත්තනො මුඛනිම්මිතං, තුමා මුහුණු පිළිබිඹු; ජීනක සීසො හසති යනු සුත් කෙමෙ ඇතියේයි යන අති ප්‍රා[ය]යෙන් කියා. මෙහි 'සීස' [9]ශබ්ද සොපචාර නිස්සිතයෙහි

1 මෙතැන් පටන් 4 වෙනි පෙළේ 'කියත්' යනු දක්වා පෑළය එක පොතක පමණක් පැනේ. 2 අත්තනො යවායමසි. 3 මනොකින්. 4 අසාරකභාවෙන-මූ. ධ. අ. 5 අගතිංච නිවනටජ. 6 සිටි. 7 සිසෙන්. 8 පාරාජික, 9 ශබ්දස්ස සොපචාරයෙන්,

වැටෙයි. [1]ත්වං ජිණ්ණ සීසා මාතාපිතරොපි තෙ ජිණ්ණ සීසා යනු පුන් හිස් ඇත්තාහ යන අභිප්‍රා[ය]යෙන් කියත්. මෙහි ['සීස'] ශබ්ද සීමාවෙහි වැටෙයි. මහානාමෙ, මුළුතන්හි; අසාකාය සනාතිකං, මුත්ත [2]අබ්භයසථ. 'න එතං අතිගරුං' යි යොජනු. 'මජ්ඣ ජිණ්ණකපාලං' යි පා සඳහය් කියත්. 'ජිණ්ණ කෙසාදි භාවං' යන තැනැ 'ආදි' ශබ්දයෙන් තබ නිවාසන පාපුරණ කපාල ගන්නේයි. 'ඉමිස්සා වට්ටිසසති' යි යොජනු. 'ජිණ්ණසීසොති කත්වා' යන තැනැ 'ජිණ්ණ සීසං කත්වා' යනු මැනැවි. නොහොත් 'කත්වා' යනු හැරැ 'ජිණ්ණ සීසොති අපෙක්ඛාසිතුං' යනු මැනැවි. නොහොත් 'කත්වා' යන තැනැ 'වත්වා' යනු මැනැවි. 'නෙව අසක්ඛි' යොජනු. [3]සඤ්ඤාපෙතුං, [4]සන්ථුදුවන්නට. 'න දූරිකං' යන තැනැ 'සඤ්ඤාපෙතුං නා සක්ඛි' යනු යොජනු. ථෙරො, අඤ්ඤතර තෙරහු; අපෙක්ඛි, විවාදයෙන් [5]කසව. 'නාසං අපෙක්ඛාසෙ' යන සබඳ්. අත්තනො උපට්ඨාසිකං, තොපගේ උපාසිකා; අනුවත්තිතුං, අනුකරනතුං. 'තව දූරිකාය වට්ටති' යනු සබඳ්. 'න' යනු 'ජානාථ' යනු හය් යොජනු. එතං පඤ්හං, 'ජිණ්ණ සීසො කත්වා අපෙක්ඛාසති' යනු මේ පැන; කම්මගුණෙ ආරබ්භ, පස්කම් ගුණ පිණිස; ඔළු ගොණාදීහි යන තැනැ ඔවුහු නම් කර දික් සිහුපු කෙනෙක්; ලොක වඩ නො නාම, සසර වඩනුයේ නම්.

138. අඤ්ඤතර දහර භික්ඛුස්ස වත්ථු.

නිග්‍රොධාරාමෙ, [6]තුන සතාණන් ප්‍රධන් කොටැ [7]සැහැයන් කරනලද් ඇරැම්හි; කත පවවුණකමෙනො, කරනලද් පෙර ගමින් ඇතියේයි; මාත භිඤ්ඤපත්‍යාය, තුමහට ඉතිරියම් හය් සැහැයන් කරනු මන් බිඳුනාට්; රතනවඩ්ඪකමං, රුවන් මුවා සක්මනක්; පොක්ඛර වස්සං, පොකුරු වැසි—තෙමියටියන් මිහැ සෙස්සන් නො තෙමන වැස්ස යෙන්; සණ්ඨපෙණෙනා, සරගන්නේයි. තස්මා මං නාසෙසි යනු පියා නුවර අවුත් පිත් සිඟා කැයැ යන [8]උවාම් කුමට ඉපැවිතියැ යන අභිප්‍රායයෙන් කියත්.

139. සුබොධනස්ස වත්ථු.

විපස්සක භික්ඛු, විවසුන් කැම් මහණුන්; විසෙසෙත්වා කම්මට්ඨානං ගහෙස්සාමීති, වෙසෙසා කම්ටහන් ගන්මනයි;

---

1 තවජිණ්ණසීසා, 2 අබ්භසසරා, 3 මං සඤ්ඤ පෙතුං, 4 සන්වනතට්
5 කසවා, 6 තුනු කාණන්, 7 සැහැයෙන්, 8 උමාට,

මරීචි කම්මට්ඨානං, මාළා සෙයින් සව් සකරුන් දක්න කම් ඨන්. 'ගෙහඝරණ්ඨානාදිවසෙන' යන තැනැ ආදි ගහණින් රුක්ඛ පබ්බත ගන්නේයි. අදස්සනගො, ගත්යාම් නොහිසි—

140. පඤ්චසත භික්ඛූනං වත්ථු.

පච්චන්තනං චූපසාමෙත්වා, පසත් දනවු නිවා; නාමකිත්ති, නම් මානම් ක; සඤ්ඤක වාතානං, කඩන සුළුගුන්. 'පවත්ති ඨානං අසුඤ්ඤං පමාණං නත්ථි' යි යොජනා. සංසීදනට්ඨානං, ගැලෙන තැන්—

141. අභය රාජකුමාරස්ස වත්ථු.

අභික්ඛණං, එක්වන්; [1]සම්මුජ්ජනෙනා, හමදනෙයි මැ; සම්මුජනිං, මුසුන්; මහා කුසීතො, මහාමැළි; මනතිංසාකාරං, [2]දෙතිසාකාර කම්ඨන්; උක්ලාපං, කසළ මුඩු—

142. සම්මුජ්ජනිත්ථෙරස්ස වත්ථු.

'අරහත්තං පත්වා උදයං උදයෙත්වා පරිනිබ්බුතො' යි යොජනා. රහො ගතො, නොරඹුරු තැනට ගියෙයි; පටිසල්ලීනො, පිළිසලුතම ගියේයි—නත් අරමුණෙන් ඉදුරන් හකුළුවා එකත් අරමුණෙහි ඇලුණේයි යුසේයි; විමුත්ති සුඛ පටිසංවෙදී, රහත් ඵල වළඳනුයේයි—

143. අඞ්ගුලිමාලත්ථෙරස්ස වත්ථු.

[3]අඞ්ගාලමෙව චෙතියෙ, අළුවු රටහි [4]අසි දෙවොළේ; පෙස කාර ධීතරං, පෙහෙර දුවක්; අඩුවං ජීවිතං, නො තහවුරුනි දිවි; ආසීවිසං, සතුස් නැගෙන විස ඇතියවුනු; භෙරවරවං, බියපත් හඬ 'මයහං' යන 'පිතා' යන ඈයි පස් පස් පද හා යොජනා. මධුරොජංච, මිහිරි ඔජ ඇති; [5]ආරොපිතො, තක්හි අරවනලදු—[6]තසරං, වරු තැහැරි; තසර පවෙණිං, තැහැරි පැස; එනෙනාව ගච්ඡමානා, ඒ මැගින් ම යන්නී; ඔලොකිත සඤ්ඤාණෙනෙව, බැලූ සලකුණෙන් ම; උජ්ඣායි, අවසඳ කෙළේ; හමෙහා, අලෙ; ජේතෙන සාකුණි කෙන, සෙහෙවු ලිහිණි වැද්දා විසින්; අසල්ලක්ඛෙත්වාව, නිදන බව නොසලකා ම; ගහිත නිම්මිතෙනෙව, ගත් නිමිති හි ම—නොනිදන කලැ වෙම හම්සි කළ සඤ්ඤයෙන් ම යු සේයි—

144. පෙසකාර ධීතරාය වත්ථු.

1 සම්මජ්ජන්තො-මු. ධ. අ. 2 දෙතිස්සාකාර. 3 අඞ්ගලාවෙතියෙ, අඞ්ගාල චෙතියෙ. 4 අසි. 5 ආතොපිතො, 6 තසර වැරැහැරි.

දිසාවාසිකා භික්ඛූ, නිතර වැසි මහණ කෙනෙක්; මාර කොඨ්ඨෙක, [1]ගෙදෙළු දොරටුව හි; සාරාණීය ධම්මකථං, සිහි කටයුතු දම් කියා කෙසූ විරායනෙනසු යනු 'නාව විරායනති භික්ඛූ' යි මහ තෙරුන් සිතූ බැවින් කියූ යැ. බුදුන් කෙරෙහි ඔවුන් [2]විසරායන ඇත්තෙනයින් කියූ නොවෙයි. චතතාරො ඉද්ධිපාද ඡන්ද චිත්ත විරිය වීමංසා යන සතර [3]ඉධ පාහු—

145. තිංස භික්ඛූනං වත්ථු.

ගුණ සමුද්දෙ, ගුණ මුළු; [4]බ්‍රජ්ජාතපානකසදිසා, කසඅපැණියන් බඳු; විසකෘදපෙත්ධාසි, අරවයිජ්ජ; සොභගගපජ්ජනතා, සොභගයට පැත් ති—සොඳුරු බවට [5]පැත්තිය යුමෙස්යි; බ්‍රමනති, හැකුළු මනාප්‍රණ ඇතියෙක්; ඉජ්ජමාසාසු, මාහ මූන් ජන්තා මාසානි; ඉන්දගොපක වණ්ණං, ඉඳුගොවුවන් පැහැ බඳු පැහැ ඇති; [6]අඹඹ වන්දනං, පුරෙම වැඳුම්; සිලොකිකාකි උදරං වෙසෙත්වා, පිසලි කඩින් බඩ මනත්වැ පැහෙනන සෙයි වෙලද්; ගබ්බිනී වණ්ණං, ගැබිණි සයන්; දුරෑ මණ්ඩලිකං, වීට දඬු අවුණුවක්; ගොහනුකෙන, ගෙරි හනු ඇටින්; උස්සෙද දසෙසත්වා, ඉදිමි ආරක් දක්වයි; සුළුසසිකං, සුවනු; දන්තාවරණං, ඔට මස්; සූතිසරං, තිඹිරි ගොය; 'උපකාකානම්පි [7]අස්සදනරෙ [8]ය වදෙස' යන සබඳ්. අභිරම්තුං සෙව, [9]සෙවුන මතුමෙ; සිහොවිය අභිනදනෙතා, සීනා කරන සිහක්නු සෙයින්; හි යනු නිස් වචන; කූලදන්තිකං කම්බලං, කුලදූති පලසක්; 'න දණ්ඩං පතයො' යි යොජනු. අසද්ධමෙමන, ග්‍රාම ධම්මයෙන්; ගිලානාලයං, ගිලන් ආර; චොරපපාතෙ, සොර පතනෙහි; උබපාදං ගහෙත්වා, උඩම ලූ පා ඇති කොටැ ගෙනැ—

146. විසාඛමාණවිකාය වත්ථු.

ඉතිසා, එවං අසා; සාලකල්‍යාණී සඳෙරෙහි, සල් කලණ පුවරින්. සල් කලණ රැක් බුදුන් හා සක්විත්තන් කල මිසැ නොවෙයි යෙත්. අනෙනා ආවරෙබ, ඇතුළු වටන්හි; වාසං ගාහාපෙසැනති, ගඳ ගන්වත්; වෙරම්බ වාතාවිය, වෙරඹ සුළඟ සෙයින්. අහසැ යොජනකින් මතු යෙහි අමිත සුළඟ වෙරඹ සුළඟ නම්යෙන්. අනතර සන්ධිමහි, ඇතුළු කළවෙයි. අභිපපිය හණ්ඩං යනු සුවණ්ණනාවා?

1 ගෙදෙළු දොරටුවෙයකි. 2 "විචාරායන" යනුත් පාඨයි-විමසිය යුතුයි 3 ඉධ පැහු, ඉධපැසු. 4 බ්‍රජජාපනක. 5 පැවැතිය. 6 අගගමණ්ණතා, පුරෙම වැඳුම්. 7 අස්සදනරං-මූ බ, අ, 8 වදෙ-මූ බ. අ. 9 සේන මාතුමෙ.

සඳහය් කියත්. සබ්බ සත්තානං පත්තිං දෙන්තා නාම නත්ථි යනු හැම සත්නට වෙන වෙන පෙත් දෙනු දුකමැ යි නො යන අභිප්‍රාය[යෙ]න් කියත්. 'උසභං' යන ඇසි ගනැ අජ්ජී බ්‍රාහ්මණ වගැ අටුවා බලාගන්නේ යැ. බාලස්ස කාරණං, බල්නු කිරියැ; අනභිනන්දිත්වා, නො පැසැසැ—

147. අසදිස දාන වත්ථු.

වෙය්‍යාවච්චං, මෙහෙයි; අවිචිපරායණො, අවිචිපරයින් කොමැ ඇතියේයි; කහාපණ භණ්ඩිකං, කහවුණු පොලි ගැටක්; අසල්ලක්ඛණාකාරං, නොසලකනා ආරක්—නො සිහිකරන ආරක්යයි සේයි; ඡබ්බීසතිවිධස්ස සඟස්ස යනු [1]ස කම් සුගීහය් සොළොස් රූ බඹතල [හය් සියූ අරූ බඹ තල] ගෙනැ කියත්. වෙමානික පෙතෙහි යන තැනැ වෙමානික පෙතයෝ නම් කලක් පැසි කලක් සුව විඳින් ල—

148. අනාථපිණ්ඩික පුත්තස්ස වත්ථු.

කෙලෙස් වන [ලෝක වගැ] අටුවා සන්‍ය නිමි.

අග්ගිං පරිචරති, ගිනි පූජා—අගා හොතුරු කෙරෙයි; කුතූහල ජාතො, උපන් කුතුල් ඇතිවූයේයි—වැතියක් දනැවි [2]රිසි ඇතියේය යූසේයි; පද චෙතියං, පද ලැය; ලක්ඛණ මන්ත කුසලතාය, මහාපුරිස ලකුණු කී වෙදයෙහි [3]ජේ බැවින්; උදක බින්දුම්හි සුංසුමාරං පස්සසි යනු සමහව මෙ නොවන දූයක් කියහි යන අභිප්‍රාය[යෙ]න් කියා. දිය බිඳැ සුංසුමාරයන් නැති සෙයින් මෙ 'න ඉදං කාම භොගිනො පදං' යනුජ් නැතිසේයි. රත්තස්ස පදං, [4]රා සිරිනු පිය; උක්කුටිකං භවෙ, මැදින් වක් වෙයි—පතුල් මැද බිම නො පහරියි සේයි; දුට්ඨස්ස පදං, [5]දෙස් සිරිනු පිය; සහසානු පීළිතං, ලා හෙලා පෙළනු ලදුමයේයි; මූළ්හස්ස පදං, මොහ සිරිනු පිය; [6]අවකඩ්ඪිතං, පස්සට හයනු ලදු වෙයි; විවත්තච්ඡදස්ස, විවත්ත පරිවත්තිතං ඡද්දං—කිලෙසච්ඡදනං—යස්ස, සො විවත්තච්ඡද්දො, තස්ස විවත්තච්ඡද්දස්ස—පෙරළා හෙළා පියන ලදු කෙලෙස් සියන් ඇතියක්හය යූසේයි; ඊදිසං, මෙබඳු—සත් ලකුණෙන් අංකිත යැ යූ සේයි; [7]සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණ, සර්වඥ බවු සදහය්—සර්වඥණ සඳහය් යූයේයි:

1 සත් කම් සුගී. 2 රුසි. 3 සැබැවින්. 4 රාසිවිනු 5 දෙස් සිවිනු 6 අපකඩ්ඪිතං. 7 සබ්බඤ්ඤුත ඤාණාය මූ බ. අ.

ඕකාරාපෙක්ඛා, ඔවස් බලනුයේයි; දුක්කර කාරියං, දුෂ්කර් ක්‍රිය. පච්චත්ත පුරිසකාරං [නිස්සා]ය, [1]තුමා කෙරෙහි ඇති පිරිමි බැවු නිසා. 'පච්චත්තං [2]අත්තනියෙව පුරිසකාරො පච්චත්ත පුරිසකාරො, තං නිස්සාය' යුසේයි. විමුත්ති සුඛං, ඵල සමවැත් සුව; පටිසංවෙදිසමානො, වළඳනුයේ; ඔලිනං, වරදක්. 'තාත කස්මා දුක්ඛීසි' යි යොජනා. රාගපාසාදීහි යනුයෙහි [3]රාගමෙ බඳන අටින් පාසනම් වෙයි. 'ආදි' ගහණින් මොහ ගන්නේයි. පාදෙ පරිචාරෙම, [4]පාහම්හෙහි මෙහෙකරමෙ. 'නෙව මනසාකාසි' යි යොජනා. උච්චාවචා, විසිතුරෝ; පලොභෙස්සාම, පොළොඹමිහ—ලොභ උපයම්හයි සේයි; අවිජාතා, දරු නොලද්දනු; සකිං විජාතා, එක් දරුමනු; ද්විජාතා, දෙදරුමනු; මජ්ඣිමිත්ථියො, මැදවියෙහි සිටියනු; මහිත්ථියො, මහලු වියෙහි සිටියනු; යථා, යම් සෙයෙකින්. 'අනුත්තරෙ උපධිසඞ්ඛයෙ විමුත්තො න මනසිකරොති එවං න මනසාකාසි'[යන සබඳ්]. යම් සෙයින් නිවන්හි [5]ඇලුණු ඵල සමවැත් ඇති යමෙක් මෙනෙහි නොකෙරේද එසෙයින් මෙ මෙනෙහි නො කෙළේය යුසේයි; 'අනපෙක්ඛවන්තානි යො වණ්ණා ඉමා ගාථා [6]අවොච' යන සබඳ්. අපෙළ, කසවව; එව රූපං නාම, මෙවැනි ක්‍රිය නම්; අවීතරාගානං, පුහුදුන්; අකාමානො වසං, නොප විසියම; තෙන තෙන මග්ගෙන [යනු] සොතාපත්තිමග්ග සඳහය් කියත්. කිලෙස ජාතං, කෙලෙස්. 'කිලෙසොයෙව කිලෙසජාතං' යනු වෙයි. පුන අසමුද්දචරණො, පිළි නොහසරන බැවින්; දුජ්ජහං නාම, [7]නොසෙසින් ජනතලදු නම් වෙයි; [8]න උස්සාකි, නො පහවෙයි; පච්ජනො වතති නාම න හොති, පසුවැ වැටෙනුයේ නම් නොවෙයි; රාගපදාදිසු, 'රාගොයෙව ගති හෙතුත්තා [9]රාගපදං පුග්ගලං' යි සේයි. 'තණ්හා කාමෙසා ජාලිනී' යන සබඳ්. සංසිබ්බිත [10]පරිසිබ්බිත පරියොනද්ධතයෙන යනුයෙහි සංසිබ්බිතා නම් හිවනලද අම; පරිසිබ්බිතා නම් හැම පසින් හිවනලද අම; පරියොනද්ධ[ා] නම් වළඳනාලද [11]අම; ජාලකාරිකාතිපි, ජල් කරනු වියසිජ්; [12]ජාලූපමාතිපි, ජල් උවාම් කොමැ ඇතියයි ජු; රූපාදීසු ආරම්මණෙසු විසත්තතාය, [13]රූ ඇයි අරමුණෙහි වෙසෙසින් ඇලුණු බැවින්; විසත්තාපනතාය, වෙසෙසින් ඇලවන බැවින්;

---

1 තුමො කෙරෙහි. 2 අත්තනො යෙව. 3 රාගමෙව. 4 පාසිම්හෙසි. 5 ඇපුල සමාවැත්, ඇපුළ මාවැත්. 6 අභාසි-මු. ධ. අ. 7 නොසිසින්. 8 න වුස්සාති 9 රාගපතං. 10 පරිසංසිබ්බිත-මු ධ. අ 11 සට. 12 ජලොපමාකිපි. 13 රූ ඇති.

විසභාරනාය, [විස] පතුළ බැවින්; විසප්පපථනාය, ...; කුම්භදාසි භවෙ, කිසි භවයකට; නෙතුං, ගෙන යනුවට; අන්තරධාපිංසු, අතුරුදන් වූහු; මාගන්දිය, මාගන්දිය. 'සෙම්හාදීහි' යන තැන 'ආදි' ගහණින් වාතපිත්ත ගන්නේයි. අපළිබුද්ධෙන, නො රැජන ලද්දේයි; උම්මාරණ්ණෙ, එළිපත් තන්හි. 'මෙථුනස්මිං ඡන්දො නාහොසි' යි යොජනු. 'ඉදං මුත්තකරීස පුණ්ණං සරීරං දිස්වා න හොතීති'. කිමෙව, කායෙව කථා; පාදපි, පාදෙනපි; තං, සරීරං; ඡසමංතිකා, මාගන්දිය මවුපියෝ

149. [1]මාගන්දිය වත්.

පරිස්සය මොචනත්ථං, උවදුරු මුදනුව වස්. 'ආභරණාදීනං' යන තැන 'ආදි' ගහණින් පුප්පදම ඇයි ගන්නේයි; ජාල [2]කරණ්ඩකං, දැල් කරඬු. ඇවිළිනා රත්නා බැවින් ජල් මෙ ජල් කරඬු නම්. රතනවණ්ණරුක්ඛො, රත් සඳුන් රිකෙක්; ගන්ධාය උපරි, උඩුගඟ; ධොත මූලො, දෙව් මුල් ඇතියේයි; සමුජ්ජමානො, බිඳෙනුයේයි; විප්පකිරි, විරවී; සම්පිකා, [3]දඬ කඬෙක්; [4]උදක උම්මිහි, දිය රළින්; [5]පොපියමානා, ගහමන ලැබෙන්නී; සෙවාල පරියොනද්ධා, සෙවෙලින් වළඳනා ලද්දී; ලග්ගි, ඇලුණු; උපධාරණත්ථං, [6]පිරික්සන්නට; අලත්තක වණ්ණං, ලතුවන් පැහැ ඇති; මජ්ඣන්තික ධාතුකො, [7]මැදැහැත් පියවි ඇතියේයි; භමං යොජෙත්වා, [8]බැම් කඳක් යොජෙයි; සික්ඛාය, සඟලූයෙහි; වෙළුපරම්පරාය, හුණු පරපුරෙන්—මතු මතුයෙහි බඳ හුණින යුසේයි; අප්පමත්තකස්ස කාරණා, ඇලුප් මතුවක්නු කරුණෙන්; සණ්ඩ මදසි, සලකුණ දින්; උපසංකමිතු කාමොවිය, [9]නැගිය කැමැති බඳුවැ; [10]ජවසා, ලාමකවූ; පිඩිපාසාණෙ, අතල ගලෙක්හි; ඔහීනකා, දුත්හු; හමෙහා, අළෙ; පරිගණ්ඨනතාවිය, පිරික් සනුවන් සෙයින්; අභිඤ්ඤාපාදක[චතුත්ථ]ජ්ඣානං, ඉඩිවිධ අභිඤ්ඤායම පාවූ [11]සියුතජ්ඣන්; අනාගතෙනාන පරිච්ඡින්ද නො, අතතින් පිරිසිඳුනේයි; තූල පිචුවිය, හිඹුල් පුළුන් සෙයින්; සත්තකබන්ධනං, සත් යලක්; අනුපරියායි, ඇවිජි; [12]අපිධානංවිය, පියන්තක් සෙයින්; නො [13]අවත්ථරිත්වා, අප [14]වැතැරු; සප්පාදීනි, කුලු ඇයින්. 'ආදි' ගහණින් [15]හැවිළි

1 මාරාධිතරාතං වත්ථු-මූ. ධ. අ. 2 කරණ්ඩකං. 3 දඬු කාඬෙක්. 4 උදක උම්මිසි-මූ. ධ. අ. 5 පොපියමානා-මූ. ධ. අ. 6 පිරිසනාට. 7 මැදහත්ය ඇතියේයි. 8 බැමකණක්. 9 නැගියැටි කැමැති. 10 ලාජවසා. 11 සිවුතජ්ඣන්. 1[2] පිධාතං. 13 අවත්ථරිත්වා. 14 වැහැරු. 15 හැවිම්.

අෑ ගත්තේයි. නාලිකං ඛාදිත්වා, නැර කොට; පාදසතානි ඛිපිත්වා, අග් පයින් ලා; ඡට්ඨානෙව, සිය තන්හි මෙ; උරෙන නිපජ්ජිත්වා, උරෙන් හෙවැ—උර බිමැ පහරන සෙයින් හෙවය් යුණේයි; ඔතාරාපෙත්වා, බහවය්; චතුමධුර පූණ්ණං කත්වා, ඛීරසපිමධුඵාණිත යන සියු මිතිරින් පුරය්; අනුබන්ධිත්වා, අනුවැ ගොස්; උනාදනාසස, මහ හඬින් [1]නදනුවහු; ඛණ්ඩා ඛණ්ඩං, කුදු මහත් කඩ කොටැ; අසජ්ජමානපිංසනත්ථාය, අජනෙති ලා වට්නුවට; විජ්ජතෙ, ඉපුරු වන්න තැන්හි. ඡට්ඨා ආණා පවත්තති යන සබද්—යම් හෙයින් අණ පවතීද යුයේයි. හතන කිච්චඨානෙ, බත් කිස කළ තැන්හි. පාත රාසං; [2]රැයිම්මෙ කෑ යුතු බත්; උපඨාකො, තුම්නම පස උවන්; ඛදිරඝ්ථමෙහගි, කිහිරි මැඹින්; අම්බ පොතකං උපසා මෙත්වා, අඹ පැළ [උපුරය්] [3]පිඹගල කිපිල්ලකෙකි, දිමි ත් තන් විසින්; පතනපුටස්ස අනතරෙ, [පත්] පළා අතුරෙහි; වාශෙෂ, තවුඩුවන්; නාලං, නොහඹා; [4]චතුමහාරාජ දතාති ෂං, සතර වරම් මහරජුන් දුන් සෙල් මුවා පා; තපෙප්ව, අඹ පක් පිළිගත් තන්හි මෙ; චීවරං පසාදපෙත්වා, සිවුරු අතොවැ; පංසුං විශූහිත්වා, පස් පිහිරය්; රොපෙහි, රුව— හිඳුවය් යේයි; තස්ස උපරි, ඒ අඹ ඇට මතුයෙහි; නඞ්ගල සිස මත්තක්ඛනෙඩා හුත්වා, නගුල් හිස් පමණ කඳ ඇතිවැ; උබ්බෙධෙන, උච්චතෙතන; සඤ්ඡනොනා, ගැවසී ගතුයේයි; පරිසතා [5]අම්බපිණ්ඩා, විලිතුන් අඹතැන් ඇතියේයි; පාටි හාරියං, [6]පෙළහැර. බුදුන් ඉඞ්විධ ඥාණ එව් ඤාණින් මෙවූ තාවත් එව් පිළිවතුන් හරන බැවින් 'පාටිහාරිය' නම්. උපසාටාපිතා, උපුරුවන ලද්හු; උච්චිළ අම්බසීහි, ඉඳුල් අඹැ ටින්; වාතවලාහකං දෙවපුත්තං, සුලඟ [7]වලා ඇති දෙවු පුත්හු; උක්කාර භූමියං, [8]උසුටු මුසු බිම; කාපෙහි, තව; වාත මණ්ඩලං, වාසක්; [9]රජෝවට්ටිසා, රජ සෙළෙහෙන්; වස්සවලා හකං, වැසිවලා දෙවු පුත්හු; [10]නිගහණ්ණා හුත්වා, [11]නිග්‍ර හණ වැ; සාගු තුටං, හඹු තළ; රහදෙ, [12]ගඟ වැළැහි එව් විල් වැළැහි එව් වළැ; පාචීන චක්කවාළ මුඛවට්ටියං, [13]පැදුන් සක්වළ මුව විටිරෙහි; වඩ්ඪමානකච්ඡායාය, වඩනා සේයෙහි; පමුඛෙ, අගවිටැ; උදක සකුණිකාවිය, කිඹිපිළියක සෙයින්. නඤනාසං තවත්ථාය බඩමාලාපුටො, මෙ තී සදහාත් බත්

1 නදනුවහු 2 රැයිම් ගෙසි කටයුතු 3 පිඹගිල කිපිල්ලක.කි 4 මහාරාජ දතේයං. 5 අම්බපිණ්ඩවරෝ-මු. බ. අ. 6 පෙළහරු. 7 වලං. 8 උසුවු. 9 රජවට්ටියා. 10 නිගහණ හුත්ව:. 11 නිගහණවැ 12 ගඟවැළඹිවූ විල්වැලඹිවූ විල්වළ, ගඟබැළඹිවූ විල්වළ. 13 පැදුම්.

මල් පළා නොවෙයි යනු නොතුමා සඳහය් [1]බත් මල් පෙළෙහි තුමා පැවැරූ [ව] කො යෙදෙන සෙයින් මෙ නො යෙදෙයි මෙහි කී පෙළහර කරනු යැ යන අභිප්‍රායයෙන් කියූහු. 'යත්ථාපි' යනු 'අපරෙව පුච්ඡි' යනු හා යොජනු. 'පාකමෙව හවිස්සතීති මඤ්ඤමානො' යනු සබඳ. බ්‍රහ්මතනභාවං, බඹ අත් බවක්; [2]බ්‍රහ්මපොසථං නාම, බඹ අපෙළමක් නම්; අපොසථිස්සාමි, අපෙළ[ෙ]නම්; හංස සකුණීවිය, හස් ලිහිණියක සෙයින්; [3]අසජ්ජමානා, නො සැජනෙයිම්—නො පිළිපහරනෙම් යූ සේයි; ධජ භූතං, ධජපුරුක්වූ; මහාජම්බු රුක්ඛං, මහජඹරුක්; මහාජම්බු පෙසියො, මහ ජඹු පිසුන්; ආවට්ටතො, අවටින්; මාස බීජං විය, මස් බිජක් සෙයින්—උඳැටක් [4]සෙයින් එවි; සංවෙල්ලිත්වා, හකුළුවය්; කුලාල චක්කංවිය, කුඹල් සකක් සෙයින්; පථවොජං, පොළොව් ඕජ; වාමහත්ථෙ පඨවිං කත්වා, වමතැ සිය් පොළොව් තබය්; ඉමෙ සත්තා, මේ සතුන්—පඨවිනිස්සිත සතුනැයි සේයි; අඤ්ඤස්මිං දීපෙ, දඹදිවින් අන් එක්තරා දිවෙක්හි; [දක්ඛිණ හත්ථෙන] ඨපෙස්සාමි, දකුණතින් ගෙනැ තබනෙම්; අසමධුරො, කාවක්හු හය් නො සමවිය යුතු බර ඇතියෙයිම්; මම ධුරං, මා වහන බර; අනච්ඡරියං, 'නාච්ඡරියං' යි සේයි. 'යං ඉදානි මම ධුරං වහිතුං සමත්ථො න භවෙය්‍ය එතං නාච්ඡරියං' යි යොජනු. අහෙතුක තිරච්ඡාන යොනියං, අහෙ පිළිසන් ඇති තිරිසන් යොන්හි. අහෙතුක පටිසන්ධියං තිරච්ඡාන යොනියං' යි කිය යුතුයෙහි 'අහෙතුක තිරච්ඡාන යොනියං' යන [5]වාමකොසක දෙශයෙන් කීසේයි. නොහොත් 'නත්ථි පටිසන්ධි හෙතු එතිස්සාති අහෙතුකා' යි ආදි පද ලොප් කොට සමාස කරනු. නිබ්බත්ත කාලෙසි, නිපන් කල්හිජ සේයි. යතො යතො ගරු ධුරං, යම් යම් තැනෙක්හි ගරුවූ [6]බරද; යතො ගම්භීර වත්තනී, යම් තැනෙක්හි විකට මඟද; තදා, එකල්හි—ගරු බර හය් වසම් මහට පත් කල්හි යැයි සේයි. 'අස්සු' යනු නිපා. 'යොත්තං ධුරං වහතෙ' යි යොජනු. ඉදං කණ්හ උසභජාතකං, මේ [7]එකනවායෙහි [8]කණ්හඋසභජා; මනාපමෙව, කල් නෙපුල් මෙ; අමනාපං, නො කල් නෙපුල්. 'නහායෙය්‍ය' යි යොජනු. [9]උබෙයි, උජලේ—නැගියයි සේයි; අලබෙහසි, ලැබවි; ධනං, ධනලාභෙහ භාර උඹරණනව;

---

1 බඳ්. 2 බ්‍රහ්මපොසථං-මු ධ. අ. 3 මෙතැන් පටන් 13 වෙනි පෙළේ 'උඳැටක්' යනු දක්වා පාඨය අපට ලැබුණු එක පුස්කොළ පොතක පමණක් පැණේ. 4 එසෙයින්. 5 වාමකොසක දෙ. 6 වරද. 7 එකනනවායෙහි. 8 කණුණ 9 උදුබබසී-මු, ධ, අ.

අනඤ්ජමනො, සඞ්කුචිතො—සිඞ්ගමනාවූ—නොපෙරෙළි සිත් ඇත මත නම්. නොහොත් අනඤ්ජ මනො, [1]ගහිත මනො—පී සෝම් නසින් ගන්නාලද සිත් ඇතියා යූ සේයි; ඉද්ධං නාඩි විසාල ජාතකං, මේ [2]එකනවාසෙහි නඬිවිසාල ජා; උජුකං, ඉඳුරං—පැජ්ජුනෙන් පැල දක්වය උතුරෙන් දකුණු දක්වය මේ අබ තුරෙහි සූවිසි යොජනෙක යූ සේයි; යමක පාටිහාරියං, ගිනි කඳු හා දියධර නො පෙරට කොට යුගළ යුගළ කොට පාත [3]පෙළහැර; පාළිතො, පිළිසැඹියා පෙළින්; අසාධාරණං සාවකෙහි, තන්කල්හි කල පිරියම්න් එක් කල්හි පැනෙන සෙයින් ගිනිකඳු හා දියධර මවනු හවග පිරිවස් ලබුවන බැවින් සවුවන් නොකොට හැකිය යන අභිප්‍රා[ය]යෙන් කීහු. උපරිමකායතො, නැබ පටා උසින්තිය කයින්; අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තති, තෙජොකසිණෙහි පාදකඣාන් සමවැජ 'අග්ගික්ඛන්ධො පවත්තතු' යි පිරියමා අභිසඞ්ඛන් හය සමකාලයෙහි ගිනි කඳ පවත්ති; හෙට්ඨිම කායතො, නැබ [4]පටා යටමිනි කයින්; උදකධාරා පවත්තති, ආපො කසිණයෙහි පාදකඣාන් සමවැජ 'උදකධාරා පවත්තතු' යි පිරියමා සමවන් අභිසඞ්ඛන් සම කාලයෙහි දිය ධරා පවත්ති. මෙසින් මතුයෙහි ගිනි කදහය දිය ධර පවත්නසේ ජන්නේ. පුරත්ථිම කායතො, පෙරට කයින්; පච්ඡිම කායතො, [4]පැසුම් කයින්; දක්ඛිණ කණ්ණසොතතො, දකුණු කන් සිදුරෙන්; දක්ඛිණ නාසිකසොතතො, දකුණු නැහැ සිදුරෙන්; දක්ඛිණ අංසකූටතො, දකුණු අංස කුළින්; දක්ඛිණ පස්සතො, දකුණු පාශීවයෙන්; අඞ්ගුලන්තරිකාහි, ඇඟිලි අතුරෙන්; ලොම කූපතො, ලොම කූපයෙන්—ලොම් පව්තැයි සේයි. 'ඡන්නං වණ්ණානං' යන තැනැ 'රංසියො' යනුවක් අධ්‍යාහාර කරනු. මජ්ඣානං, මඳම වන්; පභස්සරානං, මුනුවණින්. නිම්මිත බුදුන් අජේතිය හොතුජු පිරියමුසෙයින් හැම කිරිය කරන බැවින් 'නිම්මිතො කිඤ්ති' යනු ඇයි කියුහු. උභයම්පි කිර වෙ තං, මේ ගිනි කඳහය දියධර මේ. 'චක්කවාළ මුඛවට්ටිං' යනු හය යොජනු [5]'ඡබ්බණ්ණ රංසියො උග්ගන්ත්වා' යි යොජනු. [6]කූටෙහි ආසිඤ්චමානං, කොළෙන් ඉස්න ලබන; විලීනං සුවණ්ණං වියා, විරුණු රන් සෙයින්; [7]යන්තනාළිකතො, යන් නැළින්. 'යන්ත සුත්තා නාළිකා යන්ත නාළිකා' යනු වෙයි. යන්ත නම් නළ කුසැ පිරි වැමෙන දඬු. සුවණ්ණ රසධාරාගිවිය, රන්

1 ගහිත ඉපි සොම්නායන්. 2 එකනවාංශයස්. 3 පෙළගරු, පෙළගර. 4 පළං, 5 පැසුස්. 6 ඡබ්බණ්ණානං, 7 කූටෙසි ආසිඤ්චමානං-මු. බ, අ. 8 යන්තනාළිකො-මු, බ, අ.

දිය දර සෙයින්; ඒකචක්කවාළ ගබ්භතො සි බුදුන් සක්මන් බත් සක්වළ ගබ සඳහය් කියත්. බ්‍රහ්මලොකං ආහච්ච පටිණිවත්තිත්වා යනු බඹලෙවුති රුවන් විමන්හි පැහැර පිළිනැවැති තැන් යැනැ කියත්. 'ඒකං චක්කවාළගබ්භං ජොතිසරං විය අහොසි' යනු සබඳ්. ගොපානසිවිනතං, ගොමො නැසින් [1]ගැවසීගත්; [2]නිස්සාසං, නිස් හිවි; අස්සාසවාරං දෙකී, [3]අස්වසම ඔවස් දෙයි—යුජේයි; කාසම්. බණෙ, ඔවස් ලදු කොණෙණකි; සොළසන්නං ආකාරානං වසෙන යනු එකක්හු සිත් සොළසක් කොටැ වෙන වෙන බලන බැවින් කියයි. නොහොත් සරාග වීතරාගාදි විසින් බලන තැන් ගැනැ කියත්. [4]සොවාරං තිහු වර දෙන ඔවස්හි පිඩවූ තාවත් සිත් වෙන වෙන සොළොස් සොළොස් ආරෙන් පිරිසිඳුනුව ලුහුවැටුම් ඇති බැවින් එවං ලහු පරිවත්තං බුද්ධානං චිත්තං යුතු. අනන්තෙ [5]මනං ගහෙත්වා, තුමන් සිත් ගෙනැ—තුමා සතම රැස්න සෙයින් යි සේයි; වීසතියා පාණකොටීනං, විසි කෙළක් සත්නට; ධම්මාභිසමයො, [6]සස් පිළිවෙයි. 'පාටිහීරං කරොන්තොව ආවජ්ජිත්වා' යන ඈයි පූර්වකාල ක්‍රියා 'ඨපෙසි' යන අපරකාල ක්‍රියා හය් යොජනු. මාතු, මවු දෙවු පුත්ගම. කායො සඳවාරං යනු රුවන් සක්ම[ණි]න් යුගදුරැ මුදුනෙන් මෙර මුදුන්හි ඇතුත් පිය ගෙනැ කියත්; මෙ පාදවඤ්ඤුනි යනුයෙහි රුවන් සක්මනින් යුගඳුරැ [7]මුදුන් පවා එක් පාසිදෙක යුගඳුරැ ගලින් මෙර මුදුන් පවා එක් පාසිදෙක; සඤ්ඤාරං දිස්වා යුගඳුරැ මුදුනෙහි ඇක්මෙන සඵරනු බලය්. 'මකොඳ' යනු [8]'උපෙසන්ති' යනු එක්බිති කොටැ යොජනු. එඬ, පඩුඇඹුල් සලනෙලෙහි යැ; සප්පිණිසිනෙනපි, සඵරනු හුන් සඳැජු. තුච්ඡං විය භවිස්සති යනු බුදුහු කුඩාහ, සල අසුන් මහත යැ යන අභිප්‍රා[ය]යෙන් කියත්; පතිතාකාරෙන, [9]මඳ නැමෙනක්හි; නීච පීඨකං, මිටි පුටුවක්; අනොතා චීවරකොගෙයෙව, ඇත් සිවුරු ගැබැ මෙ; [10]අසම්භිත කාලොවිය, [11]හතයම ගිය කලක් බඳු. 'මහාජනො පරිදෙවි' යන සබඳ්. විත්තාකුලං, සිත්කුළු පවි. න නො දුක්ඛම යන තැනැ නො යනු වචනාලඞ්කාරයෙහි නිපා; [12]අවධාරණාර්ථයෙහි නිපා [එවි]—නදුක්ඛමව යුජේයි. [13]නාරාසකං, නර අසහනු. උසභ වසභ නිසභ ආසභ යන

1 නැමිගත්, 2 නිරස්සාසං-මු. ඛ. අ. 3 අස්සවසව. 4 සෝළසවාරං තිසතු, මේ සාඨය ඒමසියපුතුසි, 5 මිනො, 6 සපිළිවෙසි, 7 මුදුනොත්, 8 ඨපෙසසති, 9 ඇහාත්. 10 අසම්භිතකාලතො-මු. ඛ. අ. 11 ගතයට. 12 ආධාරාර්ථයෙහි. 13 නාරාසකං,

සතරජේනා අතුරෙහි මෙතැනැ ආසන [යනු මැනැවි]. 'අපරෙ ඉමං ගාථමාහංසු' යන සබඳ. පවිවෙකරතො, [1]පවිවෙසිහි රී ඇතිය. 'න පුනෙති' යන සබඳ—පිළි නො එනු යයි සේසි. 'මහා පවාරණ දිවසෙ ආගමිස්සති' යි යොජනු. බඤ්ඤාචාරං බණිංසු, කඳවුරු [2]බත්නු—මුළු බඳහුයි සේසි; ආකාසමෙව ඡදනං අහොසි, අව් සුලඟ ඇයි වරණ බැවින් අහස් මෙ සියන් වී; [3]සරීරනිස්සන්දො නාම, අහරු පිරුණම් [නම්]; දෙසෙස්සාසි, දෙස්නෙහි; ආහාරං දස්සති, [අහර] දෙනු යැ; සාය පාතං, සවස හය් රැඋම්මෙ. 'දසසු ලොකධාතුසු දෙවතා' යි යොජනු. නගමුඩනි, ගල් මුඳුනෙහි—මෙර මුඳුනෙහි යුසේසි. 'න කොචි දෙවො විරොචති' යන සබඳ. අඩිගණ්යහ, මැඩැ; මාදස යොජනිකෙ ඨානෙ, දෙළොස් වන යොදුන් තන්හි; දක්ඛිණෙය්‍ය පුග්ගලානං, [4]දක්ෂිණියම නිසි පුහුලනට; දීඝමන්තරෙ, දිග කලතුරෙහි මාදසයොජනිකං උඩන පන්තිං, දෙළොස් යොදනක් ඇති උජුන් [5]පෙළෙ—දෙළොස් යොජනක් තැන් බඳ උජුන් පෙළෙයි සේසි. 'කිනනුඛො එත්ථ කාරණනති ආහ' යි යොජනු. 'වුත්තමපි චෙතං' යනු [6]වීමන්වත් පෙළැ අා තැන් ගෙනැ කියත්. දක්ඛිණෙය්‍ය සහාවෙ ණනා, දක්ෂිණියම නිසි පුහුලන් වමතුයේ; පඨවිතලං පාපුණී, පොළොවු තලයම පති—පොළොවු තලයෙහි සිටියහුජ් ඇසූහයි සේසි; තං, ඒ තෙපුල්; භාවිතත්තෙන, හැඩූ අතුන් ඇතියහු විසින්. යං දනං දක්ඛිණෙය්‍යන පුඤ්ඤකං නෙන දනෙන මය්හං න කිඤ්චි පයොජනං අත්ථීති අත්ථො. පරිත්තකං දනං, ඇලුප් දනක්; දජ්ජා, දිහි; අතිරොචති, ඉක්මැ වොරොජි. හි යනු නිපා. චන්දො තාරගණෙ සථා, යම් සෙයින් සඳු තරු ගණ ඉක්මැ වොරොජිද එසෙයින් මැ අප ඉක්මැ වෙරොජි යු සේසි. සුඛෙත්තෙ, මනා කෙතැ; අලප්පං, [7]ලද්මි; උජ්ජඞ්ගලෙ ඛෙත්තෙ, රැළු කෙතැ—නො මැඩගැකි කෙතැයි යුසේසි; භද්දකෙ ඛෙත්තෙ, සරු කෙතැ; සම්මාධාරං, මනා පබඳින්; [8]පුඤ්ඤකාරං, පින් කිරිය; පුබ්බ කම්මං, පුසිරිකම්; ආවජ්ජිත්වා, කෙණ්ණස්සක් බත්. 'තදස්ස මහප්ඵලතරං [9]ජාතං' යන සබඳ—ගේ එවුහම වෙසෙස් මහපළ [වි] යැ යු සේසි; [10]විචෙය්‍ය දනං වට්ටති, ගුණවතුන් පිරික්සා දියයුතු; සුගතප්පසත්ථං, බුදුන් විසින් පසස්නාලදු; නිණදෙසානි, තණ දෙස් කොටැ ඇතියනු;

---

1 පළිවෙසෙක් කිරි ඇතිය. 2 බද්නු. 3 සරීරන්සංසො කාම-මු. ධ, අ. 4 දක්ඛිණී දීයධ. 5 වෙළෙ. 6 ඕමන් පෙළ. 7 ලත්මි. 8 පුඤ්ඤ කාරං. 9 දතුං. 10 විචෙය්‍ය දනං.

රාග දොසා, රාදොස් කොට ඇතියහු; වීතරාගෙසු, රා නැතියවුන් විසැකි; ඉච්ඡාදොසා, ඉස දොස් කොට ඇති; විගතිච්ඡෙසු, කසවූ ඉස ඇතියවුන් අතුරෙහි; පඤ්චපෙසි, රැකුළි; භික්ඛාචාර වෙලායං, බික් සිගිය යුතු කල්හි; නාග ලතා දන්තකට්ඨං, දෙවියන් එළවූ නාලිය [1]දැහිවු; අනොතත්තදහෙ, [2]අනූතත් විල්හි; මහාසාල මාලකෙ, සඳුන්වන [3]හිමිවහි මහසල් මළුයෙහි; තෙසං භික්ඛූනං, පන්සියයක් මහණනට; සත්තප්පකරණිකා, සත් පුවරුණු උගත්තාහු; බුද්ධක වගගුලියො, [4]දුමෝ; පබ්භාරෙ, [5]කමාරෙ—[6]සුත් ලෙණෙක්හි; සරෙ නිමිත්තං, හඬ නිමිත්—බණයි යන [7]අවජ්; තෙනෙව නීහාරෙන, එමැ නිරයින්; මහාමායාපි, මවු දෙවිඳු; සත්තමෙ දිවසෙ පවාරණං භවිස්සතීති, සත්වන දවසින් පවරුණු වෙයි යන කලැ; සඤ්ඤූ ඔරොහණ දිවසං, සඨරනු දෙවු ලොවින් බස්නා දවස්; කපෙඑව, පිරිස් පිඬිකළ තැන්හි මෙ; නිමුගගා, ගැලුණේයි; [8]සිනෙරු පාදං, [9]මෙරපයට; මණි රතනෙ ආවුත, මිණිරුවනෙක්හි [10]ඇවුණුහු; පණ්ඩුකම්බල සූත්තං විය, රත් පලස් හුයක් සෙයින්; සඤ්ඤූ පාදෙ, සඨරනු [11]පා විළුම්; පාථෙය්‍ය කිච්චං, මග [12]නිමයෙන් කිස; ධුර විහාරං, අසන් වෙහෙරට; පවාරෙතබ්බා, දෙවුලොවැ මෙ පවරා; මනුස්ස පථං, මිනිස් ලොවට; තීණි සොපානානි, තුන් [13]හිණිහි; පාදනි, හිණිමුල්; සීසානි, [14]හිණිහිස්; සොවණ්ණ සොපානං, රන් හිණි; මණිසොපානං, මිණිමුවා හිණි; දෙවොරොහණ යමක පාටිහීරං, දෙවුලොවින් බස්නා කලැ කළ යුතු යමා පෙළහර. 'දෙවලොකතො ඔරොහණං දෙවොරොහණං, දෙවොරොහණෙ යමක පාටිහීරං දෙවොරොහණ යමක පාටිහීරං'. උඩ්ඪං ඔලොකෙසි, ලොක විවරණ පෙළහරු කමැටිවැ ඉමා උඩු බැලී; නවබ්‍රහ්ම ලොකා, බ්‍රහ්මපාරිසජ්ජ පමන් කොටැ සුභකිණ්ණ අවසන් කොටැ නව බඹ ලොවු; එකඞ්ගණා අහෙසුං, එක ලොක වූහු; දිසා විදිසා, පුරත්ථිමාදි දස හය් පුබ්බදක්ඛිණාදි විදිසයෝ; දෙවා මනුස්සෙ පස්සිංසු [මනුස්සාපි දෙවෙ පස්සිංසු] යනු දෙව් මිනිසුන් අනන්මන දුටු සෙයි කියවිවැ කියූ යැ—පුරෙ නුදුටු විරින් දුටුන යුසෙයි; බුද්ධ සිරිං, බුදු සපුව; ඡත්තිංස යොජන පරිමණ්ඩලාය, සතිස් යොජනක් අවට ඇතිහි යැ; පඤ්චසිඛො ගන්ධබ්බ පුත්තො, පන්සිළු ඇති [15]ගඳබගළ වැසි දෙව් පිත්; බෙලුව

1 දූහැටු. 2 අනූතත්. 3 සිම්වහි, 4 'දූජො' හිද පාඨයි. 5 කටාණෙ,කවාතෙ. 6 සත්. 7 ආරී. 8 සිනෙරු පාදකං, 9 මෙරයට, 10 ඇම්ණුහු. 11 පා විළුත්, 12 නියම්යෙක්, 13 හිණුහි. 14 හිණි හිස්හඟ, 15 ගඳබකළ.

[1]පණ්ඩු වීණං, විලිකුන් බෙල් පතොක්හි පැහැ බඳු පැහැ ඇති වෙණ; ගන්ධබ්බ පුජං, [2]ගඳැව් පුජ—පුජ විසින් පැවැති [2]ගඳැවායි සේයි; මාතලි සඞ්ගාහකො, මල් සඟා දෙව් පිත්. 'වාම පස්සත ඔතරි' යන සබඳ. සුයාමො, යම් දෙවු ලොවුහි අධි දෙවු රජ; වාල වීජනිං, වල් විජුනා. 'ධාරෙසි' යනු හය් සබඳ. 'සාරිපුත්තත්ථෙරොපි අනන්තකො තුසිම්පත්තාසෙසි' යන සබඳ. මෙ, ම විසින්; ඉතො පුබ්බෙ, මෙයින් පුරුද්හි; නදිට්ඨො, මෙවැනි බුදු සපුව හය් යෙජුනෝ නොදක්න ලදී; උදු, පිළි; කස්සචි, කාවක්හු විසින් කියන ලබනුවා; නස්සුතො, නො අසනලදු; වග්ගුවදෙ, මියුරු තෙපුල් ඇතියෙයි; තුසිතා ආගතො, තුසිත නම් දෙව නිකායෙන් පිළිසැඳ විසින් මෙලොවට ආයෙයි. ගණිමා, නො එක් සවුගණ ඇතියේයි; තුම්හාකං පිහෙනති, තොප පතත්. ඉහි මැ අජී යැ 'පත්ථෙන්ති' යනු. ලක්ඛණූපනිජ්ඣාන, විවසුන් සඳැණින් ස[බ]ර ධමුන් ලකුණින් [3]නැරඹීම්—අනිච්චාදි ලකුණු සිතීමැයි සේයි; ආරම්මණූපනිජ්ඣානං, සමාධි [4]අභිසඳැණින් කසිණාදි අරමුණ් සිතීම්; ආවජ්ජන [5]සමාපජ්ජන අධිට්ඨාන වුට්ඨාන පච්චවෙක්ඛණෙහි යනුයෙහි ආවජ්ජන නම් [6]ඣන්හු පස්විකනුවට් සකුස් ඇවිළිය යහනු; [5]සමාපජ්ජන නම් හැඟි තොණෙහි සමවැජිය යහනු; අධිට්ඨාන නම් කැමැති තා දවවිය යහනු; වුට්ඨාන නම් [7]සථර පිරිසුන් දවස්හි සෙයි නැගිය යහනු; පච්චවෙක්ඛණ නම් ඣනඟ පස්විකිය යහනු; කිලෙසවූපසමන නම් විබුදුන් හය් සුමුසේයිවිසින් කෙලෙස් සන්හිඳිවීම්; නිබ්බානරති නම් නිවන්හි උපන් පි සොම්නස්; අරහන්තා, රහත් එළෙහි; තස්ස, සකස් නුවර දෙරුහි; දක්ඛිණපාදස්ස පතිට්ඨිතට්ඨානං, දකුණු පානු පළමු පෙළුවුහි පිහිටි තන්—දකුණු හිණ් වෙනෙලි පිහිටි තන් එව්; පාචීන දිසං, [8]පැදුන් දස; එකඞ්ගණමෙව, [9]එකඟුණ මෙ—එක් මළු මෙ යුසේයි. 'දෙවමනුස්සා ආගංසු' යන සබඳ. නව බ්‍රහ්ම ලොකා, නව බඹ ලොවු වැසියෝ; භුම්මට්ඨකා, බුම් ඇසිරු කොටැ ඇතියනු; විසජ්ජෙන්තා, විස ජනුයෙක්; එතෙථව, මුඹ සස්නෙනි මෙ යුසේයි; උපධාරෙථ, තොප පැත විසජනුවට නිසියක්හු [10]බලව්. 'කිඤ්චාපි එස නික්ඛන්තො මම අජ්ඣාසයෙ තඞ්ඛති' යන සබඳ සෙච සඞ්ඛත ධම්මා, යම් කෙනෙක් රහත් මගින් ජන්නා ලදු සියු සස් ඇතියනුජ්; තෙසං ඉරියා, එවුන් පිළිවුවා; නිපකො, නුවණ ඇතියේයි. 'බන්ධාදිසු' යනුයෙහි 'ආදි' ගහණින්

1 පණ්ඩ, 2 ගඳවු, 3 රැඹීම්. 4 අභිසඳැණින්. 5 සමාවජ්ජන. 6 ජන්නු.
7 විමසිය යුතුයි. 8 පැදුම්. 9 එකගුණ මෙ. 10 බලව.

ආයතන ධාතු ඈයි ගන්නේයි. කතරෙන මුඛෙන, කවර වාරයෙන්. 'සක්ඛිස්සාමි නුබො' යි යොජනු. සක්ඛෙතුං න සක්ඛිස්සති, [1]මාදහට [2]අනුරු විසින් [3]කිය නොයහනු යැ— 'භූතමිදන්ති සාරිපුත්ත සමනුපස්සසීති' යනුයෙහි ඉදං යනු යෙන් යමැ තුමන් කියූ පුවජාගාථායෙහි 'ඉරියං' යනු පරාමශී කොළේ‍ර—ඉදං ඉරියන්ති මයා යං වුත්තං තං භූතන්ති පඤ්ච ඛන්ධාති සමනුපස්සසි' යුසේයි; පාපුණිතුං, පැමිණෙනුවට— කියනුවට යුසේයි; සකල කප්පම්පි යනුයෙන් ආයු කප්ප ගන්නේයි; ඡනතකා බිඤ්ඤු, මෙතෙක් පොදනු; ලක්ඛං ආරොපෙතුං, ලක් තබනුවට. 'තං ථෙරං ආහ' යි යොජනු. 'තස්ස ආයස්මතො පඤ්ඤාය උපමා නාම නත්ථි' යනු අටුවාකරුවන් තෙපුල්. 'තෙනෙවාහ' යනු තුමන් කියූ සමර්ථන කරන්නට ඔවුන්ම කියූ [යැ] 'ගඞ්ගාය වාලුකා ඛීයෙ' යන ඈයි තුන් පද 'ලක්ඛෙන මම බුද්ධියා' යන පදහය් වෙන වෙන යොජනු. මම බුද්ධියා, ම නුවණට; ලක්ඛෙන, ලක්විමෙන් — ම නුවණට පැවැතිනා විෂය හෙදයෙක් වේද එයම ලක් තබය් යි සේයි; [4]පංසු ගුණ්ණං, පස් රොණක්; අතික්කමිත්වා, ලක් කොට නොතබය්. 'පඤ්ඤාහානං සතෙනවා' යන ඈයි කරණ වචනයෙන් නොයොජය් භුම්ම වචනයෙන් යොජනු. 'එවං මහා පඤ්ඤපිති' මහ තෙරුන් සඳහය් කියත්. බුඩ විසයෙ, බුදුන් අදහස් විසායි; අඤ්ඤං වා, 'එකකං වා' යන ඇත් එවි; කොට්ටිවා, එක් නයෙක්හි කෙළ එවි; 'යං පඤ්ඤහං' යනු 'යෙච සඞ්ඛත ධම්මාසෙ' යන පැන සඳහය් කියත්. 'අතීතං ආහරිත්වා කථෙසි' යන සබඳ්. සමාගතානං, [5]සනිවට ගියවුන් සබඳ්; පරොසහස්සම්පි, [6]අයිරා දහසෙකුදු වීතම්. 'කන්දයන්තුං' යනුයෙහි නිග්ගහීත ලොපි. තෙ, එවිහු—පරො [සහස්ස] සඞ්ඛ්‍යා ඈතියහයි සේයි; අපඤ්ඤා, භාසිතත්ථ ජන්න නුවන් නැතියවුනු; එකොව, එකෙකුත්; සෙය්‍යො, පරො සහස්සයන් වරා පසස්නලදු; භාසිතස්ස අත්ථං, කියනලද තෙපුලෙහි අර්ථ. භාසිතත්ථ ජන්න නුවණ නැතිවැ පරිදෙවන කරන දහසුන් වරාජු භාසිතත්ථ ජන්න නුවණ ඇති එතෙක් මැ උතුමැ යන සමුදායාර්ථ[යි]. ඉමං ජාතකං, මේ [7]එකනවායෙහි පරොසහස්ස ජා......

154. යමක පාටිහීර වත්ථු.

---

1 විමසිය යුතුයි, 2 අඳුරු විසින්. 3 කිය නොහොයනුය. 4 පංසුබණ්ඩං- මූ, ඛ, අ. 5 සනිපටි, සනිපාටු 6 අභිරා, ථෙරා. 7 එකතනවායෙහි.

සන්තසිරීසස්ස [රුක්ඛ] **මූලෙ,** සත් මහරි රුක් මුලැ; **එරක ගුම්බෙ,** [1]එරුපඳුරෙක්හි; **එරක පත්තං,** එරුපතක්; **නාවාය වෙගසා ගච්ඡමානායපි,** නැව වේ පුරා යත සැදැහිඳු; **නමුච්,** සිඳෙන බවු දූනැ දූනැ [2]නොවිහී; **අපරිසුද්ධං මෙ සීලන්ති** යනු දෙසනානාමී ඇවැත් නොදෙසූ තැන් ගෙනැ කියත්. [3]**එකරුක්ඛිකා නාවප්පමාණො නාගරාජා,** එක් [4]හොරු නැවු පමණ් නා රජෙක්; **අහෙතුක යොනියං,** [5]තිරිසන් යොන්හි; [6]**මණ්ඩුක භක්ඛනකාලෙ,** මඬුවන් කා දිවි වටන තන්හි; **ගායාපෙති,** ගවා; **මෙ ගීතස්ස** [පටිගීතං], මා කීවන පුස ගීයම විසඳුන් කී ගීයක්; **අද්ධමාසං,** අඩ මස්හි. 'අනු අනු අඩමාසං අන්වඩමාසං' යනුවෙයි. 'තවචන්ති ඉමං ගාථං ගායති' යන සබඳ. **එකං බුද්ධන්තරං,** එක් බුදුතිරියක්. පොළොවු එක් යොජුන් තුන් ගවුවක් වැඩි කල් එක් බුදුතිරියෙක් නම්. **පච්චූසකාලෙ,** අලුයම් කල්හි; **අත්තනො ඤාණජාලස්ස අන්තො** යනු ආසය අනුසය ඤැණ් හා ඉන්ද්‍රිය පරාවර ඤැණ දල්හු ඇතුළු ගෙනැ කියත්. **ධම්මාභිසමයො,** සස් පිළිවෙයි. 'ගීත කාලෙ [7]ගායෙය්‍යාති' යන සබඳ. **කිං අධිපති රාජා නාම හොති,** කිමෙක්හි අධිපතී රජ නම් වෙයි. 'කිස්මිං අධිපති' යි සේයි. **රජ්ජස්සරො නාම,** රජයෙහි ඉසුරු නම්; **විරජො නාම,** නසවූ රජ ඇතියේ නම්; **කෙනස්සු වුච්චති බාලො**—අස්සු යනු නිපා; **කෙන වුච්චති,** කිමෙකින් කියන ලැබෙයි; **කථං** [8]**නුදති,** හයනුවා කිසෙයින් පහකෙරෙයැ; **යොගක්ඛෙමී,** යොග නම් ඇති උවදුරින් නිරු උවදුරු වූයේයි. [9]'යොගෙනාවයුජ්ජතීති යොගො' යනු වෙයි. **ජන්තුනෙව,** ජත් හිසින් මෙ. 'ජන්තුනෙව අගමාසි' යන් නෙහි ජත් හිසින් වහනු ලදුව ගියේයි සිතනුවනට 'අකස මනොනා' යුතු. **උසභ මත්තෙ ඨානෙ,** උසබක් මත් තන්හි. සත් රියන් යටින් විසි යමෙක් උසබෙක් නම්. **නිමුජ්ජිංසු,** ගැලුණහු; **එත්තකං මහාජනං,** ගැලුණු තාක් ජනා; **තුම්හාදිසස්ස සම්බුද්ධස්ස** යනු [10]කසුබු සම්මා සම්බුදුන් සඳහය් කියත්; [11]**නිත්තාරෙතුං,** තරවනුවට; **උදරෙන පරිසක්කනකාලෙ,** බඩින් හැසිරෙන තන්හි; **ජීවිතවුත්තිං ඝටෙන්තොපි,** ජීවි[12]ළවාරණ් සපයන බැව්නුඳු; **පරිතායනකාසිනායපි,** [13]මද

1 එරිපඳුරෙක්හි. 2 නොහිල්, නොවිහිව. 3 එරකරුක්ඛිකා-මු. ධ. අ. 4 හෝර. 5 ළිසඳගෙන තිරිසන් යොන්හි. 6 මණ්ඩුකානකඛකාලෙ. 7 ගායෙය්‍යාසීති-මු ධ. අ. 8 නුදහති. 9 'යොගෙනවතුන් යුජ්ජතියොගෙනති යොගො', 'යොගෙන වැරැත් යුජ්ජති යොගෙනාති යොගො'. 10 කසුබු. 11 නිත්ථාරෙතුං-මු. ධ. අ. 12 උමාරෙන්, උමාරණ්. 13 මණ, මනා.

සිදුම් ඇති බැවිනුප්; අභිනීහාරස්ස, 'බොධියා චිත්තාභිනීහරණස්ස' යුසේයි. සම්බාභිනීහාරස්ස, නිපන් අභිනීහාර ඇති යනු. 'යෙසු පඤ්චසු ඨානෙසු' යන සබඳ්. පච්ඡන්ති, පිළිසඳ ගහණ්; [1] නවජහන, [2] සැව හෙළීම්; විස්සඨ නිද්දෙක්කමන, විසතාවැ නිදීම්; සජාතියා මෙථුන සෙවන, සිය ජැතින් හය් කම් සෙවුම්; චුති සඞ්ඛානෙසු, [3] සිවියැයි කියන ලදුයේයි; ඵතෙසු, ඒ පස් තැන්හි; අකිලමන භාවං, නොකලකිරෙන බවු—නොකැමැතියෙන් නොගන්න බවයි සේයි.

151. එරකපත්ත නාගරාජස්ස වත්ථු.

දිවාඨානෙ, දිවා විහරනුවව් හිද්නා තන්හි; සත්තන්නං බුද්ධානං, විපස්සි ඇයි සත් බුදුන්; ආයු පරිච්ඡෙදො, ආ පමණ්; [4] බොධිරුක්ඛ සාවක සන්නිපාතො, [5] [බෝරුක්] සිසු රග සමණ සවු සනිවා; උපඨාකො, [6] උවවා; කාලභෙදෙව, පොහො පාමොක් ඔසිරුවන කල්හි මෙ හෙද විය; න ගාථා හෙදො, ඉසුරුවන් ගාථා හෙද නොවී; අලං අහොසි, හමනුවි; පඤ්චනීවරණෙහි, කම්සන් යී පස්නීවරණින්; [7] වොදපනං, සේයිම්—පිරිසුදු කිරීම් යුසේයි; [8] අනුසිඨි, අනුසැසුම්; තිති කථා සඞ්ඛාතා, 'තිතිකථා' යි කියනලදු; අනූපවාදනං චෙව, [9] උපවා නොකිරිමුදු; අනූපවාදපනංච, [9] උපවා නොකැරැවුමුත්; අනූපඝාතනංච, [10] නොනැසුමුදු; අනූපඝාතාපනංච, නොහැන්විමුදු; ජෙට්ඨක සීලෙ, ප්‍රධාන් සිලැ—චත පෙළෙහි කියු තා සිලැ යුසේයි; [11] වාචසික සීලං, විසි දෙරුති චත්ත සිල්; කායික සීලං, කයි දෙරුති [12] චත්ත සිල්; තිස්සොපි සික්ඛා කථිතා එව හොනති යනු [13] අධිපැනැ [14] සිඛයතාව කරුණ් අධි සිත් සිඛැ යු බැවින් කිෘත්.

152. ආනන්දත්ථෙරස්ස වත්ථු.

[15] අනභිරත භික්ඛුං, උකැටි මහණෙක්නු; උදෙදසං, පෙළ. 'මයහං හනෙත' යන සබඳ්. විබ්භමිස්සාමි, ගිහිවනෙම්; අනභිරතියා පීළිතො, උකැටලින් පෙළනුයේයි; විස්සඨ සජ්ඣායන කම්මඨානො, වූහුටු හැදූරුම් හය් කම්යන් ඇතියේයි; ජීවිත පච්චයො, ජිවි උපාරෙක්—ජිවි උවාරණෙකැ යුසේයි;

1 නිබජහන, නිවජනන 2 සැළ හෙළීම. 3 සිමිමැයි. 4 බොධිසාවක සනනිපාතො-මූ. ධ. අ. 5 සිහුරුන සමාන සවුසනිම්, සියුරනසමාන සවුසනිවා, සිවුරන සමණසවුසනිවා 6 උවබ. 7 ඔදපනං. 8 අනුසඤ්ඤ. 9 උපමා 10 නොනසුමුදු, නොනැසුමුදු. 11 වාචක සිලං. 12 නවත්ත. 13 ඇයි පැනැ, 14 සිඛායතව. 15 අනභිරතිං.

[1]කතිසකබරා, කිසිප හකුරක්; පටිභොගකථාය, පිළිභොව වස්; යුගනඟලකථාය, විය හා නගුලවී; අපෙපාසිත මනෙක තොව, අපෙළුම් මතුයෙකින්; [2]කපිපපමාණෙන, කපිසකි පමණින්; [3]මඛාතු ජාතකං, තිකනිපාතයෙහි [3]මඛාතුජා; යාවතා, යම් පමණ් තන්හි; පරිහරනනි, [4]පිරිවැමෙද්ද; දිසා, දස අත්හු; විරොචමානා, වොරොජනවුහු; හනති, තොබිද්ද; සබ්බෙව පාණා, ඒතාක් තන්හි සත්හු; පරවිනිසසිතා, පොලොවු ඇසිරු කළහු; දුකඛකඛකඛාදිසු, දුකඛකඛක ඇයි සුතන්හි; දෙවානං උපකපපනක කාමෙහි; දෙවියනට නිප ජන වන් කැමින්; දෙසිතධම්මසස, දෙසනලද බෝ පැකි ධම්හු—

153. [5]අනභිරත භික්ඛුසස වත්ථු.

පචඡගමනං, පෙර ගමන්; සමානාසනං, තුමා හිඳින හසුන් හා සම අසුන්; [6]සමාන වසෙසතෙවති, සමාවියැ ඇතියවුන් හා මෙ; බාහිරක පබ්බජ්ජං, සස්තෙන් බැහැරි තවුස් පැවැජ්; [7]වාලුකා පුටං, [8]වැලි පෙළි; කෙසං, ඒ තවුස් කම; ඤණ ජාලසස, ආසය අනුසය ඤණහා ඉන්ද්‍රිය පරාවර ඤණ ජල්හු; පකබඤපෙනතං, පකුස්වන්නත්—තොතො විත් යවත්තත් යුතෙස්සි; අවිසයහා, තො මැඩිය හැකියෝ; විසයහා හවිසසනනි, මැඩිය හැකියෝ[වෙත්]; වගගවගෙගන, මුළු මුළු වැ; පුලල පුසිකනකං, දළ පොද ඇති; දෙවං, වහ ළත්; පුසිතෙහු පතනෙනසු, [9]පොද තෙත කලැ; මානතබ කාය, [10]මැනීත් තැදි ගත් බැවින්; ගාවො ගුනනං, [11]කෙරි [ගෙරින්] කරා; බාහි භණ්ඩං, පිරිකර බඩ. එමෙ කියත් පබ්බජිත පරිකකාරො යි. අබ්භනතරෙනෙව, ඇතුළෙන් මෙ—සිතින් මෙ යුතෙස්සි. [න] ගහෙතවාව වතිසසසිකි, තො ගෙනැ මැ ඇවිජ්ජිසි; අපෙහි, කසව; භාරියං, කැකුළු; එතසස කම්මං, ඔහු කරන කම; [12]පබ්බපායි, [13]දිම් වස හා මුසු දුම් පාළු කෙළේයි. තා රජුන් [14]කම්මසාඩින් හැණි සැදැ [15]ධූම ජාලාදි පාල්වෙයි යෙත්. 'මසොඤද' යනු 'සලලකෙබතීති' යනු එක්බිති කොටැ යොජනු. 'න සකෙකානති' [යනු] එක් බිති කොටැ 'ඉති' ශබ්දයක් ඇරැ 'අසොඤද න සකෙකානතීති සලලකෙබතිති මසොඤද' යි යොජය් අත් කියනු. ථෙරං ආබා

1 කතළුවිතාව-මු. බ. අ. 2 කපිපයමාණෙහා-මු. බ. අ. 3 මඛාක. 4 පිරිවබද්ද. 5 අනභිරති. 6 සමාවසෙසතෙවකි. 7 වාලිකා. 8 ලිතොපි, ලිතොපි. 9 පොළ. 10 මැදින්, මැණීත්. 11 ගෙරි කවා. 12 ධූමාසි-මු. බ. අ. 13 මෙය මිමසිය යුතුයි. 14 කම්ම වුඩින්. 15 ධූමමජාලා.

ඛෙත්වා, ඉධයෙන් පිළිබන්ධන බැවින් තෙරුන් නොපෙළය්; නාගරාජමෙව බාධෙන්ති, පිළිබැඳියැ නොහෙන බැවින් නාග රජහු මෙ පෙළත්. නාග රජහු ජම් නා රජුගම පැළ නොවෙ නො හේ කුම්ට් පෙළා යත්—වස හය් මුසු කිරි නො වස හොතුජු [1]පු[ව]හු නසන හෙයින් තෙරුන් දම් හය් මුසු බැවින් නා රජහු පෙළහු ම වියැ යෙත්. ධූම වෙගං, දුම් වෙගි; තෙජො ධාතුං, තෙජ කිසුණෙහි සියුතජඣන්; උක්කාහි, දඹු වැට ජෙලෙන්—[2]සුන්පත් ජෙලෙනි යෙත් මෙ; හඳදකො වත, සොඳුරු ලවු; නිබ්බෙසෙවනං කත්වා, නිපොපි කොමැ—නිමන් කොමැයි සේයි; පරික්ඛිපිත්වා, පිරිබෙවු කොමැ; කූටාගාර කුච්ඡිප්පමාණං, කුළාරකුස් පමණ—කැණි දී තැගූ ගේ කුසක් පමණ යු සේයි; එණං, එණ; ධාරෙසි, ධැරි—හම්තියැයි සේයි. 'කාච්චිසි' යනුයෙහි 'අසි' යනු තබය් 'බාධිතො' යි යොජනු—කිමෙ පෙළන ලදුහිදු යුසේයි. නං, නාගරාජං; අච්ඡරියං වත, [3]අසිරි ලවු. 'සමණස්ස යන තැනැ 'කම්මං' යනුවක් ඇරැ යොජනු. 'ඉසිගණෙ අභිප්පසී' යනු සබඳ්. [4]උපඝාතානංච, පහදුවනමජු; සකල වට්ට දුක්ඛා, සියලු සසරි දිකින්. ගයැ 'බහූං' යනු පචවතන [බහු] වචන කමයුතුයෙහි උපයොග එක වචන කෙළේය යයි 'බහූනාති බහු' යි කීහු. 'පබ්බතානි' යනු ලිඞ්ගව්‍යත්‍යය ජේයි දක්වන්නට 'පබ්බතෙව' යුහු. රුක්ඛචෙත්‍යානිච, රුක් දෙව යින්ජු; තෙන තෙන භයෙන, රොග දුභික්ඛාදී ඒ ඒ බියෙන්. 'පුත්තලාභාදි' යන තැනැ 'ආදී' ගහණින් ධන ලාභ රඞ ලාභ ඇයි ගන්නේයි. නෙවඑමං, නොබිය නොවෙයි. 'ජාති ආදී ධම්මෙහු' යන තැනැ ආදි ගහණින් ජරා [5]ව්‍යාධි ඇයි ගන්නේයි—ජරා [5]ව්‍යාධි ඇයි ප්‍රකෘති කොමැ ඇතියවුන් අතුරෙ හිය යුසේයි. 'සම්බුද්ධොති ආදිකං' යන තැන 'ආදි' ගහණින් ධම්මානුස්සති සඞ්ඝානුස්සති [6]පාළිහි පවස් ගන්නේයි. නස්සාසි, [7]'ලොකිත සරණ ගමනෙන සරණගතස්සාපි' යි ජේයි. 'අඤ්ඤතිත්ථියවන්දනාදීහි' යන තැනැ 'ආදි' ගහණින් අඤ්ඤධම්ම සඞ්ඝයහම අනනසනාතියතනාදි ගන්නේයි. එතෙසං, සච්චානං—මේ දුක්ඛාදි සතර සසුන්; දස්සන වසෙන, මඟ නැණින් [8]දක්න විසින්; එතානි සරණං ගතො, බුධාදීන් සරණ ගියේද—මැඟැ සැමැඟි නැණින් මේ බුධාදිවිසයයි සංසය මිච්ඡා නැන් සහන බැවින් ලොකුත්තර සරණා ගමන නම්—මැඟැ සැමැඟි පුහුල් ඒ නැණ හෙයින් සරණ ගියේ නම්; සහපටි

1 පුහු. 2 සුපත්, සුත් එපත්. 3 අසිරිලදු. 4 මුද්‍රිත පෙළ පොත්හි මෙය නොපැනේ. 5 ව්‍යාධි. 6 පාළිහි පවස්. 7 ලොකිකාය. 8 දක්වන.

සමහිද්ධි, අත්ථ ධම්ම නිරුත්ති පටිභාන යන සතර පිළිසැඹියා හැ සැමැහැ; චීවර ගබ්භතො හත්ථපසාරෙත්වා, සිවුරු ගැබින් නෙරැ අත් පහරැ—[1]දෙඅත් වසා පොරොවන බැවින් සිවුරු ගැබිහි සැඟවුණු අත් එයින් නෙරැ පහරැ යුෂේසි; එථ භික්ඛවෙ, එව් මහණෙනි. බුදුන් අත් පහරතුමෙන් පුරෙ රහත් පත් නොතුඵ නො උපසපන්හුඵ අත් [2]පැහැරැ 'එථ භික්ඛවෙ' යන් මෙ එතෙපුලැ උවසපුව පිළි ලදහු. චරථ, සරව්; බ්‍රහ්මචරියං, සසුන් බඹසරැ; අට්ඨ පරික්ඛාරධරා,

"තිචීවරංච පත්තොච වාසි සූචිංච බන්ධනං
පරිස්සාවනෙන අට්ඨෙතෙ යුත්තයොගස්ස භික්ඛුනො"ති

කියනලද අටපිරිකර ධැරුවහු. අයුෂෙයහි අටපිරිකර දුන් පින් බුදුන් 'එථ භික්ඛවො' [3]යන තී තෙපුල් පිණිසු අට පිරිකර [4]සවුය හයි. අට පිරිකර තුදුන් පිරිහොත් එහි භික්ඛු උපසම්පදා නො [5]ලැබෙයි. සරණාගමන උපසම්පදා හෝ ඤත්ති චතුත්ථ කම්ම උපසම්පදා හෝ [5]ලැබෙයි. වස්ස සතිකථෙරා, [6]වස්සිය ඇති තෙර මහණුන් සෙයින්. මෙයින් ආනපපසම්පන්න සේ කියූහු. සත්ථකබන්තං වෙහාසං අබ්භුග්ගන්ත්වා, සත් යලක් අහසට නැඟී; පුනප්පුනං ඔරුය්හ, පුනපුන බැසැ; සාවත්ථිනං, සාවත්ථගාවං ……

[7]අග්ගිදත්තථෙරස්ස වත්ථු.

---

[8]හත්ථාජානීයො, ඇජැනැ හැත්. 'ආජානාතීති [9]ආජානීයො, හත්ථිව සො [9]ආජානීයොචාති [8]හත්ථාජානීයො'. මෙසෙයින් අස්සාජානීයාදීහුදු ජන්නේයි. ඡද්දන්ත කුලෙවා, දසවන සදත් කුලෙහි එව්; උපොසථ කුලෙවා, නවවන උපොසථ කුලෙහි එව්; [10]වාලාහස්ස රාජ කුලෙවා, වාලාහ නම් ඇති අස් රජ කුලෙහි හෝ; [උසභා] [9]ජානීයො, ඇජැනැ උසබ; දක්ඛිණ පථෙ, දකුණු [11]පියෙස්හි. [12]නර මඳු හෝ තෙරින් මෙතෙර දක්ඛිණ පථ නම් යෙත්. [13]පුරිසාජානීයො, ඇජැනැ පුරිස—සික්ම විසැ යුතුනායෙහි සෙළ පැමිණි [14]පරං සික්වතුයෙහි පොහොසත් වැ සිටි බුදු පිරිමිනිය යුෂේසි. ඛත්තිය මහාසාල බ්‍රාහ්මණ මහාසාල [කුලා] නං පන අඤ්ඤතරස්මිං, කත මහසල් කුල හැ

---

1 දෙ ජත්, දෙ අත්. 2 පැවැජු, පැමැදිව. 3 යනක. 4 මෙය විමසිය යුතුයි. 5 ලබෙයි. 6 වස්සි. 7 අග්ගිදත්තබ්‍රාහ්මණස්ස වත්ථු-මු. බ. අ. 8 හත්ථාජානෙයො. 9 ආජානෙයො. 10 වලාහකස්ස රාජ කුලෙ-මු. බ. අ. 11 පියෙසි. 12 නරඹණ, නරඹනා. 13 පුරිසාජානෙයො. 14 පරාක්ඛවතුයෙසි.

බමුණු මහ සල් කුලන් අතුරෙහි එක්තරා කුලෙක් හි; පච්චන්ත දෙසෙවා, පසත් දෙසෙහි එවි. මැඳුම් පියෙසින් පිටත් තා පියෙස් පච්චන්ත දෙස නම් වී. නීච කුලෙවා, කුඩු කුලෙහි එවි. වෙසස කුල සුදුරු කුලදු මෙතැනැ නීච කුල නම්.

155. ආනන්දත්ථෙරස්ස වත්ථු.

සම්බහුලානං භික්ඛූනං, සම්බහුලා මහණුන්—[1]නොමඳ මහණුන් යුසේයි; උපට්ඨාන සාලායං, බුදුන් වටනාට පිඬවන හල්හි. [2]සාලිමංස භොජනාදි යනුයෙහි මස් අවුළුන් යුතු හැල් බත් සාලි මංස භොජන නම්. 'ආදි' ගහණින් සාලි මච්ඡ භොජන ඈයි ගන්නේයි. වට්ටදුක්ඛපරියාපන්නමෙව, සසර දුක් පරියාපන් මෙ—සසර දුක්හි ඇතුළ්වෙයි මෙ යි සේයි. බුද්ධුප්පාදො, බුදුන් උපැත්; ධම්මස්සවණං, දුයි හය් සසරින් නගනුවට් [3]හෙයි ධම් ඇසීම්; සඞ්ඝ සාමග්ගී, සඟ සමඟ්; සම්මොදමානභාවො, එක්වැ තුස්න බවු; රාජකථාතාරාදීනි, රා කතාර ඈයින්. රා දුතිරිය ඇවින් රා කතර නම්. 'ආදි' ගහණින් දෙස කතාර ඈයි ගන්නේයි. සමචිත්තතා, සම සිත් ඇති [බවු]. එමෙ කියති 'එකචිත්තතා' යි. නො සමඟ හොත් බුදු වජන් උගන්න ඇඩිතට විබෙවු බොහෝ වන බැවින් 'සමග්ගානං බුද්ධ වචනං උග්ගණ්හිතුං' ඈයි කීනු. ධුතඞ්ගානි, [4]ධුත ගුණාති; සමණ ධම්මං, මහණුන් පිරිනැ යුතු ධම්—සමථ විපස්සනෙහි අනුයොග යුසේයි. මෙයින් බුදු වජන් උගැනුම් ඈයි [5]තැව නම යෙත්. සාව කීවං, යම් පමණක් කල්හි; සඞ්ඝකරණීයානි, සඟුන් විසින් කටයුතු කුඩු මහත් [6]කිසයන්; වුඩ්ඪියෙව, වැඩ මෙ—උදෙස් පිරිපුස් ඈයින් [7]වැඩුම් මෙ යුසේයි; පාටිකඞ්ඛා, පැසැසියැ යුතු; පරිහානි, උදෙස් ඈයින් පිරිහීම්; නො පාටිකඞ්ඛා, නො පැසැසියැ යුතු යයි ඇර යොජනු.

156. සම්බහුලානං භික්ඛූනං වත්ථු.

පළමු වන බණ වරැහි අටුවා සන්න විවරැණු නිමි.

සබ්බඤ්ඤු, සැහැ ජනවූයෙහි. 'සඞ්ඛතානං නිරොධො' යි නඩික කොටැ එහම ලොප් කළ කල්හි [ණ] සුකනාටැ අවනත

---

1 නොමණ, නොබත. 2 මේ පාඨය මුද්‍රිත ධම්මපදඨ කථාහි නොපැනේ. 3 හෙය යම් යම් ඇසීම්. 4 ධුත ගුණනං, 5 තව. 6 කිසැයන්, කිසයින්, 7 වැඩුම මෙබ,

වචනයි. බහු වචන බැවින් ජනපද එක් මෙ හොතුදු 'සකෙකසු' යි බහු වචන කොළේ. සාකියා කොළියා කිර, සැහැ නුවර වැසියන් හා කොළ නුවර වැසියෝ. 'රොහිණී නාම නදිං බන්ධාපෙත්වා' යන සබඳ. එකෙනෙව ආවරණෙන, එක් මෙ අවුණෙකින්; ජෙට්ඨමූල මාසෙ, ජෙටු මුල් මස්හි—පොසොන් මස්හි යැ යුසෙයි; සස්සෙසු මිලායන්තෙසු, හස් මලනා කල්හි—ගොයම් මියන කල්හි යුසෙයි; කම්මකාරා, කම්කරුවෝ—සාක චපුරන ඇයි කරනුවහයි සෙයි; උභතො හරිසමානං, දෙරටම ගෙනයනු ලබනුයෙයි; නෙව පහොසති, නො පුනුනුයෙයි. එක උදකෙනෙව, එක් දිය වරකින් මෙ; කොසෙ පූරෙත්වා සිතෙසු, කොටු පුරය් සිටි කල්හි; රතනසුවණ්ණං, රන්රන්; නීලමණිං, නිල් මිණි; කාළකහාපණෙච, [1]කැළි කහවුණ් [ද්]. රතන සුවණ්ණ යන ඇයි එකල් වොහාරූපග විසින් කීහු. ජාතිං ඝට්ටෙත්වා ඝට්ටෙත්වා, ජා සටසට්ය්; සොන සිගාලාදයොවිය, බලු කැණ හිලුන් සෙයින්; අම්හාකං හගිනීහි සද්ධිං, තුමන් නග බුහු නුන් හය් සමඟ; එලකාවුධානිච, එලක ඇවිනුදු; කුඩිනො දුර්සෙ, කිළියැ දරුවන්; අනාථා, සරණ නැතියනු; නිරග්ගිකා, ගති නැතියනු; කොළ රුකෙඛ, කළ රැක්හි; ථාමංච, කායික බැලදු; බලංච, චෙතසික බැලදු; [2]ශුඩ සජ්ජා, [3]රණ සජවැ; කොදනි ජානිස්සති, දූන් කවර දන්නේ—දන්නෙක් කවර ඔහු කියව යු සෙයි. 'ජානිස්සති උපරාජා සෙනාපති ජානිස්සතීති පුච්ඡිත්වා' යන සබඳ. ඉමිනා උපායෙන, සෙනාපති ආදීන් පුළුවුත් නියෙන්; උදකං කිං අග්ඝති, [4]කැණැ ගනුත් දිය කුමක් අගි 'අප්පං අග්ඝති' යොජනු. ඛත්තියා නාම අනග්ඝා, කුලෙන් හැම දෙනහට ඉතිරි බැවින් කැන යෝ නම් අග් නැතියනු; ලොහිත නදී, ලේ හෝ; පවත්තිස්සථ, පැවැතියක්හු [වේ]; පඤ්චසු වෙරෙසු, පාණාතිපාත ඇයි පස් වෙර චෙතනායෙන්; සවෙරා, වෙර සහිත යැ—[5]කැතන් පණිවා නොකරතුදු වෙර චෙතනා නො පුනුන් බැවින් 'සවෙරා' යුනු. අවෙරො, පුනුන් වෙර ඇතියෙමි; කිලෙසාතුරා, කිලෙසින් [6]ගිලන්වූවහු; අනාතුරො, [7]කෙලෙස් ගෙ[ලන්] නැතියෙමි; කාමගුණෙ පරියෙසනාසු සුකා, කම්ගුණ පිරියෙස්මෙහි උසා ඇතියවු; අහං අනුස්සුකො, මිස් [8]වැයයම් පුනුන් බැවින් අව උසා නැතියෙමි. 'යෙ ගිහිනො වදන්ති' යන සබඳ. 'සඞ්වෙජෙදිවසෙන

1 කැළිතල් කහවුණ්. 2 ශුඩ සජ්ජාහ. 3 රණ සජා. 4 සැදෑණ 5 කෑතන්, 6 ගිල්වූවවූ. 7 කෙලෙස් ගෙතෑ රියෙන්. 8 සවැසන්,

ජීවිත වුත්තිං උප්පාදෙත්වා' යන සබඳ. සඤ්ඡෙජ්ද නම් [ඵ] මග බිඳුනේයි. 'ආදි' ගහණින් [1]එකාගාරික කරණ ඇයි ගන්නේයි. වෙජ්ජකම්මාදි වසෙන, වෙජ්ජකම් කරන ඇයි විසින්. 'ආදි' ගහණින් නකත් කියන ඇයි ගන්නේයි. ජීවිත වුත්තිං, ජීවි උපාරණ; තෙසි, ඔවුන් වරා; සුසුඛං වන, [2]සොටු සුවෙන් ලවු—

157. සාකිය කොළියානං වත්ථු.

පඤ්චසාලායෙ, පඤ්චසාලා නම් ඇති; උපනිස්සයං, උප නිසැ—[3]හේ සපුව යුසේයි; නක්ඛත්ත දිවසෙ, සැණ දව සෙක්හි; අලඞ්කත පටියත්තා, සජනලදු වැ පිළිමෙළ වූවෝ—නො එක් අලකරින් සජනලදු වැ සැණ අනුභවට් යුතුවූ හයි සේයි; අභිමුඛවිත්වා, [4]බිමැසැ. එවුන් තුමන් කර [න සෙයින්] නො කොටැ දී තුමා කරන සෙයින් ඉරීම් අභිමුඛවන නම්. කටච්ඡු භත්තමත්තමපි, කෙණෙසියෙන් ගත් බත් මතුවකුත්; යථා ධොතෙන පත්තෙන, යථා දෙව් පයින්—කිසි අම්සක් හය් නො මුසුවූ [ප] යෙන් යි සේයි; අපි සමණ පිණ්ඩමලත්ථ, කිම මහණ බික ලදහිදු; පාණිං පහරිත්වා, පෙණ පැහැර—අත් පිඹු ගෙලය් යූ සේයි; හසස කෙළිං, සිනා කෙළි; ජීඝවජා දුකෙඛන, සා දිකින්. 'ආභස්සර බ්‍රහ්ම ලොකෙ බ්‍රහ්මාණො විය' යනු [5]සප්පීතිකජ්ඣාන තෙලෙහි කෙළවර තල ගෙනැ කියත්. මතුයෙහි සප්පීතිකජ්ඣාන් උපතුපු හොත් භවතිප්පීතික වන බැවින් පවත්හි උපජන පිතී බිලි නොවෙයි යන අභිප්‍රා[යි]. පීතිසුඛෙනෙව, එල සමවත් සපියුතු පීසුවෙනි යූසේයි; එකම්පි කිඤ්චනං, එක් පිළිබුදෙකිජු—

158. [6]මොරාවට්ටන වත්ථු

කාසි ගාමකං, කසීරටැ ගමක්; බීර මුඛං, කිරිගඳ [7]නොපි මුව ඇතිඅහු; පච්චාමිත්තස්ස පිඨිං, පසමිත්නු [8]පිටු—සතුරා පිට යුසේයි—

159. කොසොල් රජහු වත්.

[9]ආවාහං, පති කුලට යන මඟුල්; අඤ්ඤාණාභිභූතො, මොහෙන් මඩන ලදුයේයි. බුදුහුදු සඟහුදු [10]වැට යුතුවහයි

1 එකාගාරික කරණ. 2 සුටුසුවෙන්. 3 හෙස් සපුව. 4 බිමසැ, බිමස, 5 සප්පීතිකජ්ඣාන 6 මොරාවකණ්න, මොරවණ්න. 7 නොවි. 8 පිටි. 9 අලාහං, ආළාහං. 10 වැස

ජන්ත ඤාණට පිළිවක් බැවින් මොහ මෙතැනැ අඤ්ඤාණ නම් වී. වඩ්ඪනං, හරියං; [1]නාසාසයං, ඔහු අදහස්; දෙස කාලිනා [සදිසො], දෙස් වරජ හය් සම—

160. අඤ්ඤතර කුලදාරිකාය වත්ථු.

දුග්ගත මනුස්සං, දුගී මිනිසක්හු. 'උපකරණාභාවෙන දුක්ඛං ගච්ඡතීති දුග්ගතො'. මනං, සිත්; ගොණො, ගොනෙක්; අනුමොදනාපායෙ, [2]අනුමෙවුනි සඳහාය්—තුමන් දුන් දනැ අනුසස් අසනු සඳහාය් යුතෙස්සි; ගොගණෙ, ගෙරි මුළ්කි; [3]අඤ්ඤං, දෙයත ධම්මං; දාන වෙය්‍යාවච්චකං, දන් කැමියා; භික්ඛු සඞ්ඝස්ස අතිරිත්තකං, බික් සඟහට එළවූ පස ගෙන් ඉතිරියෙක්; ඉමං පරිවිසං, මොහු සතප—මොහු බොජය යුතෙස්සි; මුඛං විකාලෙසි, මුව විස[ල්] වී—[4]මුඛධොව[න] කෙළෙල්සයි යේයි; පස්සාව දරථස්ස, නිව දරථ ඇතියනු. දරථ නම් [5]කැළකිරීම්; උජ්ඣායිංසු, අවඥා කොළෙල්රයි; ජිඝච්ඡි තො, උපන් සා දුක් ඇතියේයි; සකිං, එක් යලක්; නිකිච්ඡි තො, [6]සහන ලදුයේයි; තදඞ්ග වශෙනවා පහීනකී, තදඞ්ග විසින් එව් පන—යාව පෙනහානයි යේයි. අයං, ජිඝච්ඡා; පරමා නාම, ඉතිරි නම්—

161. අඤ්ඤතර උපාසකස්ස වත්ථු.

තණ්ඩුල දොණස්ස, හාල් නිඹක්හු; [7]තදුපියෙන, තදනුවජ්ජිකෙන; සුපබ්‍යඤ්ජනෙන, හු හය් [8]මාළියෙන්; භත්ත සම්මද්දං, භත්තසාලප්ඵයං; අවිසහමිත්වා, [9]නොසැහැපී; මිඩ්ඩී, [10]තින් මිද්නා [11]අභිභවන ලදුයේයි; මහග්ඝසො, බොහෝ කෑහු වූයේයි; නිද්දායිතා, නිදනු වූයේයි; සම්පරිවත්තක සායී. පෙරළි පෙරළී හෝනා සුලු; මහා වරාහොව, මහලු හූරක්හු සෙයින්; නිවාපපුට්ඨො, [12]තියම කොටැ තබනු ලද කොළ්රෙන් පොස්නා ලදු. තුමහට [13]නැටිවූ නිවාපකයි. පෙරළි පෙරළී හෝනා හූරක්හු සෙයින් පෙරළි පෙරළි හෝනෙය යුතෙස්සි. පුනප්පුනං, පුන පුන; ගබ්භමුපෙති, ගැබ් කුස් [14]යවම එයි; මන්දො, මුළාවූයේයි—පිය මිඩාදීන් [15]අභිවන ලදුවැ වට දිකින් මුස්නාව් නිසි හවුතෙක්හි අභිසෙවු මූතුයේ පුන පුන වටනිගම ගැලෙයි යන සමුදායාත්ථ[යි].

---

1 නාසසජ්ඣාසයං-මු ධ අ. 2 යනුමෙවුත් 3 අඤ්ඤ-මු. ධ. අ 4 මුඛධොවනං. 5 කැරකිරීම්, කැටකිරිලි 6 සහනත ලදුයේයි. 7 තදනුවජ්ජිකෙන-මු. ධ. අ. 8 මළිනියක්, 9 නොසැතවී. 10 තින් මණින්. තින් මැදින්. 11 ඇසි හවත ලදුයේයි. 12 නියම් කොටැ, 13 නැටවූ. 14 බවට. 15 ඇහුවත.

මත්තාය, පමණින්; **මත්තභොජීනො,** පමණින් බුදුනවුහම්; **මනුජස්ස,** මනුජයහට; **සතිමතො,** පමණින් වැළඳිය යුතුයැ යන සි ඇතිය හට; **මත්තං ජානතො,** සතර පස් පිඬක් ඌනු කොටැ වැළඳිය යුතු යන පමණ දන්නා හට; **ලබා, ලදින්**— 'ලභිත්වා' යුසේයි; **තස්ස,** එවුහට—පමණ දැනැ වළඳනුව හට ය යුසේයි; **තනු භවනති,** මඳ වෙත්; **වෙදනා,** වෙයිනෝ. අතිභුත්තපච්චයෙන් වන ඔළැරි වෙ[යි]නෝ නොවෙති යුසේයි. **සණිකං ජීරති,** පමණින් වැළැඳූ බොජුන් සෙමෙන් ජිරයි; **ආයු පාලයං,** ආ රක්නේයි; **ඔසාන පිණ්ඩකාලෙ,** අව සන් පිඬ වැළඳිය යුතුවැ [1]පවස් වැඩි කල්හි; **සිපා ගණනාය,** හුළු ගණනින්; **තණ්ඩුලෙ,** ඒ හුළු පමණ සැඬලන්; **නාළිකොදන පරමතාය,** නැළියක් සැඬලෙහි බත් ඌනුම් කොටැ ඇති බවුනි; **මිගමපි,** මුවක්හුද්; **තහාන මූලං කතවා,** නහන උවාරණි මිල කොටැ; **කුසරාජ කාලිකං මණිරතනං,** කුසරජ කැලි [2]සහස්අක් මිණි රුවන්; **ඤාති බීතං,** තුප නැ [3]සැහැ ජු. 'ධනං' 'ඤාති' 'සුඛං' යන තුන් පදය 'තපි' යන පදහය් වෙන වෙන යොජනු.

162. [4]පසේනදි කොසොල් රජහු වත්.

සනාතාසං, බිහැ; **ධම්ම සංවෙගො,** ධම් සංවෙයි. ධම් නො තකවුරැ සේයි පිරික්සතුයෙන් උපන් [5]සාපත්‍රපා නම් ධම් සං වේනම්. නොහොත් ධම් ශබ්ද ඤාණ පරියාය. සබර නොතකවුරැහයි හෙතුවශාකාර ගෙනැ උපන් ඤාණ ධම් සං වෙයි නම්. **අඤ්ඤාසි,** කඳුලන්; **මනොනකොතා,** සැසඳනවුහු; **ධම්මානුධම්මං,** සස් පිළිවෙයම අනුරුවූ ධම්; **දුක්ඛ පරිඤ්ඤා දීනි,** දුක් පිරිජනුම්. 'ආදි' ගහණින් සමුදයප්පහාන නිරොධ සච්ජිකිරියා මග්ගභාවනා ගන්නේයි. **නිද්දරොවෙච,** දරථ නැතියෙයිදු.

163. අඤ්ඤතරස්ස භික්ඛුස්ස වත්‍ථු.

ආයුසඞ්ඛාරෙ විස්සජෙ, අයු සඛරහු [6]අවසනැහි උපන් දුක් වෙයින් එල සමවැතින් විබඹය් දිවි [7]ඇතිති කොටැ පවත්වත් ද එහි පටය් ජීවි [7]ඇඩිනි කරනුවට එල සමවැත් [8]නො සමවන්හැ. මේ ආයු සංඛාර වොස්සජ්ජන නම්. **ලොහිත පක්ඛන්දිකාබාධස්ස,** ලේ වැහෙන රොග; ගිලානු

---

1 පස්. 2 සහස්වක්. 3 සැහැජු. 4 පසේන. 5 සාප තුසකම්, සාපතුය නම්. 6 මසහැකි. 7 ඇඩිති, ඇදිනි, ඇයිති. 8 නොසමවත් හැ.

පට්ඨානං, ගිලන් මෙහෙ; මනුස්ස ගන්ධ, මිනිස් සිරුරු පිළිවී ගඳ; ගලෙබද්ධ කුණපං විය, ගෙලෙහි බඳ කුණුවක් වැනියැ—ගෙලෙහි [1]බඳ කුණුවක් සෙයින් කළකිරුවයි යු සේයි; සීල ගන්ධං ඝායිත්වා, සිල් ගඳ අහරා. සිල් නිසා දස දෙසෙහි පවත්නා කිත් මෙ සිල් ගඳ නම්. සරීර වලඤ්ජන භාජනං, සිරිරු වළඳන් බඳුන්; මුඛ සඞ්කොචන මත්තම්පි, මුහුණු හකුළුවන මතුවකුදු. 'පගෙව ජිගුච්ඡනං' යු සේයි. පටිජග්ගිත්වා, පිළිජැගැ—ගෙලසැසැ හැරැ යැ යු සේයි. 'මරණ භය තජ්ජිතස්ස ධම්මං දෙසෙසි' යන සබඳ. ඉන්දසාල ගුහායං, ඉඳුසල් රිකින් නම් ලද ගොහෙහි; වාසව, සක; සං කිඤ්චි මනසිකරොසි, සිතින් [2]යම් කවර පැනයක් පසස්හිද් ඒ පැනය පුළුවුස යන අභිප්‍රායි. අහනතං කරොමි, අත්කෙරෙමි—විසඳුන් [3]දෙමි යුසේයි. තරුණ සක්කො ජාතො, එහි මෙ සැවැ උපන් බැවින් තරුණ සක් වි. ආගමාධිගම සම්පන්නං, ආගම හය් අධිගමයෙන් [4]සමන්වූ. ආගම නම් බුදු වජන්; අධිගම නම් ලොවුතුරා බම්. ධුරවහන සීලතාය, ධුර උසුලන සුලු බැවින්; සීලවන්තොන, සිල් තොවෙන්; ධුතවන්තොන, [5]දුහඟ තොවෙන්; ආරකතාය, දුරු බැවින්—

164. සක් දෙවු රජහු වත්.

පණ්ණරසමො වග්ගො.

නිමන්තිතානං භික්ඛූනං, අමතනලද මහණුන්; අනුමොදනං, අනුමෙවුනි බණ; නිස්සාය, නිසා—[6]වැතැරැය් යුසේයි; උප්පිලෙත්වා, පෙළැය්—පසින් [7]යතය් යුසේයි; ඡමාය, බිමැ; ඛනන්ති, කපි; වමෙත්වා, [8]වසය්; සම්මිඤ්ජිතෙ, හැකිළු වූ කල්හි; කිං මං නාසෙසි, 'කස්මා මං නාසෙසි' යුසේයි. 'කිංනු විරායන්ති' යනු සබඳ—කුමට ලසති හෝයි සේයි. විනා භවිතුං, ඔවුන් ඔවුන් පියා වසනුවට්; උබ්බාළ්හා, පීළිතා. 'නත්ථි එස යොගො' යන සබඳ—පිළිවෙත් නොවෙයි සේයි. 'වෙසිය ගොචරාදි හෙදස්ස' යනුයෙහි 'ආදි' ගහණින් [9]විධවා ථුල්ල කුමාරිකා පණ්ඩක භික්ඛුනී පානාගාර ගොචර ගන්නේයි. වෙසි නම් ගිණි; ගොචර නම් එළැබි යැ යුතු තැන්. 'වෙසියා එව ගොචරො වෙසිය ගොචරො' යනු වෙයි. විධවා නම් [10]මතපතිකා; ථුල්ල කුමාරිකා නම් වර යොග්‍ය[වැ|

1 බස්. 2 යංක්. 3 දෙමි. 4 සමාතවු 5 දුවඟ. 6 එකරය. 7 යාතය, සතය, 8 වටා, 9 විධවැ. 10 මෘතිකා, මෘපතිකා.

හුන් කුමරි; පණ්ඩක නම් නපුංසක; භික්ඛුනී, මෙහෙණ්; පානාගාර, රහ ගේ; අගොචරස්ස, නො එළැඹියැ යුතු තැන්; සෙවනං, එළඹීම්. 'අතිසීලාදි' යන්නෙහි 'ආදි' ගහණින් අධිචිත්ත අධිපඤ්ඤා සිඛ ගන්නේයි. 'පච්ඡා පිහෙති' යන සබඳ්. අනත්තානුයොගං අනුයුත්තො, 'අත්තනා අනුයුඤ්ජිතබ්බං අනුයුත්තො' යි සේයි. අභිජ්ඣාකාය ගන්ථ නම් ලොබ; ව්‍යාපාද කාය ගන්ථ නම් [1]දෙස්; සෙස ගන්ථා, සීලබ්බත පරාමාස ගන්ථහය් [2]ඉදං සච්චාභිනිවෙස ගන්ථයි; විබ්භමිත්වා, ගිහිවැ—

165. තිණ්ණං පබ්බජිතානං වත්ථු.

කුටුම්බිකං, කෙළෙඹියකු. 'කුටුම්බං ගෙහං, තං එතස්ස අත්ථීති කුටුම්බිකො'. පුත්තසොකාභිභූතො, පුත් සොවින් පෙළුණේයි; [3]ආළාහනං, සොහොන්. 'ආනෙත්වා දහන්ති එත්ථාති ආළාහනං'. එකං පච්ඡාසමණං, එක් පසු මහණකු; පටිසන්ථාරං, පිළිසඳර දම්හ—[4]අමුහ වූ නිසියනම ධම්මාමිස සඞ්ගහයෙන් සුදුරු පිළිසෙයනු පටිසන්ථාර නම්. දුක්ඛිතො, සඤ්ජාත දුක්ඛො; මා චින්තයි, මහම් සිත—මහම් [5]සේස යි සේයි; [න] එකස්මිංයෙව ඨානෙ, එක් තැනෙක්හි මතු නොවෙයි—මිනිස් පියෙක්හි මතු නොවෙයි සේයි; භවූපපත්ති නාම, සසර [6]උපත් නම්; මරණ ධම්මං, මියන පියම් ඇතියේයි; උරගොව, සපකු සෙයින්; ජිණ්ණ තචං, ජිණ් සැව; සනනුං, තුමා සිරිරු; කම්මන්තංච, කමතුරු—කසී ගොරක්ඛාදි කමුදු යි සේයි; අධිවාසිංසු, [7]හිවු කොළොනු; සොකොවා, [8]අනෙතා නිජ්ඣාන ලක්ෂණ [9]සෝ එව්; භයංවා, චිත්තුත්‍රාස ලක්ෂණ බිය එව්—

166. අඤ්ඤතර කුටුම්බිකස්ස වත්ථු.

සරීර නික්ඛෙපං, සරීර දහං; දුක්ඛී, සඤ්ජාත දුක්ඛො; දුම්මනො, සොකෙන අසිත චිත්තො; වත්ත සම්පන්නො, ගුරුතම කටයුතු වත්හි පිරිහුන්; සතනජන කොවියො, සජ්ජන කෙළහු—සත් කෙළක් ජනයහයි සේයි; තව දනතාය සඳිසො භවෙය්‍ය, පෙමින් තා දත්හය් සුදුසු වේතම්—

167. විසාඛාය වත්ථු.

---

1 දෙස්. 2 ඉදං සසහි. 3 ආළාහණං—මු. ධ. අ. 4 අමුහවූ-විමසිය යුතුයි. 5 සේයයි. 6 පක්ත. 7 හිඳු කොළොහු 8 අනනනිඣායා. 9 හෝ.

කූටාගාරසාලාය, දෙකැණි මඬුල් දී තැනූ කුළාර ජනාගි; අඤ්ඤමඤ්ඤං අසදිසෙහි [අලඞ්කාරෙහි], අනන් මන තුඩුදුසු [පලඳනා]යෙන්—ඔවුන් ඔවුන් පලන් පලඳනා නොවැනි පලඳනෙන් යු සේයි. 'යෙහි න දිස්ස පුබ්බා' යන සබඳ. වො, නොප අතුරෙහි; නගර සොභිනිං, නුවර හොබවනියක—ගිණියක [1] යු සේයි; ඉස්සාභිභූතා, ඉසායෙන් මඩනා ලදුවෝ—ඇය හග් අනන් මන [2] අභිනමන නොසහනුව හයි සේයි; ලොහිත නදී විය, ලේයෙන් පිරුණු හෝ මෙන්; [3] පවත්තිංසු, පැවැත්වුනු—ඌයන් පිඹෙස් ලේයෙන් පිරුණු හෝ බඳු කළහයි සේයි.

168. ලිච්ඡවීනං වත්ථු.

අනිට්ඨිගන්ධකුමාරං නාම, ඉට්ඨි ගන්ධ නො සහනා බැවින් අනිට්ඨි ගන්ධ නම්ලද කුමරනු; ඉට්ඨි සමීපං ගන්තුං, මාගමුන් සිමිපට යිම්; මුඛං චුම්බන්තෙන, පිළි සුඹුරුයෙන්; ඒකඤ්ඤං, කිරු. 'ඒක නො තිබ්බතනං ඒකඤ්ඤං'. ආවාහං, ඉත්ථියා ආනයනං; සුවණ්ණකාරෙ, කුළාරන්; නික්ඛසහස්සං, දහසක් නික්. නිකෙක් නම් පස් හුණෙක්. සත [4] කොට්ටිම නම් සත කොටුම්. ඇතුළු අතුරට් සැර නොලා සත කොට් තළා කළ රුවු සත කොට්ටිම නම්. සුවණ්ණරූපකං, [5] රන් රුවක්; අභිඤ්ඤාතෙ බ්‍රාහ්මණෙ, දෑ ගොතින් හා වෙද[ෙ]යන් පහළ බමුණන්; සොළසවස්සුද්දෙසිකා, සොළොස් හැවිරිදියයි [6] උදිසි; තිත්ථමග්ගෙ, දිය [7] තොට් මඟැ; ධාති, ජා මැවු; දුබ්බිනීතා, නොහික්මිගි; නිබ්බිකාරතාංච, ලදු පහරු නිර්විකාර බැවුජු; කතපටිසම්මොදනා, කළ පිළිසඳර ඇති යනු. බමුණන් කළ තුස්න කථා සම්මොදන නම්. එයට ඒ ගෙ වැසියන් කළ තුස්න කථා පටිසම්මොදන් නම්. නිප්පභං, පැහැ නැති සේයි; පච්චත්ථාපෙත්වා, පුණ්‍යස්වය්—දෙමිහයි සිව්ස්වය් යු සේයි; ඝානං, රිනැ; ඝාණුඝාතෙන, රිය [8] නැවින්-රිය සක් ගොඩහි පහරනෙන් යු සේයි; අජ්ඣාපත්තො, වැති රෙන ලදුයෙයි; නමජ්ජාදෙති, නො රුසි—

169. අනිට්ඨිගන්ධ කුමාරස්ස වත්ථු.

බන්ධනං සොභෙති, සිහිය යුතු කෙත් සෝධා—කණ බුණ හැර සගනුවට පිළියම් කෙරෙයි; සාමිචිකම්මං, උව සර කිරියැ; [9] නිඬෙඩමි, තෙළුමි. ගොයම් අතුරෙහි තණ

1 වූසේයි. 2 අභිගම. 3 පවත්තයිංසු. 4 කොට්ටිම. 5 රන්වන්. 6 උදීසි ඝායි කියති. 7 කොටු. 8 නම්න්. 9 නිඬෙඬමි-මූ. බ අ.

ඇයි උපුරනු කෙළනු නම්; සම්පජ්ජස්සති, නිපන් නම්; සංවිභාගං, සවිභා—[1]බෙජීම්; දස්සාපෙස්සාමි, දවකෙම්; ඛත්තබ්බ කිච්චස්ස, කරනලද සවිකිස ඇතියහු—[2]කම්වරැනව් දියයුතු ඇයි......කළවුහයි සේයි. මනොරථො, මන දෙළ; ජමාජික තණ්හා, සදෙර උපජන තණ්හා—

170. අඤ්ඤතර බ්‍රාහ්මණස්ස වත්‍ථු.

පුව පවඡියො, පූ ඔත් පැසි; අතික්කන්තෙන, ගියවුන්; ඉස්සාවා, ඉසා එව්; පදොසොවා, දොස් එව්; දෙය්‍ය ධම්මං, දී ධම්; මුඛොලොකනාසිකබා, මුහුණු බලා දෙන බිත; සම්මා දස්සනෙන, සම් දිට්හයෙන්; සොළසාකාරෙහි, එකි එකී මග පරිසැඳු පහාන සච්ජිකිරිය භාවනා සතර කිස් විසින් සතර මග සොළොස් ආරෙහි; සච්ච ඤාණෙන, සියුසස් පැවැති ඤැණින්; තිස්සො සික්ඛා, අධිසීල අධිචිත්ත අධි පසැඳු යන තුන් සිඛයන්—

171. දරකානං වත්‍ථු.

සද්ධිවිහාරිකා, [3]සැකැරියෝ; හරායමානො, පෙළෙන් නේයි; ධුව ධම්මො නාමෙසො, හේ ධ්‍රුව ධැම් නම්—නිබද ධම් නමැයි සේයි; අස්සසථ, අස්වැසෝ; කාමෙසු අපපටිබද්ධ චිත්තානං, පස්කම් ගුණෙහි නොබැඳ සිත් ඇති බවට; [4]අනාගාමි ඵල විනෙනහි ජූමො, අනගැමි ඵල සිතින් [5]පුමත ලදුයෙයි—

172. අනාගාමිත්ථෙරස්ස වත්‍ථු.

'අනුරූපො' යනු ඇයි පද 'අහොසි' යනු හය් යොජනු. අනුරූපො, අනුච්ඡවිකො—සැදුහැ සපන් බැවින් මා පියතම නොසී; සඞ්ඝුපට්ඨාකො, සඟහට මෙහෙයිකරුයි; සම්මුඛ ගෙහතො, හමියෙයි ගෙන්—[6]එසිනි පැනෙනන ගෙන් යු සේයි; මාතුල ධීතරං, මයිලා දුව; උපලිම්පිත්වා, පිරිබඩින් ලිපා; ආධාරකෙ, පා තබන අවුරුම්න්; ධම්මකරකෙන, [7]ඩබරා යෙන්; ආරාධිතා, සිත් අරියහු වීයි; ඔවාදක්ඛමා, ඔවා සහනු වී. 'ඔවාදං ඛමතීති ඔවාදක්ඛමා'. වත්‍ථුං, වසන්තට; භත්තාරං, සවාමියි; පණ්ණෙපසි, පැනවී; කාපණ්ඩිකාදීනං යනු

1 බෙජිම. 2 කම්වරද්නව්, කම්වරදූනව්. 3 සැකිරීයෝ, සකිරියෝ. 4 මග්ග ගාමි-මූ. ධ, අ. 5 පූරණ, 6 එසිසෑ, එසිසි, 7 ධබරෙයින්.

යෙහි කපණෝ නම් දුගීහු; අද්ධිකයෝ නම් මඟීහු. 'ආදි' ගහණින් වණිබ්බක යාචකාදීන් ගන්නේයි. වණිබ්බකයෝ නම් ගුණ කිය කියා යදනවුහු; යාචකයෝ නම් නිකම් යදන වුහු; පාකවට්ටං [පණ්ණෙසි], පිසනුවම [1]වැට පැනවී; චතුක්කෙ චතුක්කෙ ගබ්භෙහි පතිමණ්ඩිතං, එකෙකී දෙපසෙහි සතර සතර ගැබින් සජනලද්; චතුස්සාලං, සියු සල් මහ පායක්; නිය්‍යාදෙන්තො, දෙනුයේයි; දක්ඛිණොදකං, දක්ෂිණොදිය; දෙවචාරිකං ගන්ත්වා, දෙව්ලොවිහි සැරිගමන් ගොස්; තං, මොග්ගල්ලානත්ථෙරං. 'ආහංසු' යනුවක් අරනේයි. නං, නන්දියං; කතකල්‍යාණානං, කරනලද්දු කලණකම් ඇතියනට; සාමං, අතනතා; චිරප්පවුත්ථං, බොහෝ දවසක් විදෙස් වැ වුසුවනු; සවාසතො, [2]පුවග විසීමෙන්; අභිනන්දෙය්‍යුං, අභිමුඛ වැ [3]තුස්නවුහු; දසවිධං දිබ්බ පණ්ණාකාරං, ආයු වණ්ණ සුඛ යස ආධිපතෙය්‍ය රූප සද්ද ගන්ධ රස ඵොට්ඨබ්බ යන දස නියරැකි දිව පඬුරැහු; රාජ පොරිසං, රජ පිරිමිනින් කටයුතුකම්. 'සන්දිසාදිනාවෙන' යනුයෙහි 'ආදි' ගහණින් සමහත්තාදීන් සඳහයි. සුහදයභාවෙන, මනා ළ ඇති බැවින්. 'වචන මත්තෙන වා අඤ්ජලි කරණ මත්තෙන වා අභිනන්දන්ති' යි යොජනු ~

173. නන්දියස්ස වත්ථු.

සොළොස්වන පියවග අටුවා [5]සන්‍ය නිමි.

ඡවිරොගො, කුළු රොවු; [6]පටකඤ්චුකං පටිමුඤ්චිත්වා ආගතං, [7]සිවිරොවු පිළිසෙයනුවම පෙරෙවි [8]පට කස්ස තුමන් කෙරෙහි ගැවුරින් මුඳ තබා ඇයි යෑ; ආසන සාලං, බික්සඟනු සතප්න අසුන් හල්; [9]පසාධන භණ්ඩකං, පහසින් බඩ—පළ දනා සිසේයි; කිං මූලකං, [10]කොතෙක් මිල අගනේ යෑ. 'කිං මූලං එතස්සාති කිං මූලකං'. තුම්හෙ පන හනෙන කිං කරිස්සථාති, ඇප් දුව අරනම්හුද තෙප් කුමක් කරව යුතු. මයිඳු විසින් කටයුතුවක් කෙරෙම්. තිප් පළමු වැ දුව සමහාර [11]ඇරවයි යෙමින් 'තෙනහි එතිස්සා දබ්බසම්භාරෙ ආහරථ' යුහු. කෙනතිකි, ඒ කරුණෙන්—මයිඳු විසින් කටයුතුවක් ඇති කරුණෙනි යු සේයි. එතිස්සා, සාලාය නොහොත් රොහිණියා; සංවිදහන්තො, වඩුරනුයේයි—කරන ප්‍රකාර කියා

---

1 වට. 2 පුවක. 3 තුස්නම්, තුජමවු. 4 පිරිමිතිපුන්. 5 සන්න. 6 පළ, 7 සිවු. 8 වට, බට. 9 පසාධනභණ්ඩං. 10 කිංකක්, 11 ඇර මතුව.

නුය යුසේයි; පදරානං, ඇතිරුම් පුවරුවන්; [1]ඔපුඤ්ජිත්වා ලිපැ—පිරිබඩ කොමය් සේයි; භිලායි, මැලි[වි]න—[2]මුහුරුවින යුසේයි; [3]දුමපවිරොහො, සිවි [4]දුස්වත රොඅවෙක්; මහාකච්ඡු ඵලානි, මහ [5]කසඹිලිය පලන්; සයනීසෙව, සෙහෝනා නැන්හිජු; පාවාරකොජවාදීනංච අනන්තරෙසු, පවුරු කොජු ඇසින් අතුරෙහිජු; කච්ඡුචුණ්ණානි, [6]කසඹිලිය සුනුවන්; [7]උපසකකු පසං, සුනු පහළ පහල තැත [8]ඉදිම්යේයි; [9]ගණ්ඩාගණ්ඩ ජාතං, තැනැ තැනැ නැගි ගඩු ඇතියෙයි; කණ්ඩුවන්ති, කසන්නී; බාදියමානාය, කන ලැබෙන්නියට—පෙළන ලැබෙන්නියමන යුසේයි; බරතරා, කැකුළ්වූවාහු; කොබොවා, කොවු එවි; ඝුසාවා, පර [10]සපුව නො සහන ඉසා ඒවි; සීමනතරෙ, සිම් අතුරෙහි—සතර ජනා සාධාරණ් තන්හිනයි සේයි. 'නො අටෙටා' යන සබද්. සඞ්ගාමෙ භෙරිවිය, රණ බෙරක් සෙයින්; පබ්බත නදියාවිය, පව්යෙන් බට ගොයක් සෙයින්; නික්ඛමිංසු, ඇසි දසම යනුවට මෙන් [11]නික්තෝ; [12]සයහරූපානි, සිහිය හැකි සැහැවියෝ; අසුභ කිලංනාම, උයන්කෙළි මල්කෙළි ඇසි කෙළිනෙන් අසෝ කෙළිනට නම්.

174. රොහිණීශා වත්ථු.

අඟාලවෙ චෙතියෙ, අළවු රටහි ඇගි දෙවොලෙහි; ආලවකො භික්ඛු, අළවු රට වැසි මහණෙක්; කාරුණ සුනතා දෙවතා, ළදරු පුතක්හු ඇති දෙවිදුවක්; අනාවාසා, වසන තැනක් නැතිසුම්; ඔරම්යසතිනි, නවත්හෝයයි; උක්ඛිනන එරසුං සඞ්ඛාරෙතුං අසක්කොනො, නැගු පොරෝ හම්මනු වට [13]නොයහනුයේයි. බාහුං, අත; නිරයගාමිනී, නිරයට යනු [14]වියුම්; [15]යපිවජ්ජිතං, යථ ඉස්න තැනට; [16]වුත්තදෙව තං, වුසු දෙවියක්හු ඇති; අපදිසනෙනා, පානේයි; බුඩදත්තිකං, බුදු දූතී—බුදුන් දුන්නයි සේයි; මහෙසක්ඛා දෙවායි, මහානුභාවා [දෙවා]පි; අඩ්ඪසතතිං කාඩා, අටුසැත් කොමැ—නිදන් කොමැයි සේයි; භූතගාම සික්ඛාපදං, 'භූතගාම පාතව්‍යතාය පාචිත්තියං' යන සිබපද.

175. අඤ්ඤතර භික්ඛුනො වත්ථු.

1 සම්මජ්ජිත්වා-මු. ධ. අ, 'ඔපුඤ්ජිත්වා' සිද පාඨයි. 2 මුහුඑය, තුහුරුවින්. 3 දුමජ්විහාමො-මු. ධ. අ. 4 සුස්වත. 5 කරඹිලිය. 6 කාසවිලිය. 7 උපා කුපසකං-මු. ධ. අ. 8 ඉදිලීයේයි. 9 ගණ්ඩකණ්ඩ. 10 සපුහුවුම. 11 නිතො. 12 පසයහ රූපානි-මු, ධ. අ. 13 නොහොයනු වෙයි. 14 පියුම්. 15 යදිවජ්ජිකං-මු. ධ. අ. 'යපිවජ්ජිකං' සිද පාඨයි, 16 වුත දෙවතං-මු. ධ, අ.

නික්ඛන්තං, සැණ; ඝොසං, [1]ගොසත්; සොතනාය, සෙම දවසම විශයුතු; නිවාපා, තිම; සඞ්ගහං, දන් පිළිගැන් [වී]මෙන් සඟරා; සද්ධොනුබො, සැදහැ ඇතිය හෝ. 'සද්ධා එතස්ස අත්ථීති සද්ධො'. ආවාට නිරෙ, වළ තෙර—දිය වළක් වැළැතැය යු සේයි; පච්ඡිමගෙහෙ, පැසුළු දෙර ගෙයි; අප්පසද්දා, ඇතැම් කලෙක්හි; උපඩ්ඪහත්ථො, අඩබත්; එතොව පවිවෙංසො, එකක්හට ගඹන කොටසෙක්; අඩ්ඪකරීසමත්තං, අඩ කිරියක් මත්—දෙ පය[ල]ක් මතැයි සේයි; ජෙ, කෙල; [2]පතොදලට්ඨියා, [3]කැහිරි යටින්; පටිගවෙච්ච, පළමු මෙ; අජ්ජතන දිවසං, අද එක් දවසට—අද වූ ලෙසට යැ යු සේයි; උස්සූරෙ, දවස් ගිය සැදැ; පංසු චුණ්ණං උපාදය, පය් සුනු ගෙයි පමය්; අක්ඛීනි සමනති, ඇස්නු බෙමෙති හෝ සැලෙති හෝ [4]අදුරති හෝ; [5]ඛණ්ඩානං, සහට තැන්; විපාකො, එල; කො, කවරිම්ද; ගුම්බෙ, ලැහැබැ; එකතොව, සැමැහ මෙ; වාතෙරසි, රිස්වී; බහූ සේනී ගණකාදයො, තොමද සිවුන් හය් ගණක ඇමැතියෝ; නාළකට, තොලද්; අඩ්ඪතියෙසු මාසෙසු, අඩෙකින් තුන්වනුව පිරෙත මස්හි—දෙමස් දෙපෝ වරෙක්හිය යුසේයි. බන්ධනාගාරෙ, ජගෙයි; ලක්ඛණාහතං කත්වා, ආහත ලක්ඛණං කත්වා—ඔබනලද ලකුණු ඇති කොටය් සේයි; පවෙසං දසිං සාවෙතු, මෙරමනට දස්වී යැ අස්වනු; වරං, උතුම්; දුක්ඛිතා, සඤ්ජාත දුක්ඛා; වන යනු අනුකම්පායෙහි නිපා; අනත්ත මනතං, අසත් මනතං—පිතිසොම නසෙස්හි අගහිත චිත්තං වා; පාදපරිචාරිකං කත්වා, පයැ [6]පිරිසැරිකොට්—පා පිටුහි මෙහෙකරනු කොටය් සේයි; පතිවරාති, මේගෙයින් වටු; මහානසෙ, මුළුතැනැ; සංවිදහන්ති, වැජැරන්නී; සෙවව පවාරණා භවිස්සතීති, සෙමැ පවරන දවස් වනු යැ යන කල්හි; සෙද කිලින්නං, සෙවදයෙන් අද විත; ජාතිකාය ඔකිණ්ණං, හළිඟෙන් වැතිරෙන ලදියැ; අඞ්ගාරමසි මක්ඛිතං, අඟුරු ජලී මුසුවීයැ; සතපවො, විහඹ; සරසාමිනීති [සකදං], [7]ගෙහමූවෝ යැ යන සකද; පක්කාසීනං සප්පිං, කකියන තෙල්; අභියාසි, අභිමුඛවැ ගියා; අතිසම්බාධං, ඉතා හකයි; [8]අතිනීචො, ඉතා මිටියි; ධහතු, දවාවා; දුබ්බිනීතො, නොහික්කියැ; ඉතො චිතොච, ඒ ඒ දෙසෙන්; [9]උණ්හිකවා, නැඟි—අවුජුයි සේයි; උපරි ඨත්වා, මතුයෙහි සිටැ—මැඩ නොදී මතුයෙහි සිටය් යු සේයි. 'උපරි ඨිතා' යි

1 ගොසෙණි, ගොසෙනි-පිමසිය යුතුයි. 2 පතොදලට්ඨියා. 3 කැහැටි 4 අනාරති, අකාරති. 5 කසිතඨානං-මු. බ. අ. 6 පිරිජරිකොට්, පිරිජුරිකොට්, 7 ගෙහිමඹුවෝ. 8 අතිනීචකො-මු. බ. අ. 9 උණ්හය-මු. බ. අ.

කීරත්. මේ එසේහොත් ඇයි [1]පිට සිටි දුස්න යනු වෙයි. කිස්ස, කෙන කාරණෙන; කො, තයා; ආසීසාවුනතිසා, ඉස්නිය විසින්; සතනධා, සත් කඩක් වැ; ඵලෙය්‍ය, [2]පැළෙනුයැ—විසිරෙනු යැ යුනෙස්සි; සපිතිකා ධීතා, පියන් ඇති [3]දුවෙම්; විවටො, නිවටින්හි; සුපෙය්‍යා, නිමහුනුපු; විහෙඨියමානා, [4]වෙහෙසෙනුවා; මෙනතාය එපිං, මෙතින් පහළිම්; ජීවිතුං, ජකන්නට; අක්කොසක [5]පරිභාසකා, [6]අක්කොසනුවන් හය් පරිභාසනුවන්. අක්කොසකයෝ නම් 'ඔඩොසි' 'ගොණොසි' යන ඇයි අක්කොස වතින් ගවනුවෝ. පරිභාසකයෝ නම් 'හපං තෙ හිඤ්දිස්සාමි' ඇයින් තොජය් බණනුවෝ. ථද්ධමච්ඡරි, තද මසුරැ; [7]අක්කොධනෙන හුඛා, [8]තිකොද වුවනු විසින්; අහද්දකො, [9]නො සුඳුරැ; අත්තනො සන්තකස්ස වාග විතෙනන, තුමා ඇති [10]පියන සිත් ඇතියනු විසින්; අලිකවාදි, බොරු කියනුයේයි.

176. උත්තරාය වත්‍ථු.

සබ්බමත්තං රක්ඛිතං, [සස් මතු රක්නාලද්]; චණ්ඩො, සැඩි—කැකුළැයි සේයි; ඵරුසො, පුරිසි—කොරොසැයි සේයි. චණ්ඩො යනු කායික නම්. ඵරුසො යනු විසිතම්. කාළෙනවා, දඬියෙන් එව්; කලිංගරෙනවා, දඬුකඩින් එව්; උච්ඡුයට්ඨිං, උක් දඬුවක්; තිම්බරූසකං, තිඹිරා පතක්; ඵලාඵකං, කැකිරි පතක්; එාරුසකං, දමුනු පතක්; මූලකමුට්ඨිං, මුඩු පලා මිටක්; නිම්බමුට්ඨිං, කොසඹ මිටක්.

177. මහාමොග්ගල්ලානත්ථෙර වත්‍ථු.

සාකෙතං, එනම් නුවර; අඤ්ජනවනෙ, එනම් වෙනෙහි; [11]අන්තරාමාරෙ, දොර අතුරෙහි; ගොපථෙ, ගොපු සඳහි—බොලට්හි; නිමන්තෙතුං, අමතනාවට; සුපෙය්‍ය භාජනානි, [12]හු මතු බජුන්; චූලපිතා, සුළු පියේ; මහාපිතා, මැහැපියේ; චූල මාතා, සු[ළු] මවු; මහාමාතා, මැහැලි; දීඝඩස ජාති සහස්සං, දෙළු දහසක් ජැයිති; [13]සංවසෙඩා, වැඩියේහිම්; යස්මිං, යම් සතක්නු කෙරෙහි; මනො නිවිසති, සිත් එරේද, අදිට්ඨපුබ්බකො, නොදිට් විරිති; තස්මිම්පි, ඔහුදු කෙරෙහි;

1 වට. පෙලෙනු. 3 දුබොම්. 4 වෙහෙසනුවන්. 5 පරිභාසකා. 6 අකොසනුවන්. 7 අකොකාධන-මු. ධ. අ. 8 තිකොතවුවනු විසින්. 9 නො ගොඩුරු. 10 කියන, 11 අන්තරඝරමාරෙ-මු. ධ. අ. 12 හු මතුමතු බජුන්, 13 සංවුසෙඩා-මු. ධ. අ.

[විස්සජෙ], [1]විශ්‍රමහ කෙරේද; සුඛෙබ්ව, පුරිම හෙමෙණ්. ආකාර සඳ රක්නාට් හ්‍රස්ව වූ. සණානිවාසෙන, සමහ විසී මෙන් හෝ. සං යනු සහාර්ථ කියා. පච්චුප්පනන හිතෙනවා, වත්මනුයෙහි කළ හිතෙයකින් හෝ; කාං පෙමං, [2]විනා නැතින් උපජන පෙම්; එවං [3]ජායතෙ, එසෙයින් මෙ උපජ්; උප්පලංව යනුයෙහිජ් ආකාර හ්‍රස්ව කෙළේයි—'උප්පලංවා' යි සේයි. වා යනු විකල්පයි. එයින් පදුමාදි ගන්නේයි. යථා යනු ඉවාර්ථයි—'උදකං විය' යුසේයි—යම් සෙයින් දිය නිසා උපුල් [4]තිළුඹු ඇනු වෙද්ද එසෙයින් පුබ්බසනනිවාස ඇයි නිසා පෙම් උපජී යන සමුදායාර්ථ[යි]. ඒකකූටාගාර මෙව, එක් කුලාරම මෙ; අප්පං වන, ඇලුප් ලවු; ඉදං ජීවිතං, මේ මිනිස් ජීවි; වස්සසතා ඔරමපි, වාසියෙන් පෙරටත්; මියති, ජීවි ඇයිරැ මියෙයි; යොචෙපි, යමෙකුජ්; අතිච්ච, වාසිය ඉක්මැ; ජරසාව මියති, ජෙරෙන් මියෙයි—මළාක් වැනිවෙයි යුසේයි; අභිසමපරායො, පරලෙවු ගතිය යුසේයි; අසෙඛ මුනීනං, සික්මවිය යුතු නැති මහණනට; [5]අවුනාං, නො සිලියෙනුවූ; මොනෙය්‍ය පටිපදය, මුනිබවට් හේ පිළිවෙතින්; දෙසනා මතනං, දෙසුන් මතුයෙක්. අභිප්‍රා[ය] වනාහි සැවුරැ කටයුතු නා හැම දෙරැ මෙ කියයි යනු—

178. සාකෙත බ්‍රාහ්මණස්ස වත්‍ථු.

සොළනකොස, පරනාට්; සෙදතිනෙතනා ගතෙතනා, සෙවද යෙන් තෙත් සිරිරින්; අඞ්ගුලිං ජාලෙතවා, ඇඟිලි ජල්වය්—ඇඟිලියෙහි අවුළුවය් සේයි; අතතනො දුක්ඛන, තමා දුස් මෙහෙකරන දිකින්; සක්කඤ්ච කතවා, සක්කද කොට්ැ—රැසිම් මෙ සියින් සිනය් යු සේයි; කුණ්ඩකං, තැස; හත්ථලෙ පූවං කතවා, අත්ලෙහි පූ සයතින් එවැ; අඞ්ගාරෙසු පවිතවා, අත් ලෙහි ඔත් පූව අඟුරෙහි පැසැ; උච්ඡඩෙග, සිගැ; ලූඛං වා, රැළැයි එව්; ඉජ්ඣතූ ති, නිපදිවයි; විතනාවාරං, සිත් හසර; පක්කසපෙතවා, පැනවය්—අනොමය් සේයි; උපකප්පනකං ඔජං, වැළජෙන ඔජු; මධුපටලං විය, මීවජයක් සෙයින්; [6]පරි හවී, ගැරහුනු; ජාගරියං අනුයුතතකාය, ජාගරෙහි යෙදුන් බැවින්—හවුනෙහි [7]යුන් බැවිනැයි සේයි; නිබ්බානජ්ඣාස යානං, නිවන්හි අදහස් ඇතියනට; තිණපරිසාසං, තය් [8]ඉතිරි කළ [9]තණැ; ආචාම කුණ්ඩකං, [10]අමු බත් හය්

1 විශ්‍රමහකරනු. 2 විනා නැතින්. 3 ජායති. 4 තෙළුඹු. 5 අවවු තොනාසිලියෙනුවූ. 6 පරිභවකී-මු. බ. අ. 7 යුත. 8 ඉතිරිළ. 9 තනු. 10 අමු බත්,

[1]තැසැ. 'භුත්වා ඉදානි තසමා න භුඤ්ජසි' යොජනු. පොසං, සත්නු; ජාතියා, ජැයින් එව්; විනසෙනවා, අජරින් එව්. 'අපි ආචාම කුණ්ඩකං තත්‍ර [2]බහු' යනු සබඳ. මහා බ්‍රහ්ම යනු [3]ආමන්ත්‍රණැ; [4]සාදිසො, යම් බඳු දු; අසං හයුතානමො, මෙ මැ උතුම් අස්. අන්‍යාපදෙශයෙන් තුමා මෙ කියා. 'යාදි සො අහං තථා ත්වං පජානාසි' සේයි. නහක්ඛාමි, [5]තොක නෙම්; කුණ්ඩක සිඛවපොත ජාතකං, තියන් නවාමෙයකි තැස කුඩු [6]සුදු ජා—

179. පුණ්ණාය වත්ථු.

පටිසල්ලාණාරාමො, පිළිසලණ [7]රිසි ඇතියේයි. නකත් අරමුණු සිත් හයය් එකත් අරමුණෙහි තිබිම් පතිසල්ලාණ නම්. අභිධම්ම කථං, බිදම් කියා; සණ්හා, සියුම්; ආලාප මත්තමපි, බිණුම් මතුවතුදු; පොරාණතො පඨාය, පෙරාණෙහි පටය්; ආචිණ්ණමෙව, වළඳු මෙ—දුන් තොප මතු කෙලෙසි නොවෙසි යන අභිප්‍රා[යි]. අජ්ජතනා, අද වූයේයි; මූගොවිය, බිණිය නොජන්න ගොළුවක්හු සෙයින්; බධිරො විය, කිෘනු [8]නො අසක බිහිරක්හු සෙයින්; වාතාභත තාල පණ්ණං විය, සුළඟින් පහරනලදු තල් පතක් සෙයින්; [9]කට කටායති, කට කට යනුවක් කෙරෙයි. 'කට කටං කරොති කට කටායති'. අචජ්ඣාස සික්ඛාය, නොකඩ සිඛයෙහි. අචජ්ඣාස ජීවිත වුත්තියා, නොකඩ සම අජිවිති; ධම්මොජ පඤ්ඤාය, හැම ධම්නට ඔජවු පැනයෙන්; සට්ටමජ්ජනාකම්මං, සැටුම් මැදුම් පොහොත; [10]ජම්බුනද නික්ඛං විය, ජඹුරත්හි නිකක් බඳුවු—

180. අතුලස්ස වත්ථු.

කළ පාදුකා, දඹු මුවා පාදුකාවන්; පිඨිපාසාණෙ, අතළ ගල්ලෙක්හි; [11]සට සට සද්දං, සට සට යන හඬ; කායාදිනි, [12]කයි දෙර ඇයින්. 'ආදි' ගහණින් විසි මුනි දෙර ගන්නේයි. දුච්චරිත පවෙසං, දුසිරි ධමුන් වැදුම්—

181. ඡබ්බග්ගියානං වත්ථු.

සතළොස් වන කොධ වගැ අටුවා සන්‍ය නිමි.

---

1 තඩ. 2 පහු-මු. ධ. අ. 3 ආමන්ත්‍රණු. 4 යාදිසෙ. 5 යො තො කෙනෙම්. 6 සුසු. 7 ඝිරි. 8 නො අත. 9 තට තටායති-මු. ධ. අ. 10 ජම්බොනද-මු. ධ. අ. 11 බට බටායසද්දං-මු. ධ. අ. 12 කයින් දෙර.

[1]ගොඝාතක පුත්තස්ස, ගෙරි මරා දිවි පවත්නුවක්හු පුතක්හු; වර මංසානි, තුල් මසුන්; පුත්තදාරෙන සද්ධිං, අඹු දරුවන් හා සමඟ. 'පුත්තාව දාරාව පුත්තදාරා'. [2]මූලෙන වික්කිණාති, මිලයෙන්[ඊ] විකිණී; ධුර විහාරෙ, අසන් වෙහෙරනි; වික්කිණීය මංසං, විකෙණතබ්බ මංසං; [3]පාහුනකො, අමුත්තෙක්; අත්තනො පක්ක පණ්ණාන, තමහට පක් පලාහය්; කම්ම සරික්ඛකං විපාකං, කම්සුරුසු [4]විවා; ලොහිත ධාරාය, ලේ ධරින් ලකඛිත වැ; සුවණ්ණකාර කම්මං, තුලාරකම්; පුත්ත ධීතාහි වඩ්ඪිතො, දූ පුතුන් විසින් විපුල් වැ; සිප්පං, තුලාර සිප්; සණ්ඨපෙත්වා, හමවය්; ජීව හත්ථං, ජීවනොපායෙව පුඤ්ඤත්ථාය දීයමානං හත්ථං; පිතු නො, අප පියහට; අනුමොදනං, අනුමෙවුති—දුන් දනැ අනුසස් [5]වතනු; පරිපුණ්ණ සරීරො, පිරිපුන් සිරුරු ඇති යෙයි; පණ්ඩු පලාස සදිසො, විලිකුන් පත් සුරුතු සේයි; කුසල පාථෙය්‍යං, කුසල සඞ්ඛාතවූ මඟ තිම; ගමිකස්ස, ගම් නිගම; දීප සඞ්ඛාතං පතිට්ඨං විය, පිහිට දිවයිතැයි කියනලද පිහිටක් සෙයින්; කුසල කම්ම සඞ්ඛාත [6]පතිට්ඨ කාරණෙ, කුසල් කැමැයි කියනලද පිහිටාධට් කරුණෙහි—කුසල් දුගිහය් සසර නොගිය දී සුගිහය් නිවන්හි පිහිටවන බැවින් පතිට්ඨ කාරණ නම්; නිද්ධන්ත මලො, [7]කස කළු මල ඇති යේයි; අනඞ්ගණො, රාගාදි අඞ්ගණ නැති බැවින් අනඞ්ගණ; සුද්ධාවාස භූමිං, අවිහාදි පස් වැදැරුම් සුධවස් [8]බුමට්; 'ඉමං අතික්කන්ත [9]වයො' යි යොජනු. සජ්ජො භුත්වා, සූතු වැ. 'පරලොකං ගච්ඡන්තා න එවං වසන්ති' යොජනු. 'ගච්ඡන්තස්ස වත්තුං' යී යොජනු. අධිවාසෙථ, ඉවසව්. 'ත්වාව' තුවං' යනුවම් පෙරම යූ සේයි. ඉධාපි, මේ යථැදු; ගාථිතං, 'පාථෙය්‍යං' යනු ගාථා ලදි—කියනලදුයි සේයි.

182. ගොඝාතකස්ස වත්ථු.

[10]විරූහ තිණං, හටගත් තණ ඇති යේයි; උස්සාව බින්දූනි, පිනි බිඳින්; අප්පහරිතං, නො තිලනු; වද්දලිකං, වදුල්; තින්ත චීවරකො, තෙත් සිවුරු ඇතියන්; අනුපරිපාටියා, පිළිවෙළින්; ධම්මොජ පඤ්ඤාය, ධම් ඔජවූ පැන යෙන්; පිලන්ධන විකතිං, පලඳනා; නිද්ධමෙය්‍ය, කසකරනු.

183. අඤ්ඤතර බ්‍රාහ්මණස්ස වත්ථු.

1 ගොඝාත පුත්තස්ස. 2 තෙයා මූලෙන. 3 පහෙතකො-මු. ධ. අ. 4 පිමස්. 5 වතබනු, වතබඳු. 6 පතිට්ඨාකාරණෙ-මු ධ අ. 7 කස්ස කළු. 8 නුමව, 9 වාසො. 10 විරූළ්හ-මූ. ධ, අ.

ජනපද විහාරෙ, ජනවූයේ හිවූ වෙහෙරෙක; පිඤ්ජෙත්වා, පුළුන් සෙයින් පෙදැය්; [1]පොථෙත්වා, පොළය්; වට්ටෙත්වා, වළු කොට; කන්තිත්වා, කැට; [2]විප්ඵාරෙත්වා, විජහා; පණ පෙසි, රැකුළු; සංහරිත්වා, හකුළුවය්; චීවර වංසෙ, සිවුරු වැහැ; උණ්හා භූත්වා, උකුණු වැ; පවට්ටමානා, වැටෙන්නී; සරීර කිච්චං, ආළාහනකිච්චං. 'ඉදමත්ථං පච්චවෙක්ඛිත්වා' යි යොජනු. එතෙ, පච්චයෙ—

184. තිස්සත්ථෙරස්ස වත්ථු.

[විතත විජනිං], විසිතුරු වූජුනු පත්; චාලෙනෙතා චාලෙනෙතා, පුනපුන සලනුයේයි; එකමපි ධම්මපදං, විරාරැ කමයුතු එක් [3]පජයකුජ්; පදභාණං, පද විසින් පිරිසිදැ පෙළ කීම්; ලෙඩබුදණ්ඩාදීනි, කැම දඬු ඇයින්; වච්චකුටියා, වසිකිළියෙක්හි; උසූයනෙතා, උසා කරනුයේයි; සුගන්ධාභං, සම ඹුරු; ගූථකූපෙ, වස් වළෙහි; චතුප්පදෙ, සතර පා ඇතියෙයිම්; කිනනු, කවර කරුණෙක්; අසුචි, නො සකස්හි; පූතිලොමොසි, දුගඳ ලොම් ඇතියෙහි; දුග්ගන්ධොවාසි, පිළිකුල් ගඳ [4]ඇතියෙව; ඉමං ජාතකං, මේ දුක තිපාතයෙහි සූකරජා; යං කිංචි පරියත්තිං, යම් කවරි පෙළදමක්; අනනුයුඤ්ජන්තස්ස, අභියොග නොකරනුවහට; උට්ඨායුට්ඨාය, උසා කොට කොට; ජිණ්ණ පටිසඞ්ඛරණාදීනි, ජුණු ගෙය ඇයි පාක තික කරන ඇයින්. 'ඝොරාසි පමාදෙ [මලනති' යනු සබඳ්]. මලඤ්ඤාණියතනා, මල තැන් සිටි බැවින්—

185. ලාළුදායිත්ථෙරස්ස වත්ථු.

සමානජාතිකං, [5]සමජැයි; අතිවාරිනී, ඉක්ම සරනුවී; සම්මුඛීභාවං, හමු බවු; පියායිත්වා, පියැයි. 'පුබ්බෙපි මයා වුත්තං' යන සබඳ්. පුබ්බෙපි, පුරුදැහිදු; නදී ආදි සදිසා, සාධාරණ [6]බැවින් [7]හොය ඇයි හය් සුදුසුවෝ; නදීව, හොයුජ්; පථොව, මඟුජ්; පානාගාරං, රහගේජ්; සභා, බොහෝ ජන මූළුවන හලිජ්; පපා, පැන් වළිජ්; ජාතකං, [එකනිපාති අනභිරති ජා]; අතිභරිනිං ඉච්ඡිං, ඉක්මැ පවත්නා මානම්; අඞ්ගාර භූතා, අඟුරු බඳු වීහි—[8]අත් දවන අඟුරු සෙයින් තුල නසනුවම වීහි යු සේයි; අවිරු

1 පොඨෙත්වා-මු. බ. අ. 2 විත්ථාරෙත්වා-මු. බ. අ. 3 පදයකුජ්. 4 ඇතියාව ගම්හි. 5 සමජාහි. 6 කතික්, කැතිම්, 7 හෙය. 8 අද.

භණන්ත, නො භවිස්සතෙති; අඝවස්සුකං, දුක්ඛාදි සතර භය් දුක්ඛතාදි සතරවන්හි උපදනා විසින් අඝ වස්සුක නම්—

186. අඤ්ඤතර කුලපුත්තස්ස වත්ථු.

පගබ්භො, පියඹුවූයේයි—ඉතා ගිජු වූයේයි යුසේයි; එක වීසතිවිධාය අනෙසනාය, ප්‍රප්පදාන ඵලදාන ඈයි විසින් එක් විසි වැදෑරුම් ඈති අයුක්ත පර්‍යෙෂණයෙහි; [1]අඤ්ඤ විහි තොවිය, අනිකක් සිතනුවක්හු සෙයින්; අනුපතිත්වා, හී; සුසූති වදනෙතසුසෙව, සූසූ යන අනුකරණයෙන් පලවත් පල වත් මෙ; ගාමාභිමුඛොව හොති, ගම් අභිමුඛවැ මෙ යෙයි; පස්සපිමං. ඔලොකියමානො, පස්සපිමං කිඤ්චි අකත්වා ගාමාභිමුඛං ගච්ඡන්තනති වත්වා සෙස භික්ඛූහි ඔලොකිය මානො; ගණ්ඨිකං පටිමුඤ්චන්තො විය, ගැට වටු ගන්වනු බඳුවූයේයි; චීවරං සංවිදහන්තො විය, සිවුරු සරහනු බඳු වූයේයි; කවාටං, දොර; කවාටං පනාමෙත්වා, දොර යතය්; ගුණ ධංසනකාය, ගුණ නසන විසින්; [2]පක්ඛන්ද චාරිනා, පැක්සැ සරනුවා විසින්; පරෙසං කිච්චානි, අනුන් විසින් කරනලද්‍ද චෛත්‍යඞ්ගණාදි සම්මජ්ජනාදි කිසයන්; අත්තනො කිච්චානි විය, තුමා කිසවන් කොටැ; [3]දස්සෙන්තෙන, දක් වනුවා විසින්. දූන් අනුන් කළතා කිස තුමා කිස කොටැ දක්වන සේ කියති 'පාතොව යනුයෙහි පටය් 'අභිමුඛො හොති' යනු අවසන් කොටැ. 'භික්ඛූසු පවිසන්තෙසු' යනු සබඳ්. තෙසු මහණුන් චෛත්‍යඞ්ගණාදියැ වත් කොටැ කම් සයන් මෙනෙහි කරනා විසින් පුලා දවස් යවය් ගම්බිත සිහි යැටිවැ වදන කල්හියයි සේයි. පණ්ඩුකාසාව පාරුපන, පඬුවන් සිවුරු පොරොවන; අක්ඛී අඤ්ජන, ඇස අඳුන් අඳනා; සීසමක්ඛනාදීහි, හිස තෙල් ගහන ඈයින්; මෙ නායො සම්මුඤ්ජනිපහාරෙ, හමදනා බවු භගවත්නට් දෙතුන් මුසුන් පහරක් දී; පබ්බාජෙන්තනං, පිළිපගු; ඉමං මා [4]සමජ්ජිත්ථ, මොනු මහම් [5]පමදු; කාය පාගබ්භියාදීහි, කාය විවිමනො පාගබ්භිය විසින් පියඹ වැ. කයින් කරන තා කිරිය කාය පගබ්භිය නම්. සෙසු පගබ්භියද්‍ද මෙසෙයින් මෙ ජන්නෙය්සි. 'ජීවිතං' යන පද ගත් සේයැ. තං යනු 'තං ජීවිතං' සේයි 'දුජ්ජීවිතං' යනුවක් මෙහි දක්නේයයි කියටි වැ 'දුජ්ජීවිං' යුහු. ධම්මන සමෙන පරියෙසනෙතා, අනෙසනුන් [6]වජය් දැමින්

1 අඤ්ඤ විහිකතො-මු, ධ. අ, 2 පක්ඛන්තචාරිනා. 3 දස්සෙන්තො-මු, ධ. අ, 4 විජ්ජිත්ථ-මු. ධ. අ. 5 පමනු, ආමණ. 6 වරය්.

ඖසමෙන් පිරියෙන්නේයි; සඤ්ඤදනං, නො කඩ කොට—ගෙපිළිවෙළින යුසේයි. ලූඛ ජීවිතං, රැළු ජීවි; ජීවිත වුත්තිං [1]අනලලීනෙන, ජීවි උපාරණ නො සිපැ ගතුවා විසින්.

187. [2]චූලසාරිකස්ස වත්ථු.

දූරකඛං, නොරැකිය හැකියැ; කණ්ඨකං, හුණු; සාහසිකාදිපයොගෙසු, සාහසික ආණත්තික නිස්සග්ගිය ථාවරිය විජ්ජාමය ඉද්ධිමය යන [3]සපියොවුනි; අස්ථසඥ්ඤනකං, වැඩ නැහැනුවූ; ථෙය්‍යාවහාරාදීසු, ථෙය්‍යාවහාර ඇයි පස් විසි අවහාර අතුරෙහි; පරස්ස රක්ඛිත ගොපිත භණ්ඩස්සු, මෙරමා අයත් රක්නා [ලදු] සඟවන ලදු මාගම් බඩුවයි; උස්සරචාරං, නොමඟ හැසිරීම්. 'යස්ස කස්සචි පාතං' යන සබද් 'ඉධ ලොකස්මිං යෙව අත්තනො මූලං ඛණති' යන සබද්. [4]අවපෙඛා—'අවාපෙක්ඛා' කියයුතුයෙහි ආකාර හ්‍රස්ව කොට කියුනු. අවපෙක්ඛා, අවධි කොට නබය. රක්ඛියුං යනුයෙහි අත් කියන්නට 'මා රක්ඛනතු' [යුනු]. එමැ පාළ කරනුවම [5]'මා මඤ්ඤනතු' යුනු.

188. පඤ්චසත උපාසකානං වත්ථු.

'උපාසිකායාති' යනුයෙහි 'ඉති' ශබ්ද ආද්‍යර්ථයි; විපස්සති, නස්සති; [6]ඔසානභූතං, [7]පැන්වල වූයේයි; දෙවාරිකස්ස, දොර රැකියක්නු; විලපනෙනා, හඬන්නේයි; විකපෙපනෙනා, වනනුයේයි. 'කත්ථ සිලාසනාමි'. විකපෙපනෙනාව, වනනුයේ මී; [කමාහ ජාතකං], එකනවායෙහි කමාහජා; මඩසු හොති, [8]දුබෙද්; මූලසච්චං, මුල්හය් සැමැඟැ නැහු කොට.

189. [9]තිස්ස දහරස්ස වත්ථු.

අඬසා, ඉපුරු; දුග්ගතො, දිළිඳු; ධම්මගාරව, ධම්හී ගැවුරු; භූමිං ලිඛනෙනා, බිම් කණන්නේයි; හොගෙසු, දරණයි; සබ්බඤ්ඤුත ඤාණෙනාපි නසක්කා පරිච්ඡිඥිතුං, අනත් අපිරිසේ බැවින් එතතකැයි ගණින් විසින් නොපිරිසිඳිය හැකි; ගණ්ඩුපසාද යොනියං, ගැඬහුල් යොන්හි; මකකට යොනියං, වඳුරැ යොන්හි; නක්ඛත්තපාඨකොහුතවා, නකත් පළවැ—

---

1 අකු අතලලීනෙන-මු. ධ. අ. 2 සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස සද්ධිවිහාරිකස්ස-මු. ධ. අ. 3 සපියෙවුනි. 4 අවපෙක්ඛා-මු. ධ. අ. 5 මා වචනතු. 6 ඇසානභූතං-මු. ධ. අ. 7 පැන්වලනි. 8 දුඹෙබත්, දුම්බෙත්. 9 තිස්සදහරස්ස.

නැකැති වැ යුසේයි; තිණ්ණං වෙදානං පාරගූ, තුන් වේදයන් පාරයට ගියේයි. මන්තජ්ඣායකා බ්‍රාහ්මණා, වෙද හදාරන බමුණෝ; මන්තං සංසන්දෙන්තා විය, වෙද සසඳනුවක්හු සෙයින්; ඡවි ආදීනිපි ඡෙත්වා අට්ඨිමිඤ්ජං ආහච්ච තිට්ඨති යනු ධම්ම සවන චිත්තයෙන් උපන් චිත්තජ රූපයන් උපන් [1]හැන් සෙනැ කියත්; සුසසවණ්ණියො [තිසඤ්ඤං], සුමෙත් ඇසිය හැකි සඳද; සුරාපාන කෙළිමණ්ඩලාදිසු—'සුරාපාන මණ්ඩල' 'කෙළිමණ්ඩලාදිසු' යි වෙන වෙන මැ යොජනු. ඡාතිකම්පි, හළුදු; සහස්සුරිය පාතුභාවං, යුගාන්තයෙහි සත් හිරු පහළවීම්; කදාචි කරහචියෙව, [2]ඇතැම් කලෙක්හි මෙ; අජගරගාහ, අජගර ගහණ්; කුම්භීලගාහ, කිඹුල් ගහණ්; ඔනද්ධන පරියොනද්ධනෙන, බඳනා අටින් හය් හාත් පසින්ම බඳනා අටින්; දුප්පූරනෙන, නො පිරිය හැකි අටින්—

190. පඤ්චන්නං උපාසකානං වත්ථු.

අඞ්ගුත්තරාපෙසු, අඞ්ගුත්තරාප නම් ජනවුයෙහි; ජාතිකා වණෙන, එනම් වෙනෙහි; අඪතෙරීස මත්තානෙ, අටකිරියක් පමණ තන්හි; සුවණ්ණ මෙණ්ඩකා, රන් මෙඩනු; පිඨිකා පිඨිං පහරමානා, [පිටින් පිට පහරනානු]—අතන්මත පහරනවුනු [3]ගන වැ යු සේයි. පඤ්ච වණ්ණානං සුත්තානං [4]ගෙණ්ඩුකා, පස්වනක් හුයින් කරනලද පෙළුනු; සුවණ්ණ බව්කං, රන් සුරුකු කරන ලදුවා; එමහ, මැඹ; තුලා, [5]කළු දුව; සඞ්ඝාට, සගුළු; මාය, [6]දෙදුරබා; කවාට, දොර; වාතපාන, කවුළු; ගොපානසි, යොවකැස්; ඡදන, සියන්; ඉට්ඨකා, උළු; කුඤ්ජරසාලං, කොඳුරු හල්. ඇතුන් හම්නා සිටිනා ආරෙන් කෙලේ කුඤ්ජරසාල නමයෙන්. ඝනරත්ත සුවණ්ණමයං, ඝන රත්රන් මුවායි; කපාලං, වැණි කබල්; [7]සිඛර පූපියො, සිළු කැරලියෝ—කපාල මතුයෙහි කැරලිය යුසේයි; චතස්සො අටනියො, සතර වල්හු; චතුන්නං පාදානං හෙට්ඨා ඨපෙසි, සතර පය [8]උසුලා සිටිනා සෙයින් තිබී; පාද පීඨිකාය හෙට්ඨා [ඨපෙසි], ඇක්මැ නැගෙන පාද පීඨිකා උසුලන සේ තිබී; සුත්තමයෙහි රජ්ජුකෙහි, හු මුවා රැහැණින්; සුවණ්ණ සුත්තමයෙහි රජ්ජුකෙහි, රන් හු මුවා රැහැණින්; පට්ටසුත්තමයෙහි, පට හු මුවා රැහැණින්. අටනිය තුන්

1 කාතත්, තැනතන්. 2 ඇතම්. 3 ගඳ වැ 4 ගෙණ්ඩුකා, ගෙණ්ඩුරා, 5 කළු දුව. 6 දෙරවා. 7 සිඛර පුංජියො. 8 උඩුලා සිටිනා සෙයින්,

පෙළෙක්හි විදැ පළමුවන පෙළැ හු රොජුයෙන් දෙවන පෙළ රන් රොජුයෙන් තුන්වන පෙළැ පම රොජුයෙන් විම් විසි තුරු වනු සඳහා පියවී—නක්ඛත්ත මුහුත්තං උපධාරෙථ, නකත් මොහොත් බලවූද; ඤාතක භයං, නෑ බිය; [1]අඩ්ඪතෙළසානි කොටිසතානි, අඩ තෙළෙස් සියක් කොටි—එක් දහස් දෙසිය පනස් කොටියෙකැයි සේයි. ආචාමෙ ඨත්වා, වළ කොටැ; නිඛණි, කැණැ තිබී; මත්තිකාය සද්ධිං මද්දිත්වා, මැටි හය් සමග මැඩැ; භිත්තියො ලිම්පාපෙසි, බිත ලිපී; ඛහිසි, නැවැත්තී; [2]අවත්ථරණෙන, මඩනා කල්හි; අඩ්ඪාළ්හකමත්තං, මනාවක් මතු; කූටෙ, කෙළෙකැ; මෙවාරෙ භවිස්සති, දෙවරැ බොනුවට වෙයි—‘ද්වෙ වාරෙ පාතුං භවිස්සති’ යු සේයි. ඒකවාරමෙව භවිස්සති, එක් වරැ [මෙ] බොනුවට වෙයි; ජිඝච්ඡා, [සා] දික්; ඤාතක භයං, නෑ බියැ; සද්ධානුබො, සැදූහැ ඇතියක හෝ; සුවණ්ණ පාද පීඨෙ ඨපෙත්වා, දෙවි පය රන් මුවා පාද පීඨයෙහි තබය්; උපඩ්ඪාවසෙසභත්තං, සමහරක් අවසිටි බත්හි. ‘මා අද්දසං’ යනු සබඳු. අස්සු යනු නිපා. බීජ භත්තං, බිජු හය් බත්; ජීවිතං න කප්පෙස්සං, ජිවි උවාරණ් නො උපයවම් යි; [3]අඩ්ඪාළ්හකථාලිකං, අඩ ළහසුයෙක් ඔත් [4]බජනක්; සහස්සත්ථවිකං, දහසක් [5]බත් පියලි ගැටක්; ධඤ්ඤපිටකං, වී පැසක්; දරු අම්මණමත්තා, දබු දෙණියක් පමණ; සත්ත සිතායො, සත්හි වටනු; පච්චෙකබුද්ධ ගාථාහි, ‘ඉච්ඡිතං පත්ථිතං’ යන පසේ බුදුන් අනුමෙවුති ගයින්; තස්සානුභාවෙන, ඒ පසේ බුදුන් අනුබැවින්; අතික්කන්තෙ මජ්ඣන්තිකෙ, ඉකුත් දවස් මැදයි; උක්ඛලිං, ඉකිලි; ඛාමක සිත්ථානි, දමූ හුළනු; පිධානං උක්ඛිපිත්වා, පියන් නගයි—පියන ඉකිලිය හය් සුහුනු නොවන සේ යයි සේයි; කඤ්චනබිම්බ රූපානි, කමයුතු සැකැවු ඇතියනු; ඝොසනං, ඝෙසිණි. ‘හරිඤ්ච ආහ’ යන සබඳු; මිණාපෙත්වා, අඩ්ඪාළ්හක පමණ් හාල් මින්වා; පදුම ලක්ඛණං, පදුම පුප්ඵාකාර ලක්ඛණං; චන්ද ලක්ඛණං, චන්ද මණ්ඩලාකාරං; සුවණ්ණ යුගෙ, රන් වියෙහි; සුවණ්ණ යොත්තකානි, රන් යොතින්; ගන්ධ පඤ්චඞ්ගුලිකානි දත්වා, ගඳ පසඟුල් දී; සුවණ්ණ කොසකෙ පටිමුඤ්චිත්වා, රන් කසු ගන්වය්; කිරියවාදෙ සමානො, කුසල් අකුසල් කම් කැරෙති යනුයෙහි; අකිරිය වාදස්ස, කම් නොකෙරෙති යනුවහ; [6]භුසං විය, බුහු සෙයින්; ඔපුණාති, පොළා—පතුරුවයි සේයි; අත්තභාවො කලිනාම, කලි ශබ්ද

1 අඩ්ඪතෙරසකොටිසතානි-මු. බ. අ. 2 අවත්ථතෙන. 3 භත්තථාලිකං-මු. බ. අ. 4 බජ්ජකක. 5 ඔක්. 6 බුසං-මු. බ. අ.

විරජ කියයි. මෙතැනැ අපරජ්ඣන භාවයෙන් අත්බැවු මේ කියා. [1]සාඛා භඞ්ගාදිකං, අතු ඈයි. ‘ආදි’ ගහණින් [2]තවාතු ඈ ගන්නේයි. පටිච්ඡාදනං, පිළිසෙයත; සාකුණිකො, ලිහිණි වැදි—

191. මෙණ්ඩක සෙට්ඨිස්ස වත්ථු.

රජමෙව, විරජ මෙයයි සේයි; වනානිසෙ, වනනමුබෙ; අනනුවාදෙ, අනුවාද නො කටයුතු සේයි; උජ්ඣාන සඤ්ඤිතාය, [3]අවඣන සඤ්ඤයෙන්; ආසවායෙව, කාමාදි ආසවයෝ මැ—

192. උජ්ඣාන සඤ්ඤිත්ථෙරස්ස වත්ථු.

උපවත්තනෙ, ඉදිය [4]පැද්මට නොස් උතුරට නවත්ත තන්හි; මල්ලානං, මල්ල රජ්ජුරුවන්; සාලවනෙ, සල් වෙනෙහි—සල් රිකින් තම්දිවූ උයන්හිය යු සේයි; පරිනිබ්බාන මඤ්චකෙ, පිරිනිවන් මස්හි—පිරි[නිවන]නට් හොත් හැඳහිය යුසේයි; කණ්ඨභානයි, [5]කෙනෙසි බෑයා; නවකම්මකානං, නව යලක්; අග්ගදනං [දෙනෙන], අග දන් දෙන කල්හි; ඔසක්කිත්වා, පසුබැසැ; පඨම බොධිඝං, පළමු බෝ [6]ඇගැ. පඨම බොධි නම් පළමු දෙ දසක යැ. මජ්ඣිම බොධි නම් තුන්වන දසක යැ පච්ඡිම බොධි නම් සතරවන දසක යැ. හෙණ මඤ්චකෙ, හැදින් පාතැ; වණ්ණ සණ්ඨාන වසෙන, [7]වන්හය් සඨනන් විසින්; තණ්හාදිසු පපඤ්චෙසු, තණ්හාමාන දිඨි පපඤ්චයෙහි—

193. සුභද්ද පරිබ්බාජකස්ස වත්ථු.

අටළොස් වන මලවගැ අටුවා සන්‍ය නිමි.

[8]විනිච්ඡය මහා මත්තෙ, විනිස කරන මහ ඇමැතියන්; උත්තර මාරගාමෙ, උතුරු දිග දොර ගැමියෙහි—උතුරු දොර නිසා බිහි දොර පිහිටි ගැමිහිය යු සේයි. ‘තෙ තමත්ථං ආරොචෙසුං’ යන සබඳ. සම්මුඛාගතං, [9]යන මග හමුනෙහි වූවයි සේයි; ඡන්දාදිවසිකා හුත්වා, සඳු දොස් මොහ බිය විසි වැ; සාහසෙන, සහස් කිරියයෙන්; අනුවිජ්ජිත්වා, ඉලියැ—

194. විනිච්ඡය මහාමත්තානං වත්ථු.

1 සාඛාභඞ්ගාදීහි-මු. ධ. අ. 2 තවනු. 3 අවජාත, අවඥාත, 4 පැදුමට. 5 කසී බෑස, කසි බැස. 6 අග. 7 වණ්හය්. 8 විනිච්ඡයෙ. 9 අඝන, ආඝන.

ගහනගතං, බනය්; **කචවරං**, කසළ; **ඝසං ඛෙමී**, කෙමේ නිරුවදුරු බවු ඇතියේයි; **පඤ්චන්නං වෙරානං**, පණිවා ඇයි පස් වෙර චෙතනාවන්—

195. ජබ්බග්ගියානං වත්ථු.

උදානං, උදන් ගයෙක්; **අධිචෙතසො**, සමාධි ඇතියහට්; **අප්පමජ්ජතො**, [1]තනත් සමවජන විසින් නො පමජනවුහට්; **මොනපථෙසු**, ඵල සම්වැත් පුහා විවසුන් අරමුණෙහි; **සික්ඛතො**, අධිපැන සිඛයෙන් හික්නවුහට්; **තාදිනො**, තාදි ගුණෙන් සමනාවුවවුහට්; **උපසන්තස්ස**, රාගාදි උපසමයෙන් උපසන්හට්; **සතීමතො**, වෙපුල් පත් සී ඇතියවුහට්. 'සොකා න භවන්ති' යි යොජනා. **පඨවිළුද්‍රීයන සද්දොවිය**, පොළොවු පැළෙන හඬ බඳු; **වනසණ්ඩො**, වන ලැවු—වන සමූහ; **එකනින්නාදො හොති**, එක්නින්නාද ඇති වෙයි. 'එකො නින්නාදො එතස්සාති එකනින්නාදො' යනු වෙයි. **ධම්මං ඔසාරෙසි**, පෙළ එසිරිවී—පෙළ කියා යූ සේයි; **එකො කථෙසි**, එකෙක් එසිරිවූ පෙළ අර්ථ කී; **වදෙසි**, කී—අවදි යූ සේයි; **මුඛොලොකන භික්ඛං**, මූහුණු බලා දෙක බික. 'මුඛං ඔලොකෙත්වා ඔලොකෙත්වා භික්ඛං දදන්තො විය මුඛොලොකන වසෙන සාධුකාරං දදන්ති' යූ සේයි. [2]**උග්ගණ්හන**, පෙළ ගැනුම්; **ධාරණ**, පෙළ ධැරීම්; [3]**වාචනාදි කරණෙන**, හදුරන ඇයි කිරීමෙන්. 'ආදි' ගහණින් අර්ථ කථන කම්මට්ඨාන නියොජන ඇ ගන්නේයි. **වංසානුරක්ඛකො**, බම් පරපුර රක්නේයි; **පවෙණි පාලකො**, යනුදු හෙ මේ; **ධම්මමඤ්ඤාය**, පෙළ නිසය්; **අත්ථමඤ්ඤාය**, පෙළ අරුත් නිසය්; **ධම්මානුධම්ම පටිපන්නො**, සස් පිළිවෙයට් අනුරූ විවසුන් ධැම්හි පිළිපනුයේයි. **දුක්ඛාදීනි** යනුයෙහි 'ආදි' ගහණින් සමුදයාදි ගන්නේයි. **පටිජානන්තො**, යනුයෙන් 'පජහන්තො' 'සච්ඡිකරොන්තො' 'භාවෙන්තො' යනු ගන්නේයි—

196. [4]එකුදානථෙරස්ස වත්ථු.

ලකුණ්ටක භද්දියත්ථෙරං, මිටි හදුදිය මහතෙරනු; **අරහත්තූපනිස්සයං**, රහත් ඵලම උවනිස; **මහල්ලක භාවෙන**, මහත් බැවින්; **සොළසහාකාරෙහි**, පරිසුදු ඇයි සොළොස් ආරෙන්; **අහිංසන භාවෙන**, කාරුණික භාවෙන—

197. ලකුණ්ටක භද්දියත්ථෙරස්ස වත්ථු.

1 රහත්. 2 උග්ගහණ-මු. ධ. අ. 3 වාචනාදිකා කාරණෙන-මූ. ධ. අ.
4 එකුදාන.

[1]ධම්මචරියානංයෙව, පෙළ උගන්වන ඇජරතම මේ; බ්‍යඤ්ජන සමයෙ, ඥද ඤෙඤ්; අසොධෙත්වා, බැඳුන් නො සොයා; පවෙණි වසෙනෙව, පවෙණි රක්නා විසින් මේ; වාක්‍යකරණ මනෙතන, වාක්‍යකරණ මතුයෙන්—වාක් [2]ලාවණ්‍ය ඇති මතුයෙන යු සේසි; ඉස්සාමනකො, ඉසයෙන් යුත් සිත් ඇතියේසි; පඤ්ච විධෙන [3]මච්ඡෙරෙන, ආවාස කුල ලාභ වණ්ණ ධම්ම මච්ඡරිය යන පස් වැජෑරුම් ඇති මච්ඡරියයෙන්; කෙරාටිකා, විකත්ථනකා—නෙසං පක්ඛ භජනෙනන෴

198. සම්බහුලානං භික්ඛූනං වත්ථු.

වාදකාමිනෙනා, වාදයි තුමා ලූයේසි—වාද ප්‍රිය යු සේසි; අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිවරනෙනා, අනෙකෙකින් අනෙකෙකට යඤ්යේසි—එකෙකැ නො පිලිවනුය යූ තැන්; සීසමුණ්ඩනා දිනා විවරණ මනෙතන, හිස් [4]මුඩු කරන ඇයි විසින් ඇවි ජන මතුයෙන්; [5]සීලබ්බනෙන, සිල් නෙවෙන්; ධුත වනෙන, ධුතඟ නෙවෙන්; ඉච්ඡාය, නොපත් වත්හි ඉසයෙන්෴

199. හත්ථකපොර[ස්ස] වත්ථු.

බාහිර සමයෙ, තිරථ සමාගි; විසමං, වසම්වූ; විස්සං ගන්ධං, පිළිකුල් ගඳ ඇති එව්෴

200. අඤ්ඤතර බ්‍රාහ්මණස්ස වත්ථු.

අනුමෝදනාදීනං අනනුඤ්ඤාත කාලෙ, අනුමෝදනාදි කටයුතුයයි නො අනුදත් කල්හි; [6]උපනිසිනක කථං, මුළු වැසුන් කල්හි කටයුතු ධැම් කියා—බණ අසනුවට එලබැ හුණුවනට කටයුතු ධැම් කියා එව්; තුලං, තල දඬු; විමුත්ති, රහත් ඵල; විමුත්ති ඤාණ දස්සන, පස් විබමුන් ඤණ්; හෙතු වුත්තකාරණා, වරාදන පාප පරිවජ්ජන කරුණෙ෴

201. තිත්ථියානං වත්ථු.

බාළිසිකං, බිළි වැද්දක්හු; බළිසෙන, බිළින්෴

202. බාළිසිකස්ස වත්ථු.

1 ධම්මචරියාතිචෙව-මු. ධ. අ. 2 ලාවණ්‍ය. 3 මච්ඡරියෙන. 4 මුඩ. 5 සීලවතෙන-මු. ධ. අ. 6 උපනිසින්නක-මු. ධ. අ.

පබ්බජිත කිච්චං, පැවිජි කිස—සවුන් පිළිවෙතැ යූ සේයි. කාමරාග ව්‍යාපාදයෙන් නිකුත් බැවින් අනැගැම් සුඛ නෙක්ඛම්ම සුඛ නම්—

203. සම්බහුලානං භික්ඛූනං වත්ථු.

එකුන් විසිවන ධම්මට්ඨ වගැ අටුවා සන්‍ය නිමි.

උපට්ඨාන සාලායං, බුදුන් [1]වටනාට පිඩු වන හල්හි; සමො, වළගොඩ නැතියේයි; විසමො, වළගොඩ ඇතියේයි; සක්ඛරො, හකුරු ඇතියේයි; අසක්ඛරො, හකුරු නැතියේයි; විචරිත මග්ගං, සුරු මඟු—ආවිජිත මඟු යූ සේයි. තායසනුසො භික්ඛවෙ එතරහි කථාය සන්නිසින්නා, 'කාය කථාය සන්නිසින්නා අත්ථ' යි යොජනු. බාහිරක මග්ගො, බැහැරි මඟු—පිළිවෙතට නියත මඟ යූ සේයි; අරියමග්ගො කම්මං, අරිමඟහි කම්—අරිමඟ නියත විවසුන් කැම යූ සේයි; ජඞ්ඝමග්ගාදයො වා, ජඟ යන මඟු ඇසිහු එවි. 'ආදි' ගහණින් සකට මග්ග ඈයි ගන්නේයි. [2]මිච්ඡාදිට්ඨිගත මග්ගාවා, මිසදිටුහැ මඟනු එවි. "මිච්ඡාදිට්ඨිකස්ස භික්ඛවෙ විනානං ගතිනං අඤ්ඤතරං ගතිං වදමි නිරයං වා තිරච්ඡාන යොනිං වා" යූ බැවින් මිස දිටුහ මඟ වෙයි. 'සබ්බෙසම්පි මග්ගානං අට්ඨඞ්ගිකො මග්ගො' යන සබඳ. අට්ඨානං පහානං කරොන්තො, අටජනහට පහන් කරනුයේයි; පරිජානනාදි කිච්චං, පරිජානන ඈයි කිසැ. 'ආදි' ගහණින් පහාන සච්ඡිකිරිය භාවනා ගන්නේයි. සච්චං භණෙ, සබව් කියන්නේයි; න කුජ්ඣෙය්‍ය, නො දහන්නේයි; වචී සච්චං, සබාව නෙපුල්; සච්චො බ්‍රාහ්මණො, සච්ච නම් බමුණේ; සම්මුති සච්චං, පණත්; ඉදමෙව සච්චං, මෙම සැබැව; අඤ්ඤං, සෙසු; මොඝං, සිසි; [3]දිට්ඨ සච්චං, දිටු හැමැ සැබැවැයි ගත් බැවින් [3]දිට්ඨ සච්ච නම්. 'සබ්බෙසං ඉමෙසං සච්චානං චතුරො පදා සෙට්ඨා නාම' යනු සබඳ. එක පටිවෙධෙන, එක මඟ නුවණින් පිළිවිජිය යුතු අපින්; තථ පටිවෙධෙන, සබව් පිළිවෙයි අපින්; චතුරොපදා, සතර නුවණ පිහිටියෝ; සඞ්ඛතාවා, කිසි පසයෙකින් කරන ලදුවෝ එවි; අසඞ්ඛතාවා, කිසි පසයෙකින් නො කරන ලදුවෝ එවි; විරාගො, නිවන්; අග්ගමක්ඛායති, අගියයි කියනු ලැබෙයි.—'අග්ගො අක්ඛායති' සේයි; [4]දිපදානං, දෙපා ඇතියන් අතුරෙහි; පඤ්චවණ්ණ චක්ඛුහි, මංස චක්ඛු දිබ්බ චක්ඛු පඤ්ඤා චක්ඛු සමන්ත චක්ඛු බුද්ධ චක්ඛු යන පස ඇසින්; මග්ග දස්සනාය,

1 වඩනාට. 2 මාසකී දිට්ඨිගත මග්ගවා, මු. ධ. අ. 3 දිට්ඨි. 4 ද්විපදානං.

31

වීණ ඵල සපිසුනු සැණින; සො මයා සෙඛොති වුත්තො, 'සෙඛො'යි යමෙක් මා විසින් කියනලදද; එතං හි, ඒ මග—'එතොති' යු සේයි. මාරසෙනං පමොහනං, මරසෙන් වසනු වූයේයි—කෙලෙස් සෙනග නසනුවූය යේයි; රාග සල්ලාදීනං, රාගුල් ඈයින්. 'ආදි' ගහණින් දොස සල්ල ඈයි ගන්නේයි; නිම්මථනං, සුන් කරනුයේයි; [1]අබ්බූහනං, උපුරනුයේයි; අනුස්සවාදිහි, අනුස්සව ඈයින්. 'ආදි' ගහණින් ආකාර පරිවිතක්ක දිඨි නිජ්ඣානක්ඛන්ති භබ්බරූපතා ගන්නේයි. තස්සාධිගමත්ථාය, ඒ මඟනු පිළිලබනුව වස්; සම්මප්පධානවීරියං, ආතප්ප සඞ්ඛ්‍යාත සම්පධන් වැර; ඣිහි ඣානෙහි, ආරම්මණූපනිජ්ඣාන ලක්ඛණූපනිජ්ඣාන දෙකිහින්, තෙ, එවුහු—පටිපන්නයෝ—

204. පඤ්චසතානං භික්ඛූනං වත්ථු.

වායමන්තාසි, සම වයම් කරනුවෝයි; විසෙසෙත්වා, වෙසෙසය්-වච්චය් යු සේයි; අනුසුඤ්ජංසු, හැවූහු; ඛන්ධපරිහරණදුක්ඛ, කඳ උසුලන දුක්හි; නිබ්බින්නා, උකැටියෝ; වොදානත්ථාය, පිරිසුදු බව වස්—

205. [2]පඤ්චසතානං වත්ථු.

පතිපීළනවසෙන, උදුව්වෙන් පෙළන අටින්; මා ජීයන්තු, මගම් ජිරත්වයි; අවසවත්තනවසෙන, තමා විසියැ නො වැඩෙන අටින්—

206. පඤ්චසතානංයෙව වත්ථු.

ඔගිසි, නැවැත්තී; පතිමානෙත්වා, පුජය්; තදහෙව, උපාසකයා නිමන්ත්‍රණ කළ දවස් මෙ; අතිවිස තුඹිං, ඉතා සොම්නස්; පවෙදයමානො, ජත්වත්තෙයි; අපලොකෙසුං, දූන් වූහු. 'නිද්දාවසෙන පති' යන සබඳ. උපරණි, කළවෙයි ඈම; සො පුබ්බෙ—පෙ—, එකතවායෙති වරණකඬගඬ්කජා; උඨාන කාලෙ, විරිය කටයුතු කල්හි; [3]අවසන්න සඞ්කප්පො. එබුණ් සමසකප් ඇතියේයි;

207. තිස්සත්ථෙර වත්ථු.

'ඉමස්ස පඤ්හස්ස' යන තැනැ 'වෙය්‍යාකරණං' යන්නක් අරනේයි. සූකරස්ස විය, 'සූකරස්ස සීසං විය'යි යේයි. මූලෙ

1 අම්ගනං. 2 අනිච්චලක්ඛණ වත්ථුං දුතියං—මූ. බ, අ. 3 සංසනාපාසඬ්කප්පා—මූ. බ, අ.

නඞ්ගුට්ඨං ජානං, නඟුට මුළුයෙහිවූ; තමෙනං, නඞ්ගුට්ඨෙනා මුඛතොවා; පුළවා සඞ්ඝරන්ති, පණුවෝ වැගෙත්; චක්ඛුභූතා වනා, උපන් දිව ඇස් ඇතියවුනු ලු; නොහොත් චක්ඛුභූතා වනා, දිව ඇස් ඇතියෝ—'චක්ඛුසභාවා'යි සේයි; නොහොත් චක්ඛුභූතා, ඇස් සෙයින් වූවෝ—'චක්ඛූනි විය භූතා'යි සේයි. අස්සාති, වන්නැයි; ගාමකාවාසෙ, ගම් අසන් අවසෙක්හි; නං, ධම්මකථිකං; ධුරගාමං, අසන් ගමට; මහාසාවජ්ජා, මහත් දෙස් ඇතියි; කොතූහලෙ උප්පන්නෙ, කුහුල් උපනුයේයි; ජානාසි, උපනුයෙහියු සේයි; වත්තුං න විසහාමි, කියනු වට නොහොයෙමි; නිප්පීළිතො, පෙළනු ලදුයේයි; තුම්හෙහි සද්ධිං සමොධානගොති, තුප හා සමඟ සමොධාන ඇතියේයි, පරික්ඛිත්වා, පිරික්සා; දණ්ඩාභිහතං කුලාල භාජනං විය, [දඬියෙන් පහළ] කුඹල් බජනක් සෙයින්; හාපෙතුං, පිරිහෙළනු දුබ්බිනීත, [දු]හික්මව; අමජ්ජරං පහරිත්වා, අසුරු පැහැරැ; කොචි සඞ්ගො, එක්තරා ඇල්මෙක්; පච්ඡිමද්වාරෙන, පැළ දෙසෙහි දොරින්; පුරත්ථිමද්වාරෙන, පැදුන් දෙසෙහි දොරින්; සඳනානා, හවත්හු; මා [1]පණාමෙථ, මහම් ඉලියව්; ඛලිතං නාම, වරදෙක් නම්; තම්මුහුත්තෙන දිට්ඨං, එකෙණෙහි දුටුවහට; පච්ඡිමදිසාය, පැළ දෙසෙහි; මා කථෙථ, නොකියම්හ; නං, ඒ ධම්මකථිකයා කී තෙපුල්; න සඤ්ඤෙය්‍යරූපං, හැඳිනිය හැකි සැහැවු නැතියේයි—හඳහනුවනට නොහිසැයයි සේයි; අසාරුප්පං, නො සරුපෙක්—නුසිරිය කැයි සේයි; අච්චයං, වරද; උපසන්තරූපෙන, උපසත් සැහැව ඇතියහු විසින්; චතුන්නං වචීදුච්චරිතානං, මුසාවා ඇසි සතර වචී දුසිරින්; අභිජ්ඣාදීනං, අභිජ්ඣා ඇයින්. බ්‍යාපාද මිච්ඡාදිට්ඨි 'ආදි' ගහණින් ගන්නේයි. සීලක්ඛන්ධාදීනං එසෙකෙහි, සීලසමාධි පඤ්ඤාක්ඛන්ධයන් ඉලියනුවන් විසින්—

208. සූකරපෙත වත්ථු.

සත්තන්නම්පි බුද්ධානං සාසනෙ, විපස්සී ඇයි සත් බුදුන් සස්නෙහි; තුච්ඡපොඨිල, පිළිබුදු යමක් නැති බැවින් තුච්ඡ පොඨිල යෙත්; අට්ඨාරස මහාගණෙ, සුත්තන්තිකය ගණ ඇයි අටළොස් මහාගණන්; සංවිදහිත්වා, සුතු කොටැ; සබ්බපච්ඡා ධම්මං පගුණාපිත්වා නික්ඛමන්තෙන භික්ඛුනා සද්ධිං, හැම ජනහට පසුවැ බණ ඉගෙනැ නික්මෙන මහණහු හය් සමඟ; අවස්සයො, පිහිට; උග්ගහං නිස්සාය, බුහුසු බවූ නියය්;

1 පබ්බාජෙථ-මු, ධ, අ.

ජිඝච්ඡමානො, ගුළුමින් ඇතියේ; යථා නිවත්ථ පාරුතොව, හන් පෙරෙව් වතින් මෙ; මහග්ඝානං දුපට්ට චීවරානං, මහ ඇගි දෙපට සිවුරන්; වම්මිකෙ, තුඹසෙක්හි; ඡ ඡිද්දානි, ස සිදුරෙස්; ගොධා, ගොයෙක්; එකෙනඩා, පියය්. 'ඡද්වාරිකෙසු ආරම්මණෙසු' යන තැනැ 'ඔසරනෙසු' යනුවක් අරනේ සි. පඤ්චද්වාරානි පිධාය, අරමුණු නොවුසිරිය දී පස් දොර සඟ වය්; මනොද්වාරෙ කම්මං පට්ඨපෙත්වා, මුනිදොර කටයුතු හවුත් කම් [1]රුකුරවු; දීපුජ්ජලනං විය, වැටුපු ජල්වීමක් බඳු; [2]ඤාණමණ්ඩං, නුවණමත්. 'තං භික්ඛුං ඔලොකෙත්වා ඉමං ගාථමාහ' යනු සබඳ්. යථෙවායං භික්ඛු භූරිපඤ්ඤො, යම් සෙයින් මේ මහණ් පතුළ පැන ඇතියේදු; එවමෙවහෙන අත්තානං පතිට්ඨාපෙතුං වට්ටති, එසෙයින් මෙ මොනු විසින් තුමා පිහිටු විය යුතු—තුමා පතුළ පැන සෙයින් මෙ පතුළ රහත් පෙලෙහි පිහිටුවිය යුතුයි සේයි. 'තථෙවායං භික්ඛු භූරි පඤ්ඤො' යන පාඨද ලියත් මෙ. එසේහොත් තථෙව, එපරිද්දෙන් මෙ—රහත් ඵල පැමිණෙනා සෙයින් මෙ යු සේයි. භූරි පඤ්ඤො, බිලි උපතිසයෙන් පතුළ පැන ඇතියේ; එවමෙව, එසෙයින් මෙ—උවතිස ලද පැනැතම හිමි සෙයින් මෙයයි සේයි. පතිට්ඨාපෙතුං, රහත් පෙලෙහි පිහිටුවනට්; අට්ඨතිංසාය ආරම්මණෙසු, තෙජො කිසුණු හය් කසිණුග්ඝාටිම ආකාශයෙහි ආලොක කසිණහය් ආකාස [කිසුණු හය් කසිණුග්ඝාටිම ආකාසනඤ්චායතන] ගත් තතින් අටතිස් අරමුණෙහි; යොනිසො මනසිකාරා, යොනිසො මනසිකරින්—භාවනායෙහි යු සේයි; වඩ්ඪිත්වා [තොකා ව] අවඩ්ඪිත්වා අයොගා ව—

209. සොසිලසෙට්ඨිකා වත්ථු.

පරිසාපුණිතුං අසක්කොන්තා, පෙළදම් හැදෑරිය නො හැකුවෝ. [3]මධුර පාචිකා යන පාඨ මැනැව. 'මධුර වාචිකා නාම' සි ලියති—සිහිය යුතු. උපකාරිකා අහොසි, සුපබ්‍යඤ්ජනයෙන් උවාර ඇතිසි. යථා සනතිකානං, යථා ලද්ධි; [4]මධුර හක්ඛරසා, මිහුරු අත් රස ඇතියි; සමුද්ද උම්මියො, මුහුදු රළින්; උස්සික්ඛිතා, මුහුදු දිය ගොඩට ඉස්නවුනු; රාග දොස මොහ වනං, රා දොස් මො [හ] [5]වන. රා ඇයි කෙලෙස් ගහන අටින් වල්මෙ වැනි බැවින් වන නම්. පුබ්බුප්පන්නිකා රුක්ඛා, පළමු උපන් රුක්නු; [6]අපරාපරුප්පත්තිකා, අපරාපර උපනුවෝ; භවාකඩ්ඩන කිලෙසා,

1 රුකරව්. 2 ඤාණං-මූ. ධ. අ 3 මධුරපාචිකා. 4 මේ පාඨය මූ. ධම්මපදය් කාඨාහි නොපෑනේ. 5 වරා. 6 අපරාපරපත්තිකා.

කව භයනා කෙලෙස්හු—පිළිසඳ චිවා දෙත කෙලෙස්හයි සේයි; පුබ්බුප්පන්නිකා, අරමුණෙහි පළමු උපනුවෝ; අපරාපරුප්පන්නිකා, එමැ අරමුණෙහි පුන පුන උපනුවෝ—

210. සම්බහුලථෙරානං වත්ථු.

සුවණ්ණකාර පුත්තො, තුළාර පිතෙක්; අභිරූපො, වෙසෙස් රූ ඇතියේ; මාසං, මසක් දවස්; වායමනෙතා, අසුබු කම්යන්හි පියොවු කරනුයේයි; උපඤ්ඤං, එළැඹිණි—උගානිමිත් පිළිගා නිමිත් ලදසිද යු සේයි; වොසානං, වැර විසිඳුම්. 'කාරණකා භික්ඛු පජානාති' යන සබඳ පිළිවෙත් කරුවූ මහණ තුමා අතුරෙහි ඇති නැති කෙලෙස් ජනී යන සමුදායාර්ථ [යි]. බුඩ වෙනෙය්‍යා එස භවිස්සන්ති, මෙයි බුදුවෙනයෙක් වැන්නයි. බුදුවෙනෙයිනු බුදුනම මැ වෙනෙති. සවුවෙනෙයිහු බුදුනම ද සවුවනම ද වෙනෙති. ඉමිනා කාරණෙන යනු 'තරුණානං රාගො උස්සහෙනා නොති'යි තුමන් සිත කරුණු සඳහාය් කියත්. ඉදං නාම කම්මට්ඨානං යි අසුබු කම් යන් සඳහය් කියත්. ආසයානුසය ඤාණං නාම, සතුන් ආසය අනුසය දන්නා ඤාණ නම්; උභතොදෙසා යනු පාරමිතා සම්මසන අභි සම්බොධි ධම්මචක්කප්පවත්තන පරිනිබ්බානයෙහි පොළෝ ගුගුරන ධම්මතා බැවින් කියූහු. දයම නිඝොසය හය් දෙව් බඹුන් සාධුකාර [1]ධවනින් දහස් ලොවු ගුගුරුවය් යු සේයි. රත්තසුවණ්ණමෙව සම්පරිවත්තිතං, රත්රන්මැ පිරිවමන ලදුවැ—පිරිමදන ලදුයැයි සේයි; මනාපමෙව කම්මට්ඨානං, මනොඥවු මෙ කම්යන්; චක්ඛුමත්තකං, රියසක් සා මතු; සම්මුඛඨානෙ, පියුම්ම අභිමුඛ පියෙස්හි; පදුම නාලං, පියුම් දඬුව; උපචාරජ්ඣානං, රත්පියුම් පමණින් උපන් පිළිනිමිත්හි උවසරඣන්; පඤ්චහාකාරෙහි, ආවජ්ජන සමාපජ්ජන ඈය් පස් ආරෙන්; වසීභාවං, තුමා විසියැ වැමෙන බවු; [2]ඣාන කීළිතං, අනුලොම් පිළිලොම් ඈයි නෙමෙන් සම්වජන විසින් ඣන් කෙළි; අත්තභාව ධම්මතාය, තුමා ධම්තායෙන්— සවශකත්හිම්යා යන අභිප්‍රා [යි]; ජරාය පහටං, ජෙරෙන් පහරනා ලදුයේයි; අනුපාදිණ්ණකෙසු, [3]අනුවජිණිජු; අභිභූයමානෙ, මඩනා ලබනුයේයි. 'ඉදමපි'යි තුමන් අත් බැවු රූ පිණිස කියත්. අනිච්ච ලක්ඛණං පස්සි, ජෙරෙහ් පහල [4]සුභතා නසනු බැවින් අනිසැයි අනිස් ලකුණු දිටි; දිණ මෙමුවහොති, 'යදනිච්චං තං දුක්ඛං යං දුක්ඛං තදනත්තා' යනු

1 ධනින්, 2 ඣාන කීළං—මූ. ධ. අ. 3 අනුමජීරුණුජ්. 4 සුභතා.

තුම්හගෙම වටහන බැවින් දුටුමෙවසි. ආදිත්තාවිය, ගිනිගෙන දිලියෙනුව සෙයින්; අඞ්ගමඞ්ගෙන, ඇඟ ඇඟින්; පරිමිලාතානි, මැලවුනු. [1]'පරි' යනු අතිශයාර්ථමෙ නිපාතයි. ඔභාසං මුක්කාචි, අලු විදුරි. විවසුන් අලු විවසූව හම මැ පැනෙන සෙයින් ඔහස් අලු යම්ක්හු උදෙසා වුහුට ඔහට මැ පැනෙයි. ගිරැ අවුමෙවන් බැවසි [ත] තැනුඤ් දුරුදු නො පැනෙයි. ඔහස් අලු බැවසිත තැන් දුරුදු පැනේ—

211. සුවණ්ණකාරත්ථෙරස්ස වත්ථු.

කුසුම්භරත්තානං වත්ථානං, වනුප් රෙනයන් රඳූ පිළින් සබඳ; දූරං ආගතො, දුරැ තැනට ඇනෙයසිම්; මම කම්මං කාරාපෙනා, [2]මා කම් කරනුකෙයම්—වෙණදෑම් කරනුවෙයම් යු සේයි; ආනපසං, [3]වැරු; අජ්ජෙව කිච්චං, අද මැ කටයුතු; සුවෙ, සෙට දවසට; කො ජඤ්ඤා, මරණං, මරණ වනුය නොව නුය යනු කවරෙක් දන්නි. [4]සංගරං, සැනැදිමු. 'නත්ථි අම්හ' යොජනු. මහාසෙනෙන, මහත් සෙනඟ ඇතියනු හය්. මරණ කරුණු බොහෝ බැවින් කියත්. එවං විහාරිං, එසේ වස නුවා; අතොරත්තමතන්දිතො, රෑ දවහල් ලැසි ගැනුම් නැති සා. [5]තං මුනිං' යන සබඳ් හදෙදුන රත්තොති, සොඳුරු රූසි ඇතියසි; සන්තො, සාධුවෙ; ආචික්ඛතෙ, කියති; විස්සත්ථො, විසත් වැ—නියැතවැ යු සේසි; සඞ්ඛාවාරං, ගැලි පෙළට—නල් හල් තැනට යු සේසි. දිඨධම්මික සම්පරායිකං අත්ථං, දුටු ධැම්මෙයනි හය් සම්පරායිකී විය යුතු අත්—

212. මහා ධනවාණිජස්ස වත්ථු.

එකචජ්රමනකා සිඛණ්ඩකා, එක් අනුරක් පමණේ [6]සිද් හත්නු; ජීවනෙනසි, පෙනුවන් මරා; ධුව ධම්මා, නිබඳ දැමී; අපරිපුණ්ණජ්ඣාසයෙ එව, නො පිරිපුණ්ණු අදහස් ඇතියන් මෙ—පැවැති අදහස් නො නිපයන තුරෙ මෙ යු සේසි; මහොඝොවිය, මහත් දිය වතුරක් සෙයින්; පරිකඩ්ඪමානො, හය නුයේ; සම්මත්තං නරං, මත්වූ සත්හු—පූතතම්ද පසු මද යෙන් මිත්නුසි සේසි; [7]ආසත්තමානසංවා, ඇලුණු සිත් ඇති යනු එව්; නිද්දං උපගතං සත්තකායං, නිදියට [8]එළැබි මූළ—

213. කිසාගොතමියා වත්ථු.

---

1 පරියාවනුබන්ධමෙ. 2 මම. 3 වැරු. 4 සඞ්ගරමෙනතා-මු. ධ. අ.
5 සොඹුනි-මු. ධ. අ. 6 සිද්හත්තන. 7 සත්තමානසංවා. 8 එළඹි.

සමාචාරං, සමාචාර තෙපින්. [1]සමිත ආචාර ඇති බැවින් තෙපිහු සමාචාර නම්වූහු. තාණංවා, අරක් එවි; සරණංවා, පිහිටයක් එවි; ලෙණංවා, සැඟවී තැනක් එවි; ඉති, පූතතා දමනො—

214. සමාචාරතෙරිකා වත්ථු.

විසිවන මග්ග වග්ග අටුවා සන්න නිමි.

ඉද්ධා, සමෘද්ධ වී; [2]ඵීතා, වෙපුල් පත් වි; බහුජනා, බොහෝ ජනයන් ඇත්තී; ආකිණ්ණමනුස්සා, අයුණු මිනිසුන් ඇත්තී; කූටාගාරානි, කැණි දුන් අගාරහු; උය්‍යාන විහාරභූමාය, උයන් කෙළිනා වස්; ආරාමාච, පුෂ්පාරාම ඵලාරාමයෝද්; දුබ්භික්ඛා, දුබික්; දුස්සස්සා, දුසස්; ඡාතක දෙසෙත, සාබ්යෙක්; අමනුස්සා, අමිනිස්හු; අහිවාතක රොගො, අහිවාතක නම් රොවෙක්. එරෝ වත් ගෙහි බිත් කපා නික්තවූන් මිය නො ජෙති යෙත්. රාජානං, එ දවස් රජ අනුසස්නහු; සන්ථාගාරෙ, හැම්දෙනා මුළුවක සන්ථාගාරෙහි; විචිනාථ, ඉලි යවු; පවෙණිං, පවෙණී—රජ අනුසස්න සිරින්; සමඤ්ඤාසිංසු, සැසැඳියෝ; බලිකම්මෙන, යක් බූතව කල බිලියම්න්; ආයාචනාය, දෙවියන් යදුමෙන්; මඞ්ගල කිරියාය, වැඩකම් කිරීමෙන්; ඡ සත්ථාරො, පූරණකස්සප ඇයි ස සඵරහු; මහිද්ධිකො මහානුභාවො යනුයෙහි ඉද්ධි නම් හැගි [ෙ] යන් වනු; ආනුභාව නම් නො හැඟියන් ආධිපත්‍යයෙක් වනු; උපසඞ්කමාය, අසන්ති; වස්සූපනායිකාය, වස් එළැඹීමහැ; පටිසන්ථාරං දත්වා, වෙසළබනුවට පිළිත දී; බිම්බිසාර සමාගමෙ, ලඹිවන උයනෑ බිම්සර පාමොක්නෙත් අධිගම කල සැමෑමෙහි; තෙනච සමයෙන නිසිතෙනාගොහාති යනු [යෙන්] මහාලි ලිච්ඡවි යනුවට කරුණු දක්වූයේයි; සන්දස්සෙත්වා, හතදිය්—ගිවිස්වය් යුයේයි; තුමෙහව ජානාථ, බුදුන් තොප කරා යනුවට උවක් නොපිම දනු. 'සා රක්ඛා එරිසසති' යන සබද්—ඒ අරක් පැතිරෙන්නේය යූ සේසි; ඝොසනං කාරෙත්වා, මග සජනුවට ගෙසිණි කරා; ආගමෙථ තාව, සුළාක් බලව; [3]පටියා දෙසාමි, [4]පිළියෙළ කරනෙමි. 'යොජනන්තරෙ' යනු 'ඔකිරාපෙත්වා' යනු හය්නු 'එකෙකස්මිං විහාරෙ වසාපෙත්වා' යනු හය්නු යොජනු—එකි එකි දවස් එකි එකි [5]යොජන් අතුරෙහි මල් ඉස්වය්. ජණ්ණුමත්තෙන ඔධිනා, දණ පමණ අඩිනිත්;

---

1 අතිත, 2 පිතා, ඵිතා, 3 පටිජග්ගිස්සාමි-මු. ධ, අ. 4 පිළිවෙළ. 5 යොජුණ්.

ධජපටාකා—ධජ නම් යට අගැ බඳ [වුහු]; පටාකා නම් සරස [1]බඳ වුහු. 'භගවතො උපරි ධාරාපෙන්තා' යන සබඳ. ජනකාධිජනකං කත්වා, සතම ඉතිරි සත්කොටැ—සෙසුවනම කල සතම ඉතිරි [2]දෙසත් කැරැ යූ සේසි; පච්චුග්ගමනං, පෙර මඟ යීම්; ජනකාධිජනකානි, බිම්සරහු කළ සතම ඉතිරි සතුන්; මෙ නාවා සංඝාමෙත්වා, සකළ [3]සගුළු කොටැ බඳවය් යන අභිප්‍රා[යි]. මණ්ඩපං කාරෙත්වා, සගුළෙහි මඬු කැරැ. 'පුප්ඵදාමාදි' යනුයෙහි 'ආදී' ගහණින් ගන්ධදාම ගන්නේසි. උස්සාපෙත්වා, යවා; පොක්ඛරවස්සං, පොකුරැ වැසි—තෙමියැටි යනා තෙමියටියන් තෙමෙන නො තෙමෙන වැසි; සඤ්ඤතානි, යනුවෝ; මහෙසක්ඛානං දෙවතානං, මහානුභාව ඇති දෙවියන්. 'එවරො පරිත්තං කරොන්තො විචරි' යන සබඳ. සෙලමයපත්තෙන, සෙල්මුවා පයින්; පණිධානතො පට්ඨාය, 'බුද්ධො බොධෙය්‍යං' යන පණිධන් පටය්. 'දසපාරමියො' යන පද 'ආවජ්ජිත්වා' යනුව හය් යොජන්නේ—දන් පැරුම් ඇසි දස පැරුම්; පඤ්ච මහා පරිච්චාගෙ, 'වරධනපුත්ත භරියානං අඞ්ගානං ජීවිතස්සච' යන පස් මහා පරිච්චාගන්; ලොකත්ථචරියා, බුදුන් කළනා ලෝ වැඩ; ඤාතත්ථචරියා, නෑ වැඩ; බුද්ධචරියා, ඤණ් සැරැ; ගබ්භාවක්කන්තිං, පිළිසැඳ [4]ගැණ්ණ්; ජාතිං, ප්‍රසව; අභිනික්ඛමණං, මහ හිණික්මන්; පධානචරියං, පධන්හි කළ යොග්; මාරවිජයං, මරනු දිනීම්; රජත [5]වටංසකාවිය, රිදියෙන් කළ පස් කැත් සෙයින්; උදකඵුසිතෙහි, දිය පොදින්; [6]සඛකාරකූටෙ හිතානිපපදෙසාදි නිස්සිතො, කසල නොඩ බිත් පියෙස් ඇසින්. 'ආදි' ගහණින් සරකොණ නිඩමන ඇසින් ගන්නේසි. සබ්බගන්ධෙහි [7]උපලිම්පිත්වා, නත්රියරුහි ගඳින් ලිපැ; සුවණ්ණතාරකාදි විචිත්තං, රන් තරු ඇසින් විසතුරු. 'ආදි' ගහණින් රිදී තරු ඇසි ගත්හු. පතිරූපෙ අනුච්ඡවිකෙ පල්ලඞ්කෙ, [8]පලකුන්—යහන්හයි සේසි; පඤ්චවණ්ණපදුම සඤ්ඡන්නං, පදුමුප්පල ඇසි පස්වනක් පියුමින්; [9]භුම්මඨ දෙවෙ, බුමාටු දෙවියන්. 'යාව අකණිට්ඨ බ්‍රහ්මලොකා' යන තැනැ 'තාව' යන් නක් අරණේසි. සක්කාරං, පූජා. 'භූමිතලෙ භුම්මට්ඨක දෙවා' යන සබඳ. 'භූමිතලෙ' [10]යූයෙන් බිම්හි මෙ වෙති සිතනු වනටි 'රුක්ඛපබ්බතාදිසු' යූහු. 'ආදි' ගහණින් ගෙහවංස ඇසි ගන්නේසි. පුප්ඵදාම, මල්දම්; වාසචුණ්ණ, [11]වසා

1 බඳවුහුව්. 2 දෙසතුක, දෙසටරක, දෙසරක. 3 සගුළු. 4 ගත්නා, 5 වටංසකානි-මු. ධ. අ. 6 සඛකාරකූට සිතානිපපදෙසාදි නිස්සිතා-මු. ධ. අං 7 උපලිම්පෙත්වා-මු. ධ, අ. 8 ඵලකුන්, 9 භුම්මට්ඨක-මු. ධ. අ. 10 සුයෙන්, 11 වාසුනු,

පුනු; ජණ්ණවෙසං, සැණ වෙස්. පියවි අලඞකර හැර අමුතු අලඞකරින් සැදි වෙස් සැණ වෙස් නම්. උග්ගොසයමානා, [1]ඔවුනොවුන් කල සතය් උග්ගොසනුවෝ; අභිත්ථවමානා, බුදුගුණ [2]තොමනුවෝ නොහොත් ඉතිරි සතය් කළවුන් තොමනුවෝ; උදික්ඛමානා, බලනුයේයි; උග්ඝොසු පඝොසු, දෙගඟ වැලඹි; රාජූනං, [3]වැජිරම්හය් [4]මගධරටහි රජුන්; අජ්ඣාසයං, බුදු ගුණෙහි කැමුවැ පවත්නා අදහස්; සො, නිම්මිත බුඩො. 'කප්පරුක්ඛස්සෙව' යනු නාගයන් නැවැ නැවැ කප්රුකුජු මැවූ බැවින් කීයත්. [5]නයිනට් නැවැ නැවැ බුදුන් මැවූ සේ කීයා දෙවියනට් මැවූ සේ කීයට් වැ 'භුම්මට්ඨ දෙවතාදිසුපි' යන ඈ කියූහු. [6]එකුසසෙවා එකවජ්ජෙණො විය ජාතො යනුයෙහි උසභ නම් නොනියමු දවස්හි වනු; සැණ නම් හොම්නස්හි අනෝ දවසැකි යැයි නියමු කල් වනු. 'එකූසසෙවා එකවජ්ජෙණො එව ජාතො' යි නො කීයා 'විය ජාතො' යි යනු සමායමැ ලෙවුහි [7]පුසිද්ධ උසභ් ජු සැණ්ජු නොවන බැවින් කීහු. දිබ්බෙන, දෙව්ලොවුහි ඇතියෙන්; ඛාදනීයෙන, කෑ යුතුයෙන්; භොජනීයෙන, බිදිය යුතුයෙන්; ගන්ධානාදිං, සුවඳ සඞ්ඛාත නාදිං; අහො, අසිරියහයි. 'සජ්ඣාසිතුනාති' යන තැනැ 'ආහ' යනු ඇරැ යොජනු. අධිසස්සු, හැදූරා; පම්පස්සබ දරථං, සන්හුන් දරථ ඇතියා—ජහ ආයෙන් වූ ශ්‍රම සන්හුනුවාය යූ සේයි; භද්දකෙන දිවසෙන, නතත් මොහොත් සුභ දවසෙකින්. 'ගතිත ගතිනංච ධාරෙතො' යන සබඳ. තෙ ජානෙය්‍යුං, ඔහු දත්නාහ; [8]අභිසමාචාරං, ආභිසමාචාරික සිල්; ලාභග්ගයසග්ගප්පත්තො, [9]ලැබ කොමස් හය් යස කොමය් නොහොත් පිණි ලබනය් උතුම් පිරිවර; අපසාදුක සංවත්තනියස්ස කම්මස්ස, මඳ [10]අනුවට වැමෙන කම්; පරිනිබ්බායි, පිරිනිවන් පති; සරීර කිච්චං, පිරිනිවන් සිරුරු කටයුතු කිස—ආළාහන කිසයැ යූ සේයි; ථූපං, තූබ—මහසෑ; අපිහු, කීම; [11]පංචවක බොධිං, පසේ බොධි සැණී; රොදිතවා, මොණැ කඳුළු මුසුහතාවි; සාඤ්ඤවා, 'හොතා හොතා සුසීම' යන ඇයි විසිත් අවිනය්; උත්තර සාටකෙන, උතුරු සළුවෙන්; කමණ්ඩලුතො, [12]කම්ඩායෙන්; පරිපෙඨාසිතවා, ඉසැ—[13]දිය වර දීය යූ තැනි; අඩ යොජන මග්ගං, දෙරජයෙන් අම යොජනක් මග; විගතඛාණු කණ්ටකං, හළ

1 එවුනවුන්. 2 තුමනුවෝ. 3 වැදි. 4 මගධරට හිමි. 5 නාවූනට්. 6 එකූසසෙව එකවජ්ජෙණෙව ජාතො-මු, ධ. අ. 7 ප්‍රසිද්. 8 ආභිසමාචාරිකං-මු. ධ. අ. 9 ලපේ කොමස්. 10 ඇයව, ඇසව. 11 පච්චෙක සම්මාසම්බොධිං-මු, ධ. අ. 12 කම්ඩියෙන්. 13 දිය දෙර දිය, දිය දෙරැ දිය.

කණ්ණුහස් කටු ඇතියේයි; **සජ්ජාපෙත්වා**, තද්දපිය සූප බ්‍යඤ්ජනයෙන් සජය්; **මනාපං සූබං නාම**, තොවුන් පසයෙන් වන ද්‍රූත් [1]පිළිසෙය් සුව පමණින් යුත් සුවෙ නම්; **උපොසථං වා**, විචටටක පාදක පෙහෙකම් එවි; **දූතං වා**, විචට්ටක පාදක දත් එවි—

215. ගබ්භාරොහණ වත්ථු.

කුක්කුටණ්ඩ ඛාදිකං, කුකුළු බිජු කන දූරියක්; **කාචජ පණ්ඩානි**, කස්බය් බිජු; **විජාතණ්ණානනො**, වැජැ තැතින්; **රසතණ්හාය**, රස ලොබින්; **උපද්දූතා**, පීළිතා; **මජ්ජාරී හුත්වා**, බැළලක් වැ; **කුක්කුටී හුත්වා**, කිකිළියක් වැ; **සපුත්තිකං**, දරුවන් සහිත වියැ; **දීපිනී හුත්වා**, දිවිදෙනක් වැ; **වෙරං**, වෛරැ–දෙස යූ තැනී; **අවෙරෙන**, වෛර පිළිවක් මෙතින්; **අක්කොසන පච්චක්කොසන**, හැවිලියැ පිළිහැවිලියැ; **පහරණ පටිපහරණ**, පැහැරමම පිළි පැහැරුම් ඈ විසින්; **වෙරසංසග්ගෙන**, වෙරසහගින්—වෛර සබඳින යූ සේයි; **සංසග්ගො**, සහවුවූයේ—

216. කුක්කුටණ්ඩ ඛාදිකාය වත්ථු.

[2]**භද්දියෙ භික්ඛූ**, [3]බැද්දූ රට වැසි මහණුන්; **පාදුකා මණ්ඩනෙ උය්‍යුත්තා**, පාදුකා සජ්ජනයෙහි යුතුවූවෝ; **පාදුකා මණ්ඩනානුයොගා**, පාදුකා [4]පියෙහිවිති යුතු වෝ; **තිණ පාදුකං**, තණ මුවා පාදුකා; **මුඤ්ජ පාදුකං**, මොජ තණමුවා පාදුකා; **බබ්බජ පාදුකං**, බබුස් තණමුවා; **හින්තාල පාදුකං**, කිතුල් දොතු මුවා; **කමල පාදුකං**, පියුම් පත් මුවා; **කම්බල පාදුකං**, පලස් මුවා; **රිඤ්චන්ති**, පියති; **සොපනං**, රැකුම්; **ධුතඩ්ග පරිහරණං**, ධුතඟ පස් වැටීම්; [5]**භාවනාරාමතා**, [6]භවු නෙහි රා ඇති බවු; **ජතනමණ්ඩනං**, සැත් සැජීම්; **උපාහන**, වහන්; **පාදුකා**, පාදුකා; **ධම්මකරක**, ඩබරා; [7]**අංසවට්ටක මණ්ඩනං**, අස්වජු සැජීම්; **මානනාලං**, මන්නළ; **සුපරිභග හීනා**, සොව් පිරිගා කරනලද්දී; **අභිත කාරිනො**, නො නැවැති කිරිය ඇතියෝ; **සාත්ථක සම්පජඤ්ඤං**, ප්‍රයොජුන් ඇති නැති පිරිගණන නැණ; **සප්පාය සම්පජඤ්ඤං**, සැප ඇති නැති පිරිගණන නැණ; **ගොචර සම්පජඤ්ඤං**, කරන තා කිරියෙහි කම්ඨන් නො විජුනා නැණ; **අසම්මොහ සම්පජඤ්ඤං**, තිස්සාර දක්නා නැණ—

217. [8]භද්දිය භික්ඛූනං වත්ථු.

1 පිළිසෙස්. 2 භද්දියභික්ඛු-මු ඛ. අ. 3 හැදූරට, හැබැරට. 4 පියවිති.
5 භාවනාරාමිතා-මු. ඛ. අ. 6 බැවුනෙහි. 7 ආසනපට්ටන. 8 භද්දියපෙරසස.

දිවාඨානෙ, දිවා වෙහෙර වළඳන තන්හි; විතකාචාරං, මතුයෙහි කියන බණට නිසි සිත් පසර. [illegible] රැසැ අඳුරු කොට්ත් බැවින් 'කිංනාමුඛො සත්ථා වදති' කියා. සසය සඛ්බනෙනති, සපුරියම වන් විසින්; ආසාසාධකෙන, ඇසිති පරතුවා විසින්; ආයුතතකෙන, අය සැමියා; තීසු භවෙසු, කාමභව ඇයි තුන් බැවෙහි; අසම් [මා] නො, අව යන මන්; [1]අවසුටවකෙන, වතුළ අපින්—

218. සම්බහුලානං භික්ඛූනං වත්ථු.

වාගසානුවර්ණනො, වගුන් විසින් සරතු ලදුයේයි; [2]දුප්පටිසජ්ජනො, නො පිළිපැදිය හැකි වූයේයි; නෙත සදිසනාය, වක හසර ඇති මහගය් දුතිරිය අපි ය් සුදුසු බැවින්; අරහතක ඛණාසිනා නිස්සෙසං හතාඩා යනු විසිකිස් සෝවාන් මගින් පැහෙතූජු සව් කෙලෙස් පනන් රහත් මගින් වන බැවින් යම යම මගින් පුහුන් කෙලෙසුන් [3]වණණනත් සදහය් ඒමේ හැම එවැ දූක්වියටි වැ කීහු—

219. ලකුණ්ටක භද්දියත්ථෙරස්ස වත්ථු.

දාරුසාකටිකස්ස, දරු හැල්ලක්හ; සම්මාදිට්ඨිකපුත්තො, සම්දිට්හ ඇතියක්නු ඊතෙක්; අභික්ඛණං, නගත් නගත්; ගුලකීළං, වට කෙළි; නමො අරහන්තානං, රහත්නම නමකරු; අරහන්තානං, [4]ඔවුන් සමහි [5]මූගතාඥුත් නමී; තස්ස පිතා, අකළීත් බුදු ගුණෙහි පරිවයකළ දරුවා පියේ; සුසාන සාමන්තෙ, සොහොන් සීම්වෙහි; හත්තවිස්සග්ගං, බත් කිස; මාගං න සම්පාපුණී, දොර නොහැකි—දොර නො පියතුරු නොහිණියි යේයි; [6]පකතියාපි [අමනුස්ස බහුලං, පකතියා] අමනුස්සානං වසනකෙන විනාපි. පටිකණ්ටකො, පිළියැණී; බුද්ධානුස්සතියා පරිචිත්තතා, පරිචිත [7]බුද්ධානුස්සති නාය; පටික්කමිත්වා, පිළික්මැ. අකිච්චං කතං, නොකටයුතු කරනලදු; අයස, අකිච්ච කරණයස; කොලාහලං, [8]කලහල්; ඡබ්බිධෙන විනතං ප්‍රභාවිතං, ස ආරෙකින් සිත් මොකවට හවතලද්දේයි; මනොසඩෙහිවා, මතුරැහය් බෙහෙජිත් එවි; සවණ්ණෙන, සවුත් අත්හි—පුතමුවා කැණි අසත්හි—හවුන්මූවා කැණිහිය යූයේයි; තීසු කාලෙසු, පුබ්බන්හ මජ්ඣන්හ අපරන්හ යන තුන් කල අතුරෙහි; ඛොකබාතො, ප්‍රකීපු;

---

1 විපළුතාළේහ-මූ ධ. අ 2 දුප්පටිපජ්ජො-මූ ධ. අ. 3 විමසියයුතුයි. 4 සවුත්. 5 මූකතාඥුත්-විමසිය යුතුයි. 6 මේ පාඨය අසම්පූර්ණ බැව් හැගේ. 7 බුද්ධානුස්සතිකාය වා, 8 කලහල්.

ධම්මා, පෙළ දම්. නිර්වාණ දම් කියූ බැවින් පෙළ දම් සු කියූය යු සේයි. නොහොත් පිළිවෙත් දම් පෙළ දම්හි නොවැරදි [කියූ] බැවින් සුකියූ. නොහොත් පිළිවෙයි දම් පිළිවෙත් ධම්ම නිසි නොව් කියූ බැවින් සුකියූ; සුප්පටිපන්නො ඵලම නිසි පිළිවෙත්හි පිළිපන් බැවින් සුපිළිපන්; මනසිකාරවසෙන, කෙස් ලොම් ඈයි දෙතිස් කොටැස් විසින් මෙ පටිකූල මනසිකාර පබ්බ විසින් කීහු; නවසිවථිකා වසෙනවා, "සෙය්‍යථාපි පස්සෙය්‍ය සරීරං සිවථිකාය ඡඩ්ඩිතං උද්ධුමාතකං" යනුදු "සෙය්‍යථාපි පස්සෙය්‍ය සරීරං සිවථිකාය ඡඩ්ඩිතං කාකෙහි ඛජ්ජමානං" යනුදු "අට්ඨිසඞ්ඛලිකං නිම්මංසලොහිතමක්ඛිතං" යනුදු "අට්ඨිසඞ්ඛලිකං අපගතමංසලොහිතං" යනුදු "අට්ඨිකානි දිසාවිදිසාසු වික්ඛිත්තානි" යනුදු "අට්ඨිකානි සෙතානි" යනුදු "අට්ඨිකානි තෙරොවස්සිකානි" යනුදු 'අට්ඨිකානි පුඤ්ජකිතානි" යනුදු "අට්ඨිකානි පූතීනි චුණ්ණකජාතානි" යනුදු - මේ නවසිවථිකානම්; චතුධාතුවවත්ථානවසෙන, සිරුරැ සතර ධාතූන් විසින් [1]වවත්ථාන විසින්; අජ්ඣත්ත නීලකසිණාදි රූපජ්ඣානවසෙන, අජ ඇති කෙස් ඈයි කොටැස්[හි] නීල කසිණාදි විසින් පිරියමුවාහට උපදනා රුවවැජිරි ඣන්; කරුණාසහගතෙන චෙතසා, කුලුණු සහගිය අපුන් සිත්; එකං දිසං ඵරිත්වා, එක් දෙසෙකැ සතුන් [2]ඵැරැ; අවෙරසා භාවනා, කුලුණු භවුනෙන් අවසිටි භවුන්—

220. දාරුසාකටික පුත්තස්ස වත්ථු

සබ්බරත්තිං [3]චාරෙ, හැම්රැ කෙළි; තූරියතාළිතවාදිත නිග්ඝොස සද්දං සුත්වා, තළනු ලද බෙරහි නිඝොසහය් වයනු ලද වීණාදීන්ගේ හඬ අසා; එකකො, එකලාමෙ; අපවිද්ධං, පියනලදු; දාරුකං [ව]; දූවක් සෙයින්; එනාදි සිකාය රත්තියා, මෙබඳු රැයි. 'සු' යනු නිපාත අමෙහති පාපියො, අප වරා පවු ඇතියෙක්. වෙසාලියං [4]සබ්බරත්තිචාරෙ වත්තමානෙ' සි යොජනු. කොමුදියා පුණ්ණමාය, කුමුදුවන ඇති පුණු පොහෝයි. 'කුමුදානි එත්ථ සන්තීති කොමුදී.' 'පුණ්ණමා එත්ථ චන්දොති පුණ්ණමා.' 'සද්දං සුත්වා එම්මාහ' යන සබඳු. නක්ඛත්ත කීළනත්ථාය, සැණ කෙළිනා සඳහය්. වෙය්‍යාලඞ්කාර විරහිතත්තා, සිසවෙඩනගය් සෙසු අලකර නැති බැවින්; ලාමකතරො, ලමුතෙරෙක්—නමෙනක යන අභිප්‍රායි. [5]අරඤ්ඤාදි ගුණයුත්තොපි, අරණ අඟ ඇයි

1 බවථන විසින්. 2 පරා. 3 ජගො-මු. ධ. අ. 4 සබ්බරත්තිං ජගාචාරෙ-මු. ධ. අ. 5 අරඤ්ඤකාදි-මු. ධ. අ.

ගුණෙන් යෙදුණෙසිද්; අනභිරති පීළිතො, උකටලීමෙන් පෙළුණේයි. 'එවමාහ' යනු යට 'එකකා මයං අරඤ්ඤෙ විහරාම' යන ගාථා කතා කියත්. 'සො ගාථං සුත්වා වන්දිත්වා නිසීදි' යොජනා. සංවෙජෙස්සාමි, සංවෙජනෙමි; තස්ස, තෙ; එතා බහුකා, බොහෝ දෙව් මිනිස්සු; පිහයන්ති, පතත්; සග්ග ගාමිනං, සග්ගියවුනු; නෙරයිකාවිය, තිරිසනුන් සෙයින්; දුක්ඛිනං, දුක් බවු; පඤ්චදුක්ඛානි, මතුයෙහි ගයින් කියන පස් දුක්; උරං දත්වා, ළය දී; ජීවිතවුත්තිං සමෙන්තෙන, ජීවි වාරණ සපයනුවා විසින්; අපරිමාණ සීලක්ඛන්ධගොපක ධම්මානුධම්ම පටිපත්තිපූරණ වසෙන යනුයෙහි පාමොක් සැවුරු ඈයි අපරිමාණ සිල් රකුම්හය් පිළිවෙයි ධමට අනුරූ විවනුන් ධැම්හි පිළිවෙත් පුරන විසින් යනු අර්ථයි. පරිජනො සඞ්ගහෙතබ්බො පරිබ්බයදෙතකො; සමණබ්‍රාහ්මණා පරිබ්බයදෙතකෙව සක්කාරකරණෙව සඞ්ගහෙතබ්බා. ඡිද්දඝටොවිය දුප්පූරො-ආසිත්තස්ස ගලනතො; මහා සමුද්දොවිය දුප්පූරො- මහා කුච්ඡිතාය. තෙනෙව කාරණෙන, ඒ කරුණෙන් මැ— රාජකිච්චාදි ගහණ කරුණෙන් මැයි සේයි. 'යෙ ජාති කොනක කුල ගොහෙහි [1]සමන්නාගතාපි හුත්වා' යනු සබඳු. අධිකරණ පසුතා හොන්ති, අධිකරණහි [2]ප්‍රතුපත්‍ර වෙත්; යෙ අසමානා නාම, සිතින් නොමැසුණු බැවින් එවිනු අසමානයෝ නම්හු; වට්ටසඞ්ඛාතං අධානං, සසරයි කියනලද් [අධත්]; [3]අබ ගූතෙ දුක්ඛ, වට දුක්හි—

221. වජ්ජිපුත්තකභික්ඛුස්ස වත්ථු.

තත්ථ, එහි—බාල වැගහි; එතස්ස, මේ ගහපතිහට; අසං සක්කාරො, මේ ලබනකර; උප්පජ්ජෙය්‍ය, උපජනෙජු; උප්පජ්ජතෙව, උපජනේ මෙ; අගාරිය සීලං, ගිහීන් රකිය යුතු නිච්වු පොසථ සීල. 'අනාථපිණ්ඩිකාදීනං' යන තැනැ 'ආදි' ගහණින් හත්ථාලවකාදීන් ගන්නේයි. සත්තවිධ අරිය [ධන] සඞ්ඛාතො,

"සද්ධා ධනං සීල ධනං හිරි ඔත්තප්පියං ධනං
සුත ධනං චාග ධනං පඤ්ඤාචෙ සත්තමං ධනං"

යන සත් වැදෑරුම් ඇති අරිධනය හි කියනලද—

222. චිත්ත ගහපති වත්ථු.

1 සමන්නාගතාපිහුත්වා-මු. ධ, අ. 2 පුනපාතු 3 අබගූතෙ දුක්ඛ-මු. ධ, අ.

උග්ගනගරවාසී, උග්ගනුවර වැසි; ඒකාචරිය කුලෙ, එක් ඇදුරයෙකි; සහිකං, [1]නියවැති; සො පුත්තස්ස ධීතරං වාරෙති, යමෙක් තුමා පුතුන්හට යමක්හු දුවක කැමැති වේද්ද; තෙන, එවුහු විසින්—දුව ඇතියවුහු විසින යු සේයි; තස්ස, ඒ පුත් ඇතියහට; පවෙසෙතො, කරනුයේ; අභිසඞ්ඛරොති, [2]පිළියෙල කෙරෙයි; සුඛකථාය, සුව එළවන කථායෙන්; සාරෙත්වා, සිහිකරවා; සො පන, හේ වනාහි—උග්ගනගර සිට වනාහිය සී සේයි; තමත්ථං, ඒ කරුණු—හිය මැති කළ බවසි සේයි; නොහොත් තමත්ථං, ඔහු මිස දිවහැ ගත් බවු 'ධීතරං සුභද්දං ආමන්තෙත්වා' යන සබඳු. සසුර කුලෙ, සුසුරු කුලෙහි. 'අන්තො අග්ගි බහි න නීහරිතබ්බොති' යනුයෙහි 'ඉති' සබ්ද ආද්‍යර්ථයෙහි. එහින් 'බහි අග්ගි අන්තො න පවෙසෙතබ්බො' යන ඈයි ධනඤ්ජය සිටාණන් විසාඛාවන්ට දුන්නාක් ඔවා ගන්නේයි. පරිභොගෙ ගෙහෙත්වා, පිළිගු කොටු ගෙනැ—ඇප කොටැයි සේයි; එකාබද්ධකායි, එක් බැඳි තෙල—තුමා බද [කළ] යි යු සේයි; අමෙලකානං, නුවමනට්. 'වන්දනිති පෙසෙසි'යි ලියති. 'පෙසෙති' යනු මැනැවි. සණ්ණිවාසෙසුං, නිවැහු; තෙ, සමණා; සන්තින්ද්‍රියා, සන්හුන් ඉඳුරන් ඇතියහ—[3]දිල්ලෙ වැ නොවැමෙන [4]සක් ඈයි ඉඳුරන් ඇතියහ යු සේයි; සන්තමානසා, කෙලෙස් රජෙන් නො උදහත සිත් ඇතියහ; තෙසං, ගතං, ගිම්; ඨිතං, සිටුම්. මෙයින් සෙසු [5]ඉරියවුද්ද ගන්නේයි. සන්තං, සන් සිතින් පවත්වන බැවින් සති; ඔක්ඛිත්තචක්ඛු, යටට ලූ ඇස් ඇතියෝ; මිතභාණී, පමණින් යුත් තෙපුල් ඇතියෝ; කායකම්මං, කයි පිළියොවු; සුචි, විසුදු සිතින් වන බැවින් පිරිසුදු; වාචාකම්මං, වසිපියොවු; අනාවිලං, නොකැලන්; විමලා, නිමලහ; [සඞ්ඛ මුත්තාභා], විසුදු ගුණෙන් සක් හැ මුතු සුරැකුවෝ; අන්තර බාහිරා, ඇතුළු බැහැරින්—සිත් හැ පියවිනැයි සේයි; සුද්ධා ධම්මෙහි, කෙලෙස්මල සුන් පිරිසුදු ධැමින්; [6]උන්නතො, නිව්යේයි; ඔනතො, එබුණේයි; එකඩ්ඪා, එක් ආරෙන් සිටියහු. 'එකෙන ආකාරෙන ඨිතා එකඩ්ඪා'. තාදිසා, එබඳුවූවෝ—ලැබැයි යම් යම් බඳුවෝ ද අලැබැයිදු එමැ බඳුවෝ—අලැබැ යම් බඳුවෝ ද ලැබැයිදු එමැ බඳුව හයි සේයි; යසෙන, පිරිවරින්; පසංසාය, පැසැස්මෙන්; නින්දාය, ගරහායෙන්; අකම්පා, වෙවුලුම් නැතියනු; සයං, හුස්; සජ්ජෙත්වා, යුතු කරය්; උපරිපාසාදතලෙ, පහතල මතුයෙහි;

1 නියවැති. 2 පිළිවෙළ කෙරෙයි. 3 දිල්ලෙ වැ. 4 සක්. 5 ඉරියවු. 6 උණ්ණතො.

නිමන්තෙනම්, අමනම් — නැදමවී යූ සේයි; ඉමිනා සක්කරෙණන, මෙ නම් සලකුණෙන්; චතුපරිසමජ්ඣෙ, භික්ඛු භික්ඛුණී උපාසක උපාසිකා යන සිව් පිරිස් මැදැ; සත්තාහං, සත දවසම විඤ්ඤූහු පින් [1]පිළිලබවස්; අධිවුත්ථං, ඉවසන ලදී — පිණිස්න දීයි සේයි; පුරෙතරං, පෙර තරවැ; සකායිකාරා, සළ අධියර ඇතියෝ; දිඪධම්මගරුකා, වත්මනු භව ගෞරව කොටැ ඇතියහු — පරලොවු නොනැණැ මෙ ලොවුහි සුව [2]විඳදියකයි සේයි; විතිණ්ණ පරලොකා, තුරු පරලොවු ඇතියෝ; ආමිස චක්ඛුකා, අමිසැ හුණු ඇස් ඇතියෝ — ජීවි උවාරණ මතු නහම්තුවහයි සේයි; ජීවිතපොශ, ජීවී උවාරණු වස්; චතුරඞ්ග සමන්නාගතෙන අඞ්ගකාරෙන, කාළපක්ඛුපොසථ [3]මජ්ඣිමරත්තී ඝනවනසණ්ඩ මෙඝ පව ලුවජ්නන අහස යන සියුරඟ සමින්නා අඳුරැයෙන්; පක්කුව කුමාගාර සනාණි, පන්සිංසක් කුලාරයෙග්; උච්චිනිත්වා, [4]ඉස් නියවාලය් යූ සේයි; සිරිවිහවෙන, සුව සප්‍රුවයෙන්; සම්පටිච්ඡිත්වා, 'එතු භගවා' 'ස්වාගතං භගවතා' යන තෙපුලෙන් සපිණිසැ; අත්ත සප්පායං, ඔවුන් සැහැවු අනුරූවු —

223. චූල සුභද්දාය වත්ථු.

[5]එක විහාරත්ථෙරං, එකලාව වසන තෙර කෙනකුන්; චතුපරිසන්තරෙ, [6]සියුවතක් පිරිස් අතුරෙහි; මූල කම්මට්ඨානං, සැරි අනුරූ විසින් ගත් මුල් කමියහ්; [7]විචිත්ත පච්චත්ථරණුපධානෙ, විසිතුරු පසතුරුණු හය් තන්වසින් ඇතියෙහි; සහිං උපඤ්ඤපෙත්වා, තැයියන් අභිමුඛ කොටැ සිහි එළවය්; ජඞ්ඝාබලං, කකුලෙහි බල; අතුසිනො හුත්වා, වැරැ සාපත්වැ; [8]එක විහාරි මෙව, එකලාව වසන බවු මැ —

224. එකවිහාරිකත්ථෙරස්ස වත්ථු.

එක් විසිවන පකිණ්ණකවග්ග අටුවා සන්‍ය නිමි.

සුන්දරි පරිබ්බාජිකං, සුන්දරි [9]පරිබ්බැජ; පූජිතොති වත්ථු, [10]පූජිතොති ඈ වැත්ති යී සේයි; පඤ්චන්නං මහා නදීනං, ගඞ්ගා යමුනා අචිරවතී සරභූ මහී යන පස් මහා නදීන්; මහොඝ සදිසෙ, මහත් දිය වතුරු සුඳුසුවු; බ්‍රජ්ජාපනකා

1 පිළිලබවය්. 2 විදිවියන. 3 මජ්ඣිමරත්තපප. 4 මෙය විමසිය යුතුයි. 5 එකවිහාරිකත්ථෙරං-මු. ඛ අ. 6 සිවුවතක්. 7 විචිත්‍ර. 8 එකවිහාරිකමෙව-මු. ඛ. අ. 9 පරිබ්බජ්ජ 10 මේ පාඨය විමසිය යුතුයි.

විය, කද්දපණ්ණුවන් සෙයින්; අවණ්ණං, අගුණ; නාලභිංසු, නොලැබූහු; [1]අපිනය්‍යා, අපිනු අය්‍යා—කිම හිමියෝ; අමෙහ විහෙඨෙන්තා, අප වෙහෙසන්; විහෙඨෙන්ත මෙ සිය රිවින් පාතක ෙස්යැ; හතලාභ සක්කාරෙ කත්වා [තම ලබ සතර ඇති යවුන් කොමැ]; අභිරූපා, වෙසෙස් රූ ඇත්තී; සොභග්ගප්පත්තා, සුභග බවට පැත්තීයි—සුරූපත්තට හගීගිය යූ සේයි; අයසං, අකීර්තිං; කපසුර කටුකපප්ඵලාදීනි, [කපුරු කුළු ඵල ඇයින්] කිලෙස රතියා, කෙලෙස් කෙළියෙන්; රමාපෙත්වා, කෙළවය්; අථ, ඉක්බිත්තෙන්. 'තං සුන්දරිං මාරෙත්වා' යන සබඳ. ධුත්තකානං, ධූර්තයට; මාලාකචවරන්තරෙ, මල් කසළ අතුරෙහි; සණ්ඨාරා කත පාප කම්මං, තුඹන් සඵරනු කළ ලමුකම්; අට්ටකං ආරොපෙත්වා, අටුවකට නගාය්; උපවන, අහන්හිළුයන්; හොතු හොතු යි 'කත්තබ්බං තෙ ජානිස්සාමි' යන අභිප්‍රායෙන් කියා; පුරිස වධදණ්ඩං, මිනී මැරැයෙහි පැමිණිය යුතු දණ්ඩ—

225. සුන්දරිකාය වත්ථු.

දුච්චරිත ඵලානුභවෙන පීළිතෙ සත්තෙ, දුසිරි කම්හි ඵල විඳුමෙන් පෙළෙන සතුන්; පස්සථ සහධම්මිකෙ, පස් සහ ධැමි කෙනකුන්; කාසාවෙන පළිවෙඨිත කණ්ඨා, කසවතින් වෙළඳන කට ඇතියෝ; කායාදීහි සංයමරහිතා, කාය වාක් විතනයෙන් හැදුම් නැතියෝ—දුසිරි මෙ හැරනුවාහයයි සේයි; [2]පත්තාවසෙසෙන, පක් ඉතිරි නැමින්—

226. දුච්චරිතඵලානුභවන වත්ථු.

[වග්ගු මුදා තීරියෙ හිකබු], වග්ගු මුදා හෝ තෙරෙහි නිවැසි මහණුන්. 'තදුසි සත්ථා ඉමං ගාථං මාහ' යන සබඳ. අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස, එකක් එකක්හුගේ—අඤ්ඤස්ස අඤ්ඤස්ස' යි සේයි; උත්තරි මනුස්ස ධම්මස්ස [වණ්ණං], මිනිස් ධැමින් ඉතිරි ධම්හු ගුණ—නොහොත් ඉතිරි මිනිසුන් ධැමි පිළිබැඳි [3]ගුණ; අනෙක පරියායෙන, නො එක් ආරෙන්—

227. වග්ගුමුදා තීරියානං වත්ථු.

පරදාර කම්මාභිරතො, පරා අයත් මාගමුන් සෙවුනා කම්හි [4]රිහි ඇතියෝ; මහා සෙඨිස්ස ලජ්ජාමි, මහා සිටුහුව ලජීමි; [5]උපසඵචාරී, නො මිහති සැරනුයේයි; මහා ජනො

1 අපි නාය්‍යා-මු, බ අ 2 මිපාංකාවසෙසෙන-මු බ, අ. 3 ගුණ. 4 රිරි.
5 මෙ පාඨය-මු, බ, අඳ කථාහි නොපැනේ,

සුඛං විතිනාමෙසි, සවදූරයෙහි අසක් මිසැ සුවෙන් දවස් යවී; උත්තම මලෙලාහුත්වා, මල්ලයන් අතුරෙහි ඇගී මල් වැ; මෙ [1]වණ්ණා පටාකා, වණ ඇති දෙපතාකාවන්; ඨපෙත්වා ඤාති සාලොහිතිත්ථියො, ඤාති සාලොහිත මාතමුන් තබයි.

228 ඛෙම සෙට්ඨිස්ස වත්ථු.

දුබ්බච භික්ඛුං, දුර්වච මහණක්හු; අසංවිච්ච, නොදැනැ; කිංචි හොතීති සඤ්ඤං කරොසි, මහත් වරජෙක් වෙයි යන සංඥා කෙරෙහි; ලුඤ්චිත්වා, සිඳැ; තිබ්බණ්ඩාරං, තිතිණු මුවහත් ඇති; [2]ඔලිඝිත්වා කරණෙන, පසුබැසැ බැසැ කිරීමෙන්; සිපිල ගාහං කත්වා, සිදැල් ගහණ කොටැ; මං උක්ඛිපිතුකාමා, මා තුමන් හය් සවසින් පහකටැපියෝ—මම උබෙවූත්කම් කටැටියහ සේයි; උක්ඛිත්ත පරික්ඛිත්ත යනු යෙහි මතු මිතුයෙහි අසක්තලදූ උක්ඛිත්ත නම්; හැමසෙයින් අසක්තලදූ පරික්ඛිත්ත නම්.

229 දුබ්බචභික්ඛුස්ස වත්ථු.

ඉස්සාපකතං, ඊෂ්‍යායෙන් මඩනාලදූ; සන්ථවං, සසග්; මූලඝ ගබෙහ, මූලා ගැබෙහැකි; අස්සා, ඉස්සාපකතිත්ථියා; ආගන්තුක ඤාතකා, අමුතු වැ ආ නෑයෝ. 'දුච්චරිතං නාම න කාතබ්බං' යන සබඳු. පච්ඡානුතාපං, පසුව තැවුලි; පාමොජ්ජං, තරුණු [3]පී; අපාය සංවත්තනිකං, අපා බිය කරැණුවු; සුඛුදයකං, සුව ඵල ඇති; භුජිස්සං කත්වා, නිදස් කොටැ; ධම්මචාරිනී, ධම් සරනුවී.

230 ඉස්සාපකතිත්ථියා වත්ථු.

එකස්මිං පච්චන්තෙ, එක් පසතෙක්හි—එක් පසත් නුවරෙක්හි යයි සේයි; ගොචරගාමං, ගොදුරු සරන ගම්; කාරමරෙ ගහෙත්වා, කරවූත ගෙනැ—ගම්වැසියන් ජගතෙනැයි සේයි; අභිසඞ්ඛරොන්තා, පිළියෙළ කරනුවෝ; උපඩ්ඪාතුං, වටනාට් පස දෙනු වව් යැ යන අභිප්‍රායි; කතපටිසන්ථාරො, 'කච්චි භික්ඛවෙ මග්ගෙන න කිලමත්ථ' යන ඈයි විසින් කළ පිළිසඵර ඇතියේ; [4]උද්දපපරිබාදි යනු යෙහි උද්දප නම් බිත් පවුරෙහි පමුරු පිළු; පරිබා නම් ඒව ඉක්බිති කොටැ කැණී පිරි. 'ආදි' ගහණින් ඉන්ද්‍රඛීල ඇයි ගන්නේයි. ඝථාගහස මානානි, යම් සෙයින් ගන්න ලබනුවෝ—සිහි නොමැ එළවා

1 සුවණ්ණ-මු ධ. අ, 2 ඔලම්බිත්වා, 3 පී. 4 උද්දම-මු. ධ. අ.

ගනුවක යි සේයි; අජ්ඣත්තිකානං, ඇදගැති ඇයිතම්; උපඝාතාය, උවගහට්—ලොබ් දොම්නස් ඇයි උපනුවමය යූ සේයි; [1]තථා අගහණෙන, එසෙයින් නො ගැන්මෙන්—සිහි පුරෙට කොට් ගැන්මෙනි යූ සේයි; තානිපි, බාහිරානි තත්‍ථානි; බුද්ධුප්පාද ඇයි මග බ්‍රම්සර ඔවස් බැවින් ඛණ නම්; ‘සොහි තං ඛණං අතීතං’ යන [2]වාක්‍යයෙහි ‘ඛණං අතීතා, ඛණාතීතා’ යන සමස්. ‘යො වා පුග්ගලො සො ඛණො අතීතො’ යන වාක්‍යයෙහි ‘ඛණෙන අතීතා, ඛණාතීතා’ යන සමස්—

231 ආගන්තුක භික්ඛූනං වත්ථු.

සබ්බසො අපරිච්ඡින්නතාහි, හැම සෙයින් [3]ළිහිණියන් වරා; ඉමෙ නිගණ්ඨා, මේ පුරෙට් පස් [4]පිළිසෙයන තුවමනු; සහිරිකා මඤ්ඤෙ, හිරි ඇතියහයි හඟමෝ. ‘නිගණ්ඨා බහුං ඤපං කථෙසුං’ යන සබඳ. එතෙන කාරණෙන, ඒ කරුණෙන්—හිරි ඇති කරුණෙනි යූ සේයි; පුග්ගලා එව, පුහුලෝ මැ. පස් රජු ඇහු එයි එයි නිසරි සිරි පුහුලෝ මෙව, ජීවිදු ඇතියෝ මෙව, යනු ඔවුන් ලැදි. තෙ, ඒ පුහුලෝ; තෙහි සද්ධිං වාදපටිවාදවසෙන, ඒ මහණුන් හය් වාද පිළිවාද විසින්; අපටිච්ඡන්නෙන හිරිකොපීනඞ්ගෙන, නො පිළිසෙයන [5]ලදු හිරිකොවන ඇඟින්; තුච්ඡගහණභාවෙන, සිස් ගහණ බැවින්. නැති අර්ථ ගතු සිස් ගහණ නම්. විපරීත අර්ථ ගතු මිථ්‍යා ගහණ නම්. හිරිකොපීනාඞ්ගං අඞ්ගං, ලජ්ජා කොවන අඟ්—

232 නිගණ්ඨානං වත්ථු.

[6]සපථං කාරයිංසු, දිවුකැරවූහු; මාරකොණ්ඩසාමයෙන, දෙරටු අබිනෙස්හි; අචල සබ්බ කම්මා, නො සිලිය හැකි සැදහැ ඇති කොට්; විපන්නදිට්ඨිකා, විපන්න [7]දිට්ඨි ඇතියෝ, ජෙතා, සෝ විනයනු යෙහි සේවූ, පච්චිස්සන්තා මනුස්සා, ඉක්බිති ගෙහි මිනිස්සු; දසවත්ථුකාය සම්මාදිට්ඨියා, ‘අත්ථි දින්නං අත්ථි යිට්ඨං’ යන ඇයි දස වතු සම්දිට්හණයෙහි; තස්සා උපනිස්සයභූතො ධම්මෙච, ඒ සම්දිට්හැයට් උවනිස පෙළ

1 තථා අගහිතානිපි-මු. ධ. අ. 2 පකබයෙසි. 3 ලිහිණියන්. 4 පැළිසෙයන 5 ලදුවා. 6 සපථ් කාරයිංසු. 7 දිටුකා.

ධම්හිද්‍ර; [1]දසවත්‍ථුකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා, 'නත්ථි දින්නං' යනා ඇයි දස වත්‍ථු මිසදිට්හයෙහිද්‍ර; [2]උපනිස්සයභූතෙ ධම්මෙව, උපනිස ධම් පිළිබුම්යෙහිද්‍ර—

233 තිස්සිය සාවකානං වත්‍ථු.

දෙවිසිවන නිරය වග්ග අටුවා සන්න නිමි.

දුසකම්මකර පොරිසෙහිසඩිං, දසුන් හය් කම් වැරැ පිරිමි නින් සැමැඟැ. 'පලාපෙථාති' යනු එක්බිති කොටැ 'යොජෙසි' යන්නක් අධ්‍යාහාර කරනු. 'ඔණොසි,' ඔටුයෙහි; හද්‍රහොසි, ගඩබුයෙහි. [3]සහිතුං මම භාරො; සහනු ම බැරි–සහනු කම ඉනු යයි සේයි; අණ අනරිය වොහාරවසෙන, අදිමෙඬ දිඬ වාදි නාදි අම අනරිය වොහාර විසින්; අවිහඤ්ඤමානො, නො කලකිරෙනුයේයි; තිතික්ඛන්ති, සෙහිදු; උය්‍යාන කීළ මණ්ඩලාදි, උයන් කෙළි මඬුල් ඇයිහි. 'ආදි' ගහණින් උස්සව දස්සන ඇයි ගන්නේයි. නිබ්බිසෙවනො, කෙලෙස් පොපි නැති යේයි; වලවාය හද්‍රහෙන ජාතා, වෙළඹ කුසැ හඬුවා විසින් උපනුවහු විරා; සං කාරණං, යම් කරුණෙක්—හික්මන පියොවෙක් යි සේයි—

234 මාගන්දියා වත්‍ථු.

හත්‍ථාචරියපුබ්බකං, ඇත් ඇජරවු විරියක්හු; හත්‍ථි දමනං, ඇත් දම්නුවක්හු; ඉච්ඡිතං කාරණං, කැමැති ශික්ෂා; අගතපුබ්බඩානං, නොයියවිරි නැනට—නිවනට යි සේයි; ඉන්ද්‍රියදමෙන, ඉඳුරු සැවුමරෙන්; දන්තභූමිං, දමුණ වුන් බුම්—

235 හත්‍ථාචරියපුබ්බ වත්‍ථු.

අඩසතසහස්ස විහවො, අටලක්ෂයක් ධන ඇතියේයි; ආවාහං, පරකුලතො දරිකානයනං; සුණ්හා, ණිහි; වසලි; සැඩල; පණ්ඩරඞ්ග පබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා, පඬරඟ පිරිවජුන් පැවජැ—සළු ගහන පිරිවජු යි සේයි; අබ්භාකුටිකො, හකුටි නොකරනුයේයි—මුහුණු නොහකුළුවනුයේයි සේයි; උත්තාන මුඛො, පිපිමෙණු ඇති යේයි; සුඛ සම්භාසො, සුව එළවන බස් ඇතියේයි; ලූඛො, [4]රුළු—කො තුල් සිරුරු ඇතියේයි; ලූඛ පාපුරණො, [4]රුළු පොරෝනා ඇතියේයි; යෙහි ජානෙහි නන්දියං, උපන් යම් කෙනකුන් විසින් තිරිම්ද; යෙසංච භවම්ච්ඡියං, යම් කෙනකුන්ව වැඩ පැසැසියෙම්ද;

1 දසවත්‍ථුක මිච්ඡාදිට්ඨි සංඛාතෙ 2 උපනිස්සය ධම්ම සංඛාතෙ, 3 සහනං මයහං භාරො-මූ. ධ, අ. 4 රළු,

තෙ, [එව්හු]; මං, [මා]; දූරෙසි [1]සම්මුච්ඡා, අත්බරුත් විසින් මුස් වූවාහු; සාව [2]වාදෙනහි සූකරං, හුරුහු හඬවන ණහක්හු සෙයින් මා හඬවත්; අසනතා, නො සත්හු; ජම්මා, ලමත්හු; රක්ඛසා පුත්තරූපෙන, දරු වෙසින් සිටි රක්සෝ; වයොගතං, [3]ගිය යොවුන් ඇතියහු; අයොසාව ජිණ්ණා නිබ්බාහාගො, පිරිහොවම නොතිසි වූ [4]ජුණ්ණු අසතු සෙයින්; බාදනා අපනීසති, [5]කනුයෙන් පහ කරත ලැබෙයි; ථෙරා, මහලු; අනාසාවා පුත්තා, කී නොකරන පුත්හු වරා; ගම්භීර හාධමෙඩති, ගැඹුරෙහි [6]පියුවු ලැබෙයි; බලිතා පතිතිඨති, පැකිල පිහිටා සිටි; වත්තං, වත්—සිරිත යූ සේයි; න සම්මා පටිජග්ගිස්සථ, මොනොවම නො පිළිජගු නම්—[7]නො [පො] සුනම් යු සේයි; සසං උක්ඛිපිතවා, පුටු තොමොහු [ර] සුලය්; අබ්භඤ්ජිතවා, මකෙඛතවා; උබ්බට්ටෙතවා, උලුස්; [8]සුබ සෙය්‍යං ච, සුව යහනුජ්; පිණ්තිඤ්ඤසො, පිතත ලද ඉඳුරන් ඇතියේසි; [9]ධුරහසතානි, පිණී බත්හු; කල්‍යාණං, දුන් රෙද් කලණී—සොඳුරුය යූ සේයි; රූචවතඨානමෙව, රූස් වන තැනම මැ—අසෝ ගෙට යි ගිම් නොතබය් රුසිත ගෙට යි සේයි; මඞ්ගලෙ, මඟුලෙහි දිය යුතු දත්; [10]හරිතූපලෙතෙ—'හරිතෙන ගොමයෙන උපලිත්තං හරිතූපත්තං, තසමිං'. සබ්බාලඞ්කාර පතිමණ්ඩිතෙ, පුපප්දාම විතාන ඇයි හැම ආහරන් සදනා ලදුයේයි; අපෙසාදක මධුපායාසෙන, හුන් කිරි පක් මී ඔත් කිරි පිඬින්; සලලකි යතු [11]වීස; කුටිජාවාති—'ඉති' සබ්ද ආද්‍යර්ථි. පඤ්ඤජනති, පැළෙත්; [12]කුණත තොම රවා, [13]කුතු එව් නොමුරුන් එව්. කුණත නම් විසූවිසැ. තොමර නම් එකසූවිය. දෙදෙනැත්මෙ හොසනුවම මය යෙත්—

236 බ්‍රාහ්මණ පුත්ත වත්ථු.

තණ්ඩුල දෙණසසඹදනං, තිඹක් සාලෙහි බත්; ආහර හත්ථක නම් තෙමෙ [14]බත් ඇලැසියෙන් නොනැඟහී අත් අරයනු; අලංසාටක නම් පිළි ජු නො ඉල්වනු; තත්‍රවට්ටක නම් කෑ තෙත මැ ගෙවැ වැමෙනු; කාකමාසක නම් කට තුබූ බත් කවුඩුවන් ගෙනැ කෑ හැකි හෙයින් කනු; භුත්තව මිතක නම් කා නඟා පියා පුනජ් කනු—

237 පසෙනදි කොසලස්ස වත්ථු.

---

1 සම්පුච්ඡා-මු. ධ, අ. 2 වාරෙයනි-මු. ධ, අ. 3 ගියත්. 4 ජණු. 5 කනු බොනුයෙන්. 6 පියුවු. 7 නේසු නම්. 8 සුඛසම්පස්සංච-මු. ධ. අ. 9 ධුවහසතානි-මු. ධ අ. 10 හරිතුපලිතෙත-මු. ධ. අ. 11 බීස-විමසිය යුතුයි. 12 තුහක. 13 තුතු, තුතුරු. 14 වත්.

උදකමාලකෙ, දිය තබන ගෙහි; ධම්මසවණග්ගං, ධම් සවුන් අග්—[1]දහම් අසන පනසි සේයි, ධම්මසවණං ඝොසෙන්ති, ධම් සවුන් [2]ගොහසි—බණ ඇසිය යුතු කලැයි හඬ ගොහසි සේයි; ථාමං, ශක්ති; සරභාණං, මෙ පෙදෙන් කියන බණ; කියැදුව [3]පච්චාහාරං, කිසි පිළිවක් තෙපුලක්; ඉමස්මිං හදයෙ, මේ හැදැයෙහි—පදභාණ භණනයෙහිය යු සේයි; අගාසනං, ඇඟි අස්නක්; ඔක්කමන්ති, පහ වෙත්; අනභිරති පීළිතො, උකටලීමෙන් පෙළෙනුයේ; පරූළ්හකෙසනඛො, වැඩි කෙස් හය් නියා ඇතියේයි; අත්තනො ධම්මතායපි, තුමා ධම්මතායෙන්නුදු—තෙමෙ මෙ සිත්වි යි සේයි; සලලකොබ්බය, සර වස්හි අවෙන්වා [4]සලකානම්; විබ්භමිතුකාමතාය, ගිහි වියට සිතින්; අභිමුඛවිත්වා, බීම්හැ; [5]භූමිං විපථ්ථදි, බිම වැටූ; බලිකම්මාදීනි, දෙවියනට දියයුතු බිලියම් ඇයින්; චාතුද්දසිං, තුදුස් [6]වක්හි; පණ්ණරසිං, පනරස්හිදු; පක්ඛස්ස, අඩ මස්හු සඹඳු; යාව අඩම්, ඇම් අටවකහුදු එවක්හි; පාටිහාරිය පක්ඛංච, [7]උයනාලන අඩ මස්හි; තෙහි සඛා න කීළන්ති [ඉති], එවුන් හය් යක්හු නො කෙළිති යනු; අරහතං සුතං, රහතන් කියත් අසන ලදී; පාපකං කම්මං, ලමු කම්—ගිහිවෙමි යන හුනු සිතයි සේයි; [8]ආවී, හමුයෙහි; න [9]පමොක්ඛනති, [10]මිදුම් නැති; උප්පච්චාපි පලායතො, අහස් පැක්සැ පලනුවහට්ත්; අස්සසන්තිං පස්සසන්තිං, [11]අසස් පසස් පැවැත්වැනියැ; සොච ජීවං න දිස්සති, සො ජීවහොතා න දිස්සති. 'තං වා රොදන්ති' යොජනු. පුනරාවත්තතො ඉධ, තුමා පියු කාමියට පිළිඑනුදු; ජීවං මතො හි සො, හේ ජෙනුයේ මෙ මෙළේ තො; කුක්කුල සදිස මෙව, හළු හිරු සුදුසු [මෙ]; කුක්කුළා උබ්භතො, හළු හිරැසින් නඟන ලදුයේ; කස්ස උජ්ඣාපයාම, කා අවඬු කරවම්හැ; කස්ස නිජ්ඣාපයාම, කා සිතවම්හැ; ආදිත්තා නීහටං භණ්ඩං, ගිනි ගත් ගෙන් [12]නෙළ බඩු; ඩය්හිනං, දවනුවට; චිත්තං [13]නිගණ්හ සෙ, සිත් නියැන්මෙහි. 'චිත්තං නාමෙතං අනිගණ්හන්තස්ස' යි යොජනු. 'මත්තහත්ථිනො නිගණ්හණෙ යොගො විය' යි යොජනු. සකල ජම්බුදීපං ඔභාසෙත්වා, තුමා පිරිනිවතින් සියලු දඹදිව් සලය්—

238 සානු සාමණෙර වත්ථු.

1 දනසතා පහි සේයි. දූනම් යත් හසි සේයි. දහසත පසි සේයි. 2 ගොසනහි.
3 පචජාහාරං. 4 සලකන්හා, සලකන හැ. 5 භූමිංං-මු. ධ. අ. 6 වැක්හි.
7 උයනාලන. 8 ආම්ජන. 9 පමුතන්‍යච්-මු. ධ. අ. 10 මිහිදුන්. 11 අසැස් පැසැස්. 12 නෙල්. 13 නිගනහෙ-මු. ධ. අ.

ජරාවාතවෙගබ්භාහතො, ජරා සුළඟ වෙගින් පහරන ලද්දෙයි; කලලෙ ලග්ගිත්වා, මඩ ගැලී; සඞ්ගාමසීසං, රණ අගක්; සඞ්ගාමභෙරිං, සඟැම්හි කොළන බෙරින්; මානජාතිකො, මත් පියවි ඇත්තෙයි; පඤ්චහි පඞ්කා දුග්ගතො, පියවි මඩ දුදුලෙන්; කිලෙස දුග්ගෙ, කෙලෙස් දුදුලෙහි; පඞ්ක සන්නො, මඩ ගැලුණේ සි—

239 [1]බාවෙරක හත්ථිනො වත්ථු.

පාරිලෙය්‍යකං නිස්සාය, පාරිලෙය්‍යක වන නිසා; රක්ඛිත වන සණ්ඩෙ, ඇත්තු විසින් [රක්නාලද බැවින්] එනම් ලද්ද වන [2]ලැවුහි; සබ්බව පරිස්සයෙ, එ හැම උවදුරුන්. [3]‘අය මෙතෙන මතනො’ යන පාඨ විචිනත්‍යයි. ථූලං, මුළු; එකීභාව රතස්ස, විවෙකි රතාය; චූළසීලං මජ්ඣිමසීලං මහාසීලං, බ්‍රහ්මජාල් සූත්‍රත්හි කියනලද්ද සුළු [සිල්] මැදුම් සිල් මහ සිල්; දසකථාවත්ථූනි, අප්පිච්ඡ කථා ඇ දස කථා වත්හු; තෙරස ධූත ගුණා, පංසුකූලිකඞ්ග ඇයි තෙළෙස් [4]දුවඟහු; තිස්සො විජ්ජා, පුබ්බනිවස් ඇ තුන් විජ්ජායෝ; ඡ අභිඤ්ඤා, ඉද්ධි විධ ඇයි ස අභිඤ්ඤායෝ; අපොස්සුක්කො, සබඳත්හු ඉලියන උසා නැත්තෙයි—පස්කම් ගුණෙහි උසා නැත්තෙයි එව්; පතිරූපං සහායං, නිසි සබඳක්හු—

240 සම්බහුලානං භික්ඛූනං වත්ථු.

[5]හිමවන්තපදෙසෙ, හිමවත්හි එක් දෙසෙක්හි; අරඤ්ඤ [6]කුටිකායං, අරණෙහි කළ කිළිහි; දණ්ඩ [7]කර පීළිතෙ, දඬහය් කරවුවරින් පෙළෙන ලද්දවන්; කාරුඤ්ඤවසෙන, කුලුණුවිසින්. ‘කරුණා එව කාරුඤ්ඤං.’ අහනං, නො නහනු යෙන්; අජිනං, නො ජනනුයෙන්; අජාපයං, නො ජනවනු යෙන්, [8]අසොචං, නිසොස්නෙන්; අසොචාපයං, නො සොස්වනුයෙන්; පමාදට්ඨානං, පමයට් කරුණු; කිමෙතං, කුමක් වනාකිය; මෙ, මා තුරෙහි; ත්වං පස්සසි, තෝ දක්හි—ම අතුරෙහි කුම යන කරුණක් දක්හි යන අභිප්‍රායි. යං, යෙන කාරණෙන; චත්තාරො ඉද්ධිපාදා, ඡන්ද චිත්ත විරිය [9]වීමංසා යන සතර ඉධ පාහු. ‘ආකඞ්ඛමානො අධිමුච්චෙය්‍ය’ යන සබඳ. සුවණ්ණන්ති අධිමුච්චෙය්‍ය, රනැයි සනිටුහනු. [10]ඉවා සනිටු වූ පමණින් රන් වනුය යන අභිප්‍රායි. ‘ධන

1 බබෙරක-මු- ධ. අ. 2 වැවැසි, දූවහි. 3 මේ පාඨය පෙළෙහි නොපැනේ, අඩියද අම්ඍදයි. 4 දුහඟහු. 5 හිමවන්ත පදෙසෙ-මු. ධ. අ. 6 කුටියං-මු. ධ. අ. 7 කරමර-මු. ධ. අ. 8 අසොචමං, 9 ම්මංසා, 10 ඉතා.

කරණීයං ධනෙන කරිස්සාමී'ති යොජනා—තුපට ධෙනෙන් කටයුතු තා අව ධෙනෙන් සපයමී යූ සේයි. 'පබ්බතස්ස සුවණ්ණස්ස' යන ගය විපථ [ත] යි. යතො නිදානං, යම් කමක් කරුණෙන්; දුක්ඛමද්දක්ඛි, දුකක් දිටුදු; සො ජන්තු, ඒ සත්; උපධිං විදිත්වා සඞ්ගොති ලොකෙ, කාමොපධි ලෙවුහි සඟ යයි දැනැ; තස්ස උපධිස්ස; [1]ධම්ම සම්මුඛතා නාම, ධම් සමැතුණු නම්—ධම් සැදිලි නමැයි සේයි; අධිකරණවූපසමනාධිකෙ, අධිකරණ සන්සිඳුවන ඇයි කියයෙහි; බලවපක්ඛ සන්නිස්සිතෙහි, බලවත් පක්ෂ වහල් ලදුවන් විසින්; සඞ්ඝෙන, තුමූන් අයතින්; සඞ්ඝභෙදාදීනි, උමග් බිඳුනා ඇයි. 'ආදි' ගහණින් එකාගාරික කරුනු ඇයි ගන්නේයි. අනෙසනං, අයුතන පරියෙසනං; [2]යථාජ්ඣාසයෙන, අදහස් අනුරුවින්; පත්ථරිත්වා, පතුරුවය්—විථරයැ යූ සේයි; පහාන සඞ්ඛාතං, පිළිපසඳු පහාන යයි කියන ලදු; මාතරි සම්මාපටිපත්ති නම් මවට කටයුතු තා කියයෙහි සතස්; අනුපට්ඨාන භාවං, නො පුස්නා බවු; භූමියංවා නිදහනති, පෙළෙවැ එව් නිධාන කෙරෙත්; ගූථ නිරයෙ නිබ්බත්තනති, මා පියන් නො ජගිකමට අනුරූ විසින් [3]මල නිරයැ උපජිත්; පටිජග්ගනභාවො, පුස්නා බවු; මණිකුණ්ඩල, මිණිනුන් තොඩුල්. 'දහරානං අලඞ්කාරො මහල්ලක කාලෙන සොභති' යො ජනු. උම්මත්තකො එස මඤ්ඤෙති ගරහුප්පාදනෙන, මේ උමතුයෙකැයි ගහම්හ යන ගරහන ඉපැදවීමෙන්; සෙතුඝාත වසෙන, පඝ නසන විසින්.

241 මාරස්ස වත්ථු.

තෙවිසි වන නාගවග්ග අටුවා සන්‍ය නිමි.

කපිලමච්ඡං, කපිල නම් මස්හු; [4]කතිධුරානි, වැහිය යුතුවෝ කී දෙනෙක්; [5]ගන්ථධුරං, ගත් මෙ සිලිය යුතු අටින් ගත් ධුර නම්; වාසධුරං, වසුන් ධුර. 'වසති එතෙනාති වාසො—කම්මට්ඨානං, සො එව [6]වසිතබ්බට්ඨෙන ධුරන්ති වාස ධුරං.' පට්ඨපෙත්වා, ආරභීත්වා; බාහුසච්චමදෙන, බුහුසු බවු නිසා උපන් මදින්; කප්පියම්පි, කැප වනකුජ්; සාවජ්ජම්පි [7]සදොස් වනකුජ්; පෙසලෙහි භික්ඛූහි, සිල් කලු මහණුන් විසින්; රිත්තමුට්ඨිසදිසා, කිසි සරක් නො දන්නා බැවින් සිස්

1 සම්මතතා-මූ. ධ. අ. 2 උපාවාජ්ඣාසයෙන. 3 මල. 4 මෙතැන් පටන් 28 වැනි පෙළේ 'වාස ධුරං' යනු දක්වා පාඨ එක පුස්කොළ පොතෙක පමණක් දක්නාලැබේ. 5 ගන්ථ ධුරං. 6 වසිතබ්බට්ඨෙන. 7 සදෙස්.

මීවු වැන්න; ඛුංසෙනො, ගරහනුයේයි; වම්භෙනො, අවමන් කරනුයේයි; සාසනස්ස ආයුනාම, පිළිවෙත් සපුන් සිවුම් බැවින් සස්නට ආයුනම්; සම්මාපටිපත්තිං, සමථ විවසුන් භාවනා; පක්ඛදුශ්ශාති සකෙන කම්මෙන, කළ නොසොඳුරැ කැමින් තෙමෙ පැහෙනහිදු නො; දුරාචාරො හුත්වා, අජර නැතිවැ නොහොත් කුචජිතාචාර වැ; ඔසක්කාපෙසි, ගැලී; චොරිකාය, සොරකැමින්; මනොපදොසො, සිත් දූස්වන [1]කොවු; පඤ්චකුලසතිකො, පන්සියක් කුල ඇති; කෙවට්ටගාමෙ, කෙවුළුගමෙක්හි; පොසාවනිකං, පොස්නා හිම; [2]යසොජව, යසොජය සෙයින් මෙ; දුග්ගන්ධමුඛො හුත්වා, විගඳ මුව ඇති මසෙක් වැ; උච්චාසද්දං, මහත් හඬ; සුවණ්ණමච්ඡං, රන්මසක්හු; පහුතං ධනං, නොමඳ ධන; සුවණ්ණ [වණ්ණ] කාරණං, රන්වන් වීමට කරුණු; වායමිනි, පවත්තිසි; පාවචනෙ, සස්නෙහි; සංපන, යම් කරුණෙකින් වනාහි; වාචෙසි, කියවී—හැජෑරවීයයි සේයි; තාසා, ඒ කම්හු—බුධ වචන [3]භාවක වණ්ණන භණන කම්හුය සේයි; නිස්සෙණෙන, [4]නිශ්‍රෙණිනදත පෙළෙන්—හැවුණු පෙළෙනි යු සේයි; විප්පටිසාරාභිභූතො, විපිළිසරින් මඩනලදුයේයි; සංවිග්ගො, සංවිග් වූයේයි—බියපත් වූයේයි සේයි; ලොමහංසජාතො, [5]ගැප්සුණු ලොම් ඇතියේයි; වසුතකමනති, උතුම් ද්‍රව්‍යයයි; සංසිබ්බනති, සිවැන්නී; පරියොනද්ධනති, [6]වැලඳනී; මාලුවා ලතා, මාලුවා නම් ඇති ලිය; තණ්හාය [7]අප්පවත්තං, තණ්හා අපවතම. 'යං පුග්ගලං එසා තණ්හා [8]අධිභවති' යන සබඳු. ලාමක භාවෙන ජම්මී, ලමු බැවින් ජම්මී යන නම් ලද්දී. විසාහාරනාය යන ඇයි පෙදෙහි අත්‍රී විසත්තිකා යන පදයම නිදෙස පාළියැ සී සෙයින් ගන්නේයි. අභිවට්ඨං, වසනලදු; බීරණතිණංව, බීරණ නම් තණ සෙයින්; උසීරසෙට්ඨා, සුවඳහොපින් අතීපි වූයේයි. 'මා තුමෙහ භඤ්ජතු' යන සබඳු. නදීසොතෙ ජාතං නළං, හෝ සිළ උපන් [9]හුණ්; දුක්ඛස්සනන කිරියං, නිවන්; [10]ආනෙඤ්ජවිහාර සමාපත්ති පරිභොගෙන, අසල් විහාර සමවැත් පිරිහොවින්—විත් පලසමවැත් පිරිහොවිනා යු සේයි; එක පරිභොගා, සම පිරිහෝ ඇතියනු.

242. කපිලමච්ඡස්ස වත්ථු.

---

1 කොවුවූ. 2 මේ පාඨය-මු. ඛ. අඨකථාහි නොපැනේ. 3 භවන වණ්ණනනු භණන. 4 නිශ්‍රඳත. 5 හැප්සුණු. 6 වැලඳදුනි. 7 අපපතතං-මු ඛ. අ. 8 අභිවඩ්ඪති-මු. ඛ. අ. 9 හුණු. 10 ආණවී.

[1]'ගුත්ථසූකරපොතිකං, ගම් හීරි පැටියකු; මුඛවිවර විනිග්ගතං, මුව සිදුරෙන් නික්මුණු; දසනොභාස මණ්ඩලං, දළින් පැළවූ රශ්මිඹුලු; ආසන්නසාලාය සාමන්තා, අසුන් [2]හල් සමීපයෙහි; යොගාවචරස්ස, යොගාවචරක්හු—භවුනෙකි සරනු චක්හු යූ සේයි; ධම්මඝොසං, ධම් පිරවන හඬ. අකුරු විභාග නොකොට [නො] හෙන බැවින් 'ඝොසං' යුහු. සරීර වලඤ්ජනට්ඨානං, සිරිරු වළඳ කරන තැනට්; පුළවකරාසිං, සිරිරු වළඳ නිසා උපන් පණුරැස්; ගතිවසෙන ආලුළමානා, ගී විසින් ඇල ලෙනු වී. පුහුදුනක් පස අනුරිවූනෙන් ගිහි පිරිවැමෙන බැවින් එබඳු පසසමවායකින් හුරුයොනට හයන ලදියැ යන අභිප්‍රා [යි]. 'චතුධාගතෙ' යන සබඳු. සාඛානුසාඛානං වසෙන, අතුහය් [3]දික් අතු විසින්; ඡමාරිකාය තණ්හාය අනුසයෙ, සජෙරැකි පවත්න තණ්හාවට්—අනුසය තණ්හායට්. අනුසය නම් නොපුහුන් තණ්හ මෙ. අජ්ඣත්තිකස්සුපාදාය අට්ඨාරස තණ්හා විචරිතානි යනුයෙහි සිය [4]සතන්හි අයු අතා පසුවනු විසින් ස අරමුණෙහි උපදන විසින් සිටි එකමෙ තණ්හා 'අට්ඨාරස තණ්හා විචරිත' නම් වෙයි. බාහිරස්සුපාදාය අට්ඨාරසතණ්හා විචරිතානි යනු ද මෙ නියෙන් මෙ ගන්නේයි. ඡත්තිංසතියා සොතෙහි සමන්නාගතා, තුමහ මෙ අවයව වූ සතිස් සිළින් සමනවෙයි—සතිස් සිළක් ඇතියා යි සේයි; මනාපෙසු රූපාදිසු, සිතට අනුකූල රූපාදි අරමුණෙහි. යමැ 'යස්ස' යි කී පුගුලා [ගෙනැ] 'තං පුග්ගලං' යි. විපන්නදස්සනාය, විපන්න දැක්ම ඇති බැවින්—නතු දක්න දැක්ම [න]ම බැවින් යු සේයි. [5]වාහාගුතවා, පවාහවැ. 'රූපාදිසු ආරම්මණෙසු සවන්තො සබ්බයි සවන්ති නාම' [යන සබඳු]. පලිවෙඨනට්ඨෙන, වළඳන අටින්; අනුගමානි, පතළහු. 'පත්ථරණවසෙන ඝාතානි පයාතානි. [6]වනවාසියං, වනවාසි නම් ජනවුනෙයි; සූපසාරක පට්ටනෙ, සුපරා පටුනෙහි; කාවීර පට්ටනෙ, කැවුරු පටුනෙහි; නාගසෙව, අනුරාධපුරසෙව; හොක්කානන ගාමෙ, එනම් ඇති ගම්හි; ඡඩ්ඩිතෙ, සැඩි යෙහි—නට කල්හිය යූ සේයි; [7]දීඝවාපිරට්ඨං ගන්ත්වා, කළු දින කුළුවට් ගොස්; මහාමුනිගාමෙනාම, මහාමුනි නම් ගමැ. මහාපුණ්ණගාමං, මහා පුණු නම් ගම; කොපිපබ්බත මහාවිහාරවාසි, කෙළ පව් නම් මහ වෙහෙරැහි නිවෙස්; අතීතභවෙ උණ්ණාවෙත්වා, අයිතු [8]අනනභාව උගුළුවය්. ගත් ගත් හෙවෙහි පිළිසඳ පවා මෙරැම් හවට් යනු 'භවඋග්ඝාටන'

1 සූකරපොතිකං-මු. ධ. අ. 2 සල්. 3 දිග්, 4 එත්හි. 5 ගාහාහුසව පගතවා. 6 සුවණ්ණභූමියං-මු, ධ. අ, 7 දීඝවාපි රට්ඨං, 8 කුනනාභව,

නම්. ජාතිස්සර ඤාණං, දුටු සිහිකරන නුවණ්; [1]පඤ්චමලකපෙප්පීනං [සන්තිකෙ], පඤ්චමලක නම් තෙරින් කෙරෙහි; කල්ලක මහා විහාරෙ, කලුමහ වෙහෙරැහි; මණ්ඩලාරාම වාසිනා, මඬලරම් වැසි; සෙනස්ස සන්තිකා, උක්සක්හු කෙරෙන්; සමවිසම [තෙරස] අනනහාවෙ, සු-දු-ගිනි විසින් සිපි තෙලෙස් අත් බැවෙක්හි; උක්කණ්ඨිනා, දුන් නවගණ්හි උකැටියුම්—

243. සූකරපොතිකාය වත්ථු.

විබ්භන්තකං, සස්නෙන් ගුළුවක්හු; විසභාගරූපා රම්මණං, විසභා රූ අරමුණක්. මාගම් රූ සස්නට පිළිවක් බැවින් විසභාග නම් වෙයි. අලසභාවෙන, වැරැ වුහුවු බැවින්. 'අථ නං නයිංසු' යන සබඳ. පච්ඡාබාහං, දෙහො අත් පිටට් කොටැ; ගාළ්හබන්ධනං බන්ධිත්වා, දළ්හ බන්ධන කොටැ බැඳැ; චතුක්කෙ චතුක්කෙ, [2]සිඞ්ඝාටකෙහි—මඟ සතරක් වැ බුන් බුන් තන්හියැ යු සේයි; කසාහි, මතියායෙන්; ආඝාතනං, [3]දම්ගෙඩියට්; [4]ථෙරා, මහ තහුබු මහතෙර; [5]පරිභටං, [වඩනාලද; පුන ආවජ්ජෙති], පිළි පස් වැවූව යි සේයි; සූලෙ උත්තාසෙසුං, හුලැ හිඳුවූහු; අසි, කඩු; සත්ති, අඩයටි; තොමරාදීනි—තොමර නම් ආයුධ විශෙෂයෙක්; නෙවච්ඡමහති, නො ළතැති ගනී; න වෙධති, නො [වෙ]වුලයි; අච්ඡරියබ්භුතජාතා, උපන් අසිරිහය් අබහුත ඇතියෝ. අසිරි නම් කලතුරෙන් වනු සතුටු වැ ඇඟිලි පොළනු. වටනු යැයි යෙත් මෙ. අබහුත නම් නො වූ විරූ දෙයැ. ආලය සඞ්ඛාතං වනථං, ආලය යි කියනලද තණ්හ; තපො වනෙ, තව කරනුවට් හිසි වල්හි; අධිමුත්තො, ඇලුණුවුහු; ඝරාවාස බන්ධන සඞ්ඛාතා තණ්හා වනා, ගරහ වස් බැඳන කියනලදු තණ්හ වෙනෙන්; උදයබ්බයං, සව් සබරයි උදා විය දක්න නුවණ්; පණ්ණෙත්වා; රුකොටැ—

244. විබ්භන්තකස්ස වත්ථු.

බන්ධනාගාරං, ජගෙයේ; සන්ධිච්ඡෙදක මනුස්සඝාතක පන්ථඝාතකෙ, උමඟ බිඳුනවුන් මිනීමරනවුන් මඟ නහනු වන්; [6]අන්දුබන්ධන රජ්ජුබන්ධන සඞ්ඛලිකබන්ධනෙහි, [7]අදු බන් රැහැණ් හැකිලි බාතෙන්; ගෙහෙ කත්වා, ගෙට නැරැ;

1 පඤ්චබල කපෙථෙරිනං-මු. ධ. අ. 2 සිඞ්ඝාටකෙ. 3 දම්ගෙඩියරු. 4 ථෙරා මහ අතුබු මහ තෙරනු. 5 පරිච්චතං-මු. ධ. අ. 6 අදුබන්ධන. 7 අනුපත්.

ගනිංවා වනිංවා අනුවෙන් බැලමෙ කියෙයි; එන පානනො, කිරැ බීමෙන්; [1]අපචිත කාලෙ, කසවු කලැ—කිරි වැරූ කලැ යු සේයි; සමපවිපජාපසිත්වා, ගිවිස්වය්; නගර ගුතනිකා, නුවර රැකියෙය්; උදුනීකං, උදුන් කොමැ කියනලද්ද; බබ්බජ තිණෙහි, බබුස් තෙණෙන්; සණහවාකාදීහි, සියුම් [2]වැහැරි ඇසින්; මණිවිතෙකසු, මිණින් විසිතුරුවූ; අවහරති, අවං කත්වා හරති. එ මෙ කියූහ හෙඩාහරතිති.

245. බන්ධනාගාරොපම වත්‍ථු.

රූපමදමතනභාවං, රූමෙදෙන් මත්බව; වෙළුවන [වණණනා] පටිසංයුතතානි, [3]වෙළුවන වෙහෙර ගුණ පිළිසංයුතු; කලභාගමපි, කලභාග[යකුදු]. [4]ඇය රුසිරු සොළොස් කලාක් කළ එයින් එක් කලාක් කොටසකුදු; අබ්භාචික්ඛනති මහෙසෙ, හවතියි හඟිම්; අනිසාමෙත්වා නො අසා; හෙඩාවුතත නයෙන, යම නැඳ තෙරින් වන කී නියෙන්; සමුසසයං, සිරිරැ; නාභිමණ්ඩලෙ, නැබ මඩලෙහි—තුමා කළ [5]හුයි සක් මැදැ නැබ මඩලෙහිය යු සේයි; [6]පසාඩ්ගං වා, පළඟක් එවි; මකකීතං වා, මැස්සක එවි; තසස රසං, ඔහු වෙර ඉස්. රහත්පතුන් ගිහි ලිඟුහි නොසිටිය හැකි බැවින් පබ්බජිතුං වා නිබ්බායිතුං වා වටටති යුතු.

246. බෙමතෙථෙරිසා වත්‍ථු.

උගගසෙනං නාම, උග් සෙන් නම් සිටු පුතක්හු; සමජ්ජං කත්වා, සමජ් කොටැ. සිප් ජන්නා තාක් ජනා මුළුවැ දක්වන [7]නත් කියරති සිප් [8]සමජ්ජ යෙත්. අතුරැ අතරෙහි සතුස් වැ ඉස්න වසත්‍රා ලඞකාරාදි උකෙඛප නම්-එහි එනැකයැ යි සඞඛ්‍යා නැති. එයම මැ කියූහු අනතරනත රෙ උකෙඛපඳ යානං පරියනෙනා නත්ථි යි; මකුවාතිමකුවාදිසු—බලනුව තුමන් තුමන් සිපිනම බඳ හැඳ මකුව නම්; එයට ඉතිරි කොමැ බඳ හැඳ අතිමකුව නම්. [9]වකකාතිවකකා ඇයි 'ආදි' ගහණින් ගන්නේයි. [10]ලඞඝකාධිකා, පනන සිපියකු දුවක්; වංසං අභිරූයහ, හුණු යටම නැඟි; තසස උපරි පරිවතෙනතවා, හුණු යට මතුයෙහි පෙරළි; තසස පරියනෙත ආකාසෙ, යටැ කෙළැ සැදි අහස්හි; හසඵපාද විකෙඛපාදිසු

1 අපගමනකාලෙ-මු. බ. අ. 2 බැහැරි. 3 වෙළුවනතා. 4 ඇයි. 5 හුයියක් මැත. 6 පඩඞගවා-මු. බ. අ. 7 නැත් නියරති. 8 සමජ්ජත. 9 චකකාදි චකකා. 10 ලංසකාධිකා-මු. බ. අ.

ජන්නුයෙහි හස්ථපාද විකෙඛපන නම් අභහාර යැ. 'ආදි' ශබණින් ලබ්ධන පරිවත්තනාදි ගන්නේයි. සකට පරිවත්තකං කත්වා සීතකාලෙ, ගැල් මඬුලු බැඳැ සිටි තන්හි; [1]චාරං, කැහුනු කොල තණ ඇයි. කිඤ්චි න [2]මඤ්ඤති, කිසි වෙක්හි [3]නො උහවා; උත්තාදනත්ථාය, හඬනානු සඳහය්. 'ඉංඝ' යනු චෝදනායෙහි නිපාතයි. රඬගං, කෙළි. ආලය යන ඇයි තණ්හයෙහිමෙ [4]පරියා. අභිඤ්ඤ යනාදිහි අභිඤ්ඤෙය්‍යනා ධම් ජන්නේයි අභිඤ්ඤාපාරගූ නම්; සියු සස්හි වන්නේයි පරිඤ්ඤාදිපාරගූ නම්; විමුත්තමානසො, මුත් සිත් [5]ඇතියේයි; හත්ථකම්මං, මෙහෙයි; නමක්කාරංකො, නම කරනුයෙක්.

247. උග්ගසෙනස්ස වත්ථු.

සලාකභත්තෙ, ලහ [6]රුවන තන්හි; සලාකග්ගං, ලහ ගනු වනම දෙන හඹු; න කිඤ්චි නාම නාම, නැති උචාරණෙක් නම් කිසිවෙක් නැති-ගිහියෙම ලද්දු වටන තා උචාරණ හැම මැ ඇති යන අභිප්‍රා [යි]; විචාරණක මනුස්සමෙව නලභාම, මෙය ගෙන මෙකරායි සිම්බවු වදරනුවක්හු මතු නොලබම්හ; උක්කණ්ඨි, සස්නෙහි උකැටි; කිංසො, වහළිඥෙහි; උප්පණ්ඩු පණ්ඩුකජාතො, කුමට පඬු පඹු පැහැ ඇතිවීයි; ආරද්ධ විරියස්ස, රැකුළු වැර ඇතියහු; කං මුහුත්තං දිට්ඨෙ, එකෙණෙහි දුටුවක්හු කෙරෙහි; අභිථරූං, කඩු මිටු; ඔරතීරෙ ඨපෙත්වා, මෙතෙර සිටුවය්; භණ්ඩකං, වත්ථාභරණ ඇයි බඩු. 'ලභුං' යනු 'ආගච්ඡ' යනු හය් යොජනු. 'ඛිප්පං' යනු 'තාරෙති' යනු හය් යොජනු. අසන්ථුතං, අපරිචිතං; චිරසන්ථුතෙන, චිර පරිචිතෙන—අත්තනො සාමිනා සහ; නිමිනාති, පරිවත්තෙනයි; [7]අධුවං, අථාවරං; [8]ධුවෙන, ථාවරෙන; මයාපිසහ අඤ්ඤං නිමිනෙය්‍ය, පරිවත්තෙය්‍ය—පෙ—; නිම්මථිතස්ස, මිඩන ලද්දු වහු; සුභ නිමිත්තගාහාදිවසෙන, සුභ ආරම්මණ ගන්න ඇයි විසින්. 'ආදි' ශබණින් අනුබ්‍යඤ්ජන ගාහ ගන්නේයි.

248. දහර භික්ඛුස්ස වත්ථු.

උට්ඨාපෙසුං, වසන තැනින් නෙළනු; පමුඛෙ, අග්වීමහි; රජ්ජනක අඞ්ගුලි, රැජන ඇඟිලි. යම් ඇඟිලියෙක් ගිපහළ දුක් වෙයින් උපදිජ් ශේ රැජනක ඇඟිලි නම්. මහතෙරනම උපන් දුකක් බුදුනම දුකැයි සිතායෙනැ මෙතැනැ මරැ මහතෙරනම

1 චාරං. 2 මඤ්ඤති. 3 නොවුහවා. 4 පාරිග. 5 ඇතිම, ඇතියම. 6 රූපාවන. රූමන. 7 අධුරං. 8 ධුරෙන.

‘රැජනක ඇඟිලි’ යි. හත්ථිරාජවණ්ණං, හස්තිරාජ [වෙසක්]; [1]සොණ්ඩාය පරික්ඛිපිත්වා, [සොඬින්] පිරිවෙළු කොටැ; කොඤ්චරාවං, කොස්නා; භවගාමිනි සල්ලානි, භවජනක [2]සල්ලයන්. කම්හය් කෙලෙස් ගත් මහවෙහි පාළ කරන බැවින් ශල්‍යනම්. නිගණ්හණො, ගහණ්නැතියේ යි යු සේයි; නිරුත්තියාච, නිරුත් පිළිසැඹියේදූ; සෙස පදෙසු, සෙසු පිළිසැඹියෙහි ද්‍ර—

249. මාරස්ස වත්ථු.

විපස්සනානානි, වෙසෙසින් පහනුවෝ; ඉන්ද්‍රියානි, සක් ඇඳුරෝ. ඉන්ද්‍රියයන් අවකබුවිසොද්‍යෙයා හොතු ද්‍ර ඉන්ද්‍රිය ඨානගත රූපායතන චක්ඛු විසොද්දය බැවින් එගෙනැ කියා. පරිසොදනො, ඔප් ඇතියේ යි. ‘තං උද්දිස්ස ත්වං පබ්බජිතොසි’ යොජනු. කොවා තෙ සත්ථා, තව [3]සථර කව රැම්; කස්ස වා ත්වං ධම්මං රොචෙසි, කවර සථරහු ධම් රුස් වයි; අසෙඛාය විමුත්තියා, අරහත්ඵල විමුක්තියෙන්; විමුත්තො, [4]උකැපිවැ මුත්තෙයිම්; නෙවාභිනන්දි, [5]නො තිපි; න පටිකොසි, නො පිළිකෙසි; ජීවහං නිල්ලාලෙත්වා, ජීවු නෙර කෙළවාය්; එකපදිකමග්ගං, එක් පියවර මඟක්; ලුද්දක නිවාසඨානං, වැද්දන් වසන තැනකට—වැදිගම්මට යු සේයි—

250. උපකාජීවකස්ස වත්ථු.

වනකාරෙ පදෙසෙ, යතර පැතයක්; සමුට්ඨාපෙසුං, [6]සුමුවුවූහු—උපවූහ යු සේයි; නාණාකාබෙහොච, නිවන් මෙ; විනිච්ඡිතුං, විතිසනුවට—නිශ්චයකරනුවට යි යු සේයි; ම්‍යදස සංවච්ඡරානි යනු මිනුෂ්‍ය ගණනායෙන් ගන්නේයි. ඛණෙනෙව, ඛෙණෙකින්මෙ—එකක්හු එක් අක්ෂියක් සිතන ඛොණෙහි තෙමෙ දහසක් දෙනා සිතූ අර්ථ දන්නැයි යු සේයි; ධම්මරසො, ධම් නිසා උපන් පි සොම්නස්; කදලිගබ්භ සදිසානි, කෙහෙල් ගොබ සුරැකු; සොළසිං කලං [නා ගඝ ති], සොළොස් කොටසක් කළ එයින් එක් කොටසක් නො අගි; වාචනම්පි, කියවීම්; ධම්ම සවණං කාරිතං, ධම් සවණ් කරන ලද්ද; සාවක පාරමීඤාණං, බුදුනට [7]සව්ඤණ සෙයින් සිටි සවු පැරුම් ඤණ. ‘බ්‍යඤ්ජනරසාදයො’ යනුමෙහි ‘ආදි’ ගහණින් නව ඉතනාදි රස ගන්නේයි. උක්කංසනො, උඩත් විඩින්;

1 සොඬාණං, සොඬ තනං. 2 සල්ලයෙත්. 3 සතර. 4 කැපිව. පැත්තෙයිම්. 5 නොකිම. 6 සුමුටුවූවාවුහු. 7 සවුඤණ.

උදග්ගභාවං, උද්ගුරුබව්; මහාධම්මසවණං, සකලම්පි රත්තියා පුඤ්ඤපඤ්හකෙහි කථාපියමානා ධම්මකථා; උපනිසින්නක කථං, මුළු වැ හුන් තැනැ කරන ධැම්කියා—

251. සහායස්ස පඤ්හ විස්සජ්ජන වත්ථු.

අපුත්තකං සාපතෙය්‍යං, දරුවන් නැති සැපත්; රාජන්තෙපුරං, රජ ඇතොරම—ඇත් රජගෙමැ යූ සේයි. පුනෙත ඔතාරෙතබ්බං. නානග්ගරසභොජනෙ, නන් කොමැයි රස බොජුන්; කෙළිං කරොථ, කෙළි කරව්. නො බිදියයුතු අහර දෙනු කෙළි නො යනු අභිප්‍රා [යි] භොජනෙ උපනීතෙ, බොජනෙන් එළඹියවුන්—බොජුන් ගෙනැ එළඹියන යූ සේයි; කණාජකං, නිමුඩු බත්; බිලඞ්ග දුතියකං, කළු කැද දෙවනු කොටැ ඇතියා; [1]සාණං ධාරෙති, සැණ වැහැරි පිළි [ධරයි]; [2]ජජ්ජර රථකෙන, දුණු රියෙන්; පණ්ණච්ඡත්තකෙන, මාහැඟි සිටුයන් පියා පත කළ සැතෙකින්; භාතුචම පන එක පුත්තකං, බෑයා එක් පුතක්හු; සාපතෙය්‍යස්සකාරණා, සැපත් හෙයින්; මූලඛන්ධංචිය, මුලු අලයක් සෙයින්; ගීවං [3]චාලෙත්වා, කර අඹරයේ; පටිපාදෙසි, පිළිපසි; නාසුළාරාය භත්තභොගාය චිත්තං නමති—අසූ—යනු නිපා—පිණි [4]බත් බුදුනට සිත් නො නැමෙයි. රාජකොසං, රජු කොටා රනු; සූරාණංච පුඤ්ඤං, පසේ බුදුනට පිඩවැයි පින්. මේ හෙවෙහි කළ පින් නැති බැවින් 'නවං ච පුඤ්ඤං අනුපචිතං' යූනු—

252. අපුත්තක සෙට්ඨිස්ස වත්ථු.

උඩ්ඪපතතිං, උප්පෙළු; විරූහෙය්‍ය, දකුණ්ඩ නිසි පිළිගා වන් ඉලියැ; සාමාකාදීනි ධඤ්ඤානි, බොඩ හමු ඇයි තණ දැහිනු; පුබ්බණ්ණාපරණ්ණ බෙනකානි, පුබ්බණ්ණහය් අප රණ්ණ වපුල කෙත් පියපුන්; න බහු[5]ඵාතා භොනති, බොහෝ ඵල ඇති නොවෙත්—

253. අඞ්කුරස්ස වත්ථු.

සූවිසිවන තණ්හාවගැ අටුවා සන්නය නිමි.

එකෙකමෙව, එකි එකි දෙර මේ; දුරක්ඛං රක්ඛාමි, [6]දුරක්ඛිහැකිය රකිමි; අනොසාදෙත්වා, නො [7]ඔවහය්;

1 සාණාහං. 2 ජජ්ජ. 3 චාලෙත්වා. 4 වෙන්. 5 ඵලානි-මු. ධ. අ. 6 දුරක්ඛි හැකිව. 7 ඔබවය්.

¹අනුසාසෙදසවා, නුහුස්වයි; පඤ්චසු ඨානෙසු, පස්දොරැහි ²ඔසුළු අරමුණෙහි. තක්කසිලාජනස්ස—පෙ—රක්ඛසීනං වසෙන, ³රැක්සන් විසින්. 'උදකිතං ගාථං දෙසෙන්තො' යන සබඳු. කුසලූප—පෙ—ඔලීයනතා, නවත්නාහු; දෙවවණ්ණං සක්කිණ්ණං, දෙවුසුරුකු සඨන් ඇති යකින්ත; අසමපෙක්ඛනෙන, නො වන් බැලීමෙන්. 'අසංවරො උප්පජ්ජනෙතා පඤ්චවිධො ලබ්භති' යන සබඳු. පසාදකායොපි, කායින්ද්‍රිය; ⁴චොපන කායොපි, කාය ⁵විඥප්තිදු; ⁶චොපනවාරෙපි, විඥප්ති දෙරහිත්; තංවත්ථුකා, විඥප්තිනවත්ථුකා; නොහි පන චොපනකායෙහි, නොහි පාණාතිපාතාදීහි; අට අසංවර වාරානි, සක් ඇ පස් දොර කාය වචී මන යන තුන්දොර හය් අඨ අසංවර වාර නම්.

254. පඤ්චසතමත්ත භික්ඛූනං වත්ථු.

⁷තිසංසං සකුඛරං, තුන් ඇසක් ඇති අකුරක්. තුන් ඇස් අකුරු හඩ නැතිවනුවමයැ යෙති. පච්ජාභාගෙ, පසුවෙහි; ⁸පරමපසෙස අත්තිමහි, පරපස් හි ඇසැ—නො තුමා සිටි දෙසෙහි ඇසය යු සේයි; ඔරමත්තිනා, මෙ දෙසෙහි ඇසින්; නිය්‍යානික සාසනෙ, තියත සස්නෙහි—සසරින් නික්මෙනුවම කරුණු සස්නෙහිය යු සේයි; ඉන්ද‍පත්තනනගරෙ, එනම් නුවරැහි; රජ්ජුගාහකො අමච්චො, කෙත් මනන රැහැණ් ගන්නා ඇමැති; දොණමාපකො [මහා මතෙකා] ද්‍රොණ මානයෙහි යුත් මහ ඇමැති; දොවාරිකො, දොරැහි ⁹ඇරැකි; නගරසොභනා වණ්ණදසී, නුවර හොබවන වණ් දස් ¹⁰හිහිණිය යු සේයි; වණ්ණං, කහවුණු; අඤ්ජනවණ්ණෙන, අඳුන් වන් ඇත් හය්; ¹¹නිම්මහසෙ, පෙරළි කළමෝ—තණ ඇගැ මෙ විකොංවැ රන් ගත්මග යන අභිප්‍රා [යි]; කිස්ච් කුසකු වවමතතං, කුකුස් මතුවක්; සාපිසං කම්මං, බැරිකම්—නො ඉසිලිය හැකි කම් යු සේයි; ¹²හත්ථකීලාපනාදීනං, ¹³අත් කෙළවන් ඇයි; පුථුජ්ජනෙ කල්‍යාණකං, පුහුජනන් අතුරෙහි කලණ පුහුජනා—

255. හංසඝාතක වත්ථු.

---

1 පාඨය පෙලකි නො ආයෙය. 2 උසුළු. 3 රැක්සන්. 4 චොපනකායොපි. 5 විඥප්තිදු, විඥප්තිදු. 6 චොපනවාරෙ. 7 තතියංසං. 8 පරපසෙස-මු. ධ. අ. 9 අරකි. 10 ගිණිය, ගිහිනිය. 11 මිහිමහංසෙ-මු. ධ. අ. 12 හත්ථ. 13 ඇත්, ඇතුන්.

[1]පදුමිනිරයං උපපන්නෙ, පදුම නම් නිරය පිළිසඳ විසින් ගියා කල්හි. පදුම නම් අවීචි නිරයෙහිම පදුම නම් ගණනින් පැසෙන පියසෙක්. 'අක්කොසකානෙසව' යනු අනාදරයෙහි සාමිවචන; කාචජපො, කැස්ලෙබක්; විතතකුම පබ්බත තලෙ, සිත්තුළ පව්නෙතලෙයි; දුළුචෙටක, දුෂ්ට දෘශයෙහි. අමයි වච අනාථානං—පෙ—මුඛසංයතෙන, සංයත මුඛ ඇත්තහු විසින්; සමවාසිනා, සමවරතුවා විසින්; අනුබ්‍රූහතෙන, නිවිහනු විසින්—

256. කොකාලික වත්ථු.

වග්ගබන්ධනෙන, [2]ගණබද්දනෙන්; ධරනෙනසුයෙව, ධ්‍රිය මාන කල්හිමෙ; ධම්මානුධම්මං, පිළිවෙධමට අනුධම්—

257. ධම්මාරාමත්ථෙර වත්ථු.

[3]පුරාණ චොරාන—පෙ—සපදන්වාරං, ගෙ පිළිවෙළින් බික් සිගිම්; අනොසනාය, නො නිසි පිරිසස්ලින්. උස්සුකකං ආපජ්ජෙනා, උසා අවන්නෙ; සුඛාජීවිං, පිරිසුදු දිවෙල් ඇති යනු; අතන්දිතං, නො අලසය—

258. විපක්ඛසෙවක වත්ථු.

බෙලනගගං නාම දෙති, ගොයම් බඩ කිරි පිහ බෙලනගග නම් දෙයි; බලකාලෙ, කළුවිපිකලැ, බලිහණඩ කාලෙ, කළවිටැ [4]මැඩ රුස්කළ කලැ; උකකලිකාලෙ, ඉකිලී ලෙගි පලමු පිසන කලැ; පාතිහං වඩසිතකාලෙ, බොජුන් පය පළමු වැඩු කලැ, මාරපමුඛෙ, දෙර අසන් අගවීව. 'ඔණීතො අඩාසි' යොජනු; අධනබිකොන, අඩ ඇතින්; අතිවජාති, ඉක්ම පසස්සියි; ඔසකකිතවා, පසුබැස. අඩ්ඪගුකතං භොජනපාතිං, අඩබුන් බොජුන් [5]පය; මජ්ඣෙ කතවා, මැදැ බිඳැ; උච්චිනනෙනන, ඉඳුල් බතින්; චරිමඝහනනපිණ්ඩාපි, අවසන් බත් පිඬුජු; පරදනතූපජීවි පෙතසදිසා, පර දුනුයෙන් දෙක පෙයින් මෙ වැනිමෝ; නාලතතං, ඒ පිඬුවා නොලදින් නො සොයි; නොපි නිපච්චවාදී, යරහා නෙපුල් නොජු බෙතෙණී—

259. පඤ්චග්ගදායක බ්‍රාහ්මණස්ස වත්ථු.

---

[1] පදුමනිරයං-මු. ධ. අ. 2 ගණ බැඳමෙන්. 3 පුරාණ සොරැන්—පෙ—
4 මැස් මැස. 5 පැස.

අවන්තිජනපදෙ, එනම් [1]ජනවුයෙහි; කුරරඝරං නිස්සාය, කුරර ඝරි නුවර නිසා; පවත්තෙ පබ්බතෙ, එනම් පව්වෙහි; කුටිකණ්ණො උපාසකො, කොළඹක් අගනා කණ්ණාභරණ ඇති උවසු. 'ථෙරෙන මෙ වාරෙ පටිකඛිතොපි' යි යොජනු. එකභත්තිකං, එක් වේලෙහි මතු බත්; එකසෙය්‍යං, එකලා වැ යහන්හි හෙවුම්; තිණ්ණං වස්සානං අච්චයෙන උපසම්පදෙ, පරිසසම්පත්ති නො ලබනුයෙන් තුන් හවුරුදුවක් ගිය කලැ ලද උපසපුව ඇතියේ යි; අජ්ඣිට්ඨො, යජන ලදුයේ; සොළස [2]අට්ඨකවග්ගිකානි, අට්ඨකවග්ගිකය යන නම් ඇති සොළොස් සූත්‍රන්; [3]සරෙන අභණි, සරභඤ්ඤයෙන් කී; පඤ්ච වණ්ණා පීති, [4]බුද්ධාදි පස්වනක් පී; එරි, පතුළි. 'භගවන්තං පඤ්ච වරෙ යාචිත්වා' යන සඳහා පච්චන්තිමෙසු ජනපදෙසු, පසත් ජනවුයෙහි; විනයධර පඤ්චමෙන ගණෙන, විනයධරහු පස්වනු කොට ඇති ගෙණෙන්; පඤ්ච වරෙ, පස් [5]වත් වරයන්; ඝනාරං, සිදුරැ; චණ්ඩ සුණඛෙ, සැඩ ණහවුන්; පරිඛං ඛණිත්වා, පිරි කැණැ. නිපුනා, [6]තුඹුයෙන්; පක්කාසීනං විය, කකි යනුවක් මෙන්; [7]තිබ්බිණං, ගැතුණේ යි: මහන්තානි අස [8]සංඝාටකානි, සකණ්ඩකානි අශොගුලානි; ගො ජෙ, හවත් දූසැ; දසා ජිණ්ණාපෙත්වා, දස සිඳුවය්; කම්බවතිකාය රජාපෙත්වා, කඹ මැවියෙන් රජවය්; මෙත්තා කම්මට්ඨානෙන, සත් පණත් [9]ඇරැමිණි මෙත් කම් ඨන්හි—[10]සත් මෙ පණත්හි එව්; තිකචතුක්කජ්ඣානෙන යනු චතුක්ක පඤ්චක නයෙහි උපෙක්ඛජ්ඣාන හැර කියෙත්. මිච්ඡාවිතක්කුදකං සඞ්ඛාතං, මිස විතක් දිය කියන ලද්ද; ඣානං ඣානානං වසෙන, ආරම්මණූපනිජ්ඣාන ලක්ඛණූපනිජ්ඣාන යන දෙ ඣානයන් විසින්; පඤ්චවීසතියා ලක්ඛණෙහි උදයං, [11]එකෙකහි කඳහි අවිජ්ජා තණ්හා කම්ම ආහාර [12]සමුදය දස්සන විසින් පස් විසි උදය; [පඤ්චවීසතියා එව ලක්ඛණෙහි වයං], අවිජ්ජාදි නිරොධ පස් විසි ආරෙන් වැය; ධම්මපීතිං ධම්මපාමොජ්ජං, ධම්ම නිස්සා උපජන පිනය් පාමෙජ්; පුබ්බභාගං, පුබ්බභාගපටිපදා; තෙන, චතුපච්චය සන්තොසෙන; ජෙට්ඨක සීලෙ, ප්‍රධාන් සිල්හි; ආමිසපටිසන්ථාරෙ, ආමිසදානසඞ්ඛාත අමිස් පිළිසඳරහි; ධම්මපටිසන්ථාරෙ, ධම්මදානසඞ්ඛාත දම් පිළිසඳරහි—

260 සම්බහුලානං භික්ඛූනං වත්ථු

1 ජනවියෙහි, 2 අට්ඨකවග්ගිකානි-මු. ධ. අ. 3 සරභඤ්ඤෙන මු. ධ. අ. 4 බුද්ධාදී කාදී, 5 වත්. 6 තුඹුයෙන්. 7 පින් හැඟුණේයි. 8 සිංඝාටකානි- 9 ඇතුම්හිණි 10 සත්හි මෙ පණත්හි එව්. 11 එකි එකී. 12 සමුදය දස්සන නිබ්බත්ති ලක්ඛණ දස්සන විසින්.

වස්සික පුප්ඵානි, සුමන කුසුමාදී; වණ්ණවතො, තුවටිමයෙන්—

261 පඤ්ච [සත] භික්ඛූනං වත්ථු.

හසම්පාදකුක්කුච්චං නාම, අත්පානි සල නම්; කාය විජම්භන රහිතො, [1]කයි වැණම්ලි නැතිමය් යි; පබ්භාර ගුහා නම් [පබ්භාර ගුහා; මණිගුහා නම්] ලොහිතංකමණි ගුහා—[2]පබ්භාරවැ සැරයි මේ—

262 සන්තකායත්ථෙරස්ස වත්ථු.

උක්කාමණිනං, උකමලි; සඬාමදයයානි, සඬාය දත්තබ්බානි; පඤ්ඤදශිබො, හැදෑ පෙර වැ. තුමා පිරිගසනා විසින් 'අභිරික' නිල්ලජ්ජ' යි එමෙ අරුත් දෙවම කී. පිංලි කඩ නිසා තුමා සස්නෙකයි ඇලෙන තැන් ගෙනැ පිංලිකඩට 'ආචරියස්ස' යි. 'සංඝගෙන ඇති' යනු පිංලි කඩකී ඇලුම් ගෙනැ කීයා. අසබ්බදං, රහත් බවු; පඤ්ඤා, දුගී හා සසර නොකිඳී රක්නා බැවින් [2]පිහිට. 'අත්තායි අත්තනොක [3]නත්' යන පාඨ මැනැවි. භද්‍රං, සික්වනුයෙයි නා සික්වනු බැවින් සොඳුරැ; අස්සාජානීයං, නික්මවනනා පිඹෝ ජත්ත බැවින් ආජානීය අශ්වූ; විසම්භානවාරං, වසම සිවුම් හය් හසර—සුදුම නත්නි හසර එවි—

263 [4]නාඞගලකුලත්ථෙරස්ස වත්ථු.

[5]අත්තනො, [6]තිත්ති නැතීමයෙයි. 'තත් සිතො සත්ථාරං ඔලොකෙන්තා' යන සබඳු. ආගමෙනො, බලුන්නේ යි. තුමන් පැහැජැ බැලුමා සුගී සැපැත් ලබතුජ් එතු මතුයෙන් තිවත් සපුව නොවක තැන් ගෙනැ 'කිං තෙ වක්කලි ඉමිනා පූතිකායෙන දිඨෙන' යුතු. තොහොත් තුමන් බලනුයෙයි ඇවිළි සිත් තෙරුන් පිළිවෙතම විබෙවු වන බැවින් කීසුනු. සො ධම්මං පස්සති, යමෙක් ධම්හි උපන් ලොවුතුරා [7]ධම් තුමා ලෙහි උපනා දකීද; සො මං පස්සති, ධම්මුවා බැවින් හේ මා දකී. 'ධම්මකායො තථාගතො' යනු මෙයට පමුණු. අපෙක්ඛිති, කාඩවයි; පණාමෙසි, දුරැකෙළේයි; න මං සක්ඛා ආලපතීති, මාහය් නො බෙණේයි; සත්ථු සම්මුඛො, සථරතු හම්මයයි; පබ්බතා, පව්වයෙන්; කිලමථ භාවං, [8]තුමන් නො දුක්මෙන් කැළඹීරෙන බවු; අස්සාසං, අත් වසක්—නො දුක්මෙන් වන දුක් පිළිමේ සුවක් යි පේසි—තථා ගතෙ ඔලොකෙන්ත සති තව හයං නාම නත්ථි. මාභායි, අභායමානො මම සන්තිකං එහි' යන අභිප්‍රා [යි]. පමොක්ක

1 කාස්සැණම්ලි 2 මළුවැසැරැහිමෙ. 3 පිසිව, සිසිල්. 4 ගඞිත. 5 නාඞකල කුල' නාඞකල බුර. 6 අනගෙසා 7 නජ්ජි, ජජ්ජි. 8 ධම්ම. 9 කුරුමා නොදුක්මෙන්,

සල්ලං ච කුසග්ගං උද්ධරන්තො හත්ථාචරියො විය අහං තං උද්ධරිස්සාමි. 'ආකාසෙ පක්ඛන්දිත්වා ඔතරිත්වා අකාසි' යන සබඳු. ඊතිං වික්ඛම්භෙත්වා, [1]අවගාහනයෙන් උපන් [2]ප්‍රී විචසුන් සැණින් විඛනල්.

264 වක්කලිත්ථෙරස්ස වත්ථු.

දිබ්බචක්ඛුකානං, දිව ඇස් ඇත්තවුන් කෙරෙන්; [එකං භික්ඛුං,] එක් මහණෙකුන්; දීපරුක්ඛසහස්සානි, දීප රුක් දහසුන්. දීපුජ්ජලන සඳහා වෘක්ෂාකාරයෙන් කරන වැට දීප රුක්ඛ නමයෙන්. [3]දෙවමනුස්සෙහි, ඇගි [4]දෙවි වත් හය් මිනිස් වත්හි; තිණහාරකො හුත්වා, තණ බැළමෑ; ලභිස්සාම, [5]ලබනමෝ; තිණහාජං, තණ කළු; තස්ස දනානුච්ඡවිකං කත්වා, ඔහු දුන් දනට නිසි දුයක් ඔහු නට කොට—[6]දන් ගමන දුයක් දී සේයි; කහාපණං, එක් මේ කහවුණක්; මය්හං පිණ්ඩපාතං දෙහි, එක් කහවුණු ගෙනැ තාඳුන් පිඩවා මට දෙයි සේයි; පානීයං, පෙන්—පිනෑයි සේයි; ඡසුඛනතිශෙසු, අනුරැඹ ඇයි සෑ කැටතන්; පුබ්බෙ ලක්ඛං කත්වා, 'යො පරාජිතො හොති සො පුබ්බෙ දෙතු'ති [7]පූවට සප් පැහැයැ; [8]සුවණ්ණථාලං, රන් පයක්; පටිකුජ්ජිත්වා, පියාලය්; කමණ්ඩලුං, එ කරැණ; මුඛාපි නො එලෙය්‍යාති, මුඳුනෙජු අපා විසිරෙනුයේයි; දිබ්බපූවෙහි, දිව පිවින්—දෙවිය නට මෙ තිවත්ත පිවිනැයි සේයි; සහතරසහරණි සහස්සානි, රස හයන සත් දහසක් මත් [9]හරුන්; එරිත්වා, පැතිරැ, 'මං න පියායති මඤ්ඤෙ' යන සබඳු—මට නො [10]නසත හැකිය යි හඟවි යු සේයි. [11]අක්ඛිකිපි, ඇස් වරාජු; හදයමංසතොපි, ළමස් වරාජු; උණ්නාණාමහි, උපජන කෙතුජු; රතනුබ්බෙධ මකුලාස, රියන් පෙනමණෙන් උස මිශ්‍ර ඇති; [12]සරාධාසසඤ්ඤං, සර වස්හි තටයුතු තා කමන්. 'දිබ්බෙන චක්ඛුනා සහස්සලොකධාතු ඔලොකෙන සමත්ථො හුත්වා'ති යොජනු—[13]කුම පිරය් නො සැමෑගැ බිලනු ව්‍යහි පොහොයක් වෑ යු සේයි. දිබ්බචක්ඛු විසොධිකං, දිවසක් සොයක ලදි. [14]තෙවිජ්ජ, තෙ විද්‍යයහි; ඉද්ධිසතොනාමහි, විසි පතුයෙමි; [15]විසුඛාමවිසං, විජු ලැඩු අරණැහි; කප්පියකාරකො, කැප කරනුයෙක්; උදරවාතො, උදරවා; සමුඨහි, පියවී වසින්

---

1 අකලහයෙන්. 2 පිළිවසුන්, පිළිබසුන්. 3 දෙවමනුසෙසසු-මු. ධ. අ. 4 දෙවි සස් හය්. 5 ලහමිංහො 6 දන්වා මහණ, දන් හමුණ. 7 පූව වට, පූව බිට. 8 සුවණ්ණථාතලං. 9 තහරුන්. 10 සතනැතිසාසි, සැතනැකියාසි. 11 අසකිතොපි-මු. ධ අ. 12 සරාවාසසඤ්ඤං. 13 කුමපියසි. 14 තෙ විජෙජා. 15 විජසාමවිසං

ඉස්රි වැ [1]ගැජී; අනොනතනො, නුතන් විලින්; පානීය චාරකං, දැන් මිමලක්. රානනම අතිකර මමකර නැකඳු [2]අතිකර ඇතියන් විකුම මැ [3]බඳු විකුම සඳහයි [4]'අහංකාරං කත්වා' යුහු මනුස්සභාවං ජානාපෙත්වා, විකුමසර මිනිසත්හු බවු ජන්වයි; [5]හසිස්සං, හරනෙමි—'හරිස්සාමි' යු සේයි; ථාම බලං, ථාමය යි කියනලද බැල—ඥානයාත් ථාම නම් වෙත සික බල; බල නම් කායික බල; විත්තමපොරිසං, විකුම් නම් ඇති පිරිමිනිබවු; සුඛුජානස්සු, මොනොවට පිරික්සැ; නාලියං අධොමුඛං ෂපකත්තත්ත සුවණ්ණංවිය, නැලැ ඔත් තුඹු සුනු සෙයින්; නිප්පිලෙසි, යටිමිතිය කොටැ එබී; [6]අලාත චම්මං විය;[7]අලැතී සමක්සේ—තඹුරු උදුනෙහි බඳු සමක් සෙයිනැයි සේයි; ඔගලිත්වා, නුතන් මුව විපින් ගැළී; [8]දබ්බිඑණ සුමකා අහෙසුං, දැවියෙහි පණ සෙයින් බොකු වුහු; උදකවට්ටියො, දිය සිඑහු; ගුස්සුවණ්ණානි, කොවින් රත්වූ බැවින් [9]කිරිදු ඇසිවූහු; පාරගඞ්ගාය, ගඟින් පර තෙරැ; සාමණෙර පිලලක, සෙහරණ පිලවු; නාසං අම්හාකං බහො මාලාපුමො, මෙයි අපට සැදූ මල් පළා නොවෙයි බුදුන් නුතන් දියෙන් පා දිවියපියෙමි යන තෙපුල් නො අප සඳහය් කියු යැ. සමත් තෙරණුනු සඳහය් කියුහයි දැනැ තො පැසැසියහයි සේයි. සන සුවණ්ණ කොට්ටිමෙසු සෙනාසන කුමෙසු, [10]ගන කොට් කොටු කල රන් කළ අතුරෙහි; සජිකුට උදක ගණ්හ නකා, පිඝචි කෙළෙන් සැට සළුයක් දිය ගන්නා; ඔලම්බකං කත්වා, ඔලඹිත කොටැ—එලවයි යු සේයි; ලීලහං, ලෙලහැ—ලීලායි යු සේයි. දයජ්ජං උපසම්පදං, දයජ උපසපුව— බුදුන් [11]නිසඳුන් උවසපුව යු සේයි; සොපාසොව, 'එක කාම කිං' යන ඇයි පුස විසඳු සොපාක තෙරණුජු——

265 සුමන සාමණෙර වස්තු.

පස්විසිවන භික්ඛුවගැ අටුවා සන්න නිමි.

අරහන්තවාද පටිසංයුත්තමෙව, අරහත්ත පදහයි මෙ සුත්‍රවා මෙ; කුතකුච්චාසනතා, තිර්‍ථයෙහි බිණාසවයෙහි නෙර් යන සැක කරනු වෝ; පසාද භඤ්ඤං, සැදැහැයෙන් බණන තෙපුලි. පසාද හඤ්ඤදෙයෙහි ගිවිස්මෙන් උතුරැ මිනිස් ධැමින් වක ඇවැත් නැතැයි සේයි——

266 පාසාද බහුල බ්‍රාහ්මණස්ස වස්තු.

---

1 හවි. 2 අහරික අස්රිකාවරැ. 3 මනු. 4 බලකකාරං-මු.ඛ.අ 5 හාසසං, 6 අලලචම්මං–මු. ඛ. අ. අලතාචම්මං 7 බැලැනී, බැලැකී. 8 දබ්බිමතනා-මු. ඛ. අ. 9 කිරුණු. 10 ඝනකොටුලා කොටු කැරැ, ගත කොට් මැ කොටු කැරැ. 11 කිසැ.

අභිඤ්ඤා පාරගාදි වසෙන, අභිඤ්ඤා පාරගූ ඈ විසින්. 'ආදි' ගහණින් පරිඤ්ඤා පාරගූ ඈයි ගන්නේයි—

267 [1]තිංස භික්ඛූනං වත්ථු.

අඤ්ඤතර පුරිසොවිස ගුත්වා, නො පාළ පිරිමියෙක්හු බඳුවැ. 'පාරං පාරං' යන සාසනාවචර බස් අසා 'පාරං පාරන්ති වුච්චති' යි පිළිවිසි. කිලෙස දරථානං, කිලෙස් [2]දරථයන්—

268 මාරස්ස වත්ථු.

ජාතිගොත්තෙනසි යන්නෙහි බ්‍රාහමණ ජාති ඈයි [ජාති] නම්; කස්සප ගොත්තාදි ගොත්ත නම්—

269 අඤ්ඤතර බ්‍රාහමණස්ස වත්ථු,

ගණසඞ්ගණිකං, ගණ සසග්; [3]චරණතෙජෙන, සිල් සැවුරු ඈයි පසළොස් සරණ ධම් තෙජින්; ගුණතෙජෙන, දසබලචතුවෙසාරජ්ජාදි ගුණ තෙජින්; ධම්මතෙජෙන, ලොවුතුරා ධම් තෙජින්—

270 ආනන්දත්ථෙරස්ස වත්ථු.

බාහිර පබ්බජ්ජාය, තිත්ථිය පබ්බජ්ජායෙන්; පබ්බජිතත්තා, බැහු බැවින්; සබ්බාකුසලානි සමෙත්වා, රහත් මගින් සව් අකුසල් නිවයි—

271 අඤ්ඤතර පබ්බජිතස්ස වත්ථු.

ඛන්තිබලෙන, කැත් බෙලෙන්. 'තං කුජ්ඣාපෙත්වා න භවිස්සති' යි යොජනු. පාණිප්පහාරං, අතුල් පහරක්; දණ්ඩනපිස්ස මොක්ඛො නත්ථි, [4]දඬ මතුයෙකින් මෙ වර දීන් මුසුම් නැති; පොථෙත්වා, තළනුයේයි; පහමො භවිස්සති, පහරන ලද්දී වන්න; සං, යමෙක්ද. 'අපචචෙත්වා සතං [5]අප්පටිපහරණං එතං [6]අකිඤ්චිසෙයො'යි යොජනු. කොධස්සති, කෝ කරන පුලුවහම; කොධුප්පාදෙව, කොවු උපත් මෙ; මනසො පියො, සිතට කල් තම්; තෙසි, කොධුප්පාදෙසි—

272 සාරිපුත්තත්ථෙර වත්ථු.

---

1 සම්බහුලානං-මු. ධ. අ. 2 දරථයෙන්. 3 සීල තෙජෙන-මු. ධ. අ. 4 දඬු.
5 අප්පහරණං. 6 න කිඤ්චිසෙයො-මු. ධ. අ.

අනුප්පන්නෙ වත්ථුස්මිං පඤ්ඤපෙන්තෙන, නො උපන් වත්ථු පනවන ලදුවන්; අට ගරුධම්මෙ, 'වස්සසතූපසම්පන්නාය භික්ඛුනියා තදහුපසම්පන්නො භික්ඛු වන්දිතබ්බො' යනු ඈ අට ගරු දම්මුන්; මණ්ඩනජාතියො පුරිසො විය, සැරසෙන පිණවි ඇති පිරිමියකු සෙයින්; සුරභි පුප්ඵදාමං විය, සුවඳ මල් දමක් සෙයින්; කුසකුච්චායනාදියො, ලිඛිතක්ඛන්ධකාදී යනු අසක් කරනුවෝ.

273 මහා පජාපතියා වත්ථු.

දිසා නමස්සමානො, දශ වදනේයි; අග්ගිහුත්තං, අග්නි [1]හොතුරු; සම්මා පරිචරණෙනෙව, සතත් මෙහෙකරනුව.

274 සාරිපුත්තථෙරස්ස වත්ථු.

ජටිලබ්‍රාහ්මණං, ජටා බැඳ බමුණකුනු.

275 ජටිලබ්‍රාහ්මණස්ස වත්ථු.

වග්ගුලිවතං කුහක බ්‍රාහ්මණං, වග්ගුලි වත ඇති කොහොත් බමුණකුනු; කකුධරුක්ඛං, [2]කුඹුක් රුකක්; චීති පාදෙහි සාඛං ගණ්හිත්වා, දෙපයින් අත්තෙක ගෙන; අධොසිරො ඔලම්බන්තො, යට හිස් වැ එල්ලෙන්නේයි; කපිලානං [සතං], කිඹුල් ගෙරි සබඳ සියක්; පරිචාරිකං, පරිජරියක; අනාගාරං කරිස්සාමි, [3]සැදූසි නො කුවර කරනෙම්; [4]ගොධමංසං, ගො [යි] මස්; සායිත්වාව, රැහැ ජන්මින් මෙ; දණ්ඩං පටිච්ඡාදෙත්වා, කොකි නො දක්නා සේ පැටි කොට; විරජ්ඣිත්වා ගතො, වැරදී ගිණි; පලායිතුකාමතාව, [5]තලතුවම කිරනු බවු ජතුයෙන් පලායැපි බව මෙ. 'අස්ස මණො ජානතො ආසි' යොජනු. අබ්භන්තරං, අභ්‍යන්තරයි සේයි; [6]ගහනං, කෙලෙස් බිහිලි බැවින් [7]අවලි; පරිමජ්ජසි, පරිසොධෙසි; අජිනචම්මසාටිකාය ච, [8]අජින සම් ස[ළ]යෙන්; රාගාදිකිලෙසගහනං, රා ඇයි කෙළෙසින් ගහ[න] වූ යේයි; මට්ටං, මට කොට; බාහිරං, බැහිරිමත් — පිරිකර යු සේයි; පරිමජ්ජසි, පිරිමදනි — සකස්නි යි සේයි.

276 කුහක බ්‍රාහ්මණස්ස වත්ථු.

1 හොතරු. 2 කුඹුමු. 3 මිච්ඡිය යුතුඞි. 4 ගොනි. 5 තළුනුවට. 6 ගහ. ජවලි, ජිවලි 8 අජින සැයෙන්, අජින සමැසයෙන්.

සාරාණීය ධම්මකථං, සිහිකටයුතු ධැමි කියා; ධමනි සන්ථතගත්තාව, නහරවැලින් පතුළ සිරුරැ ඇතියානුජ්‍ර; ඣායන්තං, නරඹනු—

277 කිසාගෝතමියා වත්ථු.

යොනිජා ජාතං, බමුණු යොන්හි [1]උපන්නු; බ්‍රාහ්මණියා මාතු, බැමිණි මව; [2]සම්භවෙ, අභියෙස්හි. එ මෙ තිබ 'උදරසම්භං' යි. සම්භූතං, උපනුවා—මවු බැමිණි කුසැ උපනු වනු යනු අභිප්‍රායි. ආමන්තණාදිසු, නිමන්ත්‍රණ ඇයි තන්හි; රාගාදි කිඤ්චනෙහි, රා ඇයි පිළිබුදින්; චතුහි උපාදානෙහි, කාම දිඨි සීලබ්බත අත්තවාද යන සතර උපාදානෙන්—

278 අඤ්ඤතර බ්‍රාහ්මණස්ස වත්ථු.

අඤ්ඤං, රහත් බවු; දසවිධ සංයොජනං, කාම රාග සංයොජන ඇයි සංයොජනයන්; අතිගතත්තා, අතික්‍රාන්තනා; චතුන්නම්පි යොගානං, කාමයොග ඇයි සතර යොගයන්—

279 උග්ගසෙනස්ස වත්ථු.

නද්ධිවරත්තා පන, [3]නද්ධි හය් වරත්හු; සො කොචි [4]එතානි ඡින්දනෙව, ඔවුන් කොපරත් යම් කවරියෙක් සිඳේ මෙ; නයගන භාවෙන, බඳනා බැවෙහින්; අනුසයානුක්කම සහිතං, අනුසයයි කියනලද අනුක්කමහය් සහිතවූ—අනුසය සහිත වුවයි සේයි. අනුසය නම් මැගින් නුපුහුන් කාම රාගාදි කෙලෙස්. මාසඛිදිඛි යනු දෙසැම දිවූහු නම්; අවිජ්ජා පලිඝස්ස, අවිජ නම් ඇති හිදි අගුල්හ—

280 මිගනං බ්‍රාහ්මණානං වත්ථු.

ඛිපිතවාපි, කිවිසැජු; සකබලිතවාපි, පැහිලජු; බ්‍රාහ්මණ පරිවෙසනාය වත්තමානාය, බමුණන් [5]බොජිමවහෙහි—බමුණන් බොජන තැනැයි සේයි; එව මෙවාසං වසලි, ඇති මෙ [6]සැඩල; වාදං ආරොපෙස්සාමි, වාද අරව නෙම්—කරනෙමි යි සේයි. 'කිංසු ඛත්වා'—සු යනු නිපා. කිං ඛාදිත්වා, කුමක් දවය්; සුඛං සෙති, සුවෙන් නොවී—සුවෙන් වැමෙයි සේයි. 'කිස්සස්ස එකධම්මස්ස'—අස්ස යනු නිපා කිස්ස එකධම්මස්ස,

1 උපනනාය. 2 සතනකො-මූ. ධ. අ. 3 තහාතා හය්, තහතාහය්. 4 එතානි.
5 බෙජ්මැවයෙහි, බොජිමවයෙහි—විමසියයුතුයි. 6 සැඩල්.

කවර ළක් ධම්මන්හ; කොධං, කොවු; අසබ්භාසි, සභා නොතිසියෙන්; ඵරුසානි, [1]පුරිසින්—කොරොසිත යු සේයි; ඛාදනීයාදි දන ඔපම්ම නම් ගෙ අා අවුත්තුවනට පිළිගෙලකළ ඛාදනීයාදි ඔවුන් නො පිළිගන දුව්‍යමෙ පිළිබඳ වන සෙයින් හැවූ තා ඇවිලි අප නො පිළිගත් බැවින් තාමැ පිළිබඳ වෙයි යනු. දසහි අක්කොසවත්ථූහි, 'චොරොසි' 'බාලොසි' යන ඈයි දස අක්කොස වතින්; අන්දු බන්ධනාදීහි [බන්ධනං], අඳු බඳන ඇගින් බඳන; පුනප්පුන උප්පත්තියා අණීක භූතෙන, පුන පුන උපැතින් [2]සෙනඟ වූයෙන්—

281 අක්කොසක භාරද්වාජස්ස වත්ථු.

අමෙහා, අළෙ; උච්ඡුඛාදක, ඉඳුල් කනුව. උච්ඡුං [3]කසදිජසං අලභිත්වා පබ්බජිතොසි' යන සබද්—අප ගෙහි වන කල ඉඳුල් හඹු නො ලදින් පැවිජිම්හියි සේයි; උඑබක පිඩෙන සටයිතං කසදිජසං, [4]එ පිටින් සැටූ හඹු; චුලළු පඩාගො, සුළුවිටා; [5]අයනාස ගාමං, මුත්තවත් ගම් 'ගෙ උපජ්ඣායො' යි යොජනු. අකකුඨො; හව්නලළු. 'අසස කොධ මතනමපි [නා හොසි,] යි යොජනු. [6]තාණා උස්සවා භාගවන, තණහ ගෙවූ තැති බැවින්—

282 සාරිපුත්තත්ථෙරස්ස වත්ථු.

තොළාපරුතබා, තොලුරුක්නු; ආරගතෙ, ගිත් ඇගැයි—

283 උප්පලවණ්ණත්ථෙරියා වත්ථු.

අපස්සදතෙන සිකඛාපදෙ, දසුන් මකණ [නො] කමගුතුහැ යන සිඛ නො පැත වූ කල; පනහ භාරො, තුඹු බර ඇතියේ යි—

284 අඤ්ඤතර බ්‍රාහ්මණස්ස වත්ථු.

ධම්මොජ පඤ්ඤාය, ධම්හි [7]ඔජුවූ පැනයෙන්; පෙතකාස, කුසලවන බැවින්—

285 ඛෙමත්ථෙරියා වත්ථු.

ලෙණං පබ්භාරං, කටා නොපුන් ලෙණක්; භවනිස්සරණං, සසරින් නික්මීම්; බලිකං, වරදෙක්; අභිමුච්චිත්වා, [බී] මීසැ; [8]උපරට්, එළබැ හැඹු—වෙරළි ගුගුළායි සේයි; ලඹි

1 පුරුසින්. 2 සෙතඟ වූයෙන්. 3 ඛාදියං. 4 උළුපිටින්, ලපිටින්. 5 අය පිකාන. 6 උස්සවාභාගවත-මූ. ධ. අ. 7 ඔත්වූ. 8 චිරව්-මූ. ධ. අ.

මධුකං, වැල්මී; [1]නප්පුනො, නැඟැයින්; භිඩගුච්ඡණං, [2]හිඟු සුනු; තිලකංවා, කුඩා ලපෙක් එව්; කාලකංවා, මහත් කළු වෙක් එව්; සම්මා පණිහිතො අත්තා, අතුන් මොනව තබන ලද; පාදුබාරමපි, පියවරක් නැගීමුත්; තපස්සිනං, මහණ බවු; පධාන, පධන් බැම්න්; [3]සමුල්ලාපසංසග්ග, බිණිම් සසග්; අනාලයචාරං, නො ඇලුණු සිරිය ඇතියනු; අනාලයචාරිනං, ගෙ නැතිව සරනුවා.

286 තිස්සථෙරස්ස වත්ථු.

සන්නජ්ජති, නැජී; භද්දනො, ගුරුවත්; නිඝින දණ්ඩා, තුබූ දඩු ඇතියානු; [4]කණ්හාභාසෙන කසෙසු, [5]කණහ තෙසින් කසයන් අතුරෙයි—ගත් බෙවෙයි නො සිටැ සරනුවන් අතුරෙයිය යු සේයි.

287 අඤ්ඤතර භික්ඛුස්ස වත්ථු.

උද්දෙසභත්තං, සත්තුද්දෙසකයා විසින් කියන ලදුවක් හම දෙක බත්; [6]උද්දිසාපෙත්වා, කියවය්; උබනෙ පක්ඛිත්ත ලොණං විය නම ඛාදමානා, එපැ [7]ලූලුණු යම් සෙයින් තව තමයි පුපුරාද එසෙයින් මෙ කෙවින් පුපුරනුව්; නත්තු මජ්ඣනාපි අපහොමෙන්ත, මුහුබුරුවනුවමජු නො සහතු වන්; ඉමෙහි බ්‍රාහ්මණෙහි, මේ බාහිත පාප බමුණන් විසින්; පවිෂ්තනාභාවං, පිළිසෙළ කරන ලද බවු. 'ගතොති' යනු අනන්තරයෙන් 'වුත්තෙන' යනුවක් අධ්‍යාහාර කරන්නේයි. න භුඤ්ජිතුකාමො භවිස්සති, නො [7]ඛිජියටි බවු හැගෙ නො; බ්‍රාහ්මණවාටං, බමුණන් ව[ස]න වෙයව්; බීසු ආසනෙසු අසුරණං, දෙ අස්නෙක්හි අතරන අතරණ්; අහො නෙ ආනීතො බ්‍රාහ්මණො, [8]පෙර හලය ගතන අළු බමුණාය; [9]'එවං පිතු මත්තකං ගහෙත්වා ආගතොසීති' යන පාඨය [10]න[ම]විත්‍යයි. කචඡායපි, කැසයෙහිප්; ගෙහමාරතො, ගෙහි දෙරින්; හත්ථං පරිවත්තෙත්ති, අත් ගැළවී; තෙ, ඒ දෙජෙනෙ; නිවත්තිත්වා, බමුණු දොර තෙරපියා ගෙම මැ නැවැති යාහු; තං නිසින්නකමෙව [දිස්වා], ඔහු තුමා හුනස්නෙහි මැ හුනුවහු දැකැ; ඝීන රවං, යතොක හොයි බිය පත් වැ හඬන හඬ; [11]විරුළෙහිපි, විරුජ්ජනහය්පු.

288 චතුන්නං සාමණෙරානං වත්ථු.

1 තතජ්ජනම්මං-මු. ධ. අ. 2 සුහුසුනු. 3 සමුල්ලාප පරිභොග-මු. ධ. අ. 4 කණ්හාවසෙන- 5 කණ්හයෙවින්. 6 උද්දිසිත්වා-මු. ධ. අ. 7 ලෙපැ, මිට; 8 මූළ පාඨයම අවිශුද්ධයි. 'පෙර හළය හණ අළු' යනුත් පාඨයි. 9 එත මූ. ධ. අ. 10 න ම්ත්‍යයි. 11 විරුබාහිපි,

එකං ගාථං, එක් ගයක්—'පදුමං යථා කොකනදං' යන් ගය; සාසනෙ අභබ්බා, සස්නෙහි ලැබිය යුතු ධම් ලබනුවට නො නිසියෙහි; ගිහිභොගාපි, ගිහි සපුයෙනිජ්; එතෙසි, පිසි; අපච පුරෙක්ඛාරතාය, [1]වැඩ පෙරට කොටැ ඇති බැවින්—ඕහට වැඩ පිණිසැ යු සේයි; ධම්මපුරෙක්ඛාරතාය, එවමයං ධම්මෙ පතිට්ඨහිස්සතීති ධම්මපුරෙක්ඛරතාය—

289 මහාපන්ථකථෙර වත්ථු.

චණ්ඩාල, සැඩලැ; මා උජ්ඣායිත්ථ, මහම් උදුව-අවඥ මහම් කරවයි සේයි; දෙසනාපරියෝ, දෙසවිතෙනා; අබ්බාකිණ්ණානි, අත් ජැ [යි] හය් නො මුසුවෙව්; මම්මඝට්ටන වචනං, මරැම් ගැමෙන තෙපුල්—දුක් දෙන තෙපුලැයි සේයි; නාලඞ්කාසෙසං, නො ඇලවනුජ්—

290 පිලින්දිවච්ඡථෙර වත්ථු.

සරීරගන්ධ ගහණභයෙන, සිරුැර ගඳ ගන්න බියෙන්; පංසුකූලං අධිට්ඨිත්වා, පසුල් කොටැ ඉටිය. පසිලි අඟ පුරනු වන් එසෙසින් පියු [2]ගනු වත් බැවින් සුදු සිතින් ගති. හන්දනං ගණ්හාති, ඉති කල් වටු එ යනැයි—

291 අඤ්ඤතරථෙරස්ස වත්ථු.

වස්සාවාසිකං, වස් වැසි; පටිසුණිංසු, මෙහි වස් විසුව නට් මෙතෙක් දෙම්හයි පිළිතා කොළෙජ්. 'දහරානංච සාමණෙරානං චෙව පාපෙසය්‍යාථ' යන සබඳ. 'පුඤ්ඤතො පරිහාණි' යන සබඳ. ධම්මික ලාභතො, ධැමින් උපන් ලැබින්—

292 සාරිපුත්තථෙරස්ස වත්ථු.

අඤ්ඤවත්ථුනි, බුඩ ධම්ම ඈයි අට සංඝය වතුන්—

293 මහා මොග්ගල්ලානථෙරස්ස වත්ථු.

අබ්භන්තරෙ, ඇතුළෙහි-සිත්හිය යු සේයි—

294. රෙවතථෙරස්ස වත්ථු.

නිවාසං, නවාතැන්; පබ්බතපාද කම්මිකො, ගල් වැසුනි කැම්යෙක්; රතනසාඛා, රත් කොළ ඇතියනු; චෙතියකුච්ඡිසං, [3]සෑ ලබැයැ; චන්දමණ්ඩලං, සඳ මඬුලුවක්—චන්ද්‍රකාන්ත මණ්ඩලයකැයි සේයි; සඤ්ඤාපෙතුං, [4]ගඟවත්තට්; පටිපාක්කිකා, පිළිපිඅවී; මනුස්ස පරික්කම්මං, මතුරට් කරන

1 වැට. 2 ගණුවත්, ගණබත්. 3, විමසියයුතුයි, 4 සන්හිඳුවත් කව,

පිළියම්– මතුරු වඩනුවට උවසර යුයෙයි; **අගමන ධම්මා,** නොයන සැඟැවී; **නන්දි,** නඳරා—

295 චන්දාභත්ථෙර වත්ථු.

---

[1]**කොලියං නිස්සාය,** එනම් ජනවූ නිසා; **කුණ්ඩධාන වනෙ,** එනම් වෙනෙහි; **සුප්පවාසා,** සුප්වස්; **කොලියධීතා,** කෝලිය දූ; **තිස්සාහි,** [2]තීව්‍රයෙන්; **බරාහි,** [3]කොරොසින්; **ගබ්භාහි,** කිළිපින්; **නිත්ථිණ්ණං,** නිතරකළදු; **රාග**[4]**පලිපථං,** රාමඟ—

296 සීවලිත්ථෙර වත්ථු.

සබ්බලිඛිතං, දෙව් සක් සෙයින් පිරිසුදු කොට; **සිරිසොභග්ගෙනා,** සැපැත් [5]සොභනයෙන්; **කුටුම්බසාමිනිං,** කොළඹැ [6]හිමිනිය; **පරිබ්බයං,** [7]පිරිව-වැටුම් යුසේයි; **ආලිම්පෙ,** අගවිමැ; **දූරකෙ,** ගම්දුරුවන්, **ථෙරං නිසීදාපෙත්වා** [8]'**වනකාරියාය–පෙ– ආගතං ඉත්ථිලිඞ්ගං දස්සෙත්වා ඉමං ගාථමාහ**' යන සබඳ. **අලත්තක කතපාදා,** ලතු ඔත් පා ඇතියි; **පාදුකාරුළ්හා,** [9]**පාදුකාවට.** [නැගැ]'**වෙසියා ආහ**'යි අධ්‍යාහාර කරනු. **තුවම්පි දහරො මම,** මට නිසි තොප් දහරයි; **අහම්පි දහරො තව,** [10]අවජ් තට නිසි දහරිම්; **උභොපි,** දෙජනමොජ්; **පජ්ජාදණ්ඩ පරායණා පබ්බජිස්සාම,** දූන් එක් ජෙළෙහි [11]වැසැ පැසුළෙහි ජරාදඬුපරයින් වූ කල්හි මහණවනම්හ යූ; **සබ්බාමො,** සඟම්; **පරික්ඛීණකාමසෙවව,** පිරිගුණ් කෙලෙස් කම් ඇතියහු; **පරික්ඛීණභවක්ඛය,** පිරිගුණ් භවසර ඇතියහු; **මනං නාසෙ,** මදෙකින් නටිසෙය්; **අවස්සසො,** [පිහිට]; '**නකිරස්සි–පෙ–**'' **නාස විස්සජ්ජාපෙතා,** ඔහු [12]විසඳුවූයේ—

297 සුන්දරසමුද්දත්ථෙර වත්ථු.

මෙ උච්ජුයනීසො, [13]ජෙ උක්ඝැපියක්; **ජිනකාළෙ,** සුත් කෙලෙස්හි; **උත්තරසාටකෙ,** උතුරුසළුව; **මූලං,** මිල; **ආහරාපෙස්සති,** අරජානම් ගනීනම් යුයේයි; **පතතිං,**

---

1 කුණ්ඩකොළියං. මු. ධ අ. 2 තිමායෙන්, තීබ්‍රයෙන්. 3 කොරෙසින් 4 පළිපථං. මු. ධ. අ. 5 සොභාගයෙන්. 6 සිම්විත. 7 පිරීම. 8 වනනාළියාය. මු. ධ. අ. 9 පාදුකොරුවූ. 10 අවද්, අවත් 11 පස 12 විනිද්‍රවූයේ. විප්‍රද වූයේ. 13 දෙ.

පෙත්-උක්රස දුනුයෙහි පිනැසී සේයි; එනනකම්පි, එතකුදු-මදකුජ්ජසේයි; වකබුනවිනතං, බැයා මොහන සිත්; අධිගමො, පිළිලැබ; තිමෙයා සමපනතියො, දෙවමනුසසනිඛාන සමපතතියො; ධමමඝොසකසස, ධම්ඝොසුවා; සුවණණබවිතං, රන් කසුකම් කරනු ලදුවා; ඡදනිඛිකාකි, සෙයත උළුයෙන්; අතතනා සමානනාමකො, ඔහුහය් සමාන නම් ඇතියේ-'තෙන අතතනා'යි සේයි; කුඤ්ජරසාලං, [1]කොජුරුහල්; තෙසං අභිමුඛෙ, ඒ කවළුවනට අභිමුවා සත්හි; සුධාපරිකම්මකතා, සුණු[2]පිරියම්කරනලද්; චතුජාතිකගන්ධොදකසස, සිවුජැයි ගඳ දියෙන්; පඤ්චවණණානි, පස්වනක් පැහැ ඇතියන්; රෙණුවට්ටිකි, රොන් වටියෙන්-රොන් සෙළෙනි යුසේයි; ගන්ධකුටි ථූපිකාය, ගඳකිළි වැණියෙහි; කපලලං, ඉකිළිය; පවාළමයා, [3]ලෝහිතඹකමයා; සිබරා, කැරැළියෝ; කොටෙටකබබයුතතකං, සුග් කමලූතු; පරිකඛිපිතවා, පිරිබෙවු කොමැ; හාති කළෙවරං ඔලොකෙසි, මෙතෙක් රුවන් රස්හෝ බර නොයන අභිප්‍රායෙන් බැලී; මමෙව රතනා භවිසසනති, මමෙ රත්වලුවන්නැ-රුවන් රක්නේ මා පිළිබඳ යුසේයි; උළුමපං, පසුරැ; උචඡෙධගන වා, සිගින් එවි; පචඡිපසිබබකෙඝිවා, [3]පැස්පිහිවායෙන් එවි; ජණ්ණුමතෙතන ඔධිනා, දණ පමණ පිරිසෙයින්; තිපුසමතතං, තිහිඹරා පමණ එවි; ඔවට්ටිකාය, එළියෙහි හන්පිළිය වටාලූ තැන් 'ඔවටවි' නම්. අනාහරණීයං, නොහැරිය හැකි; අඩමාසාධිකෙ නවමාසෙ, අඩම්සක් අධික නවම්සෙක්හි; පජ්ජලිංසු, [4]දුලුහු; පඨමෙසි, තිබී; උපධාරයමානො, බලන්නේයි; සොළසකරීසමතතං, සොළොස් කිරියක් පමණු; කසිණමණ්ඩලංවිය, කිසුණුමඬුලුවක් සෙයින්; කපපරුකඛා, කප්රැක්හු. කපපිත කපපිත වත් වහන බැවින් කප්රැක් නම සෙත්. නිධිකුමහියො, නිකුඹුහු-නිධි සැළහයි සේයි. බෝසතනුවනට මෙමැ නියෙහුයි සිතනුවනට දෙහි වෙසෙස් දක්වති 'බොධිසතතසස'යන ඇසින්. එනං, තිගාවුතපපමාණං; මුඛපපමාණං, මුවවිටි පමණ. දියපෙළෙවැ [5]පැවැති බැවින් 'පඨවිපරියනතා අහෙසුං' යුනු. හැඹුරෙහි නොහී [6]සමතිතිවැ පිරුණුසෙයි කියන්නට 'මුඛවඩ්ඪිතතා තාලඵලංවිය' යුනු. 'උචඡුයඨියො' යනු රන්මුවා හොතුජු එසයඨින් දිස්නා බැවින් කීහු. පුබබකමමදසසනතථං, පුසිරිකම්

1 කුජුරුසල්. 2 පිළියම්. 3 මේ අණී කීම විමසිය යුතුයි. 4 දුවුහු. 5 'පැතුණු බැති බැව්හ්'යි. පාඨයි. විමසියයුතුයි. 6 සාමිකාතිවැ, සම්කානිවැ.

දක්වනුවව්. පසේබුදුන්ට උවඳුරස දුන් පින් 'පුබ්බකම්ම' නම්. පඨමෙමාරකොට්ඨකෙ, ඇත් පග [1]වට පවුරුදෙරටුයෙහි. බිහිපවුරු දෙරටුයෙහි යෙත් මෙ. උත්තරකුරුංසු, උතුරු කුරු දිවුහි; ජොතිපාසාදෙ, [2]දුවහණුන්; සඤ්ජාණෙන, සලකුණෙන්; සූපෙය්‍යාදිපචනකාලෙසුපි, මුගමාස ඈයි සූපෙය්‍ය පවනකල්හිදු. 'ආදි' ගහණින් මච්ඡමංස ඈයි ගන්නේයි. පාකමො අහොසි, ජොතිය සිටු පාළුවී; [3]ඡද්දිචජකං, ඉස්නා පමණු. 'රසොදස උපඨති' යනු සබඳ. සතපොරිස පමාණපපාකොවිය, සියක් පිරිමිනී පමණ පවනක්සෙයින් [5]මුවඡිවන බැවින් වැමහී; ඔපාතො [6]බනොති, වළ කණන ලදුයි; [7]පාතරාසවෙලාය, පෙරවරු කැයුතු බත් කනකල්හි; කිලිනන පායාසං, බොල් කිරිපිඩු; පමාණං, වැළඳිය යුතු පමණු; ගරුකං කත්වා, මහත් කොටැ-දිලුබු කොටැ යන අභිප්‍රා[යි] නසෙට්ඨං අමහාකං ගරු, 'ගරුකං කත්වා කථනං අමහාකං නත්ථි'යි සේයි; සබ්බාසාපි බලකායසස, හැම සෙනගවමෙ; අසසස, අසුණුව; අනන්තමනාතං, නොසියමනා බවු; යෙසං නො, යම් බඳු අපට; සමපත්තිං අපාපුණිත්වා, ඉතිරියක්හු නැති සැපැත් නො[ල]දින්; රඤ්ඤො [9]වෙඨනසස, රජහු වුටුනුයෙහි; ගබ්බාතො, ගදහය් මු[සු] සුළඟ; නිසීතෙනා භවිස්සති, හුන්නේ වනැ. වුටුනුයෙහි ගත් වැම දුම් සුළඟ හය් හැනී ඇසැ පැහැළිමයෙන් ඇය ඇසින් කඳුළු සිලිය යන අභිප්‍රායෙන් කියා......

[10]ජොතිය සිටුහු උපැත්.

සත්තවං, සාමසත්තව; අත්තාය, පිණිස; නාවිරයොසව, නොදුරු කලෙකින්මෙ; පුප්ඵදාමානි ඨපෙත්වා, බිලියම් බඳුන් බඳුනරත්තට මතයෙහි මල්දම්එවැ; ගබ්භාය පිණේ, දියපිවැ; [11]ජපිතා, ගැවැසී; හණ්ඩකං උස්සනනං අහොසි, බඩු නොවිකා ඉතිරි තුබූයේවී; ආපණසස, අවුණට්-සලටයයි සේයි; මරිච ජීරකමතෙනනපි, මිරිස්හය් දුරු මතුයෙකිනුදු; උම්මාරෙ, එළියෙහි; පචඡිමභාගෙ, පැදුම්දෙරු. 'පබ්බජ්ජාය චිත්තං උප්පාදෙත්වා පහිණි' යනු සබඳ පබ්බජිතුං දස්සනති, පැවිජ් වනුවට අවසර [12]දෙති. මොහු පැවිජි ගතද මොහුහය්

1 බට. 2 දුහවණුන්. 3, ඡද්දිවජිතං. 4 රියන් පමණ 5 ඉවජි, සුවජි-විම සියයුතුයි. 6 කතො. මු. ධ. අ, 7 පාතරසවෙලා. මු. ධ. අ. 8 පුරෙවරු. 9 වෙඵවතාසස. 10 ජොනක. 11 ජපිලා, මු. ධ, අ. 12 දෙනු.

සම සිටුකුල ඇතිබැවින් දඹදිවු නොසිසැයි අවසර දෙනසු යන අභිප්‍රා[යි]. නොවෙ න දස්සන්ති යනු මාහස් සමණගොත ඇති කුල නැතහොත් මොහු මහණුවූව ජඹදිවු සිස්වනුයැයි අවසර නොදෙති යන අභිප්‍රායෙන් කියා. සුවණ්ණමය ඵලකං, රන් සියන් ඇති බවු හගවනුවව් රන්මුවා ළුළුවක්; සුවණ්ණමය පතොදලඪිං, කම්තුයෙහි ඉසුරු හගවනුවව් රන් කැගිමක්; සුවණ්ණමයං පාමඩගං, අලඞකරහි ඉසුරු හගවනුවව් රන් පමුවක්; කිඤ්චිදෙව ඔලොකමානාවිය, කිසිවක් බලමින් අතින් ගත් ගත් දෑ නොතනැ ගියවන්වැ; එකං ඔලොකෙන්තා, කිසි දෙයක් බලනුවමෝ; රජං [1]පරිගණ්හමානා, රමහි ඉසිරෝ ඇතිහෝ නැතිහෝයි පිරික්සනුවෝ; පච්ඡිම ගෙහං පවිසිත්වා ඔලොකෙථ යනු තුමා [2]ඉසිරැ පවය් [3]දක්වන්නේ නොදක්වියපිවැ [මෙන්] කියා. කිසිවක් බලමින් ආ බැවින් පැසුළු දෙරට වැදූ බලා එහි දුටු ගෙනැ යවයි ඔවුන් කී අධිසර නොපියාමෙ ඔවුන් මොහය් තුමා ඉසිරැ දක්වී. 'අත්‍ථි' යන තැනැ 'ඉති' ශබ්දයක් කියනු මැනැවි. සතසහස්සග්ඝනකං කම්බලං දත්වා, සුවහයක් අගනා පලසක් මේ ගණන ඉසිර කුල ඇතිනැති බව බලවයි දී; අග්ගිං දත්වා, දරද්දූයෙහි ගිතිදී-දරදූයි දල්වය් සේයි; [4]කසසො, මිලදී ගන්නෙක්. 'සා පාරුපිස්සාමිවාති ආන'යි 'ආග' යනුවක් අධ්‍යාහාරකොටැ යොජනු එතදත්ථා, ඒ සඳහය්-හඳනා පොරෝනා සඳහය් සේයි; පාදනං පුඤ්ජනත්ථාය, පාප්‍රස්නා සඳහය්. 'පබ්බජිතුකාමම්හි දෙව'යි සිටුහු කීසඳ රජනු දඹදිවු තල සිස් කොටැ තුමට මහණවෙයි [5]නො අනුජ[ත් සඳැ] මෙඩසිටුහු හය් ජෝතිය සිටුහු පවත් [6]කී එක්බිති රජනු 'සාධු, මහාසෙඨි, පබ්බජාහී'යි [7]කීයේයි හගණෙන්යි. [8]මේ අධිසර විසින් අටුවායෙහි සකෙවුකෙළේයි. සුවණ්ණදණ්ඩං, රන්දඬු ඇති; වජිරනලං, විදුරු මුවා [9]තැලිඇති; කුණ්ඩලං, හුදලු; වො කණ්ණසාව, තුප මල්හමජ්; [10]උත්තරෙමුඛං, උතුරැ මුහුණු; කසමා න උළහති, තුමට නොතැගෙයි-තුමට බැඳ නොතහය් තුබුය සේයි; [11]සමාදපෙස්සාමි, ඒ පින සමාදන් කරවනෙම්; සුවණ්ණං [12]ජානාථාති, මුහුණු බැඳ තගනුවජ් රන් ජන්වයි; උදකෙ ඛිපිත්වා ගච්ඡාහි, දියෙහි පියය් [යා]; අතිසාහසං, ඉතා සහස්කම්; කායො කුමෙහ කතවා, තුන්

---

1 පරිගහහසමාන. 2 ඉසුරු. 3 දක්වනවන්නේ නෙවැ දූක්වියපිව. 4 කාය කො. මු. ධ. අ. 5 නොඅනුජකොට 6 කීකොට. 7 කීකොට. 8 හැගෙන විසින් මේ අධිසර විසින්. 9 තැව්ලි. 10 උත්තාරෙන. මු. ධ. අ. 11 සමාදපෙය්‍යම්. 12 දෙථානි. මු. ධ. අ.

101362

කුම්භක් කොට. කුම්භෙක් නම් දස අමුණෙක යෙත්. ධාතුනිධානෙ, ධ නජන තන්හි; අල්ලවත්ථා අල්ලකෙසා හුත්වා, තෙත් පිළිහය් තෙත් කෙහෙ ඇතිව-[1]විබැජි වරදට සගනු වග් මේ උවසරින් කරනු සිරිත් බැවින් කියයි ගන්නේයි; විදත්ථිපමාණානං, එකෙකී මල් වියතක් පමණ ඇතියන

ජටිලත්ථෙරස්ස වත්ථු.

සුඛසජ්ජා, රණයට [2]සැදූයේයි; විධංසෙත්වා, [3]විදහවය්-ගහදෙරය යුසේයි; රාජා භවිස්සති, රජවන්නෙහිද; දසිකසුත්තමපි, [4]දග නුයකුද්; උක්කුටිකං නිසීදිත්වා, උළුලෙයන් [සිදැ]; උල්ලඞ්ඝෙන්තො, පනනුයේ; ඉතොචිතොච පරිවත්තෙන්තො, ඉති ඉතියට පිරිවටනුයේයි. 'සාටකං පත්ථර දෙව' යනු තුමා මහණවනු අභිප්‍රා[ය] ඇතියෙන් රජනු ඇසි හ[ග]වනුවම කී. සතුලකායං නාම, එනම් ඇතිය

298 ජොතියත්ථෙර වත්ථු.

[5]නටපුබ්බකං, නළුකළුවිරි තෙරකෙනකුන්; නටකීළිං, නළුකෙළියක්-නළු නැටුමක යුසේයි

299 නටපුබ්බකත්ථෙර වත්ථු.

අරඤ්ඤවාසෙ, අරණෙහි විසීමෙහි; උක්කාසිතකානං, උකමලී

300 නටපුත්තක වත්ථු.

සීසං ආකොටෙත්වා, හිස් තියෙන් පැහැරැ; මෙ රතන වත්ථානි [6]පරිදහාපෙත්වා, සෙස්සන් කෙරෙන් වෙසෙසනුවට දෙරත් පිළියක් හඳවය්; අවිරජ්ඣිත්වා, නොවැරැදී. 'ඉමං මන්තං' යනු තුමාසෙයින් බුදුහුදු මන්තානුභාවයෙන් දන්නී හැගැ කියා. මන්තස්ස පරිකම්මං, මතුරට උවසර. 'තමහං බ්‍රෑමි බ්‍රාහ්මණං වදුමි' යන සබද්

301 වඞ්ගීසත්ථෙරස්ස වත්ථු.

1 විබැරි. 2 සැවුයේයි. 3 විදහය් වජ්ගහදෙරය 4 දගහාසෙසුයුද්. 5 නටපුත්තකං. මු. බ. අ. 6 පරිදහිත්වා.

තුමෙහ පන සාමිනි, හිමි තෙප් තුම් කරවයි; අතික්කන්තමිනා- පදවනස්ස පුණ්ණකාලෙ, වරජවය් පැන පුළුවුත් කලැ; අම්ම සරා, ඉක්මැ ගියෙහි-වැරජගියි යේයි; කණ්හාගාහ සඞ්ඛාතං, කණ්හනාගයයි කියනලදු. [1]කිඤ්චනං, පි[ලි]බුද්; අකිඤ්චි ගහණස්ස, තණ්හාදිහි විසින් නවරි ගැන්මක්—

302 ධම්මදින්නාථෙරියා වත්ථු.

ඛීණාසව උසභානං, ඛීණාසව උසබුන්; අඡම්භි තතෙනන, බියෙන් නොතැදිගත් බැවින්; ජිනානං මාරානං, යනු දෙව්පුත් මරහු හය් මචුමාරයා හැරැ කියත්; විජිතාවි, ජිනුවා; නහාත කිලෙසනාය, නැහු කෙලෙස් ඇතිවන බැවින්—

303 අඞ්ගුලිමාලථෙර වත්ථු.

ථාණිකස්ස ච පූජං, සතුරු මුලක් [ජ]; කස්ස දජ්ජා දෙය්‍ය ධම්මං, දිවම් කොයි දිය යුතුහැ; කථංහි යජමානස්ස, කිසෙයින් යාග කරනුවහම්; කථං [2]ඉජ්ඣති දක්ඛිණා, කි සෙයින් දිවම්හු නිපජතී; නිඩානං පතෙනා, නිඩායම පත්තේද; වුසිත වොසානං, වුසූ බුම්හරවස්හි අවසනට්-රහත් ඵලයිසේයි; ආසවක්ඛය පඤ්ඤාය, මහඤැණින්; [3]මොහනහාවං, හැණ මුවා බවට්; අරහත්තමග්ගඤාණං බ්‍රහ්මචරියවාසං, රහත් ඵල නම්ඇති බුම්හරවස්; වුඤ්ඤාවෙන, වුසූ බැවින්; පටිවෙදෙසි, දුන්වී—

304 දෙවහිත බ්‍රාහ්මණස්ස වත්ථු.

සව්සිවන බ්‍රාහ්මණවගැ අටුවාසනා නිමි.

'එත්තාවතා-ධම්මපදස්ස අත්ථවණ්ණනා නිට්ඨිතා' යන සැබැවින්; එකූන තිංසතානි වත්ථූනි පකාසෙත්වා, එක් වනක් උනු තුන් සියක් වත් පුවසය්; උපරචිතා, රචනලද්දිය යුසේයි—

---

1 කිංචනම්. 2 ඉජ්ඣති, මූ. ධ. අ. 3 මොහනභාවං, මූ. ධ. අ.

යෙන ධම්මරාජෙන, යම් ධම්රජක්හු විසින්. මෙහි ධම්ම ශබ්ද ලොවුතුරුදහමයැ. ඒ තුමහමෙ උපයස් වළඳන බැවින් හය් විනෙසි ලොවට වජාරන බැවින් තථාගත ධම්මරාජ නම්. 'මහෙසිනා' 'චතුසච්චවිභාවිනා' යනු එයට විශෙෂණයි. **මහෙසිනා,** තුමා නිපයනුවට ශීලාදී සකන්ධ ඉලියුවා විසින්; **චතුසච්ච විභාවිනා,** නිවන් සඳ[හය්] සියුසස් විනෙසි ලොවට [1]පියසුවා විසින්. 'මහෙසිනා' යනුයෙන් පූහා පිළිවුවායෙන් [2]වෙසෙස් කරවය් 'චතුසච්ච විභාවිනා' යනුයෙන් සස් පුවස් තෙන් වෙසෙසය් යුහු. **'අනුත්තරං ධම්මපදං පකාසං'** යනු සබද්–තුමහට ඉතිරි ධමක් නැති බැවින් අනුතුරුවූ [3]ධම් පියායෙන් සමකොටසෙක් එවි පැමිණෙන ලදද; **තෙන,** ඒ ධම්රජහු විසින්. **ධම්මපදෙ යා ගාථා භාසිතා** යන සබද්– ධම්පියෙහි සඟහනලද් යම් ගා කෙනෙක් කියන ලදහුද්; 'තාසං අඪකථං' යනුනය් යොජනු. දැන් ඒ ගා සඞ්ඛ්‍යා විසින් දක්වති **'තෙවීසා චතුසතා'**යි—සාරසිය තෙවිසි ගයෙකැයි සෙසි. දැන් ඒ ගා සුමුවුවූ වත් දක්වති '[4]සතතතායමහි වත්ථූනං එකෙනූන සමුඨිතා'යි. 'එකෙනූනානං'යනා තැනැ ගා [5]බඳ තකය් විහනති ලොප් කෙළේයි. **'එකෙනූන වත්ථූනං [4]සත තතසමහි'**යි යොජනු—එක් වතක් උනු තුන්සියක් වත්හි සිම්ටවූහයි සේසි.

දැන් තමන් අටුවා කළ පියෙස් දක්වන්නට 'විහාරෙ' යන ඇයි කීහු. **අධිරාජෙන,** අධිරජහු විසින්; **සිරිකුඩ්ඩස්ස රඤ්ඤො, පාසාදෙ,** සිරිකුඩ්ඩ නම් රජහු විසින් කරනලද පහයෙහි.

දැන් තමන් කළ ප්‍රකාරහය් ප්‍රයොජන දක්වන්නට 'අත්ථබ්‍යඤ්ජන සම්පන්නං' යන ඇයි කීහු. 'අත්ථබ්‍යඤ්ජන සම්පන්නං' 'සුනිම්මලං' 'වාචනත්ථි පමාණාය [6]භාණවාරෙහි' යනුයෙන් කළ ප්‍රකාර දැක්වූහු. 'අත්ථායච හිතායච' 'සද්ධම්මඨිති කාම්‍යතා' යනුයෙන් අටුවා කිරැමෙහි ප්‍රයොජුන් දැක්වූහු. **අත්ථබ්‍යඤ්ජන සම්පන්නං,** අරුතුහය් ව්‍යඤ්ජනයෙන් [7]පිරිපුන් වූවා. **අත්ථ** නම් පදත්ථහාවත්; **ව්‍යඤ්ජන** නම් උභයත්ථපකාසන අකුරු. …නාගොත් අත්ථ ෂට්කහය් ව්‍යඤ්ජන ෂට්ක. **අත්ථාය,** ලෝ වැඩවස්; **හිතාය,** වැඩට කරුණුවස්. **අත්ථ** නම් දෙවම්නුසස නිබ්බාණසම්පත්ති. **හිත** නම් එයට කරුණුවූ කුසල් පරිපූරණ …ය් අකුසල් පරිවජ්ජන. **සද්ධම්මඨිතිකාම්‍යතා** යනු 'පටිසංඛා යොනිසො' යන තැන සෙයින් 'ය'කාර ලොප්කොටැ කීහු.

1 පියසුවා 2 වෙසෙස්කරවා 3 ධම්පියවයෙන්, ධම්රිවයෙන්.
4 සතතතසංහි, 5 බන්. 6 භාණවාරාය, 7 පිරිහුන්.

පටිපත්ති **සද්ධම්මයත්** පටිවෙද සද්ධම්මයට මුල් කරුණුවූ ආගම සද්ධම්ම සිවුනු වස්ය යුසෙයි. **සුනිම්මලම්පි**, අත්‍යහය් ව්‍යඤ්ජන ඇති බැවින් සොට් නිමලවූවා; **ද්වාසත්තති පමාණාය භාණවාරෙහි පාළියා**, බණවර විසින් දෙසැත්තෑ පමණ පෙළින්

දූන් තුමන් අටුවා කළ පින් පිරිණාමනුවට 'යං පත්තං' යනු ඇසි කීහු. **යං කුසලං පත්තං**, පෙළහය් අර්ථ විෂය වූ යම් කුසලෙක් ලද්දද; **තෙන**, ඒ කුසලින්; [**සබ්බපාණීනං**] **සබ්බෙ කුසලා සඞ්කප්පා ඉජ්ඣන්තු**, හැම සතුන් හැම සකප්නු නිපජිත්වා; [1]**ලභන්තා මධුරං ඵලං**, මියුරුවූ සගමොක් ඵල මෙ ලබනුවෙවා—දෙනුවනයි සේයි

දෙව්සෙවැජා අභා සලමෙවන් [2]කසුබ මහරජහු දහම්පිසා අටුවාවට කළ සන්‍යසයි

---

[3]**දළනා පැවිජ්සෙම් දහම්පිසට අටුවා. සන්‍යෙ හවුරුදු සෙන් ලිමි**

---

1 ලභන්තු, ක්‍රි, බ, අ, 2 කසුප්. 3 දළදා,